

Reserve-Infanterie-Regiment 266

Den store krig i rammerne af et regiment

af

Herbert Freudenthal

tidligere Leutnant d.K. og Afaskingevær-officer ved staben ved
Reserve-Infanterie-Regiment Nr. 266

med talrige billeder, skitser og oversigtskort

Oldenburg i.O/Berlin 1926

Verlag von Gerhard Stalling
Gründungsjahr der Firma 1789

Dansk udgave:

Jørgen Flinholm – 2020

flinth@stofanet.dk

Må ikke gøres til genstand for salg

Erindringsbøger tyske regimenter

Deltager troppeenheder fra den forhenværende tyske hær i
Verdenskrigen, udarbejdet under medvirken
af Rigsarkivet.

Troppeenheder fra den
tidligere preussiske kontingent

Bogseriens 52. bind:
Reserve-Infanterie-Regiment Nr. 266

Oldenburg i.O/Berlin 1926

Verlag von Gerhard Stalling
Gründungsjahr der Firma 1789

”Til de i denne serie af bearbejdede enhedshistorier stiller Rigsarkivet de respektive enheders tjenstlige krigsdagbøger (inklusive de udvidede udgaver) til disposition efter særlige betingelser, og i overensstemmelse med en i hvert tilfælde udfærdiget kontrakt mellem arkiv og forfatter.

Ansvar for indhold af de enkelte bind bæres udelukkende af den navngivne forfatter.

Reicharchiv Abtlg. G, Potsdam.

Ledelsen af bogserien
Erinnerungsblätter deutscher Regimenter

Regimentets historie er udarbejdet på baggrund af de officielle dagbøger fra de forskellige kommandomynsigheder og talrige beretninger fra egne officerer og mandskab. De mangeartede forberedelser, undersøgelser og den kontinuerlige rådslagning skete i »arbejdsudvalget for R.I.R. 266 regimentshistorie«: Oberst a.D. zur Megede, Hauptmann d.L. a.D. Grallert, Hauptmann a.D. Ebeling, Oberleutnant d.R. a.D. Otto Jürgensen, Oberleutnant d.R. a.D. Seyderhelm, Leutnant d.L. a.D. Tümmel, assisteret af yderligere medlemmer af regimentet, frem for alt Oberleutnant a.D. Steffen. Det omfattende tekniske arbejde blev varetaget af Oberleutnant d.R. a.D. Seyderhelm og Jürgensen, der ligeledes varetog de kommercielle forhandlinger. Mange værdifulde bidrag til supplement blev leveret af dennes omfangsrige samling af fotografier, der for en stor dels vedkommende blev offentliggjort i 1917 med »Mit Res. Inf.Regt. 266 im Felde«. – læsning af korrektur blev assisteret af Oberst a.D. zur Megede.

Til fremstilling af de overordnede rammer for regimentets oplevelser, de strategiske, politiske og psykologiske sammenhænge, er i første linje følgende litteratur anvendt:

- Kronprinz Wilhelm: *Meine Erinnerungen aus Deutschlands Heldenkampf*. Berlin 1923.
- Generalfeldmarschall v. Hindenburg: *Aus meinem Leben*. Leipzig 1920.
- General v. Falkenhayn: *Die Oberste Heeresleitung 1914-1916*. Berlin 1920
- General Ludendorff: *Meine Kriegserinnerungen 1914-1918*. Berlin 1920
- General Ludendorff: *Urkunden der Obersten Heeresleitung über ihre Tätigkeit 1916-1918*, Berlin 1921
- General v. Kuhl: *Der Weltkrieg im Urteil unserer Feinde*. Berlin 1922
- Generalmajor v. Wrisberg: *Erinnerungen an die Kriegsjahre im Königliche Preußischen Kriegsministerium*. 3 Bände. Leipzig 1921 (10)
- Generalmajor Hoffmann; *Der Krieg der versäumten Gelegenheiten*. München 1923.
- Oberst Bauer: *Der Große Krieg in Feld und Heimat. Erinnerungen unter Betrachtungen*. Tübingen, 1921
- Großer Generalstab: *Die Schlachten und Gefechte des Großen Krieges 1914-1018*. Berlin 1919.
- Reicharchiv: *Der Weltkrieg I, II*. Berlin 1925
- Stegemann: *Geschichte des Krieges*, 4. Bände. Stuttgart-Berlin 1917

Andre kilder til enkelte episoder og –afsnit under krigen er angivet som fodnoter på de aktuelle steder.

Gennem inddragelse af denne grundlæggende krigslitteratur i de videnskabeligt gennemgåede akter, og både skriftlige og mundtlige beretninger, er det forsøgt så virkelighedsnær som muligt at skabe et billede af Regimentets krigshistorie. Når ikke alle handlinger, navne, og den enkeltes bidrag er gengivet, skyldes det udelukkende de kammerater, der ikke har efterkommet de gentagende opfordringer til at bidrage med deres oplevelser.

Indholdsfortegnelse

Indledning	7
1914 - Handling og anstrengelser	
Opstilling og afrejse (Locksteter Lager)	8
1915	
Vinterslaget (Masuren)	16
På vagt og forpost (Bobr, Augustow)	34
De første stillinger (Kalwaria)	50
Fæstningen (Kowno)	68
Mod øst uden pause (Troki-Rowe, Jewie, Wilna, Smorgon)	81
1915/1916	
Søvn (Myssa – Wilna – Ponary)	93
1916	
»Druknet i blod og sumpe« (Narocz-søen)	102
En Æresdag (Narocz-søen)	113
Hjemmet i skoven (Narocz-søen)	121
1917	
Nyt land, nye fjender! (la Bassée).....	136
Påskeslaget (Angres, Avion)	148
Forår i Flandern (Gent, Langemarck)	161
På Maas-højderne (Verdun)	170
I skyggen af Argonne (Tahure, Vauquois)	184
1918	
Stormfuglens flugt (Avre)	200
Mellem slagene (Cornillet, Reims)	219
Sommersolhverv (Cornillet)	231
Forsvarsslag (Lassaux, Chavignon)	238
Forsvundne heltekvad (Vesle, Suippes, Aisne, Meuse)	260
Den sidste march (Belgien, Luxembourg, Oberhessen, Wismar)	284
Forkortelser	296

zum Krieges

Indledning

Kammerater!

Med flid og begejstring har friske og til stadighed pligtopfyldende krigskammerater og officerer gennem årelangt arbejde ladet dette værk opstå, der nu overlades til jer til varig hukommelse om vores kære regiment. For dette vil vi for alt tid af hele vore hjerte være taknemmelig!

Med bevidstheden om, at vi til den bitre ende opfyldte vores pligt til fædrelandet, kan vi med stolthed over vores indsats, vores utrættelige anstrengelser og til ære for vore ubesejrede våben, fortrøstningsfuld overdrage vores regiments historie til offentligheden. Den vil for eftertiden sætte det det skønneste og blivende mindesmærke for vore døde helte og for vore levende kammerater, som i vore rækker blødte og led for fædrelandet. Det, der fylder de efterfølgende sider, fastlægger for evigt tid vore oplevelser i Verdenskrigen, og forkynder det ærefulde våbenfællesskab, der for os var hjem og familie gennem lange og hårde år. Ved at indføre regimentets kampe i de store rammer af verdenskrigs begivenheder og en stemningsmættet fremstilling af oplevelserne, kan hver enkelt finde sin egen deltagelse i vores folks umenneskelige helteskamp.

Med stolthed kan det unge regiment kikke tilbage på sine sejre, ledsaget af den guddommelig krigslykke og båret af den i dens rækker særligt plejede pligtfølelse – til ære for den enkelte og som bevis på den tyske værne-magt folkekraft.

Når jeg som eders årelange kommandør, i alt offentlighed, endnu engang rosede anerkender, hvor meget i regimentet alle militære, menneskelige og kristelige dyder blev plejet, opfylder jeg dermed en oprigtig ærespligt overfor tusinder af trofaste tyske mænd og talrige efterladte.

Vore faldne døde for at vi kunne leve!

Heri ligger vores arv og vores forpligtigelse for kommende dage.

Erindring bliver forhåbning! Fra siderne i vores erindringsværk kan vi læse håbet for fremtiden og formidle til vore børn og børnebørn. Lad os samle vore kræfter til genopbygningen af vores arme tyske rige. Måtte enhver tanke, enhver indsats og enhver handling rettes mod fædrelandets ære og værdighed og dens gamle storhed.

Rostock, i august 1925

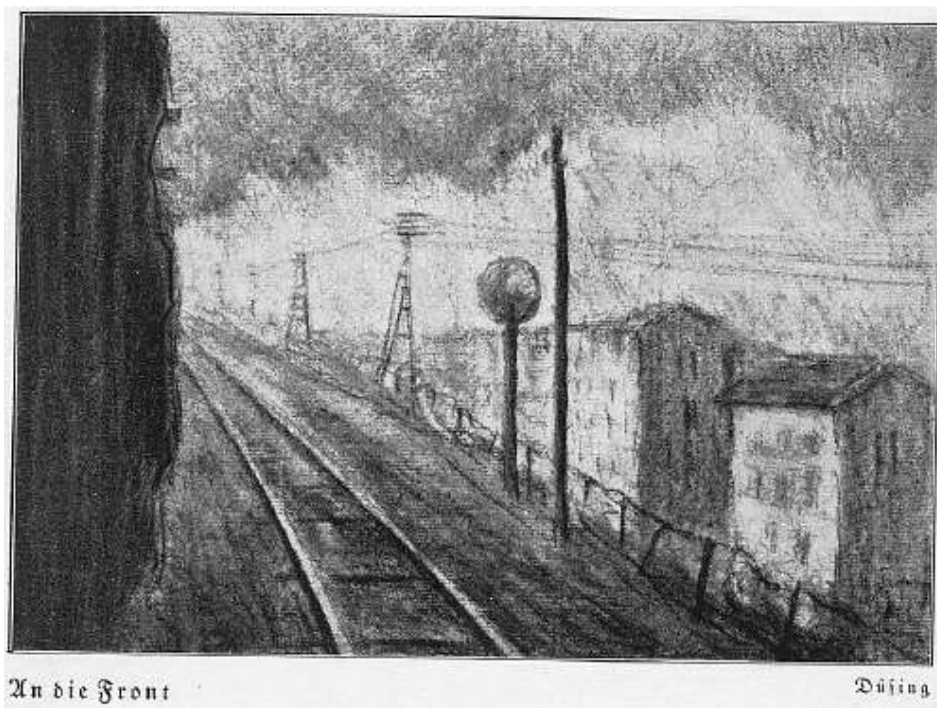
(Sign.) Zur Megede

Oberst a.D.

Regimentskommandør fra

29.12.1914 til 25.6.1918

Handlinger og anstrengelser – 1914/1915

Opstilling og afrejse (Locksteter Lager)

Julen 1914

Tysk jul med juletræ, lys og gave bord – som altid på kanten af et nyt år mens det gamle rinder ud. Lysene gemte sig imidlertid bag forhæng, kirkeklokkerne citrene, som de kaldte til kirke. Hjerterne slog med indestængt sorg. Jesusbarnet kom endnu engang – som i alle år, men det glade budskab forblev tilbage i forgangne tider. Fredsengelen havde intet fast ståsted i tyske julehjerter; verden stod i flammer.

Krigsjul! Det passede ikke sammen: palmer og sværd, slagmarker og fredsenge, kanontorden og fromme salmer, krybbe og massegrav. Tankerne forsvandt ud i vinternatten – Stille Nat, Hellige nat - Var det da kun en grim drøm, at en sommer og et efterår havde været martret af hundrede af skrækbilleder? Var fortiden opløst af et engelsk hilsen om fred på jord? Man gnider øjnene, martre hjernen og spørg i hjertet: »Er det da virkeligt sandt, hvad man fornemmer, at så mange tusinder af mænd var draget til Frankrig?« Og hjerte og hjerne og alle sanser giver kun et svar: Det var ingen vise, drømmevinden bragte tilbage; det var den værne egnede tyske ungdoms skæbnegang. Ja, tusinder og atter tusinder var draget afsted, til Frankrig og til Rusland, mod vest og mod øst: arbejdere, håndværkere, forretningsfolk, kontorfolk, lærde, som herskede i de tyske folks fredelige pulsslæg. Fædre, sønner, ægtefolk, brødre, som var støtte og forhåbning for det tyske familieliv.

Kongen kaldte og alle, alle kom som for hundrede år siden, i fædrelandets nød. Krig! Som en steppebrand var råbet i hine augustdage fløjet over det tyske land. Den sønderrev alle bånd i befolkningen, knuste fremtidsdrømme, og trak alle planer, sorges i det store øjeblik malstrøm. Den knuste grundlaget og udviskede målene for den borgerlige tilværelse, piskede livets gang og stjal ro og sikkerheden i den daglige tilværelse. Den delte med et slag livet i to store lejre: fronten og hjemstavnen, og trak uden videre grænselinjer midt gennem huse, familier og virksomheder, lavede huller og nedrev dæmninger, hvor det passede den, men samlede så igen alle sind og stræ-

ben derhjemme mod den tordentunge horisont og smedede alt sammen til fædrelandets vel. Den samlede millioner af livsstave i et samlet bundt, tvang alle tanker, følelser og viljer i én retning, og åbenbarede pludseligt i virkeligheden en »folkesjæl«, som hævdede sig som et fællesskab over alle enkeltpersoner.

Krigsjul 1914. Lysene på træet blafrede som livslyset af forfædre i deres grotter. De flammede op i de sidste julidages feberdrøm, blafrede under begejstringens blæsebælg, dannede hvirveldans i de hastende meldinger, strålede gennem dejlige sommernætter, hvor der fra stræderne lød stolte sange, og brændte stille i urolig fortvivelse.

Hæren rykkede ud til sommerfelttog for at skærme fædrelandet, brusende af mandskraft. Faner vejede: på bryst og i geværløb nikkede sommerens sidste roser som afskedsgave fra koner og piger, og uge efter uge fejrede skolebørn et nyt Sedan. Men roserne visnede. Faner sank på halv stang, skoler blev lazaretter og sommerklæderne bar sort sørgebind. Ved fronten flød blod, derhjemme løb tårerne som fædrelandets vel ikke kunne dække. »Faldet på ærens mark« blev til æres rim for tyske familier. Og hvor den ikke havde ramt, gik ængstelsen for de kære gennem hjerte og liv, som de i dækning og grav lod deres juletanker gå over de vinterlige øde tilbage til hjemmet.

På bordet ligger et feltpostbrev: »Vær ikke bange, det går godt!« Men det er skrevet for flere dage siden, og hver dag er fyldt af muligheden for tusinder af lidelser. Hvor skal man søge i det fjerne? Nåede gaven ham sund og glad? Nåede den uskadt frem? Går hans tanker tilbage til hjemmet, eller er han skjult i en ensom grav - -

Lysene gik ud. Ved barnets vugge lyder godnat sangen »Maikäfer flieg, dein Vater ist im Krieg«. - »Krig, hvad er krig, mor?« spørger den søvndrukne mund. - »Lyt, barn, lyt hvor stormvinden bruser – Krig er storm der afdækker hjertet. Men det forstår du endnu ikke. Sov, mit barn, og drøm! Krig, der er adskillelse og afsavn.«

Krig, det betyder nedtrampede marker og brændende landsbyer! lød det derovre fra øst, hvor ruiner ligger under hvide flag. – Krig er sejr eller død! rette lansen mod fjendeland. – Krig er ofre, lød det fra skyttegravene. – Krig er at turde, det er den vide verden, er tjeneste for det hellige fædreland! Sådan lød det fra de krigsfrivillige, der drog mod øvelsespladsen.

Krigsjul. Den kom som en hilsen fra det fortabte paradys og udløste et dybt suk fra det tyske folk – og forsvandt.

Det var i denne julestemning, at regimentets fødselstime indløb. Et øjeblik at sjælelig og strategisk åndedræt. Hæren krøb sammen i faste feltstillinger og forsøgte med fastsatte handlinger igen at få pulsen til at falde til ro. På hærledelsens kort viste de små røde og blå faner linjer, og knyttede sig nu i forhåbningsfulde udkast. Det første regnskab udviste succeser og tilbageslag. Grunde blev søgt og føjedes til erfaringerne og nye planer. »Uafgjort« var resultatet; debet og kredit ophævede hinanden. Den første fase af slagene ville blive fulgt af nye, der ikke kunne høste gavn af forberedelser i fredstid, og ubetinget måtte gennemtænkes på ny. Den utvivlsomme viste moralske overlegenhed af dens soldater, gav den tyske hærledelse et fast grundlag.

Tyskland og dens hærs præstationer i 1914 vil først i dens hele heltmodige storhed, uangribeligt kunne værdsættes, når sandhed og ærlighed igen kommer til sin frie udfoldelse. Når vore modstanderes vildledende propaganda kommer til sandhed, og når den tyske kritiske selvudslettelse giver plads til en rolig, velovervejet dom...

Trods størrelsen af alle vore præstationer kom det imidlertid ikke til kroning på det gevaldige, os påtvungne værk. Hidtil var kun den øjeblikkelige redning opnået, ikke den gennemgribende sejr tilkæmpet *).

Det tyske folk havde med forhøjet puls håbet på denne sejr, som meldingerne fra krigsskuepladsen i vest fortalte om succes efter succes, og havde som slaget langs Marne brød den tyske sommerstorm, nøgtern set håbene briste. Schliffens storartede angrebsplan, der gennem hensynsløs indgriben i vest på et tidligt tidspunkt skulle fjerne truslen om en krig på to fronter, mislykkedes kort før målet. I brændende sol og den kølige nat havde hæren sejret og marcheret, marcheret og besejret belgiere, franskmænd og englændere. Som en vældig højre arm med knyttet næve havde den fejret dem alle til side fra nord mod syd. De tyske spids ryttere stod 30 kilometer fra Paris da krigslykken vendte. Fik den store plan ikke modet til den ubetingede gennemførelse? Var den blevet offer for manglende selvtillid? Svigtede den af menneskelig svaghed da situationen krævede geniets ansvarsfølelse? Gik kraften tabt på grund af fører nerver? Små fejlbeslutninger, endnu mindre misforståelser og skæbnesvanger personlig indgriben stjal den tyske storm for dens kronende laurbærkrans i det øjeblik, da den syntes fast i hånden. Som beordret frigjorde den tyske hær sig under hårde kampe med fjendens pres, og rettede fronten ud under »kapløbet mod havet« og gravede sig udmattet ned foran Nieuport, Arras, St. Quentin, Reims, Verdun

*) v. Hindenburg. *Aus meinem Leben*

mens belejringshæren bag ved nedkæmpede den sidste belgiske fæstning, Antwerpen – Felittoget med fejende faner var til ende. Soldaten var forvandlet til muldvarp.

Krig på to fronter! Mens hæren i vest stormede fra sejr til sejr, veg den svage grænsevagt i øst tilbage for det russiske angreb. Fjenden trængte ind på nødtvunget prisgivet tysk område, og østpreusserne oplevede, at krigen er en frygtelig ødelæggende skræk, som end ikke skåner barnet i vuggen. Mens den belgiske fæstning hejste den hvide fane, lyste de østpreussiske landsbyer op som fjendens sejrskakler. Den tyske overkommando besluttede at falde tilbage bag Weichsel. Afgørelsen balancerede på en knivsæg da General von Hindenburg blev udnævnt til fører for 8. Armee. Med sin generalstabschef, Generalmajor Ludendorff, ændrede han igen forsvar til angreb, udslettede Samsonows Narew-Armee ved Tannenberg og jagede Rennenkampfs Njemen-armee fra de masuriske søer tilbage bag grænsen.

Imidlertid måtte han komme de betrængte østrigere til assistance, der allerede havde mistet det sydlige Polen, Galizien og Bukowina. I »den skønneste operation under hele krigen« blev den russiske damptrølle under Storfyrste Nikolai Nikolajewitsch bragt til standsning og trængt tilbage under angrebsslaget ved Lodz. På grund af manglende støtte fra den Øverste Hærledelse udeblev dog den anden mulighed for en sejrrig afslutning på felttoget, og russerne kom igen, og befolkningen i Østpreussen mistede for anden gang deres hjem. Nu, hvor sne havde lagt sig over brandtomter og massegrave, var også her »den gevaldige kamp til ende...« Tyskland og Østrig-Ungarn var reddet for den russiske fare. Alle storfyrstens planer var mislykkedes. Hans angreb på Preussens østgrænse, fremmarchen på den vestlige side af Weichsel og dermed alle forhåbninger for ententen på en sejrrig afslutning af krigen i året 1914, var brudt sammen.

»Ære og evig ihukommelse af den tyske hær i året 1914« *)

I Vest og i Øst stivnede bevægelseskrigen. Strategien gik i stå i skyttegrave og bag pigtråd, og kun taktikken søgte ny erfaring gennem lokale operationer. To gange havde sejren vinket forude, nu lå den fjernere end nogen sinde. At hæren for langt den største del stod på fjendtligt område, måtte trøste. »De mistede muligheds krig« krævede fornyet omhyggelig vurdering. Omringet! Der syntes kun én mulighed: at sprænge ringen med magt. Det ville blive svært, og ville kun kunne lade sig føre ved sammentrækning af alle disponible kræfter. At man i fredstid havde undladt at se den almindelige værnepligt i rammerne af en eksistenskamp på liv og død, var nu tydelig. Med den voldsomme udvidelse af krigsskuepladserne voksede betydningen af antal: den rangerede som den mest beherskende faktor efter værdi af den enkelte fører og soldat. At stampe kanoner og soldater, krigsmateriel og mandskab, op af jorden, var ved årsskiftet den vigtigste forudsætning for alle planer og forhåbninger. Endnu var der mange mænd derhjemme, der brændte efter at risikere liv og helbred for fædrelandet. I ny formationer derhjemme samledes nu viljen og begejstringen.

Den 10. november 1914 beordrede Krigsministeriet opstillingen af 72 mindre infanterienheder. De skulle benævnes »Feld-Infanterie-Bataillon«, og skulle selv have ansvaret for uddannelsen. Da den militære situation endnu ikke gjorde det muligt at træffe afgørelser om den fortsatte krigsførelse, bliver det stillet i udsigt, at disse nye enheder ikke ville blive trukket sammen til større enheder, men ville blive tildelt de stående regimenter som en 4. bataljon. Ved 33. og 35. Infanterie-Brigade i Flensborg og Altona formerede der sig fra begyndelsen af november Feld-Inf.Btl. 43, 47 og 48. Som den første ankom den 50-årige Stabsarzt Dr. Jason til Flensborg. I løbet af to dage måtte han undersøgte 1000 mand for tjenestueduelighed. Herom skriver han: »Det kan ikke under, at undersøgelsen måtte være overfladisk, og overså mange skavanker. Men i løbet af uddannelsesstiden blev de hidtil oversete tjenestuedelige udfundet, trukket ud, og erstattet af ældre personel.« Den overvejende del blev udgjort af uuddannede rekrutter fra årgang 1914, derimellem enkelte krigsfrivillige, der havde indfundet sig her i 31 og 86'ernes garnison, og nu med største iver lod sig indføre i de første hemmeligheder bag de militære pligter. Der er kun givet dem en måneds frist. Allerede den 20. december skulle bataljonerne være at regne som mobile og ved årsskiftet stå parat med køretøjer og alt feltmateriel til krigsmæssig indsættelse. Imidlertid skabte udviklingen på slagmarkerne, i løbet af denne tidsperiode, på ny udformede muligheder. Den oprindelige plan blev opgivet: de 72 bataljoner samlede sig som infanterimassen i fire nye armekorps. Den 19. december udsendte den stedfortrædende Generalkommando IX Korps ordre om en ti-dages frist til sammentrækning af Feld-Inf.Batl. 43, 47 og 48 til det nye Reserve-Infanterie-Regiment 266.

Med et slag trådte på den måde 24 nye regimenter ind den tyske hærs krigshistorie. De havde ingen hjemlig garnison og ingen fane. De havde hverken stjerne eller fjerduk, ingen navnetræk og ingen titel, intet dødningshoved og ingen Gibraltar-kæde. Ingen høj rangerende dame stod ved dens vugge og deres første skridt blev taget uden bevidstheden om en glørværdig fortid.

*) Ludendorff: *Meine Kriegserinnerungen*

Uden forhistorie trådte regimentet ind i rampelyset som en nummereret masse: 266. Et nyt tal født af krigen, og som ville forsvinde, så den kom. Var krigen forbi, ville ingen nævne dens nummer hvis ikke den selv skabte en overlevering – selv skabte en historie. Og alligevel skrev alle medlemmer med glæde dette nummer på seletøj og på feltpostbreve, og alligevel voksede den som en levende spire sammen med den tyske hær. Selvom det unge regiment ikke havde nogen umiddelbar forfader, havde den forbilleder, der gav et godt varsel om dens krigsbrugbarhed. Allerede i det tidlige forår nødvendiggjorde udbredelsen af krigsoperationerne en omfattende opstilling af nye formationer. Mange bekendte og venner drog med 40 Reserve-Division til Flandern, og tilkæmpede sig ved Langemark de tyske ung-regimenters laurbærkrans. Der ligger imidlertid en dyb tragedie i denne heltegerning. Blomsten af de akademiske unge visnede overraskende hurtigt, da begejstring og hengivenhed ikke kunne opveje manglende krigserfaring og overilet uddannelse. Den øverste hærledelse lærte heraf. Ved 38., 39., 40. og 41. Reserve-Armee-korps, hvortil ved årsskiftet de unge enheder strømmede, skulle denne erfaring udnyttes. Uddannelsesperioden blev forlænget, og den ungdommelige virketrang tidligt afprøvet med praktiske opgaver. Alle højere førere til og med regimentskommandørerne, blev hentet fra de kæmpende fronter. Mange officerer havde allerede været såret, og kunne bidrage uddannelsen nye taktiske principper og erfaringer. Men frem for alt beordrede krigsministeriet for at øge krigsdueligheden, den 20. december at hver bataljon skulle udveksle 300 mand med de i feltet stående Regimenter 31, 84 og 86. Et falmet signal fra 31'ernes skyttegrave ved Autrêches 2. juledag 1914, er et af de ældste dokumenter til regimentets historie. Den viser det alvorlige ansvar, der blev lagt til grundlag for udvælgelsen af dem, der som ædle kviste skulle podes ind i den vildtvoksende stamme:

Hvert kompagni skal i de næste dage, som grundstamme i ny opstillede troppeenheder, afgive: 1 Unteroffizier, 2 Gefreiter og 17 mand, heraf 1 Gefreiter og 2 mænd udmærket med Jernkorset. Der skal vælges personligheder, som på enhver måde er dygtige og krigserfarende soldater, og som kan være et forbillede for de unge krigsfrivillige. De skal desuden være en fast ryggrad i de nye kompagnier og være kompagniførerne en pålidelig støtte. Efter disse retningslinjer og af hensyn til vores herlige arme, har jeg, for så vidt de kan udværes, udvalgt folk, hvor end nødtigt jeg ønskede at undvære deres videre samarbejde under min føring ...
sign. v. Kathen

Dermed var Krigsministeriets fødselshjælp afsluttet. På IX Armee-korps øvelsesplads, Lockstedter Lager ved Itzehoe, så et nyt nordtysk regiment dagens lys. Med automatisk punktighed ankom masse- og fællestransporter med dem, der skulle give regimentet blod og hjerne. Den 26. december rekrutter fra tre bataljoner, mellem 29. december og 1. januar 1915 hestene, den 2. januar stab og frontkæmpere, den 3. januar kommandøren, Major zur Megede, hidtidig fører for I/Res.Inf.Regt. 84, der lå i stilling vest for Noyon.

Kredsen sluttede sig yderligere. Søsterregimenter ankom. Artilleri kørte frem, og den 7. januar 1915 var regimentet endegyldigt tilknyttet det skæbnefællesskab, der skulle udløse dens særlige kraft – i den taktiske del af en division. 80. Reserve-Division under kommando af Generalmajor Beckmann befolkede lejrens barakker og 32 landsbyer i omegnen, der dækkede fra Itzehoe over Kellinghusen til Wrist. Den organisation er fastlagt efter de sidste nye erfaringer. Infanterielementet bestod først af tre, så af fire regimenter: Res.Inf.Regt. 264, Res.Inf.Regt. 266 (Brigade Monteson), Res.Inf.Regt. 265 (fra 27. januar sammentrukket med de to andre regimenter i Inf.Brig. 80 Res.Div. under Oberst Digeon v. Monteson). dertil kom et øget antal batterier og tekniske tropper: Res.Feldart.Rgt. 65, Res.Feldart.Rgt. 66, Res.Artl. M.K. 93, 94, 95 (80. Res.Feldart.Brig. under Oberst Eggertz), Res.Kav.Abtlg. 80, Res.Pi.Komp. 82, Res-Pi.Komp. 83, Res.Div.Brückentrain 80, Res.Radf.Komp. 80, Res.San.Komp. 80, Res.-Scheinwerferzug 80.

Hermed blev den enkelte soldat, egen troppeenhed hele tiden mere og mere til en meget lille del af en stor enheds urværk; den følgende dag – 8. januar – afsluttedes en stærk, selvstændig militær organisation ved den endelige sammentrækning af 79. og 80. Res.Div. til 30. Reserve-Korps. Og hele det kunstfærdige værk fik en højtidelig kroning i form af dens kommanderende general: fører for 3. Garde-Division, General Litzmann, der under slaget ved Lodz allerede havde modtaget Pour le Mérite for sin strategiske mesterpræstation, var udset som korpskommandør. Stolt og tryk kikkede det unge mandskab på dens fører, som de snart skulle lære at kende med sine kærnetyske soldateregenskaber. »Han var en markant, fængslende personlighed«, skriver Oberst zur Megede om ham, »med et varmt hjerte for sine undergivne. En tysk mand! Begejstring fyldte ham for Tysklands frihedskamp. Han retfærdige og direkte anerkendelse af alle militære præstationer bragte ham hurtigt hele korpsets tillid«. Allerede hans usædvanligt indtrængende ord i sin første hilsen, korpsbefalingen fra 8. januar skabte lydørhed:

Hans Majestæt Kejseren har haft den nåde overfor mig at udtale sin allerhøjeste tiltro til, at jeg vil føre den mig betroede kommando over 40. Reservekorps til sejr. Jeg vil være en skurk, hvis jeg ikke vil af al min

kraft, så hjælpe mig Gud, vil gøre mig H.M. Kejsereis tillid værdig! Jeg kan imidlertid kun imødekomme den allerhøjeste forventning hvis mig, i det underlagte arme-korps i alle dens mindste dele, mødes af fuld hengivenhed til vores hellige soldaterpligt. De herrer generaler, officerer, læger og civilansatte (*Beamte*), underofficerer og hver eneste soldat i 40. Reservekorps må alle være ramt af begejstringens hellige flamme som vil sikre os sejren over vore fjender. Vi må have den brændende ambition om at forfærde fjenden, og opnå fædrelandets stolthed. Hermed vil Gud hjælpe os, hvis hver enkelt af os vil anstrenge os for at gøre vores skyldighed! I første linje handler det om at pleje den jernhårde kærnetyske disciplin. Lige så vigtig er at udnytte den endnu disponible korte tid med pinlig bevidsthed om at øgning krigsdygtigheden. Hertil må hver eneste af os arbejde opofrende, for kun den dygtige er krigslykken vis. Og nu fremad med Gud for Konge og Fædreland!

Længe leve H. Majestæt Kejseren, vores kære, æreskronede øverste krigsherre!

»Jeg vil være en skurk - « Efterkrigstiden vil måske le af sådan ord og endnu engang henregne den som udslag af en krigspsykose. Dengang havde de fuldgældig mening. Den der talte, mente sine ord, og de der hørte ordene var besjælet af den samme ånd: vi ville være skurke, hvis ikke vi udfoldede enhver kraft for at vise os tilliden værdig. Tjeneste for fædrelandet betyder overvindelse: overvinde sig selv i den daglige tjeneste, i sine vaner og små bekvemmeligheder, og hele tiden yde mere, end man overhovedet anså for muligt at præsterer. Og man oplevede dagligt nye sider af sig selv, som nu den krigsmæssige uddannelse begyndte. Den havde i de første uger lidt meget af mangel på udrustning og våben, under de mange vaccinationer og den følelige mangel på et veltjent, skolet og erfarent uddannelsespersonel. Dertil kom at Feld-Inf.Batl. 43 – den nuværende I/IR 266, måtte have tilgang af betydelige mandskaberstatninger på grund af en skarlagens-epidemi. Nu var alle vanskeligheder overstået og den sidste fuldstændiggørelse af uddannelsen gennemføres med største iver.

For det erfarne mandskab, der efter en kort orlov kun kunne bytte Champagne med Lockstedter Lager, kunne det synes et let, men nødvendig arbejde. For de indkaldte og for de krigsfrivillige rekrutter var tjenesten langt mere krævende.

Med ærefrygt kikkede de på de sort-hvide bånd, der blev båret på mange af de gamle soldaters uniformer, og hørte med en vis gru på deres fortællinger, men følte sig endnu kun som begyndere. Man kunne immervæk skælde otte-ugers soldater ud og klage over deres parademarch. Den tid syntes at ligge måneder eller år tilbage, hvor det første møde med kasernegården bremsede lysten til at være soldat, hvor vendinger, langsom skridt, instruktion og appeller lammede begejstringen, og de første rekyl under skiveskydning hårdt ramte kinden – hine tid, hvor man indøvede eksercitsgreb med træattrapper i stedet for med gevær over skulder at trække frem mod fjenden, hvor man under kontrol med sigtespejl og udmattende »fingeren lang, øjnene op, hovedet op!« lærte aftræk, i stedet for selvstændigt at skyde mod modstanderen, hvor man terpede skudbaner i stedet for i virkeligheden at hører skudafgang og træffer og se, hvor kasernemurer længtes efter bivakken og hvor man med fortvivlet kraft knubbede på uniformsjakker, gråhvide skulderstykker og anløbne fuldknapper. Forbi, længe forbi. Man bar den tyske æres jakke, den feltgrå uniform på samme måde som soldaten i skyttegravene, den sårede på lazaret eller den døde i heltegravene. Ganske vist passer den ikke så godt som en civil jakke. Våbenmestere var ingen herreskrædder. Hver gruppe fik kastet 8 jakker, bukser, frakker, halsbind, huer, otte par støvler og snøresko i hovedet, hvorefter han lukkede døren og sagde: »Forsvind så!«. Men så endeligt var hjelmen et håndgribeligt tegn. Klæder skaber folk, feltgrå uniformer skaber mænd. Frem for alt havde man sit våben, sit Gevær 98, sit MG 08, sin bajonet og sin Mauser-pistol. Fædrelandet overdrog dem i trofaste hænder, og betroede dermed den enkelte en del af dets ære og liv, og det gjorde stolt og stærk.

Her i Lockstedter Lager følte man sig som dagens helt. Tjeneste var helt sikkert ikke let, men den længste march eller mest anstrengende øvelse skete med visheden om, at intet skridt og intet greb skete uden grund. Øvelsespladsen er stor og fulde af lumskheder. Den lader trætte føder synke dybt ned i sand eller mudder og den har bakker og dale, tilstrækkelig store til at få selv den stærkeste til at miste pusten. Det havde imidlertid pludseligt et formål at udnytte terrænet: søge dækning, piske gennem buske og underskov, rykke frem i spring og under høje hurra og de sidste kræfter, at storme. Det var som kunne man rent faktisk indøve den alvorlige virkelighed! Og når man, liggende på nyslåede græsmarker, lægger an på malede soldater, og på ildkommandoen trykker på aftrækkeren, så former sig af skudsølver og enkelt træffere billedet af et heftigt slag. Skiverne bliver levende. En feber breder sig over skytterne, som de udløser deres skud, og med hver heldig træffer vokser troen på sig selv og på eget våben. Så kommer igen skammen over dræberinstinkt, og man kan dårligt forestille sig, at skiver inden længe ville blive mennesker – mennesker, der satte sig til modværge og som selv skød igen. Så kommer den usikre periode, hvor man ser sig selv som skive, gennemhullet, sønderrevet. Og det er godt. I et sådant øjeblik vender alvoren tilbage. »Sætter i aldrig livet ind, vil i aldrig selv vinde livet«.

Denne bevidsthed om, at man nu virkelig tilhørte Wallensteins Lejr, ændrede på uger de unge krigsfrivillige til selvsikre mænd og gav den uanede kræfter. Hvis blot mødrene, som altid sørgede for deres kære, blot havde vist. De ville have jamret over ilmarcherne gennem snestorme, antrædning på alle tidspunkter af døgnet, uvante indretninger og dyngvåde fødder. Ynglingene smiler blot i stille glæde; de føler sig voksne, vokset ud af moders skygge, vokset sammen med et fælles åg af fædrelandets nød. I stedet for familiens fællesskab træder kammeratskabet. Det er noget, der dukket op i barakkernes virvar, noget, de måneder i forvejen ikke havde kendt, og som krigen voldsomt og tilfældigt ryster sammen. Sådan! Accepter hinanden og tål hinanden! Den tunge byrde at en begivenhedsrig fremtid smeder dem sammen, som vidste man, at ens eget sjæleværn var for svag, og de kommende timer kunne udholdes og overstås gennem et betingelsesløst for- og med hinanden. Mange virkelige venskaber sluttet her, der skulle blive livsvarige.

Hver dag bringer noget nyt. Så drejer det sig om lange spader til krigsmæssig skansning; så bruger man timevis på kunstfærdig teltslagning. Så flokkes man igen med nøgent bryst omkring vaccinationslægen eller hører i barsalsalen om de seneste krigserfaringer. En endnu vanskeligere tjeneste havde MG-mændene. Den anden »Feld-MG-Deling« var først få dage tidligere ankommet fra Döberitz og sluttet sig sammen med kendte kammerater fra Hamburg. De lider af en art mindre indbildskhed. MG-skytterne danner en art militærisk sekt, forenet i en fælles indsigt i en hemmelighed, hvorom felt, skov og markmusketererne ikke har nogen anelse. Maskingeværernes succes i den hidtidige krig havde forstærket følelsen af at gøre tjeneste ved et særligt våben med en helt afgørende opgave, og end ikke skrækhistorierne fra rekonvalescent-kompagniet i Hamburg om MG-besætningernes store tab, havde ikke kunnet svække dette. Man uddannede efter helt nye fronterfaringer. Det giver selvtillid, også selvom de unge krigsfrivillige ofte under de meget lange dagsmarcher var ved at bryde sammen ved synet af de tomme køretøjer. Det ansporer, at Oberstleutnant Meyerhoff selv bær et tungt beskyttelseskjold eller hænger to fulde patrontasker i bæltet, og snart går det helt godt. MG-tropperne forvandles til en fast del af regimentet selvom de foruden deres personlige våben, også måtte finde kræfter til de fælles. De er anvist til hinanden, geværfører, retteskytte og ammunitionshjælpere. Den ene er hjælpeløs uden den anden. Og de har ansvar for en masse: køretøjer, heste, udrustning, værktøj, reservedele, så meget, at man i Döberitz havde mistet overblikket. Først efterhånden kom der orden på tingene, og at samtlige svingel på hestevognene på en nat kunne blive stjålet, synes nu umulig. I nødstilfælde kan skytten bytte på kusken på bukken. Og en smule arrogant mente MG-skytterne heller ikke, at nattevagt i en hestestald var noget, den almindelige infanterist kendte til. Men det gør ingenting. Alle vidste inderst inde, at det drejede sig om en for alle og alle for en. Under regimentsøvelserne i midten af måneden nåede den helt ind i det store fællesskab og opdagede, at taktisk samarbejde er den første hemmelighed bag succes. Da General Litzmann den 15. januar besøgte lejr og øvelsesområde, fyldte det unge regiments iver og kraft ham med stor glæde.

Dette var ånden og kraften i hine »fire helt friske, omhyggeligt sammensat og uddannede ... armekorps«, den tyske hærreserve, der senere skulle modtage den højeste anerkendelse fra den øverste generalstabschef, General v. Falkenhayn: »De var blandt de bedste, Tyskland under krigen var i besiddelse af«.

Dagene var larmende og aktivitetsfulde. Nætterne var stille. Dem, der ikke var på vagt, sov trætte og med god samvittighed. Der øvedes i stadig større enheder. Artilleriet dukkede op og føjede dets kanoner til infanteriets kolonner. Tiden forgår hurtigt. Natøvelser med lyskugler og projektorer, dybe skygger og klappende udrustning, med tab af orientering og dårlige kort, snublende og faldende – en forudelse om, hvad der ligger forude. En divisionsøvelse den 26. bragte for første gang alle mand og alle heste på vej, og dækker for første gang hele bredden på øvelsesområdet. Egentlig skulle den have været afholdt under mere alvorlige betingelser, men en ordre om, at divisionen skulle være klar til afgang den 20. januar, blev igen trukket tilbage.

Derfor kunne regimentet endnu engang under fredelige himmelstrøg tilbringe dagen, der forbandt dem med den øverste krigsherre, manden, hvortil man havde aflagt faneeden: kejserens fødselsdag.

En sømmelig divisionsbefaling regulerede festen:

1. Dagen vil blive afholdt som festdag, uden at divisionens fremme af krigsduelighed lider herunder.
2. Kl. 0830 vil der for de i lejren underbragte stabe og troppeenheder blive afholdt feltgudstjeneste for begge trosretninger.
3. I tiden fra 0930 til 1600 afholdes der i første linje skydeuddannelse og tjeneste indenfor kompagnierne. Disse værdifulde dagtimer skal omhyggelig udnyttes. Der skal ikke afholdes øvelser i større enhedsramme. Underofficerer og mandskab skal have en 2. morgenforplejning.
4. Kl. 1700 skal kompagnier og tilsvarende enheder i spisepåklædning samles fuldtallig, og af deres førere henvises til dagens betydning. Divisionen forventer, at denne lejlighed udnyttes til at fæstne de moralske bånd, der skal være knyttet mellem mandskab og fører.

5. Kl. 1730 skal alle kompagnier og tilsvarende enheder spise middag, der med hensyn til kvalitet og rigelighed, skal adskille sig fra den daglige forplejning.
6. Kl. 2100 går alle til ro, for den 28. tidlig igen at være frisk til arbejdet. Kun på denne måde afspejler vores handlinger den allerhøjstes bestemmelser.
7. For de i lejren liggende officerer finder middagen den 27. sted allerede kl. 1800.

Dette fødselsdagsmåltid - »der med hensyn til kvalitet og rigelighed, skal adskille sig fra den daglige forplejning« - er naturligvis Gullasch med kartofler. Den kom denne dag fra lejrens underofficers køkken og tilfredsstillede selv forvante gæster. Med næsten større kærlighed hængte soldaten ved en anden næringskilde, der i disse dage forsøgsvis trådte i funktion - feltkøkkenet. Det var igen en følelse af tilhørsforhold til dette lille vidunderværk med den skønne buede mave, dens sirlige skorsten og dens mange håndtag, skruer og greb, der giver den et fortrin frem for det upersonlige mandskabskøkken i lejren. Selvom made i første omgang var en smule uvant tilberedt og smagte af emalje, var det dog som hjemme, og soldaterne tømte deres kogekar og aluminiumstallerkener med en husfarv fornemmelse. Disse gullasch-kanoner havde hjul og ville marcherer sammen med de store kolonner. De måtte senere som husmødre finde sig i megen kritik, da de jo altid er de værste til at lave mad. Og så alligevel - når de for en gang skyld blev hængende i snedriver, mudder på vejene eller fjendtlig beskydning, var det ikke kun forplejningen der udeblev, men også en trofast kammerat. De var ubrydeligt forbundet med hinanden. Lægerne gav den også et andet skudsmål. »De forholdsvis små tab på grund af sygdom, især maveonder«, skriver Oberstabsarzt Janson, »skyldes først og fremmest den gode, nærige og letfordøjelige feltkøkkenskost. Overfor dette store fortrin fylder kostens ensformighed ikke meget«.

Januar gik mod slutningen, og for hver dag blev soldaterne mere lydige. Hvornår kommer det afgørende opbrud, der vil standse alle øvelser, eksercits, forberedelser og uddannelse. Vis nu, hvad i kan! Uvisheden bringer grusomme syn og sejrsmeldinger ind i drømmene, og når så endnu en dag er gået uden alarm, trådte noget andet i stedet for den opmuntrende forventning: rutinerne. Det var dog i sidste ende også helt godt, langt fra skyderierne og følge sejrsmeldingerne, og alligevel i den grå uniform være delagtig i de laurbær, kammeraterne derude plukkede. Eller med stolthed vise forældre og familie, der ankom i søndagstoget, der soldaterhjem, drikke med faderen i kantinen, mens mødre hele tiden puttede nye mavebind og muffedise ned i bagagen. De ved ikke, at mødre senere på tilbagevejen, sidder og græder, mens fædre sidder stille i et hjørne. Man ved det ikke, når han indtil tappenstreg sidder i kaffehuset med kage og cigar og hører et lille slagerpotpourri fra klaveret. I det tætte fællesskab løber rygterne. De mest modstridende historier løber gennem mandskabsbarakkerne og udveksles under marcherne, omkring feltkøkkenet eller i kantinen. Hvem føler sig ikke særligt udvalgt af Kejseren, udvalgt til et særligt formål, indhyllet i hemmeligheder! Ophidselsen er stor, da der et eller andet sted fra kommer nyheder om, at det gælder England, ikke slagmarkerne i Vest, nej, direkte mod ø-riget, i et gevaldigt angreb med krigsskibe, zeppelinere - hvem vover at se det umulige i en tidsalder med »tykke Berta«, flyvebomber og gasflasker? - Men det er dog blot tanker fra sikker havn. I morgen vil der være andre rygter med lige så ukendt oprindelse, lige så usandsynlig i indhold. I morgen - i dag vil jeg sove!

Og så kommer dagen, hvor det lyder: »Klar, gevær i hånd!« - hvorhen? Ingen ved det, kun at forberedelserne er forbi og at rejsen skal til at begynde. I rygtesmedjerne har situationen ændret sig. Den fortsatte og rigelige udlevering af varm vinterudrustning betyder is-region, og med de nye slæder kan man ikke flyve gennem luften eller køre over havet. Men det var også det hele. Divisionskommandørens befaling giver ingen spor:

En stor opgave ligger foran os. Selvom der i rækkerne i 80. Reserve-Division allerede står mange kampprøvede folk, træder divisionen nu som samlet troppeenhed for første gang mod fjenden. Der vil vi kikke på kammeraterne, der gennem måneder derude har kæmpet i forsvaret af vores elskede fædreland. På strålende måde har de overalt højt hævet vores hærs gamle ære, og givet os et strålende forbillede på tysk tapperhed og pligtfølelse indtil døden. Det er vores hellige pligt, ikke på nogen måde at stå tilbage for disse. Hvad vi derude skal bruge er: streng disciplin, trofast kammeratskab mellem fører og tropper, tillid til førerne, men frem for alt en klippefast og urokkelig vilje til sejr. Det er alene denne viljestyrke, der hidtil har gjort vores folk ubesejrlig. Denne vilje skal besjæle os alle, fra først til sidst, i Divisionen. Besjæler os, når det går til angreb på fjenden. I så fald vil og må vi sejre. Og nu fremad, med Gud for Konge og fædreland!

Det var altså alvor! Det hedder nu ny måde at tænke. Alle flyvske tanker vender nu tilbage til en selv. Uanset, hvorhen det går, vil det nu betyde at man skulle stå distancen.

I lejren blev der livligt, i hjerterne stille. Man pakker - pakker ind og igen ud og vender hver eneste stykke udrustning i hjernen. Små poser fyldes med salt og kaffe til de ledige timer. Poser med kiks og dåser med kød fylder i tornysteret som »jernportioner« til nød i den sidste hunger, og den lille lomme i jakken buler ud: sikker-

hedsnåle og lille forbindingspakke. Til dig selv eller din kammerat når den røde livssaft rinder af såret. Og til allersidst – hundetegnet, blikskiven med nummer, der giver navnet, når munden er blevet tavs, og som fremmede hænder vil sømme til et ensomt gravkors.

Men på trods af alt bliver de sidste remme spændt – Ja! kære fædreland, du kan være ganske rolig. Komme, hvad komme kan. Beredt, udrustet til rejse til et ukendt land og ukendte oplevelser.

Midnat ved månedsskiftet. I den mørke nattehimmel sner det som januar slutter. Store hvide fnug dækkede jorden som I. Bataillon lod den tavse lejr bag sig og søgte frem til banegården i Kellinghusen. Undervejs friskede vinden op og blæste en spøgelsesdans over vejen. Veje og stier forsvandt, og på tornyster og hjelm, på køretøjer lægger sig et hvidt lag. Folk var tavse og tankerne fik fornyet liv – tanker om stormløb og vide ligklæder.

På banegården blinkede lamperne svagt under sneen. Klædt i hvide venter toget på stedet. Det hober sig på trinbrætterne som tusinder af sømbeslåede støvler trykker den knirkende sne ned. Vinden blæser dørene i; mørket skjuler vinduerne. Et fløjt. Jernbanevognene skubber og et sted falder et tornyster om på gangen – så fremad – langsomt ruller toget ind i natten. Endnu er der en dæmpet larm bag vinduerne – en sang eller vittighed i øjeblikkets sus, men hurtig er det kun den regelmæssig lyd fra jernbaneskinneerne, der høres. Det ene stearinlys efter det andet brænder ud. Stille og sovende bliver fragten af soldater – sovende og drømmende – bragt til deres skæbne på slagmarken.

Som II. Bataillon i morgengryet kolde, men ved godt mod, tog den samme vej mod Kellinghusen, blev I. Bataillon vækket af deres søvn i Sachsenwald. Morgenrødet dækkede de snedækkede kroner. I morgenrødet lå regimentets fremtid. Vi vil mod Ostland. Wittenberge, Berlin, Straussberg. Som III. Bataillon den aften drager mod banegården med improviseret kompagnimusik, kører de første transport tog gennem Mark Brandenburg med kurs mod Küstrin, mens II. Bataillon på banegården i Wittenberge spiser dagens anden varme forplejning. Natten er kold. Iskrytaller dækker lampeskærme. Folkene rykkede tæt sammen.

Som solen stod op løb I. Bataillon ind i Bromberg og kørte efter et par timer videre over Weichsel mod Thorn. I de tre transporttog var det blevet levende. De frosne tyske vinterlandskab lokker folk til vinduerne. Isen forsvinder under den varme ånde og giver udsyn. Få så meget som muligt af hjemstavnen med under den lange rejse – det hele suges til sig som værn til overlevelse af vanskelige tider. Den bedste nødration for hungrende sjæle.

Lange skygger faldt over det østpreussiske snelandskab som I. Bataillon over Osterode fortsatte mod Allenstein. Tog kører langsommere og mere tavst. Det er helligt land. Der i det fjerne ved Tannenberg og Hohenstein mødte den russiske Narew-Armee dens skæbne, hvor tusinder tapre soldater holdt fast i winterslaget frem til det tidlige forår. Ved Allenstein svingede toget mod sydøst. Nu var der ikke længere nogen der sov. Udenfor vinduerne viste sig de første billeder af krig. Ruiner lå langs banelinjen. Især Ortelsburg synes hårdt ramt. Så slettede mørket alle landskaber og sovetrynerne var netop igen faldet hen, da toget igen gjorde holdt. »Gør klar! Stig ud!« lød den gennem det lange tog. Snart efter trampede de stive lemmer i sneen og ventede utålmodigt på afmarchen. Det tager en tid, før alle har fundet deres plads. »Uden trit, fremad!« På vejen forbi kan man på stationskiltet læse »Klein Puppen«. Så går det igen ind i den mørke nat. Der var bedre kvarterer i Frankrig, tænker de gamle krigere, da de ved midnat delingsvis når de små landsbyer. De nye undre sig over, at de ikke med det samme skal slå bivuak på åben mark, men føler sig alligevel ganske godt i de kolde lader.

Næste morgen skiftes kvarter fremad med en besværlig march gennem dybe, snefyldte skove. Samtidig søgte II. Bataillon deres foreløbige kvarterer. Snart følte begge bataljoner sig ret hjemlig i de snævre kvarterer, overdraget af fattige, men venlige kvarterværter i Dietrichswalde, Peterhain og Fedorwalde og i Gross- og Klein-Schwignaien. I skumringen ankom også III. Bataillon med MG-delingen til Alt-Ukta og nåede de sidste dele nåede gennem snestorm frem til deres natkvarterer i Nikolaihorst og Galkowen.

Mens de rejsetrætte sover fortsatte lyden af hjul og dampfløjter. Så flygtede drømmene til varmere sovesale og dejlige mennesker, og kun lyden af den ensomme vagt hørtes i frosten. Livet gik mod en første opvågning på handlingens mark.

1915

Vinterslaget (Masuren)

Østpreussen sov under et hvide snedække, skov og marker var øde. Den lå overalt, omklamrede de stedsegrønne graner og over de skyttegravskrandsede landsbyer hvirvlede vinden sne op i storm.

Østpreussen sov og med den også Regimentet til langt hen på formiddagen. Så strækker de sig på lejet af halm for at udsætte tidspunktet for deres første landsknægt morgenvask. Øjne stiller på de uberørte marker og fanger et billede af næsten hvid fred. Tankerne går over sneen til den grå horisont – man kommer så hurtigt tilbage på russerne. Hvor var han henne? Det var ingen ferie i et fredeligt vintersportssted! Det var den sidste samling før kampen! Du må op, så han ikke uopdaget kan overfalde dig. Sove kan du jo altid! – Vi var draget af sted for at opleve. Nyd hvert øjeblik, for den vil aldrig vende tilbage!

Og allerede er der kommet liv på landsbyernes gader. Uf, hvor er der koldt! Ti grader, skønner de vejrkyndige – for sneen knirker under støvlerne. Endnu ingen befaling? Man har glemt os. Hviledag! Vi gør den til søndag, pudser seletøj og udrustning, tænder piberne, graver fingrene ned i handsker, besøger kammerater og går sammen en smuttur i landsbyen eller ud på markerne til den stille skov. Hvor dejlig er verden ikke i snedækket ensomhed. Men stilstand ved 10 minusgrader gør benene stive af kulde. Bevægelse! En af kammeraterne kaster en snebold og snart starter et kapløb over markerne, mens unge krigsfrivillige grundigt dækkes til: »skrig du bare efter din mor!«. Det giver varmen. Pustende snapper man efter luft, men det pludseligt øgede pulsslæg vil ikke falde til ro. Men hvad er det der summer i ørene og banker på panden? »Vær lige stille«, siger en af de gamle vest-krigere. »Der fremme skyder man«. Der bliver pludseligt stille omkring ham. Med barnlig forbløffelse og vantro ærefrygt lytter drengene til larmen fra fronten. Den kommer med blæsten, svulmer op til et bølgende torden og ebber så tilbage til den svagt rullende larm. Det er altså melodien, der fra nu af vil omfavne dig overalt, vække kald og nattesange, sejrstrømmer og begravelssang – er der pludseligt så koldt, at du ryster?

Ved feltkøkkenet forsvinder de bange anelser med dampende suppe og vittigheder. Så går det tilbage i det fri; den kolde lade er uvirkelig så længe sålen står over de snedækkede marker. En klokke lyder munter fra vejen. Kane! Man samler knoglerne og kikker efter kælken, der bringer et par officerer frem gennem landet. Den fortsætter ind i skoven som en hvid mur. Om eftermiddagen er dukker landsbyens skønne op, og om aftenen sidder man allerede på kroen eller hos sine indkvarteringsværter, takker endnu engang for den varme drik efter den kolde vagt, får tårer i øjnene som den russiske kornsnaps brænder ned gennem halsen, eller rører rundt i en stiv grog. Og hører på, hvad mand og kvinde fortæller om de store begivenheder, der uventet trængte ind over dem: det russiske angreb.

Det var allerede lang tid tilbage, dagene i august, hvor fjendens fremrykning også nåede denne stille landsby, og fik tilværelsen til at gå i stå. Alligevel skete det ikke, som flygtningen rystende havde fortalt. Den russiske soldat, holdt i ave af skarpe kommandoer, gjorde dem intet. Måske var det for at give ekstra virkning af de plakater »Ny-Rusland«, som dukkede op på alle huse. Men dette nye Rusland på papir blev hurtigt revet i stykker. Landsbyerne i Johannisburger Forst lå i en død vinkel mellem de to voldsomme sensommerslag, der i vest og i nord knuste russernes koloniseringsdrømme. I dagevis kunne de høre den uafbrudte kanontorden; så blev det stille. Et par forsprængte flygtede mod øst, tyske afdelinger drog forbi. Endnu engang buldrede det i fjerne mod sydvest. Så kom sneen og stilheden.

Hvor var fronten? Folkene vidste det ikke. Johannisburg to banegårde mod øst er besat af fjenden. Men heller ikke skoven er sikker. Kosakker strejfer rundt langs brandbælterne. Seks kilometer længere fremme skulle der være en forskanset lejr. De sidste rygter fortæller dog, at den er rømmet. – Og kanontordenen? Den kom fra retning af Lötzen, hvor der hele vinteren var en kontinuerlig torden.

Det var en ringe beretning, men det var den eneste kilde til informationer om fortid og fremtid. Musketererne kendte i de første krigsår ikke til kort, og befalinger udebliver. Fulgte man som tavs tilhører i de afgørende diskussioner i Oberkommando Ost, der siden den 1. november 1914 havde samlet 8. og 9. Armee og enkelte tildelte korps under den nuværende Generalfeldmarschall von Hindenburg, måtte man nøjes med omtalen af en gevaldig klapjagt på den vintersovende fjende. Hvordan, hvor og hvornår, vidste ingen; men en indre stemme sagde: snart og omfattende. - -

Den øverste hærledelse havde ved årsskiftet endegyldigt truffet beslutning om at føre krigen med ændrede angrebsfronter. I vest skulle der udelukkende føres en forsvarskamp, mens østfronten skulle overtage den offensive føring af felttoget. Endnu kunne der ikke træffes beslutning om, hvilket omfang en sådan operation skulle have og hvilke strategiske mål, der skulle sættes. Også modstanderen planlagde og handlede. Storfyrsten havde forskudt den strategiske tyngde længere mod syd, og havde erobret Karpaterne i hårde kampe med østrigerne. Efter den mislykkede storoffensiv, var han besluttet på at lægge tyngde på fløjene. Efter at have bundet centralmagterne foran Weichsel, sigtede han mod Ungarn med et voldsomt fremstød, samtidig med et kraftigt udfald fra Warszawas nordfront mod sydflanke og de bagvedliggende dele af stillingerne omkring søerne. I nødens stund var det påkrævet at træffe nye offensive forsvars forholdsregler. Den største fare måtte i første omgang imødegås. Sammen med østrigske stridskræfter og efter planer fra Generals von Conrad, trådte den nye tyske Sydarmeri Linsinger an til et stort anlagt modangreb mod den sejrriige Armee Iwanow.

Det skete fordi der ikke var udsigt til at angribe russerne et andet sted. Men mens operationen i syd som beregnet udviklede sig succesfuld, modtog Oberbefehlshaber Ost direktiv, hvorefter der stod tre ny opstillede korps til hans disposition. Et fjerde – XXXXI. Reserve-korps – var sendt mod vest, hvor den ville afløse det elsassiske XXI. Armeekorps, der dermed var frigjort til østfronten. Dermed åbnede der sig pludseligt nye muligheder for at imødegå det russiske fremstød fra Warszawas nordfront. Endnu holdt Mackensens 9. Armee stand og dækkede i delvist hårde kampe flanken på 8. Armee, der efter udnævnelsen af Hindenburg til Oberbefehlshaber-Ost, blev ført af Otto v. Below. Han havde i ugerne under det store slag ved Lodz, under fornyet opgivelse af tysk jord, falde tilbage til den naturlige og kunstige befæstede linje langs Angerapp mod nord til Pregel og kanten af de Masuriske søer. Ved Johannesburg og langs Pissek-floden dannede linjen en spids vinkel på grænsen i retning af Weichsel. Mackensen disponerede kun over tre korps og Østpreussisk landstorm, og måtte kæmpe hårdt mod den russiske 10. Armee, der med alle kampmidler havde sat sig fast på østpreussisk jord. Den nye kommandør for 10. Armee, Baron v. Sievers, havde af Storfyrsten, sammen med forstærkninger, modtaget direktiv om at iværksætte en snarlig fortsættelse af felttoget i rammerne af det store angreb. Og den russiske general lod det ske i ro og mag. Det var jo vinter. Den største del af den russiske hær hvilede velforsørget i varme kvartierer. Den åbne, forsigtig tilbagebøjede højre fløj var dækket af kavaleri og tre tæt samlede divisioner (27., 56. og 73.), ligger med 28., 29. og 53. Reserve-Division fra XX. Korps mellem Lötzen og Angerburg og den kampprøvede III. Sibiriske Korps foran det befæstede hul mellem søerne. Den mindre truede indre fløj til 57. Division var

betroet en brigade mellem Bialla mod Johannsburg, mens svagere styrker dækkede overgangene over Pissek ved Worbeln og Gehsen.

Man gør ikke megen skade. Ved Lötzen skyder tysk artilleri kun lejlighedsvis for alvor. Derudover slår den langsomme puls stivnet i vinterkrigen ved enkelte posttræfninger. Imidlertid blev der bag den russiske front, lige så omstændelig som ubekymret, gjort tydelige forberedelser til det nært forestående angreb. Med russisk sindighed pustede etappen sig op og samlede på de to banelinjer Kowno-Gumbinnen og Bialistok-Lyck tog med ammunition, forplejning, udrustning og lazarettog. I rummet nord for Weichsel, halvvejs mellem Nowo-Georglewsk og Thron, syntes en ny - 12. Armee - under formering. Det er på det tidspunkt, hvor i syd centralmagterne igen overskrider toppen af Karpaterne, at den øverste hærledelse også i nord igen tilriver sig initiativet. De gav ordre til opmarch til et tredje angreb i Østpreussen og overlod det til Hindenburg at skabe et nyt Tannenberg. Det ville ikke blive let. Dengang havde der kun været en frontbredde på 50 kilometer at bekymre sig om, nu drejede det sig om en fjendtlig stilling over en 170 kilometer strækning. Her ville man møde en fremrykkende fjende, her lå en forskanset fjende. Dengang var det sommer og med lyse nætter og tørre veje var ingen march umulig. Nu herskede den russiske steppevinter, med barrikader af sne, ødelagte veje på grund af frost og tøj, og lange iskolde vinternætter skilte hærene. Ganske vist havde Hindenburg ikke længere den talmæssige underlegenhed på 135.000 mod 230.000; han kunne møde de samlede 220.000 russere med en ¼ million tyske, men de tre unge korps skulle først beviste deres værdi.

Uophørlig rullede tog til opmarch før slaget. Det hastede. Begge regimentets højspændte hviledage den 4. og 5. februar var en spændt venten med gevær ved fod mens etappen fik frigjort sig fra det formummet vekselspil. Med besvær blev angrebsformationerne samlet og forsøgte at opnå angrebsafstand af fjenden.

Endnu lå mørket over det hvide terræn som det blev levende i kvartererne. I den 6. morgentime stod Regimentet klar med mand, heste og vogne på den uberørte landevej med front mod solopgangen. »Uden trit, fremad!« Så lød trin fra hestehove og menneske fødder foran vognhjulene, der skære sig ned i den nyfaldne sne - og ånder allerede efter få kilometer tungt i den hurtige takt fra hjerterne. Alligevel er det sjovt. En krig er jo heller ikke nogen spadseretur. Munter latter kastes frem og tilbage mellem de tavse graner i Johannisbuger Forst, som den hastende kolonne slynger sig gennem skoven.

Vejen bliver mere ufremkommelig, hjerterytmen hurtigere. Latteren forstummer. Alle har nok med selv at klare sig; det kræver hele ens opmærksomhed og kraft at overvinde de høje snedriver. Det giver varmen under nordpol oppakningen og strammer hurtigt bagsiden af knæene. Den beordrede gruppeformation løsner sig op, følger i fodsporene fra manden foran eller søger mere fast is. Af og til synker en mand i til lårene i en drive, eller glider med klirrende udrustning ned ad en skrånning. Eder ødelægger det gode humør. Kolonner hober sig op eller glider fra hinanden. Stop! De stærkeste heste, de stærkeste mænd op front: Kør spor, ban vej! Med hyppige afløsninger banede spidsen vej. Gevær og oppakning med det fuldt stoppede tornyster trykkede som bly. Hestene sendte skyer ud i luften og rystede af anstrengelse. Kuskene var for længst steget ned fra deres bukke. Så suser pisen igen, der bliver lagt vægt i seletøjet, og igen går det et stykke fremad gennem det vidunderlige vinterlandskab. Sneen skjulte vejens kendetegn. Af og til bliver et brandbælte fejlagtigt taget for en vej. Ufrivillige omveje forlænger turen og skaber mismod.

Allerede dødtrette efter den førte dag, gik regimentet i landsbykvarter i Kurwien og Krerutzofen, og oversvømmede til fulde de sparsommelige rum. Enkelte lykkelige finder en opvarmet stue; de fleste må finde et sted at sove i trækkende lader. Rystende af kulde glider timerne afsted. I lang tid kunne lyden af piskekald og hovtrin udenfor høres fra forbi marcherende vognkolonner. Så bliver det stille. Stjerneklar forløber natten, hvor den grimme kulde siver gennem uldtæpper og halm. Kun nogle få lukker en overgang øjnene. I morgen er søndag.

Opmarchen er afsluttet. Ved Kurwien og Niedersee er landstormens forpostlinje allerede passeret. I spring rykker XXXX. Reservekorps under 8. Armee frem som højre fløj på hele angrebsfronten. Angrebsstyrken under Lissmann består af 2. Infanterie-Division under kommando af Generalleutnant v. Falk som nordligste angrebsdivision, 3. Kavallerie-Brigade og 4. Kavallerie-Division som indgrebs- og forfølgelsesenhed. Langs grænsen står landstormenheder. Bag højre fløj af 8. Armee ved Ortelsburg bliver XX. Armeekorps losset af jernbanen for at skulle sikre flanke mod Narew. Mellem søerne står 11. Landwehr-Division, ved Angerapp 1. Landwehr-Division og 3. Reserve-Division. Bag den gamle venstre fløj af 8. Armee mellem Tilsit og den store skov ved Insterburg, er en ny Armee - 10. Armee under kommando af Generaloberst v. Eichhorn - under opstilling. Med tre korps, XXI. Armeekorps og XXXVIII. og XXXIX. Reservekorps, står den overfor den russiske nordflanke og overtager 8. Armees gamle fløjsikringer: 1. Kavallerie-Division, 5. Garde-Infanterie-Brigade, Landwehr-Division Königsberg og 10. Landwehr-Division.

Begge det afgørende fløj er dermed i væsentlighed betroet de unge regimenter. Endnu i sit hovedkvarter i Posen havde Hindenburg den 28. januar beskrevet sine grundlæggende tanker til operationen med følgende ord.

»Jeg har til hensigt at indsætte 10. Armee med dens venstre fløj langs linjen Tilsit-Wylkowyszki til omgæelse af modstanderens nordlige fløj, at binde fjenden med frontal indsættelse af Landwehr-Division Königsberg og venstre fløj af 8. Armee, og lade højre fløj af 8. Armee angribe mod Arys – Johannsburg og mod syd«. I går blev de sidste befalinger udsendt fra hans nye hovedkvarter i Insterburg: »8. og 10. Armee angriber og indledningsvis rykker: 8. Armee den 7. februar med sin højre fløj over linjen Kurwien-Rudzanny mod Kolno-Johannsburg; 10. Armee den 8. februar med XXXIX., XXXXVIII. og XXI. Armeekorps over linjen af den forstærkede 1. Kavallerie-Division med højre fløj retning Kussen, med venstre i en bred omgæelse mod eller nord om Memel.

Slaget kunne begynde.

Med det stigende dagslys rev General Litzmann sine unge Regimenter ud af den sidste fredelige nats isnende kulde.

»Soldater ved XXXX. Reservekorps! Udødelig ære vinker til jer;

Taknemmelighed er jer sikker fra vores kejserlige herrer og hele fædrelandet, hvis I opfylder den opgave, der er stillet os for de næste dage. Denne opgave er overordentlig vigtig, ærefuld, ganske vist også vanskelig. I vil imidlertid overvinde alle vanskeligheder, hvis I bærer den faste vilje i jeres hjerter, at yde det menneskelige mulige. Vores motto er » vedholdende og dristig«. Vedholdende i overvindelse af anstrengende marcher og dårlige kvarterer! Dristig i fremrykning! Vi frygter ikke russerne, end ikke hvis de på et tidspunkt skulle dukke op i vores flanke eller selv i vores ryg. Sådanne situationer har vi allerede tidligere sejrrikt overvundet! Desuden bliver vi understøttet af sejrsvante, mig underlagt tropper.

Når jeg tænker på at vore højeste førere helt til H.M. Kejseren tillidsfuldt kikker på XXXX. Reservekorps, og at hele vores folk nu håber på et vendepunkt i krigen, vil i som jeg sætte alt ind på at en afgørende, strålende sejr, bliver opnået. Herpå fremad med Gud for Konge og Fædreland, Kejser og Rige! I skal have sejren!

»I skal have sejren« - løftet fra den stærke, der ønskede kampens held og gudernes hjælp, lød stadig i ørene, som regimentet tidligt på dagen blev kaldt til geværerne. Divisionen marcherede; morgenrødet den 7. februar angav retningen. R.I.R. 266 banede vejen som fortrop. Den bar divisionens drømme og fik gårsdagens anstrengelser til at gå i glemmebogen og dagens vanskeligheder til at blive en æressag. Den følte sig i besiddelse af dens fulde, urokkelige kraft med en kampstyrke på 58 officerer og 2.724 mand. Spændt stirrede man fremad, ind i Johannsburg Forsts hvide vægge. Et eller andet tidspunkt, på et eller andet sted måtte han træde ud af de hvide graner, den længe ventede begivenhed. Men skoven står tavs og smider kun ind i mellem sit dække af sne ned i underskoven. Møjsommelig går det videre. Anstrengelserne opslugte tanker, og de vilde fantasier beroligede sig. De tunge tornyrte fik musketererne til at bøje ryggen mens de kæmpede sig frem gennem sneen. I begyndelsen kikkede de med misundelse på M.G.-skytterne uden oppakning, men efterhånden som vognene sank i sne til akserne og de dampende heste ikke længere kunne trække dem fri, lød råbene hyppigere og hyppigere: »skytter til køretøjer« - alle havde deres byrder at bære. Endnu engang fik kolonnerne fra hinanden. Køretøjerne kunne ikke følge med infanteriet. Der opstår flere ufrivillige stop og gør de planlagte, længere pauser, unødvendige. Heste udmattes hurtigere end mennesker; de ved jo heller ikke om hvilket det drejer. Under vognene hænger slædemeder. De var alt tid blevet befragtet med mistillid, men da kamptrænet hele tiden kørte fast, blev de lagt under hjulene. Fremad! Vognen led nogle få skridt gennem sneen, slingrede, og stillede sig på tværs. Igen! Igen samme resultat. Herefter blev mederne revet af og kastet ned i grøften – unødvendig ballast! Så heller skubbe og gribe fast i hjulene.

Stadig kun skov, og hvor skoven en overgang tyndede ud, lå Østpreussen stadig under sneen. Men også krigen: nedbrændte, ødelagte, af vinden spredte bebyggelser. Istapper hænger i de sorte bjælker, der bryder det hvide dække og kun skorstenene af mursten strækker sin manende finder mod himlen. I Przyrescheln står et bord foran ruinerne. Tre ødelagte stole tyder på flygtninges rast, og ved siden af de nedbrændte rester af et hus, står en dukkevogn. I Tannenheim bor stadig en gammel mor i et sammentømret træskur, og klager i vind og kulde med forrykt stemme over mordbrænderne: »Alt er væk, kører, også høns, svin. Alt, hvad der var, er væk!«

I Hinter-Pogobien står en kasse i sneen foran et nedbrændt hus med den døde moder, der sådan er forladt. Trætte rygge retter sig. En kraft går fra den snedækkede elendighed. Arme Østpreussen. Dine lidelser skal få en ende! Stadig kæmpende sig fremad føler folkene, at fædreland er mere end hjemby og egne besiddelser. Følelsen af sikkerhed derhjemme blæser ud af disse ruiner. Vender man dem ryggen er det som om, alle broer afbrydes, og der ikke er nogen tilbagevenden fra denne isørken.

12 graders kulde. Kuskene på bukkene må afløses hvert andet øjeblik; ridning er en tvivlsom fornøjelse. »På min brave krikke frøs jeg som en skrædder« beretter Oberleutnant Bredenkamp, »selvom jeg var iklædt: 1 par lammeuldsforede strømper under tykke uldne, silke undertøj, 1 ulden undertøj, et par knævarmere, 1 vandtæt undertøj, derover tykke ridebukser, livbælte, 1 nettrøje, 1 silke, 1 ulden skjorte, en vandtæt ulden vest, derover

en tyk våbenfrakke, muffediser, lammeuldsforede handske, hovedbeskytter, ulden halstørklæde, tykke vandtætte støvler, vikkeligamacher og en dobbeltforet frakke«.

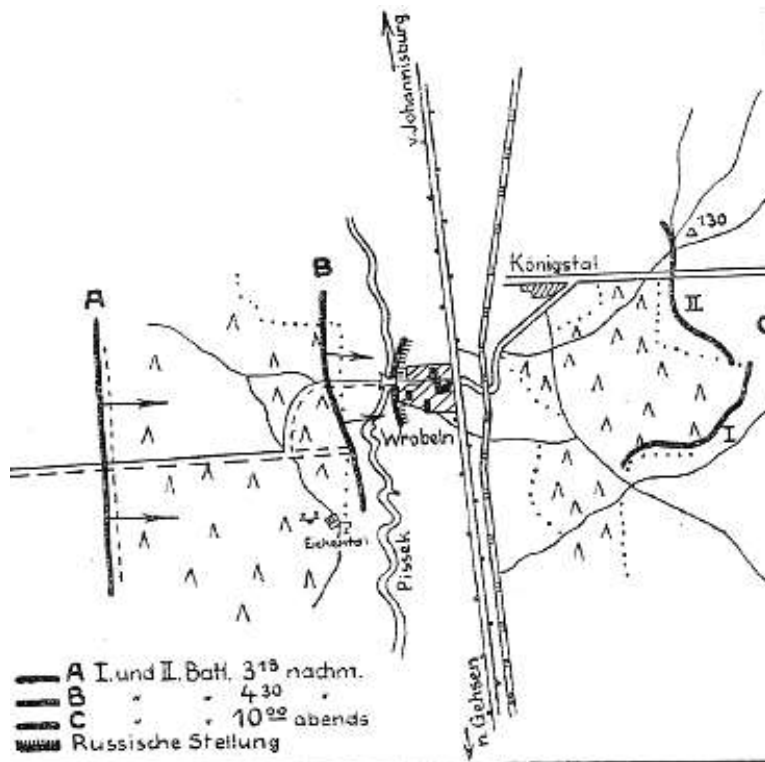
Fremad! March! March! Det gør dig sjæle træt, dette vedholdende og stadige slid, og lægger det store mod i lænker. »Vedholdende og dristig!« Hvornår råber generalen på dristighed? Hvornår kommer fjenden? Solen overskrider middagshøjde og flimre på sneen. Det meldes, at fjenden har besat overgangene over Piffek-floden ved Wrobeln og Gehsen, og samtidig får Regimentet ordre til at sætte sig i besiddelse af flodovergangen ved Wrobeln. Endeligt!

Frem til fjenden! Hvor er han? I starten er intet at se, og skoven selv en vanskelig modstander at overvinde.

Med stormskridt bryder I. og II. Bataillons skyttelinjer gennem underskoven, efter at være kommet over Barloch-Bruch til højre og venstre for vejen Hinter-Pogobien – Wrobeln. Tornystre og geværer rammer træstammer; så styrter sne ned over hjelm og skuldre. Snedriver fanger benene til op på låret og fylder støvleskafterne helt op til kanten. De klatrer og maser, bander og skælder ud gennem den ufremkommelige Kuliker Forst men reserve og træn afventer på stedet. Så endeligt, omkring kl. 16, lyder enkelte skud foran og pisker stemningen op. Skovkanten er nået. Lige fremme ligger Pfißseken, husene i Wrobeln og til venstre bag denne på en bakke, jernbaneanlæggene ved Königstal. En deling felthaubits arbejder sig forbi de hvilende kolonner fremad, og så drøner den første kanontorden gennem skoven. Men heller ikke dette kan fjerne spændingen blandt de ventende. De kikker stadig ind i de hvide vægge, mens skumringen langsomt begynder at falde omkring dem. Og så forstummer endda skydningen. 1. Kompagni melder, at fjenden efter en kort træfning er flygtet med jernbanen fra Königstal i retning af Johannsburg.

Kl. 1830 krydset 8. Kompanie i enkeltkolonne den tilfrosne flod og trænger ind i landsbyen. Et par døde kosakker ligger i sneen! Forbi! De andre kompagnier følger efter. Brandfakler på husene langs floden viser vej og giver pionererne lys under konstruktion af en nødbro. Kl. 22 er hele Regimentet på den anden side floden og har besat området. De to forreste bataljoner stiger op på bakkerne på den anden side, overskrider jernbanen og indretter en feltvagtstilling i skovkanten. Herunder tog 3. Kompanie de første fanger i den østlige udkant; fire mand fra Jernbane-Regiment 2. Herefter indrettede den længst mod syd placerede sikringspost. Natten var iskold, men selv ved den heldige III. Bataillon var der stadig kun få, der trods følelsesløs af kulde og trætheden efter den 40 kilometer march, der kunne lide at søge natkvarter i de elendige og møgbeskidte tomme huse. I Königstal blev den til sikring fremsendte 2. M.G.-deling mødt af de stadig udholdende indbyggere med et venligt ord og varme drikke. De fortalte om den flugtagtige tilbagetrækning af den russiske besætning, 200 kosakker og jernbanefolk.

Nattevagterne kunne næsten ikke holde øjnene åbne, men de stor for første gang overfor fjenden, og overvinde deres træthed. I halvlyset kan den overnervøse fantasi se levende mørke punkter. Fjenden! Geværet ryger til kinden – og bliver så skamfuldt igen taget ned. Vinden har fejlet sneen væk fra stokken på en mark med grønkal – spøgelse. Men fra syd buldret det alvorligt, kanontorden og blafrende geværild. Og snart efter kommer meldingen, at 79 Reserve-Division på angrebets yderste sydlige fløj, ikke har været så heldige som deres søsterdivision, og at den ikke har kunnet erobre overgangen ved Gehsen. Hauptmann Hornung, kommandøren for III./266 bliver med 11. og 12. Kompanie og to pjecer fra R.F.A.R. 66 sendt frem ad vejen Wrobeln – Behsen for at støtte angreb fra flanken. I dækning af skumringen gør begge kompagnier sig klar til angreb efter en times ilmarch.

Figur 1: Gefecht bei Königstal am 7.2.1915.

Mens de to kanoner fra skjulte stillinger sender skud efter skud ind i Gehsen, går de to kompagnier i morgengryet frem til angreb til højre og venstre for vejen. Russerne bliver overrasket; de tror sig omgået af stærke kræfter, og da 79. Reserve-Division også går til angreb, kommer de efter kort modstand løbene over med hænderne oppe. Ved den første, ensomt beliggende gård ved Gehsen, mødes ven og fjende. Tyskerne trænger ind i huset og springer ud igen. I køkkenet ligger ejerens familie i deres blod, konen skændet og manden med knust hoved. Det flimrer for øjnene af de åndeløse stormende; et ubændigt raseri rammer de unge hjerter; geværet vendes og med et brag suser kolben ind i skaren af fremstormende russere. De to kompagnier optæller 150 fanger, herunder en major og to yderligere officerer, og også begge de to haubits-besætninger fastslår med tilfredshed, at de havde sat tre fjendtlige kanoner ud af spillet. Opgaven er løst. Søsterdivisionen overskrider floden. Afdeling Hornung har bestået dens ildprøve og drejer igen med retning nord.

En hjelm drejer sig på spidsen af en bajonet over sneen og viser det sted, hvor regimentets første tre faldne er stedt til hvile. Fem sårede vandrede tilbage i retning af det endeløse korps træn.

I Königstal støder afdelingen på korpsets stab. Glad ryster General Sitzmann bataljonskommandøren og hans adjudants hånd. Det dygtigt gennemførte fremstød havde taget stor vægt af hans skuldre. Ikke alene havde det sikre overgangen af Piffek ved Gehlen, men også samtidig gjort det muligt for 79. Reserve-Division at standse et russisk modangreb fra Kolno. På den måde stod XXXX. Reservekorps med begge dens divisioner fast på østsiden af floden, og da også 2. Infanterie-Division til venstre allerede om eftermiddagen dagen før var gået over ved Snopken, havde Stødgruppe Litzmann opfyldt første forudsætning for det videre angreb på den tyske sydflanke.

Med en stolt følelse af handling, satte afdelingen efter resten af regimentet, og havde hurtigt indhentet det. En falsk melding om fjendtlige kolonner havde forsinket dens fremrykning. Ved Poseggen, seks kilometer øst for Königstal, samles divisionen. Til almindelig glæde var feltkøkkenerne slupper over pionerernes nødbro med varm mad. Kort efter middag går det videre. Endnu engang har regimentet fortrop og sender sin II. Bataillon med en afdeling af Reserve-Feldartillerie-Regiment 65 frem som spids. Allerede efter nogle få hundrede meter kom spidsen under infanteriild. »Tre til fire forskansede kompagnier på højderne ved Lirken!«, melder føreren. Major Wenck indsætter 6., 7. og 8. Kompanie på begge sider af vejen; 11. Kompanie skyder sig ud som højre flankesikring. 2. og 4. Kompanie opklarer mod øst. Resten holder tæt opsluttet på vejen. »Frem til højre!« Artilleriet maser sig frem gennem sneen med ivrige stangryttere og dampende heste. De går i stilling på åben mark. Skrækslagne heste tramper som ekko til skuddene. Foran maser skyttelinjen sig gennem sneen. Den svage fjendtlige modstand forsvinder. Som det begynder at blive mørkt trænger 6. Kompanie ind i Likken, hvor den i møller tager 93 gemte fanger.

På ordre fra Division samles regimentet i den østlige kant af byen. Den skal som belønning for de to foregående dage flyttes til bag i hovedstyrken. Også de øvrige Regimenter vil også se fjenden. Det er imidlertid ingen belønning at stå i den bidende kulde på en landevej indtil det uoverskuelige træn er nået forbi. Time efter timer går. Den isnende kulde kryber fra benene op gennem kroppen. Man stamper med fødderne i jorden og slår kuskslag med armene. Og stadig er der ingen ende på kolonnen. Infanteri, MG-vogne, artilleri, ammunitionskolonner, beredne stabe, så en tid lang intet, og så igen enkelte folk, et sluttet kompagni, to ryttere, en opløst kolonne, et batteri og igen infanteri og infanteri. Nu kan det ikke vare længe. Man krænget ud af tornystrene hemmelighedsfulde genstande, sendt hjemmefra af omsorgsfulde familie eller handlekraftige fabrikanter for netop et sådant tilfælde som nu: man formummer sig med ørebeskyttere, masker for ansigtet, varme håndvarmere op med trækul og slår uldtæpper om sig. Man tager en kraftig slurk af en af gaverne hjemmefra for at byde kulden trods indefra – forgæves. Østenvinden suser over jorden og hvirvler hvide skyer af sne mod køretøjerne, bag hvilke folk forsøger at komme i læ. Et forbudt bål hvæsser i sneen, da endeligt, efter mere end seks timer, ordren om at fortsætte marchen, løser de stivnede lemmer. Straks efter Lirken fyger sneen kraftig, lægger et slør mellem kolonnerne og prikker som nåle i de trætte øjne. Natten bliver uigennemtrængelig. Hovederne synker dybt mod brystet, øjnene falder i, bevægelserne bliver bevidstløse. Enkelte sover, mens de går, og overraskes først, når der igen opstår et stop. Så kaster enkelte sig et øjeblik på langs i sneen. MG-skytterne binder sig fast til deres køretøjer for ikke at miste retningen – indtil et blodrødt skår forude viser målet. Kl. 5 om morgenen når M.G.-delingen som sidste enhed af regimentet frem til den lille by Biälla. Også her bliver det kun til nogle få timers søvn, selvom det lykkes mange igen at få ild i de bål, russerne under deres flugt havde efterladt. Som morgenen gryr, er alle allerede igen på benene. Det er næsten bedre udenfor end i de halvåbne lader, hvor en voldsom gennemtræk hele tiden sender sne ind.

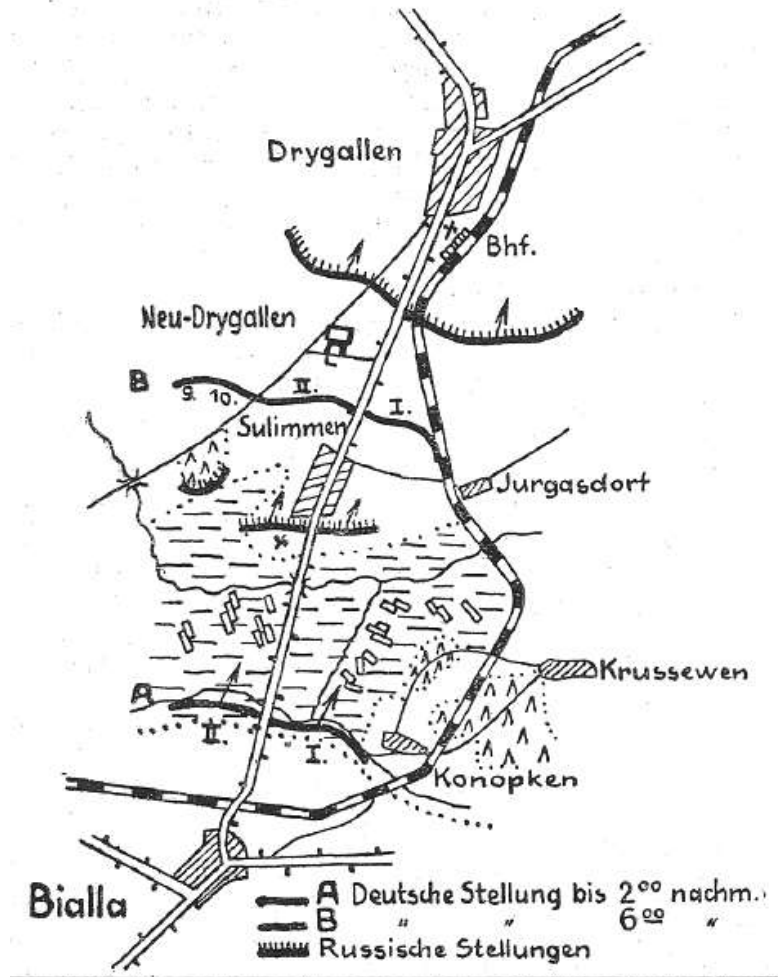
Biälla blev indtaget den 8. februar om aftenen af 265'erne efter en mindre kamp. Her lå den russiske general med kommandoen over Pissek området, med sin divisionsreserve. Før han havde kunnet besluttet sig til, hvilken del af hans angrebne front, der skulle forstærkes, var Johannesburger Brigaden foran 2. Infanterie-Division, efter

et tappert forsvar, måtte strække våben med 2500 mand, ikke mindst fordi 80. Reserve-Division allerede stod dybt inde på den højre flanke og truede med at afskære tilbagetrækningsmulighederne. Forsprængte rester fik kun en kort pusterum i Bialla før forfølgerne igen stod for døren. Opflammende brande lyste over deres ilsomme flugt mod nordøst, efter at de havde ødelagt, hvad der overhovedet i deres hastværk kunne ødelægges. Det knitrede stadig i de forkullede rester; sorte røgfaner trak over spredt husgeråd og alle former for affald. I den tilsmudsede kirke hænger fanger sløvt på bænkene, mens tyske militærlæger gør deres arbejde. De, der var nået gennem landsbyen, indrømmede gabende de natlige anstrengelser. Det var imidlertid ikke tiden til at være træt. Efter at have knust den yderste russiske sydlige fløj, drejede det sig for General Litzmann hurtigst muligt at nå frem til vejen Arys – Lyck – Augustow for hurtigt at kunne angribe de bageste dele af den stadig fastholdende midte af den russiske front, mens Eichhorns 10. Armee angreb den højre fløj af den 10. russiske Armee. Derfor gik det ved middagstid videre med et halvt bæger varm kaffe i maven. Det havde i mellemtiden ophørt med at sne. Derimod var det blevet koldere. Mod nordøst vinden, der fejede hen over landevejen mod Drygallen, hjalp hverken huer eller knævarmere, hverken halstørklæde, tre lag undertøj, luffer eller fodlapper. Den fik frosten til at spille og gjorde støvlerne stenhårde, den trængte ind i øjnene og brændte i næse og øre.

Fremad! Regimentet var igen fortrop. 5. Kompanie i spids var måske nået to kilometer frem, så syntes vinden pludselig at eksplodere, og inden de rutinerede krigere overhovedet kunne nå at tænke sig om, knaldede det voldsomt foran dem, springer fra hinanden i tætte hvide skyer, og sender sin jernladning piskende ned i sneen: shrapnel ild. Som de små lyse skyer dukker op som perler på en snor, og kort efter vinden i hurtig rækkefølge fører lyden af eksplosionerne tilbage ved også reserven: i dag bliver det alvor. I dag vil de sidste dages næsten feberagtige spænding ikke endnu engang fryse til. II. Bataillon sprang ud til venstre fra den faste vej og folder på stubmarker ud med sine første tre kompagnier. Til højre folder I. Bataillon sig ud med 2. og 3. Kompanie fremme og med 1. og 4. følgende kort efter. På linje med II. Bataillon går det langsomt fremad, skridt for skridt.

Opmærksomt følger reserven det uvante skuespil. De sorte jordfontæner og de hvide sprængskyer fik dem til at trække vejret dybt. Nu kom forløsningen: nu bliver ønsket opfyldt, den store, stærke oplevelse. »Ungdommen suser, livet går. Frisk på! inden gejsten forsvinder«. En mand haster forbi. Blod siver fra forbindingen om hånden. Den første sårede – han er munter og ved godt humør. Det går fremad, om end kun langsomt. Uroen forplanter sig; man er med! Bragene fra de eksploderende granater kommer nærmere. I susende flyvebaner kommer de gennem luften. Til højre og venstre kaster den mosede jord højt til vejrs og medfører en dyb indånding. En krampagtig latter undslipper ynglingene. Nu drejer det sig om at vise kraften! Bid tænderne sammen og hovedet højt! Hvem vil nu presse næsen ned i sneen? – ingen!

9. og 10. Kompanie indsættes mod en trussel mod venstre flanke. Tungt arbejder de forreste bataljoner sig fremad. Omkring kl. 14 når de første frem til landsbyen Sulimmen. En ensom skikkelse midt på vejen! En kvinde! Vinden blafrer i hendes tøj og afslører hvide totter under hendes hue. Hele tiden rystende den

Stizze 2: Gefecht bei Drygallen am 9.2.1915.

gamle sørgmodigt på hovedet, som skar hun hver gang i hjertet, når hun med den store køkkenkniv skar skive efter skive af den store kartoffelblandede rugbrød og med en gestus rakte de forbipasserende. Mange får våde øjne: »Tak, lilleemor, tak!«. Andre for kuldegysninger: det sidste måltid af heksehånd – forbi!

Igen stiger det hvide landskab en smule. Til højre overvinder I. Bataillon med besvær en tilfrosset mose; i til høften bryder skytterne det iskolde vand. Stabler af tørv og udstillede pæle letter det russiske artilleris sigte. Det var godt, at den bløde mose opslugte mange forsagere! 4. Kompanie folder ud til højre i en forlængelse af den forreste linje da hele angrebsfronten forskyder mod venstre. Enkelte geværskud flyver forbi. Endnu ved man ikke, hvordan man skal fortolke de summende, hvæssende og syngende lyde, og opfatter dem blot som en flerstemmig koncert. Men så – som en bakke åbner udsigten – lyner og hvæsser der på samme tid, og snart ligger skytterne på langs i sneen. Mellem Godset Neu-Drygallen og banelinjen bryder opkastet sandfarvet jord den hvide ørken. Stop!

Også II. Bataillon søgte forbigående bag bedrageriske sne skanser at få vejret og dække sig mod den stadig stigende infanteriild. Langsomt fulgte de sidste reserver efter og stod så igen stille på stedet. 11. Kompanie fik ordre til at rykke ind til venstre som forstærkning. En granat suser lige hen over M.G.-køretøjerne i dens 3. delings kolonne. Forsager! Kompagniet springer fra hinanden. To mand falder om på jorden med sønderrevne ben. Skrig skingre gennem luften. Sneen farves rosenrød. M.G.-skytterne, der tager sig af de hårdtsårede, får fornyede kræfter. Var det deres ilddåb? Ilddåb er ikke kun en indre kamp mod frygten; den kræver også at kunne overvinde medlidenheden. Og hvad er det vanskeligste i den første træfning: at trodse den uvante ild eller trodse synet af døde, at mestre egen frygt eller være ude af stand til at hjælpe kammeraten, der forbløder. De stod stadig klynkende som kuske og vognkommandører stiger op. Forude har man set kolonner trække sig tilbage. Piske suser. Galop! En brysthøj snedrive i udkanten af landsbyen gennemtvinger et kort stop, og da folkene går i stilling i den modsatte kant af landsbyen, er fjenden forsvundet.

Et automobil baner sig vej gennem sneen med divisionsflaget vejrende. Under artilleri i Sulimmen giver Generalmajor Beckmann sine ordre. Kampen fortsætter. Hullerne bliver tydelige. II. Bataillon mister med Leutnant Bong-Schmidt fra 6., Leutnant Laucke og Offizierstellvertreter Amrhein fra 7. Kompanie de første sårede officerer ved regimentet. Som 9. og 10. Kompanie rykke frem i II. Bataillons udtyndede linje, dækker det stigende terræn udsigten mod fjenden, hvis blyhilsener uophørligt blev sendes over. Da de nåede et lille teglværk, dukkede pludseligt 700 meter fremme opkastet jord på sneen, og en målrettet ild fik hele linjen til at falde ned. Heller ikke I. Bataillon kunne komme længere. Da det kun virkede som levende skydeskive for den forskansede fjende, ville Oberleutnant Grallert trække sin 4. Kompanie tilbage i dækning, men et strejfskud trækker sit blodige spor i tindingen. Han maver sig i sneen over til 3. og herfra til 2. Kompanie. Overalt er situationen den samme. Den fjendtlige stilling er over det dækningsløse stigende terræn, frontalt ikke til at erobre; til en omgåelse rakkede styrkerne ikke. Da russerne samtidig også forlængede stillingen til venstre, gik han personligt tilbage til divisionen, for her at forklarer situationen. På dette indsatte Generalmajor Beckmann dele af Regiment 265 på højre fløj til forstærkning af angrebet. Da også 2. Infanterie-Division til venstre forsøgte et flankefremstød, presser dele af regimentet sig opofrende igen fremad. I spring nåede Vizefeldwebel Rehm med 2. Deling af 9. Kompanie frem til de sønderskudte mure på de mest vestligt liggende bygninger af Neu-Drygallen gods. Forbindelser til højre og venstre manglede. Herfra steg det hvide terræn op mod fjendens befæstede stilling på bakkerne. M.G.-ild slår ind i murstenene, hvor folkene slår skydeskår i muren. Enkelte kravler ud og trækker de 30 stønnende sårede i ly af muren, herunder også Offizierstellvertreter Ludwig Petersen fra 9. Kompanie med et grimt sår i skulderen. Artilleriet skyder for lidt og for langt. Stillingen er intakt. Under beskydning løber Gefreiter Schenker tilbage med de nødvendige meldinger. Unteroffizier Müller forsøger til venstre at opnå forbindelse. Det påbegyndte flankeangreb giver ingen resultater. Bataljonerne har store tab. Ved I. Bataillon bliver Leutnant v. Oven fra 3. Kompanie, Leutnant Heinrich Meyer og Offizierstellvertreter Nagel fra 2. Kompanie, ved III. Kompagnifører for 10. Kompanie, Hauptmann Mangels, såret. Mørke punkter ligger spredt på sneen. Sårede forsøger ved opbydelse af de sidste kræfter, i det mindste at slæbe sig frem til landevejen. Blodet siver gennem deres nødforbindinger, og at blive liggende hjælpeløs i sneen gennem nattens minus 25 grader, vil betyde den sikre død. Også hos de øvrige kryber frosten ind. På trods af dette trænger dele af II. Bataillon i skumringen endnu engang frem og sikre de sidste dele af godset og indsamlet her 18 fanger. Natten kommer iskolde og buldrende mørk. Indtil kl. 23 fortsætter den fjendtlige ild uformindsket. Ind i mellem lyder hornsignalerne: »Stands overalt!« Bliver de skudt mod egne styrker? Stop! og så bryder det igen løs langs hele linjen. Først efter midnat bliver der stille både her og der. Sanitetspersonel klatrer ud på pløjemarkerne. Kompagniførere ordner deres delinger og forhindre folk i at falde i søvn. I lader og rester af huse i Sulimmen afventer stabe morgenen med regimentsreserven – 12. Kompanie, to delinger fra 11. Kompanie og en M.G.-deling.

Der var et sted, hvor alle varmekræfter i det hvide landskab syntes at være samlet: køkkenet, hvor den lille kone, der ved middagstid midt i blæsten havde skåret brødsriver til de forbipasserende på gaden. Nu passer hun komfuret, der med træ og ildrager buldrer højt, uden hvil, og brygger en mørk drik af bygmel. Manden breder sig alvorligt syg i den eneste seng, hoster fælt og spytter endnu engang ind i væggen. Ved hans fødder ligger en feltgrå på tværs med blodig sår i skulderen og sover den udmattedes søvn. I det blafrende lys ligger et dusin mørke skytter mellem hinanden, officerer og mandskab, der med slappe lemmer hænger over bordet, kommode og stole. Lige så mange presser sig sammen på gulvet; en snorken fra ru halse. En anden kryber sammen i et hjørne og nedfælder under den 9. februar de første krigsoplevelser i sin dagbog. Af og til retter en sig op i halv-søvnen. En underofficer fra maskingevæerne kommer ind for at få optøet sin frosne våbenfrakke. Den indelukede luft er ved at kvæle ham. Han tænder sin pibe og bliver. En iskold vind bag ham blæser ind i rummet. Den syge bryder sammen i et nyt hosteanfald. Andre åbner øjnene, kikker forstyrret rundt og lade så igen hovedet falde ned. Komfuret knitrer og skyder. Udenfor falder enkelte skud fra posterne. I det fjerne lyder kanonerne. Underofficeren taber piben. Han er faldet stående i søvn. Den lille mor folder tavst hænderne. Langsomt kommer morgenen.

Alarm! Drøm eller virkelighed? Alarm, op, russerne er væk! Det bliver levende i landsbyen, fra hullerne i sneen kommer der liv. Hvad er det? Fødderne svigter, hænderne er følelsesløse og mærke ikke, hvad de griber! Dem, der udenfor er faldet i søvn, må betale en høj pris! Leutnant Schmittmann, Leutnant Brandis, Offizierstellvertreter Schröder og mange folk tumler rund med frosne fødder. Andre samler sig ødelagte, forvågne og forkrampede omkring deres førere ved Neu-Drygallen godset. Og alligevel der de glade for ikke at må dele skæbne med de arme, der i de tilsmudsede godsbygninger med alvorlige skader, ligger på lejer af halm. Ven og fjende i felten, nu kammerater, med medlidenhed fra andre brødre. Langsomt forsvinder den grusomme nat fra tankerne. Ildprøven er bestået, betalt med 72 døde og 264 sårede.

Kolonner kravler frem langs vejen. Stødgruppe Litzmann marcherer i retning af Lyck. Det bliver 2. Infanterie-Division, der fra nord får opgaven at erobre stedet. Hvis angrebet lykkes kan 80. Reserve-Division med et »Se til venstre!« passerer forbi, mens 79. Reserve-Division maser sig frem langs markveje mellem hovedvejen og grænsen.

Regimentet fulgte i slutningen af divisionen. Man havde tid til i de russiske grave at indsamle ammunition, spader og hakker, og til at besøgte feltkøkkenerne, der havde sluttet sig til trænet. Med uendelig nydelse blev de dampende gule ærter fortæret. Endnu et slag! Hvem ved, hvornår man igen ser gullaschkanonerne. Klokker nærmede sig 15, som regimentet sluttede sig til divisionens hovedstyrke.

Efter to timer blev et kort stop til en længere pause. Regiment 264 er med to afdelinger artilleri gået til angreb på en fjendtlig spærrestilling ved Andreaswalde. Igen samme billede som dagen før. I første forsøg kan angrebet ikke komme frem over de hvide marker. Melderyttere stormer frem langs kolonnen: »Infanteriet fortsætter fremmarchen!« Det er en farlig ordre for marchordenen, for infanteriet havde ikke et kamptræn, der umiddelbart kunne undværes. Derfor snor bataljonerne sig forbi artilleri og kolonnekøretøjer og mister derved kontakten til deres bagage og MG-vogne. Kolonnerne stor dobbelt eller tredobbelt på vejen. Kørt fast. To bataljoner af 265 indsættes til forlængelse af venstre og højre, men må så med 264'erne blive i deres nåede stillinger, da det stigende mørke gør indsættelsen af artilleri umulig. Endnu engang bliver det aften og bitterlig koldt. Ingen forplejning; man griber til de sidste »liebesgaben« og stamper fra et ben til det andet. Hvor langsomt timerne går! Omkring kl. 2200 kommer endelig betaling til at gå i alarmkvarter i Monethen. Monethen – det er et par bygninger på et hærkort, overfaldet af et uigennemsigtigt virvar af tilflugtssøgende soldater af alle våbenarter. I stalde og lader ramler de sammen med forsvarsberedte kroppe og synker ved midnatstid ned et eller andet sted på jorden mellem våben og værk. To timer senere bringer brigadens alarmklokke igen kompagniførerne på benene.

»Under hensyn til den stærke russiske stilling og de i mellemtiden indtrådte hyppige snefald, anser Brigadekommandøren et frontalangreb med begge regimenter for udsigtsløs. Regiment 266 skal derfor ved dagry angribe fra flanken – Befaling til kompagniførere: straks alarmerer enheder og træng an«. Med usigelig besvær lykkedes det i løbet af en time at hive det dybt sovende, overalt spredte mandskab ud af halmen. Som der netop skal sættes i værk, indløber melding om, at russerne havde forladt deres stillinger. Forbandelserne hørte op. Taknemmelig kryber man igen ned i halmen og syntes efter 1½ time at kunne mærke noget, der kunne ligne sovevarme, da der omkring kl. 6 igen blev vækket brutalt. Klargøring til afmarch.

Dermed syntes de mørke tanker, mange i nattens mørke havde haft til den strategiske situation, ikke at have været sand. Og dog var den rimelig alvorlig.

Hos fjenden havde i mellemtiden de første alarmerende meldinger om den tyske fremrykning, ændret sig til en voksende forståelse af de formodede tyske hensigter. Da Litzmann den 7. februar var alene om at angribe, kunne General Sievers stadig tro på en lokal operation, om end Johannsburgs hurtige fald forårsagede stærke

betæneligheder. Den følgende dag brød imidlertid Eichhorns fløjkorps gennem den russiske højre fløj, der var svunget tilbage mod nordøst. Efter afvisning af et modangreb fra flanken om natten 9. – 10. februar blev Schirmwindt allerede stormet, og efter uafbrudt fremrykning blev den 56. russiske Reservedivision i Wirballen og Eydtkuhen 24 timer senere ublidt revet ud af en ubevogtet søvn. Den russiske nordfløjs tilbagetrækning mod nordøst over Wladyslawow mod nordøst og mod Kowno var dermed spærret og et omfattende træn presset mod syd. For den russiske armeanfører åbnede sig spøgelse fra Tannenberg.

Han forsøgte at imødegå situationen ved en forstærkning af venstre tilstødende fløj, i det han lagde sit håb på Lyck. At vinde tid var kravet på dette tidspunkt! Dagen før havde hans enheder i det ikke angrebne midte på grund af truslen fra flanken, forladt vinterstillingerne ved Lötzen, og Lyck måtte derfor som minimum fastholdes til disse enheder var nået igennem. Der skulle også vindes tid til indretning af forsvaret af selve Lyck og den gunstige flaskehals mellem søerne foran byen, og få forstærkninger frem til besættelse af stillingerne. Dokumenter, fundet på faldne fjender ved Drygallen, forstærkede General Litzmann tro på, at modstanderen ville forsvare dette nøglepunkt på sin flankestilling til det yderste. Så længe dette bolværk holdt, var risikoen for en ødelæggende omringelse afværget, og slaget ville overgå i en langsom tilbagetrækning, hvor tyskeren hurtigt ville løbe sig til døde i den russiske vinter. III. Sibirske Korps havde til opgave, gennem et sejt forsvar af Lyck, at dække tilbagetrækningen, og den stenhårde modstand, divisionen havde mødt de sidste dage, viste at korpset løste sin opgave.

Vind tid! Lød det fra den russiske overkommando; ikke spilte tid! fra den tyske. Et planmæssigt gennemført angreb på Lyck ville koste blod og også værdifulde dage. Litzmann besluttede derfor kun at indsætte 2. Infanterie-Division ind mod byen. De to øvrige divisioner fra hans korps skulle derimod gå i en stor bue udenom søerne og langt bag russernes flankestilling vanskeliggøre eller måske endda forhindre hans tilbagetrækning. Derfor drejede regimentet nu i morgentimerne den 11. februar som divisionens fortrop ved Domäne Rakowen mod syd, og støder over Krzywinsken – Nowacken frem ad grænse landevejen, hvor 79. Reserve-Division aftenen før havde nået Skarzinnen.

Østenvinden er blevet en orkan. Det stormer fra Livland ned gennem Kurland og Masuren. Den river huller i den hvide jord, pister kolonnerne i møde og lægger et slør over det hele. Den brænder med isnende kulde gennem marv og ben. Ånde fryser til is i de omviklede tørklæder. Is dråber på størrelse med ærter hænger fast i øjenvipper og skæg. En gang imellem trænger en solstråle gennem tågen. Oppakningen bliver hele tiden tungere, stadig hyppigere kaster en sig udmattet på jorden, og har kun en træt gestus tilovers for alle bataljonslægens advarsler om, at ingen ville køre ham væk, og han ville fryse ihjel.

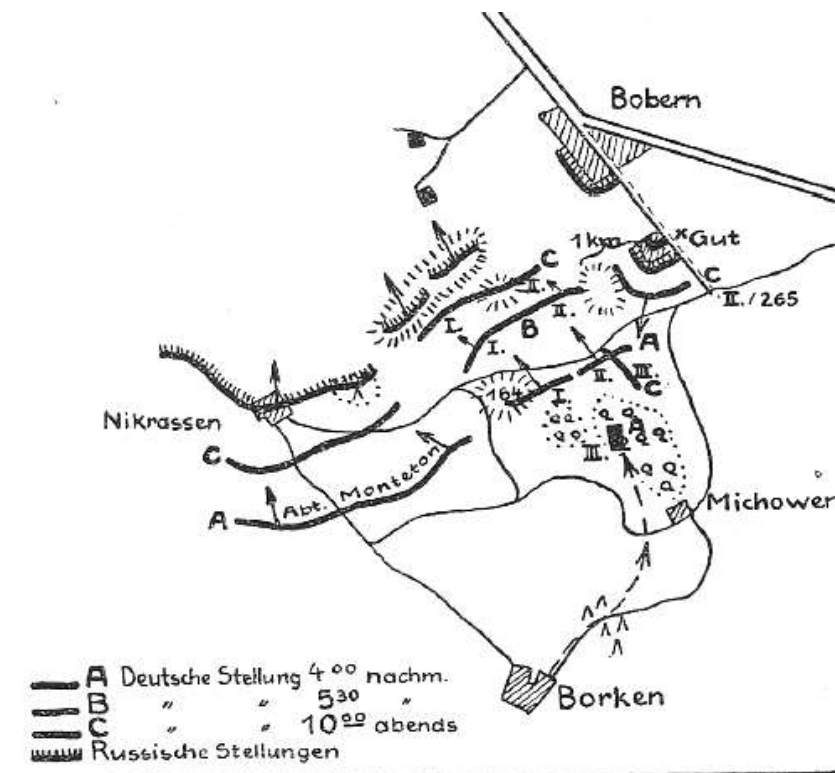
Det tungeste arbejde har 11. Kompanie i spidsen af divisionen. Hvor vinden i de mennesketomme ruinbyer har fejlet mellem murene, er snemasser samlet i meterhøje driver. Så må der gøres holdt, geværene sættes sammen, tornystrene aflægges og med de små spader skabes passage gennem gaderne. Alligevel kører artilleriet hele tiden fast. Kamptrænet med feltkøkken og patronvogne blev allerede hængende fra starten af marchen, og måtte overlades til deres egen skæbne. Også sanitetsvognen viser sig alt for tung. Tornystre og sygehjælpere måtte stige af og med troppepakninger klare sig med en mindre rekvireret slæde. M.G.-delingerne kunne kun med den yderste anstrengelse af mandskab og heste holde kontakt til marchkolonnen, der efterhånden gik fra hinanden. Hestene led mere end menneskene. Det var ikke længere sjældent, at de ikke længere ville trække, eller pludseligt styrtede død om. Den store bagage, fordelt i flere lange kolonner, måtte se fronten bevæge sig længere og længere væk.

Ved Nowacken viste det sig, at vejen til Borken på grund af sneen, var svær at få øje på, for slet ikke at tale om anvendelig. Divisionen befalede derfor marchen fortsat på landevejen, der også kun kunne følges på grund af rækken af vejtræer. Da II. Bataillon ved Klein-Rogallen på den langs grænsen førende landevej, stødte på 79. Reserve-Division, fulgte ordren til at standse, og efter yderligere to timer, ordren til at gå i hvil. III. Bataillon endnu et par kilometer til Domäne Marschewken, hvor den tilbragte en isnende, men rolig nat i de udrømmede og ødelagte brandtomter under sikring mod syd. I den af 79. Res.Div. besatte Klein-Rogallen kunne kun en brøkdal af II. Bataillon finde underbringelse, så den endnu engang var tvunget til tilbringe natten på vejen. I. Bataillon var heldigere ved at være blevet tilbage i Dyboven, hvor de med penge og gode argumenter overtalte venlige værksfolk til at erstatte de udeblevne feltkøkkener. Derimod var Oberleutnant Redecker, der endnu engang frivilligt red gennem snedriverne tilbage til Monethen, ikke havde held til at fremskaffe nogen form for forplejning til bataljonen. Af samme grund øgedes antallet af syge betæneligt. Regimentets kampstyrke var allerede sunket til 41 officerer og 1951 mand, hvilket betød et tab på 17 officerer og næsten 800 mand.

Alligevel er stemningen fortrøstningsfuld. Alle ved jo, at korpset havde fået tildelt en betydningsfuld specialopgave, og havde kun ét i hovedet: fremad! Og selvom heller ikke 20 brød pr. kompagni er tilstrækkeligt til at stille den vildeste sult, stod om morgenen den 12. februar regimentet igen antrådt. Den tapre III. Sibiriske Korps kunne ikke frontalt nedkæmpes af en division. 2. Infanterie-Division forlangte yderligere forstærkninger, efter af heller ikke den nye indsatte 5. Infanterie-Brigade havde kunne gennemtvinge et resultat. Kun vanskeligt var det lykkedes at bringe et russisk modangreb til standning. Ved Thalussen – Niekrassen truede hele Hindenburg planen at mislykkes. Derfor besluttede General Litzmann, de mod syd drejede dele af 80. Reserve-Division, alligevel at sætte ind mod den venstre fløj af den russiske stilling mod nord, og alene lade 79. Reserve-Division, der om aftenen allerede havde nået Prostken, fortsætte fremrykningen i den oprindelige retning. Derfor marcherede regimentet den 12. september om morgenen tilbage over Czernien og Tatzken, for at gribe ind i 2. Infanterie-Divisions hårde kampe.

Nogle få kilometer syd for Nowacken kom ordre til, under alle omstændigheder at rykke frem mod Borken og angribe flanke og ryg på Lyck-stillingen sydøst for Niekrassen. Og denne gang bliver der tvunget vej. Ganske vist er der en iskold modvind, men snevejret er ophørt, og sigtbarheden fri. På den anden side Borken forsvinder vejene sig i en hvide ørken. Kolonnerne må tage en besværlig rute gennem pløjemarkerne og når Gut Miechowen. Her foldede II. Bataillon ud med front mod nord, I. Bataillon i bølger til venstre og III. til højre bag. Møjsommelig bliver forskellige mindre skovstykker skridt for skridt passeret. Så suser der fra den åbne blanke; fra de tunge skyer falder sneen på ny. I spring når bataljonen bakkerne øst for Niekrassen, men nu er de skjulende skove passeret. Fra Bobern flammer geværlid op og sværme af kugler rammer flanken. Lykkeligt, at det meste ligge for højt, så tabene er tålelige. 1. Kompanie mister dens fører, Leutnant Kreipe, der såres i armen, og ved 2. Kompanie såres Offizierstellvertreter Scharnhorst. Da der også bliver skudt fra venstre, forsøgte bataljonerne at grave sig ned. På ordre sendte Oberleutnant Bredenkamp en deling fra sit 11. Kompanie under Offizierstellvertreter Blancke frem mod landsbyen. Det begynder hurtigt at blive mørkt. Fronten foran lyser op i mange små stikkende flammer og ind i mellem de større lyn fra to kanoner. Hele 11. Kompanie indsættes. Fjenden forsvare imidlertid stillingen i kanten af landsbyen med mindst en bataljon og mange støttevåben, da den er yderste venstre fløj på forsvaret af Lyck. Under det vilde skyderi i den totalt mørke, uvejsomme skov mister førere hurtigt kontrollen over delinger og grupper. Under den højeste forvirring ankommer III./265 til forstærkning. Endnu engang bliver den beskyttende skov forladt. I spring går det frem mod den kraftigt skydende landsby. 200 meter – 100 meter – 50 meter. Endnu et spring? Nej, med åndedrættet en smule i ro, optager de ildkampen. Og hævner sig derovrefra maskingeværerne. Ilden pisker over sneen. Høje skrig – gurglende lyde – så bliver det stille.

Efter midnat kravler resterne af 11. Kompanie sig tilbage i skovens mørke og læner sig op ad træerne. Ved rødderne samles der vand. Det dryppede fra grenene. Tøsne falder ned. Skud rammer træer og sender yderligere sne ned. I gårdene ved Bobern ophober antallet af sårede sig, blandt andet stabslæge Haeckermann med et skud i hoften. Utrætteligt koger familierne, der havde lidt hårdt under russernes tilstedeværelse, kaffe og kartofler. Tapre ordonnanser bærer de varme drikke ud i forreste linje.

Stille 3: Gefecht bei Bobern am 12.2.1915.

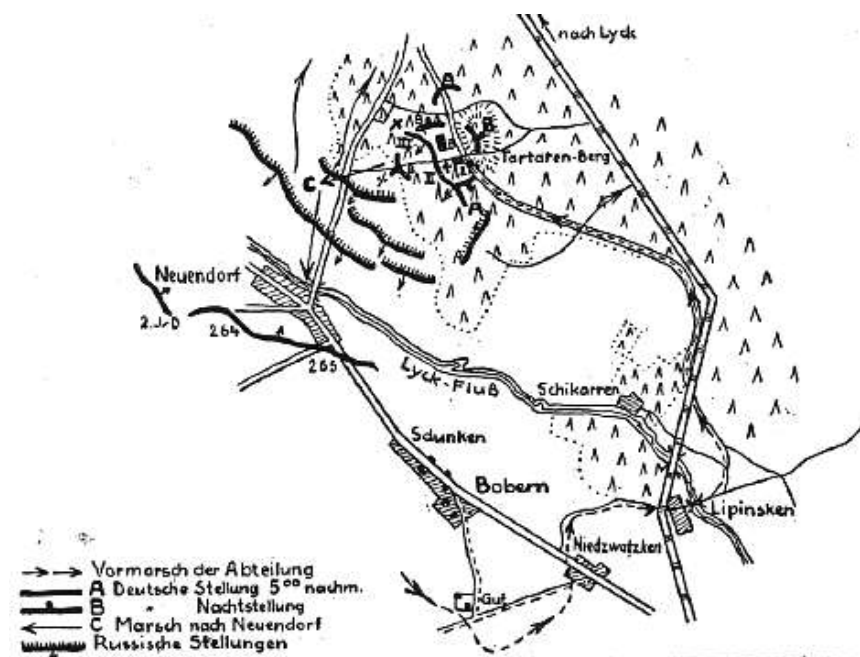
Som det begyndte at blive lyst meldte patruljer fra II. Bataillon, at modstanderen faldt tilbage mod Lyck. Det bragte liv i de stive og udmattede, og som regimentet omkring kl. 0830 iværksatte en energisk fremrykning mod Neuendorf, kravlede de ud af deres huller og arbejdede sig i lange skyttekæder frem over den hårdfrosne tøsne. 80 russere overgav sig med hænderne i vejret. Ikke stoppe op! Videre efter den flygtende! Så bragede det pludseligt foran og bag linjen. Velliggende granater kastede sne og jord op i luften. Fuldræfere koster I. Bataillon 8 mand. 10 sårede bliver kastet til jorden. Men lyden kommer fra ryggen. Kære Gud,

det er vores eget artilleri! Hvad nu? Major v. Freyhold kalder sine hornister sammen. »Det hele holdt!« M.G.-Unteroffizier Seidler løber op på en bakke og svinger med fanen i vinden. Og så standse ilden. Alle ligger i sneen og forsøger at få vejret. de døde tynger hårdt på humøret som bataljonen samler sig i Bobern.

Sammen med udmattelsen og kulden gjorde sulten sig efterhånden bemærket. Frosne kuler med majroer bliver begærligt gravet ud. Sammen med vand er det et sølle måltid, men det beskæftiger i det mindste gummerne og fylder maven. Og vækker igen virketrangen. Der er endnu tid til en tankevækkende gang på nattens store valplads. Mørke skygger ligger spredt i sneen. Spredt over hele den hvide mark ligger feltgrå døde, for det meste 265'ere. Foran landsbyen danner de endog en stille skyttekæde. De er samlet i et sidste sand våbenbroderskab, de tapre 23 fra 11./255 og de 10 fra 11./265. Tornerosesøvn på vinterlig mark. Soldaterdød som beskrevet af digtere. Front mod fjenden, gevær i arm – en endnu med fingeren på aftrækkeren, en anden med hånden på geværlåsen en tredje med tommelfingeren på en ny laderamme. ramt af to eller tre MG-skud er hovedet sunket sammen over kolben eller de tomme patronhylstre. På den måde havde døden indhentet dem, uden at der havde været et sekund tid til at bevidstheden om døden og uden at deres kroppe var sønderrevne. På samme tid rystende og forsonlig. Dråber af blod farver sneen, og alligevel ville man ønske, at de til evig tid kunne hvile på det hvide lagen. Men andre ville komme og samle dem i deres sidste hvilested. Andre: for regimentet er allerede andet steds henne.

I løbet af natten var fjenden under pres fra 80. Reserve-Division og flankefremstødet fra nord, overalt trukket nærmere Lyck, og havde fem kilometer foran byen indtaget en forsvarslinje Neuendorf – Bartossen, der var indrettet til længerevarende forsvar. Fjenden er ikke rystet. III. Sibiriske Korps har holdt stand mod alle overrumplingsforsøg i det forsvarsgunstige terræn og organiseret i dybden. Den havde kunnet etablere en bred forsvarsfront, og var gennem brohoveder i nord og fremskudte posteringer i syd sikret frem til Lyck-floden, der strækker sig over Neuendorf og Prostken til det sumpede Bobr-område. Landwehr og 2. Infanterie-Division var udmattet efter fornyede frontale angreb. Det seje russiske forsvar sluger kostbare timer og truer med at sætte spørgsmålstegn ved de store resultater af seks dages kampe og vanskeligheder. Derfor fik Major zur Megede ordre til med et detachement at støtte 2. Infanterie-Division med et angreb i flanken. Styrken kommer til at bestå af to bataljoner og M.G.-delinger, et batteri, et cykelkompagni, Reserve-Pionier-Kompanie 83 og yderligere fire infanteri kompagnier skulle ved Lipinsken overskride Lyck-floden og angribe flanke og ryk på den nye fjendtlig optagestilling nordøst for Neuendorf fra Tartarenberge.

Det var en forbandet ond opgave. Folkene havde i en uge kæmpet, og marcheret, sultet og frosset og havde netop lagt endnu en ophidsende nat bag sig. Man hvad gør det? Ordre er ordre! og det store mål vinker stadig tættere på: Omslutning, indeslutning – sejr! Mens I. Bataillon blev liggende foran Neuendorf sammen med 264er og 265er, samledes detachementet til et dristigt omgæls i Neuendorfer Forst, udelukkende bestående af

Erfolge 4: Gefecht im Walde von Neuendorf am 13.2.1915.

de sammensmeltede rester af II. og III. Bataillon og deres M.G.-delinger, da de tildelte infanteri-formationer ikke dukker op. I Lipinsken standser de til endnu en fire times pause i sneen, så går det over den broløse halvt tilfrosne flod. Først går det i spænding mod nord, så igen skarpt mod vest, til styrken ved begyndende mørke midt i skoven når vejkrydset stik vest for Tartarenberge. Kompagniførerne melder om total udmattelse af deres folk. Alligevel beordrer Major zur Megede angreb.

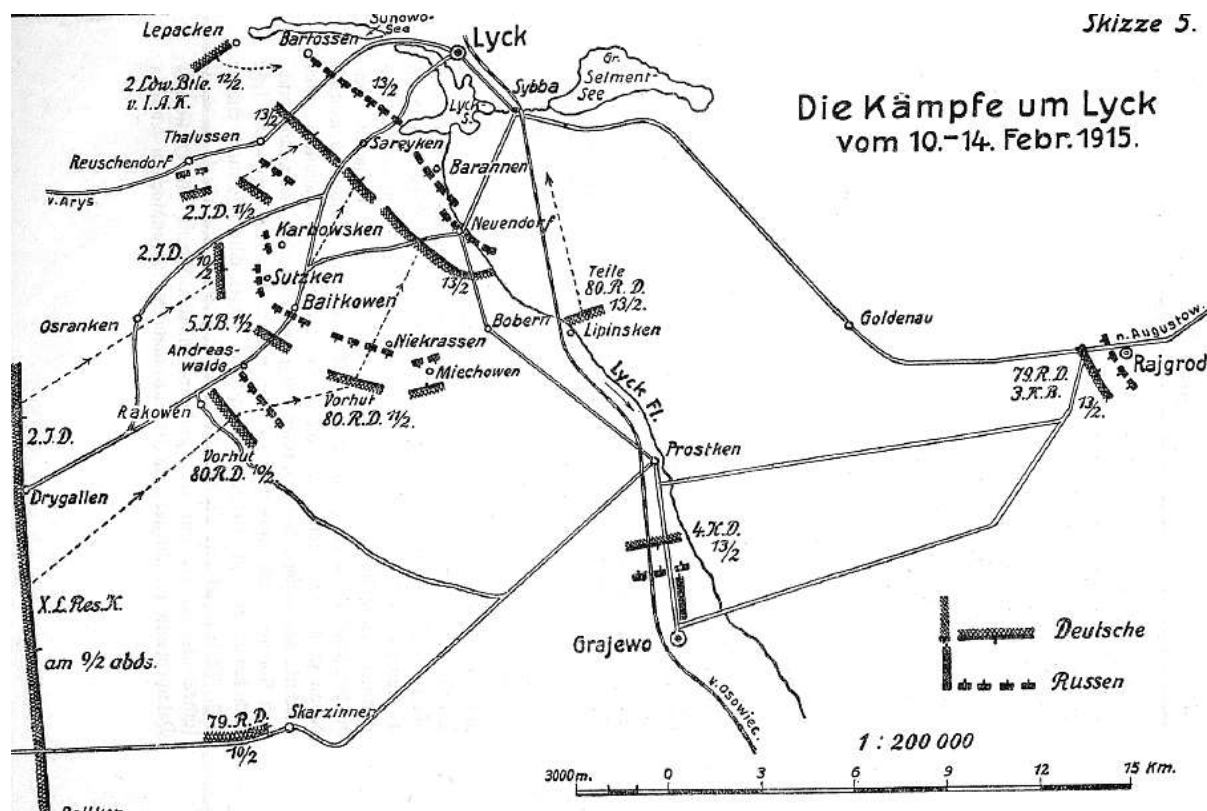
Det handler sig om sejren.

»III. Bataillon folder ud til højre, II. Bataillon til venstre for vejen Tartarenberg – Neuendorf. 2. M.G.-deling på højre fløj af III. Bataillon. 1. M.G.-deling og 8. Kompanie til disposition ved vejkrydset. 12. Kompanie bliver til sikring af højre flanke trukket frem en kilometer nord ad vejen Lipinsken-Sybba«

En taktisk god opmarch, øjeblikkelig angreb, sikring og konsolidering. Og alligevel ser Regimentskommandøren ved ængstelse natten falde på. En træfning i en mørke, snedækket skov, uden tilslutning til højre eller venstre, i en totalt uafklaret situation, uden kendskab til fjendens styrke og stillinger – der er Babanque – alt eller-intet.

Efter endnu et kvarter var kompagnierne foldet ud og trådt an. Hurtigt forsvandt de i skoven. Brækkede grene, klappende udrustning, en stille kommando, en undertrykt ed – så bliver der igen stille. Kommandøren havde sluppet bataljonerne fri af sine hænder. Der var ingen gud, der kunne redde ham i den totalt mørke skov, hvis russerne havde lagt en fælde, eller blot gik til angreb på hans lille reserve. Så – et skud, endnu et, og så flammer ildkampen op. De forreste skytter i den første lysning set skygger og havde åbnet ild. Efter nogle få spring dukkede omridset af en ammunitionsvogn op. Et batteri synes i sidste øjeblik at være undsluppet. Så flammer det imidlertid igen op foran dem. De er stødt på fjendtligt infanteri, der nu pludseligt angrebet fra ryggen, nu overrasket vender sig. Det er fanden, der har opfundet kamp i skov ved nattetide! Et helvedes spektakel bryder ud. Salver og enkeltskud ryger på kryds og tværs mellem grenene og slår ind i stammerne. Rikochetskud slår ned i sneen. Brølende kommander søger opslutning. Nødråb blander sig. Så igen et ophidset »Hurrah« fra tyske struber eller et »Hurräh« fra russiske! Overalt, rundt omkring, lyner det op. I et ny er fronten forkert, orienteringen gået tabt. Igen og igen går maskingeværerne i stilling, men vover ikke at åbne ild mod de mørke skikkelser. Er det tyske, er det russiske? Natten gør alle til skygger. Under håndgemæng bliver ven og fjende fuldstændig blandet mellem hinanden. Kolber rammer træerne, bajonetterne rækker ud efter spøgelseserne og så - »Skud ikke! – SKYD IKKE!« lyder som ekko gennem skoven. Med besvær for officererne ilden standset. Så støder 11. Kompanie, der på grund af et skud i hovedet, har mistet sin sidste og dygtige underofficer Ohloff, på en fjendtlig bataljon, der som reserve lå nord for skovvejen mod Neuendorf. Polakken Szervata springer ind midt mellem russerne og råber, at de er omringet og skal overgive sig. De smider deres våben og følger efter. Endnu engang liver skyderiet op. Russerne kaster sig i dækning og forsøgte i nattens mørke at flygte. Major Wenck melder ophidset, at hele hans bataljon er taget til fange. Men de stemmer, der nu råber efter grupper, delinger og kompagnier, er tyske. Den ene gruppe af folk efter den anden dukket op på skovvejen med fanger i deres midte. Lettet hører Regimentskommandøren på meldingerne; bataljonerne samler sig lidt efter lidt omkring vejkrydset i skoven – med 800 russere, halvanden gang så mange som de sammensmeltede kompagnier talte.

Detachmentet tilbragte en ubehagelig nat i skoven. Da den endnu ikke havde forbindelse til egne enheder, indrettede den sig til perimetreforsvar, sikret med fire kompagnier fra III. Bataillon, batteri, MG-delinger og II. Bataillon, der dødtrette bevogter de russiske fanger. Dødsens stille! Ingen må tale eller lave ild. Man ved endnu ikke, om den dystert truende skov vrimler med russere, der uden besvær kunne taget livet af den lille, sønderslåede styrke. Med magt holder officererne sig vågen og forsøger med smertende øjne at trænge gennem mørket. Mandskabet havde i tre lange dage ikke modtaget forplejning og havde to nætter igennem stået i hårde kampe. Nu læner de sig op mod køretøjer eller lægger sig på grangrene, indtil kulden igen driver dem op, sårede og døde imellem sig. »27 faldne, 107 sårede« melder tabslisten for de to sidste dage. Aldrig tidligere havde regimentet så længselsfuld ventet på daggryet.

Morgengryet den 14. februar blev modtaget med et dybt lettelsens suk. For hver stråle, der lyste grantræerne op, blev de natlige sorger presset væk. Glæden over det lykkede angreb sejrede over de fysiske problemer. Afsted! Opnå tilslutning! Give oplysninger, modtage oplysninger om hvordan den lille succes sluttede sig til den store sejr! 11. Kompanie, skrumpet ind til 70 mand, blev sendt tilbage til Lipinsken med de russiske fanger. Uden søvn, uden forplejning iværksætter de resterende omkring kl. 7 fremrykning mod Neuendorf. Videre fremrykning? Nærmere tilbagemarch! De kommer fra retning af fjenden og marcherer ind i armene på deres brødre. Med sårede i midten, båret i teltblager af fire russiske fanger, går det gennem skoven, der har mistet sit spøgelsesagtige gru, men først da den lysner op, lettede nattens spændinger. Trætte skridt vaklede over pionerbroen over Lyck-floden. Så dukkede huse op og i husene vinkede varme ovne og tykke lag af halm. De fleste behøver ingen godnat sang for at synke ned i den uendelige, fuldstændige søvn. Andre får ovnene til at lyse rødglødende, og tørre for første gang strømper og fodlapper. Et jubelskrig modtager feltkøkkenerne, der netop er ankommet. Varm mad, brød og kaffe efter 96 timer uden! Alle strabadser er fuldstændig glemt som General Litzmanns firskårne skikkelse dukker op mellem tropper og kolonner. Det var ikke kun hans varme tak til regimentskommandøren, og ophævelsen af den sidste tids underlæggelse af detachementet til 2. Infanterie-Division og det returnering til 80. Reserve-Division, det var ikke kun fordi han på sin vindende måde lod sig informere om små sorger og gælder hos den enkelte og beredvilligt tømte sin fyldte cigartaske til de let sårede, men hans begejstrede meddelte nyhed: »Østpreussen er befriet«, der fjernede træthed fra de udmattede lemmer.

Østpreussen fri. Med erobringen af Neuendorf var den venstre fløj af Lyck-stillingen gennembrudt. Den tapre sibiriske brigade veg tilbage og reddede dens stærkt rystede enheder ad biveje ind i Augustowo skovene. Mens General Litzmann hilste på sine tropper, jubede erobrerne af Luck omkring Kejsersens automobil. Midt i de rygende ruiner af det sidste russiske bolværk på tysk område, hilste den øverste krigsherrer på sine sejrige krigere. Hans hilsen gjaldt alle, der med liv og krop havde gennemtvinget befrielsen af det tyske land – også XXXX, det yngste af de tyske korps. Den havde under kampene mellem den 7. og 14. februar af fjenden erobret 34 officerer, over 8.000 mand, 14 kanoner, 24 maskingeværer og omfattende krigsmateriel. Regimentet var stolt over, at den med 1.150 fanger havde sin gode andel i resultatet. Og denne søndag bragte endnu en stor glæde. En postbil gjorde sig fri af den endeløse kolonne, ganske vist ikke med sække fulde af gaver fra hjemmet, men med en venlig, indbydende klap, og mulighed for at sende en kort hilsen til hjemmet. Man river hurtigt et snavset postkort frem og den godt beskyttede dagbogs blyant: »Jeg lever! Østpreussen er fri!«. Det må række; motoren brummer og førerne råber om antrædning.

Jeg lever, jeg har oplevet et gevaldigt øjeblik, oplever verdenshistorie, som jeg har fået lov at deltage i, et vågent medlem af det sejrige tyske nødværge! Det er hjertets takt under søndagens march, der igen skal give forbindelse til divisionen, der har 15 kilometers forspring. Solnedgangen ligger til venstre. Det går mod syd. Flankesikringen kræver stadig større opmærksomhed, jo længere fløjen arbejder sig fremad. Snart kom der meldinger om, at friske russiske kræfter rykkede frem fra Grajewo mod nord i retning af grænsen, og at der sattes styrker af langs banelinjen Offowiec – Lyck. 79. Reserve-Division, der ubekymret over kampene ved Lyck, havde fortsat fremmarchen, havde nået vejen Lyck – Augustow, men var foran Rajgrad stødt på en stærk forskanset fjende. Med den nye udvikling var divisionen i en meget truet situation. 80. Reserve-Division og 4. Kavallerie-Division skulle fjerne denne trussel. I tre adskilte bataljonskolonner marcherede regimentet, med større enheder tildelt, over Prostken mod Grajewo og øst og vest herfor mod grænsen og den store vej mod Augustow. I. Bataillon, der dagen før havde deltaget i det frontale angreb på Neuendorf, og underlagt Kolonne Luck, nåede kl. 0300 Mylussen, hvorfra den efter en kort pause i åbne halmlader, fortsatte den ilmarchen mod syd. Den lå på den anden side grænsen i tøsneen overfor afsiddet kavaleri, som III. Bataillon i den overskyede aften som spids for Detachment zur Megede ankom til Prostken. Brandfakler lyste op for de kvartersøgende. Gennem vinduer og afdækkede tage lægger natten sig kold og våd over de sovende.

Arme II. Bataillon. Den fik endnu engang ingen hvil. Den måtte lægge murene, der for engang skyld kunne sikre en sorgløs nat, bag sig og som del af første kampgruppe fra 79. Reserve-Division traske videre på rystende knæ. Ganske vist er vejret blevet mildere, men med dette opstår en ny fjenden, smeltevandet. Ad bundløse veje går det fremad. Den beskrives med enkle ord i dagbøgerne:

»Endeløse marcher. En Rittmeister ... viser med en staldlampe den vanskeligt synlige vej. Rådne broer. Vogne vælter. Dårlige veje, huller, snedriver, 50 meter lange vandhuller, vadedybe. Morgenens gryer. Bataljonen ankommer totalt udmattet i løbet af formiddagen. Indkvartering Rydzewo Gods. Der rekvireres, kvæg osv., Feltkøkkener fyldes op igen. Kl. 2230 ordre fra division: II./266 rykker øjeblikkelig til Miecze og spærre her vejen Grajewo – Rajgrad for tilbagetrækkende fjender ... skrånende terræn mod Grajewo. Glæde over en god fangst under tilbagetrækningen. Skrækkelig skuffet da kl. 0430 en ny kolonne nærmer sig. Det er den fremrykkende 79. Reserve-Division. Modstander faldet tilbage mod sydøst. Bataljonen ... rykker tilbage til Rydzewo (tre kilometer). Skrækkelige veje. Regn«.

Hvad det betød: regn på veje, der kort før havde stået under meter høje snedriver, erfarede også i disse dage de andre bataljoner. Uophørligt styrter det ned fra himmelen og forvandler på kort tid veje til et morads. Og alligevel kompenserede en ny oplevelse for de nye strabadser. Hvad II. Bataillon om natten oplevede i ørkesløs march, havde andre ved højlys dag oplevet som en sejrrig fremrykning ind i fjendeland. I går havde I. Bataillon overskredet grænsen mellem Domäne Gorczytzen og Cyparki, og i dag III. Bataillon da den lige bag Prostken stødte på den første russiske bebyggelse.

Det var som der pludseligt blæste en anden luft, som var lænkerne fra hjemlige lidelser rystet af, brusede hurraerne fra muntre struber denne regnfulde mandag. Herreløst kvæg strejfede rund i området, enkeltvis og i flokke. Svin, høns og kalve. Omkring de forladte byer lettede fugleflokke. Så fløj geværet til kind. Marchkolonnerne opløste sig og gennem pløjemarken og den våde sne gik den vilde kløjagt tværs markerne. Det flimrede for øjnene af pludseligt vagt begær. Fjendens fuglefri ejendom vækkede det ældgamle landsknægtegrin og brød gennem civilisationens fernis. Østpreussens lidelser var tydelig og sulten overvældende. Øje for øje, tand for tand og den knurrende mave et sonoffer! Markerne dækkedes af vilde jægere og blodige bytte. Horderne trængte ind i husene, hev det varme brød ud af bageovnene, flæske fra rygeovnene, gennemrodede de efterladte flygtningevogne igen og igen, finder pølser og fedt i jordhuller under sneen bag laderne, river bistaderne fra hinanden – næveret! Et øjeblik forsvinder enhver form for militærisk orden. Så hamre hårde kommandoer besindelse og disciplin tilbage i bevidstheden. Næsten skamfulde formeres igen kolonnerne og snart trasker den godmodigt videre fult af tungt lastede feltkøkkener. Den aften ville folkene få tildelt længe savnede nydelser, mens hestene allerede under det korte stop havde svælget sig i havre, og for første gang med glæde skulede efter halmballerne på kuskæsædet.

Den aften fik regimentet med alle dens elementer i kvarter i fjendeland. Efter den 14. februar med vådt tøj og støvler i højeste alarmberedskab havde overnattet i Popowo, tre kilometer sydvest for den fjendtligt besatte Grajewo, kunne den kl. 1400 efter en fornyet fremrykning fra syd, i silende regn gøre sit indtog i den af russerne udplyndrede Grajewo. Her delte den byen med, foruden alle mulige enheder, M.G.-delingerne og 10. og 11. Kompanie, der som bevogning af et 21-cm batteri var underbragt i den udplyndrede bankbygning. Sammen med regimentets stab var III. Bataillon allerede 20 kilometer længere mod vest i Rajgrad, mens II. Bataljon i Rydzewo fandt sit surtfortjente ophold. Nattevagten er hemmelighedsfuld urolig. Det rige madbytte hævner sig. Det friske kød brænder i tarmene, og alle, der havde nyt et saftigt stykke lever fra en ny slagtet gris, betalte nu

med sin nattesøvn. Der er som om man ikke må komme til ro i disse genvordige dage. En nats kamp, den næste i sibirisk kulde, så en march og endeligt til afveksling et totalt ubønhørlig mavekneb.

Mens 8. Armees hovedstyrke om aftenen den 14. februar omsluttede Augustow i en bred halvkreds fra vest, stod begge fløje i kamp mod stærke bagtroppe. Det blev nu deres opgave at binde den tilbagetrækkende fjende, kaste dem til side og nå ind i ryggen og hans primære tilbagetrækningsakser. Lykkedes dette ville russernes skæbne i vejknudepunktet Augustow være besejlet, omgivet af søer, vandløb og sumpede skovstrækninger. Der- ved blev en sikring af højre flanke mod et fjendtligt fremstød fra Bobr-linjen stadig mere påtrængende.

Ved daggry den 16. februar blev angrebet på Augustow iværksat, hvorunder XXXX. Korps rykkede frem på begge sider af vejen fra Rajgrad, sikret til højre af 4. Kavallerie-Division. Bataljonerne er nu trukket fra hinanden og deltager i de næste dages kampe ved vekslende enheder.

I. Bataillon alarmeredes kl. 0330 og rykkede en time senere frem gennem snesjappet på vejen mod Augustow. Hendønde brand i en kirke spejlede sig i en skovomkranset sø, som den i Rajgrad for første gang sætter geværene samme til hvil. Videre! Fodlapper og strømper klumper sammen i støvlerne. Efter en march på 30 kilometer åbner sårene på fødderne sig igen. Ved den lille flække Barglow kommer der kl. 13 ordre til at standse. Fem kilometer længere fremme ligger 79. Reserve-Division i hårde kampe. Fjenden havde igen sat sig til modværg for at redde, hvad reddes kunne. Som tidligere ved Lyck, forsvarer han Augustow for igen at vinde tid for at kunne bringe orden i de kolonner, der fra alle dele af fronten strømmede tilbage, og for at holde deres tilbagegangsaksler mod øst og sydøst åbne. 79. Reserve-Division, 2. Infanterie-Division, 3. Reserve-Division og 10. Landwehr-Division stødte alle på fortvivlet modstand nord for byen. Efter to timers venten fulde af anelser, blev I. Bataillon stillet til disposition. I en række slynger den sig gennem terrænet. Kl. 18 har den nået på højde med reserven. I mørket går det videre fremad. Artilleriild får igen og igen grupperne til at kaste sig ned i mudderet. Forbindelserne går tabt. Major v. Freyhold befinder sig pludseligt med sine kompagniførere 50 meter foran fjenden, som opblussende skydning afslører stillingen. Alle graver sig ned! Der graves og kradses i mudderet. Tøjet kan ikke blive værre og mere vådt kan det ikke blive. Nu i dækning; russerne vil ikke hele natten fortsætte med at skyde for højt. Omkring midnat dør ilden ud. En tysk minekaster slynger kl. 3 om morgenen sine granater ind i de tomme russiske stillinger. 1. Kompanie rykker frem og 4. Kompanie fanger 800 meter bagved i landsbyen Borsuki 30 fanger. To timers pause under tag beskyttet mod regnen – så igen ud i den grå morgen i enden på 79. Reserve-Division i retning af Augustow.

Den store etape by var blevet erobret i løbet af natten. I et dristigt fremstød fra nord, havde 10. Landwehr-Division på venstre fløj af 8. Armee omgået den russiske forsvarslinje, og overraskende kl. 1 den nat trængt ind i byen, som den efter bykamp havde sikret den kl. 5. Fjenden var hals over hoved flygtet ind i skovene i hælen på den russiske hovedstyrke. Den retirerende russiske hovedstyrke løb svage dele af 42. Infanterie-Division, der over Makarce og Serskilas fra nordøst var trængt ind i skoven, over ende, og igen åbnet det næsten lukkede hul mod sydøst. Den østgående omringelse var på det afgørende øjeblik blevet sprængt. Da imidlertid Generaloberst v. Eichhorn erkendte, at russerne ikke mere kunne fanges stik øst for Augustow, sendte han beslutsomt 31. Infanterie-Division udenom skoven frem i ilmarch mod den østlige kant. Om natten fra 15. til 16. februar blev det brændende Sopockinie erobret. Divisionen stod dermed i ryggen på den fjendtlige styrke, der kæmpede ved Makarce. Imidlertid var forbindelsen med egne enheder næsten helt forsvundet.

Desto mere vigtigt var det, hurtigst muligt at lukke hullet i syd, hvor russerne ydede den mest forbitrede modstand. Som de første tyske tropper rykkede ind i Augustow, var II. Bataillon efter en anstrengende march af overfyldte landeveje i Barglow stødt til III. Bataillon og havde ad bundløse veje nået Pomiany. Begge bataljoner skulle i løbet af natten marchere yderligere 35 kilometer for i flaskehalsen vest for Sajno søerne spærre for fjendens tilbagetrækning fra Augustow mod syd og sydøst. Et skybrud sender en syndflod ned. Efter to kilometer bliver kompagnierne hængende i knæ dyb mudder. For første gang: umulig. Det er mere end kræfterne strækker. Resignerende beslutter førerne at afvente morgenen. Man må se, om det så muligvis ville være muligt at indhente nattens forsømmelser.

Detachment Hohnhorst – III./264, II., III. og begge MG-delinger/266, 1 batteri FAR 66 og pionerer – blev kl. 0600 sendt på march fra Barglow. Mod syd! Planerne er blevet ændret. Mellem 4. Kavallerie-Division i vest og 2. Infanterie-Division, der støder frem ad den store vej mod Grodno, skal begge XXXX. Korps to divisioner hurtigst muligt nå den sumpede dal omkring Bobr-floden, for ved at nå sydsiden bringe fjenden til opløsning. Som fortrop stødte III./266 på 4. Kavallerie-Division, hvor detachementet efter ordre fra generalkommandoen bliver underlagt. Bataljonen rykker ned i den vejløse dal omkring Augustowski-kanalen. Shrapnel ild ligger over adgangene til slusen ved Borki. Fremad, igennem! Et par kilometer øst for kanalen hæver sig mørke forskansninger sig. Bataljonen folder ud 400 meter på den anden side broen. Tysk artilleri går i stilling og får snart den russiske infanteriild til at forstumme. Som skyttelinjen når kanalen, rækker russerne hænderne i vejret. 200 fan-

ger. Ikke standse, videre! Hvad der flygter, forfølges over Grabowy-Grunt. Jagten er imidlertid ufattelig anstrengende. Tøvejret havde brudt sumpene. Det tynde isdække bryder sammen og dalen må overvindes vadende. M.G.-delingens køretøjer, der hidtil som de eneste, trofast havde fulgt infanteriet, må lades tilbage. Hostende må skytterne slæbe det tunge materiel gennem sumpene og forsøger at følge infanteriet, der rykker frem over Grabowy – Hutta – Fedorowizna, og undervejs upåklageligt holder sig fra efterladt forråd, og som det begynder at blive mørkt, når den befalede vej ved Kamien.

På dette tidspunkt marcherede I. Bataillon efter et længere ophold i Augustow frem over Bialobrzegi til Koliczna. Her svingede den kl. 0200 ligeledes mod syd, og nåede midt i den dryppende skov den lille landsby Cifow. Som den her synker ned i halmen, sover hos II. og III. Bataillon i Kamien mange for første gang siden slagets start ubrudt natten igennem.

En tidlig alarmering fik folkene på benene. Kl. 5 står detachementet klar til videre fremrykning mod syd. Endnu er Bobr ikke nået, endnu er ringen ikke sluttet, endnu havde den sydlige fløj ikke nået i føling med den i en bred bue fremrykkende nordlige fløj. I halvsøvn sætter kolonnen sig i bevægelse. Så kommer en rytter galoperende: »Hurtig, hurtig, russerne er tæt bag bakken. De kommer!«. Hallo, det gav stødet, og gjorde de søvndrukne helt våben! I mægtige spring sender Hauptmann Fülcher sit 9. Kompanies fem grupper frem. Ved fyrretræerne på en lille bakke, 300 meter længere fremme, falder skyttekæderne ned og spejder ud over terrænet. Der er de jo! »Skud!«. Hold da op, det var i sidste øjeblik! Nogle få ængstelige øjeblikke overstås, men da et maskingevær kommer i stilling til venstre, er den første fare overstået. II. Bataillon kan folde ud og rykker modigt frem i terrænet, der vrimler med russiske skyttelinjer. Artilleri kører frem. Deres mønstergyldige arbejde gør oplevelsen ved Bobern god igen, og baner vejen for infanteriet, selvom 8. Kompanie rammes hårdt af flankeild. Den forvirrede fjenden holder sig ikke længe i de forskellige dele af skoven og falder under store tab tilbage til en befæstet stilling af træstammer ved Sztabin. Men så åbner hans feltartilleri i aktion og skyder som sædvanligt meget præcist. 8. Kompanie oplever sit første mirakel: seks shrapnel ligger præcist over dens linje, men såre ingen. Det får dem imidlertid til meget hurtigt at forsvinde i den bløde jord og grave dækning. Efter et pusterum, går det igen fremad, og hen mod aften har kompagniet efter kamp sikret Sztabin inklusiv M.G.-delingen, der nåede frem med en rekvireret panje-vogn fra en ødelagt bonde, der ikke ville give slip på sin ejendom. 2. Deling blev øjeblikkeligt indsat sammen med 7. Kompanie til sikring af den halvt ødelagte bro over Bobr. Og så kom natten.

Floden Bobr var nået og fjenden kastet over på en modsatte bred. For timer siden havde de tyske fløjkorps givet hinanden hånden. Ved Lipka havde 2. Infanterie-Division bag de sidste reddede russere fået kontakt til 31. Infanterie-Division og sluttet ringet om ødelæggelsen. I den dampende skov ved Augustow myldrede resterne af den 10. russiske Armee med stigende fortvivlelse. Rebet var bundet, om end endnu ikke trukket til. Endnu var det uvis, hvor mange der ville gå i fangenskab. Hærberetningen fra 16. februar begrænsede sig til at kundgøre den hidtidige succes:

I et ni dage langt »Vinterslag i Masuren«, blev den russiske 10. Armee, bestående af mindst 11 infanteri- og flere kavaleridivisioner, ikke kun fordrevet fra dens stærkt forskansede stillinger øst for de masuriske søer, men også kastet tilbage over grænsen og til sidst i en næsten total omringelse, slået. Kun rester kan være undveget gennem skovene øst for Suwalki og fra Augustow, hvor deres forfølgere er i hælene. Fjendens tab er meget store. Antallet af fanger er endnu ikke fastslået, men omfatter med sikkerhed langt over 50.000. Mere end 40 artilleripjecer og 60 maskingeværer er erobret, uoverskuelig krigsmateriel taget som bytte.

Hans Majestæt Kejseren overværede de afgørende kampe fra midten af vores linje. Sejren blev vundet af gamle øst enheder og af unge enheder, tilgået til denne opgave, og som havde vist sig de gamle jævnbyrdige.

Troppernes præstationer under overvindelsen de mest modbydelige vejr- og vejforhold, under dage og nætters fortsatte march og kamp mod en sej modstander, er udenfor al lovprisning. Generalfeldmarschall v. Hindenburg ledede operationerne, som på strålende måde blev udført af Generaloberst v. Eichhorn og General der Infanterie v. Below, det gamle mesterskab.

Endnu engang lød kirkeklokkerne i Tyskland og fanerne vejede. Sejr! Vagterne i sneen langs Bobr hører og ser de ikke. De kender succesen, og kan tænke på den med stille stolthed. For dem er kampen ikke til ende, som derhjemme fejres som en afgørende sejr. Men hvad end der i sidste ende kommer ud af tallene for bytte og navn, kan han på sin kulderystende krop føle, hvad han havde ydet til gav for sit fædreland, og ved, at den øverstkommanderende følger med ham:

Det hele blev på allerhøjeste befaling fra Hans Majestæt Kejseren kaldt »Vinterslaget i Mausuren«. Man befriede mig fra en nærmere beskrivelse. Navnet virkede som dødens pust. Når et menneske ser tilbage på dette slag, må det spørge sig: har jordiske væsener virkelig præsteret alt dette, eller har det hele kun været et eventyr eller spøgelsessnak? Er hine marcher gennem vinternatten, hine ophold i iskolde snedriver og den endelige afslutning for fjenden så skrækelige kampe i skovene ved Augustowo kun affødt af opildnet menneskelige fantasier?

Estabin im Granatfeuer

Düfing

1915

På vagt og forpost (Bobr, Augustow)

Korpsbefaling fra den 19. februar 1915:

Krigsbyttet fra vores kampe langs den østpreussiske grænse omfattede indtil i går 64.000 fanger, 71 pjecer, over 100 maskingeværer, 3 lazarettog, flyvemaskiner, 150 ammunitionsvogne, lyskastere, utallige læsede og forspændte køretøjer.

Vores Kejser har i et telegram til Rigskansleren rost og fremhævet især hvordan »de nye formationer« har klaret sig, »lige så fortræffeligt som de gamle Øst tropper«. Alle har forstået at give sit bedste for fædrelandet. »Hverken bidende kulde eller høj sne, hverken bundløse veje eller modstandens sejhed formåede at bremse sejrsløbet«. Hans Majestæt minder om den strålende føring og fremragende operationer.

Kammerater! Af denne ros fra vores elskede øverste krigsherrer kan og må vi være stolte. Den forplanter sig nu over hele det tyske fædreland via telegrafrådene. Overalt i Deres hjembyer og landsbyer æres jeres indsats. Jeres pårørende kikker med taknemmelighed på Gud og udtaler lykkelig og stolt: vores unge eller min mand, min bror var også med! Denne tanke vil ruste jer til fremtidig vanskeligt krigsarbejde. Efter et kort hvil vil det igen gå fremad til det sidste russiske korps er udslettet. Vi vil, at XXXX. Reservekorps skal blive fjendens skræk.

Sign. Litzmann.

»Fortsat vanskeligt krigsarbejde« - var det blot en generel henvisning til, at situationen trods sejren, stadig var alvorlig for centralmagterne på den østlige krigsskueplads, eller blot eller en omskrivning af en helt bestemte opgaver i den umiddelbare fremtid? Endnu er slaget jo ikke afsluttet. Endnu rummede Augustower skoven russiske enheder, der forskellige steder forsøger at sprænge ringen. Endnu var de ikke nedkæmpet. Og dette måtte ske hurtigt for Zaren kunne stampe enheder op ad jorden, mens tyskerne står med ryggen mod spærrefæstningerne langs Njemen og Bobr. Den 20. februar beretter divisionen om situationen:

Den indkredsede gruppe – bestående af XXI Armeekorps, 2. Infanterie-Division, 78. Reserve-Division – gennemfører i dag angreb mod fjenden i skoven sydøst for Augustow... 80. Reserve-Division spærre Bobr i front, iværksætter opklaring og indtager, så snart fjenden er trukket bort, den sydlige bred ... Omfattende patruljer ved Czarnylas og Krasnoborki. Reserve-Infanterie-Regiment 266 – Janovec – besætter Jaminy med posteringer ved Czarniewo og Czarnylas.

XXI. Armeekorps og XXXX. Reservekorps, kæberne i Hindenburgs knibtang, havde ti dage tidligere være vidt adskilte, men var pludseligt efter den gevaldige operation blevet naboer. Gruppe Litzmann overgik fra 8. til 10. Armee, og fik nu alene til opgave at bryde den sidste russiske modstand og fuldende operationen. I mellemtiden skulle 8. Armee forsøge at øge den store sejr til en strategisk udvidelse. Allerede under udarbejdelse af operationsplanerne havde Hindenburg haft øje for en indrykning i den russiske Weichsel flanke. Efter ødelæggelsen af Armee Seivers var der virkelig opstået muligheden for at lade angrebets højre fløj svinge mod syd i retning af Ossowiec – Grodno under tilbørlig sikring i retning mod Kowno – Grodno. Et samtidig angreb fra linjen Wloz-lavek – Johannesburg mod Narew kunne så ramme Bobr-fæstningen Ossowiec fra den modsatte side. I første omgang havde imidlertid tropperne fuldt ud at gøre med at sikre den lange flanke mod det stadig kraftigere russiske modangreb. Et nyt fremstød kunne først iværksættes når 10. Armee efter afslutningen på kampene i Augustower skoven kunne afgive divisioner. Også til et angreb over Bobr var der på tidspunktet kun begrænsede kræfter disponibel. Efter at de oprindeligt til omringelsen bestemte enheder af XXXX. Reservekorps og 2. Infanterie-Division var overgået til 10. Armee, måtte resten af 8. Armee forsøge alene at løse opgaven med et frontalt angreb fra Grajewo. XXXX. Res.Korps havde derimod ene og alene opgaven i første omgang at sikre Bobr-linjen, og kun i tilfælde af en fjendtligt tilbagedrækning og et veloverstået angreb til sydsiden af floden, at fortsætte et fremstød.

Sikring! Regimentet skulle gøre sig fortrolig med betydningen et nyt taktisk begreb. Hidtil havde den jo kun set et pauseløst fremadskridende angreb, og ved endnu ikke, at det er langt vanskeligere at fastholde end at opnå sejen. Den har endnu ikke oplevet det øjeblik, hvor en slået fjende kommer sig, og efter et kort, indsæt forsvar,

overgår i et kraftigt, samlet modangreb. Meget gerne havde den set sig med i indkredsningstyrken for at være med til at plukke Masuren-slagets sidste laurbær. En trøst var udsigten til under den ufarlige sikring at kunne komme sig efter de 14 dages kampes skader og anstrengelser. Det skulle blive anderledes. Med ordren til at bevogte langs Bobr begyndte en af de mørkeste perioder i regimentets historie. Det var ikke længere i skæret af en glørværdig afgørelse, der lyser op i mørket, mindsker lidelserne og mangedobler kræfterne. Den skulle blive udkæmpet i skyggen af andre begivenheder. Verden og hjemstavnene havde glemt den i tørsten efter nye sensationer. Og alligevel bestod det unge regiment først her langs Bobr sin ildprøve. Først her hævdede det sig til på linje med de kampprøvede gamle regimenter. Kun en enhed, der har tømt sit bæger til sidste dråbe, vokser i styrke. Kun en enhed, der har set sine tapreste i en massegrav og har overstået kriser, hvor deres skæbne hang i den tyndeste tråd, mestre den sidste sjælelige modstand, og bliver af det bløde jern til det hårdeste stål.

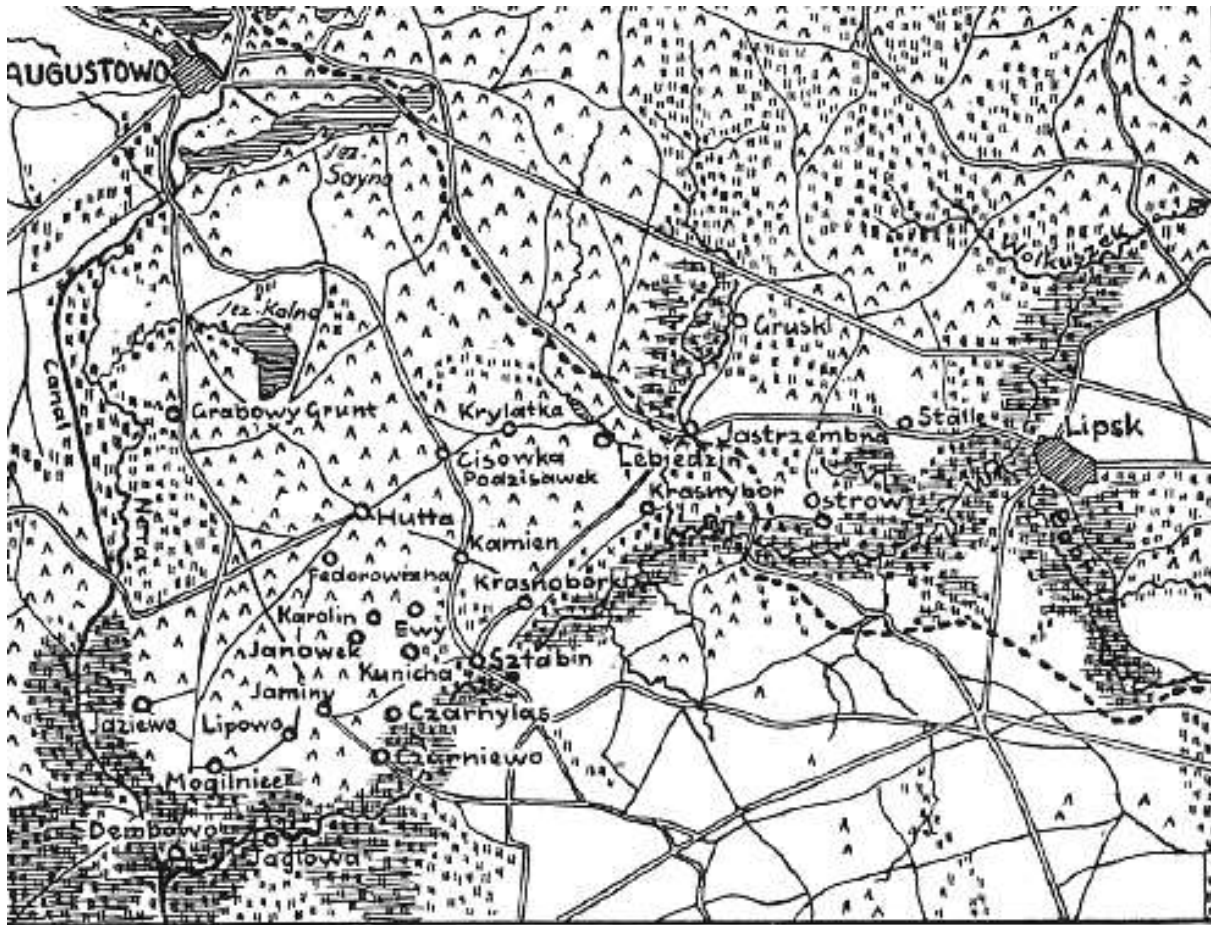
Med den 19. februar begyndte den første dag i denne vagt langs Bobr. Sztabin, en større bebyggelse på denne side af den tilfrosne flod, var et mere mindeværdigt sted. En høj kirke med et skønt tårn rager højt op over en uregelmæssig hoben af nødtørftige træhuse. I første omgang interesserede ingen sig imidlertid om dette landskabelige billede. De første vågne efter en drømmeløs nat, for første gang ikke alarmeret til fortsat fremrykning, ser på sig selv med kritiske blikke både inde og ude. Tøjet er vådt af sne og sved, jakkerne i betænkelig grad revet i stykker og mere grå end feltgrå. Støvlerne er sunket sammen som en harmonika og for oven så åben som en tragt, mens syningerne ved sålen flere steder er gået i stykker. Hænder og fødder er sorte og prikker af frost. Altså, der må laves ild! Det tørre tøj og bringer livslysten tilbage, mens strømmen af oplevelser foreviges i en gennemblødt dagbog. Som den første varme trænger gennem rummet, flagre en ensom due ned fra loftsbjælken og kurre sin hunger i morgenunderholdningen. Ja for pokker, man er jo også sulten! Der er endnu nogle små rester af rekvireret mad, der kan tilberedes. Man samles omkring kogemulighederne. Snart knister ilden og varmer op i hvert eneste hjørne og får folkene til at mene, at der er helt hjemligt.

Så rystes huses pludseligt af et jordskælv. Mudder og sten rammer ruderne, og så brager den ene tunge russiske granat efter den anden. Ild er en lumsk forbundsfælle: mens den varmer dejligt op, vinker den for oven med en lang røgfane fra skorstenen til den anden side af Bobr: »Her er vi!« Et ungt regiment må først bittært på sin krop høste alle krigens små erfaringer. »Ilden væk!« Snebolde slukker gløderne, og snart efter begyndte kulden igen at trænge gennem vinduerne. De russiske kanoner lader sig imidlertid ikke narre. Fra kl. 9 til kl. 13 trækker de kontinuerligt i aftrækkeren, og som de efter en kort middagspause på ny med tunge kalibre beskyder Sztabin, flygter de feltgrå beboere med skrigende kvinder og børn ned i kældrene og søger dækning i drækanalen bag kirkegården. Højeste tid! Træhusene styrter sammen ved blot en enkelt træffer. Vinduer knuses. Tegl og bjælker regner ned og kirken indhyles i røde støvskyer. I denne situation bliver det ikke modtaget med skuffelse, at et angreb på den i måneder befæstede stilling på den anden side floden, befalet i sammenhæng med 8. Armees angreb mod Ossowiec, kl. 21 aflyses. Og man er den sibiriske enhed på den anden side Bobr af hjertet taknemmelig, at de holder natteroen.

Mens bataljonerne mellem den 15. og 19. februar havde kæmpet i forskellige enheder, var regimentets stab forblevet i umiddelbar nærhed af 80. Reserve-Division. Sammen med I. Bataillon, der forbigående var sat i beredskab i Jaminy til overgang af Bobr, gik den om aftenen den 19. februar i kvarter i Janovec, hvortil om morgenen den 20. februar også de øvrige bataljoner efter afløsning blev trukket sammen. Regimentet var igen samlet og kunne udveksle dens oplevelser. Ganske vist var kvartererne overordentlig begrænsede, men disse dages rolige besindelse og flittige forbedringer af udrustningen havde alligevel øget glæden. For første gang kom den store bagage frem med forplejning og gaver, og bredte en hoben kostelige skatte ud under presningerne. Og fra cigarer og cigaretter til kakao og Maggi-terninger udviklede der sig et lystigt kræmmerliv på snemarkerne. Den mest kostbare last, den kastede ned fra vognene, var dog feltposten.

Den første post – bedre end dampende drikke eller sorgløs søvn kan den få folk til at glemme afsavnene. Ganske vist var der langt fra til alle en hilsen fra hjemstavnene, men alligevel følte alle at have en andel i den lykkelige forbindelse hjem til, som havde fundet vej over is og sne, sump og skov, rigsgrænse og snoede veje. Og et blik i en avis var tilladt for alle, så man sort på hvid kan lære, hvordan de hjemlige strateger vurderer dine resultater. Den første feltpost fik stemning som på en ferieaften til at brede sig i kompagnierne, og de sover sælsomt trykt den 21. februar i møde, deres tredje søndag i krigen.

Alle, med to undtagelser. 10. Kompanie var den 15. til 19. februar afgivet til dækning af 3./F.A.R. 7, og blev til udførelse af divisionens befaling fra 20. februar (se ovenfor), sammen med 11. Kompanie, ved midnat igen sendt frem til Jaminy for at dække Bobr-overgangen. Som forstærkning fulgte i løbet af den følgende dag de øvrige kompagnier fra III. Bataillon og to maskingeværer med opgaven at forhindre fjendens overgang af floden i afsnittet Jaglowo – Czarniewo. Staben lagde tyngden i modstanden til Jaminy og sendte en deling fra 12. Kom-

Skizze 6: Bobr-Sperre vom 19.2.—5.3.1915.

panie til Mogilnica, $\frac{1}{2}$ deling fra 10. til Czarnylas, men hele 11. Kompanie til Czarniewo. Her syntes det farligste sted at være. Bobr-dalen er relativ smal og begge sider har fast terræn.

Endnu var opholdet i den kilometer langt udstrukke landsby uforstyrret. Men da Leutnant Faasch meldte tilbage, at russerne tilsyneladende var ved at sammentømre en bro, og det tyske artilleri forstyrrede arbejdet, blev de ubehagelige, og hjemsøgte landsbyen med uregelmæssige ildoverfald. Om aftenen brændte 15 huse. I de resterende krøb de hele tiden alarmerede vagter sammen mod observation. Natten var fulde af spøgelse. Kompagniet, hvis rystede mandskab var plaget af frost og dysenteri, følte sig magtesløse overfor det uvejr, der samlede sig på den anden side Bobr, og føreren er lykkelig, at han efter denne nat ikke skal blive, men kan overdrage ansvaret til Leutnant Stüve, der kl. 8 om morgen afløste ham med t o delinger fra 9. Kompanie. Endnu beskyttet af mørket marcherede 11. Kompanie tilbage til Jaminy.

Efter en besværlig afkommandering af 4., 5. og 8. Kompanie var I. og II. Bataillon med begge M.G.-delinger i mellemtiden under kommando af Major v. Freyhold beordret sendt til disposition for Oberst v. Montgeton over Hutta – Eisow – Krylatka. Først sidt på natten ankommer de sidste kompagnier. En krig på to fronter måtte stadig føres i mindre omfang. Endnu tillod situationen i den bagvedliggende skov ved Augustow ikke, at hele opmærksomheden kunne rettes mod den truende fare for en russisk overgang af Bobr. Skæbnen havde endnu ikke indhentet de omringede dele af den russiske 10. Armee. Derfor blev 1. Kompanie om natten sendt frem til vejkrydset to kilometer syd for Gruski for at til sikring mod forsprængte dele af fjenden fra nordvestlig retning. Hovedstyrken vendte imidlertid ryggen til de sidste krampetrækninger af slaget om Mansuren, og har blikket rettet mod syd. En alarmerende melding lyder, at fjenden allerede ved Ostrow har overskredet Bobr og nu står i flanken på 79. Reserve-Division. Efter en beordret orientering om situationen i Krasnybor, vendte regimentsstaben om morgenen den 22. februar ligeledes tilbage til Lebidzin, hvorfra fremrykning herefter blev fortsat. Omkring kl. 14 nåede II. Bataillon og 2. og 3. Kompanie godset Jastrzebnia. Området kunne overskues fra Bobr-

bakkerne på den anden side, og de russiske artilleriobservatører havde en let opgave. Et ildoverfald med shrapnels manede til hurtighed. I galop og ilmarch fortsatte mand og hest ned i den granbevoksede dal og gik pustende i alarmkvarter i landsbyen Jastrzembna. Major v. Freyhold fik til opgave med to kompagnier at rykke helt frem til Ostrow. 2. og 3. Kompanie rykkede igen ud af dækningen og nåede under kraftig artilleribeskydning for øjeblikket langs banedæmningen på linjen Augustow – Grodno frem til byen, som de besatte kl. 18.

Bekymret studerede Regimentskommandøren kortene. Der er 25 kilometer i fugleflugtslinje mellem Mogilnica i vest og Ostrow i øst. Regimentets kraft var frosset i kulden og druknet i rum. Ville den være i stand til at løse sin opgave? Den ville være tilstrækkelig til at observere fjenden. Men i et planmæssigt angreb ville de stærkt reducerede kompagnier have en umulig opgave. Der ville kun være en mulighed: kæmpe til sidste patron og gå til grund med ære. Ganske vist skulle Bobr-sumpene ikke være passerbar, men hvem kendte ikke den russiske vinter. I dag kan tusind små floder krydset landet og i morgen kan klingende frost få veje, floder og marker til at stivne. Ville fjenden udnytte dette?

Den russiske hærledelse vidste endnu ikke, at dens indesluttede divisioner ved Augustow efter et sidste udbrudsforsøg, den 22. februar havde overgivet sig med 30.000 mand og 200 stykker artilleri. De kunne endnu måske håbe på, med friske, overlegne kræfter, at kunne bryde igennem Bobre-sikringen, bestående af enheder udmattede efter tre ugers march og kamp, og herigennem bringe undsættelse. Og selvom hjælp skulle komme for sent, kunne et bredt iværksat modangreb med vidtgående mål ophæve resultaterne af Masuren-slaget.

Den nye dag hævede sig kold og grå over sumpene langs Bobr-floden, dækket af et is tæppe i sin vintersøvn – den 25. februar – en af de værste i Regimentets historie.

Det var næppe begyndt at lysne på himlen i øst, da det begyndte at lyne fra Bobr-bakkerne. Med alle kalibre rystede fjenden de tyske vagter og overøsende hele flodlinjen fra Jaminy til Ostrow med forsinkelses- og øjeblikks tændte granater. Snart efter stormede mørke skyttelinjer over isen. De bange anelser var blevet til sandhed; isen holdt. Bevogningen udelukkende af vejovergange blev meningsløs – de kunne overalt langs den lange front omgås! Ved Czarniewo trænger modstanderen over floden med 2000 mand, kanoner og maskingeværer over isen. Med brandvarme geværløb holdt Leutnant Stüve stand. Først da en fuldræffer slår begge maskingeværer og deres besætninger ud, og russerne står dybt i begge flanker, befaler han tilbagerækning. De sårede må overlades til deres skæbne. I et selvopofrende forsøg kan Sergeant Wenzel kun bjærge et stykke af beskyttelseskjoldet til et af de ødelagte maskingeværer. Unteroffizier Behnken holder landsbyen med sin gruppe til sidste patron. Herefter veg han, skønt ramt i hovedet, tilbage skridt for skridt i geværild mod Jaminy, hvor i mellemtiden Leutnant Stüve med sin tredje deling havde sat sig fast i en optagestilling. Her overtog Vizefeldwebel Rehm sikringen med en kanon indtil bataljonen var nået tilbage til Janovec. Ved at trække afkommanderede delinger og dele af 4. Kavallerie-Division frem til øst for Karolin, etableredes der på ny en fast modstandslinje, hvor man ligeledes forberedte sig på et modangreb. Russerne blandede sig ikke. De trak reserver frem og afventede meldinger fra den øvrige Bobr-front.

Også ved Ostrow var stærke styrker om morgenen trængt over floden. Det første angreb blev afvist af Bataljon Freyhold. Russerne flygtede tilbage over isen og gik i dækning bag bakkerne på den anden side. Beroliget fortsatte folkene med at observere fremad. Imidlertid var hullerne mellem de enkelte posteringer i det brede ansvarsområde store. Hele divisioner kunne passere igennem. Sumpene var ingen hindring og de snedækkede skove skjulte området. Forsvarsstyrken var for lille til at udsende sikringsled kilometervis til højre og venstre. En koncentration af kræfter var den første forudsætning for overhovedet at kunne opretholde et forsvar. Der var middag da I. Bataillon i landsbyen pludseligt blev overfaldet i flanke og ryg af et russisk kompagni fra de uvej-somme skovstrækninger øst for Ostrow. Ganske vist kom det til at betale en høj pris for dens vovemod, men også tyskerne led ømtålelige tab. I spidsen for sit 2. Kompanie faldt Hauptmann Marsch med et skud i hovedet som den første officer i regimentet. En kraftig ild i flanken fra russiske batterier trængte kompagnierne tilbage fra de fremskudte dele i det nordlige skovstykke. En fuldræffer ramte den lade, der var indrettet som forbindelse-plads. Russerne pressede på og forsøgte hele tiden med forstærkninger at omringe til højre. Bataljonen forsvarede sig fortvivlet med mindre modangreb. I aftenæmringen nåede et modangreb, støttet af 1./265 og 8./266 frem til de første huse i Ostrow, men måtte igen falde tilbage. Kl. 2 om natten forsøges det igen i mørket. Det flammer op til venstre. På 150 meters afstand slår hurtigild ind i skyttelinjer og gruppekolonner. Med besvær svinger 1. og 8. Kompanie rundt og mestre krisen. Under deres dækningsild samler sig resterne af bataljonen i Ostrow. Om morgenen melder posterne om forstærkning af fjenden. I det første lys kan man se hans fornyede forsøg på at omgå fløjene. Som angrebet på flanken begynder, viger også de forreste kompagnier sig kæmpende tilbage.

Ordonnanser kæmper sig vej gennem sneen bagud for at melde problemerne i stabskvarteret i Jastrzembna. Det beroliger en smule, at I. Bataillon gør front i II. Bataillons nattestilling. Imidlertid stiger tabene betænkeligt.

Major v. Freyhold er savnet og ved II. Bataillon er Leutnant Masch ^{*)}, Adjudanten, netop dødeligt såret af et skud i lungen. Nye dårlige nyheder: kl. 8 gjorde russerne med massive fremtrukne reserver et omfattende flankenangreb, der kaster bataljonerne ud af stillingen og under store tab presser dem tilbage mod Jastzembna. Regningen er steget til det højeste. Hauptmann Kähler, Leutnant Knittel, Offizierstellvertreter Crüger og Hueg og over 100 mand er sårede. Offizierstellvertreter Dencker og 165 mand er meldt savnet. Leutnant Hahn ^{†)} er med en gruppe såret faldet i fangenskab – tab, der udgør næsten halvdelen af kampstyrken. Den forsprængte lille hob af krigere samles omkring den tilbageblevne M.G.-deling og indtager en hurtigt opkastet forsvarsstilling i den vestlige udkant af Jastzembna. Gudske lov er skudfelterne her fri, da den ulykkelige skov er forladt. Nu kan de bare komme! Med hånden på aftrækkeren venter M.G.-skytterne på fjendens kommen. Disse bliver imidlertid i beskyttende dækning, og som aftenen kommer, er enhederne reorganiserede, graven dyb til stående skytte og selvtilliden genoprettet.

På dette tidspunkt iværksatte III. Bataillon ved Karolin et modangreb. Vest for Kunicha stødte det pludseligt ind i en stærkt forskanset modstander. På nært hold slog geværild ind i de fremrykkende rækker. Leutnant Lehmann, 12./266 alder med et skud i hovedet. Leutnant Faasch blev ramt af et skud i hoften. 13 døde og 32 sårede bjærges i mørket, der er fyldt med den vildeste kamplarm. I det uoverskuelige terræn tvinger det til at udsætte fremrykningen til morgengryet. Så bliver Højde 131 ved Kunica stormet. Den vigende fjende mister 63 fanger. Så begyndte bataljonen efter afløsning at marcherer tilbage til Regimentet ved Jastrzembna, hvor de blev modtaget som trofaste hjælpere i nøden. Direkte fra marchkolonnen gik den med tre maskingeværer igen frem mod Bobr og slår de fjendtlige posteringer tilbage over floden. Det tapre forsvar havde altså trods lokale tilbagetrækninger, alligevel haft succes. Det var tilsyneladende ikke lykkedes modstanderen noget steds, at tilkæmpe sig et bæredygtigt brohoved på nordsiden af floden. Han havde efter sit voldsomme udbrud, klogelig trukket sig tilbage for at samle sine kræfter i stedet for at ødsle dem bort i mindre sammenstød, og for at gøre et nye samlet fremstød. Som III. Bataillon befæstede skovkanten nord for Ostrow og besatte selve byen med en feltvagt, var hele den nordlige bred af Bobr igen på tyske hænder.

Et pusterum. På de hvide marker ligger spredt mellem hinanden feltgrå og lysebrune, venner og fjender. De savnede bliver for de flestes vedkommende bragt ind som faldne, og i tavshed graver kompagniet ved Jastrzembna den første massegrav. I de tilsnede skovstykker finder sanitetspersonellet fra I. Bataillon også deres højt agtede kommandør, Major v. Freyhold, kold og stiv, med overrevet halvpulsåre. Major zur Megede reorganiserede enhederne. Optællingen giver et rystende billede. I. og II. Bataillon har den 23./24. februar mistet 40 % af dens kampstyrke, III. Bataillon omkring 20 %. Det havde givet den stolte bestand det sidste stød. Hvad fjendens kugler havde forskånet, havde frost og væde nedslidt. Frem til den 24. februar havde regimentet af døde, sårede og savnede haft 18 officerer, 882 underofficerer og mandskab, af syge 12 officerer og over 1000 mand, heraf 90 % med forfrysninger i fødderne og 10 % med maveproblemer. Det betød behov for en simplificering af kommandoforholdene. Hauptmann Palchen overtog I. Bataillon med Leutnant v. Oven som ny adjutant i stedet for den dysenterisyge Leutnant Freiherrn v. Binzer, og formerede med 152 mand i to kompagnier under kommando af de to eneste officerer: Hauptmann Faull med 1., 2 og 3. og Leutnant Mikulski med 4. Kompanie. De 6 officerer og 290 mand af II. Bataillon, hvor Leutnant v. Zanthier havde overtaget funktionen fra den faldne adjutant, blev ligeledes opdelt i to: 5. og 6. Kompanie under kommando af Hauptmann Hane, 7. og 8. under Oberleutnant Redecker.

Fjenden rørte sig ikke på sig. Kun af og til sendte han et lag shrapnels eller enkelte tunge granater over. Bataljonerne udnyttede fristen. Ikke til hvil; dertil var der ikke tid i denne pressede tid. Der blev skanset dag og nat for at dispenserer den manglende styrke med pigtråd og skyttegrave. Om natten 26./27. februar gravede dele af I. og II. Bataillon en nu fremskudt stilling i sydkanten af Ostrow. Da det imidlertid viste sig, at den høje grundvandsstand gjorde det umuligt, blev den gamle III. Bataillon stilling i skovkanten yderligere forstærket. Den stjerneklare nat blev fulgt af en solrig søndag, desto mere nydt af de udmattede soldater da kampaktiviteten efter en pludselig artilleribeskydning af Jastzembna næsten var uddød. Der lå næsten noget nær forår i middagsluften. Solen skinnede fra en skyfri himmel. Sne dryppede fra grenene. Pakket ind i tæpper læser de feltgrå endnu engang posten hjemmefra, røg og spiste af pakkerne hjemmefra og lyttede til fuglene, der efter vintersnød dukkede op igen. Så begravede de efter en enkel feltgudstjeneste de tre ved Ostrow faldne officerer fra I. og II. Bataillon under en høj gran.

^{*)} Han dør om eftermiddagen den 24. februar 1915 i Gruszki. II. Bataillons dagbog fastholder hans sidste ord: »Jag kan, jeg må, og jeg vil ikke dø. Nu har vi dem jo, russerne«.

^{†)} Død i russisk fangenskab i august 1916.

Kort efter lød alarmeren igen. II. Bataillon marcherede til Ställe, hvor den blev underlagt Bobr-sikkerhedsafsnit C, mens I. Bataillon gik i beredskab i skoven nord for Ostrow på en melding fra III. Bataillon om, at fjenden på ny med patruljer undersøgte isen på Bobr-floden.

Efter det anstrengende skansearbejde og skarp vagttjeneste, var folkene i III. Bataillon så udmattede, at de næppe kunne holde sig på benene. I de enkelte kompagniers stillinger var der store huller, da de med nogle få grupper skulle dække en frontbredde på 400 meter. Pionerer hjalp til med at etablere forbindelserne; hver eneste hul måtte slås med hakker i den hårdfrosne jord. Over Bobr sumpen – Blodo Biebrzanski – er der for kilometer ingen tilslutning. 9. Kompanie under Leutnant Stüve var som flankesikring bøjet tilbage mod venstre.

Det var efter midnat. En kraftig østenvind sendte fygesand og finkornet sne ind i posternes øjne. Feltvagtens patruljer søger ly for den isnende vind bag træer i kanten af engområderne og stirre mod fjendtlige. De må imidlertid ikke blive stående ret længe; deres øjne falder øjeblikkeligt i. Kroppen lyster ikke mere på samme måde som for tre uger siden.

Hos russerne er der ildevarslede rolig. Der – var der ikke en der hostede ude på isen? Sludder, vinden suser gennem huller i stråtaget! – Og nu – er det ikke knirkende støvler i den frosne sne? Posterne anstrenger øjnene – intet at se. De overbelastede nerver! Hvem skulle da også komme i denne nat! Og den skygge, der nu passerer over gaden, er jo ikke andet end en høne, en gris eller en ko. Nå, Ostrow er trods de få huse et velhavende sted. I går havde man ikke brug for feltkøkkenerne, da her var alt, hvad hjertet kunne begære. Om morgenen honning og brød med gåsefedt. Til anden morgenmad en reel æggekage og så gåsesuppe med kartofler og makaroni! – det kunne godt gøre mange et afsavn. Magen er tilfreds. Hvis vare ikke trætheden – »Holdt, hvem der? – Hvem der?« - »Alarm! Russerne!«

Et vildt geværskyderi i landsbyen får de skansende soldater til at standse op. Feltvagtens patruljer kommer løbende tilbage med maskingeværet. Var der da så mange? »Kendeord!« brøler Leutnant Stüve ud i natten. En salve er det eneste svar. Så kommer der liv i gravbesætningerne. En lang linje af M.G., gevær og pistolskud flammer op. Næsten inden for gribeafstand falder skyggerne om i sneen. Larmen river de tyske artillerister ud af søvnen. Forsvaret er våben, overrumplingen er mislykkedes. Fjenden redder sig ind i byen. På det forkerte tidspunkt blæser det op til snestorm og indhyller fuldstændig natten, hvori den rasende gengældelsesild raser. Mange skud får for højt, men der er tilstrækkeligt til at drive dele af forsvaret, der står på kanten, ned i graven. Offizierstellvertreter Heise^{*)}, der havde overtaget M.G. delingen efter den sygdomsramte Oberleutnant Weyerhoff, styrter om med et gurglende skrig efter at være ramt i brystet. To modige bær han gennem ilden ind i skoven, hvor I. Bataillon udfoldet er under fremrykning mod venstre fløj som forstærkning. Som de lægger ham i sneen under et grantræ, råber en musketer om hjælp. Han havde opofrende slæbt sin Hauptmann Faull i dækning, hvor også blodet strømmer fra et alvorligt sår i brystet. Og mens den tapre fører for 3. Kompanie i snestormen og i feberkramper udkæmper sin sidste kamp, lød der fra mand til mand høje råb gennem graven: »Saniteter, Saniteter! – Patroner! Patroner!« Enkelte grupper havde skudt tom. »Fyld op!« og spar!

Uhyggelig strækker natten sig fra Bobr. Hvad skal det til? Beroligende er eget artilleris hurtigild. Men det står for tæt på stedet; dens granater ødelægger langt længere tilbage is og opsøger de fjendtlige batterier. Så slår en brandgranat ned i det sidste hus. Det knistre og knager og snart slår flammerne op gennem taget.

Lys! Gudskelov! Som sorte skygger dukker russerne op i natten, lister fra hus til hus og søger dækning. De forsøger at undgå det grusomt dystre flammeskær, og springer til sidst ned i grundvandet i de opgivne fremskudte stillinger. Til dels i det iskolde vand til brystet, genoptager de ildkampen. Branden i landsbyen kvæles af en ny snestorm. Det bliver igen totalt mørkt, men mørket er fuldt med hemmelighedsfulde, udrustningsklirrende bevægelser. Under dække af natten trækker fjenden forstærkninger til. Artilleriet kan ikke gentage deres heldige skud, og da endeligt, endeligt morgenen gryr, er situationen som den 23. februar: russerne trækker sig mod venstre og forsøger langsomt at omgå den venstre fløj gennem den dybfrosne Bobr-sump. Her havde Leutnant Mikulski, der efter at Offizierstellvertreter Holm var blevet såret, var den sidste kompagniofficer i I. Bataillon, bragt resterne af hans Bataillon i stilling. Sammen med Leutnant Stüve ledede han forsvaret af den truede flanke og mens den ene som forbillede holdt mandskabets modstandsvilje oppe, bad den anden gentagende gange om forstærkninger ved brigaden. Den bliver også til sidst lovet, men tidspunktet for dens ankomst er yderst usikker. Indtil da betyder det, at tænderne må bides sammen og hjælpe sig selv. Leutnant Mikulski tilbage i skoven til 1. Batterie FAR 65, der utrætteligt skyder 500 meter bag stillingen. Det brave søstervåben hjælper øjeblikkelig og grundigt. Leutnant Schmidt og Unteroffizier Carstens kørte en kanon til en bakke bag I./266 og en anden i en åben stilling på bataljonens venstre fløj. En kanonkommandør falder i M.G.-ilden, to artillerister såres, men så brager det i de russiske forskansninger, direkte skydning på 100 og 200 meters afstand, anlags- og tempe-

*) Han døde nogle få dage senere på lazarettet i Insterburg efter at være udnævnt til Leutnant.

Figur 7: Gefecht bei Ostrow am 3.3.1915.

ringstændere. Sumpen åbner sig. Sne og dampskyer sprøjter op. Træ og bjælker flyver gennem luften, og igen slår brand ud af husene. Det hjælper. Udenfor bliver det leende som i en forstyrret myretue. Russerne springer rundt fra hus til hus, fra skyttehul til skyttehul. Men også i den tyske grav er finderne på aftrækkeren. Skytten på det forreste maskingevær, hvis fører er såret, fejer åbningerne mellem husene tomme. Unteroffizier Hansen skyder bælte efter bælte fra bakken hen over de brændende tage ind de russiske forstærkninger, der i lange skytteliner hele tiden strømmer over isen. Han afgiver nødig patroner til Unteroffizier Steffens feltvagt maskingevær, der er kommet tilbage uden, og nu hævner overrumplingen. Fortvivlet springer de mørke skikkelser fremad imellem hinanden, klumper sammen, bryder sammen og bliver liggende ubevægelig, mens artilleriet bag dem sender isflager i luften. Infanteriet tager de fjendtlige skarpskytter på kornet. Hvor et blankt geværløb kommer til syne i et halmtag, hvor en ødelagt tværbjælke åbner et skydeskår, puster den sigtede skydning livet af det russiske mod. I fordelingen af ilden arbejder det tyske forsvar sammen som under den ideelle øvelse, gennem tilråb. Man havde i ophidselsen slet ikke bemærket, at man var ved at løbe tør for ammunition. Overalt blive der pludseligt råbt efter patroner. Hos de døde bliver lommerne tømte. Et par lettere sårede tømmer et vådt MG-bånd og fordeler patronerne til dem, der er løbet helt tør. Men også det hjælper kun en kort periode. Skydningen bliver stadig mere begrænset. Der bliver kun skudt, når der viser sig et tydeligt mål. Artilleriet skyder desto mere. Ved kanonerne danner de tomme hylstre små bjerge. Skud efter skud rammer ned i landsbyen og slynger træ og snesjap i vejret. For russerne bliver Ostrow et helvede. Tilbagetrækning er afskåret af en mur af stål, der hele tiden slår ned i Bobr's is. De kan kun komme fremad. Men her venter det urokkelige infanteriforsvar. Så trækker de gennem den tyske posteringsgrav længere og længere mod venstre, forlænger mod nord og søger i et fortvivlet flan-

kefremstød at rulle den ildsprudlende grav op. Men besætningen er på vagt. Så snart fjenden viser sig, trænger hurtigild ham igen ned i sneen og tilbage i de vandfyldte grave. Det har for længst været middag. I 12 timer har det svage forsvar holdt ud. Alle tænker med bange anelser på natten.

Så kommer der igen skyttelinjer over marken, langt fra venstre mod flanken. Nye fjender? – Men de går frem mod landsbyen. Russerne skifter frontretning – Det er tyske! Et brølende hurra lyder fra 10. og 12. Kompanie på den yderste højre flanke. I. Bataillon springer op af gravene og slutter sig til flankeangrebet i retning af landsbyen – og nu slutter kampen lige så hurtigt, som den opstod. I hobetal kommer russer ud, uden våben, uden huer, med åbne tornystre foran sig i højeste livsangst. De stammer, klynker, vil give alt væk, de ejer, brød, te, sukker, frakker, feltflasker. Kun ønsker de at redde livet, livet, som de allerede troede de havde mistet i Ostrows helvede. Nogle få forsøger at undslippe over isen. Oppe på bakken står Leutnant Stüve. Over de ubarberede kinder lyser sejren fra hans øjne. Ved siden af ham knæler M.G.-skytten med sit våben i højeste stilling. »Skyd, skyd!« Men det trofaste våben vil ikke mere. Løbet er sodet til efter 20.000 skud. Patronbåndene er våde, sand er kommet ind i låsen. »Tryk låget bedre ned«, råber Leutnant Stüve, men bæstet vil ikke mere. Den afgiver kun enkeltskud. Så stiller ladehåndtaget sig lodret – slut! De flygtende slipper væk, hvis ikke en granat slynger dem ned i isgraven Bobr. Lad dem løbe! Deres skræks beretninger tæller mere end deres tilfangetagelse.

Hvem var mest glad? De tilfangetagne russere lykønskede sig til det genskænkede liv. 266'erne udvekslede hilsener og håndtryk med de tapre hjælpere fra tre små bataljoner 263, 264 og 265: »I kom på det rigtige tidspunkt. Hvem ved, hvor længe vi endnu havde kunnet holde ud!«

Som fangerne beredvilligt lader sig stille op i gruppekolonne, er der 1500. Regimentets to sammenskrumpede bataljoner havde i over 12 timer i forening med batteriet fra 65 holdt stand mod en hel division.

Sejr – Sejr! Forløst fra en kritisk vanskelig situation, oplivet af bevidstheden om en stolt præstation! Al majsommelighed, alt træthed er glemt. Fra de snedækkede grave går det ned i dalen til den brændende landsby for at bese hjertet af det befriede område. Den ser forfærdende ud. Flammer stiger knitrende i aftenen; brandlugten hænger overalt. Døde dækker smøgerne med ansigterne trykket i snesjappet. Sultne svin farer rund mellem huse, river halvt forkullede lemmer af, river indvolde af de døde og angriber de levende, der i væmmelse driver dem væk med pistolskud. Overalt mumlen og stønnen. I et intakt hus flokkes lettere sårede omkring en hårdt såret kaptajn, alle træt indtil sjælen af de frygtelige indtryk. I gravene flyder blodige skikkelser i grundvandet, og ude fra sumpene lyder skrig og vinkes der som vanvittige om hjælp i dødelig nød. En lang russer havde slæbt sig hundrede meter med oprevet mave med et langt blodspor efter sig. Nu ligger han stille og stirre glasagtig op i himmelen. En anden græder hjerteskræende. Han ligger med skudsår i begge knæ, halvt begravet af nysne og beder med gebærder om at få taget sin rygsæk af. Alle hans skatte, og det kostbareste han ejer – en barberkniv – vil han give den hjælper, som vil bærer ham væk inden natten vil gøre ham stiv og stum.

Menneskeslagteriet slår pludseligt sine porte op for sjælen hos de unge mennesker, der herigennem lærer at gyse. På en times syn af lig bliver ynglinge til mænd, der ved, at krig ikke er en munter spadseretur over blomstrende marker. Krigsskæbner! I dag dig, i morgen mig! – Men vi lever og har pligter; I døde har sluttet fred over den jordiske kamp – og bliv ikke vred på os, når vi bytter jeres lange fedtlæder støvler med vores ødelagte fodtøj; I behøver jo ikke støvler på jeres sidste rejse. Vi er langt fra mod slutningen af lidelsesfulde dage som dem, der med livet købte sejren: 2 officerer og 24 mand. Førerne tælle deres folk. Efter afgang af 21 sårede og 8 savnede, har I. Bataillon 3 officerer og 260 mand. III. Bataillon 11 officerer og 330 mand. Lægger man hertil II. Bataillon, der ved Ställe havde kunnet hører kamplarmen, med 5 officerer og 290 mand og regimentsstaben inklusiv M.G.-delinger på 3 officerer og 65 mand – var Regimentets totale styrke på 22 officerer (herunder 7 Offizierstellvertreter) og 945 mand. Også russerne tælles op. Foruden de 1.500 fanger efterlod fjenden 214 døde og 37 hårdt sårede tilbage i sumpene. Antallet steg senere betragteligt. Efter udsagn fra fangerne skulle mange være druknet i Bobr under flugten.

Under oprydning af slagmarken tilgik en divisionsbefaling:

På trods af anstrengende marcher og hårde kampe i de sidste dage og uger, lykkedes det i går divisionen, med støtte fra dele af 79. Reserve-Division, at opnå en betydelig succes. Med handlekraftig støtte fra artilleriet har fod tropperne i en ustoppelig, hensynsløs fremrykning angrebet den over Bobr fremtrængende fjende, kastet ham tilbage under store tab til ham, og taget over 1500 fanger.

Jeg udtaler til alle officerer, underofficerer og mandskab, for denne fremragende præstation, min varmeste anerkendelse. I har bevist for os, at vi foran os har en fjende, der ikke kan holde stand mod en godt ført, målbevidst og af artilleriet virksomt forberedt, angreb. Måtte denne erkendelse anspre divisionen til nye lignende præstationer.

Sign. Beckmann

Og i Tyskland meldte hærberetningen den 3. marts om den mislykkede første russiske modoffensiv: »Sydøst for Augustow forsøgte russerne at overskride Bobr. Under store tab blev han kastet tilbage og efterlod 1500 fanger i vore hænder«.

Jo dybere en soldat trænger ind i fronten, jo mere mister han overblikket. Han ser sine handlinger på det detaljerede landkortet som var det hovedslaget, begraver sig i detaljer og blander taktik og strategi. Hjemstavnen er mere overfladisk. Den søger byer og floder på skoleatlas i stor målestok, bliver hele tiden af Hærberetningerne stillet i lyset af de største succeser, og vurderet efter bytteantal og terrængevinster. Hvad betyder »Ostrow« og »1500 fanger« for dem? De ønsker beretninger som Masueren-slaget, og hvis de må tage til takke med mindre, lytter der allerede nu efter nyheder, der trænger frem fra den tyske sydflanke.

Masuren-slaget havde ramt ned i midten af den russiske opmarch, og havde slået initiativet ud af hænderne på Storfyrsten. Hans »gigantiske plan«, der bar ententens forhåbninger, var brudt sammen endnu inden den var kommet til udførelse. Mens Iwanow klatrede op i Karpaterne for ødelæggende at ramme østrigerne, skulle Sieves slå tyskerne i Østpreussen og gøre det samme, som Hindenburg havde gjort ved ham. Denne fare var afvist. Men den store offensiv mod tyskerne havde forudset endnu et angreb: Fremstød over Narew-Weichsel fronten mod den preussiske sydgrænse. Selvom den højre del af knibtangen var blevet brudt endnu inden, den kunne iværksættes, havde den venstre del dermed langt fra udspillet sin rolle. Den tyske forsvarslinje var forankret ved havet, og dermed var en omringelse fra syd tilstrækkelig. Et dybt fremstød langs Weichsel ville dele forsvaret og den isolerede del af hæren ville være prisgivet en ødelæggelse. Med denne udsigt kom den handlekraftige Storfyrste over Masuren-slaget. Efter at have sikret Njemen-linjen mod Armee Eichhorn, gik han opmuntret af nyheden om det stort anlagte franske dobbeltslag i Champagne og det voldsomme allierede forsøg på at åbne Dardanellerne, over til planmæssige modforholdsregler. Bobr-kampene var optakten. Den voksede fra et undsættelsesforsøg til en egentlig handling i rammerne af det store modangreb fra sydflanken, der i sin hovedretning er iværksat længere mod vest. I område ved Praszysz angriber General Plehwe med den ny formerede 12. Armee den tyske linje. Denne er imidlertid allerede i bevægelse. I sammenhæng med det strategiske resultat af Masueren-slaget er den ny sammensatte Armegruppe v. Gallwitz under fremrykning mod Plonsk og Praszysz. Angreb rammer angreb. Praszysz erobres og opgives igen. Den tyske flod bliver til en bølgebryder, der i hårde kampe bryder det russiske stormløb. Også anden del af »den gigantiske plan« er mislykkedes.

Imidlertid er Storfyrsten utrættelig og den russiske hærs mandskabsstyrke udtømmelig. Han opfylder de ødelagte og nedkæmpede enheder fra Vinterslaget, danner af II., XIII. og XV. Korps en ny 10. Armee og indsætter den under nye førere mod den tyske 10. Armee foran Augustower skoven. Dette kræver af den tyske hærledelse tungtvejende beslutninger, for Armee Eichhorn ligger stadig der, hvor det sejrige angreb havde kastet den. Stadig omklamrede den uvejsomme skov og giver fjenden en åben venstre flanke. Den må overgå til forsvar. Også dette er ved starten af operationen gennemført. Fra lige øst for Augustow frem til Njemen arbejder tyske armeringstropper på en udbygning af en befæstet feltstilling. Tidspunktet var nu kommet til at besætte den. Foruden den strategiske trussel kom en svækkelse af 10. Armee på grund af afgivelser til Gruppe v. Gallwitz og det dårlige vejr, der gennem en fortsat forværring af de få veje, vanskeliggjorde forplejning og forbindelse. Eichhorn fik derfor ordre til at trække højre fløj tilbage til den forberedte linje; hvornår og i hvilket omfang, den venstre del skulle følge denne bevægelse, blev overladt til ham selv. Denne højre fløj dannedes imidlertid af XXXX. Reserve-Korps.

Den 4. marts meddelte og befalede divisionen:

1. Nordlige bred af Bobr foran XXXX. R.K. er rensat for fjender.
2. Armeen omgrupperer ...
3. XXXX. Reservekorps besætter den under udbygning stilling nord og syd for Augustow. Venstre fløj sydkant Wigry-Sø, 79. R.D. sydlig, 80. R.D. nordlig linjen Necko-Sø – Biate-Sø – Studzieniczne-Sø. Stillingen skal straks efter divisionens ankomst med alle midler yderligere udbygges.
4. 80. Res.Div. begynder natten 5./6. marts afmarch i tilslutning til ½ 2. I.D., der har prioritet over vejen Augustow – Grodno indtil Sajenek. Den dækker også ½ 2. I.D. march mod Grodno og falder enhedsvis tilbage fra venstre fløj.
- 5 ... 6 ... 7 ... 8. Afsnikskommandørerne skal med alle midler skjule afmarchen. Hertil skal svage posteringer fastholdes i de forreste stillinger indtil daggry. Jernbanebroen ved Jastrzembna gods skal derfor først sprænges efter disse posteringers passering. Anvendelsen af projektører skal under enhver bevægelse indstilles. . . Pioner-kompagniet marcherer i slutningen af bagtroppen og skal først på ordre fra kolonnefører iværksætte de forberedte ødelæggelser. . . Pionerer skal efter ødelæggelse af broer under den fortsatte tilbagerykning gennemfører omfangsrige vejspærringer.
9. Kolonnerne skal gennem kavaleri- og infanteripatroljer opretholde føling med fjenden. . . .

Særlige foranstaltninger:

1. Jeg gør kolonneførererne ansvarlig for, at tilbagetrækningen iværksættes på de angivne tidspunkter og gennemføres uden forstyrrelser. Talrige officerer skal indsættes til friholdelse af vejene og sendes i forvejen til frigørelse.

2 . . . 3. Tilbagetrækningen skal gennemføres med største stilhed. Alle høje kommandoer, enhver tilskyndelse af køretøjer gennem høje tilråb osv. er ubetinget forbudt.

Sign. Beckmann.

På denne baggrund befalede Regimentet den 5. marts:

Afmarch om natten over Augustow, formentlig til en stilling Atteny – Bryzgiel 10 km nordlig Augustow. III./255 med 1. Abt. R.F.A.R. 65 vil fungerer som regimentets bagtrop. Opbrud omkring kl. 24. Afmarch er i alle forhold at forberede, så den under alle omstændigheder kan gennemføres fuldstændig lydløs. Hertil hører desuden:

1. Øjeblikkelig borttransport af alle endnu værende civile i Ostrow til Jastrzembna.
2. Alt tysk ammunition skal medføres af mandskabet, alt russisk gøres ubrugelig eller nedgraves, også artilleri-ammunition; det samme er gældende for geværer og andre våben, der ikke medtages.
3. Ethvert skanseværktøj skal medtages af enhederne.
4. Der skal gennem omfattende patruljering til sløring af den besluttede tilbagetrækning, men også rettidig inddragelse tages i betragtning.
5. Der skal drages omsorg for, at bataljonernes køretøjer kl. 20 er samlet i Jastrzembna; M.G.køretøjer holder ved Blockhaus, hvortil geværer ved afmarch bæres.
6. Da telefonforbindelser må nedtages et vist tidsrum før tilbagetrækningen, skal bataljonerne sørge for ubetinget forbindelse til Regimentet med melderyttere og cykelordnansner.

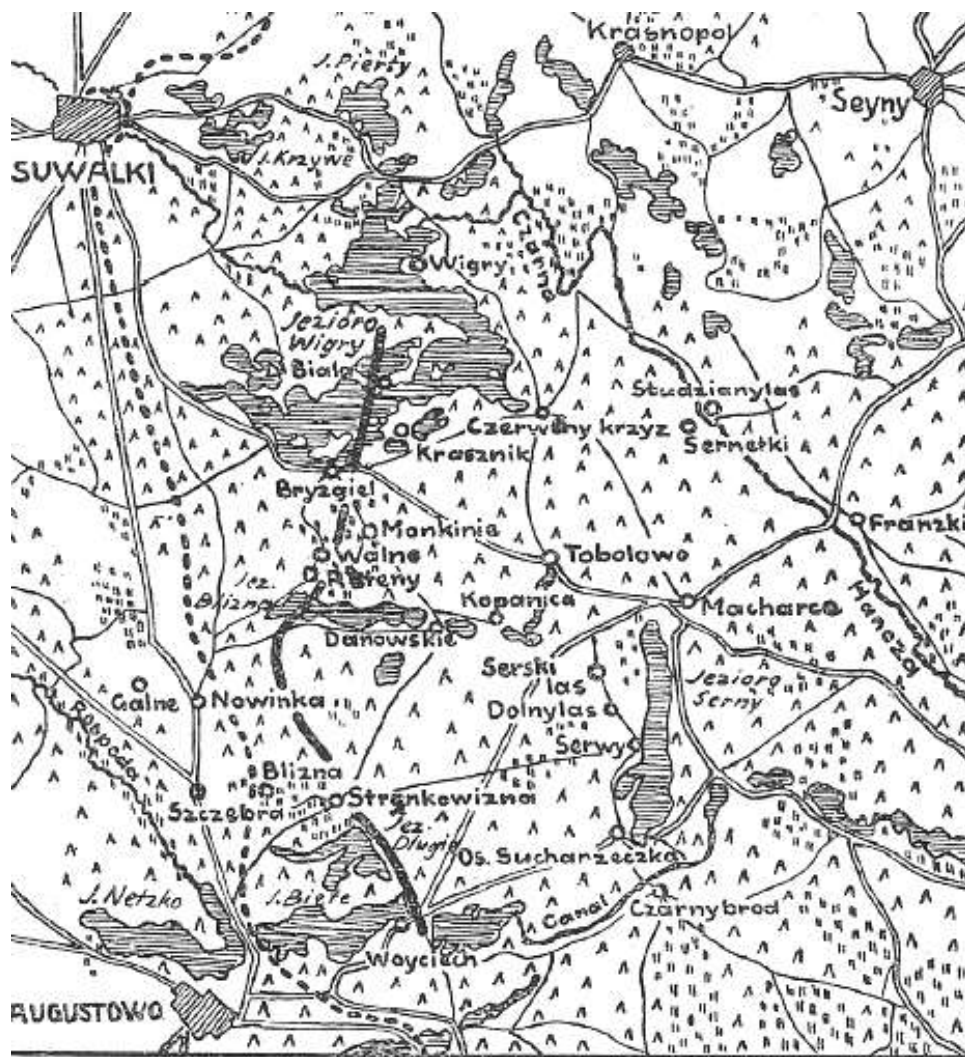
Jeg forventer, at alle disse punkter gennemføres på en gennemtænkt måde i overensstemmelse med situationens vigtighed.

Sign. zur Megede

I aftenræmringen den 5. marts var der feberagtig, hemmelig aktivitet i den tyske spærrestilling langs Bobr. Pakke og opruste til en stille afmarch. Endnu engang fejrer øjnene over det hvide landskab. Det vil være svært at skille sig fra den succesfuld forsvarede jord, og kun visheden om, at fjenden bliver spillet et puds, gør tilbagetrækningen til en sport. Til venstre i retning af fæstningen Grodno buldre kanonerne; et par shrapnels eksploderer over den tyske Bobr bred. Så løsnede posterne enkelte skud og sneg sig på tåspidserne tilbage til bataljonen. I. og III. Bataillon samlede sig med M.G.-delingen ved trinbrættet Jastrzembna, mens II. Bataillon marcherede direkte mod Augustow. Natten var stjerneklar og iskold. Tøsnen på den store vej gennem Augustower skov var frosset glat. For artilleriet og regimentets træn startede den mest vanskelige march under hele vinterfelttoget. Hestekadaver markerede vejen med som mørke milesten. Også regimentet betaler sig pris. Hestesko bliver til skøjter, da der mangler pigge. Glidende haster hestene fremad. De små, udholdende panjeheste lægger i indtil de faldt død om ved stangen. Den mindste stigning må overvindes med flerspand, prodser og lavetter for sig. Artillerister og ledsagemandskab hjælper gensidigt hinanden med deres køretøjer. Høje udbrud er forbudt, og det samme er bål, der kunne varme op under de ufrivillige stop. Efter kort Augustow blev i det første morgengry et bistade sat i brand og begejstret fodret med kviste. En 17 timers march bringer Regimentets stab over Augustow – Szczebra til Dora Godset, I. Bataillon til Gatno, II. til Nowinka. III. Bataillon måtte fortsætte til Walno og Bryzgiel. Et kompagni fra I. Bataillon forblev som divisions reserve i Szczebra.

Regimentet indtog en spærrestilling mellem Wigry-søen i nord og Blizna-søen i syd, en ti kilometer lang linje, fra Bryzgiel over Walno til Atteny, så over Blizna-søen til Upustek og herfra omkring fire kilometer syd til et vadested fører over Blizna. Da I. Bataillon som afsnitsreserve forbliver i Gatno, fortaber de næppe delings-store kompagnier fra III. og II. Bataillon sig i skov- og søområdet, ikke mindst fordi de må sende stærke forposter flere kilometer frem til Czerwony-Kroz, Tobolowo og Kopanica.

Beskyttet af disse blev der arbejdet hårdt på udbygningen af de påbegyndte stillinger. Hvad gør det, at den 7. marts er en solrig søndag virkelig egnet til at lade kroppen strække sig ud i varme kvarterer, og til at lade de hårdt prøvede nerver komme sig. Skansning heder det ubønhørlig, skansning fra kl. 6 om morgenen! Stillingerne kun antydet. Gennemgående forløb mangler helt. Kun den fire meter brede pigtrådshindring står på det nærmeste færdig. Den løber i nord tværs over Wigry-søen til XXXIX. Korps grave, og inddrager den store ø i søen i forsvaret. Mod syd strakte den sig til 265'erne og videre til 79. Reserve-Division. Det er et råddent søndagsarbejde. Den stenhårde frosne jord, der kunne betvinges med hakker, og en sådan er det endnu ikke alle, der kan anvende effektiv. Selvom også landstorm, pionerer og skansekompagnier hjælper til, står natposterne langt fra overalt i beskyttende dækninger da den første dag går mod sin slutning. På den anden side er det jo blevet meldt, at russerne indenfor den allernærmeste fremtid ikke kunne forventes. Men allerede den 8. marts må et telefonhold, der var under udlægning af en forbindelse fra Bryzgiel til Ezerwony-Kryz, på grund af et pludseligt overfald flygte,

Stižje 8: Aufnahmestellung im Augustower Walde vom 6.3.—9.4.1915.

efterladende sig deres fører og deres materiel. Spader og hakker fik ekstra energi, mens bekymrede blikke søgte ind mellem de snedækkede graner.

Ganske vist havde fjenden ikke bemærket den natlige frigørelse og de forladte stillinger blev fortsat mål for ildoverfald. Da de tyske enheder imidlertid havde indtaget deres optagestillinger, blev de genopfyldte korps drevet frem af en befaling, der talte om »stor succes« og »energiske forfølgelsesoperationer ind i ryggen på fjenden«. De stødte ikke på megen modstand. Den tyske bagtrop syntes hals over hoved at flygte ind i landet, og løfterne fra den nye russiske armeefører at blive sande. Mens det II. russiske korps på venstre fløj lagde Bobr bag sig, og efter overvindelsen af talrige vejhindringer gjorde klar til gennembrud mellem Augustow og Grajewo, rykkede på højre fløj III. Korps frem mod Krasnopol og Wegry-søen, for at kunne række hånden ud til den sydlige fløj, og til at berede den indesluttede tyske 10. Armee »en Masuren«. Russerne ved ikke, at der kun er luft i sækken, at Eichhorn i mellemtiden havde forlænget sin nordlige fløj til Szeszupa mellem Mariampol og Kalwaria, og at de korps, de forventede indenfor fløjene af deres fremrykning, langt udenfor den planlagte omringelse stod parat organiseret til venstre. Den 9. marts brød overraskende det tyske modangreb ind i den åbne højre russiske flanke. Endnu troede fjenden på, at han kunne stoppe angrebet og befalede sin midte til, i kraftig fremrykning at vinde terræn gennem Augustower skovene og hermed binde den tyske modstand. En eskadron kosaker overfaldt den 9. marts regimentets postering ved Czerwony-Kryz, der med otte sårede langsomt trak sig tilbage. Ved Tobolowo holdt de fast i kamp med den russiske forspids indtil den følgende dag, og veg først tilbage sammen med forposten ved Kopanica, som russisk artilleri ankom og stærkere styrker forsøgte en omringelse gennem skovene. Kl. 15 kom også fra Wigry-søen meldinger, at østkanten af Bryzgiel lå under artilleriild

fra retning Czerwony-Kryz, selvom der dog i første omgang kun var talt 12 granater. Regimentet gjorde sig klar til vanskelige timer, da russerne pludseligt standsede fremrykningen. Eichhorns modangreb havde ramt III. Korps i nakken. Den gjorde overhovedet ikke indledningsvis forsøg på at gøre front, men flygtede hals over hoved tilbage mod Olita. Over snemarkerne rejste spøgelse fra Tannenberg sig på ny. Det russiske II. Korps er modigere. Den går fra glad sejrrig fremrykning over i et indædt forsvar, og forsøger at dække sin oprevne flanke med højre svingende enheder, og gøre front mod nord. Han tilkæmper sig imidlertid kun nogle kostbare timer til at få vendt sit træn, hvorefter han hurtigt følger efter. Snart rør hele den tyske linje fra Wigry-søen til Augustrow på sig, og forsøger med udfald at binde fjenden, så angrebet fra nord kan rulle ham op.

Om formiddagen den 11. marts besatte Hauptmann Hornung med 11. og 12. Kompanie igen Tobolowo efter kamp med den russiske bagtrop, mens om aftenen de øvrige dele af regimentet i to marchkolonner (Abteilung zur Megede med 1., 2., 3./255 og III./266 med 1. og 2./R.F.A.R. 65 fra Walno over Kopanica, Abteilung Wenck med II./266, 3./R.F.A.R. 65 og I.M.K. fra Upustek over Danowskie) bed den vigende fjende i haserne.

11 graders kulde, klingende frost. Under de glidende fødder syntes skovvejene endeløse. Hestene skraber på stedet med vidtåbne næsebor og styrter sammen under piskeslagene. Mandskab træder til stangen og fortsætter. Ved pludselige huller i vejen springer køretøjernes akser som glas og slider videre på interimistiske meder. Om aftenen nåede kolonnerne en grusom mark, stedet hvor I. Bataillon fra Infanterie-Regiment 17 den 17. februar blev nedkæmpet i fortvivlende kampe mod det russiske gennembrud. Endnu lå skytterne, hvor de var faldet, forladt midt i den store Augustower Forst. Ingen syntes at have fundet dem. Også nu kun en stille hilsen fra rastløse kammerater. I lyset af brændende hytter skifter Makarce for fjerde gang besidder. 11. og 12. Kompanie bliver her; 9. og 10. besætter sidst på natten sammen med regimentsstaben Serwy, og hen mod kl. 2 havde også I. Bataillon i Dolnylas og II. i Serwy fundet en snæver lejr til dødtrætte soldater.

Natteroen var lige så kold som den var kort. Kl. 6 samlede sig de to første bataljoner med M.G.-delingerne i den østlige kant af Cerwy, mens 9. og 10. rykker til III. Bataillon i Makarce. Kl. 7 startede de marchen langs Serwy søen mod syd i retning Sucharzewka. Ved Augustowski-kanalen, der fra øst til vest krydser hele skoven, gjorde forspidsen holdt. Broerne var ødelagte. Pionerer frem! Lyden af økser kunne allerede høres, da en ordonansrytter ankom med nye befalinger fra division:

1. Fjenden gået tilbage i sydøstlig retning. En forfølgelse med stærkere kræfter ikke påtænkt.
2. Forstærkede XXXX. Reservekorps overgår i hvil . . . Den går i kvarter: III./266 i Makarce og Serskilas, II. M.G.-delinger og Stab 266 i Strenkowizna, I./266 (afsnitsreserve) i Sczebra.

Major zur Megede fik til opgave med III./266, Landsturm Bataillon Schlawe og to batterier af R.F.A.R. 65 at sikre strækningen fra vadestedet fem kilometer syd for Upustek til Biata-søen, altså umiddelbart syd for den gamle stilling, men den dobbelte bredde.

Med sin hurtige tilbagetrækning havde russerne reddet dens anden 10. Armee fra fordærv. Eichhorn havde på ny vist, at angreb er det bedste forsvar, og det var kun med største besvær, at han modstod fristelsen til at forfølge russerne og slå ind i dens bevægelser. Han har måttet afgive enheder til 8. Armee og Armeearbeilage v. Gallwitz, og hvad der var tilbage, var udmattet efter de fortsatte kampe, frost og marcher. Han lod derfor sin efter storm og forsvar urokkelige 10. Armee på ny gå i forsvar langs en linje Ausustow – Wigry-sø – Kalwaria – Mariampol – Pilwizke – Szaki.

Ugen mellem 13. og 20. marts, hvor regimentet med undtagelse af 1½ kompagni som posteringer ved Makarce og Sucharzewka, for første gang havde fuldstændig ro, blev anvendt til påtrængende nødvendig istandsættelse af våben, beklædning og køretøjer og til indre og ydre tjeneste, i fuld overensstemmelse med korpsets befaling af 13. marts:

Divisionen skal udnytte de næste dage til styrkelse af troppernes kampevne. Forbrugt ammunition og ubrugeligt materiel skal erstattes. Der skal lægges forhøjet vægt på personlig soignering, istandsættelse af beklædning, rengøring af geværer og plejning af heste

og tilføje så:

Troppernes disciplin skal, især efter ankomsten af erstatningspersonel, befæstet gennem eksercits

Erstatningspersonel! De første, modtaget af regimentet. De rev på ny de glemte sår op, og viser endnu engang hullerne, som vinterfelttoget havde revet i regimentets stolte skare. Man glemte de faldne kammerater i kampens hede og under marcherne, og rakte hånden frem over de tomme pladser i et fast forening. Nu dukkede overalt nye ansigter op mellem rækkerne og viste antallet af døde, sårede og syge. Dertil kom, at det ikke engang var egentlige landsmænd fra IX. Korps område. I stedet for 76'ere ankom 67'ere. Deres hjemstavn er Westfalen,

deres garnison Lemgo. Og alligevel skulle det snart vise sig, at dette unge borgerskab var en af de ædleste, som bataljonerne optog i deres knækkede rækker. Som det første havde de nu muligheden for i indre og ydre tjeneste at stå distancen, under øvelser på de snedækkede marker at bevise en god uddannelse derhjemme, på den nye skydebane ved Szczebra at vise deres skydefærdigheder, og under vagter og skansearbejder at bevise deres pålidelighed. De var flittige, især dem, der kom til M.G.-delingerne. Hverken kulde eller snedriver kunne holde dem tilbage i at bevise, at de var lige så gode som de gamle kampprøvede medlemmer eller de fra Lübeck fra 2. Ersatz-M. G-Kompanie tilgæede nye skytter. Og snart var det kun skulderdistinktionerne, der adskilte gamle fra nye. Hvileperioden var imidlertid særlig fordrende for regelmæssig post, rigelig forplejning og tobaksvarer og en afvekslende menu. Det begyndte søndag den 14. marts med gullasch og fortsatte så uden gentagelser til lørdagen med surkål, majroer, tørrede grønsager, rødkål, ris og linser. Her var der intet at mærke til blokaden af Tyskland, og alligevel videregav korps dagsbefalingen den 13. marts det første nødråb fra den hjemlige krigsfor-syning, når den krævede:

Som følge af presserende behov, skal bykommandanturerne foranledige yderligere inddragelse af korn, kobber, messing, tin, zink, uld, læder og andre til militære formål egnede råstoffer. Af genstande af metal kommer primært samovarer, dørhamre, ovndøre, vindusgreb og kobbertråd (nedklippede telefonledninger) i betragning.

Nu da regimentet igen havde nået en kampstyrke på godt 1.600 mand, kunne enhederne igen reorganiseres og gamle kompagnier igen bringes til live. Ganske vist gjorde manglen på officerer sig stadig ømtålelig mærkbar. Ved I. og II. Bataillon trådte Offizierstellvertreter og Feldwebelleutnant i spidsen for kompagnierne, og Feldwebel Denecke måtte overtage M.G.-delingerne. Også indenfor divisionen skete der den 19. marts en ændring: Major zur Megede overtog hele afsnittet mellem Wigry-søen til Biate-søen. Mens III. Bataillon forblev som reserve i Szebra, besatte I. Bataillon, hvor Hauptmann Hane havde overtaget kommandoen efter den sygemeldte Hauptmann Palschen, sammen med II. Bataillon i nord underafsnittet Wench. Landsturm-Bataillon Schlawe overtog under Hauptmann v. Korff den sydlige. Det var i alt i luftlinje godt 15 kilometer. Når russerne havde kommet sig over de sidste kampe, ville der komme nye hårde kampe.

Mest truende var situationen for forpostkompagnierne, der var placeret 12 kilometer længere fremme og med 7 kilometers mellemrum i Sucharceczka og Makarce med deres feltkøkkener og patronvogne, totalt henvist til at klare sig selv. Da 11. Kompanie den 17. marts om morgenen rykkede til Makarce for i 48 timer at afløse 7. Kompanie, medfulgte bataljonens befaling: »Højde 137 vest for Makarce skal fastholdes og skarp udkik skal holdes på vejen Froncki – Augustow for ankomst og overskridelse af fjendtlige tropper, men allerede nu kunne man høre skydningen fra en russisk patrulje. Leutnant Biancke reorganiserede det vanskelige forsvar. Han opgav landsbyen, der som en musefælde lokker i skoven, og beordre køkken, ammunitionsvogn og telefon til de to huse ved »zu Makarce« lige ved skovkanten vest for den store lysning. Så lange han en gruppe med to maskingeværer frem i de eksisterende skyttegrave på Højde 137. Herfra kunne ikke kun vejen i begge retninger, men også terrænet mod nord, øst og syd godt overskues og beskydes. De resterende mandskab sikrede på poster og ved patruljer i skoven den nordlige og sydlige flanke. De stødte overalt på svagt udgravede dækninger med halvt snedækkede tyske døde – ligeledes tapre fra XXI. Armekorps. For en dels vedkommende er de båret sammen i skovkanten og langs vejen, og lå i rækker tæt ved hinanden. Det gjorde området uhyggelig; i halvvågne drømme vågnede de døde op igen og udkæmpede på ny blodige slag.

Men der er også levende. Kavaleri sidder af, det drejer sig omkring 20 mand, der folder ud gennem sneen. På 800 meter kaster maskingeværernes ild dem til jorden. Om natten indbringer den nordlige patrulje to udhungrede og totalt udmattede fanger. Så flammer skoven pludseligt op: Makarce brænder. En gevaldig ildebrand stiger mod himlen, farver sneen gyldenrød og falder så sammen. Så begynder det at sne med store flager, og næste morgen dækker et nyt snetæppe skovlysningen ved Makarce. »Vi blev omkring kl. 11 afløst af et andet kompagni, og vi var glade for at kunne forlade dette grusomme sted«, skriver Leutnant Blancke.

Også 2. Kompanie forsøger at frigøre sig fra denne forpoststillings besværgelse. De lejlighedsvis træfninger med russiske patruljer letter ikke på stemningen og natten går i halvsøvn, men klar til kamp. De 48 timer går meget langsomt. Men som 9. Kompanie efter en 26 kilometer march fra kl. 21 til 0530 næste morgen gennem nat og skov, gennem nysne og et ikke sikret terræn, den 21. marts fra Szczebra ankommer, er den nedbrændte Makarce selv endnu ingenmandsland. Men omkring en gård sydøst bag byen har fjenden indrettet et brohoved og forstærker det fra den uendelige dybe skov med kolonner og støttevåben. Det kan ikke vare længe, før han vil angribe. I naboposten ved II. Bataillon i Sucharceczka melder sig allerede ingen længere ved telefonen. Den var allerede aftenen før blev rømmet foran overlegne kræfter.

Feltvagten havde tillid til dens rutinerede fører. Leutnant Stüve havde straks efter at have overtaget posten sendt sin Unteroffizier Lemker med en gruppe mod syd til udkanten af Serskilas. Her skulle han øjeblikkeligt antænde husene ved en fjendtlig omgæelse til højre. I aftendæmringen lynede det op foran i skovkanten. To kanoner åbnede hurtigild mod de tyske poster. Leutnant Stüve havde alligevel tid til at ringe til divisionen. Denne lovede forstærkninger næste dag på en deling og to kanoner. Så gik udviklingen hurtig. Stillingen ved vejkrydset havde netop beskudt en russisk patrulje da patruljen i skoven meldte om fremrykkende skyttelinjer fra nordøstflanken. På samme tid begyndte husene syd for Serskilas at brænde, og da de samtidig dukkede mørke skikkelse op, syntes den lille feltvags skæbne at være forseglet. Imidlertid mestrede Leutnant Stüve krisen. Han åbnede ild mod de frontalt fremrykkende russere, trak alle poster ind, og kastede i en hurtig beslutning alle disponible grupper ind i skoven til højre og venstre for vejen mod Tobolowo. Deres blinde hurtigskydning narrede russerne. De standser og giver hovedstyrken tid til at frigøre sig fra omringelsen. Uheldigvis kører kompagniets træn fast i sneen, og de skræmte heste trækker ikke ordentlig til. Unteroffizier Baasch skærer derfor hestene fri, kaster endnu et vemodigt blik på sit feltkøkken og løber efter kompagniet. Vilde skud slår ned omkring ham, men han er reddet. 9. Kompanie tilbringer natten i Tobolowo og trækker sig så om morgenen tilbage til Bryzgiel. Her støder Gefreiter Thiessen fra 1. M.G.-deling til feltvagten med det andet maskingevær, man allerede havde troet mistet. Med nogle få modige skytter havde han hentet det ud, og var endda for næsten russerne reddet væk med kompagniførerens ridehest, der ligeledes allerede til stor ærgrelse var blevet afskrevet.

I to dage forblev det roligt, så følte russerne sig videre frem. Feltvagten i krydset mellem vejene Augustowo – Makarce og Strenkowizna – Sucharzewka måtte lægges tre kilometer tilbage. Et yderligere fremstød blev standset af 6. Kompanie i et omgående modangreb. Efterladende sig døde, faldt modstanderen tilbage mod Sucharzewka. Feltvagten kunne igen rykke ind i dens gamle stilling.

Ildpausen i de to følgende dage, mens den 23. marts personelerstatning ankom fra Ersatz 86 og Ersatz 84: 7 Offizierstellvertreter og Vizefeldwebel, 5 Unteroffiziere og 439 mand yderligere lukkede huller, var kun stilhed for stormen. Det tyske forsvar var ikke indstillet på udelukkende at kikke på, mens modstanderen forberedte sig. Ganske vist måtte Eichhorn se bort fra større offensiver, men så længe stillingerne ikke var færdige, syntes det tilrådeligt så længe som muligt at narre fjenden om dens placering og bemanning. Dette kunne bedst ske ved et kraftigt udfald. Derfor blev der af XXXIX. Reservekorps sammensat et detachment v. Goerne, der skulle lave et fremstød fra nord over Bryzgiel – Ezerwony-Kryz. Dens højre flankesikring blev overtaget af to mindre elementer fra regimentet. Den 27. marts kl. 7 tiltrådte III./266 med en deling fra 1. Batterie, R.F.A.R. 65 under Major zur Megede, march fra Upustik mod Danowskie med opgaven under alle omstændigheder at slå sig igennem til Tobolowo. Samtidig gik en anden afdeling – 1./266, 4./266, 8./266 – under Hauptmann Hays fra Bryzgiel direkte mod Tobolowo. I det uoverskuelige terræn var det en risikabel affære at få imod en langt større, fremrykkende fjende, men de ville jo allerede have opfyldt deres formål, hvis de kunne forsinke fremrykningen og skjule den tyndt besatte stilling.

Til mere rækkede det heller ikke. Under fremrykningen fra Brzygiel mod nordvest fra Wigry-søen ramte detachment v. Goerne allerede efter 1½ kilometer ind i en forskanset fjende, der ydede kraftig modstand fra skovkanten på bakkerne ved Krusnik, og denne dag ikke kunne nedkæmpes. Derfor modtog ved siden af liggende Detachment Hane straks efter iværksættelse fra Walno ordre til at dreje gennem skoven mod modstanderens venstre fløj. Allerede stik øst for Monkinie måtte enheden folde ud efter at have ramt en sikringspost. I starten blev den kastet tilbage i første forsøg, men kort efter stødte man ind i en stilling, stærkt befæstet med maskingeværer. Da en storm med store bag ikke lå indenfor operationens hensigt, blev detachmentet trukket tilbage til 1 kilometer sydøst for Bryzgiel, hvor den med front mod sydøst gravede sig ned nord og syd for vejen Bryzgiel – Tobolowo.

I mellemtiden mod syd havde Abteilung zur Megede været under march gennem skoven i 1½ time, da 10. Kompanie i spidsen kom under beskydning en kilometer vest for Danowskie. Den foldede ud på begge sider af vejen mellem Danowskie og Upustek og rykkede frem i angreb. Som det kom ud af skoven forstærkedes beskydningen og Hauptmann Mangels anmodede om forstærkninger. Han følte sig ikke stærk nok til alene at storme den højere liggende landsby på den smalle bakkekam mellem Blizna- og Bliznienka søerne. Major zur Megede lod 9. Kompanie forlænge linjen til venstre. Vizefeldwebel Rehm indsatte venstre fløjdeling fra dækning og krydsede skridt for skridt den sydøstlige spid af Blizna-søen. Sov russerne? Havde de kun øje for et frontalt forsvar? Kun et par vildfarne skud flyver forbi. Og så blev åndedrættet bragt i orden og stormorden indtaget i en dyb sænkning. Herfra stiger terrænet stejlt op mod landsbyen. Der var mellem 200 og 300 meter op til de første huse. Der var ikke lang betænkningstid. Trommer og signalhorn til front! Et hurra lød som et brøl langs hele linjen; trommehvirvler pisker fremad. Hostende springer de stormende ned i de første grave. Her ligger kun døde. Videre! De sidste rønner er nået. 30 meter længere væk hæver på ny opkastet jord sig over sneen. Endnu et

gevaldigt spring. Overfor de lynende bajonetter forstummer modstanden fra de overraskede russere. 20, 30 russere kommer på knæene og med hænderne oppe angriberne i møde. De øvrige flygter med hovedet under armen tilbage; mange falder truffet fremover ned i sneen.

Sejrherrerne spiste af en sprødstegt pattegris, som ensomt er efterladt på et fad i en grav. Men glæden er kort. Den hundred meter lange grav går til højre mod Kopanica, hvor den russiske hovedstyrke står, og snart ligger der fra 800 – 1000 meters afstand maskingeværild på langs af højderyggen. Under tab viger 9. Kompanie tilbage til landsbyen, hvor de til venstre forlænger 10. Kompanies stilling. 11. og 12. Kompanie placeres til sikring af den truede flanke i retning af Kopanica. Russerne fattede hurtigt tingenes sammenhæng. I en bred bue om Danowskie trak de sig ud af Kopanica i forsøget på at omgå fjenden, udenfor skudafstand, over den tilfrosne Blizna-sø at ramme venstre flanke. De to kanoner satte fart på marchen gennem deres ildoverfald med shrapnels. 9. Kompanie blev bøjet tilbage til syd bredden af søen, mens 10. satte ild til landsbyen og trak sig tilbage som reserve. Overalt dukkede nu skyttelinjer op. Ved Kopanica foldede nye kolonner ud mod 11. og 12. Kompanie. »Et regiment«, vurderede en af observatørerne. Major zur Megede besluttede sig derfor til en tilbagetrækning endnu inden det var blevet mørkt. Vejen til Tobolowo er lukket, opgaven er løst. 12. Kompanie får til opgave at indrette en optagestilling syd for Blizna-søen. Efter at begge kanoner og trænet under dækning af den nye stilling er sat i bevægelse, fik også 9. og 11. Kompanie ordre: »Efter 10 minutter gruppevis tilbagetrækning fra højre fløj!« I en sådan situation forsvinder tidsfornemmelsen, og pulsen tæller minutterne hurtigere end uret. 9. Kompanie skulle netop til at rykke, da et flerstemmig hurra fra russiske struber lyder fra flanken. 11. Kompanie synes allerede være vejet tilbage. Nu skal det gå hurtigt! En vil forfølgelsesild suser over hovederne. Højt oppe slår det mod træerne som bataljonen samler sig i skoven. Russerne vover ikke at følge efter. De giver kompagnierne tid til at komme i orden og i god ro og orden at falde tilbage til Upustek. Regimentets tab i disse dage løber op i 9 døde og 17 sårede, heriblandt Offizierstellvertreter Köster, samt fire savnede.

Allerede samme aften besatte III. Bataillon på ordre fra Major v. Goerne, som næste dag endnu engang skulle støde frem mod Czerwony-Kryz, som flankesikring de brændende ruiner af Monkinie. Den 28. marts gik den i kvarter i Bryzgiel og afløste næste morgen I. Bataillon i dens stillinger. Denne marcherede herefter til Krusnik som reserve, og gik her i beredskab bag den langsomt fremrykkende Detachment v. Goerne. Da angrebet på Czerwony-Kryz endnu engang gik i stå, forlængede den næste dag til venstre for III. Bataillon, mens II. uændret fortsat skansede ved Walno, Attiny og Upustek. Den sidste dag i marts udsendte divisionen befaling om indstilling af alle angreb. 10. Armeefaldt endegyldigt tilbage i stillingskrigen. Hærberetningen den 31. marts opsummerede endnu engang begivenhederne under de defensive kampe.

I de sidste dage er de på ny fremrykkende russiske kræfter nord for Augustower Wald, gennem vore korte fremstød igen blevet kastet tilbage til skov og søområderne ved Seiny.

Den første dag i den nye måned blev alle dele af regimentet trukket tilbage til hovedmodstandslinjen. Det nordligste afsnit dækkede nu I. Bataillon. Midten blev holdt af 5., 6. og 7. Kompanie, mens højre fløj var besat med Landsturm-Bataillon Schlawe, forstærket med regimentets maskingevær, og med 8. Kompanie i Stenkowizna som standselinje. Som afsnitsreserve havde III. Bataillon to kompagnier i Bryzgiel og de øvrige to i Walno, trætte efter de sidste dages kampe og marcher. Russerne fulgte kun tøvende efter. Ganske vist tornede kanoner snart langs Wigry-søen, men foran regimentets øvrige front var lutter fred, og mange lokkede det også uden ordre ud i skoven til en træfning med de russiske rytterpatruljer. I regimentets stabskvarter i Strengkowizna dukkede nye ansigter op, kendte og ukendte. En tredje transport af erstatningspersonel på 549 mand fra Ersatz 89 pustede det sammensunkede regiment betydeligt op. 17 Offizierstellvertreter afhjalp også endeligt manglen på førere. Ydermere vendte de første sårede officerer tilbage: Leutnant Ludwig Petersen og Leutnant Bong-Schmidt, som nu overtog 6. Kompanie, mens Leutnant Schütt fra I. Bataillon kom i spidsen for 5. og Leutnant Mikulski de forældreløse maskingeværdelinger. Den sidste af de oprindelige kompagni-kaptajner, Hauptmann Mangels overtog III. Bataillon i stedet for den syge kammerat Hornung. Yderligere to officerer ankom: Leutnant Seebach fra E.R. 90 tilgik som kompagnifører for 3. Kompanie, mens Leutnant Johannsen fra E.R. 86 blev fører for 4. Kompanie.

Også en høj gæst i civilt tøj gæstede på dette tidspunkt regimentets stabskvarter: Sven Hedin *). Kommandøren viste ham rund i stillingen, og hans ord til venskab med det tyske folk og beundring for den tyske soldat var balsam for ar og skader efter vinterfelttoget.

*) Sven Hedin (1865-1952) Svensk opdagelsesrejsende, som kortlagde store landområder i Tibet Centralasien. Hedin var meget tyskvenlig og støttede Tyskland under første verdenskrig, en støtte han fastholdt op gennem naziperioden og under anden verdenskrig. Hans støtte til Hitler og Nazityskland har i vid udstrækning plettet hans eftermæle. oa.

Mod slutningen af den første uge af april blev træfninger med feltvagterne hyppigere og hyppigere. Russerne var igen begyndt at føle sig frem mod syd. Offizierstellvertreter Graber fra 8. Kompanie kom den 7. april såret tilbage og meldte om kraftige angreb på sin feltvagt, der langsomt faldt tilbage. Det lød ikke behageligt i ørene på de igen tapre landstormfolk, der næste dag stod overfor afløsning for III. Bataillon. 24 timer går. I graven foran den kunstige lysning i skoven står alle klar ved gevær. Det lysner under træerne. Så springer de sidste forposter pludseligt tilbage, og lige efter kommer spidsen af en gruppekolonne til syne på skovvejen mod Strenkowizna nogle hundrede meter foran stillingen. Den fældede bakkeskråning for dem til at standse. Officeren i spidsen opdager pigtrådshindringerne og de opkastede skanser, og giver lynhurtigt med sin sabel tegn til udfoldning. For sent! Kanonkommandøren ved den feltkanon, der er indbygget umiddelbart ved skyttegraven, og føreren for maskingeværet ved siden af, havde længe ventet på et sådant øjeblik. Begge våben havde i dagevis være rettet på dette stykke af vejen. Så rystes gravet af et dumpt knald. I direkte skydning eksploderer shrapnel direkte over skovvejen og samtidig går det første patronbånd gennem maskingeværet. Hvad der ikke bliver liggende tilbage, forsvinder hurtigt ind i den skjulende skov. Først i ly af den mørke nat bringer igen russerne fremad. Med to maskingeværer forsøger de at gøre stillingen moden til storm. En vild duel mellem maskingeværer udløses. Kugler flyver over brystværnet, klirre mod våbnet, ødelægger et patronbånd og knuser bagude i Strenkowizna en vinduesrude. Det syder i vandkølingsslangen som den russiske ild ophører efter at være kommet i krydsild. De begejstrede reserveskytter sætter deres Mauserpistoler på træhylstrene og tager 88-geværer fra landstormerne: »Det klarer vi for jer!«. Der er en helvedes koncert hele natten igennem. Så når III. Bataillon frem og afløser landstormen, der gerne og taknemmeligt forsvinder.

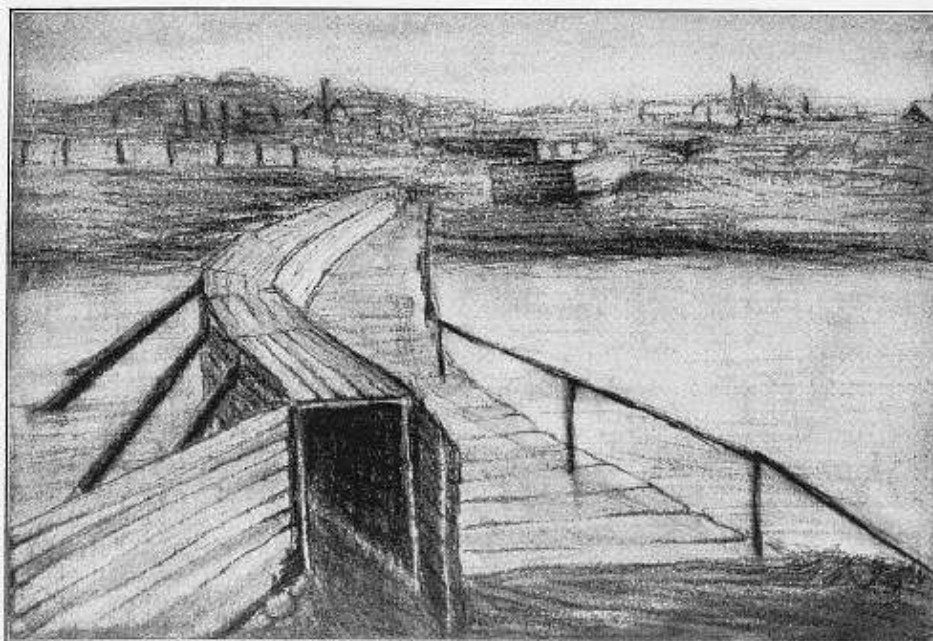
Imidlertid var også for regimentet afskedens time slået. Efter endnu en nats vilde skyderier bliver bataljoner og M.G.-delinger afløst af Regiment 263.

De første russiske shrapnel eksploderer højt over skoven mens III. Bataillon endnu i et par dage som underafsnitsreserve har kvarter i Strenkowizna. I. Bataillon med jernbane og de øvrige elementer til fods, trækkes som reserve for XXXX. Reservekorps mod Augustow.

Endeligt igen blandt mennesker, der ikke bær uniform! Selvom det for det meste er snavsede jøder, og regn uophørligt falder, er begge dage i Augustow et ubekymret pusterum. Spærrevagt og tid på forpost er endegyldigt forbi. Det første havde kostet blod, det andet kostet nerver. Nu kunne et omfattende bad vaske lagene af skidt af og et muntert lag i en eller anden testue igen afspænde sindene. Et under, at kalenderen angiver den kommende morgen 11. april som en søndag!

Efter en lang søvn bliver huer og skulder distinktioner skjult: Transport!

Og tankerne iler med sved forud: Hvorhen?

Laufgang über die Szeszyna

Düsing

1915

Den første stilling (Kalwaria)

Vinteren var forbi; april gav ingen forårstegn. Endnu var skovene dækket af et hvidt lag, og sneen klamrede sig til de stedsegrønne nåle, som ville den aldrig give slip. Men træerne var begyndt at vågne af vintersøvnen og lod deres hvide dække glide ned i underskoven. Hvor solen kunne finde vej gennem den tætte Augustower Forst, dryppede det uophørligt og bragte i bunden det brune mos og efterårets plade til syne. I skoven nåede vinteren ved nattetide igen frem, men ude i lysningerne og på marker og veje var dens rolle udspillet. Her blev bunden blød og opblødt af smeltevand. Det fylder alle huller, fure og vejspor eller danner store søer. Det siver overalt, stille, mystisk og uafbrudt dag og nat – til faste veje var forvandlet til sumpe. Fodgængere måtte springe fra ø til ø, falder knædybt i forræderiske frosthuller og bader benene i mudder. Heste skræmte i søerne, køretøjer forvandles til plove, der river jorden op i stor dybde. De dybe vognspor bliver mudrede floder. Klæder, kroppe og materiel dækkes af skidt.

Perioden med russisk tøjvej var kommet! Så anmassende og overbevisende, at selv hærberetningen må nævne det i sin fjendemeldinger: »Vejret er dårligt. Veje i det russiske grænseland er for tidspunktet bundløse«.

I dette tøjvej gravede regimentet sig i midten af april måned ned langs vejen fra Mariampol til Kalwaria mod syd. Det var med glæde, man huskede turen med jernbane. Det var bedre at køre kolde, end at løbe varm! Og desuden var den en udflugt til Tyskland. Det var mandag den 12. april kl. 9 at regimentsstaben med M.G.-delingerne var blevet indladet på banegården i Augustow, og med tre timers mellemrum fulgte bataljonerne efter. Målet var ukendt – naturligvis! Banegårdsskiltene viste, at det gik over Suwalki og Ratzki gik tilbage til tysk område, og hjerterne slog alle kraftigere. Marggrabowa – hjemstavn, hvile, gensyn? Bare videre mod vest! Goldap – Stallupönen. Aftensolen stod til venstre. Altså nordpå! Der var endnu muligheden; strategiske troppe-transporter sendes imidlertid ofte i siksak, og hvem kender i virkeligheden præcist jernbanenettet i Østpreussen. – Eydtkuhnen! Var det ikke en grænsestation? Ja faktisk, tilbage i Rusland. Glæden var kort. Mismodig lader man sig ryste i søvn og bliver igen vækket tidligt. Toget holdt stille. Morgengryet kommer i regnvej. »Udstigning!« Hvad hedder steder? Wylkowyszki? Hvor i hele verden kan den ligge? Det var også ligegyldigt. Kanoner kunne allerede snart drøne igen. Som det første befalede XXI. Armeekorps march til Mariampol.

Det var i går. Natteroen forstyrredes af kanontorden i nærheden, mens lyskugler flammede op gennem de glas løse vinduer. Formiddagen gav et venligere billede. Man kunne gå en tur i byen, købe ind på markedspladsen og i forretningerne, som derhjemme. Det hele var så muntert, at selv solen et øjeblik skinnede ned.

Nu var alt glemt. Siden kl. 13 kæmpede føder, hove og hjul sig gennem pløret i retning af Kalmaria. Allerede vejen til Mariampol havde ikke netop været sjov; men den havde været et parketgulv i forhold til denne sump, og heller ikke snevejen gennem Johannesburger Forst behøvede at skamme sig i sammenligningen. Hvor er du blevet af, du sangglade marchturen gennem øvelsesterrænet der hjemme, hvor er du blevet af, du lige gruppekolonner, rygraden i militærisk march disciplin! Frem med svømmeveste og tov til at finde dem fast! Det seje mudder var en uvelkommen støvleknægt, og stærke forsøgte at støtte og hjælpe en kammerat. Havde vejen været lige så god, som den var bred, havde man kunne marcherer med kompagnifront. Der var overhovedet ingen afgrænsning til markerne. Gruppe marcherede op både til højre og til venstre. Hver gang en sidemand faldt, trak de øvrige længere til siden. Det kunne jo være, at overfladen holdt. Fejlagtigt håb! Man sank i til over knæene og måtte have en redningsmand. Det kan en tid være ret så morsomt. Men når vand løber ned i støvlerne og ansigtet bliver uigenkendelig på grund af snavs, hører morskaben op. Det var for længst sket hos kuskene. Den store bagage faldt bagud trods knaldende piske: »På gensyn!«. Feltkøkkenerne var for længst stået af væddeløbet. Kun maskingeværernes køretøjer havde ambition om at følge med tropperne til fods. Det skete hele tiden vekslende: Skubbe, spænde af, spænde for med fire heste. Skubbe, trække! Så sidder et hjul fast til akslen i mudderet. Spænde af, losse, hæve, skubbe, læsse, spænde for – videre!

Efter et par timer stiger vejen opad og bliver mere fast. Så går et par kilometer rimelig. Ved Stawiszki kommer ordre om at standse. Da terrænet her kan ses af fjenden, skal mørket afventes. Efterhånden når alle igen at blive samlet. En feltpræst fra 42. Infanterie-Division, der alene er undervejs, samlet I. Bataillon omkring sig og holder på stående fod en strålende prædik. »Herren er min hyrde« sænker sig beroligende over folkene, der dra-

ger videre i skumringen. Mørke skærper opmærksomheden. Kanontordenen kommer nærmere, og snart lyder geværilden som sin egen puls. På den sorte himmel i øst brænder et fyrværkeri af lyskugler.

Omkring midnat ankommer M.G. delingerne som de sidste kampformationer af Regimentet til Kalmaria. Til de sidste fire kilometer havde de behøvet fire timer, og falder som lammede om i deres kvarterer.

24 timer senere fik de med II. og III. Bataillon i stilling.

Kalmaria!

Næppe en anden lokalitet har indpræget sig i erindringerne hos regimentet som denne lille polske kreds by på bredden af Szeszupa. Det er ved første blik underligt, for hvad de her lærte, overskyggede på lang sigt alle senere oplevelsers sindsbevægelser og afveksling. Imidlertid har folks hukommelse deres egne normer. Det første forår efter snestorm og islag, det første ophold samme sted efter vandringer gennem ukendte områder, den første bygelse efter et hvidt øde af sumpe, marker og skov, det første skæbnefællesskab med mennesker i civil tøj efter det feltgrå uniformsællesskab, den første stillingskrig efter dage og nætter under stadig bevægelse, den første kærligt plejede kirkegård efter vindblæste enkeltgrave – det var måske det, der fandt sindet.

Hvem derhjemme efter modtagelse af en forbudsstedsangivelse på det seneste feltpostbrev, søgte »Kalwaria« i leksikonet, fik kun et magert svag: »Kreds by i Kreds Kalwaria ved Czaszupa med (1888) 10.265 indbyggere, herunder trefjerdedele israliter, garnison for 18. Skytteregiment, katolsk, evangelisk kirke, synagoge; landbrug, handel«. Behov for supplement. Kalmaria kan snakke med om krig. Det er den første russiske grænseby på den anden side Rominter Heide. To gange havde den oplevet en hærs sejrbeviste, stolte fremrykning, og to gange set de opløste rester flygte tilbage. Langs dens gader havde det omfattende træ fra et russisk armekorps hobet sig op og de tyske ryttere i spidsen for hæren redet igennem. I dens huse havde en lang vinter igennem en etape varmet sig, og så en februar dag set den jagtede bagtrop. Og igen lød kamplarmen i det fjerne. Lang bag den tyske kampfront drømte byen om fred og forår til en hær igen bevægede sig baglæns og nætterne igen blev lyse af lurende brande og lysraketter. Men denne gang skiftede byen ikke ejerskab. Tre kilometer mod øst gravede XXI. Korps sig ned i den frosne jord og byen kom til at optage dens træ. Dagligt sendte det russiske artilleri sine granater mod byen, men så man ikke nøjere efter, så man ikke ruinerne, da den anseelige tilbageblevne del af befolkningen fortsatte sin daglige tilværelse. »En dejlig by« sagde de uvante landsknægte, der havde fundet sit andet hjem.

Udenfor i stillingen gjorde regimentet i mellemtiden sine første erfaringer med skyttegravskrigen. Den var i starten underlagt XXI. Korps. Om aftenen den 15. april havde III. Bataillon afløst 7. Jäger, II. Bataillon dele af Infanterie-Regiment 138. Otte dage senere gik også I. Bataillon under sin nye kommandør, Hauptmann Schemmann, også frem og overtog stillingen fra III./264. Derfor lå nu igen hele regimentet foran fjenden i en linje af jordhuller, der parallel til Czeszupa sydøst for Kalmaria slår en kvartcirkel. Til højre lænede 7. Kompanie sig op ad Orja-søen og holder med en underofficerspost i fiskerhytterne ved Smolnica forbindelse til 264'erne. 8. Kompanie slutter sig til, 6. ligger som reserve i grusgraven bag højre fløj af højde 148 sammen med Hauptmann Seip, 265'eren, der i Augustow havde overtaget den hårdt prøvede bataljon. Den havde forladt sin første placering i den udbrændte sydkaserne, da de russiske natposters spredte skydning kom alt for tæt på, og fordi skorstenene over stadig eksisterende ovne truede med at styrte sammen. Venstre fløj af dette Afsnit A blev dannet af 5. Kompanie. Ved siden af lå I. Bataillon i afsnit B med 4., 3., 2. Kompanie fremme indtil vejen Kalmaria – Zubry, 1. i reserve med to delinger, mens 3. Deling var afgivet til dækning af artilleriet til venstre for III./266. Denne besatte Afsnit C med 12., 11., 10. og 9. Kompanie til lige ved Szeszupa, men skilt fra denne af et omkring 50 meter bredt moseområde.

Skansning! blev kendeordet for de første uger. Det mest presserende arbejde er forbindelserne mellem delinger og kompagnier. Det er ikke let. Til venstre giver lerjorden vabler i hænderne og i det andet styrter den sandede jord hele tiden sammen. Sandsække, bjælker og brædder må hentes i byen, og langsomt opstod en fast stilling af afstivede grave og forhøjede skanser med en gennemgående dækket forbindelse. Herefter blev var der kræfter tilovers til indretning af beboelige understande [dækninger] og muligheden for at etablerer løbegrave, selvom kun få er overbevist om nødvendigheden heraf. »For hver spadefuld af den hårde lerjord en dråbe sved«, skriver Leutnant Johannsen. »Resultatet er, at vi efter otte dage kan læne os op af spaden og med glæde i øjnene mønstre vores arbejde og tør sigte: Nu kan de bare komme! Vores grave er blevet små fæstninger«. Det kræver kraft med nogle få times hvil, dag og nat at skanse. Imidlertid kræver et andet lige så vigtigt arbejde desuden en klækkelig portion mod: anlæggelsen af pigtrådshindringer. Det må ske om natten, mens øjnene er blinde, men netop da viser de russiske poster sig fra deres mest ubehagelige side: fra solnedgang til solopgang knalder det uafbrudt derovre fra som fra et slagværk med hundreder maskiner. Kugler slår med forskellig lyd ned i sandet, springer over som rikochetter, eller går i en høj bue over og forskrækker langt tilbage den ensomme vandrer på vejen til Suwalki. Vejen er kun sikker i skumringen. Foran 164'ernes stillinger ligger russerne højere end vejen og jager

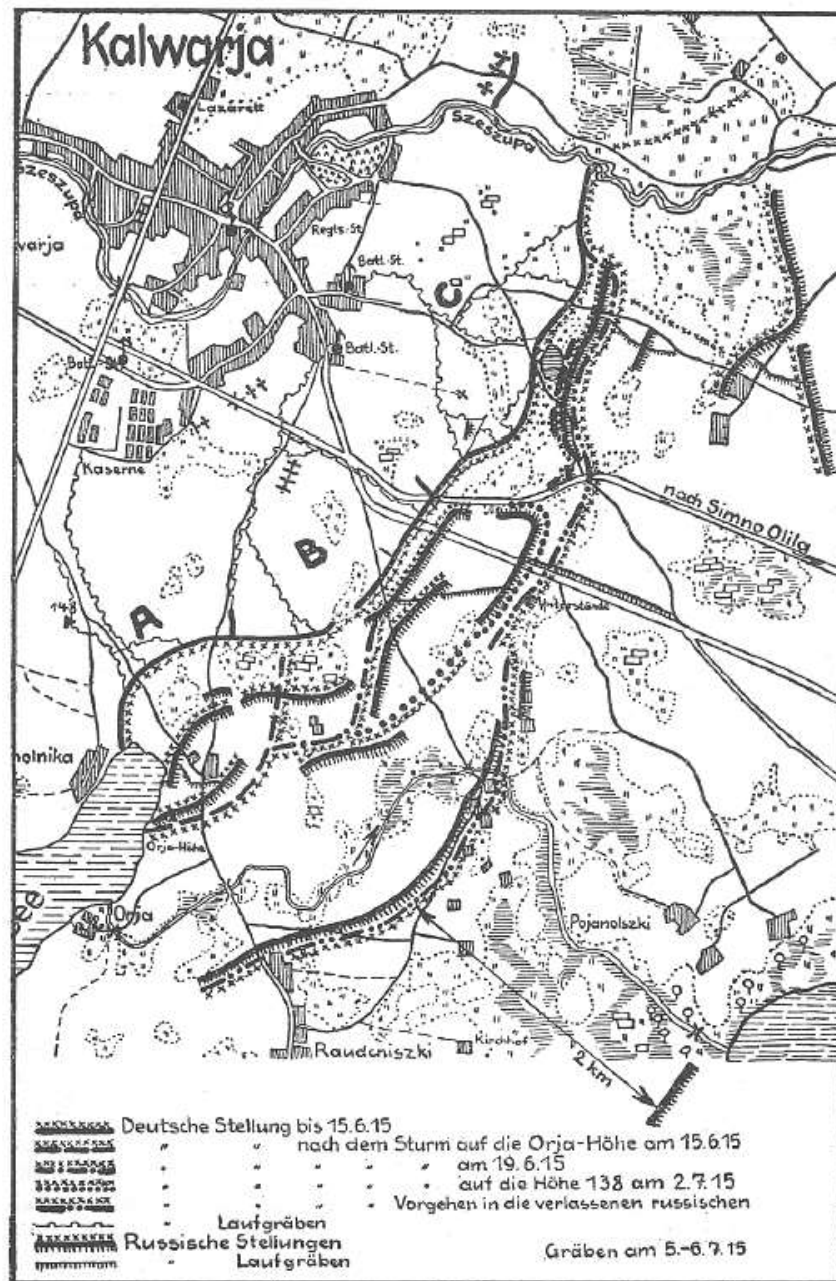
fra Højde 164 enhver fodgænger så længe de store vejtræer endnu er uden løv. I det hele taget har russerne en fordel i hele hans linjeføring. På højre fløj kan han fra granerne på Orjahøjderne på 800 meters afstand overskue II. Bataillon. I midten højder Højde 138 sig og til venstre er han skudt frem til 200 meters afstand, og har et utal af døde vinkler mellem sig og III. Bataillon. Allerede den første nat skyder 9. Kompanie her en russer og henter ham ind i graven. En omhyggelig ført dagbog afslører indholdet af hans tornyster: 1 halve franskbrød, 2 stykker flæsk, 1 dåse godt smør, 2 dåser svinekød, 1 pose med sukker, 1 ragekniv.

Alt i alt var forårsudsigtene ikke alt for rosenrøde. Hvem der havde håbe på at komme i stilfærdigt hvil, ser sig fuldstændig skuffet. Allerede XXI. Korps havde her lidt så meget, at det måtte afløses, og det er nu engang en afløsnings lod, i første omgang at overtage de forhåndenværende forhold, og først efterhånden ændre dem til egne forestillinger om et forsvar.

Heller ikke den øverste hærledelse var frit stillet i dens beslutninger og så med bekymringer foråret i møde. I sin bog: »De Oberste Heeresleitung 1914-16« skriver den daværende Generalstabschef v. Falkenhayn i et tilbageblik:

Den generelle krigssituation blev i begyndelsen af april 1915 bedømt som følger: De alvorlige franske og engelske angreb i de sidste uger havde trods deres – takket være amerikansk assistance – overlegne udrustning med artilleri og ammunition, og trods deres overlegenhed i infanteri på mere end 600 bataljoner, fundet den tyske front i vest urokkelig. Ganske vist fortsatte franskmændene endnu hårdnakket deres offensiv mellem Maas og Mosel. Resultatet var heller ikke endnu til at overse. Man forventede imidlertid ikke at skulle befrygte andet, end at den ville kunne opnå lokale gevinster ... Disse (de tyske tropper) stod i vest på højdepunktet af deres præstationsevne. I fast tiltro til føring og de dagligt stærkere stillinger, båret oppe af bevidstheden om en indre overlegenhed over fjenden, i møde så de med sikker selvfølelse, fortsatte forsøg på gennembrud, uden derigennem at lade sig vildføres af den talmæssige overlegenhed ...

Ikke så gunstig lå forholdene på den tyske del af østfronten, mellem Østersøkysten og Pilitza. Også denne stod fast. Der havde imidlertid ikke kunnet klarstilles hærreserver, selvom fjendens overlegenhed ikke var så

Stizze 9: Stellungskämpfe bei Kalvarija vom 15.4.—30.7.1915.

stor som i vest, og russerne, hvad angår militær værdi, hverken var sammenlignelig med englænderne eller franskmændene ... Skylden var ligervis sammensætningen af østtropperne med ofte ældre årgange, og den fortsatte afgivelse af kampkraftige enheder til forbundsfællen. Alligevel regnede man det for sikkert, at den tyske front ville være ethvert russisk angrebsforsøg voksen. Desværre syntes det af meldinger lige så sikkert at fastslå, at de med egne midler hverken ville være i stand til større operationer indenfor eget ansvarsområde, eller til i behovstilfælde at yde yderligere støtte for forbundet

Modsat syntes det, at denne sidste situation måtte forventes snart at opstå, uanset hvor kraftigt den østrig-ungarske front allerede med tyske hæreneheder var forstærket ... Forbundsfælles anmodninger ... hørte aldrig op ...

Tidspunktet var kommet, hvor den omkring en måned tidligere som nødforanstaltning truffede beslutning i O.H.L. om en afgørende indskriden i øst, ikke længere måtte udskydes.

Det er med stort, men bevist, ansvar, at General v. Falkenhayn igen tilrev sig initiativet i krigen og begyndte den endeløse række af slag i løbet af krigens anden sommer.

Han vendte ryggen til den svært forskansede Vestfront og søgte nu i øst at opnå afgørelsen. Han gav afkald på fortsat dråbevis at forstærke hans forbundsfælle med gode tyske divisioner, selvom denne var blevet hængende i Karpaterne efter et kort fremstød, og kæmpede for livet mod det russiske modangreb, mens i Alperne der kom krigstrusler fra Italien. Han gav også afkald på at aflaste dem gennem en ny operation mod den fjendtlige nordlige flanke. Resultater på grænsen til Østproussen ville næppe gøre sig mærkbare på grænserne til Galizien og Ungarn. General v. Falkenhayn skriver fortsat:

»Det O.H.L. nu havde til hensigt, kunne kun opnås, hvis det påtænkte slag i første linje blev ført for at befri forbundsfælless front for det pres, der hvilede mod den, men samtidig hele tiden med øje for det endelige mål – en lammelse af den russiske offensive kraft. Af samme grund var valget af angrebepunkt på forhånd begrænset til enkelte dele af fronten. Den kunne kun enten være afsnittet mellem Pilitza og den øvre Weichsel eller mellem øvre Weichsel og Beskiden floden«

Falkenhayn besluttede sig for den sidst nævnte, og skrev den 13. april til General v. Conrad:

Deres excellence ved, at jeg ikke anser en gentagelse af forsøget på at omgå den yderste (højre) russiske fløj, for egnet. Ligeså lidt fordelagtig synes mig et videre forsvar med tyske tropper på Karpater fronten, udelukkende for at støtte denne. Derimod vil jeg gerne forelægge følgende operations tanker til Deres overvejelser ... En Armee på mindst otte tyske divisioner med stærk artilleri bliver her i vest gjort disponibel og ... aftransporteret, for ... fra den omtrentlige linje Gorlize – Gromnick at støde frem i den generelle retning af Sanok.

Og mens telegrafens modtog et samtykkende svar fra k.u.k. Overkommando, rullede allerede transporttog fra vest mod øst. Mens Mackensens 11. Armee i rummet ved Krakau blev trukket sammen til et fremstød i flanken på det russiske Karpater-korps, gryede morgenen til endnu et slag, der sit gevaldige omfang rev alt med sig, og gennem en sommer og et efterår ville trænge langt ind i Rusland.

I mellemtiden havde Hindenburg fået direktiv om, langs hele fronten at demonstrere for at fastholde fjendens opmærksomhed og for at binde hans reserver.

Demonstrere! Foregøgle offensivånd! I stort og i småt!

Den 24. april ankom de lette minekastere. Fra den 27. blev fjendens grave, specielt på Højde 164, belagt med den sammensatte ild fra hele korpsets artilleri. De russiske batteriers hævn var heftige overfald mod stillinger og mod byen. Også infanteriet skulle demonstrere. I fuldt dagslys ved middagstid den 28. april steg patruljer dumdrigt op ad Afsnit C ud i ingenmandsland. Hos 9. Kompanie nåede de frem til mosen før fjenden fik øje på dem, men så piskede infanteriilden ned over den dækningsløse skråning. Med muldvarpers hurtighed fik folkene gravet huller, men inden de var dybe nok, faldt Gefreiter Schlichting. De øvrige ventede med længsel på at aftenen skulle komme, og sprang i skumringen, under dække af artilleri- og M.G.-ild, tilbage i graven. Musketier Kretschmar bar på ryggen sin døde gruppefører med tilbage.

Men også russerne demonstrerede. De kan ikke forklare betydningen de overalt opflammende kampe, og forsøgte med mindre angrebsfremstød at skaffe sig klarhed. Om natten til 30. april blev der gennemført kraftige fjendtlige angreb langs hele II. og III. Bataillons fronter. 11. og 12. Kompanie kunne uden problemer afvise angrebet, mens 9. Kompanie tvang fjenden til at grave sig ned i mosen. Mens de med et driftig modangreb kunne indbringe 14 fanger fra ingenmandsland, var situationen ved dens nabo, 10. Kompanie langt vanskeligere. Russerne var trængt ind i graven. Indtil morgen blev indbrudsstedet forseglet. Så blev der rykket frem fra travers til travers med håndgranater, mens 11./264 opofrende gennemfører et dristigt angreb. Over døde og om nåde bedende russere rækker de to hinanden hænderne i den generobrede grav. Også foran II. Bataillon rør det sig i terrænet. Her var russerne omkring midnat rykket rundt om søen og foretaget stormløb mod 8. Kompanies stillinger. Forsvarsilden tvang angriberne ned i de tyske lytteposthuller, og da til venstre på den anden side søen

også et nyt angreb mod 264'erne brød blodigt sammen, blev det også ubehageligt i hullerne. De råber og forhandler. En lang figur i brun frakke rejser sig op og springer nogle enkelte skridt frem. Ramt ruller han så ned ad bakken ned i søen. Det gør de øvrige ængstelige. Først efter mørkefald tager de mod til sig og løber over: 1 officer, 1 Feldwebel og 40 mand.

Artillerikampen fortsatte med uformindsket kraft. Mange et fint afstukket og forstærket brystværn styrtede atter sammen, og i Kalmaria opstod der hele tiden brande. Som II. Bataillon efter afløsning fra III./264 valborgsnat (natten til 1. maj) rykkede ind i byen, var også den østlige bro over Szeszupa dagen før gået op i flammer, og III. Bataillon var netop under det russiske angreb i nogle bange timer afskåret fra forbindelser bagud. Demonstrationerne kostede blod. Var det virkelig tabene værd? – ja, men Oberbefehlshaber Ost troede at kunne støtte Mackensens angreb endnu mere virksomt, hvis han foruden forstærket beskydning og foruroligelsesoperationer, også med en operativ bevægelse kunne binde kræfter. Dette var imidlertid kun muligt nord for Njemen i retning af Litauen og Kurland.

Den dag, hvor i Kalmaria ordren kom til artilleriet om at øge omfanget af skydninger, rykkede General v. Lauenstein ind i Kurland med tre infanteri- og tre kavaleri divisioner. På tre døgn rykkede han 100 kilometer frem, og hans laserer stod opmarcheret foran Schaulen og Schkudy, og foran Libau tordnede skibsartilleri. Endnu den 30. april blev Schaulen besat. I de første majdage øgedes den fjendtlige modstand foran fremrykningen på grund af hastigt tiltrukne reserver. Langsomt trak Lauerstein sig tilbage bag Dubissa. Formålet med den dristige operation var opnået.

Den 2. maj rykkede Mackensens stormtropper frem fra deres grave mellem Karpaterne og Weichsel, og stødte 14 kilometer bredt og 4 kilometer dybt ind i den russiske Karpater front. I Kalmaria blev russerne mere ophidsede.

Den 4. maj om aftenen dukkede en patrulje op foran pigtråden ved 9. Kompanie, men blev – inklusiv deres pigtrådssakse – hentet ind i graven af sappeposten, Gefreiter Schwaibold. Kort efter rykkede en kæde af russiske skytter frem gennem sænkningen mellem 10. og 9./266. De blev højst forskrækkede over at finde pigtråden intakt. Lyskugler og geværlid sendte dem til jorden. 9. Kompanie havde tid til at forstærke deres højre fløj. En lille minekaster blev bragt i stilling og sappen lagt under kraftig beskydning. Så blev den døde vinkel ryddet, og endeligt et spring ud i terrænet – og 1 officer og 25 mand var lykkelig over at blive hentet ind i den tyske grav. I morgengryet sendte fjenden i sin forstemthed ildoverfald med shrapnels over. Samtidig lød der kamplarm til højre hos 12. Kompanie. Også her fra russerne i mørket gennem en sænkning nået ubemærket ind på 10 meters afstand. Så sprang de over graven og forsøgte fra bagsiden med håndgranater at ryge den ud. 12. Kompanie gennemlede nogle ængstelige minutter. Så springer 8. Kompanie alarmeret frem gennem mose og vandpytter. De behøvede imidlertid ikke længere at gribe ind. Efter en halv times bitre kampe havde 12. Kompanie ved egen hjælp og med tab på 5 døde og 7 sårede igen forjaget fjenden og igen taget 50 til fange.

Også I. Bataillon var blevet mistænkelige over de russiske artilleriildoverfald om eftermiddagen den 4. maj, og da det normale vilde skyderi fra de russiske poster ved mørket frembrud udeblev, alarmerede føreren alle mand til gevær. Stille stod alle på banketten og afventede, hvad der måtte ske. Pludseligt lød der skud fra 4. Kompanies lyttepost, en, to, tre gang. Posten stod i graven. »De kommer!« Lyskugler steg op gennem haglbyggerne. Foran 1. Kompanie presser jordfarvede klumper urørligt mod jorden. Der er de! I tre eller fire rækker. To til tre kompagnier, skønner Leutnant Johannsen. »Skyd!«. Skydeskjoldene flyver væk. Frit over banketten slår en morderisk ild ind i de russiske rækker. Den isnende kulde er væk. Hjertet banker og pumper kroppen varm. Skytterne kravler op på brystværnet for bedre at kunne nå russerne, der begynder at grave sig ned i sænkningen. Endnu engang springer russerne 100 meter frem under en officer. Enkelte modige forsøger forgæves at komme frem til pigtrådshindringen. Så bliver det roligt. Russerne skanser, mens himmelen allerede begynder at rødme mod øst. Den nye dag kommer hurtigt for de i dalen liggende fjender. »Jeg kunne ikke tænke mig at bytte med dem«, tænker skytterne i graven, og må alligevel grine, som der her og der stiger cigaretrøg op fra jordhullerne. Russerne gik deres skæbne i møde med galgenhumor. Hårdt trængt af grundvand og sigtet skydning sad de roligt og venter på gunstig øjeblik. Om eftermiddagen indledte Leutnant Johannsen forhandlingerne gennem to tolke hentet fra 1. og 3. Kompanie. Russerne ville hellere end gerne komme over, men deres gravbesætninger havde ordre til at skyde på overløbere. En tager mod til sig, springer uden våben over pigtråden og svinger sig med forbavsende adræthed over brystværnet. Et skud fra hans kammerater når at ramme hans støvle, så rucher han ned i den tyske grav og holder et langt foredrag: De var først efter blodige episoder blev tvunget til at angribe. Allerforrest lå en officer, der imidlertid var fuld. Når først det var blevet mørkt ville flere formentlig følge efter. Efter mørkefald tog to behjertede folk fra 4. Kompanie overløberen imellem sig og bringer ved tre fiskeekspeditioner 12 fanger og en hoben geværer med tilbage. Næste morgen viste kun tomme jordhuller og døde soldater resterne af det mislykkede angreb.

Det blev ubehageligt i graven. Dagen igennem jagede de russiske ildoverfald det hvilende mandskab op igen, og uanset interessen for deres nyskabelse og uanset anerkendelse af deres indsats, var de tunge minekastere også en ubehagelig gæst. Om natten stod derimod hele kompagniet på banketterne, for regelmæssigt sender russerne større og mindre operationer over terrænet.

Om natten til den 6. maj blev et angreb langs hele III. Bataillons front skudt ned. 24 timer senere afviste 12. Kompanie et større fremstød. Herefter blev den for tapper udholdenhed særligt roste III. Bataillon på ordre fra Regiment afløst af II. Bataillon, og kunne som afsnitsreserve nyde et velfortjent hvil i Kalmaria.

Det konstante forsvar de sidst dage havde ikke givet megen tid til at tænke over egne tab. Nu, hvor de russiske angreb mindskedes, kunne de blive optalt. Mellem den 15. april og slutningen af den første dag i maj havde regimentet 76 døde og 172 sårede (herunder Offizierstellvertreter Schmidt fra 10. Kompanie). Den relativ høje procentdel af døde (i den afgørende periode 1.-10. maj endda 26:58) viser kampenes voldsomhed og de russiske skarpskytters træfsikkerhed, der udenfor gravene var en farlig modstander, og i mange tilfælde vandt geværdueller mellem skydeskår. Byttet blev optalt til 3 officerer og 239 mand fanget. I hullerne trådte nye personelstatninger ind. Den 29. april ankom under kommando af Offizierstellvertreter Scholz en fællestransport fra Ersatz 31, 75, 76 og 90 med 13 underofficerer og 445 mand til Kalmaria. Dermed nåede personelstatninger i løbet af knap tre måneder allerede $\frac{2}{3}$ af regimentets kampstyrke ved afgang fra garnisonen. Sårede officerer vendte tilbage. Den 13. april havde Oberleutnant Grallert igen overtaget sin 4. ti dage senere Leutnant Faasch igen 11. Kompanie. Sammen med dem ankom Hauptmann Balcke fra Ersatz-Bataillon 75 og blev indsat som fører for 2. Kompanie. Kort efter havde Hauptmann Einhuber fra Ersatz-Bataillon 72 overtaget kommandoen over III. Bataillon, mens Leutnant v. Kruse fra Ersatz 80 overtog 7. Kompanie og Leutnant Sievers overtog det nye M.G.-Kompagnie, der var oprettet ved sammenlægning af alle M.G.-delinger. I stedet for den syge Leutnant v. Zanthier havde Offizierstellvertreter Seyderhelm overtaget posten som adjutant ved II. Bataillon.

Som III. Bataillon blev trukket til Kalmaria, var der her allerede blevet ret så hyggeligt. Det var muligt at ligge helt udstrakt i det tykke lag af halm i de rummelige kvarterer, og det var langt lettere at spise med bord og bæk, end på banketten i skyttegraven. I kælderen til et bageri var der endda opstillet et stort trækar, og mens tøjlet blev desinficeret i bageovnen, kunne man blive et nyt menneske i et varmt bad. Vasket og strøget gik man så om aftenen på gaden for personligt at afprøve, om de mange historier fra kammeraterne om testuer, piger og stegte kartofler også var rigtig.

Den tilbageblevne befolkning var på få måneder blevet neutral. Man havde tilpasset sig dagens udfordringer og muligheder for handel. Fra de snavsede rønner lavede de en basar med ret gådefuld produkter, og var udholdende og tapre i forsvaret og prissættelse af disse tvivlsomme skatte. Herunder opstod der lystige historier. En af disse mange skal her omtales: I den tiltagende varme blev kød til enhederne modtaget i levende live. Da et levende svin, der fra proviantkammeret blev leveret til M.G.-Kompagniet, kedede sig under transporten, havde den undervejs væltet en ligeledes modtaget tønne med marmelade, omkuld. Da forplejningsofficeren ved ankomst åbnede lågen til vognen, var svinet fra top til tå indsmurt i den røde grød. Modtagerne erklærede, at de ville give afkald på dette, i ordets egentlige forstand, svinefoder, og var indforstået med, at jødebørnene kunne kradse vognen ren, og fylde den reddede marmelade i medbragte kander, krus, tallerkener og potter. Hvorfor dog ikke, hvis de var sultne! – Desto større var overraskelsen næste morgen, da de initiativrige jøders udhængskasser og improviserede forretningsvinduer i glaskrukker tilbød netop denne marmelade som en midlertidig slagvare.

Dette forstærkede mange i deres skepsis til slagsprodukternes dunkle herkomst. Man modstod mandhaftigt de påtrængende handelsivrige hænder: »De købe noget!« og begrænsede sig kun til æggene, og at der trods alle forsøg på forfalskninger var et rent æg under skallen. Derfor forskød konjunktoren efterhånden til gunst for dem, der fra deres træbarak opsøgte en testue med kartoffelkage konditori. Lad os ikke overse, at diskret belysning og dametøj ikke altid var det perfekte tilbehør. Byens tapre skønheder, der ubekymret over de hyppige artilleri uvejr, eller de infanterikugler, der som myge sværme suser gennem hovedgaden, traf mange en længselsfuld feltgrå efter sig ind i et sådant svagt oplyst, fedtet lugtende gemak, hvor ømme forhold udspillede sig over linser og citronte. Det kunne ikke gå godt! tænke garnisonens Oberstabsarzt Janson, og snart måtte han bekymre sig om, hvordan han skulle få bugt med de opdukkende eksempler på veneriske sygdomme. Da belærende foredrag ikke fjernede problemer, overvejende han at uskadeliggøre de smittede kvinder. Da enkelte af disse inficerede kvinder blev anbragt i husarrest, brød de ud gennem vinduerne. Atter indfanget, blev de placeret på en vogn for at blive kørt til Mariampol. Vognen ankom hertil tom. Et nyt forsøg med en lukket vogn lykkedes bedre; men ikke længe efter dukkede de igen op i Kalmaria. Et radikalt forslag fra Dr. Jasons, at male de pågældende skönheders næser sorte med en opløsning af helvedessten, blev af bykommandanten opfattet som en spøg, og derfor måtte den enkelte passe på sig selv.

De forsigtige og de besindige foretrak desuden også en gåtur eller en hjemmeeften i eget hjem med klaver og violin frem for den lumrede atmosfære i te stuerne, og opnåede alligevel et ret fortroligt forhold til beboerne. Der var ikke så få ældre og børn, der regelmæssigt hentede deres mad fra feltkøkkenerne. M.G.-Kompagniet arrangerede endda en børnefest i gården til apoteket, og soldaterne grinede at hele hjertet, når børnene klatrede op af de glatte fanestænger for at hente de små pølser, der skulle have udgjort middagsmaden. På den måde blev de tyske barbarer hurtigt de bedste venner med beboerne i Kalwaria. De skræmte blev snakkesalige og fortalte om de fire gange, byen havde skiftet hænder. Og også de sjæletrætte feltgrå lader det borgerlige liv blive hjemlig, og følte dobbeltglæde af det gennembrydende forår. Også de har mange historier at fortælle. Med forbavselse hører polakkerne om gangen i den tyske offensiv. En solrig himmelfartsdag kom nyheden om tilfangetagelsen af de første hundredtusinder og erobringen af et gevaldigt bytte. Kirsebærblomster i foråret spredte sig gennem de øde haver og skjulte de rustne forsagere. Gravene dækkes af et spirende grønt. Forår mellem folkeslag? En sådan kommer hun gennem sejr, og som foråret springer tanke op, at de skønne dage snart kunne være slut.

Den 14. maj blev den behagelige fritid forstyrret af en alvorlig befaling. 80. Reserve-Division skulle sætte sig i march mod Mylkowyszki. Men den er til en særlig opgave blevet ny formeret som »Division Beckmann« og staben tager kun Regiment 265 og Artillerie-Regiment 65 med for aldrig at vende tilbage.

Som den selvstændige Brigade Monteson forblev Reserve-Infanterie-Regiment 264 og 266 i deres stillinger sammen med Reserve-Feldartillerie-Regiment 66 og Pionier-Kompanie 83. Kommandoen over Afsnit Kalmaria blev overtaget af kommandøren for 79. Reserve-Division, General Böess. Man så kammeraterne fra Mauserenslaget forsvinde og spurgte forgæves: hvorhen?

Havde også russerne fået kendskab til afgangene? 265'erne var dårligt forsvundet ved daggry den 15. maj før et voldsomt ildoverfald hjemsøgte II. Bataillons stilling. Som 7. Kompanie forstærkede venstre fløj, sprang skyttelinjer op ad de russiske postlinjer. Den alarmerede besætnings hurtigild pressede de overlevende til venstre i mosen under broen på dæmningsvejen Kalmaria – Simno, hvor de faldt som ofre for minekasterild fra 6. Kompanies stilling. Ved middagstid var alt igen roligt. 80 døde blev af bataljonerne optalt i deres pigtråd. Som III. Bataljon afsluttede dens herlige sommerferie og den 20. maj afløste I. Bataillon i Afsnit B, opstillede Regimentet tablisten for de næste 10 dage af maj: Offizierstellvertreter Greiner fra 1. Kompanie og 25 mand var faldet, Offizierstellvertreter Iwersen og 53 mand såret.

Mens II. og III. Bataillon skansede på nedskudte og nedbrudte dele af skyttegravene, havde 265'erne – det yngste af XXXX. Reserve-Korps regiment, høstet nye laurbær. Den pludselige optræning havde sin årsag i et stærkt fjendtligt korps opmarch langs den sydlige bred af Njemen overfor den Østpreussiske grænse. Også russerne havde tanke for en strategi, der kunne hæmme det felttog i Galizien, på samme måde som tyskerne forsøgte at fremme deres gennem lignende operationer. Med lastbiler havde Litzmann i alt hast kastet den af mindre enheder formerede Division Beckmann ind på den truede venstre fløj. Russerne stod allerede på grænsen da et angreb i flanken og ryggen kastede ham tilbage til den nordlige side af Njemen og i Kowno skovene efter store tab i døde og sårede og flere tusinde af fanger.

Under dette fortsatte Regimentet sin skyttegravs hverdag. Der skal berettes om to besøg i løbet af maj. Det første var af den svenske oberst Bouvent. Han fik gennem hyppige besøg en tæt forbindelse til regimentet, var gæst i stabshovedkvarteret og inspicerede stillingen sammen med kommandøren. Man skulle gense ham flere gange.

Det andet besøg var af en væsentlig anden karakter. Tidligt om morgenen den 21. maj viste der sig på himlen mod vest en ejendommelig regelmæssig udseende sky, der med stor hastighed bevægede sig fremad. Så lyste den glinsende op, som den vendte, og kort efter spredte der sig små hvide skyer omkring den på den blå himmel. Et luftskib! Stolt og sikkert trækker luftkrydseren sin bane, omgivet af shrapnels, og forsvinder igen bag horisonten. Om eftermiddagen kommer det sørgelige budskab, at den under en uheldig landing ved Angerburg havde revet sig løs og uden besætning var drevet mod fronten. De tyske artillerister skulle rette deres våben imod den og skyde den ned, så den ikke faldt i fjendehænder. Igen rettedes opmærksomheden op i luften; men himmelen forblev tom.

Bagfra lugtede det af græs og spirende korn, foran herskede lugten af forrådnelse, der kom fra de overalt liggende russiske døde. Og så kom pinsefesten.

Pinse i felten. Majgrønt og syrener smykkede dækningerne. Himlen smilede over det dampende land og varmede liv og sjæl. Overalt soler man sig på banketten og foretager udflugter til kammeraterne bag den næse travers. Kanonerne tier. Festdagen hviler over den arrede skyttegrav som et stumt spørgsmål: hvorfor? Endnu en gang er der ikke overensstemmelse mellem naturens stille liv og hjertets høje slag. En urolig spænding hviler over stedet og søger sin udløsning.

Og den kommer. Ikke som i ånden af de hellige skrifter med kærlighed og forbrødring, men som en ny opvågning til kamp!

Netop som det begynder at blive mørkt 2. Pinsedag og natposterne udstillet, da der udbrøder en vild larm i de russiske grave. Høje råb og jubel forplanter sig langs hele linjen og ekkoer helt over til Mariampol. Posterne afsikrer og stirre anspændt ud, mens de spidser øre. Ingen russer viser sig imidlertid. Derimod bliver tilråbene tydeligere. »Hurrah Italien!« synes man det lyder. Så man trække hovederne ned. Fjenden skyder delingsvis salver afsted. Da de igen kan høre hovederne er der dukket et stort skilt op i den russiske pigtråd: »Italien har erklæret Østrig krig!«. Så slår skud igen mod skydeskårs skjoldene. Larmen havde i mellemtiden bragt alle på benene. Fører retter forespørgsler til stabene, om oplysningen er sand. Kl. 22 blev det så herfra bekræftet. Ruserne råber og skyder stadig som vanvittige. Så svarer det tyske artilleri igen. Enkelte træfsikre lag rammer de fjendtlige forsikringer og beroligede de ophidsede gemytter. Så bliver tyskerne tavse. Nyheden, der skulle have ødelagt humøret, fik en bølge af begejstring til at flyde gennem kroppen. Det var som i augustdagene året før. Båret frem af omstændighederne, brød tilliden til sejr igen magtfuld frem. Sange trængte sig som dengang frem på læberne. En begyndte, andre sluttede sig til, en deling, kompagniet – og pludselig lød det overalt fra hundred struber: »Liebe Vaterland, magst ruhig sein«, »Deutschland, Deutschland über alles!«. Officerer blev korledere og opretholdt en streng sangdisciplin. Sang efter sang steg op mod stjernehimlen og fyldte de lyttende på den anden side med forbavselse. Den tyske front leverede en moralsk kamp. Mange fjender, stor ære! Den stærke er mægtigst alene! – Det var et rystende billede, den syngende tyske skyttegrav 2. Pinsedags nat i året 1915. Den tyske folkesjæls åndedræt fejede over ingenmandsland. Hele natten er alle syngende våben. Endnu bruser, et råb som et tordenskrald, »Wacht am Rhein«. Så stiger solen op; Pinsen er forbi.

Som en tak for den tapre udholdenhed kom en uge senere nyheden om erobringen af Przemysl og et bytte på 300.000 fanger, 604 maskingeværer og 267 fanger. Artilleriobservatører meldte om afgang af betydelige kræfter mod øst og nord. Ildoverfald forsøgte at binde dem på stedet. Ved middagstid den 4. juni blev der på ordre fra den kommanderende general ringet med klokkerne i Kalwaria for sejr og som taksigelse.

Klokkeringning – en længe savnet musik! Den lukker hjerterne op og fører tankerne mod deres savn. *Vivos voco, mortuos plango, fulgura frago* – de levende hilser jeg, de døde beklager jeg, lynet bryder jeg. Den beklager de døde under de store lindetræer for foden af klokketårnet og råber til de levende i skyttegraven at bryde lynet. Et hurra til de sejrige våbenbrødre! Og håber, i lyden af klokkeslagene, at denne dag ikke vil finde sin ende.

Så bliver hjemstavnen igen lang væk, og efter af I./266 havde afløst III./264, med alle tre bataljoner i stilling, forsøgte regimentet for første gang i sommerroen at gøre skyttegraven hjemlig. De er jo så nye, disse boliger i jordhuler med fjendevendte indgange, disse tvangsindkvarteringer så helt anderledes end en frivillig overnatning under telt på ungdommens ferievandring. Og mange jordhuler fandt i en ledig stund vej til dagbøger:

»Skyttegraven, som i så lang tid har været vores bolig, fortjener vel en gang at blive nærmere beskrevet« skriver eksempelvis Musketier Schröder fra 8. Kompanie herom. »Den er omkring 2 meter dyb og 1 meter bred og kan nås på alle tidspunkter af dagen. På fjendesiden er der opkastet en jordvold som kuglefang. I denne vold er der indbygget skydeskår, dels af træ og græstørv, dels af panserplader. Ved siden af skydeskårene er der kasser med patroner og håndgranater. Her ligger også køller omviklet med pigtråd og gasmasker af gaze og træld, samt flasken med kalkvand. På bagsiden, senere i sappen, er dækningen indbygget, beregnet til 2-8 mand. De er understøttet af brædder og bjælker. Enkelte har endda døre og vinduer, og indvendig skabe, borde, stole, ovne, som er slæbt hertil fra byen. Desuden er der i væggene kogehuller, klosetter, som til stadighed desinficeres med klorkalk af sanitetspersonel. For at finde vej gennem gravene, er der opsat vejskilte. Geværstøtter og patronlagre er ligeledes forsynet med navne. Mellem de enkelte grupper er der lavet traverser til dækning for ild fra siden. Løbegrave bagud til reservestillingen gør det muligt at komme skjult frem. Pigtrådshindringer af spanske ryttere har vi fra den gamle grav bragt med frem. Til minekastere, maskingeværer og geværgranatposter er der særlige placeringer. Ved kompagnifører er der telefon, feltpostbrevkasse og drikkevand, som leveres fra sanitetskompagniets destillationsapparat«.

Stolt slutter han: »De underjordiske boliger er altså ved hårdt arbejde forvandlet fra de russiske skyttehuler«.

Endnu var der ikke den senere dybdeorganisation af en feltstilling med reserve-, spærre- og optagestilling, med fortærræns-, hovedmodstands- og artilleribeskyttelseslinjer. Sappe fremad, løbegrave bagud og en lille tværgående trafikgrav – det var det hele. Alle støttevåben står direkte foran fjenden. Foruden maskingeværer er det minekastere. Lyskastere indbygges imellem, en overgang også en ondsksfuld tvivlsom flammesprøjte. Knipplerne med pigtråd og morgenstjernerne afspejler taktikken på dette tidlige tidspunkt af skyttegravskampen: stillingen stod og faldt med første linje.

Endnu kender man ikke til postgrave med pigtrådshindringer, trædeminer og sammensatte sprængladninger. Foran graven står tre rækker spanske ryttere på deres ben af træ. Man modtog den fiks og færdige hos pionerer-

ne, blev under pomp og pragt båret ud i stillingen, hvor den ved nattetide stille blev løftet op over kanten på brystværnet. Så tilhørte scenen de modige. I mørket mellem to lyskugler, med russisk ild fra poster flyvende omkring ørene, blev de enkelte elementer forbundet med hinanden og forankret i jorden med spyd. Når man så er kommet helskindet tilbage, takker man gud. -

Endnu kender man ikke til tunnelrammer og jernbeton. Grundnormen for alt byggeaktivitet er skansning i det åbne. Hovedredskabet af som før spaden, og størrelsen af de udgravede huller rettede sig efter længden på de bjælker, der kunne hentes i de ødelagte dele af Kalmaria. Til venstre er graven stenhård lerjord, men når engang væggene er udgravet, bliver de stående. I det midterste og det højre afsnit gør løsere sandjord det lettere at skanse, men siderne af graven falder hele tiden sammen og må daglig graves ud igen. Under det første stillingsbyggeri blev der derfor overvejende anvendt sandsække, som også russerne på den anden side brugte. De skydes i stykker, går i stykker eller revner, og så er alle de gamle plager der igen. III. Bataillon afstivede derfor de endelige grave og dækninger med brædder og bjælker, der af 12. Kompanie, som reservekompagni, besværlig nat efter nat bar ud fra Kalmaria. Fra græsmarkerne i bagterrænet blev det stykket græstørv, der omhyggelig placeres ovenpå dækningerne. Intet under at samtlige foresatte helt op til brigadekommandøren er fulde af ros.

Endnu kender ingen til de evige stearinlys og spruttende lamper i tunneldækningerne. Dækninger uden dagslys er sjældne. Oftest ligger endnu på modsatte side af brystværnet og stoler med store vinduesåbninger på fjendens godmodighed. Kun de mest moderne har en overdækket gang mellem dem og kampgraven. Indvendig bliver de altid skønne. Trævæggene dækkes af sække og teltbaner, lofterne hvidtet med kalk. Gardiner og bordduge kaster et lyst skær over de herreløse genstande fra Kalmaria. På rækker af russiske bajonetter hænger kogekarrene til tørre. I vindueskarmen står hylstre af delvist sprængte granater af alle kalibre med alle former for blomster. På bordet står de første eksempler på feltgrå kunsthåndværk: askebægre og pyntegenstande formet af kobber føringsringe fra granater. Og det hele bliver så givet navne som »Villa Waldrieden« eller »Bellemüh«, stolt forkyndt på skilte i små haveanlæg, hvis ikke en tilfældig gruppefører har sit eget navnekatalog og derfor skriver »Hansenhorst«, »Heuhnerhuck« eller »Villa Fliegentod«. Her kan man snakke hyggeligt sammen efter vagter, og en gang imellem også gøre noget ved tørsten. Og så er halmlejet en blød seng for drømmere og snorkere. Da imidlertid maj solen steg højere og sommeren kom over landet, blev den brugte halm levende, og den første luseplage ramte Regimentet. Og mens der i Kalmaria blev indrettet et primitivt »luselæum«, måtte man i stillingen vænne sig til den daglige lusejagt var et væsentligt punkt på morgentoiletet.

Endnu kender man ikke til bevægeligt forsvar, til spærreskydninger og undvigemanøvre, til stødgruppe taktik og natlige kampe på håndgranater i fortærrænet, til kampopklaring og storpatruljer i den fjendtlige stilling. Det var en gemytlig krig som husket under senere års indsat, anskueliggjort af følgende beretning:

Hele tilværelsen bestod af posttjeneste og – at spise ... Posttjenesten var egentlig en kedsommelig ting. For det meste var man glad, når afløseren kom. Jeg fordrev kedsommeligheden ved at kikke på terrænet foran os gennem min kikkert. Af og til så man en skovfuld jord blive kastet op. Jeg fandt det altid en fornøjelse, at plage de arbejdende russere med skyderi. Skadefro blev jeg fornøjet, når jorden sprøjtede op i hovedet på ham, og han for en tid holdt op med at grave. Undertiden markerede russerne træfferne med deres spade: for langt til venstre, henholdsvis for langt til højre ... Den russiske dagpost »Knold og Tot« skød som tidsfordriv hele tiden. Som hævn skød vi deres sandsække i stykker og frydede os, når de om aftenen måtte bringe deres skydeskår tilbage i brugelig stand. Så jeg støvet rejse sig fra et skydeskår, skød jeg mod det. Fra den næsten modtog jeg så svaret. Men vi overlistede dem på følgende måde: jeg skød fra mit eget skydeskår, og når den russiske post besvarede, skød en kammerat, der stod parat med sigte på det følgende skydeskår. Vi kunne med sindsro vove dette skuespil, da vore skydeskår af stål var skudsikre. I det fjerne græssede køer og heste. Russiske bønder fortsatte endda med at pløje deres marker. Foran bygningerne på vejen mod Zubry lå en anden russisk stilling med en kraftig pigtrådshindring. Lige bag stod et krusefiks under et stort træ, omkring hvilket der var en del soldatergrave ... jeg opdagede en russisk artilleriobservatør i nærheden af bygningerne på Zubry-vejen. Artilleriet stod ved et lille skovstykke mellem gårdene i Pojawiszki...

Lad os starte en dag ved middagstid. Her går to mand fra hver gruppe med kogekarrene til feltkøkkenet i byen eller øst kirkegården for at hente maden. Samtidig medtager de tomme patronhylstre, der skal genanvendes. Maden er naturligvis ikke særlig afvekslende. Spisekortet er sammensat af: gule ærter med flæsk, bønner med flæsk, ris, byggryn, tørrede frugter. Madhenterne har samtidig vand med til rengøring af kogegrej og til kaffekogning. Ind imellem takker vi nej til maden og henter os flæsk og æg fra byen, og laver os selv et lækkert måltid. Om eftermiddagen kl. 17 er der aftensbrød. Vi modtager hver anden dag et brød, hertil røget spæk, ost, smør eller fedt. Til at drikke er der kaffe eller te. Efterfølgende fordeles posten. Det er den bedste tjeneste. Alle vil gerne deltage. Står man netop da på post stamper man uvilkårligt med fødderne. Med hvilken barnlig glæde åbner man de små pakker, læser man nok for tredje gang brevet. Fra den propfyldte post-sæk strømmer uendelig megen glæde. Adskillelsen fra hjem og hus sidder i alle. For et øjeblik skinne solen, den gyldne hjemstavns sol. Nu kan natten rolig komme. Alle folk trækker der overfrakker på, tager seletøj på

og anlægger bajonet. Alle indtager deres anviste plads. I lang, lang tid står de bag deres skydeskår med frakkekraven trukket helt op over ørene og hue trukket ned i panden, mens de stirrer ud i området. Af og til lyder der et skud. Man kikker på stjernerne på himmelen og tankerne blider hjemad. De samme stjerner står jo over de kære om end de er mange kilometer væk. Man snakker med kammeraterne om familien og om fortiden. Alle aldersforskelle, alle erhvervsforskelle falder bort, i alle gemmer sig et menneske. Sådan løber millioner tanker til fædrelandet. Den glasblå himmel lysner snart igen blegrød. Fra den lyse nathimmel falder lette slør. Tåger brygger på markerne. Et par fugle kvidre, så siger den blodrøde solskive op over horisonten. Mandskabet koger kaffe og spiser morgenmad. En mand giver sig endnu engang afsted mod feltkøkkenet. På nær de to dagposter kan alle nu gå til ro, dvs. fuldt påklædt i en dækning på et leje af halm med tornysteret som hovedpude ... På den russiske side ser der helt anderledes ud. De skyder uafbrudt. Omkring kl. 20 kommer hans reserve ud i graven. Som indledning afgiver de en samlet salve. Så skyder alle, alt hvad de overhovedet kan sende gennem geværerne. Bliver der fra vores side sendt en lysrakete op, skyder de som vilde. Særligt ha de udset sig lyskasteren ved 6. Kompanie ... Blev det på et tidspunkt lidt for meget, skyder vore minekastere. Kort før kl. 3 om morgenen forstærkes ilden endnu engang til en uhyre voldsomhed. Skidtet flyver ind i vore øjne og skyttegravens er gennemhullet af russiske skud. Deres tynde stålnikkelkappe går i stykker og deres blykærne deformerer fuldstændig. Præcist kl. 3 standser ilden. Reserven rykker tilbage. Kun posterne skyder nu. Snart stiger også røgen op fra graven.. Den russiske soldat koger morgendrik.

Så går her og der timerne indtil middag, og sådan går det dag efter dag

»Sådan får det dag efter dag«. Snart snakker man for første gang om skyttegravskrigens ensformighed, og glæder sig af hele hjertet på en kort afløsning til Kalmaria. Og selvom den halve times vej ikke altid var rosenrød og bevogtet af skytsengle, og selvom der stadig ved nattetide flyver kugler gennem gaderne – en aften med latter og vittigheder, en aften med sange i sludren i kredsen af kammerater selvom lyskuglerne stiger til vejrs og reserve og feltkøkkener iler mod fronten, kompenserer det for ti dage i konstant forsvar.

Men intet varer ved. Heller ikke denne idyl. Om natten til 13. juni flammer det pludseligt op i byggen på den tyske stilling. Tætte skyer af røg siver hen over gravene. Når vinden spreder dem, kan høje flammer ses. Ammunition brager, en regn af gnister rammer den magiske hvide kirke. Kalmaria brænder. Ingen ved, hvordan den opstod. Det begynder ved lazarettet og ved den nordlige bro og breder sig hurtigt over de tilstødende gader. Vinden hjælper til. Det udtørrede træ brænder som fyrsvamp. Selvom reserve og bagved liggende enheder hjælper med slukningsarbejdet, redder en stor del af befolkningen kun deres nøgle liv. En forskræmt elendighed samler sig på markerne. Bykommandanten sørger for brød. Så vandre mange i retning af Wylkowyszki. Det er blevet mere ensomt. Og når man i tjenstligt ærinde går gennem byen for ved en falden kammerats grav at sige en stille bøn, stirre rundt om nøgle mure og forkullede bjælker en i møde.

I mellemtiden havde slaget i Galizien taget et stadig større omfang. De gennembrydende tropper havde for længst opdaget nye mål længere fremme, og heller ikke Italiens krigserklæring havde formået at bremse dem. Mens der ved Isonzo og i Alpepassene opmarcherede forsvarsdivisioner, havde han nået San – Misznia – og Dnjestre linjen, og samlede nu nye kræfter foran stærkt udbyggede stillinger. Et kraftigt modangreb mod Linsingens Sydarmee var med besvær lykkedes.

Den tyske Oberbefehlshaber Ost skulle fortsat demonstrere. Det var tidspunktet, hvor denne opgave igen skulle fordres. Den 5. juni havde genoptagelsen af fremstødet i Kurland bragt den tyske linje et betragteligt stykke fremad, og var igen kommet indenfor artilleri afstand af Schaulen. Den 14. indtrådte der igen stilstand her. Det lykkedes heller ikke Litzmann at trænge russerne foran venstre fløj tilbage i skoven foran Kowno. Han vil have frit udsyn til fæstningen, og indsatte den 1. juni også 79. Reserve-Division fra nord på sin venstre fløj. Et hurtigt flankangreb havde den 8. og 9. juni omringet den overraskede fjende. Som de tyske tropper nåede østsidens af skoven, vandrede endnu engang 3.000 russere i fangenskab. Hos den utrættelige general dukkede tanken for første gang op, selv at angribe fæstningen. Imidlertid måtte den øverste hærledelse for tidspunktet afvise planen. Hver eneste disponible bataljon tilhørte fronten i Galizien, hvis sejren skulle hentes hjem inden vinter. 10. Armeefik direktiv om, at lade sig nøje med en total beherskelse af dens stillinger.

»Dermed var hverken Eichhorn eller jeg tilfredse«, skriver General Litzmann. »Under et møde i mit hovedkvarter i Mariampol den 5. juli klagede Eichhorn. »Man giver os ikke de nødvendige kræfter til en offensiv, og dømmes os til en defensiv, der måske kommer til at vare i månedsvis, i en så omfattende front, at det alene giver en alvorlig risiko. Hvis russerne trække fire til fem armekorps sammen til et godt anlagt angreb, vil vi komme i en meget vanskelig situation!« Han hilste velkommen, at jeg gennem gentagende angrebsoperationer af mindre omfang, havde foregøglet fjenden større styrke, end jeg i virkeligheden havde. Med sådanne operationer fulgte i øvrige også andre mål: frem for alt opretholdelsen af en offensiv ånd ved mine tropper, og naturligvis en stadig forbedring af min stilling. Gennem erobring af gunstigt placerede højder, skove og bebyggelser forsøgte jeg at give min forsvarsfront i så stor naturlig modstandskraft, at den med svage kræfter

kunne fastholdes trods en flere gange stærkere fjende. På den måde kunne der udspares tropper i stillingen, der kunne trækkes til og gøres klar til et angreb på Kowno. Endeligt sagde jeg til mig selv: hvis jeg havde held med i sådanne operationer at finde terræn i retning af Kowno, og erobre enkelte af de fremskudte stillinger i fæstningen, vil Kowno tiltrække sig den øverste hærledelses opmærksomhed, og måske endda bringe dertil, at frigøre de nødvendige kræfter til dens erobring.

Denne hensigt skulle også ved Kalmaria blive omsat til handling. Her var der i mellemtiden opstået mærkværdige kommandoforhold. Efter udtrækningen af 79. Reserve-Division havde Generalleutnant Wynecken overtaget afsnittet fra Vm. Wingrany i nord over Lubowo og Kalmaria til Vm. Lintzjanow. Han havde foruden mindre formationer som Jäger-Bataillon 2, tildelt 65. Infanterie-Brigade fra det gamle XXI. Korps med Regimenterne 17, 131 og en bataljon 166, 29 Landwehr-Brigade med de samlede Landwehr-Infanterie-Regiment 29, III./Landwehr-Regiment 28 og I./Landwehr-Regiment 75 og den fuldstændige Brigade v. Monteton.

Gruppe Wynexken befalede for den 14. maj:

1. XXXX. R.K. går i nat kl. 0030 med sin højre fløj fra Mostowek frem i retning Biale-Bloto – Budziska ...
2. Straks angrebet har gjort sig mærkbar i området Jodele, skal dette angreb støttes fra Afsnit Opitz gennem angreb mod linjen Kowale – Nowinka. På venstre fløjafsnit ved Kalmaria skal der omkring ½ time senere gennemføres angreb mod linjen Raudonlszki – Pojawiszki ...

Hertil udsendte afsnitskommandør, Oberstleutnant Opitz:

... I Afsnit II skal alle forberedelser træffes til, at der ½ time efter påbegyndelsen af angrebet i Afsnit I (Vestafsnit) ligeledes kan angribes.

og Regimentet:

- I. Bataillon angriber ½ time efter Regiment 264 har påbegyndt deres angreb, frem mod linjen Raudoniszki-Pojawiszki.

Storm – storm på Orja-bakkerne. Kl. 0630 stod Hauptmann Schemmann i 4. Kompanies grav med sine kompagnifører og underofficeren fra hans eneste maskingevær og gennemgik endnu engang alle detaljer. 4. Kompanie havde den første og samtidig den vanskeligste opgave. Den skal en halv time efter 264'ernes angreb, under støtte fra overskydende M.G.ild, angribe på højre fløj med tilslutning til venstre til 1. Kompanie og yderste fløj af 2. Kompanie. Angrebsretning var det fremskudte hjørne af den russiske stilling. 3. Kompanie skulle som reserve følge umiddelbart efter 4. i en mindre bue til højre, men direkte mod den stejle, granbevoksede Orja-høj, og efter erobringen af den forreste grav i et højre sving række hånd til 4. Kompanie. Tidspunktet for iværksættelse ville blive befålet: 264'erne skulle jo først være i bevægelse. »Nogen spørgsmål? – Nej – Så held og lykke!« Hælene klapper sammen, hånden til huen. Og så går hver tilbage til sin egen stilling.

Storm, for første gang mod en velbefæstet feltstilling. Det er en ubehagelig følelse. Derovre var pigtråd og en intakt skanse, og på den 800 meter brede slette rådnede ligene af de russere, som havde måttet betale med livet under tilsvarende angreb, og som havde været tilsvarende tapre. Ganske vist havde man ubetinget tillid til sine officerer, men alligevel var der en rest af uro. Var det bare så vidt! Et spring, og man var midt i floden og måtte svømme. Alle bragte sine ting i orden, og den nervøse omhyggelighed viste den indre uro. Her var der langt mere der skulle ordnes og gøres færdig. Hjem, gensyn, udsigt til fred og håb på lykke, alt sammen pakket ind i tankernes rygsæk, hvorfra det på rette tidspunkt igen kunne pakkes ud.

Over søen brygger morgentågen. Minutterne slæber sig kvalfuldt afsted. Så – lød det ikke som et fjernt Hurra? Til højre for søen på Højde 164 brager geværene. Mørke linjer stiger op ad bakken; 264'erne rykker frem. Hauptmann Schemmann befaler storm kl. 0800. Alle står i graven klar til spring. De sidste minutter. Oberleutnant Grallert kikke på sit ur; viserne nærmer sig fuld. Han står op på banketten for endnu engang at få et overblik over sine folk. »Afgang! Med Gud for konge og fædreland!« hører man ham råbe. Så river han sandsække ned fra brystværnet og springer som den første op ad graven ud i ingenmandsland. Bag ham klatrer folk op langs hele linjen, over brystværnet, gennem hindringen og ned ad bakken til markerne for neden. Som hjelmspidserne forsvinder under maskingeværets visir, trykker skytte af. Nedenfor holder stormen sit første pusterum. Over dem suser maskingeværbygger ind i den russiske skanse fra venstre mod højre, fra højre mod venstre – patronbånd efter patronbånd, mens artilleriet skore enkelte fuldtreffere i den befæstede sydkant af den lille granskov. Sand-

sække går i stykker, træforskalling splintrer. Russerne efterlader geværene i skydeskårene og bjærger sig i bunden af graven. Angrebet kommer igen ind i synsfeltet og når forpoststillingerne halvvejs. Indstil skydningen og efterfyld kølevand! Mens dampen stiger op fra kølekappen, giver Oberleutnant Grallert giver med håndtegn sit kompagni ordre til sving til højre og storm på Orja-bakken, da 3. Kompanie endnu ikke er nået frem. Selv springer han videre frem foran højre fløj, springer over skyttegrave og når med nogle få folk frem til toppen. Antallet af angribere er langt mindre end antallet af russere, der rækker hænderne i vejret.

I mellemtiden havde maskingeværer drejet sig om mod den fjendtlige højre øverst på Orja-bakken. En funktioneringsfejl tvinger til en ufrivillig pause, som Kompagni Feldwebel Denecke med sin kasse cigarer under armen, Offizierstellvertreter Schmidt og Vizefeldwebel Wenzel fra M.G.-kompagniet ankommer. Som »publikummer«. Hvem vil lade et sådant angreb gå forbi sig. De slæber hver på en kasse patroner, springer over og ned i dalen efter infanteriet. Endnu springer det op fra den mosede jord fra den spredte ild fra russiske maskingeværer – hans sidste livstegn – for kort efter blev det efter tapper modstand nedkæmper af Offizierstellvertreter Fuchs, der af Oberleutnant Grallert netop havde anmodet om denne særlige opgave, Unteroffizier Warncken og Musketier Grotjahn og Steinacker. De sidste skytter falder til ild fra folk, der med kompagniføreren er trængt frem til sydsiden af bakken, for at sikre den mod overraskelser.

1. og 2. Kompanie var på grund af den større pigtrådshindring kommet nogle få hundrede meter bagefter under det første stormløb. De kan se, at det største arbejde er gjort og assisterer med at samle fangerne. Sammen med den 3. Kompanie dækket af de øvrige, hentede ud af de mange løbegange og dækninger, er der samlet et rigt krigsbytte på 2 officerer, 1 feldwebel og 303 mand. Glæden herover er desto større, da der endnu næsen ikke er meldt om egne tab. Succesen ansporer folkene, de vil videre. Imidlertid må førerne beholde hovedet koldt. Det drejer sig i første omgang at sikre det vundne, samle alle kræfter og etablerer et forsvar. Mens 2. Kompanie søge dækning for flankebeskydningen fra Højde 138, indrettet 1. Kompanie en russisk løbegrav til forsvar. Foran dem på den åbne skråning ligger det tapre maskingeværmandskab og skyder, hvad de kan få igennem det varme løb mod de sværme af russere, der løber tilbage gennem de gule kornmarker, og forgæves forsøger at samle sig til modangreb. Da ammunitionen begynder at svinde, graver det sig ned i infanterilinjens. 34 patronbånd er tomme, 8.500 patroner forbragt. Det betyder stor karrighed med de sidste til brug i natten.

I et stykke tid har artilleriet ordet. Russerne ligger den nye stilling under shrapnelild og lægger en forsinket spærreild over engen, hvilket i betydelig grad vanskeliggør genforsyningen med ammunition. De tyske feltkanoner beskød med begejstrende træfsikkerhed og hurtighed de forstærkninger - to regimenter stærk – der samlede sig på markerne ved Pojawiszki. I mellemtiden havde Oberleutnant Grallert øjeblikkeligt beordret anlagt en skyttegrav mod syd og mod øst. Gefreiter Muss fra M.G.-kompagniet var nået frem fra Kalmaria til forstærkning med et russisk maskingevær. Et nyligt erobret bemandedes af et tysk reservemandskab. Den utrættelige Vizefeldwebel Wenzel finder under en driftig undersøgelse af en ammunitionsdækning den nødvendige ammunition. Og da russerne kl. 2 om natten angreb fra syd mod de med to delinger fra 10. Kompanie forstærkede 3. og 4. Kompanie og to timer senere fra øst gennem mandshøjt korn, bliver de blodigt skudt sønder og sammen. I morgengryet dækkede det modnende korn over 200 tavse døde fra de russiske regimenter 209 og 212.

En tak fra Gruppekommandøren den følgende dag omtaler også 264'ernes succes mod Højde 164:

For de ved angrebet den 15. juni 1915 beviste præstation udtaler jeg min oprigtige tak. Uden opofrende tapperhed og omtanke, havde det ikke været muligt at kaste en i antal overlegne fjenden tilbage fra hans formodede uindtagelige stilling og tage omkring 1000 fanger.

Sign. Wynecken

Den største tilfredsstillelse for førerne lå imidlertid deri, at stormen kun havde kostet 2 døde og 30 sårede. Offizierstellvertreter Fuchs var under forsvaret endnu engang blevet ramt af en kugle i skulderen.

Hvad nu? De skansende kompagnier havde hele tiden øje til venstre mod Højde 138, hvorfra fjenden opmærksomt og ivrigt med flankeild forstyrrede arbejdet og trafikken. Hans stigende kampaktivitet stemte ikke helt overens med Division Wynecken's meldinger om, at fjenden var stærkt rystet. Og det var med nogen mistro, at ordren til et angreb blev modtaget den 18. juni:

Regimentet skal efter indtagelse af Højde 138 samles i angrebskolonne Optiz ved Smolnica til videre fremrykning i retning af Mackowo.

Og ganske rigtig! Angrebet på Højde 138 – forudsætningen for regimentets fremrykning – mislykkedes. Major zur Megede lod I. Bataillon blive på Orja-bakken; III. Bataljon stillede sig klar ved Smolnica efter at II. Ba-

taillon havde overtaget dens linje, og efter at alt disponibelt personel fra kamptræn og lettere syge var trukket frem for nogenlunde at kunne besætte den fire kilometer lange linje.

Endnu et angreb blev planlagt til den 19. juni:

Divisionen fortsætter 19. 6. offensiven ... Kl. 11 stormer Oberstleutnant Opitz med dem ham underlagte enheder (Jäger-Bataillon 2, III./Landsturm 28, III./266, I og 2. Kompanie 166) de fjendtlige skyttegrave ved Højde 138 nordlig frem til Kirna.

Tidligt på morgenen blev III. Bataillon truffet frem til stormudgangsstillingen ved Orja-søen i midten mellem III./Landw. Rgt. 28 og Jäg.Batl. 2. Endnu engang finder angrebet en strålende taktiker i Hauptmann Sinhuber. Han indsætter kun 9. og 12. Kompanie, og beslutter at forstærke artilleriforberedelsen med overskydning med maskingevær. Som Leutnant Stüwe med sine delingsførere kryber frem til murene på en nedbrændt gård, for 300 meter foran fjenden at fordele afsnit, påviser Hauptmann Einhuber M.G. stillingerne oppe på Orja-bakken og stiller sig med øjenkontakt med dem, for personligt at lede ilden med håndsignaler.

Solen står middagshøjt, da russerne opdager forberedelserne. Tunge granater knuser skråningen og kaster sprængstykker, jordklumper og damp ned i skyttehullerne. Det fremskynder hurtigt muligt at bryde fremad. Kl. 1315 hæver Hauptmann Einhuber armen. Tre maskingeværere sender deres byger af ild mod de russiske stillinger. Bajonetter blinker i fortærrænet. Med koncentreret kraft går det i spring fremad opad skråningen. Efter 200 meter har man mistet pusten. Fald ned! Få vejret! Hen over hovederne suser fortsat maskingeværernes ild og trykker den russiske besætning ned i bunden af deres skyttegrave. Ikke et skud kommer derfra. Men fra venstre, fra Højde 138, fløjter og pifter det. Endnu engang ser det ud som om, det ildsprudlende bjerg ikke kan besejres. Heller ikke jægerne kan komme fremad. 12. Kompanie har betragtelige tab. Hver eneste minuts tøven forøger dem. »Klar til spring! Fremad, hurtigt!« Endnu et kapløb med døden, så tænder et brølende Hurra langs hele linjen. Hauptmann Einhuber sænker armen. Maskingeværerne tier. De hurtigste springer ned i graven i hovedet på russerne. Med håndgranater bliver stillingen frem til nordsiden rullet op og forsejlet med jord og pigtråd. De tungt åndende stormere fra 9. stirrer mod toppen. Ingen skudfelt! Videre! På den anden side bakken var der en 40 meter bred skyttegrav. Hen! Og så hed det skansning. Graven er kun knædyb og ligger fulde af døde og sårede, venner og fjender. Hele tiden kom der flankeld fra Højde 138. Russerne forsøger hele tiden at støde frem gennem døde vinkler. 12. Kompanie lider hårdt. Den tapre Feldwebelleutnant Ehrlich bliver ramt af i ryggen af en kugle og af en granatsplint, som han bliver båret væk. Også Leutnant Arthur Schmidt sættes ud af spillet med et skudsår i hånden. De er ikke muligt at trænge længere frem. Kompagnierne kan være glade, hvis deres stillinger kan gøres nogenlunde forsvarsduelige inden nat. Reserver frem! De havde heller ikke haft det let, og havde under artilleriilden trykket sig tæt ind til ruinerne af gården. Her blev Leutnant Röder fra 11. Kompanie blevet såret. Som det begynder at blive mørkt, sender Hauptmann Einhuber 10. Kompanie frem som forstærkning. Undervejs blev Leutnant Erich Schmidt hårdt såret af et skud i hovedet. Langsomt bliver graven uddybet gennem den hårde lerjord, og omkring midnat er 9. forbundet til 12. Kompanie, og herfra videre til jægerne. Den sidste forbindelse var netop skabt, da det bliver levende foran den opkastede jord. Russerne var gennem en lavning i terrænet nået uset ind på 40 meter af stillingen, og springer nu beslutsomt frem i angreb. I lyset fra en lyskugle kunne man se en officer svinge med sin sabel foran tætte linjer. Så begyndte jægerne maskingeværere og infanteriets hurtigild, fulgt af vilde skrig fra fortærrænet. Mørke skikkelser falder forover og ned i den tyske grav og på den dampende skråning. Igen og igen angriber russerne, den sejeste og tapreste modstander, bataljonen endnu havde mødt. Men angrebene bliver svagere. Omkring kl. 1 falder ilden til enkeltskud. Et par overfald med shrapnel hjem søger 4. Kompanie, dræber en mand og såret to andre og Leutnant Seler. Herefter indtræffer en stiltiende våbenstilstand for at bjerge døde og sårede. De nærmeste faldne fjender lægges ind i en tværgrav og dækkes til med jord; over andre strøs klorkalk. Som morgenen den 20. venlig og klar indtræffer, kan også hullerne i III. Bataillon tælles op: 32 døde og 121 sårede.

Fjenden er forstærket langs divisionens front. Angrebet på Højde 138 øst for Kalmaria blev midlertidig indstillet ... De opnåede stillinger skal holdes.

Sådan lød situationsrapporten fra Division Wynecken den 20. juni. Den blev samtidig fulgt af en ny troppeinddeling. Det sydlige afsnit blev som tidligere holdt af 65. Infanterie-Brigade under Generalmajor Nagel, den nordlige af blandede Landwehr enheder under Oberst v. Maur. I midten mellem disse lå Brigade Monteton med tildelte Jäger-Bataillon 2, II/Landwehr-Regiment 28 og en ½ Bataillon 166. Major zur Megede overtog afsnit fra Orja-højderne til Szeszupa. Efter reorganisering af enheder var linjen besat som følger: på højre fløj forankret på søen stod I./266, 3., 4., 1 Kompanie fremme, 2. Kompanie bag ved. Herefter III./266 med 11., 9., 12. Kompanie i

stilling og 10. i reserve bag 2. Jäger-Bataillon, herefter II./266, 7., 8., 5. fremme, 6. Kompanie trukket tilbage til Øst kirkegården, og på den anden side Szeszupa 1. og 6./166. Landwehr-Bataillon 28 var anbragt på kasernen i byens sydlige udkant og var til disposition for afsnittet, men efter at kampaktiviteterne svandt hen, blev den sendt på march til Wylkowyszki. Samtidig tog Gruppekommandøren afsked:

Staben ved 29. Gemischte Landwehr-Brigade forskyder i morgen til Wylkowyski til anden anvendelse. Indtil ankomsten af en ny divisionsstab overtager Generalmajor Nagel kommandoen over de tre afsnit under Gruppe Wynecken ... Det blev mig forundt den 15., 18 og 19. 6. 15 at føre gruppens enheder i angreb mod en stærkt forskanset fjende. Ved min afsked har jeg behov for at overbringe min oprigtige tak til samtlige officerer, underofficerer og mandskab for den herunder beviste tapperhed og udholdenhed.
Sign. Wynecken

To dage senere udfyldte endnu engang en ny gruppe personerstatning (3 Vizefeldwebel, 17 Unteroffiziere og 387 mand fra I. Ersatz 86, II. Ersatz 86 og Ersatz 86) hullerne fra de sidste kampe. Så sluttede juni med skanninger og regelmæssig vagttjeneste. Korpsbefalingen på månedens sidste dag blev læst med særlig glæde:

Gennem mundtlige beretninger fra Brigadekommandøren erfarer jeg først i dag nærmere om kampene med I./266 den 15.6, III./266 og Pommerschen Bismarckjägere den 19. 6.

Tropperne har i et fortrinligt samvirke med artilleriet taget højderne nordvest for Orja-søen i besiddelse gennem dygtighed og offervillighed.

Jeg ønsker i fremtidig rettidig at modtaget korte, sandfærdige meldinger om mig underlagte enheders præstationer, så jeg uden forsinkelse og med den rette værdsættelse af præstationen, kan udtrykke min anerkendelse.

Det vil ikke komme til at mangle yderligere muligheder for enhederne at udfører særlige gerninger.

Den kommanderende General
Sign. Litzmann

Den første »mulighed for særlige gerninger« viste sig også med det samme. Sammen med Litzmanns anerkendelse kom også en brigadefaling til et nyt angreb:

1. Natten mellem 30.6 og 1.7.15 sætter Afsnit zur Megede sig i besiddelse af Højde 1138 sydøst for Kalmaria.
2. Hertil for Major zur Megede foruden ham allerede underlagte tropper, to kompagnier R.I.R. 264 stillet til disposition. De ankommer 29.6. kl. 22 til syd kasernen og skal anvendes som reserve i bataljonsafsnittet. Kompagnierne må kun på min godkendelse indsættes i forreste linje.
3. Mellem kl. 2300 og 0015 belægger Schwere Minenwerfer-Abteilung 6 Højde 138 og området øst herfor omfattende med tunge, middeltunge og lette granater. Ligeledes tager artilleriet efter nærmere anvisning fra Oberstlt. Opitz Højde 138 og de fjendtlige artilleristillinger under livlig beskydning, mens også den samlede øvrige fjendtlige stilling fra Marjanka til øst for Dembowo beskydes.
4. Kl. 2400 iværksætter infanteriet stormen. Artilleri og minekastere forlægger deres ild til området øst for Højde 138 og de mod syd og nord strækkende fjendtlige grave. En del af minekasterne går så snart som muligt i stilling på Højde 138.
5. På hele den øvrige brigadefront iværksættes kl. 0030 en livlig infanteri- og maskingeværskydning. Afsmit von Maur og 65. Infanterie-Brigade skal om muligt iværksatte det samme i eget afsnit.
6. Lypistoler må under angrebet på Højde 138 ikke tages i anvendelse.

Sign. von Monteton.

Altså et tredje forsøg på at erobre den beherskede højde. Optimismen var noget begrænset på grund af de tidligere forsøg: det førte stort anlagte forsøg af jægerne og 166'erne den 18. 6 var mislykket og det næste den følgende dag havde også kun resulteret i små terræn gevinster for III./266 under store omkostninger. Major zur Megede besluttede at gennemfører det tredje forsøg med langt mindre styrker, og til at sikre succes gennem omhyggelige gennemførte forberedelser. Han tanker blev nedfældet med følgende ord:

Ad Punkt 2. De to ankommende kompagnier fra Regt. 264 tildeles I. og II. Bataillon som afsnitsreserve. De forbliver i Syd kasernen og trækkes frem herfra, når egne afsnitsreserver rykker frem til deltagelse i stormen på Højde 138.

Ad Punkt 4. I stormen på Højde 138 deltager to kompagnier fra Jäger-Batl. 2, et kompagni fra hver af I. og II./RIR 266 og to maskingeværer begge under kommando af Hauptmann Parlow (Kdr. J.B. 2)

Påklædning: Uden oppakning, overhængt beskyttelsesskjold (modtages ved Pionierdepot R.Pi. 83), skanseværktøj. Mandskabet skal forsynes med rigelige nærkampmidler og levnedsmidler. –

Jeg anmoder Hr. Hauptmann Parlow og kompagnifører for alle fire kompagnier, i morgen kl. 11 at indfinde sig på venstre fløj af jægerens afsnit. ...

Afsnitsbefaling: Alle ikke i stormen deltagende tropper forbliver ubetinget i deres stillinger og forholder sig i henhold til Punkt 5 i foroven gængs brigadeførelse. Enhver fremadgående bevægelse skal på forhånd med forklaring af situationen telefonisk forelægges mig til godkendelse, da det i første omgang udelukkende drejer sig om at tage Højde 138 i besiddelse.

Fornuftige begrænsninger, dygtig taktisk føring og modig storm skulle bringe regimentet en tredje skøn succes.

1. juli. På grund af manglende flyveropklaring er angrebet blevet udsat med 24 timer. Uvillig går en skøn sommerdag mod sin slutning. Solen var for længst gået ned bag tårnene i Kalmaria, men det syntes som ville det slet ikke ville blive mørkt. Fra øst kirkegården slangede sig tornysterløse skytter sig fremad, passerede syd forbi den sønderskudte vindmølle, kravler et stykke frem ad vejen mod Olita, og forsvandt så ned i jægerens løbegrave. 8. Kompanie besatte udgangsstillingen ved siden af 2. Kompanie. En kornmod lyser op i horisonten; over graven hersker en uhyggelig stilhed.

Så – omkring kl. 2230 kastede russerne håndgranater ud i fortærrænet. Fra hans grave kommer mistænkelige lyde som trak han forstærkninger frem og forstærkede besætningen. Ville de angribe? Kom de os i forkøbet? En ængstelig halv time forløb; endnu tøver de. Og nu er det for sent. Bag bakken buldrede det. Lyn kom i møde. Gnister sprang mod himlen. Støvskyer samlede sig derovre i de russiske skanser. Lyde forplantede sig gennem sommernatten. To 15-cm batterier løste skud efter skud. Feltartilleriet blandede sig imellem, og snart rystede jorden af et helvedes brag: miner. Som kometer steg de op fra de tyske grave, vendte om i deres lysende bane, eksploderede i dybe kratere og sendte sprængstykker tilbage. Fladt i bunden af graven kunne angriberne føle deres hjerteslag mod jorden. Også i sidegraven står alle afventende og lyttende, blændet af ildglimtene, til ødelæggelsernes tusinder af stemmer.

Efter at minekasterne havde sendt 50 tunge og 150 middeltunge og lette granater afsted, var det tid. Ingenmandsland damper, røgskyer rækker sig mod månen. Så bliver der klatret op ad graven; et jægerkompagni og to maskingeværer forsvinder ind i røgen. Kun et par forvildede kugler flyver over marken. I et gevaldigt spring er de oppe ad skråningen, tæt fulgt af begge reservekompagnier. Som de forreste skytter af 8. Kompanie nåede vejskråningen langs vejoverførelsen og stødte ind i de forrådnede lig af en russisk underofficerspost, lød jægerens hurra fra bakken. De var i en vild storm sprunget over tre forpoststillinger og stod nu på toppen. 2. og 8. Kompanie hastede gennem røg og os for at nå dem. I et virvar af sammenskudte grave og sammenstyrtede dækninger lå døde og levende. Fra den mange gange oprodede jord stak bjælker, geværkolber, bajonetspidse, lemmer, tøjstumper. Imellem lå levende, bidende, jamrende, grædende, vridende sig i dødsangst ned langs bakken eller sammenkrøbet i skyttehuller. De to infanterikompanier placerede sig på fløjene af jægerne. Endnu skød et maskingevær til højre ret tæt på. Fører for 2. Kompanie, Hauptmann Balcke blev såret, men hans folk vidste, hvad der skulle gøres: Gå på! Som de dukkede op på kanten af skyttegraven, rakte alle hænderne i vejret.

Mens fangerne blev samlet i udgangsstillingen, arbejdede sejrherrene feberagtig på den erobrede linje. Spanske ryttere blev flyttet over til den anden side af skyttegraven. Patronkasser af zink, sandsække og russiske tornystre forstærkede brystværnet og rammer for de medbragte skydeskårspanser. På rette tid blev stillingen forstærket af en deling jægere med to maskingeværer, så et russisk angrebsforsøg blev standset allerede i fødslen. Endnu knurrede det fjendtlige artilleri i deres forstyrrede søvn. Så steg solen op på en skyfri himmel. Lærkerne sang over kornmarkerne. En frisk vind gjorde godt i lungerne og mange en soldat foldede hænderne i taknemmelighed.

Som kompagnierne i III. Bataillon så kammeraterne på Højde 138 skanse, blev heller ikke de i deres gamle stillinger. De indtog næsten uden at møde modstand de overfor liggende grave, tog 150 fanger og forlængede i retning af højden. Oberleutnant v. Posen steg op på brystværnet for at se, hvor langt fjenden var trængt tilbage. Pludseligt faldt han ned i armene på Vizefeldwebel Brandis. En kugle fra en russisk skarpskytte havde ham han dødeligt i højre øje; på dette tidspunkt blev Leutnant Ludwig Petersen fra 9. Kompanie for anden gang såret. Også II. Bataillon forskyder fremad. 5. Kompanie bragte 59 overløbere fra Regiment 211 tilbage. 6. Kompanie bære deres Leutnant Landmann tilbage. Også han er dræbt af et skud i hovedet.

I Kalmaria hober byttet sig op. Da det er talt op er i alt 3 officerer og 770 mand taget til fange. 3 maskingeværer med 6 kasser ammunition, 1250 geværer, 120.000 patroner, 180 små spader, 50 håndgranater, 30 ruller pigtråd og 1 telefonapparat bragt tilbage materielbytte. Dertil blev det meldt, at fjendens blodige tab endnu ikke kunne fastslås, da døde og sårede på grund af artilleri- og minekaster virkning delvist var begravede. Og de tyske? De er uforholdsvist mindre: 5 døde og 24 sårede. Og alligevel, ingen kammerat kunne erstattes, og venner sørger ikke over masser, men netop den, han lige havde mistet. Imidlertid vidste angriberne allerede forinden, at

han måtte sætte livet ind, og at det blev krævet af så få, må være en trøst, og for regimentskommandøren et bevis på, at hans omtanke havde båret frugt, og havde holdt prisen for sejren så langt ned som det var muligt.

I sit skrift »Kowno« skriver Litzmann:

På den måde blev den første juli nat den vigtige Højde 1138 ved Kalmaria indtaget. Det var et typisk eksempel på samvittighedsfuld forberedelse og den fornemste samvirke alle våbenarter ... På vores side talte vi kun 5 døde, 29 sårede! Hvilken tilfredsstillelse for Brigadekommandøren, Oberst von Monteston, der havde fået betroet forberedelsen og gennemførelsen af operationen! Hvilken tilskyndelse til hans kammerater om at gøre ligeledes! Hvilken indflydelse på troppernes moral! Der dannede sig hos vore soldater en fast overbevisning om, at hvor end XXXX. Korps angriber, vil Gud skænke ham sejren. Og denne stærke Guds- og selvtilid er en kraftig løftestang for succes i krig.

In formiddagen den 3. juli begravede en stille sørgemenighed de faldne på regimentets kirkegård. Næsten alle kompagniførere var tilstedeværende. Så kom en ordonnans hastende. Gennem telefon havde Leutnant Johannsen fra stilling meddelt, at fjenden tilsyneladende havde rømmet deres stillinger overfor I. Bataillon. Endnu på kirkegården udstedte brigade- og regimentskommandører deres ordre til fornyet fremrykning. I mellemtiden havde en officerspatrulje fra 1. Kompanie under Offizierstellvertreter König og en opklaringspatrulje fra 4. Kompanie under Gefreiter Herzer fundet den russiske grav tom. De have fanget en enkeltmandspost ved Randoniszki, og havde først på den anden side landsbyen igen stødt på fjenden ved en ensomt beliggende gård. Bag dem besatte bataljonen den forladte stilling. Efter at have passeret ligfeltet fra 15. juni, byggede 4. Kompanie en ny grav på 500 meters længde fra den nordlige kant af Randoniszki mod sydvest til Højde 130, hvor den havde tilslutning til 3. og 1. Kompanie.

Efter en kold, månelys nat og en brændende varm sommer søndag, udsendte brigaden den 4. juli befaling om en ny afsnitsinddeling. Regimentet skal overtage hele den erobrede stilling fra Orja-gårdene over Højde 129 til Szeszupa åen. Kommandoen over 2. Kompanie blev overtaget af Leutnant Johannsen. Efter at Hauptmann Brendenkamp var vendt tilbage til 11. Kompanie, blev 12. overtaget af Leutnant Faasch. Han skulle blive den eneste, det blev forundt at fører sit kompagni indtil krigens slutning. Den tapre jægerbataljon blev den 6. juli trukket ud af linjen og sat i march mod Mariampol. Samtidig kunne 8. Kompanie hvile på sine laurbær i reservestillingen ved øst kirkegården. Efter et bad i den lunkne Szeszupa, fejrede de en takkeaften med sang og en kold sejrø, der fik sit højdepunkt med oplæsningen af korpsbefalingen fra 4. juli:

Natten fra 1. til 2. juli blev den vigtige og af fjenden stærkt forskansede og stærkt besatte Højde 138 sydøst for Kalmaria, tillige med de til siderne stødende grave, indtaget af os i en storm. 3 officerer, 714 mand blev taget til fange. 3 M.G. og 1250 geværer, meget store mængder ammunition og anden krigsmateriel erobret. Vi betalte vores sejr med 5 døde (heraf 2 officerer R.I.R. 266) og 30 sårede (herunder 2 officerer fra R.I.R. 266). Om end tabet af hver eneste kammerat er smertelig, er det set i forhold til den store succes og til modstanderens store blodige tab, et helt usædvanlig lille offer!

Dette lykkelige forhold skyldes udelukkende det udmærkede samvirke mellem de deltagende våben. Infanteri og jægere, felt og tungt artilleri pionerer og deres minekastere – alle har de her på forbilledlig måde arbejdet sammen, og gennem et mønsteragtigt forbillende vist, hvordan selv stærke fjendtlige stillinger kan tages når alle forberedelser træffes med sagkundskab, ro og utrættelig flid.

Det giver mig meget stor glæde, til alle fører og soldater, som gennem denne skønne våbensucces har gjort sig det fortjent, at udtale min særlige anerkendelse.

Den kommanderende general
Sign. Litzmann

Stormen på Højde 138 og Orja-højderne havde brækket ryggen på den fjendtlige stilling. Om natten den 6./7. juli rømmede russerne frivilligt den sidste stilling på bakkerne og indrettede først på den anden side dalen ved Raudonis- søen nye stillinger. Generalleutnant v. Berrer overtog kommandoen over den sydlige gruppe af XXXX. Reserve-Korps.

Det blev igen fredeligt i Kalmaria, fredeligere end nogensinde før. Allerede den 15. juni var omklamringen af byen mod syd blevet ophævet og trafik på bagsiden ikke længere under observation, og nu var også hovedgaden fri for de russiske posters sporadiske beskydning. Man kunne nu uforstyrret nyde de herlige sommeraftener.

En kostelig hvileperiode begyndte. Ganske vist lå alle tre bataljoner i stillingen, men russerne blev for hver dag mere fredelige. Op grund af den store afstand mellem stillingerne, kunne man igen stikke hovedet højere op. Der blev næsten ikke skudt. Ind i mellem udløste de russiske kanoner nogle enkelte skud, men det var som om,

de ikke helt kunne nå over engarealerne ved Pojawiszki. En shrapnel eksploderede meget højt foran de tyske stillinger; så ramte et helt lag blindgængere engene. Kun om natten forstyrrede de ind i mellem feltvagterne. Og at det tyske artilleri den 22. juli skød Pojawiszki i brand var en begivenhed. Antallet af tab mindskedes betydeligt. I de to uger efter angrebet var der kun 1 død og 10 sårede, herunder Offizierstellvertreter Hölck fra 5./266. De side to uger af juli var der tre døde og tre sårede. Erstatningspersonel havde på forhånd erstattet tabene i juli; den 27. juni var 3 Vizefeldwebel, 17 Unteroffiziere og 387 mand fra I. og II. Ersatz 86 og Ersatz 86 ankommet. Præcist en måned tidligere havde en tilgang af 14 unge »storm« løjtnanter fra et aspirantkursus i Warthelager bragt antallet af officerer op over antallet ved krigens start. Den 21. juli var 20 Offizierstellvertreter på anmodning fra regimentet ved direktiv fra A.K.O. 14. juli, blevet udnævnt til løjtnanter.

Nu, hvor bevægelser udenfor dækning ubekymret kunne ske, lod stillingen sig gøre beboelig. Foruden byggematerialer og rigelig med forplejning, blev også bataljonskantinens skatte bringe frem, der pludseligt var blevet så modig, at der kunne indrettes en fremskudt filial i skyttegravene, frem for alt forsynet med cigaretter og cognac. Skanset og bygget blev det om aftenen og om natten, da solen om dagen brændte ubarmhertigt. Et tordevejr gav en smule afkøling, men så vil det en tid overhovedet ikke ophører med at regne. Så blev det ubehageligt. Vandet steg i gravene til ankelhøjde og løb ind i dækningerne. Hvad der kunstfærdig var bygget op, styrtede sammen. Klumper af jord styrtede i den mudrede flod. Hvem der ikke på post krøb sammen i ler indsmurte frakker med kragen slået godt op om ørene, forsøgte med brædder og teltbaner at tætte deres beboelser, byggede beskyttende dæmninger mod det silende vand udenfor, og fangede dråberne fra loftet med ophængte kogekar, konserverdåser og lignende. Vinden susede i blanke skydeskår, nattens hvile efter posttjeneste fugtig. Det bragte tungsind.

Men så kom endnu en dag, med sommersonne som før. Med den tropiske hede steg plagen fra insekter. Myggestik svulmer op og ligner bylder. Kommer de fra de ikke-begravede lig? Reservekompagniet rensede den med udrustning af enhver art oversåede Højde 138, og mellem stillingerne opstod små bjerge af lædertøj, hjelme, geværer, bajonetter, spader, håndgranater, pigtråd, morgenstjerner, flaske med kalkvand til gasmasker, linned, konserverdåser, halvt udplyndrede tornystre, tomme hylstre og blindgængere, og med skjult forbitrelse blev der indsamlet hober af russiske dum-dum-kugler med afskårne spidser. Nu skulle der afgives begravelseskommandoer. Først nu, hvor der blev ledt efter de døde, viste det sig, hvor mange der var. Foran Højde 129 lå der i tre separate skyttekæder tilsammen omkring 150 mand. Så gemt i korn og græs tyskere og russere i vintertøj fra de første kampe efter Masuren-slaget. Utrættelig bliver der gravet indtil alle havde fundet deres sidste hvilested. Men alligevel stod den sødlige lugt over bakken, og veg kun modstridig for lugten af klorkalk. Et eller andet sted i resterne af stillingen blev der fundet en ødelagt violin – symbolet på det menneskeliv, krigen ødelagde.

De levende længtes efter vand, efter vand til indvendig og udvendig brug. Regelmæssigt blev der fra lazarettet leveret steriliseret drikkevand til stillingen i store glasballoner i kurve. Vandet i Szeszupa mistænkes for at bære kolera. For et forfriskende bad var den imidlertid god nok. Der var endda opsat trævægge til de generte. Og hvad Szeszupa er for venstre fløj, er Orja-søen for den højre, blot at der her er mere plads til at tumle sig. Det var næsten som i det holstenske Schweiz, og et lejlighedsvis ildoverfald med shrapnels kunne man ikke tænke på. Men også den midterste bataljon havde en egnet badeanstalt. I den lille sø vest for Højde 122 havde pionerer indrettet noget i stil med en badeanstalt. En høj mur beskyttede mod mulig beskydning. Man havde sammentømret en flådeagtig robåd med en teltbane som sejl. Det forstyrrede ikke, at badevandet også blev anvendt til tøjvask.

Det var naturligvis kompagniet i reserve, der havde størst fordel af alt dette. Men det manglede heller ikke arbejde. Efter oprydning af kamp- og mellemområder stod den på indre- og ydre tjeneste. Tøj, våben og udrustning blev igen sat i centrum og de sædvanlige appellere blev afholdt. Nye dækninger blev konstrueret. På græsmarken bag Højde 129 blev der ekserceret, og en træningsmarch med fuld oppakning var heller ikke længere en nyhed. Der blev imidlertid lagt stor vægt på en omhyggelig skydeuddannelse. Nord for Kalmaria, tæt på den gamle jødiske kirkegård ved Szeszupa var der anlagt en simpel skydebane. Fra en banket på selve kirkegården går skydebanen mod øst og slutter med faste ringskiver bag en fordybning til markører. Det hele foregår som i fredstid hjemme i garnisonen. To markører giver skudtegn og angiver træfferresultat på et tal tavle.

Desto bedre er aftenerne efter dagens arbejde. Mens ved broen natposten trak op, og som en middelalderlig portvagt begynder at kontrollere trafikken, lejrede de feltgrå sig på det grønne område ved øst kirkegården til fyraften. På de jordfyldte kister og kasser, der forhøjer kirkegårds-muren, vokser græs og blomster. De var ikke længere nødvendig til at opfange vildskud, og gav kulissen til stemningsfulde stunder omkring solnedgang. Foredrag skiftede med stunder med tvangfri sludren. Et harmonium spillede den første vise. Træk- og mundharmonika, tuba, rumsterstang og redekamme fulgte op med muntre sange indtil det lød »God aften, God nat«.

Sange væltede også frem, når M.G.-skytter med 24-timers mellemrum kørte i stilling. Dette var af kompagniføreren blevet anordnet til deres bekvemmelighed, men primært for at motionerer hestene, de på de saftige græsmarker havde spist sig rigeligt store. Når den brune travede ad vejen mod Suwalki og piskan lystigt blev svinget, lød der fra vognene en ny strofe til en gammel sang:

Hab' mel' Wage vollgelade,
 voll mit deutschen Jungen.
 Als wir zu den Russen fuhren,
 ham sie brav gesungen.
 Drum lad ich all mei Lebetage
 nur deutsche Jungen auf mei Wage.
 Hüh, Schimmel, Hüh!

Verden ser dog helt anderledes ud fra et kuskesæde end når man træt vandre til fods. Den falder som enkeltbilleder. Og mange skulle blive husket for evig. Eksempelvis stod der tæt på Szeszupa lige bag den store pionerbro, en helligstatue af træ øverst på en tynd søjle. Et sprængstykke havde fået dens nakke til at revne og halvdel af dens baldakin var revet helt af. En vildfarende kugle havde igen markeret såret på den korsfæstedes fødder. Soklen er skæv og knækket. Øverst i huset omkring krucifikset har en solsort bygget rede. Længere væk ragede to skæve trækors op, i og for sig ikke usædvanlig. Men de ligger under et kæmpe lindetræ, som gør stedet kønt. Blot er gården brændt ned og træet ødelagt og forkullet. Blot få kilometer bag fronten skærer segl gennem den gyldne høst. Krigsvante hænder yder fredsarbejde og ligger det gyldne korn i skår.

Høst! Den falder som juli lakker mod enden, hvor også den galiziske front begynder at råbe på hjælp til at høste de modne frugter. Og som kornet begynder at blive sat i skok, som høet begyndte at dufte på markerne, som de glemte haver i Kalmaria lyste sommergrøn, nåede råbene om hjælp også regimentet. Afsked! Afsked med det første krigshjem, afsked med den sejrige erobrede og fastholdte stilling, afsked med de 200 stumme kammerater, der som en sidste tjeneste blev lagt til hvile i række og geled i fjendeland, afsked med de første fastbrændte erindringer.

Efter afløsning af Infanterie-Regiment 97 marcherede regimentet om natten til 30. juli med et sidste blik på de tre kirker der bevogter en hoben ruiner, ad den samme vej, de for måneder siden var kommet, igen tilbage til Mariampol. Piger vinker og græder efter dem indtil den sidste del af III. Bataillon forsvinder i det fjerne.

Kalmaria ist ein schönes Städtchen – siehst wohl –
 weil's an der Szeszupa liegt – siehste wohl –
 Drinnen wohnen Judenmädschen, schöne Judenmädschen,
 aber keine Jungfrau nicht.
 Und es wird uns so schwer,
 aus Malmaria zu gehn,
 wenn die Hoffnung nicht wär'
 auf ein Nimmerwiedersehn.
 Lebe wohl, du kleine Dicke!
 Sei vergnügt, wenn ich dich brücke!
 Lebe wohl, auf Nimmerwiedersehn!

Kowno, Fort I

Düsing

1915

Fæstningen (Kowno)

Kampen på liv og død, der lige så pludseligt som foråret var brudt ind over en tysk-østrigske front i Karpaterne, var for længst blevet trængt tilbage af det tyske modangreb. forbundsfællernes uforudsete sejrsmarch havde efter voldsomme kampe om San, Dnjestr og Pruth linjerne, hensat hele østfronten i en feberagtig ophidselse. Den 22. juni var Lemberg faldet. Markensen havde kæmpende overskredet grænsen og trukket den østrigske sydfront med sig. Fjenden faldt tilbage mod Bug.

Det havde stor betydning. Truslen mod Ungarn var forsvundet. Østrigerne kunne indsætte tilstrækkelige kræfter til dækning af den italienske front. Tyrkerne var befriet for truslen om et angreb fra den russiske Odessa arme mod Bosporus. Bulgarien var advaret og modet taget fra Bulgarien. Det betød meget, men ikke nok. Ganske kunne det russiske tab på en halv million soldater erstattes, men ikke deres kampværdi. Men sejren var heller ikke blevet vundet uden tab til forbundet. Ganske vist var terræn erobret, men fjenden kæmpede stadig videre på fremmed jord og vil ved fortsatte angreb stadig forsvare hver eneste meter. For hærledelsen kom det ikke an på at erobre terræn; krigen på to fronter krævede, så hurtigt som muligt enten at lamme en af modstanderne eller helt bringe ham ud af krigen. Det hensigtsmæssige i at fortsætte operationerne i Øst var klar for alle ledende officerer i den tyske hær, men også nødvendigheden af, at ændre den afgørende angrebsretning. Presset mod øst måtte opgives, og de fjendtlige hovedkræfter i området mellem Bug og Weichsel rammes i flanken af et kraftigt fremstød fra nord. Imidlertid var der i denne afgørelsestunge time forskellige opfattelser hos den øverste hærledelse og hos Oberkommando-Ost om hvorledes de øvrige tyske østarmeer skulle anvendes i dette angreb. Falkenhays tanker rettede sig mod det nærliggende og det mulige; Han ville så hurtigt og så umiddelbar det overhovedet var muligt støtte og aflaste Mackensens angreb, og planlagde for et angreb med Armeegruppe v. Gallwitz fra den østpreussiske flanke mod syd i retning af Narew. Hindenburg derimod gik efter det hele. Med et omfattende angreb over Njemen og et efterfølgende bredt sving mod syd ville han med heldet fra Tannenberg og Masuren, knuse den samlede russiske Armeé i Weichsel-området i et sidste ødelæggende slag ved Warszawa. En

ophidset udveksling af noter afslørede striden mellem to store mænd, der på deres skuldre bar de tungeste byrder for den tyske fremtid.

»En katastrofe truer den russiske hærs masser, hvis et nyt gennembrud lykkes fra nord ind i ryggen på de russiske styrker«, skriver Hindenburg i sine memoirer. »Et stød i dybden af det fjendtlige forsvar, jeg vil sige i hjertet på den russiske hær, kræver en retning øst forbi Grodno«.

Derimod mente Falkenhayn: »Der ville ... formentlig ikke blive opnået andet, end på den galiziske front, hvor ubetinget sikkerhed var nødvendig: en usikker situation og måske en taktisk succes i Litauen af lokale betydning. Mere var ikke forventelig. Russerne har for længst erkendt risikoen ved en operativ omringelse, og træffe de nødvendige modforholdsregler. Deres muligheder lettes af deres overlegenhed i antal, deres omfattende jernbanekapacitet og den hensynsløshed, hvormed de kan prisgive terræn, og erfaringsmæssig prisgiver, så snart de finder det hensigtsmæssig«.

Hvad var det rigtige? Et slag kan ikke udkæmpes to gange. Kun en af to planer kunne bringes til udførelse. Skuffede den ene, ville den anden vokse som en bebrejdelse, og alligevel ved ingen, om den ville have opnået sejr. Hindenburgs plan var gennemsyret af dristighed: endnu engang – alt eller intet – at fremvinge afgørelsen. Men over det hele hang skyggen af Friedrichs den Store: »Stort anlagte felttogsplaner er uden tvivl de bedste. Under deres gennemførelse mærker man hurtig, hvad der er umuligt og indskrænker sig til det, der kan gennemføres. Dermed kommer man længere end med en mindre plan, de aldrig fører til noget ... Sådanne store planer er ikke altid succesfulde. Lykkes de imidlertid, afgør de krigen«.

Det blev »den lille plan«, der vandt. Samme dag som regimentet satte fod på Højde 138, modtog Oberbefehlshaber-Ost sine direktiver om at opgive sine planer, og støtte Armeegruppe v. Gallwitz med alle disponible kræfter. Omhyggelige forberedelser sikre succes. I midten af juli blev Narew overskredet. Også 9. Armees og Armeebteilung Woysrsch havde iværksat. Russerne trak sig ud af Weichsel-buen, endnu engang forsøgte Ludendorff at gøre Njemen-planen attraktiv for den øverste hærledelse, men den fastholdt dens standpunkt. Langsomt rykkede linjen frem mod Warszawa. Weichsel-fremspringet blev mindre og mindre. Som russerne begyndte at trække dens hære tilbage bag Bug og Njemen, besluttede Oberbefehlshaber-Ost på eget initiativ i sidste øjeblik at iværksætte omslutningen fra nord. Warszawa, Iwangorod, Nowo-Georgiewsk var tabte poster, om end de blev bittert forsvaret, men bagved lå en gevaldig beskyttelsesmur, forankret i dens skulderpunkter ved Kowno og Brest-Litowsk. Bag linjen, på grænsen til Litauen og Hviderusland, samlede fjenden i de første augustdage dele af dens slagte armeer, der var sluppet ud af omslutningen, med fornyede håb for kampen. Hastværk er lastværk. Mackensen rykkede allerede langs begge sider af Bug frem mod Brest-Litowsk, som Linsingen fra syd passerede, mens Below rykkede frem mod det højre ankerpunkt i den russiske centralfront. Og nu angreb også 10. Armees som den rykkede ind i fronten. Den havde længe nok stået med gevær ved fod. General v. Eichhorn havde allerede flere gange anmodet om operative opgaver. Han overdrog erobringen af fæstningen til den, der i måneder havde ønsket den: General Litzmann. Den 23. juli modtog det forstærkede XXXX. Reservekorps gennem Armeebefaling i gammel form til opgave at angribe fæstningen.

Det er en leg med ilden. Kowno spærre Njemen, hvor Wilna udmunder, dækker jernbanelinjen mod Petersburg og er tilsvarende dens strategiske betydning, udbygget som »Fæstning af 1. Klasse«. 8-14 kilometer fra centrum af byen lå på højder en kæde på 10 forter, forbundet med permanente batterier. De første fem af disse syd, de øvrige nord for Njemen. Et angreb kunne kun ske frontalt mellem jernbanelinjen Wirballen – Kowno og Njemen. Det vidste imidlertid også fjenden. Han havde trukket det først under krigen fuldførte Fort X langt mod vest på den høje kant af dalen, og havde omhyggeligt indrettet forterrænet til forsvar. Med alle fæstningsteknikkens midler – betonstruber, minefelter, faldgruber, hindregitre – er der her skabt en reel uovervindelig zone, der først kan betvinges efter masseindsats fra tungt artilleri. Og netop dette manglede i begyndelsen helt. Den øverste hærledelse behøvede det til belejringen af Nowo-Georgiewsk. Derfor skrev General Litzmann i sin dagbog:

»Det afhænger ene og alene af succes, om vi for kritikeren vil fremstå som helte eller som narre. Erobre vi Kowno, vil man formentlig lovprise vores dristighed, lider vi skibbrud, så vil man uvilkårlig spørge: Er det virkelig muligt, at et sådant æsel kan bringe det til at blive general? ... Men frygt for kritisk skal ikke få os til at vakle. Jeg har tillid til vore troppers store moralske overlegenhed, ligesom til, at vi forstår vores håndværk, og har en stærkere vilje til sejr end guvernøren i Gowno, Kavalerigeneral Grigorjeff. «

Generalen var efter Ludendorffs bedømmelse »en ildsjæl med stor indvirkning på soldaterne«. Det erfarede regimentet endnu engang, som det den 30. juli stod opmarcheret på kasernegården i Mariampol i en firkant omkring dets agtede korpskommandør. Støttet til en stok leverede generalen en stærk tale. Han forstod at appellere. Talen var hverken almindelig tale eller militærisk jargon. Han takkede, takkede for hele regimentets tapre, hengivende holdning under de hårde, tabsgivende kampe ved Kalwaria. Takkede I. Bataillon for stormen på Orja-

bakken, II. for erobringen af Højde 1389 og III. for det opofrende angreb den 19. juni. Han takkede både de levende og de døde, regimentets kommandør så vel som den simple musketer. Han takkede – og krævede: Meget var gjort, mere var at gøre! Så skred han fronten af, hilste specielt på hvert kompagni, spurgte den enkelte om hans glæder og sorger, efter familie og hjem, og knyttede personligt den yngste ridder jernkorsets sort-hvide ordensbånd i knaphullet. Foran de øvrige overrakte en mand i krigsmæssig borgerklædning og sportshue: Rudolf Herzog. I ham vil regimentet have en begejstret iagttagelse af dens præstationer.

Ved afkommanderingen af Hauptmann Schemmann til 1. Adjudant ved 9. Landwehr-Brigades stab, havde Hauptmann Mangels overtaget kommandoen over I. Bataillon, der om morgenen den sidste dag i juli begyndte march mod øst i gruppekolonne. Samme dag kørte de første orlovssoldater mod hjemmet. Alle vidste nu, at krig ikke er et lystigt eventyr fra i dag til i morgen, at det er blevet et håndværk med læringe arbejde, svende- og mesterstykker, med surt arbejde og ringe afslapning. Orlov fra kamp!

Mens de lykkelige damper mod vest, trækker hovedstyrken med mænd, heste og vogne mod et nyt slag. Hvorhen, ved ingen, men dog, at det unge kampprøvede regiment med en kampstyrke på 53 officerer og 2.434 mand ikke er bestemt for ophold i etapehvil. Det ligger i luften om kommende store begivenheder. Vejen fri og hageremmen trukket fast til.

I de første befalinger tales der kun om en »forestående kamphandling«. Til denne opstillede General Litzmann under kommando af Oberst v. Monteton en korpsreserve: Reserve-Infanterie-Regimenter 264 og 266, en eskadron fra 1. Kavallerie-Division, Reserve-Radfahrer-Kompanie 79 og II./Reserve-Feldartillerie-Regiment 66. Med denne styrke nåede Regiment i varmt, blæsende vejr som beordret frem til Szulima-Buda, hvor den gik i kvarter. II. Bataillon opstillede telte i nærheden af Racziliszi.

På den første årssdag for krigens udbrud, fortsatte regimentet som del af hovedstyrken i trykkende hede ad støvede, tilsyneladende uendelige veje mod øst. Ved middagstid nåede bataljonerne deres nye indkvarteringsområder: Budka for Regimentsstab, II. Bataillon og M.G.-kompagniet, Prshibudek før I. Bataillon og ½ af Batteri 66, Grigaljuny for III. Bataillon og det anden halve batteri af artilleriet.

Der fulgte nogle få dejlige dage i stilfærdig ro, men under presset af en usikker fremtid. Navnlig i Budka, der lå udenfor de store hærveje, udfoldede den litauiske sommer sig i sin fulde skønhed. Kun tjenesten mindede i nogle få timer om de kommende dage. I fritiden er kun øjeblikket nærværende, fred og ro og øjeblikkets skønhed.

Tøj, våben og krop blev bragt i orden. Så gik det ud på markerne for at bringe den sidste del af høsten i hus, hvorfra deres egne landsmænd havde forjaget beboerne. Men frem for alt lokkede overalt kirsebærtræerne med deres store herlighed af modne frugter. Høsten blev hurtigt organiseret af kompagnierne: alle autoriserede plukkere blev pålagt en skat, der skulle betales på forhånd: en hue eller et kogekar fuld til feltkøkken! og feldweblen våger med et argusøje over den korrekte opfyldelse af disse. Kirsebær og nudler! Som det dog kunne boble i kedlerne, og hvilken duft udsendte ikke de bristende rosenrøde bobler. Kirsebær og nudler, for første og sidste gang – dette herremåltid står som noget uforglemmeligt forud for stormen på Kowno.

Aftenerne er herlige. Som solen synker og en forfriskende kølighed sænker sig over markerne, samler sig alle omkring deres kvarterer. Endnu engang bliver posten gennemlæst, og med den begyndende tåge synes hjemmet at komme nærmere, mens man lytter til at folk synger, hører snakken om i går og i morgen, hvor erindringer og forhåbninger blander sig. Tobaksrøg stiger til himmels; i det fjerne forsøger en ensom hornblæser til at udnytte friaftenen med »Postillon im Walde«. Fra den nærliggende hærvej kan man høre vognenes raslen blandet med marcherende soldater. Længere tilbage klinger regimentets musikkorps med »Drei Linien«, og lejrballene begynder at blusse op. Der står et 28-cm batteri og venter på arbejde. Som vi – og ja, man må tage sig sammen til at indse, at den fjerne buldren ikke er et almindeligt tordenvejr, men kanoner, og af den stille snurren er en flyvemaskine og ikke vingeslag af en natsværmer. Tage sig sammen til at indse, at der bag sommerdagens fred trækker op til uvejr, at solen bliver mørkere og en trodsig fæstning knuses

Kun i to dage varede denne uforstyrrede idyl, men var alligevel en forstærkning af kompagnierne, der nu med tillid søgte tilslutning til de store kamphandlinger.

General Litzmann havde dannet fire angrebsafsnit. Brigade Zenker sikrede den stærkt truede højre flanke langs Jeszia, ved siden af lå 9. Landwehr-Brigade og 79. Reserve-Division, mens venstre fløj frem til Njemen blev holdt af den forstærkede 1. Reserve-Drager-Regiment under Oberstleutnant Charisius. Første opgave for alle forreste enheder var, at rense de sidste dele af skovområderne og skabe fri udsigt over fæstningen. Endnu stod korpsreserven bag højre fløj som bagstopper for denne indledende kamp. Den 3. august blev III. Bataillon allerede trukket frem til Podjekle, og alle dele af regimentet stod fra kl. 22 til kl. 5 næste morgen i en lun sommernat kampberedt langs landevejen Mariampol – Kowno ved kirkelandsbyen Szkraudsje. Det kom ikke til

indsættelse; 9. Landwehr-Brigade klarede det alene. Den næste aften angav en brigade befaling imidlertid de anspændte med det første mål:

Jeg overtager den 5.8. kl. 12 middag kommandoen over afsnittet efter det forstærkede Reserve-Dragoneregiment 1. R.I.R. 266 rykker ind i dette afsnit. Regimentet bryder op kl. 8 og når Raudsje, syd for boloto-Asheretisz ...

Altså på venstre fløj! Den 5. august kl. 8 overskred regimentet ved et skydende mørsers-batteri vejen Mariampol – Kowno og fortsætter gennem dyb sand langs endeløse skovveje mod nordøst. Der er igen trykkende hedt. Tornystrene trykker hårdt på de dampende kroppe. Hestene kæmper med gispende åndedræt fremad, men kan kun overvinde de mest sandede steder med hjælp fra soldaterne: blåbær opfrisker de tørre halse under det første rast. Videre. Blokstation Popilwa på banelinjen var med sin nødrampe et kriblende mylder; et enormt ammunitionsdepot, træ stilladser og telte, et krigslazaret under opbygning. Skinner og jernbanesveller – banelinje til det tungeste belejringsskyts – og så igen ind i skoven. Grantræerne er forkullede halvvejs oppe. Mos og underskov er væk, rester efter General Beckmanns maj friske modangreb. Det kan ikke dengang have været så varmt som i dag, ellers ville flammerne på få øjeblikke have forvandlet skoven til aske. Som solen stiger højere øges temperaturen, i første omgang mildnet af en afkølede vind, men i den vindstille nåleskov er varmen uudholdelig. Dertil kom brandlugten, den vanskelige vej og intet hvilepunkt for de betændte øjne. Pulsens banker, øjnene flakker. Stadig hyppigere synker en sammen med blege kinder og skummende mund. – En ordonnansrytter springer forbi i sandet: »Warszawa faldet!« Et brusende hurra forplanter sig fra kompagni til kompagni langs marchkolonnen og for de trætte til igen at rette sig op og komme videre.

På den måde nåede regimentet i middagssolen over Kajtzkiszki til Naudsje. Et opkvikkende bad i Ima-åen skyllede støv og træthed væk. Det er for varmt til at sove i teltlejren. Man læser de aviser, der er kommet sammen med posten, og gør alt færdigt indtil det mindste. Snart indtraf en nærmere befaling fra 79. Reserve-Division:

Indledende bemærkning: Målet med at finde terræn til observation og til stillinger til det tunge artilleri, er forblevet det samme. Gennemførelse af angrebet har ændret sig, da der hos os og hos fjenden har fundet troppeforskydninger sted, og fordi fjenden især har forstærket området syd og sydvest for Godlewo.

Divisionsbefaling:

- 1 ... 2. Den forstærkede 79. Res.Div. støttet af Brigade Monteton indtager tidligt 6.8. terræn til observation og artilleriets ildstillinger i retning Godlewo – Fort II – Taboriszki Gods. De erobrede stillinger skal øjeblikkeligt befæstes med alle midler.
3. I den forbindelse skal før 6.8. som minimum følgende linje være nået: Østkant skovstykket syd og nord for Ww. Nikolajewo (først og fremmest Højde 95) – Zu Dygry – Dembowo – Østkant skoven stik vest Zu Girniki-Marwa.
- 4 ... 5 ... 6 ...
7. Brigaden skal forsøge at rykke frem med I./258 i kontakt til Regiment 166, og med Regiment 266 kl. 0200 fra Ww (3½ km nordvest Nowina Gods) støde frem for at nå skovkant nordlig Zu Girniki-Marwa, her sikre venstre flanke og med mindst en bataljon at støde frem i retning Dembowo ...

Regimentet, der efter ovenstående ordre var overladt til sig selv, udsendte følgende opfølgning:

1. Regimentet har til opgave i morgen kl. 0200 at bryde op fra Bw på vejen Raudsje – Poderszki, med kontakt til I./250 at nå skovkanten vest for zu Girniki- Marwa
2. Regimentet bryder op fra sin bivuakplads kl. 2300 for at nå Ww. Rækkefølge: II. Batl. med 4 M.G., I. Batl., III. Batl., M.G.K. (uden 4 M.G.).
3. Fra Wv. folder regimentet ud således, at I. Batl. med højre fløj i kontakt til I./250 rykker frem gennem den sydlige del af skoven, og II. Batl. med stærk M.G. element langs nordkanten af skoven, rykker frem gennem den nordlige del. Tilslutning i Regiment: I. Batl. Skovekanten må ikke overskrides og skal øjeblikkeligt befæstes.
4. Til min disposition står kl. 0200 III./266 og M.G.K. klar på vejen 1 km vest for Wv.
5. Jeg opholder mig i artilleriobservationsposten i skovkanten 1200 meter syd Wv.
6. Troppeforbindeplads i vejgaflen ved Punkt 77

Kl. 22 – en supplerende befaling havde fremskudt tidspunktet med en time – trådte bataljonerne an i Naudsje på vejen mod »Wv«. I hurtig march gik det, ikke uden uheld, gennem den kulsorte skov. 200 meter bag R.I.R. 250's stillinger blev der gjort holdt. Herfra fik det kl. 0130 med I. og II. Bataillon frem fra det nedbrændte skov-

løberhus [Waldwärterhaus]. Under fremrykningen gennem skoven mødte I. Bataillon ingen modstand, og nåede kl. 0330 den østlige kant, hvor den fordrev svage posteringer. Ingen fremsendte patruljer søgte føling med fjenden. Som II. Bataillon med 6., 5., 8. Kompanie fremme og 7. bagved til venstre, efter en besværlig forberedelse, rykkede frem gennem den tætte underskov og med venstre fløj nåede skovkanten, begyndte geværlid pludseligt at slå ind i træerne. En stærk russisk feltvagt havde besat de ulmende ruiner af Zu Goishany. Sammen med enkelte vovemodige dykkede Leutnant Morchel ned i det gule korn og forsøgte gennem en flankbevægelse at afskære ham. To maskingeværer i hævet stilling gik den hurtigt til at falde tilbage i egen stilling. I mellemtiden var bataljonen foldet ud i et sving til venstre i nordkanten af skoven med 7. og 8. Kompanie i retning af denne gård. 5. og 6. Kompanie fortsatte fremrykningen mod øst og nåede med tilslutning til I. Bataillon kl. 0430 åben terræn. Efter meldinger fra patruljer var stærke fjendtlige styrker under fremrykning fra Wirbaliszki. Derudover bragede den flankerende ild fra Zu Goishany uafbrudt. 8. Kompanie havde sin første døde, sårede bjærgede sig ind i skoven, og også de øvrige forsøgte at skanse sig en dækning bag de tykke stammer. 9. og 10. Kompanie med to maskingeværer blev tildelt II. Bataillon som flankesikring, og gjort klar i vejgaflen sydøst for Zu Goishany.

Efterhånden fik I./250 arbejdet sig frem på linje med I./266. Forstærket med to maskingeværer havde bataljonen ingen problemer med at afvise svagere russiske angreb. På ordre fra Brigaden angreb Landsturm-Bataillon Insterburg gården Zu Goishany frontalt og opnåede kl. 0630 forbindelse til II./266 i nordkanten af skoven langs vejen Goishany – Girniki. Fjenden rømmede vestsiden af åen mellem Wirbaliszki og Karoliszki. Herefter blev nordkanten af skoven kun besat med patruljer. Kompagnierne i skovens østkant modtog de første hilsener fra fæstningen – tung artilleriild fra Taboriszki Gods og de sydvestlige forter ved Kowno. Det blev med stort held overstået.

Kl. 12 udsendte Brigaden befaling:

1. Ved mørkefald indføres følgende afsnitsinddeling: Afsnit A: (Major Florian med de ham underlagte enheder) i syd med kontakt til 79 R.D., i nord østkant skoven lige vest Zu Girniki-Marwa (nord) til skovskids lige vest for Mitkuny (syd). Afsnit B: (Oberstleutnant Charisius med de ham underlagte enheder) med kontakt til Afsnit A, mod nord til Njemen i området ved det første »h« i Szapjeshischi. Afsnit B skal i natten 6./7. 8. sætte sig i besiddelse af bakkelinjen vest for åen mellem Wirbaliszki og Karoliszki. Den rykker frem med højre fløj på Mitkuny (syd).
2. R.I.R. 266 bliver ved mørkefald afløst fra Afsnit A. I. og III./266 tager som hovedreserve opstilling 1 km vest for Wv 2,5 km vest for Zu Girniki-Marwa (nord). II./266 forbliver ligeledes til min disposition i skoven ved »zu« i Zu Girniki-Marwa. Den spærre nordkanten af skoven indtil Afsnit B har sat sig i besiddelse af højdelinjen langs vandløbet. Disse posteringer underlægges fra mørkets frembrud under Afsnit A ...

Regimentets supplerende befaling:

1. Store og Kamptræn forbliver i Nausje. Feltkøkkener kan trækkes frem.
2. Jeg erindrer om sikring af bivakpladserne. Ved hovedreserven aftales dette indbyrdes mellem bataljonskommandøerne.
3. Regimentsstabskvarter fra i dag kl. 16 i Naudsje.

Kl. 20 havde regimentet indtaget de befalede stillinger. Den kommanderende general havde tilsendt den 17 Jernkors med en anerkendende skrivelse. Natten var kold. 8. Kompanie deltog kl. 0400 i afvisningen af et russisk angreb på Mitkuny.

Den 5. august måtte kommandanten for Kowno, General Grigorjeff overfor sine officerer med en dagsbefaling kundgøre:

Fjenden er allerede ankommet foran fæstningen. Ikke alene er han kommet i kamp med vore forposter, men artillerikampen raser allerede i vore fremskudte stillinger og træfningerne med opklaringspatruljer er begyndt. Gennem opklaring er det fastslået, at fjenden er nået frem med stærke kræfter.

Endnu var den russiske general formentlig ikke helt den alvorlige situation bevist. Selvom Kowno truedes af omslutning fra nord af Belows Njemen-Armee og fra syd af Eichhorns højre fløj, ville et direkte angreb mod dette ankerpunkt i det vestrussiske fæstningssystem med knap 50 batterier, stadig være en usammenlignelig dristighed. Ti tunge krumbanevåben (tre 42'er, to 30,5'er, en 28'er og fire 21'er mörser), 10 batterier 15-cm haubitser, seks batterier 10-cm kanoner og atten lette feltbatterier skulle skyde en åbning. Men hvad betød det mod den otte gange så store fæstningsring med pigtråd og grave, jern og beton, minefeller og ulvefælder. Russerne vidste, hvad der stod på spil, og havde brugt hele forsommeren med et feberagtig arbejde på forstærkning.

ger. Tre divisioner forsvarede dette mægtige ankerpunkt i Njemen-Bug forsvars ringen, Selvom også kampstyrken var blevet reduceret gennem indsættelsen af rigsværns enheder, kunne artilleri fra seks moderne forter med mellemliggende fastbyggede batterier erstatte mange geværer. Fra Nowo-Georgiewsk var forstærkninger undervejs og i Minsk og Wilna stod stærke reserver. Derudover lænede forsvaret sig til højre til 5. Armee, der kun skridt for skridt faldt tilbage foran Below, og til venstre til 10. Armee, der i skovene ved Suwalki og Augustow endnu kæmpede langt fremme på den anden side af Njemen. På den måde var ingen af denne mægtige kampplads livsnerver overskåret. Endnu havde den jernbaneforbindelse mod Olita og Grodno og til kraftcentrene i baglandet.

Men hvor det haltede, fremgik også af en befaling fra Gregorjeff:

»Mange har forladt deres stillingen uden ordre som 20 til 30 fjendtlige ryttere nærmede sig, og uden at være beskudt. Hele kompagnier er gået tilbage, for ikke sige: løbet derfra. I stedet for at give ordre til at skyde, gav fører for bataljoner og kompagnier ordre til en hurtig tilbagetrækning, og efterlod artilleriets observations stilling som fjendens bytte. De gik tilbage til et eller andet sted bag fronten, gemte sig, og meldte ikke engang, hvor de var.

Og befalingen sluttede med ordene:

Mine herrer officerer ... vis at det ikke handler om redde vores egne selv, men om noget større og højere, som vi kalder fædrelandet.

At Litzmann ikke i længden ville vente med at teste denne ånd, skulle snart vise sig. Den 8. august kom det første hammerslag mod det faste bolværk.

De sidste lejrball glødede endnu, som brigadefbefalingen ved midnat angav målene for den nye dag:

1. Fjendes stillinger som kendt.
2. Forstærkede 79 R.D. tager 8.8. efter grundig forberedelse med artilleri med fremrykning langs hele fronten på venstre fløj Gods Tscheljeliszki.
3. Brigade Monteton dækker fortsat højre fløj af 79 R.D: og slutter sig til dens fremrykning.
5. R.I.R. 266 med en deling 2. Ldw.Pi.Komp. står kl. 0900 klar ved vejkrydset 1 km øst for Zu Goishany (2 km syd Goishany). Regimentet rykker frem med højre fløj langs sydkant Gård Mitkuny (syd), med venstre løj gård syd Wirbaliszki. Regimentet sætter sig i besiddelse af skoven foran Kamscha, nordøst Mitkuny ... Jäg.Batl. 2 står kl. 10 klar til min disposition ved Zu Goishany (Syd). Den følger på min ordre venstre fløj af R.I.R. 266. Den har ansvaret for sikring af venstre flanke. – Angrebstidspunkt for samtlige enheder befales senere. Den afhænger af artilleriets virkningskydning og vil formentlig ikke ske tidligere end kl. 1100.
5. ... R.F.A. 66 minus et batteri støtte R.I.R. 266 angreb. Den går omkring kl. 0800 i stilling i skoven øst for Zu Goishany (syd). Den skal primær beskyde linjen Mitkuny og Wirbaliszki. Skydeberedskab meldes til mig...

Kl. 15 trådte de forreste bataljoner ud i sommerdagens brændende sol. De gule sækkeformede lænkeballoner havde allerede hele dagen stået i nordøst, og som Hauptmann Seip med 7. og 8. Kompanie som de første folder ud fra husene foran Zu Goishany, dukkede hvide skyr op over skytterækkerne som perler på en snor. På den gyldne kornmark udgjorde I. Bataillon et herlig slagmaleri. Bølge efter følge dukker op, og bryder frem gennem enge og hede, græs og korn. Sorte søjler af jord springer op og forsvinder i skyer af shrapnels. Fjenden koncentrerer sit forsvar mod synlige skytter. Derfor kan III. Bataillon under Hauptmann Brednkamp ubemærket og uden at blive beskudt næsten nå gennem skoven. Snart kan de se lys fremme gennem stammerne, men så opdager fjenden snigløbet. Reservebataljonen blev pludseligt kastet omkuld som af en usynlig hånd. Fladt på maven ligger officerer og mandskab. De vidste, hvordan de skulle tolke lydene. Som de løftede øjnene dampede skoven. Foran dem er helvede brudt ud. Lag efter lag af tunge kalibre river jorden op, fælder træerne, splintre grenene. Buldrende nedslag, flyvende jord, smækkende træffere og surrende sprængstykker – alt samles i støj og ekko til en stor vild larm. III. Bataillons kompagnier må arbejde sig frem gennem knuste træer og virvar af ødelagte grene. Ikke ret længe lede efter dækninger. Det dunder i ørene – kun fremad, ud af denne brølende, kvalmende skov.

Så – endeligt – er der lys forude, frisk, fri og solbeskinnet luft! Men hvad de pustende folk finder, er et bredt bælte af sammenfiltret grene. Forsvaret havde skovet den østlige del af skoven, og af stammer og grene skabt en bred hindring. Derinde bliver der nu kravlet og klatret for livet. M.G.-skytterne, der for første gang er indsat med otte våben i kompagniramme, arbejder sig møjsommeligt fremad med deres tunge materiel. Leutnant Sie-

vers, den forbilledlige fører og banebrydende M.G.-taktiker, tilskynder sine folk til den yderste kraftanstrengelse, og med de sidste kræfter bliver kreten nået! Puste ud!

Så starter fjenden allerede op igen. Han har gode øjne og trækker sin ild frem foran skoven. Så havde han igen angriberne på kornet. Klar til spring – Spring! – fremad, fremad! Kapløb med de russiske artillerister. Udsigtsløs – hele skråningen springer op, solen dækkes af opsprøjtet jord. Man løber og falder, kæmper sig op og stormer videre – Ro på! Nu er det jo alligevel lige meget. Se op! Mange af de korrekt liggende granater er mærkeligt nok blindgængere.

II. Bataillon havde efter en kort ildkamp med maskingeværer og skytter nået den nedbrændte rester af Zu Wirbaliski. I ruindyngerne står grotesk stadig et par senge. Omkring kl. 17 begyndte de forreste dele af begge bataljoner ned ad skråningen mod ådalen, krydser den udtørrede bund og fanger på den modsatte side en russisk feltvagt.

Som de trænger frem over ruinerne af Wirbaliszki og den østlige kant af Mitkuny, dukkede en stærk udbygget stilling med flere hindringer ind i synsfeltet. Med avlsgården Sztangwjelitzki som midtpunkt, strakte den sig fra godset Kantaliszki Gods til østkanten af Piple. Så kommer ordren til at indstille fremrykningen. Under kraftig artilleribeskydningen må kompagnierne grave sig ned i den tunge lerjord.

Hele dagen havde heden været trykkende. Nu hen mod aften gled et tordenvejr ind over, og som de skansen kompagnier var nået knædyb ned i jorden, åbnede himlen pludselig sine sluser. En styrtregn brød ud. På sekunder er folkene gennemblødt til skinnet og de gravede huller fulde af vand. Ler gult løber det fra brystet ned i støvlerne, drypper ud af øre og næser på den mudrede jord, løber i små strømme ned ad skråningen og lægger sig som et skummende værn foran reserven på den modsatte side af sænkningen. Men der måtte alligevel graves. Russerne havde opdaget stilling og beskød den lige så kraftigt, kanonerne kunne. Mørket kom på rette tid og lagde et uigennemtrængeligt slør for de fjendtlige artilleriobservatører, der ikke længere kan se, at det meste af deres ild ligger for langt.

En skrækkelig nat begynder. Himmelen forvandler sig til et voldsomt uvejr. Lyn og tordenbrag blandede konstant med lyden af fladbaneskyts og de rullende brag fra haubitser. Blændet for øjnene og døde for ørene nåede 9. Kompanie efter i tre timer at være undervejs, ind i linjen og lukkede et større hul mellem M.G.-kompagniet og jægerne. II. Bataillon er kommet for langt mod venstre. Nævestore sprængstykker slår ned i jorden, tændrør og større granatstykker hyler som sirener, geværssalver blander sig i larmen. M.G. salver forstærker den. Lyskastere fejrer på lang afstand over terrænet og forhindre et øjeblik enhver bevægelse. Og regnen fortsætter.

Et modangreb forskrækker på engang alle. Så bliver pulsslagene langsommere. I de udgravede huller vinder søvnen over fugt, sult og kulde, og som morgenen gryede var mange slumret ind trods regn og fjendtlige batterier. En frisk brise vækkede folkene. Bruntilsølede folk kravlede ud af hullerne, løber sig var i dalen, andre vred deres overfrakker for vand. Den tørredes hurtigt i den første sol, og ligeså alt på kroppen af de tyske soldater, der igen rykkede frem. Patruljer fra 12. Kompanie fastslog kl. 7 overrasket, at fjenden havde rømmet stillingen Piple – Sztangwjeliszki – Kantaliszki, og satte sig fast her. Begge bataljoner rykkede i løbet af formiddagen efter og samlede i de forladte stillinger 300 fanger. Et angreb fra den nordlige del af Kamscha-skoven kunne afvises uden vanskeligheder.

I den første russiske forsvarslinje havde II. Bataillon nu kontakt til I./250 med Radfahr.-Batl. af 1. Kav.Div.; til venstre for II. Bataillon lå den landstorm forstærkede Res.Drag.Rgt. 1 frem til østsiden af Piple. Hvilken stilling! Med et dybt åndedrag så man sig tilbage. Hvis dette skulle have været stormet ... ! Graven er mod shrapnel overdækket med flere lag træstammer og 1-1½ meter jord. I de enorme bombesikre dækninger sørgede jernovne og træforskallede senge for varmen. Der var observationsposter til artilleriet i stillingen, men også i trækronerne på træerne ved den store hvide gård Sztangwjeliszki, et muret feltkøkken, latriner, telefon, alt granatsikkert indbygget i linjen. Fra smalle skydeskår havde man et bredt skudfelt, næste uden døde vinkler. Dertil en 10-12 meter bred, fast pigtrådshindring og foran denne talrige ulvegrave og japanske trædemine anlæg, kun afsløret af det visne græs, der voksede over dem. Allerede regimentets befaling fra den 7. august havde henvist til mulige minefelter i området ved Karoliszki. Nu løb et rygte gennem graven: 5. Kompanie skulle kl. 3 ved indgangen til et dækningsanlæg havde fundet en død russer med fire skud i maven lige foran det centrale tændsted. Pionerer havde hurtigt gennemskåret ledningerne. Længere til højre var et minefelt for tidligt og et andet for sent sprunget i luften.

Dårligt et eneste skud fra det tyske artilleri havde gennemskudt skanseanlæggene, og alligevel var linjen blevet rømmet ved det første alvorlige angreb.

Det er egentlig ufattelig, også selvom observatører endda havde set civile ved siden af militsen, kun uniformeret med uniforms huer eller kokarder. Det ville dog have været en glæde, at kunne trodse fjenden i en sådan stilling. Russerne havde imidlertid ikke kunnet træffe skridt til at forsvarer dette mesterværk i forsvarskunst, stillet overfor den uanfægtede, skridt for skridt, fremtrængen af det tyske infanteri. Hvor de ikke havde overgivet sig, var de forsvundet i vild flugt. Alt besværligt var kastet væk. Uniformsdele lå omkring, kogekar, skanseværktøj, brødtasker, rygsække, feltflasker, drikkebægre, en violin, en tromme, skjorter, støvler, levnedsmidler: flæsk, et brød, te, tobak, men frem for alt geværer – moderne japanske 6-mm våben fredeligt ved siden af de ældste russiske storkalibrede, et-skuds geværer – og bjerge af ammunition, især kasser med opladede patronbælter.

Der var ikke megen tid til at kikke; det drejede sig om at søge dækning mod den fornyede ild fra fæstningsartilleriet, og om at holde øje med den ikke helt færdige russiske feltstilling langs vestkanten af Kamischa-skoven. Her kan ophidsede bevægelser observeres. Til højre er de tilstødende enheder presset tilbage overfor et kraftigt modangreb. Først på eftermiddagen trænger jægerne igen frem. Og endnu engang forsøgte fjenden at redde livet ved at flygte. Regimentets flankerende skydning kaster dem hovedkulds tilbage i Kamscha-stillingen. Succesen går folk dumdristige. Musketererne Mak, Heinrich og Schweibold fra 9. Kompanie klatrede uden at blinke ud i fortærrænet, ned i graven og kommer tilbage med 29 fanger. Det lader ikke de andre til at tøve i længere tid. Nye patruljer finder stillingen ubesat og trænger hele vejen gennem skoven til den østlige kant. På deres meldinger udsender brigaden ny befaling:

Afsnit A (Major Florian) fastholder fortsat sin stilling til højre med forbindelse til 79. R.D. Oszlinski – Gods Taboriszki – Gods Kantaliszki (inklusive), hvor der er forbindelse til R.I.R.: 266.

1. a) ... b) R.I.R. 266 sætter sig i besiddelse af linjen til højre i forbindelse til Afsnit A – østkant skoven ved Kamscha – Njemen flod.
- c) Efter indtagelsen af ovennævnte linje af R.I.R. 266 skal enheder af det hidtidige Afsnit B (3 eskadroner, 5 Landsturm-kompagnier) Reserve for brigaden under Oberstleutnant Charisius, som efter anmodning fra Major zur Megede skal yde assistance ... Brigade-reserven har til opgave at sikre Njemen floden fra venstre fløj af R.I.R. 266 til Piple ...
2. Det samlede artilleri sættes under kommando af Hauptmann Gross (Kdr. II./R.F.A. 66). 6. Feldbatterie 56 og 1. F.A. 60 støtter fortsat Afsnit A, de øvrige det nye Afsnit B under Major zur Megede (R.I.R. 266).
3. Landw.Pi.K. stiller en deling til Afsnit A, en halvdeling til Afsnit B. Begge Afsnit kan ved Pionierdepot Ww. hver afhente 40 ruller pigtråd. De vundne stillinger skal indrettes og u b e t i n g e t fastholdes ...

Regimentet befalede:

1. Afsnit A står i linjen tilslutning 79 R.D. Oszlinski – Gods Taboriszki – Gods Kantaliszki (inklusive).
2. Regimentet rykker øjeblikkeligt frem med alle tre bataljoner i Afsnit Gods Kantaliszki (eksklusiv) - syd-kant skov ved Kamscha og østkant denne skov, på følgende måde: I. Batl. i afsnit Gods Kantaliszki (eksklusiv), vej Bw. Sztangwieliszki – Bw. Kyngwaldiszki (inklusive), med tilslutning III. Batl. over skovens sydøstlige hjørne til vejgraffel ved andet »a« i Kamscha (gården Kamscha i dette afsnit); tilslutning mod nord frem til Njemen II. Batl. (gård Werschwy i dette afsnit).
- 3 ... 4. Hver bataljon beholder sine 4. M.G.
5. En reserve til regimentets afsnit kan først i morgen tidlig stå til disposition. Bataljonerne skal derfor i videst muligt omfang lægge vægt på opstillingen af egne reserver.
- 6 ... 7 ... 8. Sammenhæng og tilslutninger i den nye linje skal ubetinget gennemføres.

Hurtigt blev maden slugt; så gik det med den ulæste feltpost i lommen igen frem under den voldsomme russiske artilleriild. I skumringen nåede bataljonerne skoven og de forladte stillinger, i hvilke der blev fundet utrolige mængder af ammunition, håndgranater og skanseværkstøj, samt en stor lyskaster. Den fjendtlige ild blev svagere. Mørket falder på. Dele af II. og III. Bataillon finder sig tilrette i den halvt nedbrændte Kamscha gård. Kortene stemmer ikke overens med virkeligheden. Russerne havde næsten fældet halvdelen af skoven til brug i befæstningerne. Resten var anvendt til etableringen af en næsten uovervindelig hindring af grene. Resultatet var, at det sydøstlige hjørne af skoven var rykket en kilometer længere mod nord. Det tog et stykke tid før man i den tætte mørke kunne gøre sig de nye forhold klare og få etableret en gennemgående forbindelse. Herunder hjalp russerne til med deres lyskastere og fyrværkeri af forskelligt farvede lyskugler. Hans artilleri tav en periode fuldstændig. Man går på tåspidser for ikke at vække det sovende tordenvejr i fæstningen på den anden side den tredje feltbefæstning. Næsten lydløse forsøger kompagnierne at komme til rette; kun af og til en stille kommando, en undertrykt ed, klappede udrustning. Den anspændte opmærksomhed, den anstrengende fremrykning gennem under-

skov og over barrikader af træ, udmattede yderligere de overtrætte, der nu den tredje nat i træk ikke finder søvn. Når de opsendte lysraketter tvinger dem til at ligge helt stille, falder øjnene nogle sekunder i hos mange.

Langs hele linjen var den russiske stilling brudt; Vizefeldwebel Strube hentede 13 fanger ud af en dækning. Så lyder spaderne. Det gælder om at vinde et forspring foran det russiske artilleri. Da imidlertid avlsgården Ryngwaldiszki umiddelbart foran den nye linje gik op i flammer, forsøgte det at indhente det forsømte. Igen lyner og tordner det gennem den mørke stilhed og sender de skansende folk i jordhullerne. I begyndelsen lå ilden længere mod venstre, for et russisk modangreb havde presset landstorm-bataljonen tilbage til dens gamle stillinger. Da først »Piple-dragonerne« havde indtaget deres gamle stilling, fordelte de russiske kanoner deres ild langs hele stillingen. Ved 4. Kompanie blev Leutnant Wolf hårdt såret i skulder og ryg. II. Bataljon på venstre fløj bukker sig under ild fra tunge kanoner på Fort X på den anden side Njemen. Inden det igen blev dag, var alle forsvundet under jorden – og er ikke mindre ubehagelig overrasket, som man om morgenen kan kikke på et omfattende, tilsyneladende uoverskuelig virvar af hindringer foran en feltbefæstning. Alligevel forsøger den urokkelig fjerde deling fra M.G.-kompagniet på vejen Bw. Sztangwjeliszki – Ryngwaldiszki at en etablerer en skydestilling, og lader sig heller ikke forstyrre af flankeld fra en monitor i omegnen af sandbanken ved Gods Marwa. Så viser der sig kun ind i mellem spader over dækningen langs den lange linje, eller posternes øjne bag et af skydeskårene.

Den første opgave var løst. Infanterilinen er trukket så langt frem, at det tunge belejringsartilleri med god observation kan overgå til virkningsskydning. Den første og anden russiske feltbefæstningsring mellem Godlewo og Piple var faldet til 79. Reserve-Division og til Brigade Monteton med et samlet bytte på 2.300 fanger, 18 maskingeværer og 4 kanoner. Med de ringe tab kunne regimentet begærligt kikke efter nye sejre. Den havde disse dage stået under en heldig stjerne. På trods af, at man havde oplevet en heftighed i kampene som aldrig før og hele tiden havde ligget under en træfsikker artilleriild, havde det hidtil kun kostet 11 døde og 28 sårede. Samtidig kom der meget belejligt den 11. august en transport af personelerstatninger fra I. og II. Ersatz 75 og I. og II. Ersatz 76 på 3 Vizefeldwebel, 6 Unteroffiziere og 591 mand. Det gav den urokkelige kraft et nye tilskud, og samtidig blev den optimisme, affødt af succesen, yderligere højnet af regimentsbefalingen:

Hans kgl. Højhed Prins Joachim af Preussen, yngste søn af H.M. Kejser og Konge, har mig i går eftermiddag personligt ved Pozhery på vegne af Hans Excellence vores kommanderende general og under overbringelse af en hilsen fra Hr. Generalfeldmarschall v. Hindenburg, til Regiment 266 overrakt 15 Jernkors 2. Klasse til fordeling til tapre medlemmer af regimentet. Jeg ser heri et bevis på velvilje og anerkendelse af vores præstationer hos vor højeste foresatte og af medlemmer af de højeste huse, og vil hertil føje, at vi er det eneste regiment i korpset, der er blevet tildelt en sådan ære. Dette giver mig anledning til at opfordre og formane til at fortsætte ad den fortræffelige vej af pligt troskab, offervillighed og den gode ånd. Jeg er overbevist om, at dette vil ske.

Sign. zur Megede

Den mørke sommernat mellem 10. og 11. og fra 11. til 12. august var lige så korte, som de var larmende. Der var ingen mulighed for søvn. Med tussmørket startede kanonaden fra småkalibrede revolverkanoner til de tunge fæstningskanoner, og fortsatte med uformindsket kraft helt frem til morgengryet. Med en syndflod af granater forsøgte Grigorjeff at mørme det ihærdige angreb, at indbyde sit infanteri tillid og frem for alt, at beskytte sig mod natlige overraskelser. Men det tyske artilleri var heller ikke uvirksom. Efter at de tunge mørsere på lange skinner var bragt i skudstilling og infanteriet havde tilkæmpet sig observationsstader, optog den kampen med alle rør. En forøget aktivitet i luften fra begge sider, ledede den afgørende artilleriduel. Gule på blå stod lænkeballonerne som fjerne sekundanter. I de hastigt opkastede skyttegrave i det nøgne terræn, med de pigtrådsindhyllede skanser ved Ryngwaldiszki foran sig og en skarp markeret skovkant bag sig, gennemlevede Regimentet en pinefuld prøve af nerver. Uden pause jagede reserven gennem den skjulende Kamscha skov. Og alligevel anså de sig heldigere end besætningen på Fort I. Hele tiden kunne de med øjne og øre følge denne gigantiske kamp. Et eller andet sted bag dem i de uendelige skove lød et dumpt skud, der kun kunne opfattes som en undertone i en helvedes koncert. Så kom et minutlang susen gennem luften, som kørte en lastbil over en hullet landevej – ligefremme i Batteri I i fort I steg en bred sort røgsky lodret op i luften – og først når skyen var ved at brede sig ud, kom nedslaget som en vulkan i udbrud. »Automobil« kalder fangerne disse tungeste granater fra det tyske artilleri, og i deres fjerne blik lå rædslen.

Fra træerne i Kamscha skoven havde II. Bataillon en fremragende udsigt. 1200 meter fremme lå den sidste russiske feltstilling med meget pigtråd og forklædt beton. Et sølvbånd førte blikket mod øst, mens udsigten til selve byen stadig dækkes af skov. For at se den måtte man ned af den stejle slugt, forbi kosakkernes hyttelejr, til Njemen.

Hvis man forsigtigt strakte hals over de tilbagetrukne buske, kom de i dis tilslørede tårne til syne. Det var skatten, hvor de tyske kanoner bankede på døren. Ovre på den anden side floden græssede store flokke af køer på græsengene: levende proviant til fæstningen. Endnu blev under tryk fra belejringen, rekrutter uddannet i forsvarskamp. Da imidlertid artilleriobservatører havde fået sig indrettet i trækronerne, var det snart forbi med eksorcisten. De langrørede 10-cm kanoner jagede dem hurtigt i dækning, tvinger hele tiden igen lænkeballonerne til at flytte og ødelægger ved tredje skud en nødbro, russerne forsøgte at slå over floden ved Werschmy - Blishnija for at kunne bringe kanoner i sikkerhed.

Det ville også blive nødvendigt. Litzmann havde ikke tænkt sig at slippe taget i struben på fæstningen. Fra den 10. august modtog han forstærkninger, foruden dele af 115. Infanterie-Division, resten af 76. Reserve-Division. Den 12. overtog dens kommandør, General v. Elstermann, det venstre afsnit. Overløbere havde fortalt Litzmann om frygtelige ødelæggelser i Fort I, mens fly meldte om store beskadigelser af Fort II og III. Det fik Oberbefehlshaber-Ost til at presse på for et angreb snarest mulig. For hver skridt nærmere fæstningen fik de tyske kanoner til at virke endnu voldsommere på fjenden og begrænsede samtidig det russiske artilleris modværge. Og mens indbyggerne i Kowno endnu engang samledes i kaffehusene for at tale sig mod til, indløb kl. 15 endnu en brigadeførelse om fremrykning:

1. 79 R.D. sætter sig endnu i dag i besiddelse af linjen Vw. Janutzje – Vw. Dowgjaliszki – Dominikanka skov (inkludativ). 2. Brigade Monteton når linjen: Afsnit A til højre med kontakt til 79 R.D. – Dominikanka skov (eksklusiv) – Vw. Miron (inkludativ); Afsnit B med kontakt til højre til Afsnit A – Vw. Ryngwaldiszki. Den resterende linje forløber som nuværende til Njemen ...

Regimentets befaling:

1. I løbet af eftermiddagen vil 79 R.D. og Afsnit Monteton rykke frem for at vinde terræn efter en forberedelse med felt- og tungt artilleri ...
2. Regimentet vil herefter besætte afsnittet: Vw. Miron (eksklusiv) – Vejgraffel øst for Kyngwaldiszki (inkludativ); III. Bataillon sluttet op til på højre fløj af III. Bataillon, som forbliver i sin stilling.
3. Fremrykning til ny stilling er afhængig af 79. R.D. fremrykning. Der følger særskilt befaling til I. og III. Bataillon ...

Som befalet – så gjort! Kl. 19 trådte bataljonerne an. Endnu engang bryder terrænet op under fæstningsartilleriets pløjning. Det vanskeligste der den ild, der fra venstre flanke kommer ovre fra Fort X, da den sydlige fløj af Armee Below endnu ligger langt tilbage overfor Njewjasha. En fremrykning i sluttede formationer er udelukket, man må finde en anden løsning. Kl. 1930 melder III. Bataillon at gruppefører har fastlagt den nye linje, og snart efter også I. Bataillon, at man går frem i skytteorden. Efter godt en time ligger kompagnier på stormafstand af den tredje feltbefæstning og gravede alt hvad kræfterne tillod. Det fjendtlige infanteri forstyrrede kun lidt, derimod øgede artilleriilden igen til overordentlig heftighed, og blev først svagere efter kl. 22, hvor det tyske artilleri greb ind. Regimentets tapre fremstød havde endnu engang stået under en heldig stjerne. Det var næsten ufatte- ligt, at tabene fortsat var tålelige trods den rasende beskydning.

Sidst på aftenen samlede fjenden sig til et modangreb og fik II. Bataillon til at gribe geværene. Den mestrede faren i fødslen; den klargjort reserve behøvede ikke at gribe ind. Omkring kl. 23 døde geværilden ud og forsvandt helt omkring midnat til kanonernes torden. Sanseløs kastede fjenden stål med den mongolske kragefod, stempelmærke for den japanske våbenfabrik, ud i området for at give indtryk af et natangreb. Uophørligt rasede artillerislaget hen over skyttehullerne, der var overdækket med telthager.

Om morgenen den 13. august talte II. Bataillon 14 sårede, og kort efter mistede 7. Kompanie deres utrættelige fører, Oberleutnant Redecker *) gennem et alvorligt sår i skulderen. Artillerikampen rasede fortsat. Fra høje observationssteder hævdede sig i kikkerterne omridset af Fort I over terrænet. Enorme røgfaner rejste sig lige op i vejene og drejede med kilometer lange røgfaner mod vest. Et tyndt gråt slør dækkede krudtrøgen fra de batterier, der var placeret på mellemværkerne frem mod Njemen. Solen glimtede i den 50 meter bredt pigtrådshindring. Gennem en dag var kompagnierne tilskuer til en gigantisk strid. Så gav brigadeførelsen den 14. 8. ved middagstid stikordet til en fornyet optræden foran denne krigsskueplads pigtråd. Den taktiske situation krævede en fremskyndet gennemførelse af angrebet på Kowno. regimentet skulle derfor undersøge, om en fremrykning over Vw. Ryngwaldiszki var mulig, og hvis dette var tilfældet, skulle sig til naboens fremrykning. På grund af utilstrækkelig artilleriforberedelse forblev bataljonerne imidlertid i deres huller, mens til højre 79 Res.Div. nåede

*) Han døde 15. maj 1916 som Hauptmann i Bad Ems som følge af hans sår

den sidste russiske mellemstilling, stormede avlsgårdene Sagoba og Janutzje, og trængt ind på 600 meter fra fortkædens Bateria 3.

Så kom søndagen. Morgentågen dækkede for solen. Den fjerne lyd af kirkeklokker kaldte de bedende i kirkerne i den betrængte fæstning. En regimentsbefaling kaldte dens krigere til nye præstationer:

1. Efter melding vil 76. R.D.'s Afsnit A, som med sin venstre fløj står omkring 500 meter øst for Vw. Miron vinde terræn mod Kowno, med sin venstre fløj nå Karkiszki og så med sin midte støde frem mod Gods Kosliski.
2. Regimentet slutter sig til Afsnit A's fremrykning for med I. og III. Batl. ved daggry at nå en stilling omtrent på linjen Vw. Karkiszki – 2. »a« i Kamscha.
3. For ikke at I. Btls afsnit skal blive for bred, skal III. Bataillon udvide syd for vejen Vw. Ryngwaldiszki – Gods Marwa efter aftale de to bataljonskommandører imellem. I. Batl. har ansvaret for opretholdelse af forbindelsen med Afsnit A og for sikre sin højre fløj med stærke kræfter.

En pragtfuld stjernehimmel stod over Kamsha-skoven og dens angrebsklare beboere. Foran lå i angstfuld vagtsomhed den sårede fæstning. Lyskugler steg til vejrs i konkurrence med himlens lys. Lyskastere brød ind i natten i jagten på fly og luftskibe. Til højre knistre brandfakler til oplysning af en avlsbygning. Så forlader de første skytter fra I. og III. Bataillon deres huller. Et par skridt – og projektørerne havde allerede fanget dem, og næsten samtidig pisker igen stålhaglens mod jorden. Russerne forventer et natangreb. Artilleriilden vokser til vanvittige højder. Den er imidlertid dårligt ledet. I begyndelsen ligger den primært hundred meter foran den forladte tyske grav bag de stormende, der samlede sig i en afvandingskanal i en sænkning. Lyskasteren kan ikke længere finde dem. Så trækker fjenden deres spærreild tilbage i troen på, at tyskerne allerede havde nået pigtrådshindringen. Enkelte skud gik endda for kort og ned i egen stilling. Efterhånden blev det igen roligt. Angrebet syntes at være afvist.

Som morgenen gryede og alt fortsat var stille, kunne de vovemodige ikke holde sig tilbage længere. Gårdsagens succes havde gjort dem overmodige. På højre fløj overdrog Offizierstellvertreter Schmidt sin M.G.-deling til ældste geværkommandør og drog afsted sammen med Unteroffizier Jungnickel og enkelte skytter. Andre gjorde det samme. Kravlende på alle fire banede de sig vej gennem hindringen med pigtrådsakse. Ikke et skud faldt. De tilbageblevne så til med tilbageholdt åndedræt. Sover den russiske besætning i bevidstheden om, at den sikre artilleriild ophævede deres pligt til at holde vagt? Stillede de en fælde for de vovemodige? – Så forsvinder patruljen ned i dækningen. Efter nogle få minutters feberagtig spænding bliver det levende derovre. Fra den fjendtlige stilling kribler det med smudsigbrune ud i det fri, mand efter mand, søger hullerne i hindringen og krydser hastigt ingenmandsland med hænderne oppe. Endnu stod i den tyske grav alle med fingeren på aftrækkeren; men da de så med smukkeste »Panje Germanski« søgte at besværgede de truende geværmundinger, havde det for deres vedkommende vundet freden. Man havde ikke tid til at tælle dem. En sådan chance for at opnå en ublodig sejr ville næppe nogensinde komme igen. Altså fremad!

Over en slugt med en tre meter bred vandgrav løber III. Bataillon også 2. linje over ende. Men de er ikke de eneste modige. Også I. Bataillon vil sejre og erobre. Kl. 0400 havde Leutnant Heinrich Schröder meldt til sin kommandør, at 1. Kompanie på to steder havde skabt passager gennem pigtråden, og var klar til storm. En time senere lod han over telefon at vide, at kompagniet angreb. Og som de forreste skytter fra III. Bataillon kikkede sig omkring i den erobrede stilling, var Leutnant König med den første deling af 1. Kompanie også fremme. I en betonstøbt dækning mellem voldene blev 5 officerer og 358 mand taget til fange, heriblandt helt unge drenge i civilt tøj, som var blevet slæbt med fra grænsen og havde været tvunget til skansearbejder. Det blev 1. Kompanie forbeholdt at nyde et længe ventet øjeblik, og på de første erobrede kanoner, to 15-cm kanoner i slugten foran Vw. Karkiszki, stolt med kridt at skrive »R.I.R. 266«. Man ved, at var så godt som sikkert, at efterfølgende tropper ville viske tallene ud og skrive deres egne numre, men i sidste ende betød det intet. I de magiske kridtstreger lå en moralsk ejendomsret, der hverken kunne fjernes af våde klude eller svedige hænder; det er kun en sport. I sidste ende er det ligegyldigt, hvem der tager byttet, alt taget i betragtning, er det jo kun til ære for fædrelandet. Men også de øvrige kompagnier var sultne efter kanoner. De vil ikke lade sig nøje med fire maskingeværer, en stor lyskaster, to minekastere og en utallig mængde geværer, ammunition og øvrige stillingsmateriel. Leutnant Ludwig Petersen sendte øjeblikkelig en gruppe fra sit 10. Kompanie ind i skoven foran skansen, hvor de i et hurtigt fremstød fordrev besætningen på et batteri. En bjærgning af de fire kanoner var i første omgang ikke mulig, men 10. Kompanie lod sig ikke snyde; en deling rykkede frem og bevogtede det i løbet af natten. Under de utrættelige patruljer finder man senere i skoven vest for Godset Marwa endnu en pjece, og kan for femte gang skrive »R.I.R. 266«.

I mellemtiden havde heller ikke II. Bataillon været uvirksom. Også den rykkede kl. 9 frem i enkeltkolonne gennem Njemen-slugten, der fuldstændig var spærret af fældede træer, bjælker og grene, og ind i den russiske stilling, var nået gennem den flankerende ild i spring, og havde så gravet sig ned 300 meter længere fremme. Med sin 8. og dele af 12. Kompanie besatte Leutnant Kellner godset Marwa på Njemens bred.

En regimentsbefaling bragte kl. 13 orden og besindelse i de angrebsivrige bataljoner:

1. Regimentet fastholder indtil videre de i dag til morgen nåede stillinger. Disse er at udbygge. Reserver skal udtrækkes.
2. Der besættes: I. Batl. afsnit højre fløj langs vejen Vw. Karkiszki – Bw. Noreikiszki, venstre fløj vejgraffel vest »Vw« på vejen Kakiszki – Gods Marwa med stærk højre fløj. III. Batl. med tilslutning til omkring Tal 73 på vejen Vw Ryngwaldiszki – Gods Marwa, tilsluttende II. Batl. med venstre fløj ved vejgraffel 1 km nordvest for Tal 73 med stærk venstre fløj.
3. Ved mørkefald ankommer 5 Landsturmkompanien under Hauptmann v.d. Osten til Gården Kamscha. De indsætte medtilslutning til venstre fløj af regimentet og overtager II. Batl. posteringer og den videre dækning af den sydlige Njemen bred. ...

De sårede bliver forbundet i de erobrede stillinger. Man tager sig til hovedet, at disse eventyrlige befæstninger ikke var værd at forsvare. En stor taktisk begavelse havde styret udbygningen af dette banebrydende arbejde, som bag den næsten uigennemtrængelige Njemen-slugt går mod syd og Højde 73, skærer vejen Vw. Ryngwaldiszki – Gods Marwa i en ret vinkel og over Mirowiszki når Vw. Karkiszki. Bag fem til ti meter bred ubeskadiget zigzag hindring stiger forterranet fladt opad som et vinbjerg med pigtrådsindhyllede vinstokke og kronen af den første overdækkede skyttegang med skydeskår, med beslag til fast anslag til geværer om natten, med sprængstykke sikre indbyggede stillinger til kanoner og maskingeværer. Så kommer en vandgrav, og på den anden side, 50 meter tilbage, et forhøjet indre værk i to etager for knælende og stående skytte, der nu er oversået af med de flygtendes efterladenskaber: udrustning af enhver art, patroner og håndvåben, fødevarer, tepotter med indhold, gasmasker og briller i vild forvirring, og længere inde placeret i bombesikre jernbeton: køkken, kase-matter, ammunitionsmagasiner, stalde. Der må i måneder have været arbejdet på fuld kraft på dette vidunderseksempel på militærisk befæstningskunst, men som ikke havde kunnet holdt stand i nogle få timer. Ganske vist var der kun få træffere at se efter det tyske artilleri; russerne havde siddet i fuldstændig sikkerhed i betondybet. Imidlertid havde det tunge krumbane belejringsartilleri og de stormende bataljoners dristighed tilsyneladende frataget dem overblik og besindelse. Der fulgte ingen modangreb. Kun det endnu engang tilbagelagte artilleri forsøgte forgæves at gøre kompagnierne ophold i de erobrede stillinger uudholdelig. Fra højre bragede endnu infanteri-slaget. Regiment 263 fra søsterdivisionen stormede Fort II med dens tilstødende batterier, og efter at også Fort I omkring kl. 18 havde højest den hvide fane, var fæstningens skæbne besejlet.

Da en regimentsbefaling en halv time senere gav ordre om fornyet fremrykning, var kompagnierne afsted som skudt ud af en kanon. Den befalede linje langs vejen Vw. Noreikiszki – Gods Marwa blev hurtigt nået. Med tilladelse fra regimentet blev fremrykningen øjeblikkeligt fortsat. Leutnant Schröder havde allerede tidligere ladet avlsgården Noreikiszki besætte med en deling. Da han fulgte efter med resten af 1. Kompanie, blev han mødt af sin Leutnant Matheus, der grinende og jublende faldt ham om halsen: »Melder ærbødigt: 19 kanoner taget efter omgåelse med patrulje, 173 fanger!« Unteroffizier Gatzki og Brüggmann var med nogle få folk dristigt trængt ind i Batteri I, havde skrigende og brølende drevet artilleristerne væk fra deres våben og ned i en betondækning. Her havde Leutnant Apelt taget dem til fange. Som 4. Kompanie i bataljonsreserve ilede frem, førte Unteroffizier Gatzki allerede sine fanger bagud. Der var ikke mere for 4. Kompanie at erobre, men alligevel måtte dens fører og hans ordonnans Mersch slukke en farlig tagbrand i overdækningen til en af kanonstandpladserne, og slukkede en ild, som russerne elskværdigt havde tændt under en rist, belæsset med granater. Overalt lød hurra-råbene til langt ind i natten. I regimentets stabskvarter talte skriverne dagens totale resultat sammen: 5 officerer, 748 mand, 79 kanoner, 8 maskingeværer, 6 minekastere, 9 store lyskastere og utallige mængder af geværer, bajonetter, skanseværkstøj, ammunition og materiel.

For kompagnierne foran lød de fortsatte hurra fra kammeraterne til højre som et ekko for deres egen begejstring. Så blev der pludseligt forude observeret kolonner. Men stop – ikke skyd! Det er ikke soldater. En lang, træt kolonne af flygtninge kommer ud af skoven og søger et nyt opholdssted bag fjendens linjer. Stakkels snavsede folk fra Kownos forstæder, med elendige køretøjer, magre køer og langbenede svin. Et øjeblik er kampens ophidselse og forventningen om sejr trængt i baggrunden af indtrykket af dette skue. Trøstesløs er synet af denne hjemløse masse af kvinder og børn, der barfodet beder om tag og mad fra sejrherrene. Det vil til Piple, der ligger i ruiner, eller et eller andet sted, blot ikke inde i dette helvede. De fortæller, at alle fabrikker i Kowno er rømmede, at militæret trækker sig tilbage efter at kanoner og maskiner først er bragt væk med jernbane.

Og virkeligt – i selve byen synes alt at gå hulter til bulter. Næsten uafbrudt lyder kraftige eksplosioner. Russerne sprænger broer, elektricitetsværker, banegårdsanlæg. Himmelen brænder som dagslys. Mens bataljonerne melder deres observationer tilbage og patruljer trænger helt frem til Njemen, opfanger telegrafister hos General Litzmann et telegram fra kommandanten:

Til den 11. russiske Armeel!

Vi falder tilbage bag Njemen. Meget store tab. Telegrafisk forbindelse til Wilna afbrudt. Min front gennembrudt. Afventer fornyede direktiver med telegraf.

Med en tilføjelse fra sin stabschef, Oberstleutnant Menbelbier: »Frem til Njemen og over!«, blev telegrammet øjeblikkeligt sendt videre til begge de forstærkede angrebsdivisioner. I morgengryet roer patruljer over floden i både og trænger ind i forstæderne. Endnu bliver de mødt med spredt maskingevær- og geværlid, men der er heller ikke på den modsatte flodbred et egentligt forsvar. General Grigorjeff havde tilsyneladende tabt hovedet. Alt prisgives: de angrebne sydlige forter, stillingen langs floden og bymuren. Ved middagstid falder også det sidste langtrækkende artilleri fra Fort III og IX i nærheden af Vw. Noreikiszki. Han havde overladt byen til sin egen skæbne og forsøgte i en ilsom flugt at redde, hvad reddes kunne. Alligevel faldt over 10.000 mand i hænderne på sejrherrene, der finder flodovergangene næsten uden forsvar. Med pramme og flåder sætter 79 Res.Div. over Njemen og besætter hele byen efter en kort kamp med en forsprængt bagtrop.

Mens generalen selv sætter over floden på en ponton og personligt rekognoscerer på struben af Fort VI og VII, samler sig på ordre I. Batl. med III. i Fort I, II. Batl. på Godset Marwa. Deres arbejde er gjort, og mens den enkelte med afsky og forbløffelse betragtede de sønderskudte kasematter, den afrevne beton og de afgrundsdybe kratere, lyttede andre til langt ind i natten på de syngende, forbi marcherende tropper. Alle venter med længsel på ordren til at rykke ind i byen. Men endnu hedder det tålmodighed indtil pontonbroerne er færdige. Så løser endnu en stille sommernat de anspændte nerver.

Udhvilet trak regimentet så om eftermiddagen den 18. august, samme dag som de sidste forter, V, VIII, IX og X falder, ad den regnvåde Njemen-dalvej gennem landsbyen Marwjanka forbi forladte kanoner frem til floden. Længere oppe ved siden af jernbanebroen er der ligeledes en strøm af feltgrå over vandet. Regimentet anvendte den anden pontonbro over floden, og marcherede så ind i fæstningen under klingende spil. Hvor musikken ikke længere rækkede, lød den tyske sang »O Deutschland, Hoch in Ehren« Sange og musik rettede lemmerne, hævdede hovederne, gjorde øjnene lysere – et stolt øjeblik, der aldrig vil blive glemt.

Byen havde tilsyneladende ikke lidt meget. Kun spredte spor efter granatnedslag, knuste ruder, hullede tage. Forbi den russiske kirke går det over bytorvet, forbi støbejernspyramiden, sejrsmindesmærket fra 1812, videre ad allé gaden til Peter-Paul-Katedralen. På balkonen på Hotel Metropol står den kommanderede general; i hans øjne genskinner hans forbi marcherende troppers sejrsglæde endnu engang. Fuldbragt! Af borgerne er der ikke meget at se. Kun få folk er undervejs for at stille sin nysgerrighed, og for i fædrelandets nød at udligne uligheden i ejendom. Hyæner fra slagmarken. Alle forretninger, til og med apoteket, er lukkede og fast barrikaderet.

I kvartererne er alt hurtig i overflod, selv i musik. Det er en sjælden aften efter et slag, for de er stadig næsten alle tilstede, kammeraterne. 79 Res.Div. har måttet lide langt hårdere tab. Regimentet havde fra start haft en rystet og svag modstander, og den havde haft en skytsengel under vejs gennem artilleriilden. 23 døde og 77 sårede lå på valen. Endnu en stille tanke – så fik glæden over de præsterede overhånd i vin og sang.

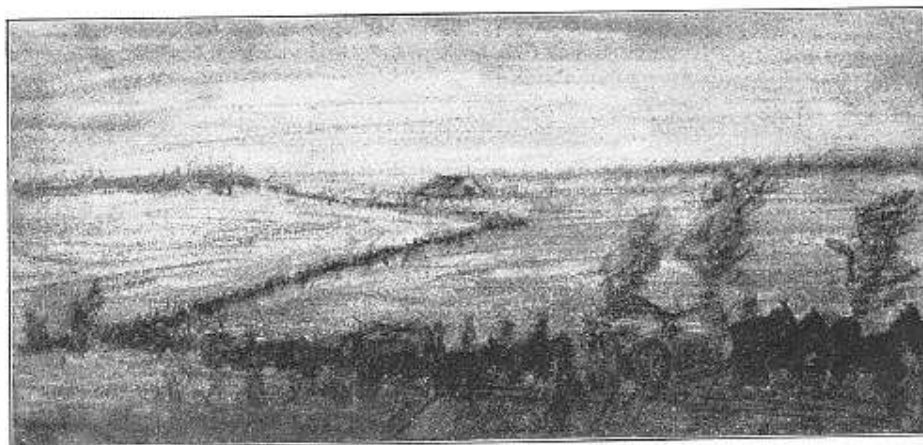
Damme dag meldte den tyske hærberetning i Tyskland:

Fæstning Kowno med alle forter og utallig materiel, herunder mere end 400 kanoner, er siden i nat på tyske hænder. Den blev trods sejr modstand erobret i storm.

Endnu ved man ikke, at byttet er tre gange så stort, og at der i sidste ende optælles mere end 20.000 fanger og 1.357 stykker artilleri ...

Ludendorff skriver i sine erindringer:

Stormen på Kowno var en uforfædede handling ... Med så få midler var ingen fæstning tidligere blevet angrebet, men de tropper, der skulle gøre det, var besjælet af den friske ånd fra deres førere.

Der Heerwurm

Dasing

1915

Mod øst uden pause (Troki-Rowe, Jewie, Wilna, Smorgon)

Seele, meine Seele auf stürmenden Schwingen,
hast du noch Atem, zu sagen und singen?
Stürmen die Truppen doch atemlos
Weiter schon, weiter zum nächsten Stoß!
Des Fahnen umwunden mit Eichenlaub,
Und Hände und Helme zum Schwure empor;
"Kaiser, mein Kaiser – dein vierzigstes Korps

Kowno var faldet! Langt borte strømmende sejrsmeldingen gennem det tyske land og fremskyndede ved fronten de fremadstræbende bataljoner. Den forstærkede kraften hos de tropper der angreb Nowo-Georgiewsk og forstærkede vore allieredes pres mod Brest-Litowsk. Den 20. august faldt Nowo-Georgiewsk til dens belejrer. Den 26. måtte russerne også opgive den brændende Brest-Litowsk. Det vestrussiske fæstningssystem var brudt og den russiske grundopstilling i ruiner. Svækket veg fjenden, efter at have mistet to millioner mand, tilbage i landets indre.

Men alligevel var afgørelsen ikke faldet. Allerede i midten af måneden havde den øverste hærledelse indset, at det ikke var lykkedes som planlagt at presse fjenden fra Bug-området mod nord i en omslutning. Dermed stod de fortsatte operationer ikke længere i centrum af de strategiske hensigter hos generalstabschefen, og måtte vige pladsen for andre bekymringer og andre forhåbninger. Alligevel rullede de videre som en lavine. De havde fået en desto større opmærksomhed hos den tyske Oberbefehlshaber-Ost og den østrigske overkommando. Falkenhayn havde tilsluttet sig deres planer for sær operationer. Østrigerne ville presse fjenden videre tilbage fra Lemberg, om muligt over grænsen til Galizien. Hindenburg ville derimod forsøge at opnå den endnu engang mislykkede afgørelse. Endnu var alt i skred. Ganske vist hvilede skyggen fra Napoleons felttog stadig over det krævede, dybe Rusland. Den russiske hærledelse forsøgte at vinde tid efter de enorme tab ved at nedbrænde landsbyer, ødelagde trafik anlæg og slæbte mennesker og dyr med de vigende tropper mod øst. Men her var historien ingen

læremester. Mellem 1812 og 1915 lå nogle af århundredets største opfindelser. Jernbane og automobiler, telefon og telegraf, balloner og flyver sønderriver afstande og giver forfølgere en fast rygrad.

Når Hindenburg i sidste øjeblik endnu engang gav felttoget et operativ grundlag og endnu engang satte sine forhåbninger på sin fløjarmes march evne og geværer, viser det en klippefast tillid til den ånd og den kraft, der herskede i hans kæmpende tropper. Også den tyske side havde haft store tab. Forjaget og trætt, udmattet af karrig forplejning og sygdom, var det nu de resterende kæmpere, som skulle give indhold i de nye planer. Med stor hast skulle der kastes ud i arbejdet med at skaffe træ og jern til uhyre mængder af jernbanesveller, broer og veje, så den fremadstormende hær ikke løber vild i de store vider. Men på trods af alt!

Kownos fald havde skabt fri passage til jernbanen mod nord. Det aflastede Belows strategiske flanke og tvang russerne fra Simno – Augustow af falde tilbage mod Njemen og over Bobr. Dermed var øjeblikket kommet for Eichhorn til sammen med Scholtz og Gallwitz at trænge frem mod Wilna.

Der var ingen tid, end ikke en enkelt dag, til at hvile på laurbærerne. Regimentet ligger i alarmberedskab. Da der hvert øjeblik kan forventes en befaling til afmarch, er ethvert besøg i byen forbudt – en hård prøve for disciplinen blandt de sejrige tropper – ikke at måtte se, hvad man havde kæmpet om! Alle tanker skulle koncentreres om morgendagen, om hvilken alvor de uafbrudt forbi marcherende kolonner ikke efterlod nogen tvivl. Tøj og våben, der havde haft en hård medfart, blev igen sat i stand. Der blev dårligt tid til overs til at sende de kære derhjemme et livstegn. Ved middagstid den 20. august kom en befaling fra 115. Infanterie-Division: På ordre fra A.O.K. 10 skulle Brigade Monteton til afløsning af enheder fra XXXX. Reserve-Korps indsættes efter 115. Inf.Div. bestemmelse. 115. Inf.Div. befalede hertil:

To bataljoner R.I.R. 266 rykker før i dag kl. 18 til Godlewo og afløser hurtigst muligt III./252 og III./262. Forbindelsesofficerer fra de seks kompagnier skal øjeblikkeligt sendes til 229 I.B. i Godlewo.

En time senere rykkede II. og III. Bataillon tilbage over pontonbroen mod solen, som stod gloende ved middagstid. Endnu engang viser fæstningen sin næsten uovervindelige rustning. Der ligger struben bag et højt jerngitter og dyb vandgrav. Der ligger næsten uigenkendelig glaciset på Fort II med betonbuer til kanoner og strømlokomotiver. Der snor igen en veludbygget feltbefæstning sig over en bakke. Alle steder, hvor den skæres af en vej, forsvinder den i et oprodet månelandskab. Træer ligger ødelagte over en fæstningsjernbanes virvar af skinner og sveller. Her, hvor søsterdivisionen slog det første hul, er det gået hårdt mod hårdt. Til begge sider af den med tropper og træen fuldstoppede vej, ligger endnu mange af dem, der måtte give deres liv i storm og i forsvar, og venter på deres sidste hvilested. Lig graverne kan ikke holde trit med manden med leen.

Godlewo ligger under let shrapnel ild som bataljonerne kl. 16 i dens nordlige udkant melder sig ankommet til staben af 229. Infanterie-Brigade, og gennemfører den befalede afløsning. Ansigterne på 252'ere og 262'ere er taknemmelige. Patruljer fra III. Bataillon, der var gået i stilling langs banelinjen Königsberg – Kowno ved godset Woitopol, rykkede om morgenen den 21. august frem over jernbanen. Fjenden havde rømmet deres stillinger. Herefter blev hele regimentet samlet ved Godlewo som armereserve. Taghalm fra husene gav et blødt leje. De sangglade samledes snart omkring de flakkende bivuaakbål, hvor sange lød til langt ind i den skønne sommernat.

Men gennem den sovende hær sneg sig på liste fødder en grusom fjende – epidemien. Uden at man havde taget sig rigtig i agt, havde koleraen her og der krævet sine ofre, men var ikke meget mindre dødelig end kuglen i slaget. Ukogt vand og uren frugt var sygdomssprederne. I Kowno skulle allerede ti soldater være bukket under for den uhyggelige sygdom, og da der nu også i rækkerne ved II. og III. Bataillon gjorde sig mistænkelige tegn synlige, blev 5., 8 og 11. Kompanie trukket ud af Regimentet og sat i march mod isolation på godset Josefowo. Ved den første vejgaffel syd for Godlewo fandt de vejen ødelagt af en voldsom mineekspllosion. Efter at de ad en omvej gennem kartoffelmarker igen nåede den faste vej, stod de på ny i en fæstning. Endeløse skyttegravsstillinger var med hele den russiske ødselhed blevet anlagt og befæstet. Fældede skove leverede materialer og ødelagde angribernes kortangivelser. Landstormfolk stablede uanede mængder af ammunition. Tropper kom og gik. Husarer, personelerstatninger, friske divisioner fra Lomza området. Godset Josefowo var nedbrændt. Leutnant Mikulski trak derfor de tre kompagnier videre og lod telte opslå i skoven syd for Jurgieniszki. En beroligende stille stjernemat belønnede marchen. Som på en snor flammede lejrbaalene op. Kikkede man mod øst, kunne man se russernes tilbagetrækning som et rødt spor på nattehimmelen. Under snakken og sangene kom nyheden om erobringen af fæstningen Nowo-Georgiewsk og udløste stor begejstring.

De fleste af mandskabet følte sig heller ikke syge i de kommende dage, og var glade for at kunne blive liggende på ryggen, mens I. Bataillon med stormoppakning i heden fra kl. 10 om morgenen til midnat måtte gennemsøge skoven nordøst for godset Roshele efter russiske efternølere. Herunder blev kun 4. Kompanie beskudt med nogle få salver fra den anden bred af Njemen, hvilket kostede en ordonnanshest livet. Det var imidlertid ikke alle. Mange, der allerede svækket af diarre, havde startet marchen, havde ikke haft godt af de våde nat bivua-

aker, og som Dr. Kauffmann i gamle russiske jordhuler med besvær havde fået indrettet en sygestue, var der allerede en hel række af syge med høj feber til indlæggelse. Han håbede at hvile og sol ville føre til en snarlig helbredelse, men sådan blev det ikke. Om natten medførte en hastende befaling marchberedskab til den 23. august kl. 0700.

Hvad nu? Dr. Kauffmann rekvirerede to vogne med heste og efterlod den pligtro Sanitets-Unteroffizier Diestel med nogle få sygehjælpere tilbage ved de febersyge med instruks om at vente i to dage. Hvis ikke de syge var kommet sig, skulle han på egen hånd køre bagud og afleverer dem til en eller anden sanitetsenhed. Selv fik han med de tre kompagnier kontakt til regimentet efter overgang over Jefla. over en telefon fik han koblet sig til en forbindelse med brigadeadjudanten, hvortil kan klagede over de efterladte folk i skoven. Via denne forbindelse blev han af en højere sanitetsmyndighed lovet en øjeblikkelig afhentning af de syge med automobiler. Imidlertid ventede Unteroffizier Diestel forgæves. Det gode løfte var i disse dages hastværk gået i glemmebogen hos en telefonist. Da der ikke dukkede biler op, kørte han med sine feberfragt mod baglandet. En af vognene brød sammen under passagen af en jernbanelinje, og ført efter overvindelsen af store vanskeligheder lykkedes det ham at få underbragt de sammenrystede sårede ved et sanitetskompagni.

I mellemtiden var regimentet den 23. august kl. 12 fortsat fremrykningen. Karantænen var ophævet; hver eneste man ville blive nødvendig under forfølgelsen.

Kowno fæstningen viste fra forsiden det samme billede: overalt færdige og ufærdige stillinger med beton og pigtråd – zonen med sydforterne. I de store kaserner og depoter hobede de sig op med bjerge af skanseværktøj og ammunition langs værkjernbanen. Vejen ned mod Njemen var så sejl, at vogne skulle bremses med tove og sele-tøj. Ved Ponjemon går det øst for den sprængte bro over floden, så gennem kasernen ved Nishni-Schantzy, forbi en kirke, over centraldepotet og infanteriværket videre gennem Fort VI med enorm krigsmateriel omkring efterladte kanoner og intakte pigtrådshindringer og stålgitre. Nishni-Pjetraszhuny er i særlig grad forskanset, for bag den strækker sig en jernbanetunnel, der til glæde for forfølgerne, ikke var blevet ødelagt. Ved Weskuny lå resterne af en flyvemaskine på Njemen-bredden. Uniformsdele, ammunition og våben er spredt over vejen.

Møjsommelig snor hærormen sig gennem vejens fine sand, hvor hver bakke udgør et mål, og, når det er nået, blot viser endnu en dal for den endeløse march. Det damper fra alle pore for solen bager ubønhørlig, lukker sindet for det flotte landskab og udtørre halsen. Feltflasken er for længst tømt. Tungen klæber sig til ganen – Men der er dog vand i uanede mængder: langsomt glider vandet i Njemen sin vej mod vest! Det havde været bedre, om den havde været langt, langt væk. Dens vand er gift; langs bredderne skjuler koleraens spøgelse sig – Men tørsten brænder, brænder i halsen helt ned i indvoldene. Tornystrene er tunge; svedet løber fra panden. Og vandet vinker. Der opstod huller i rækkerne, her og der springer pludseligt en til siden for i letsind hurtigt at drikke for at slukke den brændende tørst. »Stop!« – Officererne går langs kolonnerne. Det svømmer også deres øje. - »Slut op!« Det er en kraftprøve på troppernes gode moral. Den består. Blikke søger fremad, søger kompagnifører – hvornår hedder det »Holdt - træd af!«

Også denne dag nærmer sig sin afslutning. Som solen sender lange skygger, standser kolonnen. Folk træder hinanden i hælene. Manden foran, det gik ud over, retter sig op. Kommandoer standser den sløve trasken og udløser et lettelsens suk. Fremme! Umiddelbart langs floden bliver der gået i kvarter og bivak i Rymyszki og Ostrogi. Der er ikke den store sult. Det tørre russiske brød er alligevel ikke tillokkende. Kun drikke – drikke – og hvil! Mens nogle få ufortrødent koger kartofler, er de fleste for længst sunket hen i en drømmeløs søvn.

Næste morgen er med udhvilede ben alt allerede langt mere venlig. Et bad sletter de sidste erindringer om gårsdagen. Og da så netop denne dag, ordren til fortsat march udeblev, hentede regimentsmusikken deres instrumenter frem og spillede, så selv den onde sol fra den foregående dag får en venlig tanke. Leutnant Nellner vender tilbage til sit 8. Kompanie. Generalfeldmarschall v. Hindenburg havde personligt overrakt ham Jernkorsets I. Klasse. Dette øgede regimentets antal af udmærkelser for kamphandlingerne ved Kowno til 5 Jernkors I. Klasse og 207 II. Klasse.

Og uophørlig passerer kolonner igennem. I går os, i dag jer, i morgen –

Ja, i morgen igen os. Den 25. august kl. 6 støver det allerede igen under støvlerne. Den fremad rykkende front suger reserver og etape bag sig. Denne terræn ædende fremrykningskrig i den anden krigs sommer udgør et ejendommeligt skuespil for tilskueren i skyerne. Der iler en tynd kamplinje som en skummende brænding, der ruller ind, spreder sig, samler sig igen og ruller ind igen – uophørligt mod øst, og baner vejen for den brede efterfølgende etape-hær, hvorefter den henter sin næring. Der springer den stormende frem, der standses den af en hurtigt oprettet dæmning, lavet for at standse flodbølgen. Her må presset øges for at trænge igennem. Dette kan ikke ske fra dybden, for alle større reserveformationer er allerede indsat. De angribende enheder må derfor støtte hinanden. Med en grænseløs mobilitet bliver marchretninger ændret og krydset, ansvarsområder øget og mindsket. Enheder trukket ud og tildelt, taktisk støtte ændret til strategisk tyngde for at genoprette en mistet ligevægt.

Dette kraftspil skulle flere gange få indflydelse på regimentets videre skæbne. Først blev der truffet en afgørelse i vejknudepunktet Rymsziszki, hvorfra det ikke gik mod Olita-Grodno, men i stedet straks østpå i retning af Wilna. Med hele sin styrke pressede 10. Armee sig frem til og over Njemen. Regimentet forblev i den venstre skulder og nåede dens nye indkvarteringsområde Turlowiszki og Marcinowo i middagsheden sammen med befolkningen, der returnerede fra skovene. De deltog med taknemmelighed i den knappe feltkøkkenmad og fortalte rædselsberetninger om kosakker, der havde drevet dem på flugt, og for en dels vedkommende, endda havde tvunget dem til at stikke ild på deres egne gårde. Mellem svin og fjerkræ indrettede folkene deres underbringelse og forbandt de marchskadede fødder.

Om middagen den 26. august fortsatte regimentet ad de sandede veje. I Jodele, Piwojeze og Wilkiszki søgte det skakmat nye kvarterer, men måtte bruge nattesøvnen til en udsigtsløs kamp mod myriader af utøj. Kl. 4 fik en brand i et hus de forvågede igen på benene, og allerede en time senere fik det igen fremad med marchretning i sydvestlig retning over Pokalniszki til Aleksandrowka. Kamplarm forude og russiske lig langs vejen viste det bivuakerende regiment, at det snart havde indhentet fronten. Uvisheden blafrede de næste timer omkring lejrbålene. Som et truende tordenvejr lå alarmordren og svævede i luften, men langsomt slappede den spændte stemning. Som et 21-cm haubits batteri klaprede fremad og en sågar en flyverafdeling blev sluppet forbi, søgte man sultne, men beroliget sit natteleje.

Heller ikke den 28. august kom det til kamp. Under den besværlige renden rundt blev regimentet skilt fra hinanden. I. og III. Bataillon blev stillet til disposition for 3. Reserve-Division, der kæmpede ved Okmiany søen, mens II. Bataillon blev bagstopper for den til venstre herfor indsatte 79. Reserve-Division. Dagen sluttede i bivakker ved Dobily og Glity.

Hen mod morgen lavede forvildede russiske geværkugler huller i teltene. Det gik hårdt for sig ikke ret langt længere fremme. Alligevel var de skud, der denne dag blev afgivet, ikke rettet mod fjenden. På det rigtige tidspunkt krydsede en fåreflok forbi kompagniernes bivak, og kom grundigt til at bøde for den tyske etapes manglende evne til at leverer den konstant bevægede front med tilstrækkelig fødevarer. Men som kompagnierne efter et søndagsbad og erindring om en dejlig kanalrundfart på Olsaki-søen, gruppevis sad omkring deres bål til langt ind i natten, mens de forgæves forsøgte at koge det seje kød mørt, blev det tydeligt, at bevægelsen fremad var blevet standset længere fremme. Det kunne heller ikke de om morgenen indbragte fanger, bortforklare. Den lange march, hvor regimentet først fulgte parallel med jernbanelinjen, så blev sendt mod øst til nærheden af stationen i Jewi, for så pludselig tilbage i en spids vinkel mod sydvest og så igen mod fjenden i første retning, viser den skræmmende åndenød i den tyske fremrykning

Og det havde sin gode grunde. Langsomt trængte midten af 10. Armee over Njemen; Den 26. august var dele af XXI. Armeekorps fra regimentets gamle hjem i Kalmaria, rykket frem over Simo, erobret Olita og havde overskredet floden. Sydgruppen fulgte gennem skoven ved Augustow og Bohr-sænkningen, og mens den tilstødende fløj af 8. Armee stod overfor fæstningen Grodno, lå hovedparten af 10. på den anden side Njemen i hårde kampe. Ruserne begyndte at forskyde kræfter mod nord fra den rømmede Weichsel-bue, og med alt magt at modsætte sig et angreb mod Wilna. Mens det højre fremstød langs banelinjen Grodno – Wilna ikke kan gennem-bryde modstanden, er det til venstre ved knudepunktet Koszdary endnu engang lykket at standse et modangreb. Men som den gamle modstander, III. sibiriske korps, ved Jewie overgår til masseangreb, går fremstødet her i stå. I linjen Grodno – Olita – Troki-Nowe – Jewie må de tyske tropper stramme grebet om geværet. På den anden side Wilija hilser Njemen-armeen; den havde i et nyt sommerfelttog i Kurland erobret Mitau, og endnu engang placeret sig foran Riga.

Terrænkortet var fyldt af blå pletter. Mellem skovsænkninger og bakker lå sø ved sø. Det som skabt til forsvaret, og russerne kendte kunsten at udnytte naturlige muligheder. Troki-Nowe, der ligger på højde med begge jernbanelinjerne fra Wilna mod Kowno og mod Bialystock, var ankerpunkt i den russiske modstand. Med en flanke i skoven til venstre, dækkede den sydlige jernbane og med et brohoved ved Jewie, den nordlige.

Foran den skønne ø-by Troki-Nowe, der med sine lynende tårne og en naturlig voldgrav af seks søer, beskyttede jernbaneknudepunkt Landwarowo, lå 166'er og 254'ere i hårde kampe. Nu anmodede 79. Res.Div. om forstærkning med Brigade Monteton. Den 30. august kl. 5 om morgenen marcherede regimentet uden III. Bataillon, der var rykket til Michniszki, igen mod sydøst over Poniewiczza, Piektoniszki og Glity langs søen til Olsoki og ind i skoven nordvest for Wieliczkowo. Her gik den i skjul og afventede indsættelse. M.G-kompagniet smed dens grammofonplader væk – den sidste skat fra Kowno – og læssede deres våben af. Snart ville der lyde en anden musik.

Kl. 11 til brigadens befaling:

1. Fjenden angriber udkanten af Troki-Nowe.
2. Brigaden skal kaste modstanderen tilbage bag landtangen.
3. R.I.R. 264 højre fløj 800 m syd vejjaffel Bobrowka, venstre fløj over Jablocie. En bataljon til disposition for Division; til venstre kontakt til R.I.R. 266 med venstre fløj over Lorensowo.

Regimentets supplering:

Regimentet folder ud i skovkanten og går frem i angreb: II. Bataillon tilslutning til højre til R.I.R. 264, venstre fløj nordkant Nowosiolki. Hertil slutter I. Bataillon venstrefløj retning Lorensowo.

Hensigt: At presse modstanderen tilbage over landtangen, hhv. kast ham i søen. Artilleri rigelig disponibel. M.G.K. til min disposition i udkanten af skoven. Samlested for sårede i skovkanten.

Mens artilleri fra RFAR 66 i galop kørte frem øst for skovkanten ved Wieliczkowo, fik de udfoldede kompagnier fra I. og II. Bataillon frem over de bakkede terræn under ild fra shrapnels. Tårnene i Troki-Nowo skjulte fjendens øjne, der kunne overskue hver eneste lille fold i terrænet. I linjen Nowosiolki – Zazdrosc blev III./166 skyttehuller nået og overskredet; så stødte ven og fjende sammen. Det russiske fremstød fra landtangen mellem søerne ved Nowosiolki, Zamoscie og Bobrowka gik i stå. 2. Kompanie nåede frem i rette tid til at støtte et sammenskudt kompagni fra 166'erne og til at presse angrebet frem. Over russiske døde og sårede bliver de tabte 200 meter generobret og fjenden presset tilbage mod søen. Som bataljonerne graver sig ned 100 meter fra den fjendtlige udgangsstilling, mangler der 58 mand i deres rækker. 10 er faldet, de øvrige, herunder Leutnant Behrens og Leutnant Paul Müller, såret. Netop som et kraftigt tordenvejr forvandler sig til et skybrud, får Major zur Megede af Brigaden kl. 16 overdraget ansvaret for hele det nordlige afsnit fra Zazdrosc i syd til Okmiany søen i nord. For at få organiseret de sammenblandede enheder, tildelte kommandøren de fem underlagte bataljoner følgende underafsnit:

- a) højre fløj af Zazdrose til vejen syd tallet 14: III./166
- b) forlænget til venstre til set sydøstlige hjørne af den firkantede sø vest for Tatarszki søen: I./266
- c) forlænget til venstre til »m« i Zamoscie: II./166
- d) venstre fløj III./254
- e) II./266 placerer sig, efter at forbindelsen mellem III./166 og I./266 er etableret ved vejkryds 1 km vest for »N« i Nowosiolki, for herfra sammen med enheder i forreste linje, at imødegå et angreb fra nordøstlig eller sydøstlig retning.

Fuldstændig gennemblødt tilbringer kompagnierne en ubehagelig nat. Hen mod morgen begyndte et bløden- de regnvejr, der fortsatte dagen igennem. Foruden vandet kom sulten. Fronten kvæles langsomt. For hver kilometer, hæren trænger frem, bliver de tynde navlestreng, der forbinder den til deres kraftcentre, presset til bristepunktet. Hvad de endeløse kolonner kunne bringe frem ad de dårlige veje gennem et land uden jernbaner og uden broer, var en dråbe i havet. Det dårlige brød havde allerede gennem længere tid været skarpt rationeret, nu kunne feltkøkkenerne ikke længere leverer det. I stedet manede en korpsbefaling til tålmodighed, indtil jernbanebroen ved Kowno kunne reetableres. Netop denne dag, hvor det er umuligt for de forreste kompagnier at koge kartofler, den grundlæggende næringen under fremrykningen, eller at levere roer, radiser, blommer eller nogen anden form for spisebart fra den litauiske jord. Og regnen og sulten får endnu en allieret denne morgen på den sidste dag i august – den begyndende russiske artilleriild. En fuldræffer rammer regimentets telefoncentral, hvor den dræbte telefongruppens fører og to af hans folk, mens yderligere tre såredes livsfarligt. Under vejs tilbage til Brigade Monteton i Olsoki måtte betale med en død og otte sårede. Kommandøren for I. Bataillon, Hauptmann Mangels, såredes alvorligt at et sår i låret *).

Som Oberleutnant Gallert om aftenen overtog I. Bataillon, stod en herlig stjernehimmel over den stille skov, men med den nye dag kom et nyt voldsomt tordenvejr. Efter yderligere afsnitsbefalinger stormede III./166 den 1. september efter en times artilleriforbereelse, området ved Højde 167, hvor den vandt terræn uden dog at nå selve bakken.

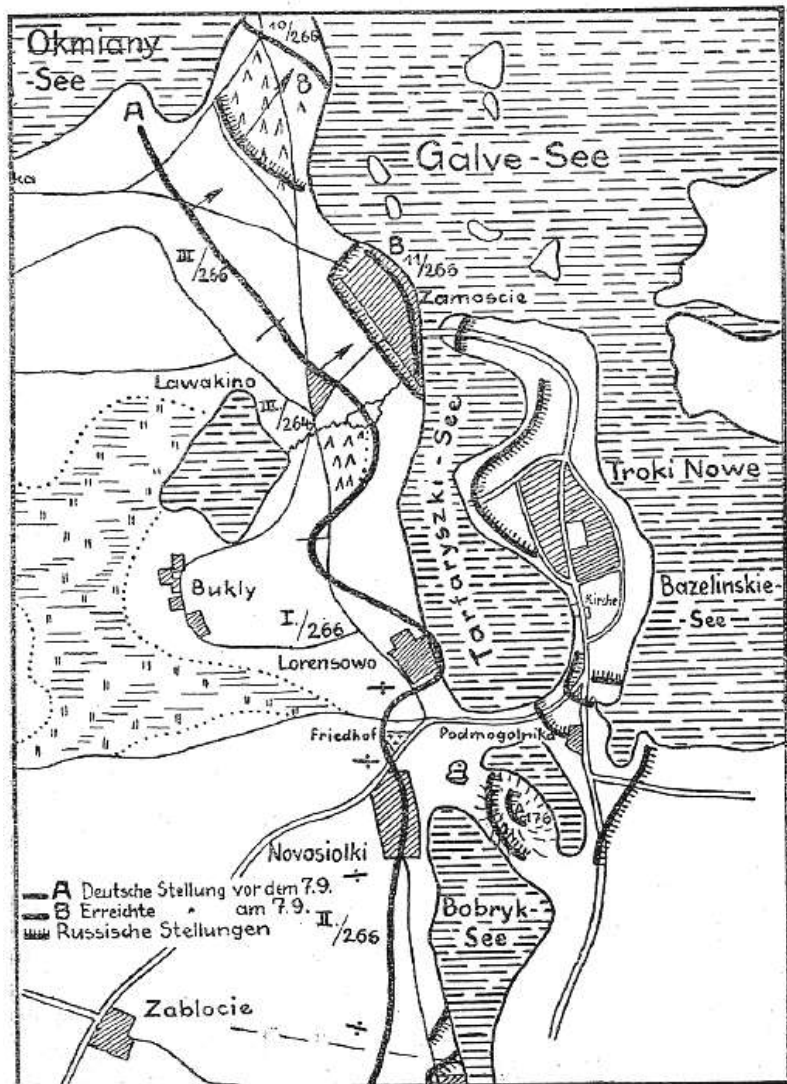
Angrebet gik i stå. Kraften fra den marcherende armee forvandles til skansning. Under et frygteligt uvejr afløste III. Bataillon den 4. september III./254, mens II. Bataillon den følgende dag afløste III./166. Opfyldt af en transport på 150 mand erstatning fra I. Ersatz 90, arbejdede alle regimentets kompagnier frem til den 7. september på at befæste linjen, forstyrret af russernes ildoverfald, der også kostede kompagniføreren for 11. Kompanie, Leutnant Förster, der måtte evakueres med et skud i underarmen, og af det efterårskolde vejr. Langsomt bryder

*) Hauptmann Mangels døde den 10. september på Fæstningslazarettet i Kowno.

solen endeligt igennem igen; derimod bliver forplejningen stadig mere knap. Ganske vist kom der en overgang igen brød, men kun en ringe kvart til hele dagen. Selvom det desuden var muggent, skulle de bringe kraft til den tynde, oftest kødløse kålsuppe, der hver dag serveres fra feltkøkkenet. Man er derfor igen henvist til kartofler, der tilberedes på alle tænkelige måder. Desuden hentede eftersøgningskommandoer langt bag fronten uvurderlige skatte fra køkkenhaver: roer, radiser, agurker, rødbeder. Også det hårde russiske brød var ind i mellem tilgængelig. Den omfattende dysenteri behandledes med alkohol.

I mellemtiden havde også den russiske hærfører Alexejew reorganiseret sine tropper. Han trak 10. Armees hovedstyrke tilbage fra Olita til den kortere linje ved Lida, og anvendte de her frigjorte kræfter sammen med enhver disponibel reserve i forsøget på at bryde Litzmanns korps fra den tyske 10. Armee ved Troki-Nowe, for dermed at redde Wilna og vende krigslykken. Det første forsøg den 30. august mislykkedes på grund af regimentets modangreb. Også den 3. september blev stormløbet efter en kraftig artilleriforbereelse, tre gange blodigt afvist af III./254 med støtte fra 9. og 10./266. På samme måde fastholdt 24'erne i syd totalt deres stillinger.

Den første søndag i september – den 5. 9. – bragte 9. Kompanie store tab under en patrulje, og fra stabene kom de første tegn på, at man ønskede at genvinde det tyske initiativ. Angrebsbefalingen for den 7. september kaldte igen til storm. Den angav et ambitiøst mål: Angreb over den smalle landtange gennem de stærkt befæstede fjendtlige linjer ved Højde 176 og Podmogolniki – byen Troki-Nowo – overgang ved broen Zamoschie og erobring af skoven på landtangen mellem Galwe- og Ohmiany søerne. Da kl. 16 den træfsikre artilleriild blev lagt frem og punktlig regnen igen satte ind, erobrede III. Bataillon med sin 10. og 11. Kompanie i et hurtigt fremstød skoven mellem Galce- og Okmiany søerne og tog 33 fanger. Tabene var mådelige, selvom begge kompagnier endnu engang måtte betale med deres officerer, da Leutnants Baars og Scharfenberg begge blev såret. Samtidig blev det konstateret, at dele af 3. Reserve-Division i den anden ende af landtangen havde sikret Højde 181. På melding om denne succes, angreb den tildelte III./264 Zamoschie mellem III. og I. Bataillon med tre kompagnier i første linje, og på bekostning af 10 døde og 100 sårede satte den sig i besiddelse af landsbyen i en opofrende kamp. det var dog ikke den tapre bataljon muligt at trænge ind i Troki-Nowe, da fjenden havde sprængt både bro og dæmning. På samme tidspunkt gik I./266 i silende regn frem mod den sydlige del af landgangen ved Nowosiolki for at løse den vanskeligste opgave – efter passage af landtangen at sikre linjen Punkt 176 – Podmogolniki. Imidlertid blev angrebet af russerne mødt med en voldsom gevær- og kanonild fra de stærkt befæstede stillinger, mens Højde 176 blev genbesat efter at være rømmet på grund af artilleriilden, og forstærkninger blev skubbet frem i den sydlige del af Troki-Nowe. En fortsat fremrykning blev derfor hurtig fuldstændig udsigtsløs. Heller ikke en fornyet artilleriforbereelse på en halv time kunne brin-

Stizze 10: Angriff auf Troki-Nowe am 7.9.1915

ge angrebet videre. På ordre fra underafsnitskommandøren blev bataljonen derefter for natten trukket tilbage til den udgangsstilling ved Nowosiolki. 10 døde og 40 sårede manglede i dens rækker – herunder Leutnant König fra 1. Kompanie). Om dagens succes skrev Brigadebefalingen den 8. september: »R.I.R. 266 og III./264 har i går rensset området vest for søen ved Troki-Nowo for fjender«. Samtidig blev der tilføjet en ny opdeling af afsnit, hvor regimentet fik tildelt linjen Bobrowka – Okmiany søen. Major Huck overtog III. og Oberleutnant Bundt I. Bataillon.

De hårde kampe havde standset venstre fløj af den tyske 10. Armee. Hindenburg forsøgte at komme den russiske plan i forkøbet, da den bragte hans egen i fare. Han gav ordre til at Below i nord igen skulle iværksætte angreb for at tiltrække sig fjendtlige kræfter og sikre flanken på Eichhorn, mens i syd Gallwitz og Scholtz med forstærket pres rykkede mod Grodno, som russerne den 3. september måtte rømme efter hurtig tilbagetrækning og blodige gadekampe. Bolværket langs Njemen var brudt langs hele linjen. Endnu engang befalede Hindenburg en svingning for den tyske folkemarch. Hvis flanken på den russiske hær, der fra Polen strømmede mod øst, overhovedet skulle fanges, måtte et sidste fremstød mod Wilna og Minsk forsøges. Det blev som tidligere overladt til 10. Armee at gennemføre angrebet. 8. og 12. Armee skulle ved tæt føling med fjenden, finde ham foran fronten. Njemen-Armeen måtte som flankesikring fortsætte fremstødet mod Dünaburg og hele tiden lade dens rytterenheder presse frem langs jernbanelinjerne Poltzk – Molodeczno og Orsha – Borissow – Minsk. Den skulle endnu engang forsøge at finde en åbning i fjenden flanke. Kun et direkte, dybt indhug i hans livsnerve, kunne bringe ham til fald. I denne stund manglede Oberkommando-Ost bitterligt de stærke reserver, der kunne føre dette sidste forsøg til en succesfuld afslutning. Han tildelte Eichhorn de enheder, der var blevet frigjort ved Nowo-Georgiewsk, og krævede af de sammensmeltende armeer Scholtz og Gallwitz at bære de krævede afgivelser til Vestfronten og til opstilling af angrebsreserver. Om resultatet dermed var sikret, var tvivlsom. Jernbanelinjen Wirballen – Kowno kunne langt fra tilfredsstille de enorme krav til forsyninger, og vejene var ødelagte, og tropperne var marchtrætte og kampudmattede. Ludendorff overvejede endnu engang den mere beskedne plan med fremstød over Olita-Orany mod Lida, men afviser den i hukommelse af Falkenhayns lignende forsøg, og i håbet om hans øverstkommanderendes krigslykke.

Som Eichhorn modtog befalingen et fornyet angreb, brød pludseligt fem tyske kavaleri-divisioner frem fra den indre fløjrum mellem 10. og Njemen-armeen mellem Dünaburg og Wilna, for som en stormvind over Swenta, og efter at have udvidet indbrudsstedet, svingede den på ordre mod sydøst, hvor den med stor kraft stødte ind i Wilna-armegruppens nordlige flanke. Den 13. september skar den banelinjen Wilna-Dünaburg, nåede næste dag linjen Witebsk – Molodeczno, dukkede den 15. op foran Smorgon, hvor den her og ved Stolz ødelagde sporene mod Wilna. Soly og Wileika blev erobret i storm, og da der den 19. september også lød sprængninger langs vejen Minsk – Smolesk, var livsnerven for den russiske nordfløj blevet afbrudt 200 kilometer øst for Wilna. Alexejew så sig pludseligt omgået. Han beordrede sin venstre fløj tilbage over Njemen og Beresina, og satte alt ind for at standse det dristige, men svage hærkavaleri og kaste det tilbage. Skulle det ikke lykkes at holde den smalle korridor mellem Wilna og Beresina-sumpene, der over Molodeczno førte til Minsk, åben ville skæbnen for de enheder, der stod ved Troki-Nowe og Lida være beseglet. Wilna var fortabt, nederlaget beseglet, tilbagetrækningen kraftig truet.

Om natten omkring midten af måneden kunne kompagnierne se ildskær bag de russiske stillinger, mens den fjendtlige artilleribeskydning fortsatte i uformindsket grad. Divisionsbefalingen den 15. september gav følgende situationsmelding:

Fjenden er indesluttet i Wilna. Ved daggry angriber den samlede 10. Armee. Opgave for den forstærkede 79. R.D. er, under alle omstændigheder at fastholde stillingen mod fjenden, at holde fjenden fast og, hvis han viger, hårdnakket at forfølge. Ved daggry iværksættes øjeblikkeligt en omfattende patruljeaktivitet. Enhver fjendtlig tilbagetrækning skal øjeblikkeligt meldes. Det samlede artilleri iværksætter kl. 0700 en livlig beskydning af fjendens skyttegrave og artilleristillinger, og vedligeholder ilden hele dagen med økonomisering af ammunitionen.

De sidste natters stjerneklare himmel lover godt for opfyldelsen af alle forhåbninger. I løbet af den sidste, til 15. september, blev to kompagnier fra 263'er og dele af R.I.R. 264 sendt frem til afløsning. II. og III. Bataillon blev sammen med I./R.Feldartl.Rgt 66 trukket sammen ved Olsoki godset. Denne korpsreserve blev ved middagstid sendt i march mod nordvest. Gevaldige vandsøjler i søerne stammede fra russernes artilleri. Så gik det videre i den stærke hede op og ned ad bakker 30 kilometer til Jodele

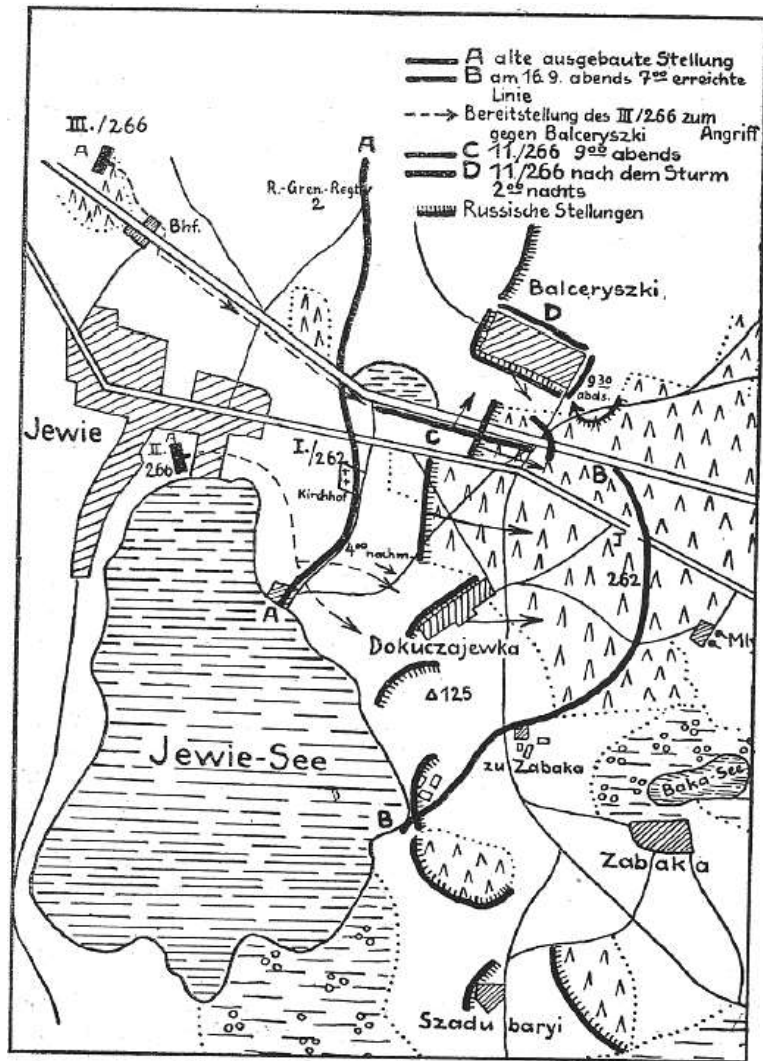
Det tapre tyske hærkavaleri stod i risiko for at miste forbindelse til infanteriet. Ganske vist vandt Njemen-armeen hurtigt terræn i retning af Dünaburg – Jakobstadt og ganske vist var også den yderste venstre fløj af 10. Armee i de første dage kommet godt fremad, men foran Wilna gik den igen i stå.

For at bringe den russiske Wilia-front ud af balance, skulle 3. Reserve-Division langs jernbanelinjen aflaste den hårdt kæmpende nord gennem et direkte fremstød mod Wilna. Armeens føring anstrengte sig hele tiden for at få enheder flyttet over på venstre fløj. I Divisionens hovedkvarter i Abramowsk, modtog Major zur Mege personlig af kommandøren for 3. Res.Div., General Graf zu Dohna-Schlobitten, orientering og angrebsbefaling for den følgende dag.

Det var allerede tæt på dagry, som bataljonerne nåede Jodela. I tussmørket fortsatte efter modtagelse af en ny ordre til godset Owsianiszki, hvor den umiddelbart bag stillingen gik i bivak i de enorme frugtplantager. Blommer og æbler blev en afveksling på måltiderne i dagene forud bestående af usaltede majroer, gulerødder, kål og kartofler. Fra den nærliggende front kom synet af lyskugler og lyden af geværrild.

Sammen med solen stod II. Bataillon den 16. september op og marcherede stille forbi ordonansryttere og fanger til Jewie, hvor den gik i beredskab for under det fortsatte angreb at forlænge højre fløj af I./262. Efter ordre skjulte III./266 sig som divisionsreserve bag banegården i Jewie. Bag udbrændte ruiner måtte kompagnierne afvente at den tåge, der på det forkerte tidspunkt havde lagt sig over engene,

igen lettede. Da artilleriet omkring middagstid igen kunne observere, lavede de tyske batteristillinger til live. Foran regimentets afsnit lagde Hauptmann Richter fra I. Afdeling, Artilleriregiment 66 en række godt liggende trommeild, og kl. 16 iværksatte II. Bataillon ved siden af I./262 angrebet på højre fløj af Reserve-Infanterie-Regiment 2. Kl. 17 havde 262'erne løbet den fjendtlige stilling over ende, og få minutter senere sprang også II. Bataillon ind i den russiske stilling efter at have passeret den stærkt beskudte kirkegård og engene. Som befalede fortsatte begge bataljoner deres angreb, hvorunder II./266 hele tiden måtte forlænge mod højre i dens vanskelige zone for fortsat at holde fløjen langs Jewie-søen. Kl. 1815 blev angrebet på ordre fra regimentet indstillet. 2. Regiment nord for jernbanen havde ikke været i stand til at holde kontakt med den almindelige fremrykning, og de var allerede opstået et 2 kilometer bredt hul mellem dens højre fløj og I./262. Efter meldinger skulle fjendtlige kolonner allerede være på vej mod dette sted. Som det blev mørkt, blev III. Bataillon derfor trukket frem langs jernbanen. 12. Kompanie trængte den angrebsberedte fjende frontalt tilbage, og en halv time før midnat iværksatte Leutnant Otto Jürgensen med sin 11. Kompanie et angreb på landsbyen Balceryszki. Lydløst trængte folkerne gennem det regnvåde mørke; så kom ordren: »Anlæg bajonet!« - og efter et dristigt spring stod de i de mørke omrids af husene. Russerne hævdede hænderne. To maskingeværer og 200 fanger er resultatet af det beslutsomme angreb. Det øgede byttet for regimentet og den underlagte I./262 til 1100 fanger. Efter at Reserve-Infanterie-Regiment 2 havde overtaget stillingen fra III. Bataillon, blev den beordret tilbage med den vådkolde vestenstorm i ansigtet. Først efter at være gået omkring nåede den banegården i Jewie, hvor den i de nærliggende dækninger søgte ly for den silende regn. De sov fra det øjeblik, hvor hele tydingen af deres succes blev tydeligt langs fronten. Endnu i løbet af natten indløb meldinger om, at fjenden foran hele den forstærkede XXXX. Reservekorps

Skizze 11: Gefecht bei Jewie am 16./17.9.1915.

front var under tilbagetrækning. Måske blev dette sidste middel taget i anvendelse fordi den russiske overkommando havde indset, at planen for gennem et modangreb igen at skabe luft foran Wilna, og dermed redde Litauens hovedstad, var slået fejl, måske var det den truende omringelse, der havde fået den til at skynde på - tidspunktet for tilbagetrækningen havde regimentet her bestemt.

I daggrøt havde Unteroffizier Tümmel med en halvdeling fra 8. Kompanie på en vovet patrulje besat landsbyen Zabaka. Kl. 0630 kom befaling til, at der skulle holdes føling med den vigende fjende. I Jewie blev der under Major zu Megede dannet en kampgruppe bestående af II. og III./255, I. og II./262 og fire feltartilleri batterier som over Rykonty skulle rykke frem i retning Wilna, og optage forbindelse til 79. Res.Div., som med venstre kolonne rykkede frem mod Pietuchowo. På rideturen frem til samlepunktet mødte Major zur Megede kort før Jewie på brigade- og divisionsstaben af 3. Reserve-Division. I en kort samtale roste General Graf zu Dohna og Generalmajor Heffe ham for den udslagsgivende succes dag i forvejen, og også en gammel bekendt af regimentet – den svenske oberst Bouveng – gav ham anerkendende hånden.

Berettiget ros skaber glæde. Og regimentskommandørens glæde forplantede sig til hans tapre, der atter denne dag ikke havde noget at grine over. Ganske vist smurte fjenden haser, men vejrguderne var på bagtroppens side. Som bataljonerne med marchsikring nåede Kiermancyszki, var der intet at se til russerne; men regnen stod ned i stride strømme. Marchkolonnerne forvandlede vejbelægningen til grød. Fra tøj, våben og køretøjer falder dråber uophørligt ned i mudderet. Men et skaber optimisme: ny fremrykning langs alle veje – uden pauser mod øst! Da forspidsen krydsede jernbanen ved Jateluny løb regnen ned ad ryggen og ned i støvlerne, hvor det får strømper og fodlapper til at gnide hårdt mod fødderne. Forbi forladte stillinger slæbte bataljonerne sig gennem vejmuddret til Rykonty. Her fik detachementet kl. 16 til opgave, at arbejde sig frem til Weka. I. og II./262 rykkede på ordre videre til Waka-Kowienska for at sikre den daværende overgang over Waka ved at sende en bataljon over. I./261 rykkede frem til avlsgården Landmarowo, mens II. og III./266 som reserve lå i beredskab i den skønne, rummelige, men fuldstændig udplyndrede slot Landwarowo. Detachmentet nåede allerede her venstre Kolonne Charisius fra 79 Res.Div, hvor også regimentets I. Bataillon befandt sig, og nu igen returnerede under kommando af Brigade Monteton.

Russerne opgav nu hensynsløst terræn for gennem en hurtig flytning af kræfter for at sikre dens omgæde Nordvest Armee mod udslettelse. Mens I. Bataillon under anstrengende patruljer sikrede Wika-sænkningen og Eichhorns artilleri bankede på Wilnas porte, hentede Alexejew sin sydfløj tilbage til Wilija og Beresina, beordrede linjen Wilna – Lida – Slonim forsvaret til det yderste af en bagtrop, og fra Troki-Nowe i ilmarch at falde tilbage mod Wilna. Han måtte have frigjort enheder for at kunne holde de dristige tyske rytterkorps borte fra ryggen af sin højre fløj, og håbede at kunne redde sig ud gennem den smalle korridor mod sydøst i retning Minsk.

Under det frygtelige uvejr havde russerne om natten til 18. september frigjort sig fra føling. Kl. 7 samledes hele regimentet ved Waka-Kowienska til fremrykning. Marchen blev lang og besværlig, men alligevel drev den kildrende forventning de trætte ben fremad. Alle vidste: i dag går det mod Wilna! Omfattende forsvarsanlæg lå på begge sider af vejen, men alle forsvarslinjer foran Litauens hovedstad var kampløs rømmet. Tyskerne havde åbnet spærringen bagfra. Ved femvejs krydset en time vest for byen bliver der igen gjort holdt for at lade Brigade Dietrich fra 79. Res. Div. slippe forbi. Som regimentet nåede østsiden af skoven og fortsatte ned i Wiljadalene ved Ponary, brød middagssolen igennem skydækket, og foran lå på en bakke røde teglstenshuse og gyldne kirkekupler i sejlens strålehav. Ved forstaden Nowy-Gorod rettede gruppekolonnerne sig op, og marcherede taktfast videre op ad bakken forbi tilbagemarcherende fanger. Ved bygrænsen stod de første indbyggere med drikkevand og tørt brød. Og der, hvor vejen går forbi et stort magasin i retning af banegården, trængte der sig uoverskuelige folkemængder, forsøgt holdt i ave af borgerpoliti med røde armbind, jublende over den smældende musik og de inddragende tropper. Cigaretter og slik regnede ned fra vinduerne – og blomster.

Blomster i Wilna! Det ødelægger det ikke, at de for en stor dels vedkommende kommer fra tvivlsomme skønne, og at pøblen var den, der råbte højest. Blomster gør hjertet blød. Regimentet var draget afsted i blomsterregn og blomsterregn vil modtage dem, når de endda kommer hjem efter kamp og sejr. Og for mange syntes det som om denne dag var kommet.

Først da gaderne blev tomme for huse og mennesker, som kompagnierne en time senere stik øst ad den store vej, igen i silende regn, fra feltkøkkenerne modtog deres karrige aftensmad, var drømmen væk. Men håbene forblev og som marchen uophørligt fortsatte over Gory, Doliny ind i den kommende aften, var billederne af hjemmet der stadig indtil den velfortjente nattesøvn endeligt bredte sig under store grantræer ved Kamienska og Zelonka. Kun I. Bataillon måtte kæmpe om dens kvarterer i Szaterniki, og hele natten måtte sikringen ligge i regnen i den østlige kant af landsbyen. Wilna, hjertet i den russiske Njemen-Armee, der to gange havde hjemsøgt Østpreussen, lå fast i den tyske etapes område.

Den 19. september kl. 9 startede regimentet, uden III. Bataillon, krigsmæssig fremrykning som forspids for brigaden i retning af Pobon. Vejskiltene viste i retning af Minsk. Regn opblødte veje gik op og ned af bakker over Lipki – Michaalowka – Orklampy 4½ time endnu engang mod sydøst. Kompagnierne samles om de op-tændte feltkøkkener, der kun med den største anstrengelser for mandskab og heste havde overvundet de opkørte veje. 6. Kompanies køkken var blevet stående undervejs. En tynd vandsuppe styrker før den fortsatte march. Kl. 16 blev dagens mål nået. Kompagniet i spids, 5./266, hentede 20 fanger ud af en gård ved godset Pobon. Indtil det blev mørkt stod kompagnierne tænderklaprende i storm og regnbyger på pladsen foran godset og søgte efter brød. Den ene spand marmelade til hele bataljonen fra i går, smager ganske godt til kiks, men hjælper ikke mod sulten, og ved mad fra feltkøkkenet er varmen det bedste. Til opmuntring indbringer en dragon en russisk sergent, der på en geværbelæstet vogn – trods tre krigsmedaljer – at krigen for hans vedkommende var overstået. Ved hjælp af porte og bjælker får de to bataljoner bygget en nødbro over Bienka og indretter forposter langs linjen Vw. Viena – Vw. Dzietrzowsziszna – Rowosiady. I Dalnowo måtte indbyggerne bag brød i løbet af natten.

Om morgenen blev fjenden angrebet. Med forbindelse i syd til 264'erne, foldede regimentet ud kl. 11 med I. Bataillon til højre og II. Bataillon til venstre. Med en spredt skyttelinje forsøgte kompagnierne, der var på grund af march- og kamptab var skrumpet ind til omkring 100 mand, at udfylde deres ansvarsområde. Under kraftig artilleriild gik det langsomt frem. Kort efter middag trængte II. Bataillon ind i Malyniszki. Under fortsat springvis fremrykning mistede 6. Kompanie 7 døde og over 20 sårede, herunder Feldwebelleutnant Ramm. Til højre arbejdede sig 2. Kompanie frem mod Rowiny. Flankerende ild fra Straly bandt en overgang kompagniet på stedet. Først en dygtigt omgående bevægelse med en deling fra 4. Kompanie under Leutnant Kriete tvang fjenden til at rømme Straly. Rædselsslagne beboere kom op af kældrene og blev glædeligt overraskede over ikke med det samme at blive skudt, som deres tilbagetrækkende landsbyen havde forset. Længere mod syd kæmpede Regiment 264 for at holde sig på linje, men blev imidlertid trængt mod venstre ind i I. Bataillons zone. Herfra indsatte den sit 4. Kompanie i storm på Raskance, som den om eftermiddagen havde fast i hænderne, mens Leutnant Johannsen med sti 2. Kompanie nåede avlsgården Nowiny og tog 28 fanger. Med den opgående måne kom angrebet til standsning foran den stærkt befæstede russiske hovedstilling. Ved 1. Kompanie var Leutnant Matheus blandt de sårede og 3. Kompanie havde mistet dens fører; Leutnant Wiebering var blevet såret af et skud i armen, men på vej tilbage til forbindepladsen blev han yderligere hårdt såret af en shrapnel kugle i ryggen. Kompagnierne gravede sig ned. Da Oberleutnant Grallert med sit reservekompagni rykkede frem for at blive orienteret om situationen, og råbte efter Leutnant Johannsen, svarede to russere ham i natten. Efter venlig tiltale bragte de ham yderligere fire forsprængte kammerater. Som 2. Kompanie havde indrettet sig i den østlige kant af Nowiny, styrtede regnen ned i skyttehullerne og gennemvædede den hør, der høstet på nærliggende marker, skulle have været seng for de trætte og sultne soldater. Denne dag havde de måttet dele ét brød med en hel deling og ledte derfor efter kartofler og grønsager. Som regnen falder over de ulmende huse i Ezerpakalnie, blev det for varmt for den russiske bagtrop. Dem, der ikke foretrak at løber over til fjenden, løb tilbage i lyset af branden; mange blev ramt af en kugle.

Faklerne var forsvundet med morgentågen. Så fulgte regimentet den vigende fjende over Pogiry, trækkes så ud af afsnittet på grund af en ophobning af enheder og fik i Jankance for førte gang efter alle de fugtigkolde nætter i det fri, endeligt et tag over hovedet. Dybt begravet i halm tilbragte de udmattede en rolig nat. Den 22. september nåede endeligt levnedsmidler, kantinevarer og post frem. Med masser af brød, erstatningssmør og tepunch blev en stille fest fejret. Så gik det med glæde i sindet ind i en dag, hvor en smilende sol deltog i glæden. Som brigade reserve får III. Bataillon overladt Jankance, mens I. og II. Bataillon ved Wasiewice tilbringer en månelys nat i teltbivuak.

Og russerne gav fortsat terræn. Det var som rummet var uendeligt. I det evigt vekslende, men alligevel i disse skift evigt lignende landskab og med den følelse af forladthed, der havde været gemt i hjerterne siden Masuren, gik det også den 23. september uophørligt mod øst gennem dybe efterårsskove til Mickowsziszna og Zagorniki. det var kun dejligt, at solen skinnede og varmede lemmer og sind. For hver 100 skridt gik kolonnerne i stå. Spasmagere forsøgte at fordrive ventetiden med alle mulige former for numre. 8. Kompanie havde det værre, da den som højre sidedækning måtte rykke frem udenfor vejene over stubmarker, sporløse skove og sumpede enge. Den måtte fremstille en nødbro over Oszmianka, og nåede som den sidste til indkvarteringerne i Oszmiana.

Ganske vist var jøderne her ret venlige, men i de udplyndrede og forsmøttede huse gemte sig snavs og næsten uanede flokke af utøj. Lus, lopper og væggetøj samlede sig til et generalangreb på de trætte vandrere. Hertil kom, at fire lader, hvor M.G.-kompagniet havde deres heste, gik op i flammer. Det lykkedes skytterne i et opofrende slukningsarbejde at redde deres uvurderlige skat på nær en enkelt russerhest. I deres ufrivillige bivuak var de mere uforstyrrede end de øvrige kompagnier.

Den næste marchdag – 24. september – bragte hele regimentet langs en bred landevej i hurtigt tempo over sumpe og vandløb til området nord for Markliszki. Suppen af ærtekonserver er tynd og kedelig, brødbeholdningen fra i forgårs for længst brugt op. Hvilende artillerister havde et eller andet sted fundet tørret brød, men de gav intet fra sig uanset mængden af penge eller gode ord. En bytter sin kikkert for en skive. Dagen sluttede i de smudsige Czishiszki, Dubrowa, Jabrowiczi og Gordsewicze. Den aften måtte to grupper deles om et brød.

Langsomt slæbte 10. Armees infanterimasser sig fremad, for langsomt for hærkavaleriet. De dristige tyske rytter kan med deres begrænsede ildkraft ikke alene fastholde deres fremskudte stillinger. Allerede den 19. fik Smorgon igen tabt på trods af 1. Kav.Div. tapre forsvar. Fjenden havde i en linje Krewo – Myssa – Smorgon og videre frem til søen skabt sig en befæstet optagestilling, der daglig forstærkedes af styrker af tilbagegående enheder fra Polen. Den lå som en tværstilling foran den venstre fløj af 10. Armees, der op ad Wilija arbejdede sig frem mod Smorgon og lige syd for Wilszniew-søen frem mod Wileika.

Efter en march på halvanden time nåede regimentet den 25. september kl. 7 frem til godset Ponary. Her hed det endnu engang: Angreb! Mellem 264'erne i syd, hvis venstre fløj lå ved godset Migule, og den indgæede Res.Rgt. 101 fra 76. Res.Div., skulle Regimentet støde frem mod Myssa og Nowo-Szpaszkoje. Som Leutnant Schleif med en spids fra 2. Kompanie nåede Bosary, og meldte tilbage, at Myssa og Michnicze var stærkt befæstet af fjenden, foldede I. og III. Bataillon ud med 3., 4., 9. og 10. Kompanie i forreste linje. Lige så snart skytte-linjerne forlod skoven og kom ud i terrænsænkningen ved Basary, begyndte shrapnel at eksploderer over hovederne på dem. Ilden lå godt, og alle kompagnier havde tab. Ved 3. Kompanie faldet Leutnant Reimann af et skud i hovedet. Artilleriilden fulgte med linjen, igen ind i skov. Fældede træer og en tæt underskov spærrede vejen. Fjenden var ikke a se. Snart slog det også mod træerne: infanteri- og maskingeværild. Derudover sendte russisk feltartilleri kontinuerligt granater med øjeblik- og forsinkelsestænding ned i skoven, mens det tyske artilleri tav. Derfor kom angrebet til standsning kort før Michnicze. I skumringen rykkede 3. og 9. Kompanie på ny frem og fik forbindelse med den længere fremme liggende 4. Kompanie. De havde netop indtaget den fastlagte linje, da der til højre lød høje russiske hurra. Næsten samtidig flammede foran 10. Kompanie bygningerne i avlsgården Michnicze op. Stående skød 9. og 10. Kompanie ind i branden og kastede det angribende russiske angreb tilbage. Så blev det stille. 200 meter foran deres kammerater beskyttede posterne kompagniernes hvil, hvor folkene med gevær i hånd sov under træerne.

Pulsen på den tyske fremrykning var begyndt at kalke til. Russerne havde mandet sig op. Udsendte patruljer den 26. september stødte på en yderst vagtsom fjende. Støttet af en stærk besat og udbygget stilling ved Kloster Suzkow, blev enhver nærmen sig afvist med træfsikre skud fra posterne.

Der blev derfor til eftermiddagen den 27. september befalet et nyt angreb. Sammen med Res.Rgt. 101 skal der på ny rykkes frem. En timelang artilleriartilleriforbereelse med et sparsomt artilleri vækkede ingen fortrøstning. Alligevel sendte Leutnant Johannsen, som enkelte 101'ere viste sig, uforsagt sin 2. Kompanie frem. Leutnant Kriete sluttede sig til med 2. Deling fra 4. Kompanie, og snart klatrede alle op af deres huller. I løb går det ud af skoven og ned i den nøgle sænkning. Så når Kompagnierne igen ind i skyggen af træer. Skoven er spækket med skytte. Geværer skyder på kleshold.

Gefreiter Bendfeldt fra 4. Kompanie i spidsen for sin gruppe blev pludseligt i den tætte underskov angrebet af tre russere. Han vendte geværet rundt, og da hans folk nåede frem, havde han med kolben gjort alle tre ukampdygtige. Så gravede skytterne sig ned på ny. 4. Kompanie samlede 20 fanger og samledes omkring deres tapre, betænksomme Leutnant Kriete, som lå på jorden hårdt såret af et skud i maven.

I mellemtiden var III. Bataillon til højre med trommer og hornister i front, rykket frem over åbent terræn i tre skyttelinjer mod Mykso, og havde i et enkelt stormløb løbet den russiske stilling over ende, taget 300 fanger, og under en opofrende fremrykning med tab på 19 døde og 44 sårede trængt fjenden tilbage to kilometer gennem skoven til deres hovedstilling. Derudover havde den afvist et heftigt modangreb mod højre flanke. 500 meter foran de russiske stillinger, gravede den sig ned. Natten kom med regnbyger og stormstød og sluttede regimentets sidste succesfulde kamp under den store sommeroffensiv.

September sluttede urolig. Under 10. Armees langsomme fremrykning havde Oberkommando-Ost nået den overbevisning, at det tænkte mål ikke kunne nås, og at operationerne måtte indstilles. Flankeangrebet havde ramt russerne for sent. Han havde haft tid til at trække de truede armeer ud af Weichsel-buen og i stedet sætte dem ind mod omringelsen. Den tyske flodbølge ebbede ud. Den havde sendt sine bølge frem til Smorgon, Baranowiczi og til vest for Beresina. Så dannede sig langsom vinterfronten i angreb og modangreb.

Den 28. september blev regimentet trukket ud og sendt som forstærkning af 76. Res.Div. ved Myssa gods. 24 timer senere stod den igen på gårdsdagens lig dækkede slagmark i skovstykket, 1600 meter sydvest for Kunawa, klar til, efter 76 Res.Div. angreb mod Perebrenowiczi på begge sider af Tatarka-åen, at støde frem og forhindre

fjenden ved Smorgon i at falde tilbage ad vejen mod Saskewiczi. Men angrebet mislykkes på trods af kraftig artilleriforbereelse. Regimentet trækkes tilbage til Myssa.

Den sidste dage i september stod den igen på samme sted med samme opgave. To gange forsøgte 261'erne og 252'erne at rykke frem, to gange blev de afvist. Og endnu engang vendte regimentet ryggen til fronten og trampede i mørket ad de bløde moseveje tilbage til Sadsoni og Myssa gods. I en dagbog stod »allerede den 4. dag uden brød«. Af rugmel og vand blev der på skovle bagt grå flade brød. I den efterårsfarvede park ved godset steg savnet efter de tyske bøgeskove, især da oktober syntes at ville gøre meget godt igen. Solen forgyldte det rødbrune løv. Man kan efter lang tid igen tage overfrakken af. En transport af nyt personel fra XXXX. Reservekorps depoter på 4 underofficerer og 351 mand fylder igen septembers tab. Alene sidste 10 dage havde kostet 33 døde og 135 sårede.

Den 2. oktober skulle regimentet endnu engang angribe fra Landwehr-Regiment 38 stillinger øst for skoven ved Slobodka. Men russerne var ikke længere under tilbagetog, og havde ikke til hensigt at lade sig fordrive fra deres i husene indbyggede med maskingeværer og let artilleri pakkede stillinger i Smorgon – Swirydowicze af et hurtigt angreb. Dele af I. og II. Bataillon trængte tappert over det åbne terræn, men måtte så indstille det udsigtsløse angreb, da naboafsnittet ikke støttede, og de angribende elementer kom under flankerende beskydning fra begge sider. Ligeledes var det tyske artilleri ved at løbe tør for ammunition. Etappen havde ikke længere luft til at holde fronten forsynet. Granater blev så sjældne som brød. Derfor gik regimentet ved mørkefald som korpsreserve den 3. og 4. oktober i kvarter i Wjalkowcziszna og Ossinowka, hvor Myssa med dens velkomne vaske- og madlavningsmuligheder, den aldrig trætte regimentsmusik under Vizefeldwebel Hünerbein, og ikke mindst en opløftende feltgudstjeneste til høstfest og en fyndig tale af regimentskommandøren igen gjorde mange et forsagt hjerte stærk igen. Under granerne var der ret behageligt i det sommerlig varme og tørre vejr, og om aftenen, når hele kredsens af landsknægte samledes sig om lejrålene, og efter at der var blevet kogt, stegt, røget og læst, lød skoven af de tyske sange.

En efterårssolskindsdag i oktober var som skabt til vandreture. Den 5. marcherede regimentet til Narory området, hvor de opslog deres telte på den sandede jord. Eichhorn var ikke til sinds at lade sin venstre fløj kamppløse falde tilbage til vinterstillinger. Han angreb, som dengang foran Grodno, hele tiden den eftertrængende fjende, men kom imidlertid øst for Narocz-søen endnu engang i en slem knibe. Da det også her ved Smorgon forventede modangreb udeblev, blev regimentet som korpsreserve placeret i Wenslawenenta, Wjalkowcziszna og Chasseni. Med to bataljoner blev udbygningen af 14. Landwehr-Divisions stillinger støttet, og III. Bataillon blev indsat i vejbyggeriet Wenslawenenta – Wjalkowcziszna. Under de driftige feltgræs initiativer, blev de snavsede Panjelandsbyer forvandlet til små villabyer. I de tjenestefrie eftermiddage blev der spadseret i de efterårsfarvede skove, lyttede til regimentsmusikken, der foran artilleriets stillinger lod deres musik blæse over til russerne, og glædede sig om aftenen over posten hjemmefra og for kammeratskabet. Ganske vist var sulten endnu ikke overvundet på trods af den allestedsnærværende litauiske kartoffel, der havde overtaget hovedforplejningsforsyningen fra overkommandoen. Hvem der ikke skansede eller fældede træer til den videre udbygning af kvartererne, høstede resten de sidste kartofler, der som et rigt forråd placeredes i kuler for vinteren. Regimentet kom imidlertid ikke til at spise dem.

Om formiddagen den 15. oktober udbrød der brand i II. Bataillons stabskvarter i Chaffeni, der hurtigt bredte sig til resten af landsbyen i den kraftige vestenvind. Kun med besvær lykkedes det at redde heste, træer, bagage og våben, og mens kompagnierne måtte spise deres suppe under åben himmel, eksploderede kun enkelte patroner som husene nedbrændte. Som den sidste bjælke styrtede sammen, kom der marchbefaling til fronten, og tog noget af smerten over tabet af de dejlige kvarterer. De øvrige bataljoner tog kun afsked med sort i hjerterne. I løbe af natten afløste regimentet under kraftig ild fra geværer og artilleri, Res.Inf.Regt. 252 og II./253 i stillingen ved Kloster Suzkov – Suzkov.

Regimentsstaben indrettede sig på godset, M.G.-kompagniet med bataljonernes kampbagage i landsbyen Myssa. Regimentet indtog igen sit skyttegravshjem.

Den stod foran en ændring i dens skæbne. Den handlingsglade fremrykning, den enestående sejrstog fra østpreussiske Biella til Litauens Smorgon var uigenkaldelig forbi. Markafgrøderne var allerede bragt i hus. Efterårsstormene fejede over stubmarker og forkyndte vinterens kommen. Også denne ville give plads til mandighed. Den er imidlertid ikke kendetegnet af march i morgenrøde. Den strakte sig i mørket i underjordiske huler.

Sommerturen i Østland var afsluttet.

Russischer Friedhof

Döfing

1915/1916

Vintersøvn (Myssa – Wilna – Ponary)

Om morgenen den 13. oktober 1915 lå den første rimfrost på grenene. Den planlagte indkredsning og ødelæggelse af fjenden var mislykket. Ikke på grund af manglende bevægelighed hos ledelsen eller troppernes udholdenhed. De havde præsteret mere, end der kunne forventes af dem. Kritikkerne fra Ludendorffs stab lægger skylden herfor på den sene start på angrebet. General Hoffmann skriver:

Jeg har stadig i dag det standpunkt, at denne operation ville have ført til de ønskede mål, et ødelæggende nederlag for den russiske hær ... Det var ikke lykkedes at slå russerne så afgørende, at de måtte søge fred ... og alligevel ... havde muligheden herfor været til stede. Havde den øverste hærledelse i juli 1915 besluttet sig til at lade alle disponible kræfter tilgå 10. Armee, til at erobre Kowno, og til at føre et stærkt angreb i retning af Wilna og Minsk på et tidspunkt, hvor de russiske tropper endnu stod i Polen vest for Warszawa, ville nederlaget for russerne været afgørende for krigens udgang.

Men også denne plan kunne være gået til grunde på grund af sit omfang. »Sindets kraft«, der kan betvinge bjerge, drukner i øst på grund af områdes uendelighed, der kun kan bedømmes og måles gennem tal. Det var bittert for den øverste krigsledelse, at disse tal i det afgørende øjeblik manglede hos dem – en erkendelse, der kom til at kaste sin skygge ud i fremtiden. Derfor måtte de nøjes med de opnåede resultater: Ententens hensigt om at bringe krigen til en sejr af afslutning ved indsættelse af den russiske hærs masse i samtidige angreb mod den Østpreussiske grænse og mod Karpaterne var afværget. Fjenden var kastet tilbage langs hele fronten, og havde på de rømmede områder efterladt sig så store mængder af både mennesker og materiel, at den aldrig helt

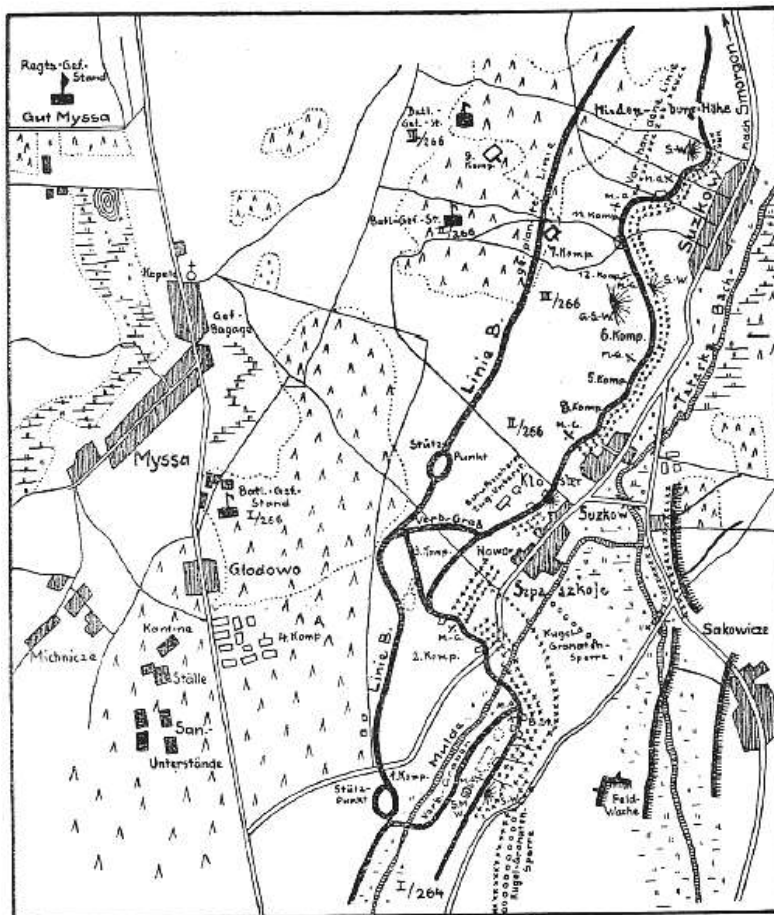
igen ville komme sig. Østfronten var befriet med en langt fremrykket forsvarsstilling, og dermed var der skaffet rygdækning for fremtidige operationer på andre hovedkrigsfronter

På den måde gik bevægelseskrigen i Litauen i stå. Den første frost fik jorden til at stivne. Nordfronten stivnede i en stillingskrig.

Gamle kammerater fandt igen sammen. Efter vekslende indsats sluttede Brigade Monteton sig igen sammen, med en dagsbefaling fra 16. oktober overtog obersten igen sin »jern brigade«:

Med stolthed og glæde hilser jeg mine brave Res.Regt. 264, 266, F.A. 66, S.M.W. 6, M.M.W. 164 og L.M.W. 218 her i den af mig fra i dag overtagne stilling. Efter længere adskillelse er fører og tropper igen glædeligt forenet til nye gerninger. Jeg ved, jeg ved at jeg til enhver tid kan stole på mine regimenter fra det nordlige Tyskland og fra de Thüringske stater. Brigade Monteton vil forsøge trofast at opfylde sin soldaterpligt som under Masuren slaget, langs Bobr, ved Augustow, Kalmaria og Wilna.

Sign. v. Monteton

Stizze 12: Stellung bei Myssa im Oktober und November 1915

Det var en gentagelse af oplevelserne ved begyndelsen af stillingskrigen ved Kalmaria, blot at her var sommeren lige så langt ovre, som den dengang havde været ved begyndelsen. Og det var mere end den blotte forskel på vind og vejr. Ved Kalmaria kom foråret og rev mørke tanker ud af dækningerne og vækkede savnet efter handling og sejr. Nu var det efterår, der med storm og regnbyger varslede vinterens kommen, og som trykkede krigen ned under jorden for at sikre sig et tag over hovedet og en varmende ovn før sneen lagde sig.

For en soldat, der bygger sit vinterkvarter, er stemningen som hos landmanden, der bjærger sin høst og lægger sine planer for det nye år, og som marskbønderne, der forbedre deres værn mod havets springflod. Uvendig forbliver de rolige, men indvendig dukker tvivlen op om sikkerheden for den sidste høst og for de kommende springfloder.

Hele Regimentet er indsat, i bataljonsorden fra syd mod nord. Linjen, der skal forvandles til vinterstilling, bestod kun af en hastigt opkastet grav, der bugter sig langs Tatarka-åens løb. Den har til højre forbindelse til søsterregimentets stillinger, springer i I. Bataillons afsnit tilbage mod øst i en stejl bue til den nordlige udkant af Nowo-Szpaszkoje, overgår ved en granbevokset bakke til II. Bataillon, og fortsætter i en lige linje øst om en mindre granskov foran de tykke grundmure på Kloster Suzkow til III. Bataillons afsnit, hvor den langs vejen mod Smorgon i to buer lå foran ruinerne af Suzkow landsby og på den nordlige fløj steg til granbevoksede Hindenburg-bakke.

Bygge og skansning var dagens løsen! Bygge på graven, pigtrådshindringen og dækningerne. Som ved Kalmaria forstyrrede russerne med kraftig artilleriild og natlige angreb i begyndelsen af anden halvdel af oktober. Han trængte frem over åløbet til tæt foran pigtrådshinringen, gravede sig ned indenfor stormafstand, men måtte den 17. oktober igen vige under store tab, og herefter stivnede det efterhånden af. I stedet som forstyrrende element trådte derpå vejret: regn, frost, tøjvejr, snefygning. Alligevel skred den planmæssige udbygning rask frem med hjælp fra pionerer. Kampgraven blev uddybet og forstærket. Fletværk bandt det løse sand. Beskyttelses-

skjolde, skydeskår, traverser og shrapnel sikre observationsposter, geværanslag og håndgranat niches blev indbygget i brystningen. Et kompagni fra XXXX. Res.Korps erstatningsdepot begyndte anlæggelsen af en 2. stilling; II. Bataillon lagde den forreste linje længere frem for at opnå en bedre flankering og bedre udnyttelse af det frontale skudfelt. Sappe sikre stillingen fremad, løbegrave bagud gav forbindelse til de indbyggede feltkøkkener i Myssa. Nat efter nat hamrede og vikledede arbejdskommandoer på pigtrådshindringen, og lod sig først tilfreds, da den havde nået en bredde på 10-12 meter og kunne bestryges af maskingeværer fra stærkt hævede stillinger på begge fløje og i midten af regimentets afsnit. I nåleskovene mellem trænets kvarterer og stillingen byggede reservekompagniet forskallinger til graven og fremstillede træ til bygning af dækninger.

Da landskabet for første gang den 25. oktober var dækket af sne, var udbygningen af stillingen nået så langt, at man med fortrøstning kunne imødesee vinteren. Den udgjorde et bolværk, uigennemtrængelig for en fjende, bag hvilken man kunne afvente freden. Krigen blev til håndværk med regulerede arbejdstider og hvil. Kompagnierne havde opnået ejendomsret til de forskansede hjem i gravene. Denne levende organisme var en stat i staten med grene for forsvar, administration og forsyning.

Som forsvarsgren spejdede han i sappe og lytteposter efter fjenden og strides lejlighedsvis med ham. Som administrativ gren grublede han over befalinger og meldinger, som i omfang var i omvendt forhold til den gradvise stilhed i stillingerne, og som med et stigende antal af tidsfrister, ikke anerkendte hviledage. Og som forsyningsgren bragte han ad stadig bedre forsyningsveje regelmæssig forplejning. Ganske vist led hestene under mangel på havre og grovfoder, og bagagekuskene måtte holde hus med den uerstattelige kraft af deres forspand. Imidlertid nærmede etappen sig langsomt fra baglandet, og da endeligt også Feltpoststation 171 flyttede deres kvarterer fra Wilna til Soly banegården, faldt fordringerne på hestebestanden væsentlig. Til de hyggelige sludretimer var proviantafdelingerne også snart i stand til at leverer de længe savnede tobaksvarer. Piberne blev kradset tomme for de sidste rester af udkøbt feltkøkken-te til fordel for lidt ædel tobak. Og da så også kantinebestyrerne igen åbnede deres forretninger for med rationering, gav hver enkelt indkøbsmuligheder blandt deres skatte, var betingelserne for en behagelig overlevelse af vinteren tilstede. Kun vandforsyningen gav bekymringer. Ganske vist var det uundværlige væde tæt på, men Tatarka-åen lå i ingenmandsland, og kun mod forbud og med livsfare kunne den nås ved nattetide. Ved den store, fælles dækning til undervisning og vaskning bag reservestillingen blev der forgæves boret efter vand, og derfor var den nærmeste åbne brønd først bag godset Myssa. Som nætterne blev koldere blev der indført små jern-kakkelovne hvortil skoven leverede brændslet. De opvarmede også den nye aflusningsanstalt, der var indrettet i det eneste endnu intakte hus i landsbyen Myssa.

Den 29. oktober ankom en personelerstatning på 6 Vizefeldwebel, 5 Unteroffiziere og 589 mand fra Ersatz 75 og Ersatz 86, på et for dem gunstigere tidspunkt end nogen anden. De kunne under næsten ophørte kamp handlinger et beboeligt hjem, og blev den første dag indført i stillingskrigen gennem en feltgudstjeneste i anledningen af reformationen. På appelpladsen, hvor der med en gartners kunden var anlagt et stort jernkors som græsplæne, modtog 300 feltgrå nadveren ved alteret foran mørke graner. Endnu engang tog middagsolen magten fra sneen, men så mistede den sin kraft. Landskabet lå fast i vinterens arme. Hvor fortryllende fremstod de snedækkede skove.

Med den periodevise støtte fra arbejdssoldater [armierungs-] blev stillingen fuldendt. I skoven blev der lavet miles til fremstilling af trækul. Tagpap beskyttede mod smelte sne, tæpper og ulden undertøj hjalp mod den naturlige kulde. Den 24. oktober havde Brigadekommandøren efter en gudstjeneste på 164'ernes skovkirkegård, omtalt det 400 års Hohenzollern jubilæum. Nu en måned senere rykkede Mecklenburgerne i tre dage til Nowosiolki godset til møde med deres storhertug. Ven og fjende indrettede sig til vintersøvnen. Den sidste nat i november løb en kurlænder over til 4. Kompanie. Hans familie opholdt sig nu på tysk besat område, og han havde derfor intet at gøre på russisk område. Han beundrede udbygningen af den tyske stilling – som også de foresatte helt op til korpskommandøren, der alle udtalte deres fulde tilfredshed med kompagniernes flittighed. Som en mindre forskydning af afsnitsfordelingen indenfor brigaden afkortede bredden af kompagniernes ansvarsområder, de sidste ujævnheder i besættelsen blev udjævnet, som den første dag af december kom med fuldstændig kamp ro, kunne tankerne gå ud i fremtiden med juleforberedelser.

Men det skulle blive anderledes. Den 6. december blev II. Bataillon afløst af 161'ere og marcherede i sne-storm over Wenslawenenta tilbage til Ankudy og Skilondsizki. På banegården i Soly blev den indladet og nåede efter en kort tur den 8. sidst på aftenen til Wilna, hvor den sammen med regimentsmusikken blev indkvarteret i Nikolai-kasernen. I den totalt mørke nat til 11. december blev også de to øvrige bataljoner afløst af Inf.Regt. 261. De var ikke vrede over det. Den sidste tids skiftende vejr – klar frost, snefygning, tåge og tøvejr, fremherskende kulde og de sidste dages skybrud – havde til dels fyldt grav og dækning med op til en meter høj beskidt, mudret vand. Begejstringen over det møjsommeligt byggede nye hjem var aftaget en del. I sin dagbog skrev en af kompagniførerne fra III. Bataillon: »Fra dækningerne hørt man vandet bruse i gravene på grund af stormen, som gik

man i en kraftig storm lang Elben«. Regimentsstab rykkede med M.G.-Kompagniet og I. Bataillon til Woitoschi, mens III. Bataillon indtog dækninger som reserve for Res.Inf.Regt 264. Med et tab på 25 døde og 67 sårede og et bytte på 7 fanger kunne regimentsskriveren afslutte stillingskrigen ved Smorgon og sætte en slutstreg over kamphandlingerne i 1915. Brigade Montorton var afløst og 79. Res.Div. trukket ud. Regimentsstab, I. og III./266 dannede med III./263 korpsreserve, mens II./264 og II./266 i Wilna var armereserve. For armereserven kom en dag, som de fleste ville tælle som en af de mest uforglemmelige krigserindringer: den 12. december, dagen for Kejserparaden i Wilna.

En søndag, der vågnede overskyet. Skyer jagede over himmelen og indhyllede Litauens hovedstad i et feltgråt skær. Men allerede omkring kl. 9 lettede tågen, og som Kejserens hof tog rullede ind på banegården, brød solen igennem, og fik Wilnas tårne og kupler til at lyse op. Efter gudstjeneste i den tyske kirke kørte kejseren til den botaniske have ved den polske katedral. Her i anlæg ved ruinen af det gamle Jagellonenburg, var feltmarch iklædte tropper opstillet, der skulle modtage deres øverste krigsherres hilsen. Ledsaget den til 10. Armee kommanderede Prins Oskar og Generalfeldmarschall von Hindenburg med stab, skred kejseren i grå frakke med kraven slået op, med feldmarskalstaven i højre og med venstre hånd på sabelgrebet, front af den lange, i stiv retsstilling stående kommando. For kompagnierne syntes han gravalvorlig, anspændt, førtidig ældet, og hilste dem med et »God Morgen, Kammerater!« Inden de havde nået at komme sig, var det store øjeblik forbi. Der blev kommanderet kolonnemarch, og i stram parademarch og et »Se til højre!« fik det bag II./264 endnu engang forbi General Rennenkamps hus. Mens Kejseren begav sig til slotsbjerget for at lade sig informere om Wilnas historie, stillede de lykkelige op, der af Kejseren personligt skulle modtage Jernkorset. Med et varmt håndtryk ønskede han hver enkelt tillykke og helse. Og da han kl. 15 begyndte tilbagerejsen, så man blandt 266'erne, som i Ostra Brama gaden dannede espalier, 12 nye riddere af Jernkorset. Oberleutnant Grallert og Offizierstellvertreter Walter Schmidt kom, udmærket med I. Klasse, tilbage til deres kompagnier.

II. Bataillon forblev endnu en hel måned i Wilna og lærte den grundigt i denne tid med indre og ydre tjeneste grundigt at kende. For dem, der var ukendt med storbyer, var den litauiske hovedstad med dens halvanden hundre tusinder indbyggere en ny oplevelse. Ganske vist dækkede vinteren omgivelsernes skønhed, men alligevel tegnede der sig fra Dreikreuzberg et vidunderligt billede af sammenløbet mellem Mileika og Wilija. Den brusende Mileika fra det bakkede bjergland »Litauens Schweiz« i den roligt flydende Wilija. Løgekupler på de mange kapeller og katedralen lyser op i solen, og i de smalle gyder lå små huse. Guvernements-bygningen i Georggaden er nu kommandantur. Cirkus er omdannet til samlested for syge. Mindesmærker er slæbt med af russerne, og der mangler ikke spor efter krigen. Derimod havde liv og færden hos beboerne næppe ændret sig. Snavsede drosche kuske piskede deres afmagrede krikker gennem gaderne. I sidegaderne falbød jøderne deres kramboder til de købedygtige feltgrå.

Jul i felten! Med undtagelse af 5. Kompanie, der var afgivet som garnisonsvagt, fejrede II. Bataillon den hellige aften i de festligt smykkede rum på Nikolai-kasernen. Bremens Røde Kors havde sent rigeligt med gaver. Bataljonens kasseforvaltningen havde dertil af kantine midler og bidragspenge indkøbt en gave efter hver enkeltes ønskeseddel – »til en værdi af Mark 7,50« står det stolt i en dagbog. Til de gamle tyske sange under juletræet gik bataljonens tanker tilbage til de fjerne hjem, eller til kammeraterne, som i Woitoschi og skovlejren Neuponary først måtte indrette et julefestlig hjem eller endda først bygge sig et hjem. Men over deres dækninger og panjehuse ligger også sin egen charme: krigsjul. Med baggrund i den nærliggende front fremstår kærlighedens fest desto mere lysende. Morgenen den 24. december var tjenestefri. Man havde savet brænde til tre dage og havde så hentet grangrene fra de omkringliggende skove, hvormed beboelsesrummene blev dekoreret. Imens var gruppeførere taget til Myssa for her at modtage gaverne fra Bremens Røde Kors. Som det begyndte at blive mørkt stod der i alle dækninger på en fod af birketræ et juletræ, flot dekoreret med sort-hvid-røde sløjfer. Udenfor trådte kompagnierne an til en fredelig appel, hvor kompagnifører holdt en kort tale der bekræftede det nære forhold mellem officer og mandskab. I dækningerne ventede gaverne: hver to tilsendte gaver med chokolade, figner, pebermynter, konserves, en julebog, en stor flaske øl, et lille glas portvin og tre købekraftige Rigsmark. I den mørke julelejr vandrede kompagnifører og Feldwebel fra dør til dør, og i pauser mellem sangene lød hjertelige hilsener og svar: »Glædelig Jul!« - »I lige måde, Hr. Løjtnant!«. Først ved midnatstid lød de sidste sange. »Meget at spise og meget at drikke, hjælp os med at komme over savnet af hjemmet«, noterer en i sin dagbog. De andre finder deres hjem i deres drømme. Som de vågner igen, ligger udenfor halvanden meter sne.

Fem dage senere fejrer regimentet sin første fødselsdag. Tolv måneders afvekslende krigsoplevelser ligger som stolte skatte i dens gemmer; sorgen over de faldne kammerater hæver mindedagen i højden og lader den klinge ud i et stille løfte om at holde regimentets værdige laurbær evigt grønne. I dagsbefalingen fra 29. december 1915 bliver den utrættelige regimentskommandør til tolk for de tanker, der besjælede hver eneste officer og soldat:

I dag for et år siden blev på Kejserslig ordre nye enheder opstillet, som blev anset påtrængende nødvendige til sejrrig videreførelse af krigen mod vore fjenders store overmagt. Til disse hørte også Reserve-Infanterie-Regiment 266, vores regiment.

De første krigeriske begivenheder, som regimentet fik lov at deltage i, var vel den mest opløftende og taknemmelige udgave, som en troppen enhed kunne blive stillet: det drejede sig dog om at befri tysk land, den hårdtprøvede Provins Østpreussen, fra russisk trældom og barbari. Den måde, hvorved vi har løst denne herlige opgave, står i frisk, uforglemmelig erindring hos alle, som havde det store held at deltage i dette, ganske vist vanskelige, men skønne vinter sejrstogt, og som har været nådigt beskyttet af Gud.

I en aldrig hvilende indsats fulgte så kampene i Augustower skovene og den hårde, så tabsgivende tid i stillingskrigen ved Kalmaria, der fandt dens skønne afslutning med de tapre stormangreb på Orja-bakken og Højde 138. Så sluttede regimentet sig til den ærefulde belejringstid foran Kowno, fremrykningen mod Wilna, deltagelsen i det slaget her og forfølgelseskampene indtil den nuværende stilling, hvis omhyggeligt udbygning vi først netop har afsluttet.

Det er mig en nødvendighed på denne dag, for Dem at foreholde dette dejlige krigsår med alle dens ærefulde præstationer, og herunder med særlig taknemmelighed at tænke på dem, der ikke længere befinder sig imellem os, men som heltedøden, sår eller sygdom tvang fra regimentet at skilles.

Jeg er imidlertid denne dag en oprigtig tak skyldig til alle officerer, sanitetsofficerer, funktionærer, underofficerer, mandskab og sanitetspersonel for deres beundringsværdige pligttrøskab, hengivenhed, mod og tapperhed, der alene er årsagen til de resultater regimentet kan optegne. Jeg er stolt over at kunne kalde regimentet mit, og kan med rette forsikre Dem, at regimentet hos dets foresatte nyder et godt omdømme og står i anseelse. De mange udmærkelser alene bevidner dette. Den 12. december i Wilna vil for altid for regimentet, den 27. november for vore Mecklenborgske landsmænd, forblive uforglemmelig dage.

Jeg må imidlertid også denne dag udtale en alvorlig formaning, om videre at følge den beskrevne vej under fastholdelse af alle skønne, opløftende pligter og egenskaber, og holde ud til den endegyldige sejr. Og at opretholde regimentets renommé gennem anstændig, ærefuld karakter og handlemåde, at undlade dårlige, ærekrænkende handlinger, og til ikke at lade dårlige medlemmer af Regimentet komme til overfladen.

Vi fortsat bestræbe os herpå er jeg overbevist om, at vores fremtidige vej ikke vil adskille sig fra den hidtidige.

Må Gud fortsat være med os og vores våben, så vi med ære fortsat kan kæmpe og sejre for vores elskede Kejser og Konge og til gavn for vores fædreland.

Sign. zur Megede

Nå dage senere – og man er, uden egentlig at kunne mærke det, trådt ind i et nyt år. Alle håb og bekymringer, afsavn og fornøjelser, alle angreb og marcher i det gamle år er pludseligt blevet historie.

Ubemærket var det nye år ankommet, som alt i den russiske vinter synes ubemærket at forvandles til is og sne. Jorden ligger stivnet med alt, hvad den rummer. Fra morgen til aften breder den hvide, uendelige ørken, der udvisker alle farver, afrunder alle former og tvinger krig og fred under dække. Og når vinden driver sneen fra pigtråden ned i sappe hullerne, når en eksploderende granat river et lille sort hul i denne uhyre hvide flade, aner man, at krigen hviler under vågne øjne, mens freden holder ubekymret i vintersøvnen, som vane gennem tusind år. Årsskifte er besindelse, tilbageblik og fremsyn.

Årsskifte i den russiske vinter er en farlig tid for en hvilende hær. Sommerens mod kan svækkes af de evigt kredsende tanker.

Når aftenen falder på og frosten begynder at knirke under fødderne på posten, kommer ofte på en gang den store følelse af ensomhed. Som var der ingen slutning på denne isørken, som var grænsen for længst overskredet. Alle der kan, bjærger sig i dækningen for sne, frost, fare, ensomhed. Når ovnen gløder, når kammeraterne finder sammen, løsner det hele sig pludseligt. Det er tid til stille tanke hjemad, til at læse post eller skive brev. På et tidspunkt starter en eller anden en sang, som for alle længsler til at flyve.

Roen gav muligheder for at lægge planer for fremtiden. Der var som gav den kolde jord kimen til nye afgrøder. Alle, fra general til musketer, studerede situationen. For første gang var det muligt for alle, på kort at følge slagets gang. Nu, hvor fronten var frosset fast, var det muligt at tegne frontens forløb med blå på et kort. Mod vest stod fronten som året før urokkeligt fra Flandern til Alsace. Store koncentrationer stod på den italienske front og spærrede for Triest. På Balkan stod vagter foran Valone og Saloniki mod fremstød fra syd. Dækket af is og sne gjorde østfronten en lang, ubrudt grav fra Düna til Dnjestr. Man kunne se det store pres fra alle sider, og kom til at føle sig som del af den overmægtige kraft, der voksede fra det indre. Når det knækker og knitrer i ovnen, begyndte linjerne at vandre i tankerne på de tusinder, der konkurrerer med Falkenhayn, Conrad v. Hötzendorff, Joffre, French, Cadorna og Zar Nickolaus.

Ingen af de tyske krigere i øst ved imidlertid med hvilke bekymringer Oberbefehlshaber-Ost i sit hovedkvarter i Kowno ser frem mod foråret. Som Falkenhayn i et nyt skift af angrebsfront gør sine angrebsenheder klar foran Verdun, for her at tage tyren ved hornene, må han overlade østfronten til sin skæbne.

Hindenburg må klare sig selv i et forsvar, der ikke går det muligt at imødegå tryk med modtryk. Allerede på dette tidspunkt var styrkeforholdet så overvældende på russisk side, at der for hver tysk divisions afsnit (9 bataljoner) stod 2-3 russiske divisioner (32-48 bataljoner), der med månedlige skift til bag fronten yderligere kunne forstærkes. Heller ikke fra den allierede, der stod syd for Stochod til grænsen til Bessarabien, kunne der forventes hjælp. Conrad von Hötendorffs angrebsplaner mod Italien havde hentet de østrigske kærnetropper til Tyrol, og de tilbageblevne tropper måtte bære samme hårde byrde, som Falkenhayn havde pålagt de tyske østtroper.

Dermed havde russerne fået handlefriheden tilbage, som de for næsten et år siden havde mistet. At denne frihed ville blive udnyttet, var ingen i hovedkvarteret i Kowno i tvivl om. Selv skriver Hindenburg i et tilbageblik på denne tid:

Året 1915 var i vores Overkommando ikke sluttet under de lyse fanfare efter en fuldstændig lykkedes triumf. I det samlede resultat af operationer og kampe dette år var for lås noget utilfredsstillende. Den russiske bjørn var sluppet ud af vores fælde, uden tvivl blødende fra flere sår, men alligevel ikke dødeligt ramt. Under vilde udfald havde han taget afsked med os. Ville han dermed bevise, at han endnu havde livskraft nok til, også i fremtiden at gøre livet svært for os? Vi blev mødt med en opfattelse af, at de russiske tab i mennesker og materiel havde været så betydelige, at det i længere tid ville sikre vores østfront. Efter de hidtidige erfaringer vurderede vi denne opfattelse med betænkelighed, og det skulle snart vise sig, at disse betænkeligheder viste sig berettiget.

Og russerne havde i virkeligheden ikke forsømt, at anvende vinteren til at bringe mennesker og materiel i en sådan tilstand, at et stort anlagt angreb kunne gennemføres med succes. Også føringen gennemgik en reorganisering. Efter pres fra hans kone satte Zaren Storfyrsten fra bestillingen, overtog selv overkommandoen og ansatte Alexejew som stabschef. Den russiske nordfront blev betroet Kuropatkin, vestfronten fra de litauiske søer til Pripjet-sumpene blev underlagt Everth og sydfronten i Karpaterne til Iwanow.

Franske instruktørofficerer formidlede de taktiske erfaringer fra Vestfronten til de russiske underførere. Resultaterne af en intensiv opklarings- og observations aktivitet, samlede melding fra fly, gravposter, patruljer, fanger, spioner og pejleenheder i en omfattende betænkning, der angav et præcist billede af det tyske forsvarssystem, og angav mulige angrebs- og fremrykke muligheder til langt ind i baglandet. Den dækkede i detaljer den tyske styrkefordeling, og omfattede ned til afprøvning af styrken af pigtråden i hindringerne. Uddannelsen af kamptropperne blev gennemført med samme omhyggelighed. Enheder blev fyldt op, og med ny udrustning og jerndisciplin skolet til den store opgave. Personelerstatningsdepoter skulle øjeblikkeligt kunne opfylde udkæmpede divisioner med fuldt uddannet personel, og enorme ammunitionsdepoter skulle betjene artilleriet. Følelsen af grundig forberedelse og overlegenhed i styrke, hævede moralen og forstærkede optimisme i de 60 korps, der efter vinteren skulle så klar til generaloffensiv, og som på det første indbrudssted ville kunne støtte sig en uhorrt masse af artilleri, fly, ammunition og krigsmateriel, leveret af Frankrig, England og Japan.

Det eneste uafklarede spørgsmål var altså, hvor angrebet ville komme. Hindenburg forventede det i retning fra Smorgon, Dünaburg og Riga, hvor der var en et omfattende jernbanenet til disposition. I sig selv var det uden betydning, hvor det ramte den tyndt besatte østfront. Alle steder er lige truede. Overalt ville et succesfuldt gennembrud få hele linjen til at vakle.

Selvom den sejrige sommeroffensiv havde ændret den brede frontbue til en betydelig kortere front, var fordele ved den imidlertid samtidig forsvundet. Fordelingen af kræfter, der havde givet denne bue styrke, forsvandt i det øjeblik, hvor tyskerne nåede på højde med østrigerne. Uanset om russerne ville forsøge gennembrud af denne lange lige linje helt i nord ved Belows 8. Armee, ved Armee-Abteilung Scholtz, ved Eichhorns 10. Armee, Fabecks 12., længere mod syd ved Armeegruppe Prinz Leopold von Bayern eller i det tilstødende østrigske ansvarsområde, ville der hele tiden var trussel om øjeblikkelig oprulning af flankerne, og dermed et sammenbrud af hele fronten. Men til hvad nytte var alt kendskab og alle formodninger om fjendens nærmere angrebshensigter? Hverken tyskerne eller østrigerne havde strategiske reserver til disposition.

På den måde dukkede i begyndelsen af det nye år tunge tordenskyer op på den militæriske horisont, og kastede skytter på den tyske overkommando på østfronten. Skulle frugterne af den store sommeroffensiv fastholdes, ville det kræve fleksibilitet hos føringen og troppernes tapperhed ville blive sat på en hård prøve. Hver mand måtte udgøre det for ti.

Økonomisering med hærens kræfter og beskytte hjemmet! Det var den opgave, Ludendorff skulle løse i det nye krigsår, og som han mestrede med hele sin mangesidige organisatoriske begavelse. Den samme mand, som i

oktober 1914 ødelagde Polens jernbane- og vejnet for at sikre det tyske tilbagetog mod Warthe, byggede her af krigens vekslende nødvendigheder, nu det samlede Polen med Kurland og Litauen op igen som »Land Ober-Ost«. 100.000 kvadratkilometer med tre millioner mennesker var underlagt hans stramme forvaltning og lovgivning. Med stor fremsyn blev ikke alene jernbaner og kanaler, veje og spor forbedrede og nyanlagt. Med dyrkede marker, afvandede moser, plejede skove blev hele landet underlagt krigsføringen. At give den svage front en bredere sokkel, der kunne afstive og befæste den, var det eneste den tyske overkommando kunne gøre med hensyn til den truende fare.

Forsvaret selv arbejder imidlertid ligeså ivrigt som grundigt på deres stillinger, idet de af deres små taktiske reserver danner arbejdskommandoer. Derfor var, for at bruge Hindenburgs egne ord: »Hvil for officerer og mandskab for det meste et fuldstændigt tomt begreb«.

Allerede den 3. januar blev I. og III. Bataillon trukket ind i arbejdet på 2. Stilling, hvert kompagni tre dage i ugen. Herunder blev I. Bataillon underlagt 16. Landwehr-Division, mens III. Bataillon var underlagt 79. Reserve-Division. I de første dage regnede det, men så fra den 9. januar bandt frosten igen jorden. den 11., 12 og 16. fejde snestorme over landet. I. Bataillon måtte derfor fra den 17. januar stille 120 mand – de første dage i 20 grades frost - til snerydning af smalspors linjen Shuprany – Oljany på strækningen fra landsbyen Nowosiolki til Oljany, indtil igen tøvøj satte ind. Efter korpsbefaling af 14. januar skulle II. og III. Bataillon herefter stilles til disposition for 79. Reserve-Division til afløsningsformål, så alle dermed kunne »hvile« inden den store afgørelse. Som resultat blev II. Bataillon den 12. januar indladet i Wilna og bragt til Soly, hvorfra den blev indkvarteret i Oszmiana og lejren ved Glinaja og Ponary. Den 20. marcherede den til Rosbraczuny og Finkowsziszna og ankom om formiddagen den følgende dag ved Godset Myssa, hvor den som bataljons- og regimentsreserve for Reserve-Infanterie-Regiment 261 besatte bagvedliggende afsnit. 8. Kompanie byggede i Wacholdergrund ved siden af 6., i skoven nye dækningsanlæg. Alle anlæg er færdige og besatte inden månedsskiftet. Samme dag afløste III. Bataillon, efter at være tildelt Afsnit Dieterich, I./263 i forreste linje i skoven ved Globowo. Her havde den en slem periode under det pludselige tøvøj de første dage. Stillingen stod under vand, og de spinkle sommerdækninger styrtede sammen. Stikgrave, afvandingshuller og endeligt det igen indsættende frostvej gjorde det efterhånden udholdeligt. Med hjælp fra den ny som afsnitsreserve liggende I./263 blev der i den forreste gravvæg udhulet, skudsikre »rævehuler«. Under konstruktionen af disse første »Stollen« - tunneldækninger – benævnelsen blev først senere den almindelige betegnelse – var der næppe nogen, der anede, at de dermed havde fundet den mest anvendelige form for dækningsanlæg under skyttegravskrigen, og at der ville gå flere år inden de igen blev ombyttet med lyse, luftige beboelsesformer.

I mellemtiden var 80. Reserve-Division under General v. Redern på papiret igen blev formeret på ny. Til de hidtidige Regiment 264 og 266 var i stedet for 265'erne indtrådt Reserve-Infanterie-Regiment 34. Alle troppelementer forblev imidlertid for en periode på det sted, hvor de aktuelt var indsat.

På den måde gik måneden i skiftevis tøv- og frostvej med anstrengende arbejde, eksercits og mønstringer. Også den nye startede med samme ensformighed. III. Bataillon blev den 11. februar igen afløst af I./263 og kom i afsnitsreserve ved Migule gods. Den følgende dag afløste II. Bataillon, der efter færdiggørelsen af reservedækningerne, havde arbejdet på en forbindelsesgrav, II./263 i den kraftigt tilsnede stilling. Næppe forstyrret af fjenden fortsatte arbejdet uophørligt på en forbedring af forsvars- og underbringelsesanlæg.

I betragtning af de kommende begivenheder kunne M.G.-kompagniet fuldt ud koncentrere sig om at skærpe deres krigsduelighed. Dette var desto mere nødvendigt, da 20 af de bedste folk og Leutnant Sievers var blevet afgivet til opstilling af M.G.-Scharfschützen-Trupp 84, og der i stedet måtte uddannes nyt personel afgivet fra infanterikompanierne, yderligere forøget ved modtagelsen af et direktiv den 11. januar 1916 fra Krigsministeriet, hvorefter M.G.-kompagniet var udvidet til en organisatorisk styrke til føring, drift og transport af 12 maskingeværer. Genne hyppige våbeneksercits og kampskydninger blev effektiviteten øget. Derudover der gennemført forsøg for at forhindre kølevandet i at fryse på trods af, at der iblandet glycerin. En indsats udviklet af Vizefeldwebel Steffens havde vist sig effektiv, og blev indsendt til generalkommandoet.

Så rev en Divisionsbefaling ved midnat den 16. februar regimentet ud af dens daglige tilværelse.

1. 80. Reserve-Division (minus R.I.R. 34, 2 delinger Kav.Abtlg. 80, I./R.F.R. 66, R.Pi.K. 83) med en deling fra Telefon-Afdelingen skal den 19. februar ankomme til området nordvest for Swir.
2. Den marcherer og går i kvarter: 17. februar R.I.R. 266 Stab, I. og III. Batl. og M.G.K. i Wenslawenenta, II. Batl. i Slapeni – den 18. februar R.I.R. 266 i Galgtschuny, Piligrinda, Giry, Mal-akentany – den 19. februar i Markuny, Buiwidsy, Powali, Podmoranzny.
- 3 ... 4 ... 5. Enhederne medbringer på deres køretøjer forplejning og foder til mindst to dage.

Med tungt hjerte havde Hindenburg besluttet at svække den allerede tyndt besatte Düna- og Beresina-front for at kunne opstille en lille strategisk reserve, som den øverste hærledelse ikke kunne give ham. Derfor blev 80. Reserve-Division trukket ud og sendt mod nord, hvor der i området ved Narocz søen var begyndt at blive særlig uroligt. Alle meldinger syntes at gøre det sandsynligt, at det førte russiske gennembrudsforsøg ville komme fra kanten af de litauiske søer.

Den 17. februar stod regimentet endnu engang hjemløs på en landevej. Og her gjorde sig pludseligt en bitter mangel følelig, der i perioden med fast opholdssted næppe i sin fulde betydning havde været indset: de store mangler i hestebestanden.

Der burde i alle regimentshistorier være en plads, hvor der blev sat troppehestene et mindesmærke. De har mere fast end noget menneske til det sidste være frontkrigeren tro. De delte med dem nattefrost og middagshede, smeltevand og sommerstøv, i lejre og under mach, i hvil og i kamp, besvær og tab. Hvem, der kunne aflæse øjnene på deres trofaste dyr, kunne til stadighed se en menneskelig forståelse for håb og tvivl, og venskabelige bånd knyttedes sig mellem rytter og ganger, kusk og stanghest. Hesten var til det sidste symbol på den levende kraft, der stemte imod fjendens krigsmaskines overmagt. Hesten, der stille forblødte forspændt ammunitions-vognen, der på vej til det sidste forsvarsslag segnede udmattet om, var billedet på den skæbne, hvis kraft brød sammen i kamp mod maskiner og materiel. Stolt gik rideheste og trækdyr i deres smukke seletøj dengang, da det gik mod Masuren-slaget. Kun en lille del overlevede nat marcherne i sne og is. Den arbejdsfattige, frugtbare sommer ved Kalmaria var god ved den og den nye erstatning, og selv den tung Dansker foran feltkøkkenet forsøgte sig med en galop. Som kom den langt fremrykning, der langsomt nedsled deres kraft. Hvad der ramte soldaterne af mangel på næringsmidler ramte langt tidligere og langt hårdere hestebestanden. I starten hjalp den sparsomme græsning, men da sne også dækkede den sidste resten, satte det ind med en lang sult. Det begyndte ved Myssa. I dagevis ingen havre, ingen halm, ingen hø. Halm fra baglandet kunne kun med stort besvær og i små mængder bringes frem. Allerede i december kostede det M.G.-kompagniet ni heste. De resterende blev holdt i live med grannåle. Og nu havde II. Bataillon medbragt en ny dødelig kim fra Wilna: ved årsskiftet brød der skab ud blandt dens heste; allerede ved dens aftransport måtte den låne fem forspand af Landsturm-Bataillon Insterburg og fem meget syge dyr efterlades. Fire dage senere var yderligere 16 heste ramt af sygdommen. Hestene fra de øvrige bataljoner og fra M.G.-kompagniet måtte præsterer den forøgede arbejdsbyrde, selvom deres forplejning ikke var blevet meget bedre. Under den i mere end et år herskende nødvendige udlånsaktivitet, blev de mere og mere udmattede, blev smittet og visnede bort.

Det var derfor at transportkravet i divisionsbefalingen fra 16. februar måtte gennemføres som pendultrafik. Mens mandskabet kunne gøre sig det bekvemt i deres kvarterer, og også kuske og heste længtes efter et lunt hjørne, måtte de endnu engang samme vej tilbage for at hente vogne, der var blevet efterladt. Og alligevel var man glade for, at frosten netop i disse dage havde gjort vejene hårde. Ellers – det turde man end ikke tænke på. Alene de hyppige snefygninger og stedvise glatis gav rigelige problemer.

Flere gange blev der i det herlige snelandskab i hagl, sne og solskin, skiftet kvarterer indtil den nye armerserve den 24. februar var indsatsklar underbragt: Regimentsstab i Schaikuny riddergods, I. Bataillon i Kljussczany, Mostjany, Kisseli, Welki, Petrasziszki, II. Bataillon og M.G.-Kompagni i Koszewicze, Godobar, Domo-radsiszki, Skuphowcziszna og Trossczany, III. Bataillon på godset Sulow, landsbyen Sulow, Cchukiszki og godet Baier.

Rygterne gik om begyndelsen på det tyske storangreb ved Verdun og dens første resultater. I vest var vinteren slut. Så ved man, at vinterens dage også var talte i øst. Jo mere franskmændene blev trængt ved Verdun, jo tidligere ville russerne kaste vinterpelsen af.

Derfor var hver time kostbar. Hvad der nu af arbejdsindsats blev kastet ind i forsvaret, ville senere blive sparet i blod. Utrætteligt arbejdede Ludendorff på at afdække forebyggende foranstaltninger, og utrætteligt arbejdede hver eneste mand i armereserven i hvert eneste minut, hvor geværet kunne erstattes med spaden, for at udfører hans ordre. Det lejlighedsvis tøj havde allerede med skrækkelig tydelighed vist, hvilke andre fjender der ville dukke op med foråret, og derfor måtte der også sættes ind, som man var lige så godt rustet til at imødegå smeltevandet som den militæriske fjende. »Vejbyggeri« var løsenet de næste dage. Divisions- og regimentsbefalinger giver et indblik i de mønstergyldige enkeltheder i Ludendorffs koloniserings- og forsvarsplaner.

Divisionen befalede:

Vejen fra vejkruds 100 meter vest div.magasinet Mølle Stralscha – Kofzewitsche – riddergods Troschtschany – riddergods Kljuschtschany – Welki – Powjeinja – Sulow – Podworschina – banegård Poguljanka skal efter nærmere anvisning fra Hauptmann Schneider, Pi.Komp. 82 udbygges på den måde, at der i første omgang på under tøvejr antagelig vanskeligste steder, ved siden af den 8 meter brede kørebane mod bjergsiden, anlægges en grav på 2 meter bredde for oven og 75 cm dybde, dernæst på dalsiden en tilsvarende grav. Afvandsgrave skal på dybdepunktet anlægges i forbindelse med vandløb. Opkastning af dæmninger og forlægning af kørebane på bagsiden, hvor det er nødvendigt.

Efter en fordeling af arbejdet på alle tre bataljoner, udsendte regimentet en nærmere anvisning:

1. Arbejdstid skal være daglig 7 timer. Om mandskabet modtager deres middagsmad på stedet eller efter arbejdets ophør i deres kvarterer, skal bataljonerne selvstændigt bestemme under hensyntagen til kvarternes placering i forhold til arbejdsstedet.
2. Landsbyboere skal så vidt muligt med hjælp fra landsbyforstanderen trækkes ind i arbejdet. De skal arbejde en time længere; militært tilsyn hertil påkrævet. De modtager pr. dag 1 Mark – og skal medbringe arbejdsredskaber. I tilfælde af, at de medbringer dårlige arbejdsredskaber, skal der foretages et tilsvarende løntræk. Landsbyboernes slæder skal ligeledes medbringes til arbejdet. Ejer af slæder modtager herfor dagligt yderligere 50 Pfg.
3. Bataljonerne skal trække det personel, der er fortrolig med vejbyggeri, ud af kompagnierne og anvende som arbejdsledere. Disse skal i muligt omfang overdrages bestemte strækninger. I disse skal de først udfinde de steder, der kan forbedres, og senere selv lede udbygningsarbejdet.
4. Følgende kommer i betragtning som første arbejde: Snerydning af veje og fjernelse af denne. Derudover fældning af træ og transporten af dette og sten fra markerne til de steder, hvor der efterfølgende skal arbejdes.

Før, efter og mellem af sne vanskeliggjorte arbejder, fortsatte istandsættelse af våben, udrustning og uniformer, appeller, øvelser, kurser for kompagniførere, undervisning af delings-, gruppeførere og våbenkommandører, markering af march rute og indretning af kvarterer af brædder og teltflager - enkelte steder under streng isolation fra plettyfus mistænkte indbyggere.

På den måde blev et forsvar organiseret, der strakte sig dybt ind i baglandet, og i detaljer til den sidste knap og tanke indstillet på det, der ville komme. Det var lige så usikkert som foråret, men ville også lige så sikkert komme. Endnu lå alt i dyb fred, så man i fritiden kunne nyde landskabets lys og farvestemning. I de hvidklædte skove, der dækkede bakker og dale i stor omkreds, lå marker og landsbyer som oaser. Kun når en pludselig sne-storm rasede over landet, skjulte synet sig. Hvornår ville den anden storm bryde løs, der i stedet ville dække den store udsigt med slagets os og røg?

1916

»Begravet i blod og sump« (Narocz-søen)

I snemørke nat med vinterstorm mellem den 27. og 28. februar 1916, blev den dybfrosne Narocz sø gennembrudt af to russiske officerer i spidsen for en patrulje på 32 Amurkosakker – russisk-mongolske blandingsblod. Over en seks kilometer strækning var der på tværs fra Nanosie til Pasenka lavet en ubrudt hindring af spanske ryttere. I spidsen i civilt tøj og lys bondepels med bred krave red som vejviserbonden Woronzow fra Podrjezy bag den tyske front. Manden, der allerede havde været vejviser for flere russiske patruljer, var velkendt med spionagens snigvej over søen. En uventet opdukning, vagtsomt post på den tyske bred mødte føreren med et par indædte tyske eder. Fra en anden post på søvagt blev den dristige patrulje ligeledes råbt an, og bragene fra eksploderende håndgranater ødelægger det natlige togt. Ganske vist lykkedes at bryde igennem, men russerne måtte vide, at i samme øjeblik blev signalementet af den beredne patrulje over telefon spredt gennem alle tyske grave til dybt inde i baglandet. Der kunne ikke længere være tale om at komme ubemærket frem til hest. Et stykke bag den tyske linje lod kosakkerne deres heste i stikken og begav sig ind i skovene og sumpene, for måske alligevel at få held til at nå deres befalede mål.

Generalkommando XXI. Armeekorps befalede øjeblikkelig eftersøgning med alt hvad der i natten kunne skræbes sammen bag den tyske linje: beredne officerer fra generalkommandoet, cyklister, folk på uddannelseskurser, officerer fra stabe og kolonner. Fire kosakker, heraf tre levende, blev indbragt. Resten undslap i første omgang ind i vildnisset af sumpe og urskov, og blev først fanget i en dækning i skoven ved Nowoswenzjany på banestrækningen Wilna – Dünaburg. En af officererne ville tvinge kosakkerne ud af dækningen og frem i angreb. De fleste kosakker og en officer blev fundet hårdt sårede i dækningen, mens den anden officer blev fundet skudt. Sammen med fangerne blev der fundet en større mængde udrustning til sprængninger bestående af sprængladninger og tændsnor. Kosakker fra det uskadelliggjorte sprængkommando afslørede, at de var under ordre til ubemærket at trænge frem til Rudniki – 30 kilometer syd for Wilna – og her gemme sig blandt befolk-

ningen for i marts at sprænge banelinje og broer på vejen Wilna – Dünaburg. Bonden Woronzow blev samtidig taget til fange. Han tilstod i flere uger at have arbejdet som spion i Kobylnik. Hans eneste forsvar var: »For mit hellige Rusland!«.

Om natten til 28. februar kosakkernes gennembrud havde udløst alarm i Armee Eichhorn (10.) anede næppe nogen at det vovelige forsøg var mere end et fortvivlet eventyr for en håndfuld dristige kosakker, men forløberen for et enormt russisk angrebsbølge, der i marts ville rulle frem mod Hindenburg fronten i øst.

Sådan begyndte forfatteren Walter Flex sin fremstilling af den russiske forårsoffensiv. Han holdt på dette tidspunkt nord for Narocz søen et delingsafsnit under Infanterie-Regiment 131 fra Saarbrücken korpset, og kan have ret i, at der næppe blandt gravbesætningerne var nogen, der forstod betydningen af dette vovelige kosakforsøg. For den opmærksomme Armee reserve, der i uger kun have lagt kraft i fredelig vejbyggeri, betød det noget helt andet. Heller ikke den kunne vide, hvad det i detaljen drejede sig om, men de følte, at det vovelige forsøg ikke var gjort uden grund. De var pludseligt blevet revet ud af vintersøvn, og havde ikke kun ivrigt diskuteret de alarmerende meldinger efter arbejdet, men havde tilbudt selv at fange kosakkerne. Den 1. marts lød det, at en gendarmeripatrulje ved Galadnja søen var blevet beskudt, og herunder havde mistet tre mand. Herpå blev I. Bataillon og 11. Kompanie indsat i en afsøgning af skov- og sumpområderne. For at forhindre en udvigende kosak styrke i at gå mod sydvest, besatte 12. Kompanie med hver 50 mand Orliszki og Godsiluny. Leutnant Brandeis fra 9. Kompanie fandt to huleboere og en fra fangenskab undveget russisk soldat. Kosakkerne var forsvundet længere mod nord. I morgengryet overfaldt de banegårdsvagten i Kretonka. Her mødte de skæbnen mens III. Bataillon og Pionier-Deling 82 afspærrede linjen Antessory – Gushi – Popguljanka.

Kompagnierne returnerede til deres arbejde, men anede at det dristige ridt over Narocz søen var optakten til store begivenheder. Endnu betjente regimentet spader og sneskovle på de russiske landeveje, men det var som ville det fredelige værktøj kun modstræbende anvendes, og vidste, at de snart skulle give plads til geværet. Så den 7. marts var det slut. Divisionen skiftede kvarter. To dages march i frostkolde storm med hårde snefnug i ansigtet og ad isglatte veje, to dage mod sydøst i retning af fronten! Den første dag blev næsten halvdelen af afstanden til fronten tilbagelagt. I Wolodski, Worobje, Kolowje, i Kuzki, Selewiczi og Nareiszi, små snævre landsbyer i nærheden af den nordligste del af Swir søen, kom mandskabet fra I. og II. Bataillon til ro, mens III. Bataillon overtog II. Bataillons hidtidige kvarterer.

I to kolonner marcherede begge de to første bataljoner videre næste dag, delt af den vejløse sump dal langs tilløbet til Swir-søen. Mens II. Bataillon ad vanskelige veje nærmede sig sit indkvarteringsområde i nærheden af Szemetowszczizna, stod I. Bataillon ved middagstid i den sydlige udkant af Swir pludselig foran en stor, hvid flade, der uforudsigeligt strakte sig ligeud mod øst over måske 10 kilometer: Swir søen.

Vinterens kraft havde bundet dens bølger. Indefrosne både lå omkring og enkelte fiskenet, hvori der stadig sad tang og skidt fra sidste fangst, hang udbredt til tørre på stænger. Ravne flyver op fra buske som spids kompagniet satte fod på den blinkende is.

En sort slange kravler langsomt over søen. Tunge støvletrit, dumpe vognhjul, grin og spøgen fortrænger dens vintersøvn. Upåagtede små vinterglæder i denne march over den knirkende is. Erindringer fra barndommen vækkes til live. Meckenborgere og Østholstenere tumler sig på deres søer. Flensborgere og Kieler på deres fjorde, Hamburg drenge i grave og Alster, og hele hine sorgløse ungdomsårs overmod vækkes til live. Kører en knagende patronvogn eller et dampende feltkøkken fast i isskrudninger, blev der rask grebet til egerne for igen at bringe den flot.

Ved den forurenede Zaswir bliver der igen gået i land. Heller ikke her er det borgerlige liv blevet tilbage. Der er ikke længere civile at se i landsbyen. Bag vinduerne spejder de nysgerrige etapekammerater fra 75 Res.Div.

Den 9. marts er forskydningen tilendebragt. Folkene underbringes i lader og kvarterer i gennemtræk: Regimentsstab i landsbyen Szemetowszczizna, I. Bataillon på godset Kolodno, i Kolsany, Kolodsjania og Michalowszczizna. II. Bataillon i landsbyen Szemetowszczizna, en skovlejr ved godset Szemetowszczizna, Ianewicze. III. Bataillon ved Lolobno landsby, Kljuczatki og Siwkowzczizna. M.G. Kompagniet i Woiczuny.

Det er endnu ikke så vidt. Det syntes næsten, som skulle kosak-episoden forblive en enkeltstående handling. Derfor gribes der igen til pakke og spade, og den uvisse tid anvendt til arbejde. Endnu engang skulle Armee reserven bygge, inden den kæmpede. I den uberørte skov ved Schemo skulle der stampe en lille villaby op af jorden. Hertil udsendte regimentet følgende vejledning:

1. Den skovlejr, regimentet skal rejse, skal ligge i skoven øst for Gods Schemo, og med II. Bataillon øst for vejen mellem Gods Schemo og Janewitsche, I. Bataillon nord for samme vej og III. Bataillon nord for I. Bataillon ved ballonhallen.
2. Træ til konstruktion skal hentes i terrænet syd for skoven og øst herfor, hvor 3. Stilling er beliggende. I. og II. Bataillon begynder den 9. marts, III. Bataillon den 10. marts med arbejdet. Arbejdstid kl. 8 morgen til

kl. 15 eftermiddag. Påklædning med gevær og patrontasker, hue, skanseværktøj – Bataljonerne skal efter indbyrdes aftale anlægge tømmerpladser. Skovning af træ fra skoven er efter oplysninger fra lederen af arbejdet, Hauptmann Schneider, ikke tilrådeligt af hensyn til faren fra fly.

Samtidig blev bataljonerne til orientering gjort bekendt med følgende vedrørende forreste linje: Mellem Wiszniew søen og Narocz søen ligger i stillingen til højre 9. Kavallerie-Division, til venstre 75. Reserve-Division. Forreste linje forløber fra Lasniki ved Wiszniew søen – sydlige kant Iwanki- 1½ kilometer nordvest for Spiagla – østlige udkant Baltagusy – Mokryce – kirkegård nord Stachowce – Janarocze – Narocz sø. Herefter kommer, besat af fire kompagnier, en søbesætning ind til halvøen Nanoste. Herfra går en trådhindring over isen til Podrjezy, sikret af en snesko-afdeling. Mellem Narocz og Miadziol søerne står 31. Infanterie-Division omkring på en linje Pasenka – Skory. Men det var ikke alt, hvad der tilhørte det forstærkede XXI. Korps under Generalleutnant v. Hutier. I alt disponerede han over fem stillingsdivisioner. Til 31. slutter sig mod nord 115, og den venstre fløj fra Spory søen til Komaika holdes af 42. Infanterie-Division.

Det var altså her, russerne ville bryde igennem. Det blev dag for dag mere tydeligt. Ganske vist var ankomsten af tungt artilleri fra de russiske fæstninger og fra japanske fabrikker konstateret langs hele nordfronten, men mange andre tegn viste med bestemthed i retning af området på begge sider af Narocz søen. Samtlige banegårde på strækningen Molodeczno – Babiczi var udbygget med omfattende anlæg og mellem Babiczi og Postawy var de anlagt en ny hovedbane. På læsserammerne fra Dünaburg hele vejen ned til Molodeczno kribledede det med militær liv. På hovedvejene bag den russiske front slangede hærens kolonner sig gennem tøsne: infanteri og artilleri, kavaleriregimenter og kosakenheder, ammunitionstræn og bagage. Fra skovene overfor de tyske stillinger kunne man høre den kraftige larm fra skovfældning. Pionerer huggede kommandostationer og batteri stillinger ud af i vildniset af fyrretræer. Under gentagne parader bag 2. Armees front havde Zaren personligt talt om den snarlige befrielse af fædrelandet. Dette berettede overløbere, der ville slippe ud af den jernhårde disciplin og truende fare, og fanger, taget under de omfattende patruljer. Den sidste tvivl over de russiske hensigter forsvandt imidlertid, da det den 13. marts blev kendt, at den nye fører for 2. Armees front, General Ragosa, havde flyttet sit hovedkvarter fra Minsk til Budslaw foran fronten på det tyske XXI. Korps. På dette blev der fra Oberbefehlshaber-Ost til 20. Armees overkommando sendt meddelelse om, at den skulle gøre sig klar til et snarligt angreb. Gravbesætningen langs Narocz-søen spændte hjelmene fast, mens nabofronten iværksatte afledningsmanøvre, og armeerreserven stillede op. Mens regimentets mandskab skansede og byggede, var officererne hele tiden undervejs for at rekognoscerer for reservestillinger og opmarchakser. Hvor ville stødet komme? Hvor vil det blive nødvendigt at hjælpe 80 Reserve-Division?

I det russiske hovedkvarter var de sidste store beslutninger truffet. De havde modtaget en anmodning om fremskynding, da franskmændene ved Verdun var i rare, og behøvede hurtig aflastning. Alligevel havde man ikke forhastet sig. Planerne havde jo længe været klar til mindste detalje, førerne instrueret og tropperne angrebsklare og angrebsartilleriet ankommet. Det var alene iværksættelsestidspunktet, der blev fremskudt. Forberedelserne retfærdiggjorde fuld ud de fastsatte mål, der gik langt ud over blot en aflastning af den franske front. Det var en af de mange fjendtlige propagandaløgne, da »Daily Telegraph« den 27. (!) marts »fra Petersburg« lod meddele »at efter erklæring fra russiske stabsofficerer, formålet med det russiske angreb på den tyske front, var besættelsen af højere liggende terræn inden det generelle tøjvæjr satte ind. Den russiske operation blev ikke gennemført efter en større sammenhængende plan«. Af erobrede kort og dokumenter kom det senere entydigt frem, at der bag den så omfattende opstilling og det så kostbart gennemførte angreb, havde ligget et ganske bestemt strategisk mål. Ikke alene skulle det føre til en befrielse af de besatte område, men til en generobring af Polen, Litauen og Kurland.

Planen, der skulle opnå disse mål, var stor og klar. »På befaling fra H. Kejserslige Højhed den Øverstkommanderende, går armeen på nord og Vestfronten over til generel angreb« hed det i en erobret hærbefaling. To omfattende hærelementer, Nord og Vest armeen, iværksatte et koncentreret angreb på Armeerne Below, Scholz og Eichhorn: Kuropatkin fra brohovedet på Düna, Everth fra passet ved de litauiske søer. Imidlertid var den første forudsætning for hele operationen en åbning af et hul, gennembrud til Wilna, erobring af den litauiske hovedstad og besættelsen af banelinjen Wilna – Dünaburg. Med dette tilfaldt det Everth den vigtige opgave at gennembryde fronten på begge sider af Narocz søen. Herefter skulle det store knibtangsangreb starte, med en kæbe ved Jakobstadt, den anden ved Beresina. Og vis dette kun førte til en binding af tyske kræfter, havde den opfyldt en betydelig opgave, for så måtte fremstødet i midten, først med en sønderrivende vægt at koncentrerede kræfter, være sikker på succes. Hvis derimod gennembruddet lykkedes, var det værste gjort, og en oprulning af den lange, tyndt besatte tyske front kunne krones.

»Tropper på Vestfronten!

I har i et halvt år, stærk svækket og med et ringe antal geværer og patroner, standset fjendens fremrykning, og efter at I i gennembruds området ved Molodeczno holdt ud, har I indtaget Deres nuværende stillinger. Hans Majestæt og fædrelandet forventer nu af jer en ny heltegerning: fordrivelse af fjenden fra rigets grænser. Når I i morgen træder an til denne høje opgave, er jeg, i troen på jeres mod, jeres dybe hengivenhed for zaren og jeres højt elskede fædreland, overbevist om, at I vil opfylde Jeres hellige pligt overfor fædrelandet, og at I vil befri jeres sukkende brødre fra fjendens åg. Gud hjælpe os i vores hellige sag!

Med denne armebefaling opmanede Everths divisionerne, der som 2. Armee under kommando af Ragosas står klar til angreb opdelt i to akser: I nord skulle General Pleschkow med syv infanteri og to kavaleridivisioner angribe fronten mellem Mosheiki og Wilelty i Postawy-afsnittet, mens i syd general Balujew med otte infanteridivisioner og Ural-kosakker skulle gennembryde spærringen mellem Narocz og Wilsznieiw søerne. Det var med stillingsbataljoner tilsammen 23 infanteri- og 3 Kavaleridivisioner, hvorimod den tyske Oberbefehlshaber-Ost inklusiv 80. Reserve-Division kun kunne regne med 6½ divisioner – 66 tyske bataljoner mod 368 russiske, hvori ikke overmagten i artilleri er indregnet.

General Balujew formidlede den 16. marts til sine tropper hilsen og tillid fra den øverstkommanderende, hvortil han tilføjede:

»Jeg er glad for at kunne bekendtgøre disse nådige ord fra vores fører, og kan fra min side kun bekræfte, med dette korps glørværdige tradition, at i den kommende afgørende kampens stund med en stærk fjende, alle officerer og mandskab vil bevise, at de er trofaste sønner af vores dyrebare fædreland, og hellere dør end beskæmmer vores russiske land. Med Gud for Zar og Rusland!«

Samtidig udsendte Ragosa en »presserende« og »hemmelig« armebefaling, der med 20 punkter gav de sidste direktiver. Heri hed det:

Artilleriforberedelsen begynder ved daggry langs hele fronten og opnår de forlangte resultater, så infanteriet længe for mørkefald kan erobre den første fjendtlige linje. Ved starten på angrebet forlægges artilleriilden bag forreste linje af skyttegrave. Der må ikke indtræde pauser i artilleriilden. Efter indtagelse af den fjendtlige grav, må de angribende ikke lande sig opholde. Gennembruddet tålte ingen afbrydelse. Artilleriet skal træffe alle forholdsregler mod, at dens skydninger rammer egne tropper. Heri ligger meget stærkt samvirke mellem infanteri og artilleri. Tropperne skal indpræges, at reserven og artilleriet vil åbne ild mod dem, dersom de angribende forsøger at lade sig tage til fange. Alle med fingerskader og selvskader skal bringes tilbage til slaget. Politiet skal på de bagud gående veje være meget opmærksomme på, at ingen raske mænd slipper gennem deres poster.

Befalingen kom herefter med henvisninger på, hvordan hindringer kunne ødelægges, beordrede udnævnelsen af førereserver, krævede instruktion ned til den sidste Muschik, mindede om synkronisering af ure og sluttede med den berømte sætning: »Når blodet flyder, må man lukke blækkuset. Ud over meldinger og befalinger ikke andre skriverier!«

Dermed var de sidste generelle ord udtalt. Timen for handling var indløbet.

Endnu hvilede regimentet i sin skovlejr. Imidlertid var hjerte og opmærksomhed ikke rigtig længere ved arbejdet, da disse timer, tunge af forventninger, ingen gav sikkerhed for, at man nogensinde ville komme til at bebo de næsten færdiglavede dækninger. En konstant spænding lå over dagen.

Så tidligt den 18. marts, endnu inden natten var forsvundet, startede i det fjerne en torden, der langsomt trængte ind i søvnen, en drønen, som ikke lod sig ryste af og til sidst afbrød søvnen. Forude i 75. Reserve-Division afsnit lå trommeild. Fulde af gru trængte rabalderet af en gevaldig kanonade ind i de nu vågnende kvarterer. Og da ordren kom til at gøre regimentet marchklar i skovlejren, var det blevet til vished: slaget var begyndt.

Alle formodninger var begravet. Denne ild, der med stigende voldsomhed krøb over Narocz-søen, bragte en fuldstændig klarhed over de russiske hensigter.

Nu kunne man i det tyske hovedkvarter i Kowno ikke gøre meget mere, end endnu engang at gøre situationens alvor klar for alle egne og tilstødende myndigheder - og i øvrig have tillid til kraften bag den feltgrå musketer i de tyske kampgrave, der indtil starten på trommeilden, ikke ville tro på et russisk angreb, »der altid hævder at være den bedste til at berømme, om roen er i fare«. Krigen er her, karle!«, råber en kompagnifører fra 131'erne til sine folk, som russerne åbner deres hindringer forud for et angreb. Men de ryster kun grinende på hovederne og spøjte med russernes »forrykte spanske ryttere«.

»I denne på samme tid tykhudede og vagtsomme ro, der ikke kender til nervøsitet, der accepterede fakta, men som ikke ønskede at plages med mulighederne, lå garantien for sejr«.

Regimentet stod med gevær ved fod klar med en styrke på 55 officerer, 2.432 mand og 12 maskingeværer, og med den hele divisionen, de sammen med 86. Infanterie-Division var den eneste reserve for Hutiers højre fløj. Timerne slæber sig afsted denne grå dag. Som fra en anden verden strømmer uafbrudt lyden af trommeild hertil. Når et vindstød blæser sne ned fra grenene, bæres den vældige buldren nærmere, der i stor omkreds for jorden til at ryste og gør det til et helvede for de arme kammerater fra 75. Res. Div. i deres ishuler.

Middag var for længst passeret. Stadig ingen befaling. Holder de ud, der fremme? Her og der begynder enkelte at arbejde videre på en halvfærdig dækning for at tætte det for natten, der trods dette vil blive kold og urolig. Så omkring kl. 19 ringer telefonen ved regimentets stab: den skal øjeblikkeligt sende to bataljoner med M.G.-kompagniet i march mod sø-afsnittet, hvor de skal indgå under kommando af Oberst v. Monteton. Det ser godt ud foran, men russerne kan komme over søen. Overløbere havde forudsat dette.

Ti minutter senere er regimentet undervejs. I fejlfri orden går det gennem lejren, men nu, hvor skoven lysner

...

Med dagen for den russiske offensiv er også naturen endnu engang gået ind i den urgamle kamp. Med pludselig varme forsøger foråret at bliver herrer over vinteren. Vinden drejer om i sydvest, forvandler snebyger til regn, forvandler træernes snedragt til smudske dråber, samler smeltet sne til små strømme, der hurtigt forvandler sand og jord til mudder og pløre. Søer og moser vækkes af vintersøvnen og isen knager.

Vinteren trækker sig tilbage til skoven, hvor foråret i første omgang kun får dråber til at løbe af snedækkede graner, elle og birke. Udenfor på markerne hersker imidlertid foråret uindskrænket. Og som kompagnierne forlader skoven, ligger et bredt sumpområde for deres øjne. Vejen kan dårligt erkendes. Den er dækket af vandpytter – her dækker de over ren is, der over ren mudder. Man forsøger at gå udenom dem eller springer fra ø til ø. Man glider og falder på ryggen ned i det iskolde smeltevand, eller man træder igennem det forræderiske mosedække, hvor støvlerne suges fast og hvor hullet straks efter, at man er kommet fri, igen lukkes af et stinkende morads.

Snart begyndte det at sne. Det skjuler den sidste rest af natten, de afskåret fra den brændende front ind i mellem lyses op. Nu, hvor kanonaden fra fronten synes at dø en smule hen, bliver det den enkelte bevist, at den har været uafbrudt. Vandpytterne bliver større og større; udmattelse gør ligeglad. De første marchsyge dukke allerede op. Svajende maser de hårdt pustende heste sig fremad. Med stive aksler bumper, rumler og rasler M.G.-kompagniet vogne frem. Hjul forsvinder til vognkanten i slam. Rystende lægger hestene sig i seletøjet når et køretøj ubevægeligt sidder fast. Med glatte såler springer skytterne til, og et øjeblik efter er alt snavs fra hjulene igen skyllet af i den næste vandpyt.

Klokken nærmer sig 15 som de udmattede kompagnier nær deres beredskabsområder ved Neslucz og Barowe. I ly af en fyrreskov bliver den smeltende sne skrabet en smule til side omkring de sammensatte geværer, og grupper af gennemblødte og oversprøjtede musketerer varmer sig ved flammerne og tørrer på kroppen det gennemblødte tøj.

Af og til kommer en let såret gennem natten ind blandt lejrålene. Så bliver der hurtigt fortalt og spurgt. Fire gange har det russiske infanteri stormet, men har hele tiden måtte vige igen, selvom den lille hoben forsvarere som den opkastede sne, hurtigt smeltede væk. Kun hvis vi hjælp, ville de kunne holde ud!

Trøstende følger man de borthumpende, som de forsvinder i nattens mørke. Endnu en tid kan man hører dem falde og bande, så høres igen kun knitren fra det brændende fyrretræ i ålene. Ovre i Borow har enkelte indsamlet tørt træ. Det lader sig forvandle til ulmende gløder. Den ene efter den anden kryber sammen ved ild ringen og bunder til sidst hen. Foran er der blevet stille; ven og fjende hviler efter den blodige strid.

Der er 200 meter til søen. Her står under høje graner poster langs søen frem til den langt fremspringende halvø Nanossi, hvor 8. Kompanie holde vagt. Trætte øjne forsøgte at trænge gennem mørket. Så spøger det forude, som nærmer fjenden sig. Men det er blot isen der knager; svagt spejler stjernerne sig i smeltevandets overfladen.

Natten slæber sig afsted. Nu og da rør en på sig som kulden når igennem, og rykker nærmere varmen. Så kommer den nye morgen. Det begynder at lysne i øst over den russiske bred af søen. De sovende vågner og forsøger at løbe sig til lidt varme. Ilden er død ud. Langsomt bliver det lyst – den 19. marts. Et slør af dis ligger over søen, bølger op og ned, men synes ikke at kunne løsne sig fra isen. Af og til bliver et øjeblik en del af den brede isflade synlig. Så lukker tågen sig igen og bølger i den iskolde vind, der driver folkene tilbage i skoven og de igen tændte bål. Forude er alt endnu rolig. Af og til brager en shrapnel eller drøner en granat gennem stilheden. Længere mod syd ruller imidlertid igen trommeilden. Formiddagen går. Gevær- og udrustnings rengøring forkorter ventetiden. Så forsvinder det dampende forhæng sig pludseligt og åbner synet helt til den anden bred. Et vidunderligt stykke jord i forårets vågner.

Den hvide flade er blevet en smule mørkere. Overfladen er bristet, presset op nedefra af den nye oversvømmelse. Vagterne langs søen indser, at deres time endnu engang ikke er slået. Smeltevand har overtaget deres vagt. Der er igen lagt en vandgrav foran fjenden og frigør den kostbare reserve fra den optøende isbro.

Ved middagstid indløber befalingen til returmarch. På ny kæmper kompagnierne sig ad de samme veje. Da de igen ankommer ved III. Bataillon, har denne fået ordren til at rykke til 75. Res.Div. i skovlejren ved Pomosza. Det var allerede mørkt som den træder an og går de samme erfaringer som kammeraterne i I. og II. Bataillon. Glidende og vadende når de frem i lejren, og har næppe siddet fem minutter ved de varmende bål, før en ny ordre igen får den på benene. Igen ud i det stærke mørke. 10. Kompanie finder først i Pronki, 11. og 12. i Boro-we og 9. Kompanie endda først i Nanosie indkvartering. I. og II. Bataillon tilbringer en drømmeløs nat i de gamle kvarterer. De hører intet til den voldsomme natlige strid, ved intet til det tyske forsvars lidelser og sorger, ved ikke at afgørelsen ved midnat til 20. marts balancerer på en knivsnæg.

Den foregående dag var begge indbrudssteder tydeligt blevet afmærket i den fasttrampede sne: i syd mellem Stachowce og Blisniki løb Balujew storm mod 75. Res.Div. i nord mellem Mosheiki og Wileity Pleschkow mod 42. Inf.Div. Der var ikke mere hemmeligt. Ragosa holder fast mod det iværksatte knibtangangreb. Så ændrer han den 18. taktik efter de mislykkede forsøg. Dagen igennem bombarderer han igen alt fra den mindste spanske rytter til den sidste dækning, men sparer det reorganiserede og opfyldte infanteri til nattens mørke timer, hvor frost og træthed har mindsket de decimerede tyske rækker. Ved midnat bryder stormen igen ud med fornyet kraft på Pleschkows nordlige fløj mod de sønderskudte blødgjorte stillinger. Når kulden forbigående fordrev søvnen hos 9. Kompanie i de utætte rønner ved Nanoste, kunne man på lang afstand høre kamplarmen rulle over søen. Så rullede folkene de tynde frakker tættere om sig. Man skal nok råbe på dem, net kommer så vidt.

Med fortvivlet tapperhed forsvarede 42. Inf.Div. den ødelagte jord mod det I. Sibiriske Korps til ilden til sidst forstummede. Da heller ikke de i hast indsatte dele af 107. Inf.Div., der var trukket ud fra højre naboarmee og sat i beredskab i Postawy-afsnittet, i nat og rædsler ikke fuldstændigt kunne lukke hullet, syntes sejren at vinke forude for russerne. Hutier følte sig i den hårdt pressede situation tvunget til at indsætte de sidste reserver fra 107. Division. Og dermed blev angrebet, der allerede truede de sidste batteri stillinger, bragt til standsning. Under selv for russiske forhold utrolige tab, flygtede Pleschkows stormtropper tilbage i deres udgangsstillinger. Med den gryende dag var brechen fast lukket. Udmattede falder tyskerne ned mellem døde og sårede.

Samtidig blev imidlertid 80. Reserve-Division alarmeret. Den er Hutiers sidste kræfter, efter at 107. var blevet brugt. En ilmarch bragte den 20. marts over nogenlunde faste, men glatte veje 30 kilometer mod nord. I aftendæmringen dukkede løgkupperne på en russisk kirke op. Kort efter blev de første træhuse nået. Kobylnik. På torvet blev der gjort holdt. Ammunitionskolonner rasler over brostenene. Dampskyer rejser sig de rystende heste og dækker de skummende brinker. På kirken vejer faner med det røde kors. Sanitetsbiler komme fra fronten, og mens de igen kører derfra, slæber de sårede sig ind på forbindepladsen. Stærkere end nogen beretning taler deres ansigter om deres overmenneskelige udholdenhed under trommeild og tøsne, om kroppens totale udmattelse, om overspændte nerver.

Og nerver rammer også dem, der står og ikke kan eller må gøre andet end at vente. Venter på det øjeblik, hvor de skal træde ind i brechen, det øjeblik der dødsikker kommer, som natten følger dagen. Minut lang overfalder forladtheden den glemte skare af fuldtallige troppeenheder på torvet i Kobylnik. Ikke at de bæver – de er rolige og beslutsomme, en smule mere fåmælte end ellers. Men bevidstheden om at være udsparet til det vanskeligste, der kan opstå, og den spændte ventetid på et tidspunkt hvor hvert skud bringer fronten nærmere og hver kamppause bringer den længere væk, trætter, en sjælelig træthed, der i sidste ende også trætter kroppen.

I fornyet kamp med bundløst mudder kæmpede I. og II. Bataillon med M.G.-Kompagniet sig længere mod nord til 42. Inf.Div. egentlige ansvarsområde. Det er næsten midnat før de når deres indkvarteringsområder. Regimentet ligger spredt over 10 kilometer. Længst mod nord er 5. Kompanie med dens bataljonsstab i Lapinze, 15 kilometer fra Postawy, sydligst ligger 9. og 10. Kompanie i Kobylnik. 80. Reserve-Division er denne nat Hutiers kostbareste skat. Ganske vist disponerer han også over 86., men den står stadig langt mod syd og kæmper sig gennem mudderet mod Szemetowszcizna, hvor 170. Landwehr-Brigade i mellemtiden med de forreste dele har overtaget regimentets forladte kvarterer. I sin bog om den russiske forårsoffensiv 1916, skriver Walter Flex:

I disse forskydninger, der blev gennemført uden pauser, men alligevel med et stort maskineris sikkerhed, blev det arbejde tydeligt, Generalkommando XXX. Armeekorps ydede under slaget. Det var takket være det organisatoriske arbejde ved generalstaben, at huller i fronten i hine kampdage og kampnætter automatisk blev lukket, at nyankomne enheder automatisk fyldte hullerne i opmarchområderne, at marchvejene, selvom de var oversvømmet med tropper og kolonner som en levende organismes store blodåre, alligevel leverede alle nødvendige, vitale stoffer til fronten, at kvarterer og forplejning stod parat og at det uundgåelige arbejde på de

bagved liggende stillinger blev gennemført uden at reservernes kampkraft var udmattet af skansearbejde før kampen. Tid og rum synes på sådanne storkampdage ikke at slå til, og må - ikke anderledes end brød og havre - på samme måde rationeres i timer og kilometer, og efter en i mindste detalje gennemtænkt plan, fordeles på de marcherende og kæmpende tropper. Den korrekte »rationering af tid og rum« er den store hemmelighed bag en sejr i felten ...

Ragosa gav dem tyske korpskommandør en kostbar nats tid af denne rationering for at reorganisere sine kræfter. Ganske vist fortsatte artillerislaget med uformindsket styrke, men på det tidspunkt, hvor kamptrænet indhyllet i mudder og slam igen fandt deres kompagnier, var infanteristormen ikke igen startet. Ragosa ville have en afslutning på sagen, og ville derfor ikke ødelægge kampkraften i de decimerede bataljoner i usammenhængende træfninger. Han havde brugt endnu en dag til med sit stadigt forstærkede artilleri at lægge en koncentreret ild over indbrudsstedet. Den 21. marts skulle så endeligt bringe den succes, der var udeblevet i tre blodige dage.

Denne nat er buldret og ildskæret fra artillerikampen frygtelig. I perioder trommede han i et åndeløst tempo, så synes han udmattet at tie, for herefter igen pludseligt springvis at hamre løs – frem og tilbage – her mod et batteri, der mod et stykke af den forreste linje, og så igen mod de klargjorte reserver længere tilbage. I et sidste voldsomt bombardement med alle rør forsøgte han så at knuse den sidste modstandskraft.

Som i nord det I. og i syd det III. Sibiriske korps kravlede op af gravene og frem gennem morgen tåge og snefog, var det tidspunkt kommet for det tyske forsvar, hvor vægtskålen ville vakle mellem nederlag og fastholdelse. Endnu engang angreb Balujew først. I endeløse bølger trængte massen af hans stormbataljoner frem mod bakkerne ved Stachowce med 75. Res.Div.'s fremspringende stilling. Tre gange blev de sendt til jorden af forsvars ilden fra graven. Men da i det afgørende øjeblik, artilleriets spærreskydning svigtede da hverken meldinger eller signaler trængte igennem den tredobbelte hindring af jern, sne og gas, trængte flodbølgen ind i de udtværede grave i 251'ernes stilling på bakken, og rullede herfra 250'ernes stillinger op mod søen i retning af Mokryce. I morgengryet står fjenden fire kilometer dybt inde i det tyske forsvarssystem og ventede kun på hans artilleris fremrykning, før han med alle kræfter ville udnytte succesen.

Der var præcist gået 24 timer siden regimentet havde fået ordre til at rykke til hjælp for den rystede 42. Inf.Div. i nord. Så ringede telefonen igen. Divisionen befalede regimentet tilbage til Kobylnik!

Hutier var med sine begrænsede reserver kommet i knibe. Begge fløje var i stor risiko. Som samlet enhed havde han imidlertid kun 80. Res.Div. til disposition. Hans stabschef, Major Bürkner, traf hovedet på sømmet, da han kort karakteriserede situationen:

»Modstanderen bankede på begge fløje, demonstrerede i midten, så vi med det samme kunne undvære alle reserve i midten. Situationen på venstre fløj var uden tvivl alvorlig. 42. Infanterie-Division, langsomt forstærket af enheder fra 107. Infanterie-Division, måtte og skulle klare sig selv. Føringen her var ubetinget pålidelig, tropperne ikke mindre. Samtidig ville en deling af 80. Reserve-Division, der nu var eneste disponible reserve, føre til splittelse og halve løsninger. Derimod var den samlede indsættelse af 80. Reserve-Division syd for Narocz-søen absolut påkrævet, ikke kun for at lukke det opståede hul ved 75. Res.Div., men også for at opnå mulighed for at kaste den indtrængte fjende tilbage igen.

Den kommanderende general traf herpå den svære beslutning at indsætte hele 80. Res.Div. i syd. Som nyheden indløb, at 75. Res.Div. kun med besvær fastholdt Mokryce, og Balujew med forstærkede kræfter forsøgte at trænge yderligere frem, gav Generalmajor v. Redern kl. 11 i Kobylnik ordre til, at alle enheder uden hensyntagen til marchtab, skulle nå Balsze-syd.

»Uden hensyn til marchtab«. Det øger førernes ansvar; det lyder som råbet »Fjenden kommer!«, og presser igen mand og hest ud på de halvt ødelagte veje mod syd. Fremad, fremad, ingen stop! Marchens tempo øges i samme takt som udmattelsen. Værre end alle anstrengelser ville på dette tidspunkt være at »komme for sent«. Og bevidstheden om, at et »kommen for sent« for hvert skridt blev mere usandsynlig, forstærker viljen til ikke at være den, der på det kritiske øjeblik brød sammen. Marchtab kunne næppe registreres, om end mange i det våde vejr følte en feberystelse gå gennem kroppen. Man støtter hinanden.

Dryppende af sved nåede III. Bataillon som den første omkring kl. 1530 frem til telefonslutning Balasze, hvor der var befaling fra division: »Alle indkomne dele af 80. R.D. marcherer efter passende hvilepause til Pronki; ankom meddeles telefonisk til Division.«

»Passende hvil« - det måtte betyde, at der for en tid igen var ligevægt længere fremme. Oberst v. Monteton havde overtaget det knuste afsnit af 75. Res.Div. og havde øjeblikkeligt kastet dele af 264'er og Landwehr ind i brechen.

Hvor længe kunne de holde hullet lukket?

Denne kvælende uvished gjorde marchkolonnen tavs, der endnu engang så aftenen nærme sig uden at have fået det endelige bestemmelsessted til kampen. Vejen fra Mal Sirmez til Proni er én sø, fodret af smeltevand og regnbyger. Snakken forstummer; alle har nok at gøre med at få benene med gennem denne sump. Kun når en pludselig rammer et skjult hul og styrter i dybet i vand til livet, ja endog til halsen, bryder en velgørende latter ud. Og er man allerede gennemblødt til skinnet er vand ikke længere afskrækkende, og man lader sig sprøjte til med skidt fra de forbi kørende ammunitions- og sanitetskolonner.

Og stadig er handlingens time ikke kommet. Fra søen lyder en fjern torden af kanoner. Den forstærker sig med det hurtigt tiltagende mørke, der får latteren til at forsvinde. Den får den marcherende til mere at vende tankerne indad og lader kroppen træt slæbe videre. Når formanden snubler og rækker ud efter hjælp, eller side- manden glider ud og søger efter en støtte, forenes krop og sjæl igen et øjeblik. Så glider på ny tankerne indad, og forsøger lige så forgæves at se ind i fremtiden, som øjnene ind i den mørke nat.

Så endeligt glimter det foran. Lys – en landsby! Lys i natten er varme som kærlighed. Hvor der er lys, er der en ovn; hvor der er en ovn, er der fred. Men fra alle døre og vinduer komme lugten af jod. Her har man intet at søge – de marcherendes kraft tilhører natten og kampen. Man haster igen ind i mørket for at holde forbindelsen med kolonnen. Et overhalende feltkøkken med dampende heste presser sig forbi husrækken. En række raslende ammunitionsvogne bliver presset sideværts ud i sumpen. Hvem der igen når vejen, rammer hjul og kasse på egne køretøjer og skubber til brummende. En ukendt stemme råber et ukendt navn, hestehove klapper, kuske brøler forbandelser og bag husets mure klynker en såret mand af smerte.

Der hersker et vanvittigt kaos, et mudret virvar, på landsbygaden i Pronki natten til 21. marts, den første nat i det spirende forår.

Flaskehalsen passerer, det sidste lys forsvinder og endnu engang sænker det uigennemtrængelige mørke sig. Skråt til højre blusser et bål op, der hvor vejen igen går ind i skoven. Her skal I. og III. Bataillon – II. og M.G.-Kompagniet er som divisions reserve forblevet i Pronki – foreløbig blive. Folkene trænger sammen i de våde dækninger, så mange, som det overhovedet er muligt, så alle et øjeblik kommer i lå af den isnende vind. Det lysner mellem buske og træer, lemmerne er ødelagte, og endnu er der ingen vished.

Den gigantiske kamp er blevet et spil om den sidste reserve. Hvem, der om aftenen, endnu har en mand stående bag fronten, har vundet dagen. Regimentet er del af den sidste reserve ved Narocz søen. Den har kun sin fulde værdi, så længe den ubrugt står bag linjen. I mudder og iskold hagl svinder kraften for hver time der går. Øjeblikket kræver vanskelige beslutninger af kommandoerne. Først, når det langs fronten ikke går længere, først når det bankende hjerte standser, først så ... Og det lukker i luften, at der til dette øjeblik kun drejer sig om minutter.

Ved midnat komme så »Gør klar!«. De kun halvt vågne lukker øjnene op og griber efter geværet. Hvad nu? »G ø r k l a r!« ekkoer gennem lejren. Nu ved alle, at ventetiden er forbi. Nu gælder det. Med et dybt åndedrag rettes de sammenkrøbne skikkelser op. Som en trodsig befrielse går det gennem tankerne: Endelig!

Denne trasken frem og tilbage ad bundløse veje bag en brølende front, langt bag og alligevel tæt nok til torden og glimt, kolonner og sårede, denne kattens leg med musen, der ikke koster blod, men æder sjælen – denne lidelsesvej for 80. Res.Div. er slut.

Gøre! Handle! Slå tankerne væk! Kompagnierne fra I. og III. Bataillon marcherede den nye dag i møde på vej mod fronten, der ville bringe vished. En mundtlig befaling havde fordelt højre fløjafsnit Monteton på den måde, at indbrudsstedet blev spærret med I. Bataillon i en linjen 300 meter sydvest for skovhjørnet øst for Makryce til øst kant af skoven, og III. Bataillon tilsluttende sig frem til vejen Reslucz – Blisniki. Ned officerer forrest gik det fremad.

Så bliver skydningen tavs; en uhyggelig stilhed lægger sig over landet. Det synes, som luften er gået ud af russerne. Endnu engang fristes man til at gå på tåspidserne. Snak og rygning forbydes. Fra ammunitionskasserne, der er stablet op langs vejen, tager man en anden reserve-bandoler. En massestorm kan ikke afværges alene med kolbe og bajonet. Ved fronten kan et liv ikke flytte bjerge. Frivillig slæber mange hele kasser med, der et eller andet sted er trykket dem i hænderne. Som det fremme begynder at lysne rosenrødt slutter enkeltkolonnen over åben mark i et månelandskab og i rester af skyttegrave. Lysraketter afslører stumperne af grantræer, lyskastere fejer over terrænet, mens den afløste Bataljon Franz – den samlede rest af 250. Res.Inf. Regt. – viser vej. Maskingeværer vågner til live, spredte granater flammer op på jorden og de surrende sprængstykker standser officerernes orienteringssamtale. Så vokser den nye dag hurtigere op i øst – den 22. marts.

Med jernhånd bliver enhederne organiseret. Foruden begge side bataljoner har Major zur Megede som reserve et sammensat kompagni fra 5. og 9./250 bag højre fløj. Desuden har han 2./250 og spidsen af 86.Res.Div – 7. og 8./341, som i disse dage delens med 80. R.D.

Så længe der er ro, kikker man på det nye terræn. På de bedste steder danner graven en 1 meter dyb rende. Den havde været fyldt til randen med sne. Som Balujews storm i går pressede fronten 4 kilometer tilbage, nåede 250'erne hertil, og i et pusterum, som fjenden gav dem ved middagstid, havde de kastet sneen op som en tyk mur på bagsiden, der nu langsomt smeltede indad. Vandet stod allerede 20 centimeter højt. Mange steder voksede den iskolde flod sig til knæhøjde, og hvor den blev dæmmet op, til op på maven. Det første arbejde var med grangrene at hæve bundet i gravene på bekostning af sikkerheden, da det mindskede dybden. Et par spanske rytter var som legetøj kastet rundt i fortærrænet. Til højre hæver en sønderskudt bakke sig, hvor graven forsvinder i kraterne. Her vogter søsterregimentet over Friemel-bakken, der som en udfordrende kile når ind i fjenden. Fuldstændig udækket ligger 1. Kompanie på den frosthårde jord 20 meter tilbage i en ødelagt granskov som bataljonsreserve.

Fremme forsøgte man at varme stive lemmer og uddybe graven. Men i stede for dybere, blev renden bredere. Væggene synker sammen. Hvert spadestik gik i grundvandet. Det måtte altså ske anderledes: man gravede huller i bunden af graven, samlede vand i kokekar og kastede det i retning af fjenden. Man er allerede blevet dristigere og viser sig oftere over kanten af graven. Så lyder et knald – og den første sårede synker om i snesjappet ved 4. Kompanie.

Manden med leen var igen begyndt at gå over terrænet. Endnu spøjte han kun, og havde til højre og venstre kun tilskuere.

Efter en kort søvn er de russiske artillerister vågnet – vækket. Dens generaler giver dem ingen ro. Efter at dagen før tre divisioner foran og i 42. og 107. Divisions front var forblødt, havde det gennemtvunget en pause her. Pleschkow er udmattet, hvorimod Balujews af dagens succes har fået fornyet optimisme. Han var nu fast besluttet på at drive Ragosa fremstødet dybt ind i fjendens side. Hos ham lå håbet om, efter fem dages skuffelser, endnu at nå sejren. Her var en åbning og en vej.

Endnu et indskud lå over 1. Kompanie. Folkene længere fremme reagerer ikke herpå, vandet optager hele deres opmærksomhed. Med en indædt indsat bliver de langsomt herre over problemer. Blot nogle få minutter, så –

»Dækning!« - og så kom orkanen der spreder død og ødelæggelse. Klokker nærmede sig 8, da morgenstilheden blev sønderrevet. Bag bakkerne kom lyden som paukeslag, en hyl og susen mod gravene, hvor det sprang i et haglvejr af stålstykker, der suser og hviner til alle sider. De slår ned i jorden, hvor stivfrosne jordklumper og mudret jord slynges op. Træstammer i skoven blev revet op ad jorden. Salver af shrapnel eksploderede i lav højde og sendte deres blykugler piskende mod jorden. Skytterne pressede sig mod bunden af graven, hvor vandet steg til deres bryst. 3. Kompanies grav, der er lavet af græstørv, rives i stykker og tvinger folkene til at springe i de nærmeste granathuller. Den dækningsløse 1. Kompanie overfalder, og eksplosionerne river spaderne ud af dens hænder. Døde og sårede kastes til jorden, hvor mudder og søle halvvejs dækker dem. III. Bataillon ved søen rammes i flanken af tung artilleri. Leutnant Stüve, der ubekymret observerer hen over dækningen, blev ramt i kæben af en shrapnel kugle. Leutnant Detemeyer, der overtager 9. Kompanie efter ham, bliver kastet til jorden med et sår i låret. Stormen raser videre til pludselig rædsel og larm hos alle levende forvandles til stump ro. Nedslag og skrig udløser kun en blik med øjnene, vandet, der løber over tornysteret registreres ikke. Det er som en grænse er overskredet, hvor alt glemmes, som en kontakt er slået fra. Det er som kroppene efter de voldsomme strabadser havde ventet på dette øjeblik, og viljeløst glider over i en dyb søvn, hvorfra mange aldrig vil vågne.

Minutter bliver til evigheder. Kun de, der stadig er fuldstændig vågen, har endnu en tidsfornemmelse og mener, at det må være efter middag. Oberleutnant Grallert havde netop over telefon meddelt bataljonen, at en infanteristorm måtte være snart forestående. Så går som et elektrisk stød gennem graven. Stilheden brydes af enkelte skud. Dette får alle, der endnu er i live, igen på højkant. Efter nogle få minutter lyder igen kamplarmen over området. Til højre for Friemel-bakken kravler en dampende sky af jord og mudder langsomt op ad bakken. Så er trommen færdig. Og man mærker et øjeblik, at det regner – ja husker pludseligt, at det har regnet hele tiden.

Nu anser Balujew for tiden moden. En brun flodbølge stiger bølge for bølge op ad de russiske grave. Det bringer liv i de våde forsvarere, hjerterne slå hurtigere, tindingerne banker. Geværer brager og rammer den lange linje mellem søen og Friemel bakken og river russere omkuld. Maskingeværer hamre og river huller i de stormende masser. Tappert vinder russerne terræn. Enkelte når hindringen og begynder at rive huller. Foran hullerne hobede den første bølge sig op på jorden. Og nu når et haglvejr af stål frem til ingenmandsland – det tyske artilleris spærreild, der bag deres pjecer og deres begrænsede mængder ammunition netop havde ventet på dette øjeblik. Foran 2. Kompanie og 264'ern på Friemel-bakken havde fjenden modigt hoppet fra mosetørv til mosetørv dækket af krumme fyr og buske gennem sumpen og at leverer den afgørende storm på den bakke, der tilsyneladende udgjorde det sidste anker punkt. Så rammes de af spærreilden, og samtidig samler forsvaret af bakken de sidste kræfter. Maskingeværskytter, herunder fire regimentet, hvis førere, Feldwebelleutnant Welling for længst var gået tabt, gravede deres våben fri af ødelagte dækninger og indsatte den fra de ødelagte grave. Maskingeværernes ild, håndgranater og artilleriets granater susede ud over sumpen, hvor vand, sne, mudder og stål

fløj til alle sider. Det bryder det dristige angreb. Blødende falder resterne til jorden. I hast reddede de sidste sig tilbage i deres udgangsstillinger. Det første angreb var afvist.

Igen lyder geværilden fra bakken. Der har næppe været tid til at sunde sig. Russerne har samlet sig, skubbet reserve frem i de decimerede enheder og angrebet på ny. Forbitret løber de sibiriske skytter frem. Fra Friemelbakken, fra pionerskoven og ve søen stiger de røde lyskugler på ny i luften. Igen håber de døde sig op ved pigtråden.

Nogle få hundrede meter bag forreste linje lå en lille dækning, der som ved et mirakel var forblevet anvendelig i uvejret. En granat havde delvist trykket den ind, shrapnels slog mod dens tab og gennem de ødelagte vinduer sprøjtede mudderet ind. Her havde Unterarzt Lange og sygehjælper Funke siddet siden daggry og forbundet uden ophør. I hans arme døde Leutnant Stüve; vel næppe blandt regimentets mange døde er nogen blevet savnet og sørget over som denne forbilledlige officer. I en nekrolog til en avis derhjemme, skrev 9. Kompanie:

Hvad han var for os, kan vore ikke beskrive. Kun tavse står hans soldater ved tabet af dette menneske, der som fører og kammerat, forenede de klareste soldateregenskaber, Så længe vi findes, vil det hul, han efterlod, ikke kunne lukkes.

Og for mange af hans nærmeste venner var ordene i den kendte soldatersang det nærmeste, man kom deres opfattelse:

Blieb du im ew'gen Leben, min guter Kameradt!

Men endnu var dagen ikke forbi. Bag et forhæng af stål samlede fjenden sine sidste kræfter og løb endnu engang stormløb på muren af faldne. Så var kræfter brugt op. Men også forsvaret syner udmattet tilbage i deres mudrede huller da endeligt mørket begyndte at falde over jorden. 30 døde og 90 sårede havde de to bataljoner mistet. Foran deres grave brede der sig imidlertid et lig felt i den stille aften efter slaget. Op ad mudderhullerne krøb dryppende skikkelser, hælder vandet ud af støvlerne og springer trampende rundt for at få lidt varme i de frysende lemmer, hvorefter de igen dykker ned bag deres sne volde.

Regimentet sendte II. Bataillon frem for at afløse I. Gennem nat og tåge, sump og mudder humper de afløste tilbage. I den overbelagte Pronkis kaster de sig ned i entreer og falder i en dødlignende søvn, uden næppe at have energi til at trække tæppet over sig. Den iskolde vind gik gennem huller og fuger. Om morgenen der 23. marts var 100 mand syge. Det var umuligt at finde plads til en sygestue i den overbelagte landsby. Dagen før havde den utrættelige Dr. Kaufmann foretaget undersøgelser fra bagklappen af sanitetsvognen, placeret i en mudret gårdsplads, skåret bylder og fordelt piller og opmuntrende ord. Hos de raske var den første tanke at få tørt tøj på kroppen, få stoppet hullerne og igen få den livgivende varme foran en bageovn i en af de små panjhuse. Her blev der skrevet en hurtig hilsen til dem derhjemme. Alt så hurtigt går dagen mod sin slutning. Endnu en nat og man måtte ruste sig til endnu en march til fronten.

Her havde 6. Kompanie kort efter at have overtaget, sammen med 10. Kompanie, afvist et russisk overrumplingsforsøg langs pigtrådshindringen, mens en patrulje indbragte en fange fra 37. sibiriske regiment. 7. Kompanie sendte to russiske overløbere bagud. Mens II. Bataillon med en resultatløs kamp med smeltevandet, endnu engang trykkede sig i bunden af hullerne på grund af artilleribeskydningen, hørte I. Bataillon i Ponki deres divisionskommandørs taknemmelighed:

Jeg udtaler til tropperne i den forstærkede 80. R.D. min fulde anerkendelse for deres tapre indsats under forsvaret af dagens fjendtlige angreb, og forventer fortrøstningsfuldt, at det gennem en fast vilje, mod og udholdenhed hos alle deltagende, og i fremtiden vil lykkes, at kvæle al fjendtlige angrebslyst i fødslen.

Krisen under slaget om Narocz-søen var overvundet. For hver dag, russerne lod forsvaret i ro, blev spærringen mellem søen stadig kraftigere gennem fordeling af troppeenheder, gennem udbygning af stillingen og gennem fysisk bedring af tropperne. Mens en Divisionsbefaling fra 23. marts underlagde alle tropper mellem Wiszniw og Narocz søerne under III. Res.Korps, betød ankomsten af Reserve-Infanterie-Regiment 34 til 80. Reserve-Division og en ny – 119. Division – begyndende ankomst til Schemo, at en brigadeførelse næste dag reorganiserede fordelingen af tropper i forreste linje.

Herefter omfattede Afsnit zu Megede Regiment 266 (minus M.G.-Kompagni) og II./250, der med 48-timers skift afløste hinanden i forreste linje, samt M.G.Kompanie 343, Pionier-Kompagnie 26 og som reserve I./Landwehr 21. Alle denne dag steg artilleriilden i afsnittet. Den 25. marts faldt 1000 lette og 300 tunge granater

over afsnittet. I regnbyger afløste III. Bataillon i linjen, og efter i timevist at have stået i vandet under trommeild, afviste den – sammen med 4. Kompanie – kl. 0400 et angreb, der dækket af beskyttelsesskjolde nåede helt frem til pigtråden. I 2. Kompanie var Leutnant Wilda blandt de sårede. Endnu engang havde fire divisioner forsøgt at opnå succes langs fronten Epiagla – Narocz søen. Som solen blodrød steg op, kunne der igen tælles i hundredvis af døde russere foran pigtråden.

Dette var et sidste større forsøg fra Ragosa på at bryde gennem fronten. Den tyske front havde imidlertid været uigennemtrængelig. Natten mellem 26. og 27. marts gik til højre Regimenterne 343 og 344 fra 86. Infanterie-Division, forstærket med seks maskingeværer fra regimentet, til modangreb og stormede granathügel og de tilstødende bakker sydøst for Mokryce [kort T22 = Mokritzky]. Det fik slaget til endnu engang at blusse op. Efter anvendelsen af gasbomber lykkedes det russerne igen tre gange at trænge frem til pigtråden, hvor de brød sammen under ilden fra II./250. Den følgende dag forsøgte de gennem erobring af Friemel-bakken at erstatte tabet af Granathügel. To maskingeværer fra regimentet blev ødelagt. De øvrige hjalp med at fastholde stillingen. Leutnant Henkel fra 11. Kompanie blev såret.

Den følede dag bragt den øverstkommanderende en hilsen til graven:

Til Generaloberst v. Eichhorn; Jeg anmoder Deres Excellence til at overbringe min helt særlige anerkendelse og tak til de i Afsnittet 9 K.D. og 80. R.D. stående tropper for den urokkelige udholdenhed hvormed de sejrrikt har afvist alle russernes stormløb.

Sign. v. Hindenburg

Slaget var forbi. Med jernhård ro havde tropperne fra 10. Armee bragt et stort anlagt og kraftigt gennembrudsforsøg, der skulle have afstedkommet den tyske østfronts sammenbrud, til standsning allerede i dens udgangsstilling. En tragedie ligger i disse regimentet, der med en koncentreret masse på 500.000 geværer, kollapsede overfor en håndfuld forsvarer, der krummede sig sammen i den smeltende sne. Hammer og ambolt. Den skes gange så tunge hammer knustes, ambolten holdt stand. Kun et sted, mellem Blisniki og Stachewce, blev der slået en minimal slyg af stålet. Den blev betalt med 100.000 døde og sårede. Den tidligere citerede Walter Flex skriver: »Forårssolen lyste som sejrssol over Hindenburg-fronten. Isen gled ad Düna og Wilia. Overalt på de litauiske søer sank de tunge pigtrådshindringer langsomt i dybet«.

Det store hovedkvarter formulerede det lidt anderledes. Som marts gik til ende, var den store russiske forårsoffensiv »kvalt i blod og sumpe«.

Russisches Offiziergrab

Düfing

1916

En æresdag (Narocz søen)

For hærledelsen var slaget om Narocz-søen afsluttet. Deres sorger og forhåbninger var allerede igen på vandring, og også avisernes spalter ville snart blive fyldt med andre begivenheder. Fra slaget »der druknede i blod og sump« gik den offentlige interesse over til dagsordenen.

Sådan var det ikke langs fronten. Her sluttede ikke møje, nød og vagtsomhed, ikke på en bestemt dato, som i historiebøgerne markerer sluttidspunktet for kommende slægter. Og mere end oprydning på slagmarken fyldte de næste dage og uger. Sårene langs fronten, efter ti krisetunge dages angreb og forsvar, var så dybe, at de ikke kunne heles på kort tid. Endnu var deres kanter så gabende, og stadig blev de revet op her og der, hvor de allerede var ved at lukke sig. Kun på lang sigt kunne helbredelsen komme fra dybet.

Stadig krævede artilleristerne myreflittigt deres ofre blandt de skansende infanterister. Det syntes næsten, som skulle kampene ved månedsskiftet igen blusse op. Vedholdende daglig beskydning med op til 5-10.000 granater af alle kalibre skiftede med fjendens natlige angreb mod det afsnit, som under Major zur Megedes stramme styring blev holdt af regimentets tre bataljoner, hvis spirende håb om afløsning hurtigt blev begravet, samt af II./250, I./341, M.G. Kompanie 342 og 250 og Pionier-Kompanie 2. Den 31. marts startede trommeilden allerede kl. 0200, efter at ilden i 12 timer langsomt var blevet øget. Gasgranater forurened gravene, og gjorde

mange ukampdygtige, frem for alt blandt den kun med interimistiske beskyttelsesmateriel udrustede I. Bataillon. Alligevel kom et svagt fjendtligt infanteriangreb kun ringe til udfoldelse under forsvarsilden.

På den måde var den sidste martsdag et svagt spejlbillede af sammenbruddet af den store russiske forårsoffensiv. De døde i ingenmandsland forsvandt i mudderet. Med starten på den nye måned forsøgte den russiske hærledelse af glemme den første skuffelse i året 1916 på et andet sted. Langs Narocz-søen var handlefriheden igen på tyske hænder. Endnu engang gennemgik Oberbefehlshaber og armerfører i tankerne de sidste dage, hvor fjenden havde bestemt tingenes udvikling. Med Armees befalingen fra 29. marts gik en besked fra Generaloberst v. Eichhorn til 80. Reserve-Division:

Den øverstkommanderende udtaler sin tak og fuldeste anerkendelse til 80. Res.Div. og R.I.R. 250 for de i de sidste dage opnåede resultater i forsvaret mod langt overlegne kræfter. Disse kampdage vil for al tid være et æresblad i de unge regimenters historie.

og i Divisionsbefalingen fra 1. april overbringer Generalmajor v. Redern en hilsen fra den tidligere korpschef:

Hans Excellens den kommanderende general for 40. Res. Korps, General der Infanterie Litzmann, har givet mig til opgave at overbringe de heltmodige regimentet i 80. R.D. sine lykønskninger til deres resultater.

Så blev der kun tænkt på fortiden i opfyldelsen af de opgaver, der blev stillet i en umiddelbar fremtid. I divisionens befaling af 31. marts hed det: »Udbygning af stillinger og udbygning af enhver linje, der kunne komme i betragtning til opstilling af reserve, skulle med største eftertryk.« Med 15 underpunkter blev der gennemført en gennemgribende reorganisering af kommando, bemanning og afløsning, var en ny tid ved Narocz søen indledte. Divisionens ansvarsområde fra Friemel-bakken til søen blev herefter opdelt i to afsnit. Højre afsnit: Oberst Hein, fra Friemel-bakken med tilslutning til 86 R.D. til højre fløj af det hidtidige afsnit Monteton med R.I.R. 34. Venstre afsnit: Oberst v. Monteton, hidtidige afsnit og søbred til 2½ kilometer syd for Neslutsch. Brigaden dannede to underafsnit. Den højre under Major zur Megele bestod af R.I.R. 266 med M.G.-Komp., en deling fra Pi.Komp. 82, Seks maskingeværer fra 150'er og II./Landw. 21; to bataljoner besatte i fem kompagniafsnit den forreste linje mellem Friemel-bakken og vejen mellem Pronki og Blisniki til højre med tilslutning til 164. Regimentstab og to reserveformationer indrettede en skovlejr øst for Pronki.

Den opgave, der nu skulle løses, oplistedes i en dagsbefaling fra III. Reserve-Korps fra samme sidste dag i marts:

Efter at der nu i de enkelte afsnit er indtrådt ordnede forhold, drejer det sig nu om, at samtlige foresatte med alle midler sætter ind med en hurtig og god udbygning af stillingen. Gennem en hurtig færdiggørelse af en sikker og beboelig stilling, vil ikke kun de nuværende høje tab mindskes, men det vil også bedre troppers velbefindende og hæve moralen. Hertil er imidlertid ubetinget påkrævet, at foresatte, specielt regimentskommandører, så ofte og så længe som muligt, besøger deres tropper og stillinger, og gennem personlig indsigt træffer de nødvendige forholdsregler. Det krævede arbejde skal fordeles på en velovervejet og planmæssig måde, og frem for alt skal officerer fører tilsyn, eller vil intet resultat opnås. Alle tropper enheder med videre, der ikke ubetinget behøver hvil, må trækkes frem i arbejdet. Jeg retter især opmærksomheden på følgende punkter:

1. På kortest mulig tid skal der fremstilles dybe skyttegrave og et tilstrækkeligt antal nødvendigt dækkede forbindelsesgrave (anlæg bagfra til fronten)
2. Pigtrådshindringen skal til stadighed forstærkes. Træer og træstammer, der står foran stillingen, skal sammenkædes med pigtråd.
3. M.G., der ikke skyder, skal opbevares i skudsikre inddækninger – så længe disse ikke eksisterer, i kaninhuller.
4. Reserven skal foruden yde assistance til udbygning af linjen osv., også samtidig anvendes til anlæggelse af lukkede støttepunkter.

Sign. v. Carlowitz.

Regimentet var for længst vænnet til at bygge dens stillinger under dens kommandørs øjne. Kun på den måde kunne et arbejde som krævet i befalingen, gennemføres på kortest mulig tid under indsættelse af alle kræfter i tillid til, at de personligt blev ledt og personligt blev værdsat. Og det betød også kun en bekræftelse på værdien og nødvendigheden af denne tætte forbindelse mellem musketer og kommandør, at også den nye kommanderende general v. Carlowitz, dagen efter hans tiltræden i den nye kommando, personligt besøgte de forreste bataljoner. Han kunne her lade sig overbevise om, at arbejdet rask skred frem, selvom det havde forbindelse langt ind i

baglandet. Stillingen krævede materialer, der dag og nat mange kilometer måtte fremskaffes: træstammer, pig-tråd, spanske ryttere, træfliser, kvas og hundreder af uundværlige småting.

Roen de første tre dage i den nye måned var velgørende. Især de flittige nætter blev kun i ringe grad forstyrret af fjenden. Man havde formodentlig også nok at gøre på den anden side. Fra formiddag den 4. april steg imidlertid artilleribeskydningen igen og ødelagde en stor del af det påbegyndte skanse- og byggearbejdet. Som vores eget artilleri tog kampen op, mindskedes den fjendtlige beskydning; som den tav, øgedes beskydningen igen. 2500 lette og tunge granater faldt over afsnittet. Især 7. Kompanie led tab, da en fuldtræffer dræbte Leutnant Wolf og to mand, og sårede Leutnant Meier.

Den samme dag var Regimentet igen overladt til sig selv, da de efter ordre afgav et kompagnibredde, II./Landw. 21 og M.G.-Komp/250 til Regiment 164. Alene om forsvaret havde den fire kompagnier og syv maskingeværer i forreste linje, med to kompagnier og tre maskingeværer i reserve bag højre fløj.

Det syntes, som ville de sår, der var opstået i marts, endnu ikke var helet. Hele tiden opstod der nye sår i det betændte område. Efter en illusorisk fredelig 5. april, fulgte en dag med ophidsede kampe. Fra kl. 5 lå afsnittet, især den midterste del, under artilleriild, der omkring middag steg til største heftighed. Graven, der med undtagelse af nogle få punkter, om natten havde været lagt tør og som ydede fuld dækning, blev i store områder igen ødelagt, en del helt jævnet med jorden og vandfyldt. Omkring kl. 0430 blev ilden lagt tilbage over forbindelserne bagud, mens en del af hans batterier koncentrerede sig over den højre tilstødende stilling fra 34'er. Det drejede sig altså endnu engang om Friemel-bakken. En halv time senere gik russerne til angreb. I et stædigt angreb lykkedes det ham enkelte steder at trænge ind i den ødelagte første linje. Med indsættelsen af stillings regimenternes reserve og dele af 1. og 2./266 under kommando af den dygtige Leutnant Schleif, blev de igen kastet ud, så det ikke blev nødvendigt at indsætte 10. og 11./266, der var trukket frem bag højre fløj. Den truede fløj blev forstærket af begge regimenter. Den mørke regnfulde nat bragte ikke yderligere angreb, men alligevel holdt den uformindskede artilleribeskydning alle i alarmberedskab. Som han ved midnat stod i mudder til knæene og kaldte sine folk til våben mod et formodet angreb, blev Oberleutnant Grallert af en shrapnel kugle såret for anden gang. Han kunne derfor ikke være med, da hans 4. Kompanie sammen med 3. standsede et fjendtligt fremstød 100 meter foran stillingen, eller 9. Kompanie standsede et andet samme eftermiddag. Udmattet standsede fjenden og lod kompagnierne tid de næste dage og nætter til igen at optage arbejdet.

På højre fløj krævede imidlertid bekæmpelsen af grundvandet alle kræfter indsat, så stillinger og dækninger blot nødtørftig kunne anlægges. 7. Kompanie opgav fuldstændig den oversvømmede kampgrav og anlagde en helt ny nogle meter længere fremme, mens på venstre fløj på grund af kraftig artilleribeskydning den 12. april stillinger og løbegrave for en stor dels vedkommende måtte udgraves på ny. Til forbedringer gav fjenden ingen tid. Den følgende dag trommede han fra kl. 7 mod de sønderskudte anlæg og udvidede ved middagstid beskydningen til baglandet. En melding fra regimentet til brigaden beskrev situationen og medførte en midlertidig lettelse:

Den side flere dage stadig stigende artilleribeskydning giver tropperne stadig stigende udfordringer, som gennem opholdet i det stadig våde og hele tiden på ny ødelagte grave, er stadig stigende. Det er presserende nødvendigt at vores artilleri, til aflastning af tropper og til lettelse af forholdene, optager en energisk kamp med det ugenerede fjendtlige artilleri. Grave og hindringer er stærkt sønderskudt.

Også om natten opretholdt fjenden en stærk aktivitet, og iværksatte kl. 6 om morgenen, efter en to timers ild-pause, pludseligt et angreb. Denne gang gjorde artilleriet alt godt igen. 200 døde måtte de flygtende russere efterlade sig foran afsnittets stillinger. Som nævnt fortsatte fjenden sit bombardement med alle kalibre, herunder også med gasgranater, og morgenen kostede endnu engang II. og III. Bataillon 7 døde og 22 sårede, herunder Leutnant Engel fra 7. Kompanie. Først omkring kl. 14 blev der igen ro.

Det hul, den nu månedlange kamp ved Narocz søen havde revet, var i mellemtiden blevet følelig. Ud over de 350 syge, der med feber og halsbetændelse havde måttet sendes på lazaret fra de snesjap våde grave, og de utallige, der først efter et par dage på sygestue på ny var i stand til at udholde det våde, hvileløse ophold foran, havde regimentet nu siden dens indsats ved Friemel-bakken, siden hine 22. marts, af døde haft 2 officerer og 150 mand, af sårede 6 officerer og 450 mand.

Der ankom nu erstatningspersonel. Den 3. april var der fra XXXX. Res.Korps depot sent 2 Offizierstellvertreter, 1 underofficer og 65 mand. Så ankom den 9. april som første Tysklandstransport fra de to 75 Ersatz-Bataillon 9 underofficerer og 243 mand; 2 dage senere kom fra Ersatz-Btl. 163, 31 og 90 i alt 8 underofficerer og 287 mand, og den 13. april blev også M.G.Kompagniet fyldt op med en transport fra 1. Ersatz-M.G. Kompanie IX. Armeekorps – Leutnant Paridom-Möller, 2 Vizefeldwebel og 39 mand, som 10 dage senere blev fulgt af yder-

ligere 11 mand, efter at også Ersatz L.76 den 17. april havde overført 20 underofficerer og 317 mand til regimentet. Dette bragte igen regimentet op på den glædelige styrke af 52 officerer og 2800 mand, og fik Major v. Megede den 13. april i sin stillingsbefaling at skrive:

Kompagniernes styrke vil efterhånden blive så stor, at de ikke længere kan placeres i forreste stilling uden en for kraftig koncentration af mandskab og dermed risiko for større tab. Regimentet afstår fra en ny organisering af afsnittet, men tillader imidlertid, de herrer Bataljonskommandører og kompagniførere lader en del af de i forreste stilling befindende kompagnier, blive tilbage i lejren. Disse folk skal anvendes til udbygning af lejren, til forberedelse af stillingsmateriel og fremskaffelsen af samme, og til natlig arbejde i stillingen. Gennem sidstnævnte forholdsregel vil så også samtidig kompagniernes kampkraft i mørketimerne forøget. En rigtig udvælgelse af det i lejren efterladte mandskab vil også komme sundhedstilstanden til gode.

Disse foranstaltninger viste sig yderst gavnlige. Sygdomsantallet faldt og arbejdet skred frem med udhvilede kræfter. Dertil kom, at tiden mellem den 16. og 26. april syntes, som kampene ved Narocz søen endelig var forbi. Fjenden syntes, på grund af de sidste blodige nederlag, at have opgivet alle forsøg på gennem et veksel mellem overraskende angreb og langsom sønderrivning, at opnå de resultater, der blev forhindret under den stort anlagte offensiv. Tabene var derfor forholdsmæssigt ringe: 16 døde, herunder Offizierstellvertreter Wichmann 6./266, 35 sårede, herunder Offizierstellvertreter Voigtländer 9./266.

For hver time, der blev arbejdet på det tyske forvar af Narocz linjen, blev stillingen mere sikker, og gjorde udsigten for førere og mandskab mere fri. Man tænkte ud over sikringen af egen linje og kritiske betragtninger, og spillede med muligheden for et angreb. Det var fjenden, der havde bestemt forløbet den nuværende stilling. Det havde udelukkende for de tyske indgrebsenheder været et spørgsmål om at lukke et hul. De havde ikke haft et valg, og alle taktiske overvejelser lå under for denne enkle virkelighed. Nu, hvor den umiddelbare fare var overstået, hvor man ikke kun kunne vise fjenden nakken, men også panden, kunne denne nødstilling tages under nærmere overvejelse.

Man kunne hurtigt erkende flere svage punkter: døde vinkler foran gravene, den udækkede Friemel-bakken, Pronki hvilelejrens placering tæt på fronten og især det altid vindende grundvand – alle ulemper, tænkte man, som ikke havde været tilfældet med den gamle tyske linje før den russiske offensiv. Alle ulemper som desto mere faldt i øjnene, efter at der ifølge en regiments befalingen fra 20. april, fra den 25. skulle etableres to bataljonsafsnit i forreste linje for igen at disponerer over en stærk befæstning.

Også på kortplanerne i de tyske hovedkvarterer var indbrudsstederne for længst omhyggeligt blevet indtegnet, og også her kom man på samme tid til tilsvarende overvejelser med samme mål, men ud fra andre bevæggrunde. Her fik den urokkelige tiltro til egne troppers overlegne kampværdi, tanken til at modnes, at fratage fjendens ofte under store omkostninger vundne delresultater, gennem et økonomisk, men kraftigt modangreb.

Og den tyske hærledelse gjorde alt, for at gøre denne rent militæriske succes til en politisk sejr. Hvad man i vest havde lært af kampene ved Verdun, skulle her finde sin første anvendelse på den østlige krigsskueplads. I løbet af anden halvdel af april forstærkedes batterierne i antal og disponibel ammunition, forstærkedes snakken i kroge om en forestående større begivenhed, og fra etappen strakte 119. Inf. Div. sine føler frem mod fronten.

Unteroffizier Gehrts fra 2. Kompanie, der på anskuelig vis skildrede regiments svære dage ved Narocz søen, opridsede også her stemningen med nogle træffende ord:

Så kom tunge lastautomobiler rullende. Og spurgte man chaufførerne, hvad de dog havde lastet, da hjulene sank så dybt ned i sandjorden, smilede de med et blik i øjet: »Granater!« Vores gamle bekendte fra feltbageri-kolonnen i Kolsany, dukkede op. Der var mange blandt os, der gerne ville have spist hans brødrationer op. Men bageren trak på skulderne, løftede presenningen og sagde beklagende: »Granater!« Ammunitionskolonnerne var under stadig bevægelse. Snart om saksere, snart bayrere, snart kørte også divisionsartilleri forbi os. Dag og nat klaprede det gennem vores lejr. Spurgte man imidlertid en af kuskene: »Hej, kammerat, hvad har I lastet?«, så var svaret sikker: »Alt sammen granater!«. Man havde sågar placeret ammunitionskurve på kuskesæder, på trin og bunder kurve på trækstangen ... Infanteristernes hjerte jublede, Hallo! Der kan være budt op til dans!

Det var imidlertid en dans, som også fjenden bød op til. Og hvis han bare spillede halvt så kraftigt som det tyske forsvar i marts, ville døden danse for.

Allerede den 26. april fik de ansvarlige stabe fortroligt at vide, at divisionen havde udset regimentet til at udfører det første stød. I første omgang forbløffet over, at den igen skulle indsættes på det mest kritiske punkt, forsvandt de bange anelser i den stolte bevidsthed om, at dagens succes er blevet betroet den.

Organisationen til angrebet var ligefrem: hver to regimenter efter hinanden. Umiddelbart langs Narocz søen skulle Res. Inf.Regt. 46 angribe med 264 som reserve, og ved siden af skulle 266 angribe med 34'erne som reserve, og endeligt Res. Inf.Regt. 250 og 251 med 86 Res. Div. på højre fløj. Et eksempel på den omhyggelige forberedelse af angrebet ved de underlæggende kommandomyndigheder, er II. Bataillons dagbog. Bataljonens angrebsbefaling lød:

27.4.16, eftermiddag

1. Den 28. 4. kl. 0230 står bataljonen klar til angreb.
 - a) 8. og 5. Komp. i deres stillingsgrav efter aftale.
 - b) 7. Komp. med 1 deling i forbindelsesgraven på venstre fløj af 5. Komp. med 2 delinger i forbindelsesgraven til Res.Komp. bag højre fløj af regimentets stilling til 8. Komp. og i den forreste del af graven ved dette Res.Komp. (6. Komp.), der skal af dette kompagni skal holdes fri. Lt. v. Kruse og telefonstationen ved 8. Komp.
 - c) 6. Komp. i den bageste bag i Res.Komp.stillingen.
 - d) Batl.Stab. Pioner-Officer og Artilleri-forbindelsesofficer i Kompagni kommandostation 6. Kompanie.
2. I den forreste linje angriber 5. og 8. Komp. Som opfølgning til højre 7. og efter denne 6. Komp.
3. 7. Komp. rykker straks efter at være fri af graven frem med højre med delinger mod venstre fløj af 5. Komp. (omkring midten af 5. Komp.). Ligeledes til venstre med begge delinger efter 8. komp. frigørelse af graven, og følger herefter højre fløj af bataljonen (8. Komp.) skråt til højre, nordøst forbi sumpen. 6. Komp. stræber ligeledes, efter at den er rykket ind i 8. Komp. grav (ca. venstre fløj), formeret til højre under fremrykningen.
4. Vigtig er 5. Komp. forbindelse til III./266 (11. Komp.), forbindelsen bagud i bataljonen, rettidig indgriben fra enhederne og en hurtig fremrykning til den befalede tidligere »a linje« på højre fløj af bataljonen. – Fører fra Regt. 250, der kender terrænet, vil blive stillet til disposition for bataljonen.
5. Der skal rettidigt tænkes på optagelse af forbindelse med 86. Div.
6. Pionerer med pigtrådssakse og store skanseværktøj vil blive tildelt de tre forreste kompagnier (omkring 9 mand pr. komp.)
7. Hvert kompagni skal på 3 forskellige steder ubemærket åbne stormpassager. I stormpassagerne skal spanske ryttere være frigjorte, så de hurtigt kan bringes til side. Faste hegn skal ubemærket gennemskæres. – Under fastlæggelsen af stormpassagerne skal der ikke kun anlægges taktiske overvejelser. Bliver ild lagt over en bestemt passage, må det være muligt for de fremrykkende tropper at kunne vælge et andet punkt. Stormpassagerne skal være kendt for alle førere.
8. Bundrister må anvendes som stormstiger for lettere at komme ud af graven. De skal forud gøres klare.
9. Sandsække, hver mand én, stavhåndgranater op til 120 pr. kompagni, pigtrådssakse 7 til 8 pr. Kompanie og lyspatroner (farvede) kan efter mørkefald afhentes ved bataljonens kommandostation. For 5. og 8. Komp. desuden 20.000 patroner pr. komp.
10. Fra 5., 7. og 8. Komp. skal kl. 19 ved bataljonens kommandostation melde sig en 3. ordonnans.
11. Komp. skal aflevere Pionere patroner.
12. Telefonhold fra 5. og 8. Komp. rykker frem med de respektive komp. 8. Komp. skal slutte sig til 5. Komp.
13. Bataljonens stab befinder sig efter angrebets start ved nuværende 5. Komp., senere formentlig ved "g" på skitsen og i øst kanten af sumpområdet foran bataljonens front.
14. Samtlige store skanseværktøj (5., 6. og 8. Komp.) samles ved 8. Komp. og forbliver her indtil videre under opsyn af en mand fra 8. Komp.
15. Regt. forbindeplads befinder sig i en dækning ved Støttepunkt 266.

Sign. Seip,
Hauptmann og Batls. Kommd.

Natten til den 28. april var travl. Ild aktiviteten var næsten fuldstændig ophørt, men på alle opmarchveje, i alle forbindelses- og kampgrave var der et skjult liv. De sidste forberedelser blev truffet til det store slag, der ved daggry skulle falde over fjenden. 46'erne, med hvem bataljonerne næste morgen skulle storme frem skulder ved skulder, rykke frem. Egne kompagnier pressede sig sammen i deres beredskabsområder. 9. Kompanie pressede sig ind mellem 10. og 11. i den forreste udfaldsgrav, ved siden af til højre står 5. og 8. Kompanie som første stormlinje. 12., 7. og 6. placerer sig bagved på højre fløj af bataljonerne. I. Bataillon besætter som regiments reserve adgangsgravene. Maskingeværddelinger stillede sig med deres udrustning klar. Patruljer skar passagerne i hindringen. Lokalkendte vejvisere fra vinter regimenterne søger stabene ved de angribende enheder. Pionerer med sakse og sprængladninger meldte sig ved de tildelte formationer. Telefonister lavede tilslutninger, læger og sanitetspersonel supplerede beholdningerne på forbindepladserne.

Overalt livlige aktiviteter, overalt hersker anspændthed, trods det spirende forårs og nattens stilhed. Overalt det tunge pres af forventninger, der forsøgte at skabe sig luft gennem hvisken og aktivitet. Endnu engang blev gevær og stormoppakning, håndgranater og lysammuntion, gasbeskyttelse- og skanseværktøj undersøgt for bru-

gelighed og fuldstændighed. Endnu engang bliver alle muligheder for næste dag gennemgået med sidemanden – ure bliver hyppigt taget frem for at se tiden, der synes at slæbe sig afsted, men tankerne raser frem for at bryde nattens slør og den nærmeste fredstids usikkerhed.

Så begyndte himlen over søen at farves lyserød. Dagen meldte sin ankomst under den farve, hvormed den ville tegne sig – purpurrød. Natten trækker sig langsomt tilbage bag de tyske kanoner. Foran lejer den unge dag med tågen over søen.

Bum – som et salutskud drøner det bag skoven. Gennem stilheden suser en enlig mortargranat og rammer med et brag i den sovende russiske gravvagt. De kunne måske brummende vende sig om på den anden side, men det hjalp ikke – det var forbi med roen. Disse skud var klokkeslaget for den 4. time, signalet til artillerikampen. Det var udløsningen af alt artilleri, der skulle skyde åbninger til det stormende artilleri. Skoven blev levende. Fra grantyngninger og ellekrat lød en flerstemmig torden, hvorfra der blev sendt stål mod fjenden. Nu begyndte for første gang i månedsvis igen den sorte og lergule jord at hvirvle op. Snart dannede der sig fremme en smudsig grå mur, uigennemtrængelig, da ikke en vind rør sig til at sprede den. Naturen holder vejret. Og så begyndte også de tunge miner at slå ned i jorden – larmen at nå én bragende, dump takt.

Russerne svarede næste ikke igen, og derfor var de ventende stormbølger i gravene ugeneret i stand til at følge det grusomme skuespil. Først langsomt, som med tiden de tyske hensigter blev mere tydelige, gør de sig med besvær fri af stålgrebet, og da den tyske beskydning efter ordre hver time ophører i 10 minutter, mens en flyver krydser over de russiske stillinger, hører man også de russiske kanoner bjæffe. De frygtede Churawli batterier, der i en hel måned over søen havde bombarderede de tyske stillinger i flanken, var ikke rigtig med. De er dækket af tre tyske batterier. De øvrige pjecer skyder i første omgang meget spredt i et forgæves forsøg på at fange de nye tyske artilleristillinger, men forlægger så, da de igen kommer til besindelse, deres ild på den forreste linje og på de bagved liggende net af grave. Det får stormenhederne til at trykke sig ind mod brystværnet, og det koster dagens første ofre.

Foran er helvede løs, især i Pionierwald ved vejkrydset ved Blisniki foran venstre fløj af III. Bataillon, hvor et 21-cm batteri gør fuldt arbejde. Tyk hvid røg ligger over den ødelagte skov, hvor svovlgule dampe skyder op fra den ødelagte skovbund.

Kl. 8 vovede Unteroffizier Bertelsen fra 9. Kompanie sig med tre frivillige ud i det dampende ingenmandsland. De kaster håndgranater ned i den forreste russiske grav. Infanteri- og M.G. ild er svaret. Der er endnu ikke så langt. Først nu koncentrerer det tyske artilleri sig primært om fjendens forreste stillinger. Igen og igen ryger skidt, bjælkestumper og ødelagt pigtråd til himmels.

Den sidste halve time af trommeilden starter og når samtidig dets højdepunkt. Det var en eneste voldsom ild orkan, der selv tog luften ud af de tyske soldater.

Kl. 10. Bag støvskyer og krudtrøg hævdede der sig en lys solskinsdag. Artilleriilden kaster sig med deres stål-næve over de bagved liggende stillinger. Bataljonstambur ved III. Bataillon, Böhme, sprang op på kanten af skyttegraven og blæste i larm og røg infanterisignalet »avancer« - fa – fæ – fata – ta – tæ – tata! »Fremad« Et spring! Overalt bliver der klatret op med stigende puls og flakkende øjne. Fremad! De første bølger stormer gennem passagerne og ud i ingenmandsland, stormer gennem den russiske spærreild, løber for sejren og for livet. Hundrede meter foran den russiske grav fejer en byge fra et maskingevær ind i 10. Kompanie. Leutnant Krafft blev såret i arm og bryst. Alligevel styrter han videre, foran sin deling – man må ikke stoppe nu. Så brager det fra flanken. Igen sprøjter sandet op. I spidsen for 1. Deling fra 7. Kompanie falder Vizefeldwebel Hansen. Ved 3. Deling falder Leutnant Dalnenbrook fremover. Hans trofaste oppasser Steen slæber ham hen under en enebær-busk. Som han vil lægge forbindepakken på såret i låret, blev han ramt i brystet af en shrapnel kugle. Hjælpeløst lå de ved siden af hinanden. Ingen sanitetsmand hører dem – de er for længst forbi. Tyske maskingeværer slår den flankerende modstand ned, bajonetterne lyner i solen, hornene gjalder, træer falder, pigtrådssakse hakker i den russiske pigtråd – Hurra! – den første grav er vores.

Et øjeblik til at få vejret. Også 46'erne, der til venstre fra deres tilbagetrukne stilling havde op til 100 meter mere at tilbagelægge, når frem. Videre! Smede jernet, mens det endnu var varmt! En gruens mark bliver passeret. Over brudte øjne og stønnende læber, over formløse kroppe og et virvar af stumper, over søndersplittede træer og blodige pjalter bliver det snublet fremad.

Modstanden er blevet tavs. De efterfølgende bølger høster sejrens frugter af rystende fanger og efterladt udrustning, men de forreste stormer videre. 46'erne i den brede søslette og ruinerne af Blisniki, III. Bataillon i labyrinten af stillinger i Pionier- og Beobachtungswald, II. Bataillon i sumpområdet langs vejen Mokryce – Blisnike. Længere til højre i krudtrøg angreb Res.Inf.Regt. 250 og 86. Res.Div. En pigtrådshindring halvvejs oppe mod Beobachtungswald kan ikke standse angrebet. Så er de oppe. Fladt falder terrænet nedad. Vær opmærksom! Der, i den lange løbegrav fra Pionierwald vrimler det med gråbrune. Russere! Man kan næsten ikke

fatte mængden af personer, der løber tilbage. En kommando råbes: »Fremad - løb!« Tværs gennem månelandskabet. Et par skud, når de omgåede ikke vil overgive sig. Så samles fangerne af reservedelingen, der med glæde ser to regimentskommandører blandt fangerne. Endnu en dalsænkning. Lyssignaler forlænger hurtigt eget artilleri for korte skydninger, der ikke har kunnet forestille sig en så hurtig fremrykning. Så et sidste spring ind i graven på den næste højderyg. Håndgranater fjerner den sidste modstand.

75. Res.Div. gamle stillinger er igen på tyske hænder. Målet for angrebet er nået. Med et lettelsens suk kikker førerne på uret: 1045 – efter blot tre kvarter!

Det var ikke så svært, at graven var ødelagt! Under marts-angrebet lagt under russisk trommeild, efter erobringen vendt af fjenden og nu igen af tysk artilleri skudt sønder og sammen. Man tumler og vakler over månelandskabet. Skulle man blive her? Nej! Hvor er fjenden? Derovre på den næste højderyg i hans gamle vinterstilling? Vi får se!

De første er allerede nede i den sumpede dalsænkning mellem marts-stillingerne. Hvem gav ordren? Ingen ve det, ingen spørger herom. Det svulmer i hjertet og trækker i benene: fremad! Få det fulde udbytte af sejren. Dri-vende af sved trænger delingerne endnu 800 meter frem. Et par russere, der vil tværs gennem sumpen, bliver afvæbnet og sendt tilbage til de øvrige fanger. Med besvær lykkes det kompagniførerne for et øjeblik at få samling på enhederne i den gamle forreste russiske grav og få dem reorganiseret. Intet skudfelt på denne side baken! Videre, fremad op på bjerget! Så dukker en ny bakke op, håndgribelig nær, reden for de russiske artilleriobservatører - »Feldherrenhügel«. Ingen fjende at se. Opad! I deres ivrighed taber skytterne sig i terrænet. Et eller andet sted må kanonerne da være. Hurra ! En eller anden har fået øje på dem. Andre løber efter ham. Et batteri i stilling, et andet kører forspændt fast i sumpen. Der er imidlertid ikke folk nok til at trække dem med tilbage i triumf. Pionerer er allerede i alt hast på vej tilbage for at hente sprængladninger og håndgranater. Så flammer infanteriilden op. Fjenden! Med kikkert og gevær under armen søger de vovemodige dækning.

Strålende middag. Ud af buskskoven langs søen går tætte skyttekæder frem i modangreb; 27. russiske regiment vil lukke hullet.

Opofrende forsøger officerer at samle det spredte forsvar. Huller bliver tydelige. 5. Kompanie har med et skud i skulderen mistet deres fører, Leutnant Schütt; ved 6. er Leutnant Jenssen hårdt såret af skud i bryst og arm. Ved 8. Kompanie er Leutnant Morchel ramt i låret. Offizierstellvertreter Becker fra 9. har fået et skud i benet. Leutnant Apelt er hårdt såret af et sprængstykke i hovedet og ved 12. er Offizierstellvertreter Wichern faldet og Leutnant Rexroth sat ud af spillet af en sammenstyrtning. Så bliver Feldwebelleutnant Schmidt midt i sin M.G.-deling ramt i brystet af en shrapnel kugle. Med ham dør en af de tapreste i regimentet. Over telefon og ordonnanser kommer ordren om at falde tilbage til den gamle 75'er linje. Tunge om hjertet vender de stridslystne tilbage; artilleriild koster betydelige tab i den dækningsløse sænkning. Heller ikke de gamle tyske grave yder dækning. Ydermere hænger dele af stormregimenterne stadig i luften.

Omkring kl. 18 når en ny angrebsbefaling frem fra generalkommandoet: Igen fremad! I divisionens bredde indbrud i den gamle russiske hovedstilling! 15 minutter senere der de, trods den manglende artilleriforberedelse, på tyske hænder. Resten af fjenden viger tilbage. Angrebet indstilles. Gennem en brigadeførelse får regimentet tildelt et bestemt ansvarsområde: højre fløj Højde 200,9 inklusiv, venstre flanke krydset mellem den gamle russiske stilling med vejen mellem Janarocze og Kolodino. Om aftenen blev I./34 stillet til disposition til forsvar mod det forventede modangreb, og placeret i øst kanten af »B-stellenwald». Som første reserve står I./266 i den russiske grav på højde med Pionierwald.

Natten anvendes til udbygning af den erobrede linje. De bagvedliggende enheder optæller regimentets bytte, der foruden de terrænmæssige gevinster, udgør et talmæssigt bevis på succesen. 11 officerer og 1327 mand fra Regimenterne 38, 39, 40, 27 fra V. Korps er faldet i hænderne på regimentet med 7 maskingeværer, 1 minekaster og 1 revolverkanon. Det gør egne tab tålelige. 2 officerer og 44 mand har den dag mistet livet, mens 8 officerer og 186 mand har måttet betale med deres sår.

Den næste dag kunne de tilbageblevne læse anerkendelsen fra deres korpsfører:

86. I.D. og 80. R.D., forstærket med dele af 75. R.D., 119. I.D. og 9. K.D. har i dag opnået en strålende succes. De har kastet fjenden fra flere stærke stillinger, taget omkring 5400 fanger, erobret mange maskingeværer og minekastere. – Jeg udtaler min tak og fulde anerkendelse til de involverede tropper; til artilleriet, der gennem udmærket forberedelse gjorde stormen mulig, til infanteriet for deres fortræffelige offensivånd, der af egen drift drev stormen langt ud over det angivne mål. En fastholdelse af vores nye stilling mod fjenden nok heftige angreb vil krone succesen.

Sign. v. Carlowitz.

Andre signaler indløb. Signalet fra den øverstkommanderende:

Jeg lykønsker Deres excellens med resultatet af gårsdagens angreb. Jeg anmoder om, at min fulde anerkendelse af den skønne våbenpræstation, videregives til de i stormen deltagende tropper, og giver samtidig mine faste overbevisning til udtryk, at den generobrede stilling sikkert vil blive fastholdt, imod ethvert russisk modstød

Sign. v. Hindenburg.

Og hele betydningen af succesen fremgår endnu engang af takketelegrammet fra føreren af armeen:

... det under tab af titusinder af russiske kæmper opnåede eneste betydningsfulde terrængevinst i den store russiske marts-offensiv, er på den måde gennem en sejr genoprettet, og det er på ny bevist, at de russiske våben ikke er i stand til at modstå den tyske sejrsvilje.

Sign. Eichhorn

Snart efter bragte også de tyske aviser beretningen fra den øverste hærledelse:

Syd for Narocz-søen gennemførte vore tropper et fremstød for at forbedre de den 26. marts opnåede observationspunkter. Over de af os før 20. marts holdte stillinger, blev den russiske stilling mellem Sanarocze og Godset Stachowce erobret. 5600 fanger med 56 officerer, herunder 4 stabsofficerer, 1 kanon, 28 maskingeværer og 10 minekastere faldt i vore hænder. Russerne led desuden store blodige tab, som de kraftigt øgede under natlige modangreb med tætte masser. Fjenden formåede ikke at genvinde et eneste skridt af det tabte terræn

Hærberetningen vidste endnu ikke, at 12.000 indo-britiske tropper samme dag havde tragt våben til tyrkerne ved Kut el Amara.

De forventede fjendtlige modangreb fulgte ikke. Længere mod højre rumlede endnu engang kamplarm ved midnatstid, men så blev der stille langs hele fronten. Man lagde de rygende geværer til side, greb igen spaden. Også de første dage af maj kunne i ro anvendes til oprydning og udbygning uden væsentlige forstyrrelser fra fjendens side. Til forbedring af dårlige skudfelter på højre fløj af afsnittet blev en ny grav etableret og en balkonstilling udgravet. Uden tøven blev arbejdet på en ny hindring iværksat og anlæggelsens af tunneldækninger påbegyndt. Den russiske ild aktivitet hold sig indenfor grænserne af normal skyttegravskrig. Kun en gang imellem sendte de tunge Shurawli batterier uventede ildoverfald ind i flanken på den nye linje. Det kostede altid tab. Således begravede de den 2. maj, kort efter at Generalmajor v. Redern havde inspiceret stillingen, Leutnant Brandeis, Leutnant Koch og føreren for telefongruppen i 9. Kompanie; de kunne uskadt graves fri. Men ikke alle slap med skrækken. Den følgende dag blev Feldwebelleutnant Hueg hårdt såret af et skud i hovedet.

Man havde indrettet sig på flere ugers skansning, da regimentsbefalingen den 5. maj til stor glæde for de arbejdende kompagnier kundgjorde øjeblikkelig afløsning. Og efter af repræsentanter for regimentet den 4. maj havde hilst på Generaloberst v. Eichhorn i skovlejren, trak det sig samme nat og de følgende dage tilbage til en velfortjent kamppause. I. Bataillon lå i Pronki, de to øvrige, regimentsstab og M.G.-Kompagni beboede den begrænsede skov øst for Pronki. Her fra i løbet af uger vokset en landsby op ad jorden, der hurtigt både i indbyggerantal og beboelighed voksede sig større end landsbyen Pronki: Waldlager.

Ingen anede, at det stadig efter otte lange måneder skulle blive regimentes hjem. Og alligevel greb man allerede den første morgen igen til de økse og spade, man dagen før så gladelig havde kastet fra sig.

Im Walblager

Düfing

1916

Hjemmet i skoven (Narocz søen)

Skovlejren Pronki havde allerede en om end kort, så bevæget historie bag sig, da regimentet endegyldigt overtog den. Vokset ud af ingenting, som tropperne efter indstillingen af den store tyske sommeroffensiv, her som andre steder i det sumpede, uvirkelige og tyndt befolkede søområde, opslog deres vinterkvarter. Siden regimentet i marts delvist var indkvarteret her, var det sket betydelige forbedringer og udvidelser. Den havde imidlertid endnu ikke tjent som hvilekvarter. Med kun en halv times afstand bag fronten, havde den tidligere været et ret så ubehageligt sted at opholde sig. Det var endnu i manges hukommelse, at bagageførere havde pisket på deres heste, når de passerede lejren, og igen havde åndet lettet ud, når de havde lagt den bag sig. I tiden mellem den 22. marts og den 14. april var over 3000 granater lande mellem de let byggede dækninger og skovhytter, og med 13 døde og 14 sårede havde de bageste dele af regimentet købt sig en dyr indkvartering. Nu, da de russiske kanoner den 28. april var blevet trængt nogle kilometer længere tilbage, var den første betingelse til et fredeligt hjem næsten blevet opfyldt, og et spirende forår gjorde resten. Ganske vist stod den stadig et godt stykke indenfor det russiske artilleris rækkevidde og nødvendiggjorde bygninger, der var sikre mod sprængstykker. Solen stod nu så højt på himmelen, at den kunne sende sine stråler ned på dækningerne i skovbunden og søgte gennem vinduerne. Efter rydningen af nye områder, hvor der kunne skaffes nye skærme for mand og hest mod vejrets luner, kunne man med omhu vende sig mod den indvendige indretning af hjemmene, der mellem 200 træstammer var samlet i tre til fire grupper. Mange uundværlige ting forbedrede og forskønnede de rå bygninger. Foruden tagpap og søm, frem for alt jernovne og sågar ildsten til kunstfærdig opmuring. Hertil kom petroleums og karbidlygter. Træbænke, borde, bænke og træspande fyldte rummene. Blomster og træer omplantes, og da én under dette arbejde ved pinsetid opdager den hvide birks dekorative kraft, opstod der hurtigt overalt en blomstrende industri af birketræsmøbler til have og stue.

Der var en lang vej mellem regimentets sommerhjem og hjemmet, men ikke så langt, at posten ikke kunne finde frem. Hurtigtog kørte indtil Wilna, herfra en standardjernbane til Nowo-Swenziany. Her blev posten omladet til en yndig smalsporlinje, der i løbet af nogle timer bragte den over Lyntupy og Konstantinow til »Schemo«

- de feltgrås omdøbning af det udtalelige Szemetowszeizna. Herfra blev den kostbare fragt kørt videre af enhedernes køretøjer, og nåede efter tre timers rystetur ad de udvidede kolonneveje frem til landsbyen Pronki.

Herfra går fodgængererne videre mod vest (? – må være øst, o.a.) og forlader landsbyen ved de sydligste huse, smykket i firemagtsforbunds farver. Lige i starten på den hårdt medtagne skov når han den brede lejrgade. Til højre støder man på lejrkvarters hus, soldaterlandsbyens politi og nattevagt, og herfra strækker sig næsten uden ophør indkvartering efter indkvartering. Først kommer venskabelige gæster fra Divisionen, til venstre en minekaster-afdeling, til højre i mindre blokhuse Pionier-Kompanie 82, der i hvil og kamp havde fået et hjerteligt forhold til regimentet. En parallelvej til lejrleden munder i en bue ud her. »Badegade« hed den efter lejrens stolteste bygning, det moderne varmbad og mausoleum. En lærd spøgefugl mente, at den med sit skinnende stiliserede dobbelttag, og frem for alt den bombastiske facade af træstammer, var en kopi af det græsk-romerske tempelbyggeri. II. Bataillon havde den bedste mulighed for at holde sig rene. Dens kamptræn og skrivestue lå som nabo til den store ovn og badeanstalten. Heller ikke III. Bataillon havde på højre side ikke ret langt. Feltsmeden med hans våbenmester og karetmager med hans snedkere, fuldstændiggjorde det fredelige billede af lejren. På en ridebane bag badebygningen med vandgrav og hindringer, indførte Oberst v. Monteton personligt brigadens unge officerer i den lumske ridekunstens hemmeligheder. En tværvej skærer lejrleden i en ret vinkel. Gemt bag birketræer gemte det grøn bemalede stabskvarter for I. Bataillon. Længere henne til højre lugter det af kloroform og medicin – de tre bataljoners infirmeri, skuepladsen for mange alvorlige og muntre begivenheder, som anskueligt berettes af regimentets tandlæge, Sanitets-Unteroffizier Renner. I løbet af sommeren gav de hyppige tilfælde af tyfus og dysenteri lægetjenesten en hård tid, men blev dog af mange lystige episoder holdt skadesløse. Der er eksempelvis vaccinationerne.

Mange, der ellers ikke frygter hverken død og djævel, følte angst her foran det lille prik af en nål, og en del besvimelede før indsprøjtningen. Enhver form for list blev bragt i anvendelse for at trykke sig fra disse ubehagelige procedurer, og jeg fik også mange en venlig ment bemærkning at høre.

Der var behov for endnu større list, når det drejede sig om de »infirmeri tosser« - de uundgåelige stamgæster på infirmeriet. Det var nødvendigt at overbevise dem om deres fulde sundhed indtil til sidst en blanding af afføringspiller, ricinusolie, jodpensling og diæt-kure fik dem til at flygte tilbage til skyttegravene. Dr. Kauffmann satte tekst til sin humor, da han over indgangen til II. Bataillons sygestue opsatte et orienterende skilt med teksten »lære at klage uden at lide«. Han fik den tilfredsstillende, at en meget klog mand efter moden overvejelse, gjorde opmærksom på, at Kaiser Friedrichs ordsprog var omvendt. Manden bemærkede alt, fortæller Dr. Kauffmann.

Tilbage til lejrleden førte en gerne fulgt vej til I. og II. Bataillons kantiner. Overfor lå en pionerpark med træ, bølgeblik, cement, jernbaneskinne og den lige så sjældne som begærede artikel: udskårne brædder. I midten af dette rige residerede Leutnant Otto Jürgensen som almægtig lejrkommandant, der skarpt rationerede sine skatte. Hestestalde udgjorde den fortsatte række frem til III. Bataillons stabskvarter og dens kamptræn. Dermed var skovlandsbyens torv og promenadeplads nået, den »store stjerne« - krydset på vejen Pronki – Blisnike og Mokryce – Reslucz. I en bred bue fører den om statsbygningerne – det kønne regiments stabskvarter, det uundværlige gasprøverum, hvor gasmasker med regelmæssige mellemrum tjenestepligt afprøves, og telefoncentralen, let genkendelig på grund af de mange ledninger der samles på dets tag. Som derhjemme blev der dagligt hængt de nyeste krigsdepecher op. Til højre slutter kredsen med M.G.-Kompagniets forbilledlige kvarter: hestestalde, mandskabskvarterer, skure til køretøjer og udrustning danner en åben rektangel ud til vejen og omslutter en bred gårds- og appelplads. Til venstre, væk fra den ensomt ulmende trækulsmile, førte en sti til brigadens stabskvarter, »Waldhaus Felsch« og i en gren til en rummelig lysning med skovkapel og alter. Søndagens brigadegudstjeneste under kanonernes torden, hvor Oberst v. Menteton selv, efter divisionens feltpræst, tog ordet for en markant tale, er hos mange en blivende krigserindring. I retning af fjenden afrunder III. Bataillons kvarterer pladsen, hvor alle tjenestefrie skønne eftermiddage samledes for at høre regimentsmusikken holde koncert.

På den anden side »den store stjerne« bliver skoven tættere. Mellem træerne skimtedes kors og sten. Her havde bataljonernes døde deres sidste hvilested. Hjelm af! Vi befinder os på »Æreskirkegård for R.I.R. 266«, som de gyldne bogstaver på det store skilt i midten annoncerer. Intet steds i lejren havde der være udøvet så megen omhu og kærlighed som her. Alle håndværkere havde viet deres yderste som en sidste tjeneste for deres faldne kammerater. Blomster og kranse, stedsegrønt og hvidt birketræ smykkede de døde. Den ene smalle grav lå ved siden af den anden. »Hvert kors en formaning« sagde divisionens feltpræst ved Leutnant Koch begravelse. Dødevagten opretholdes af II. Bataillon, der har opslået deres hjem i nærheden.

Brandgrave omgav hele bebyggelsen, hvor man om aftenen, når ovnene brændte og stille sang bredte sig over tagene, blev et stykke af hjemstavnen. Der var mange, der mente, at »når krigen engang er slut og indbyg-

gerne vender tilbage med freden til deres hjemstavn, vil de sikkert hellere rykke ind i skovlejren end i deres skæve, forfaldne hytter i Pronki landsby«.

Når freden kommer! Foreløbig er der endnu længe hertil. Regimentet, der hele måneden af de to stillingsregimenter fra truffet frem til arbejde med to bataljoner, og med den sidste bataljon udbyggede to bagved liggende støttepunkter, blev den 30. maj på grund af en reorganisering af afsnittene, igen indsat. Gennem tilgang af erstatningspersonel – 445 mand fra 10. Armees rekrutdepot den 6. maj, 12 officerer fra I. og II. Ersatz-Btn 84 og II. Ersatz-Btn 86 den 10. maj, 125 mand fra II. Ersatz-Btn. 89 den 11. maj, 75 mand fra II. Ersatz-Btn. 86 den 13. maj, og 1 M.G.suppleringsdeling med 4 underofficerer og 32 mand fra M.G.-kursus Döberitz den 19. maj – nåede kampstyrken, der på grund af de få tab næppe var blevet mindre, et aldrig tidligere og aldrig efterfølgende nået højdepunkt: 65 officerer og 3.062 mand, 17 maskingeværer og 284 heste. Divisionens ansvarsområde var nu opdelt i tre underafsnit, hvoraf regimentet med underlagte Pionier-Komp. 82, besatte det midterste fra venstre fløj af 34'erne i syd kanten af Højde 196,5 til vejen Blisniki – Mokryce, over nordkanten af Højde 200,5 t il vejen Zanarocze – Stachowce gods – syd kant Højde 200,5 (1200 meter nordvest Kolodino), venstre tilslutning til Res.Inf.Regt. 264 langs vejen Skovlejr – Blisniki – Zanarocze – Czeremczyca. Omkring besættelsen fastsatte brigadeførelsen fra 26. maj:

Underbringelse:

- a) Beredskabsbataljon i Linje C (med mindst to kompagnier fra hver bataljon) og i Mellemstilling Friemel-bakke henholdsvis mellem denne og Linje C.
- b) Reservebataljon R.I.R. 34 i Pronki som korpsreserve (om natten med to kompagnier udskilt til arbejdstjeneste), R.I.R. 264 og 266 i R.I.R. 266 skovlejr efter nærmere bestemmelse af den her-værende lejrkommandant.

Denne store dybdeorganisation var indledningen til en ny taktisk fase i regimentets historie. De mange angreb og modangreb gennem et terræn oversået med erobrede fjendtlige og egne nye og gamle skyttegrave, gav de bedste forudsætninger for en anvendelse af de sidste erfaringer fra den forsvarende stillingskrig på den vestlige krigsskueplads. Næsten ubevidst og selvfølgelig havde man vendt alle egnede grave mod fjenden, og udbygget dem som reservestillinger. På den måde var man begyndt at gå den vej, der ændrede kampføringen fra den første gennemgående skyttegrav, som ved Kalmaria, til de sidste krigsårs fleksible dybdeforsvar. Endnu var den forreste grav hovedforsvarslinje. »Det drejer sig i første omgang om udbygning af Linje A med adgangsgrave«, hed det i brigadens direktiv. Endnu kendte forvaret intet til pigtrådsbeskyttede post-grave og i terrænet spredte M.G.-stillinger, hverken smidig udvigelse eller automatisk modangreb. Endnu var hele dybdeorganisationen mere en sikkerhedsforanstaltning til det yderste nødstilfælde. Endnu var det nye ikke helt omsat i den taktiske bevidsthed. Men begreberne »Kampbataljon«, »Beredskabsbataljon« og »Reservebataljon«, der dukkede op i forbindelse med spærrestillingen, det første anlæg med totalt lukkede støttepunkter, førte snart til den kampform, der var fremherskende fra anden halvdel af året 1917 og i det det beslutningstunge sidste krigsår, og som regimentet først på den anden krigsskueplads selv skulle finde og opleve.

Derfor dannede stillingssystemet et helt andet billede end det havde gjort året før. I forsøgene på at give de enkelte stillingselementer betegnelser havde III. Reserve-Korps allerede den 6. maj 1916 bragt regler og orden:

For stillinger og linjer ved 75. R.D. og 80. R.D. skal ensartet følgende anvendes:

1. Den ny erobrede russiske stilling inklusiv Stachowzy gods forreste og bageste linje: Linje A og B i I. stilling; Den gamle 75. R.D. stilling, forreste og bageste stilling: Linje C og D i I. Stilling.
2. Den stilling, hvorfra stormen den 28. 4 blev gennemført: Mellemstilling Friemel-bakke. Stillingen sydøst for skovlejr Sheljesniki og Pronki: Mellemstilling Skovlejr
3. Stilling Chazki – Nossowyschi – Woltschuny – Abrqamy – Balasche – Narocz sø: II. Stilling.

Alligevel lænede den nye organisation sig til de eksisterende gravsystemer, og differentierede kun på helt nødvendige punkter fra denne. En stor del af hele stillingssystemet og de heri liggende støttepunkter eksisterede kun på papir. Endnu var der ingen gennemgående B-linje, udbygningen af støttepunkter var ikke ud over de første spadestik, og C-linjen var endnu ikke kommet ud over den russiske forsømmelighed.

Med resultaterne fra de i regn, sol og vind arbejdende kompagnier, begyndte terrænet langsomt at skifte form, og når det nye erstatningspersonel i en ledig stund vil gøre sig fortrolig med regimentets sejrige overlevelser, og ivrigt søger efter spor fra marts og april kampene, er det allerede nødvendigt for dem at opsøge kampenes brændpunkter for at kunne læse slagmarkens historie.

Den brede landevej til Blisniki, dengang så nu hovedåren i hele stillingsstrukturen, viste med det stigende antal kraterhuller, frontens nærhed. Sprængstykker og forsagere ruster omkring ødelagte træer. Skoven er tyndet ud. Der er allerede plantet nye træer for at dække for russernes syn fra den anden side den blå bølgede sø. Kun 80. Res.Div. tømmerplads med det nye »Støttestpunkt Paap« ligger endnu beskyttet under mastehøje graner, men mod fjendens side ser de ned på en bred spirende sækning, forårskampenes valplads. På Friemel-bakken er det løse sand og det smuldrende ler i gang med at fylde hullerne fra kampene i marts. Kun de gamle tyske nød stillinger skærer sig endnu dybt ned i jorden, og strækker sig som »Mellemstilling Friemel-bakke« sig i retning af søen til Pionierwald – engang en stedsegrøn granskov, dengang lagerplads for tysk pionermateriel, derefter indkvartering for russiske reserver og nu en efterladt ødemark. Endnu rækker enkelte splintrede træstammer sig mod himlen og her og der ligger ødelagte trækroner på kryds og tværs af skovbunden. Et par simple, navnløse kors ligger omkring en omkranset russisk officersgrav under et stort dobbeltkors. Et stykke gammel russisk B-linje fører ned til ruinerne af godset Augustow tæt på søbredden, fulgt i retning af fjenden af ruin efter ruin. Blomstrende frugttræet bøjede sig mod hober af mursten og forkullede bjælker, resterne af de hundrede huse i de to landsbyer Blisniki og Zanarocze. Rødderne rager ud i løbegraven, der på sin vej mod fronten snor sig gennem endnu en have. »Dødens rige« var brudt op, og ødelagte gravsten anvendt til at stivning af gravene. Til højre og venstre er kirkegården pløjet op af granater. Knogler, der i mørk forglemmelse hvilede, var igen med vold bragt frem i lyset, og som en sfinks står den sønderskudte kirke i Blisniki. Den er vartegnet for kampene langs Narocz søen.

Fortsætter man kommer man til de gamle russiske løbegrave: »Panje-Graben« og »General-Graben«, der fører videre fremad. Alle har deres fejl, General-Graven er uendelig lang og fyldt med grundvand, mens Panze-Graben knap er så uhyggelig. En rådden lugt som fra kirkegården ved siden af fylder den, og hvor der nyligt er skanset, eller hvor regnen har vasket sandet af, snubler man ikke sjældent over halvrådne ben fra hine april-dages kampe. Via disse forbindelsesgrave, hvortil også Feldherrn- og Pommern-Graben hører, kommer man gennem den påbegyndte Støttestpunkt 4 frem til »Jäger-Höhe« i C-linjen, 75. Res.Div. gamle vinterstilling, og herfra videre til B-linjen. Denne ligger gennemsnitlig 100 meter bag A-linjen, og er udbygget til en forstærket skyttegrav. Midten dannes af den stærkt pigrådsforstærkede Støttestpunkt 5 med betonstøbte bølgeblisksdækninger - »Feste Narocz« -stabskvarterer til stillingsbataljonen og foretrukket mål for det russiske artilleri. En hel række af forbindelsesgrave fører så frem til A-linjen, som på syd bred af Narocz søen begynder som skyttehuller, og som kontinuerlig grav fortsætter forbi »Erlenwald« til »Grabhügel« (174,9). Herfra falder den til sækningen langs vejen Zanarocze – Czermczica, hvor den overskrider skillelinjen mellem Regt. 264 – 266. I Regt. 266 ansvarsområde danner den en mindre bue op mod Højde 200,9. Ved Lutternase (192) beskriver den igen en bue og slutter så mellem Godset og landsbyen Stachowce på kanten af den tilstødende sumpstilling. Mellem de to højeste punkter er en balkonstilling trukket en frem, der under udnyttelse af gamle russiske grave forbedrer forsvarsnettet. Et stort antal sappe-poster sikre A-linjen fremad.

Det var her, II. Bataillon som kampbataljon den sidste dag i maj kl. 0100 rykkede ind med 9 maskingeværer og seks lyskastere til en 10 dages turnus. Den 1200 meter brede stilling blev besat med 5., 7. og 8. Kompanie A-linjen, mens 6. besatte B-linjen. I bataljonens dagbog beskrives stillingen som

... stedvis god, specielt hvor der er lerjord. På sandede steder, især på venstre fløj, er graven stadig fuldstændig ufuldkommen. I hvert kompagni-afsnit med undtagen af 6. Kompanies, er der et større antal tunnel-dækninger, hvoraf en del er færdige (5. Komp. 23, heraf 10 færdig, 6. Komp. 4, heraf 1 færdig, 7. Komp. 21, heraf 10 færdige, 8. Komp. 16, heraf 5 færdige.

Med den 1. juni begyndte endnu en måneds arbejde. Regimentets plan fra 30. maj regulerede det i detaljer. Og de var ikke omsonst, at arbejdet på stillingen blev drevet frem med iver og udholdenhed. I de tyske hovedkvarterer i øst var forårets bekymringer igen dukket op med erkendelsen af, at den afviste marts offensiv langs Narocz søen, på trods af de store fjendtlige tab, kun kunne anses som en episode for den endnu engang forstærkede russiske hær. Hindenburg stod præcist som i marts overfor Europathis brohoved, der var egent til udfald, og overfor den stadig forstærkede venstre fløj af Heeresgruppe Everth. Og endnu engang var der for ham kun en løsning: kaste arbejdskraft ned i jorden for på den afgørende dag at kunne spare det dyrebare blod. I endnu højere grad end den dengang var man i øst dømt til forsvar, og endnu kraftigere var presset fra de russiske armeer. Ved Verdun havde den tyske hærledelse brug for hver eneste disponible mand, og dertil flyttede de glemte østlige kærnetropper fra deres front for at søge sejren over Italien.

Verdun og Italien! I sin erindringer genkalder Hindenburg disse to skæbnesvangre ord, der i det fjerne østen vækkede sorg og glæde:

Verdun! Dette navn blev af os i øst fra begyndelsen af februar hyppigere nævnt. Man vovede kun med lav stemme og i det skjulte at tale om det. Man anlagde et tonefald, der viste tvivlen og betænkelighederne. ... Fra slutningen af februar blev Verdun ikke mere omtalt i hemmelighed, tværtimod højt og glad. Ordet »Douaumont« lyste i denne sammenhæng som en lysende bavn over tysk heltemedighed herover til det fjerne østen, og løftede stemningen også hos dem, der netop med alvor og bekymringer fulgte udviklingen af begivenhederne ved Narocz-søen. Ærligt sagt rummede angrebet på Verdun for os også en bitter følelse. Operationen havde dog betydet den endelige opgivelse af en afgørelse af krigen her i øst ... Endnu et ord trådte senere til Verdun, det var »Italien«, der første gang blev omtalt, efter at slaget ved Narocz-søen var afsluttet. Også Italien blev nævnt med tvivl, som langt tørre og stærkere end Verdun, ja ikke kun med tvivl, men med alvor og stærk betænkelighed. Når de bedste k. og k. enheder brød løs mod Italien, fulgt med stolthed og tillid ikke kun af Østrig og Ungarn, men også af Tyskland, hvad ville der så blive tilbage overfor Rusland? Rusland var imidlertid ikke slået i det omfang, man i slutningen af 1915 formodede. Ved Narocz søen havde de russiske hærmasser igen bevist deres beslutsomhed og vildskab, som de østrig-ungarske enheder med slavisk dominans hidtil havde vist sig mindre modstandsdygtig overfor. Trods sejrsmeldingerne fra Italien voksede bekymringerne hos os fra dag til dag. De skulle kun for hurtigt vise deres berettigelse gennem de efterhånden indtrufne begivenheder syd for Pripet. Den 4. juni styrtede den østrig-ungarske front i Wolhynien og i Bukowina sammen under det første russiske stormløb. Den værste krise under hele den hidtidige krig på østfronten indtrådte, langt mere alvorlig end i året 1914. For denne gang stod intet steds en sejrrig tysk hær klar som hjælpende redningsmand. I vest rasede kampen om Verdun, og truende stormskyer trak sig sammen over omme.

Derfor bekymrede Hindenburg sig ikke kun om de stillinger, han havde ansvaret for, men for hele situationen. Den alvorligste katastrofe truede fra den gennembrudte østrigske front, men heller ikke hans eget kommandoområde var helt udenfor farezonen. Alexejews operationsplaner går ikke ud på delsejre. Fjenden skulle endegyldigt slås på alle fronter. Med den russiske hærs overlegenhed i mennesker og materiel, vil han angribe overalt, for på den måde at forhindre at tyskerne og østrigerne alt efter, hvad der er behov for, svækker eller styrker deres fronter. På den måde ville der et eller andet sted opstå en succes, der kunne følges op. Der var tilstrækkelige ideelle mål mellem Mitau og Wilna i nord til Kowel, Lemberg, Kolomea i syd. Opmarchens tyngde lå mere mod nord, hvor over 600 kilometer nord for Pripet, 1.590.000 russere stod overfor 590.000 tyskere, mens der syd for Pripet på den resterende 500 kilometer frontforholdet var 650.000 mod 456.000. Kun fordi Brussilows første angreb gav ham resultater med det samme, forskød sig tyngdepunktet i kampene sig pludseligt mod syd.

Den østrigske front smadret, i opløsning! En dyster stemning lå over den mindeværdige 8. juni, hvor General v. Conrad i Berlin af Falkenhayn krævede tyske divisioner for at vende katastrofen. To forhåbninger var endegyldig knust: Verdun og Asiago. En fortrøstning hertil: eksistensen af mobile reserver.

I to uger løb den russiske offensiv med ufornindsket kraft i Wolhynien, Galizien og Bukowina. Mod midten af måneden standsede den første storm i vekslende kampe med Bothymers heltemodigt fastholdende sydlige fløj og ankomsten af tyske og østrigske indgrebsdivisioner. Brussilow overførte forstærkninger fra Kuropatkins nord arme og også Heeresgruppe Everth blev svækket. Da imidlertid også Falkenhayn var tvunget til at strække sin nordlige front, og bag begge frontlinjer jernbanen uophørligt rullede mod syd, blev russernes gamle overvægt bestående, og dermed mulighederne for ham, til enhver tid at gå til angreb.

Regimentets skæbne i disse dage, så ubetydeligt de måtte synes i forhold til de voldsomme og krisetunge begivenheder længere mod syd, var den alligevel ikke løsrevet fra den. Pulsslaget fra den lange front, der foran Karpaterne lå i feberkamp, kunne spores overalt. Den overlegne fjende lå på lur overalt langs den tyske linje, for at banke på et svagt sted, og for at opnå det store strategiske mål: en udmattelse og nedbrydning af den tysk-østrigske front gennem en fuldstændiggørelse af det i syd så lykkeligt startede angreb med et angreb i nord. Tegnene var mange på, at dagen ikke var så fjern, hvor Hindenburg fronten ville blive revet med i kampen.

Foran Divisionens afsnit syntes stemningen blandt russerne var været meget god. Hele aftenen kunne man høre dem synge og råbe hurra. Hans patruljer vovede sig tæt på den tyske hindring. Til højre foran 9. Kav.Div. gravede de allerede sapper frem foran deres hindringer. Og i den mørke nat fra 12. til 13. juni forsøgte de også ved I. Bataillon at grave sig ned omkring 200 meter foran stillingen i forbindelse med en af Regiment 164 fremlagt grav. De blev i første omgang fordrevet med geværlid og fremsendte patruljer fandt hullerne forladte.

Efter en times artilleriforbereelse blev dele af 3. og 4. Kompanie i de tidlige morgentimer den 13. juni sendt frem for at erobre de i mellemtiden genbesatte grave og for at kaste dem til. Resten af besætningen, 7 mand fra 6. sibiriske Regiment, overgav sig hurtigt til de fremrykkende grupper. Samme nat forjagede også 249'erne russere fra ingenmandsland. Derfor kunne hærberetningen den følgende dag meddele, at fjendtlige forsvarsstillinger var blevet ødelagt syd for Narocz søen, og i alt 60 var taget til fange. Gennem disse øjeblikkelige, kraftige modforholdsregler var fjendens første forsøg på at skabe udgangsstillinger til et angreb, blevet kvalt i starten. Mens disse episoder fandt sted, var på venstre fløj af den umiddelbare nabo, Leopold af Bayern, roen på nordfronten

kraftigt blevet forstyrret. Samme nat havde en vedvarende kanontorden fra syd forkyndt Everths anstrengelser for at bemægtige sig jernbaneknudepunktet i Baranowiczi. Stillingen forblev på tyske hænder efter nærkamp.

I aftentimerne den 114. juni begyndte fjenden at lægge en kraftig artilleriild over regimentets A og B linje. Ilden voksede daglig. Et vedvarende regnvejr gjorde resten for at ødelægge stillingen. Talrige brystværn og traverser styrtede sammen. Dækninger brød sammen, forbindelsesgrave stod under vand, og som om natten til den 21. juni III. Bataillon afløste I. i forreste linje, måtte alle kræfter sættes ind for at holde gravene i fortsat forsvarsmæssig stand. Den 19. juni blev en fjendtlig dobbeltdækker af en tysk endækker – i øst stadigt ikke et daglig foreteelse – svært beskadiget og bragt til nedstyrtning bag fjendens linje. Beskydningen fortsatte. Den 24. og 25. blev en stor del af den forreste grav ødelagt af artilleri og minekastere. Den 25. juni omtaler regimentsbefalingen et besøg af Oberst Hoffmann i stabskvarteret: »Generalstabsoffizier Ob.-Ost har til regimentet overbragt de hjerteligste hilsener fra Generalfeldmarschall v. Hindenburg og feldmarschallens tak for den urokkelige udholdenhed under de svære dage ved Narocz-søen«. Samtidig tydede alle fjendens aktiviteter derhen, at Narocz søen indenfor kort tid endnu engang ville finde vej til historien.

Selvom Everth tydeligvis rustede sig til storm, var Falkenhayn tvunget til alligevel at fratage den truede nordfront de sidste reserver. Hullet længere mod syd åd divisioner, og krisen voksede sig efter en midlertidig bedring, i de sidste junidage igen til en truende katastrofe. Hindenburg havde allerede afgivet 107. og 108. Division til Armee-Abteilung Scholtz og havde svækket Eichhorn gennem afgivelsen af den bayriske og 9. Kav. Div. Nu blev også 119. Inf.Div., hvis Regiment 46 sammen med regimentet den 28. april havde høstet laurbær, transporteret væk og kastet ind i kampen ved Kolomea.

Fronten måtte klare sig selv. Hvad der i den begrænsede etape stod af generalreserver, begrænsede sig til et par glemte batterier, beredent gendarmeri, en arbejdsafdeling og rekrutkompagnier. Stillingsdivisionerne måtte klare sig selv, i første omgang med en tyndere besættelse af linjen. Om natten den 28. juni – efter at den tapre Leutnant Koch fra 9. Kompanie aftenen før havde fundet sin død under en frivillig patrulje – blev der igen foran dannet to underafsnit: Regimentet blev afløst af 264 og 34'ere, og gik med I. Bataillon som divisions- og II. og III. Battalion som korpsreserve som en måned tidligere tilbage til sit gamle skovhjem i lejren og i landsbyen Pronki. Her tilbragte den de følgende forventningens dage med nødarbejder på stillingen og kampuddannelse.

Juni måned gik mod sin slutning, da Evert fandt tidspunktet inde til at gennem en ny storm med udhivlede kræfter på samme sted som forårskampene, at skabe luft til den midlertidigt standsede Brussilow offensiv. Mens hans beordrede Ragosa til at genoptage kampe ved Baranowiczi, indsatte han som i marts Balujew mod Eichhorn.

Den 2. juli, morgenen efter at englændere og franskmænd over i vest ved Somme havde iværksat det store gennembrudsslag, forstærkede sig langs hele fronten artilleribeskydningen af divisionens område, frem for alt de bagved liggende stillinger. For første gang siden marts dagene blev denne gang også skovlejren beskudt. Et pludseligt ildoverfald sendte på 10 minutter 200 granater ned i granskoven. Indtil det blev mørkt, lå ilden over det bageste område; der blev derfor beordret alarmberedskab for natten. Imidlertid forblev det i første omgang roligt. Mens Ragosa ved Baranowiczi angreb med fuld styrke, indskrænkede Balujew sig til et angreb mod 14. Landsw. Div. stillinger på den sydlige fløj af III. Res.Korps ved Borowy Mlya nordøst for Smorgon. Her var der i måneder blevet gravet miner i jorden, men han nåede ikke længere frem end mine kraterne, måtte på et tidligt tidspunkt indsætte reserver, og mistede den 4. juli alligevel igen det erobrede terræn. Først da flyttede han sit angreb over på det gamle indbrudssted ved Stachowce.

Efter en midlertidig nedgang flammede hans artilleri op igen med en stor anvendelse af gasgranater, i en præcisionsskydningen mod de tyske batterier og adgangsgreve, og ledet fra fly. Hele natten igennem fortsatte ildkampen, og blandede sig ved midnat med et forfærdende tordenvejr, der fik natten til at flamme op. En overgang overdøvede naturen kanonernes torden, men da uvejret forsvandt over søen, kom det menneskeskabte tilbage med fornyet voldsomhed. Med ængstelse kunne man fra den fredelige badestrande ved søen se langs den tyske linje, indhyllet i røg og støv, og som den gang i marts, i deres dækninger føle jorden ryste under dem. Balujew smadrede nu de forreste grave af det tyske forsvar, to dage, to nætter lang. De sidste erfaringer fra Borowy Mlya gjorde ham forsigtig.

I aftenskurvingen den 6. juli voksede ilden til trommeild og sprang pludseligt kl. 19 frem over de bagved liggende linjer. Som forsvaret sprang ud af dækninger og op af skyttehuller ved 264'erne på »Grab-hügel« bakken og ved 34'erne på Lutter-Nase, fandt de kraftige sibirier allerede i graven, efter at de havde udnyttet en død vinkel eller fra stødt frem gennem højt korn. En voldsom kamp udviklede sig med de seje angribere. Mens den til sidste mand forsvarede Grab-Hügel bakke i løbet af natten tilbageerobredes, lykkedes det på Lutter-Nase kun at afspærre indbrudsstedet og forhindre frembringelsen af reserver. Natten gik med anstrengende forsvar mod yderligere angreb, der i op til seks bølger efter artilleriets forberedelse, endnu tre gange steg op af graven. Kl. 22

blev I. Bataillon trukket frem til Støttepunkt Paap, en time senere III. Bataillon frem til Friemel-bakken, hvortil også II. Bataillon blev sendt omkring kl. 2.

Som det begyndte at blive lyst den 7. juli kunne indbrudsstedet konstateres som en omkring 150 meter bred del af skyttegravene på Lutter-Nase. Omkring middagstid var forberedelserne til et modangreb færdige. Mens regimentets stab og I. Bataillon blev sendt frem til Friemel-bakken til disposition for divisionen og III. Bataillons kompagnier blev sendt frem til C-linjen, rykkede dele af Regiment 34 efter en god artilleriforberedelse, frem mod indbrudsstedet. Skridt for skridt, med håndgranater, bajonet og geværkolber blev det tabte taget tilbage. Da sidst på eftermiddagen den første forstærkning af regimentet i form af fem maskingeværer efter ordre ankom til Regiment 34 kommandostation i C-linjen, kom der meldinger tilbage, at Lutter-Nase stillingen, med undtagelse af et lille stykke forbindelsesgrav, var tilbage på tyske hænder.

Begge M.G.-delinger arbejdede sig gennem den russiske spærreild gennem kornmarker eller rester af forbindelsesgrave. De kom i rette tid til at sprede de angribere, der havde samlet sig i ingenmandsland og til at beskyde den russiske udgangsstilling, så et nyt angrebsforsøg blev holdt nede. Så måtte skytterne bide tænderne sammen, da af de sønderskudte grave krigens andet ansigt kom til syne. Under de sammenstyrtede fletværk på traverser, på de hullede brystværn, i den ødelagte pigtråd hobede de døde fra det sibiriske korps sig op. De hang over de sammensunkne hindringer, ragede med smadrede knoglestumper op ad sand og ler, lå med store sår i de ødelagte rester af dækninger, lå med op til tre oven på hinanden. Men over dette måtte skytterne klatre og snuble med deres tunge udrustning. Af og til kom der livstegn fra de gråbrune skikkelser. Hårdsårede forsøgte at befri sig fra de døde og jamrede om hjælp.

En silende sommerregn bragte dagen til afslutning, slog støv og røg ned og kvalte de sidste smerteskrig. Tavst trak M.G. posterne op og forsøger under den anstrengende vagt at glemme, hvad de havde set. Tavst sænkede mørket sig over rædslernes mark – den generobrede Lutter-Nase.

De fem maskingeværer havde bragt stillingen den første stabilisering. I løbet af natten afløste Regimentet efter en telefonisk tilgaaet befaling, med to bataljoner de stærkt decimerede 34'ere. I./266 afløser på højre fløj III. og I./34 inklusiv Balkon-stillingen, herefter II./266 til venstre. Fra kl. 2 var graven igen besat med et udhivlet forsvar, der resten af natten forgæves forsøgte at finde sig til rette i det grusomme virvar. Den genoplivende beskydning får dem til at tænke på egen sikkerhed, og de må dele de få ubeskadigede dækninger med de døde fjender.

Oprydning og skaffe klarhed! det er løsenet for den nye dag. En hed juli sol bagede over de regnvåde ødelæggelser. Lig stanken bredte sig gravene og gjorde alle fåmælte. I aftenskumringen blev et kompagni af døde lagt i en massegrav bag den forreste linje som sidste hvilested, for at skabe plads til de levende og deres opgave. Natten igennem forstyrrede russerne arbejdet på genskabelsen af grave, dækninger og pigtrådshindring.

Allerede den følgende dag blev kampen om fronten genoptaget. Det kraftige uvejr, der var drevet ind over østfronten, var længe ikke forbi. Mens Everth med uformindsket kraft stødte frem mod Baranowiczi, Kuropatkin trængte frem fra Düna-stillingen og Brussilow lod sine generaler kæmpe for foden af Karpaterne, samledes sig nye gevaldige angrebsmasser bag den bevægelige front i Wolhynien til det endelige gennembrud mod Lemberg og Kowel. Derfor måtte de for øjeblikket rolige frontafsnit på ny udtynde, og på bekostning af deres modstandsdygtighed, afgive styrker. I sin bog »*Geschichte des Krieges*« skriver Stegemann, at

Hindenburs udplyndrede hære holdt en lang linje, med en kraft, der havde rod i deres feltherrers urokkelige ro. I sit stille sind sammenlignede Hindenburg imidlertid sin svækkede hærfront med et tyndt ansigtsslør, der af russerne blev mistaget for et jerntæppe.

Især ved Baranowiczi umiddelbart ved siden af, behøvede man enhver overhovedet undværlig bataljon. Derfor udskilte 75. Res.Div. en brigade og stillede den til disposition for A.O.K. 10, hvoraf Regiment 249 i første omgang tilgik 80. Res.Div. til arbejdsformål. 34'erne overtog det ny tildelte afsnit så Regimentet igen kom til at ligge i midten. Den fastholdt venstre begrænsning til sit søsterregiment, men fik til højre mod 34'erne en ny: snitpunktet mellem A-linjen og vejen Blisniki – landsby Stachowce og til vest kant Støttepunkt Paap. Den ringe koncentration i besættelse af stillingen kom til udtryk i regimentets tilføjelse til den aktuelle Divisions- og Brigadebefaling:

1. Ved mørkefald overtager II. Bataillon venstre kompagniafsnit fra I. Batl. I. Batl. udbreder sit afsnit mod højre med to kompagniafsnit af Rgt. 249. Hertil er det påkrævet, at bataljonen indsætter sin 4. Kompanie i forreste linje.
2. Som bataljonsreserve tildeles I. Batl. et kompagni fra III. Batl., der placeres i B-Linjen

3. Fordeling af III./266 som følger: Et kompagni som befaling i Pkt. 2, to kompagnier i Støttestpunkt 2 og i C-linjen foran. Et kompagni på begge sider af Generalsgraben i C-linjen.

Denne tynde besættelse er desto mere mærkbar, da netop i regimentets afsnit oprydningen og genopbygning er omfattende, hvortil dog i første omgang en bataljon fra 249 kunne trækkes frem. Og det lød som i de første dage af stillingskrigen, da en samtidig regimentsbefaling, det igen blev bestemt:

Under udbygning af stillingen skal i første omgang følgende tages i betragtning:

- a) Den forreste linje skal bringes til en befalet dybde på mindst 1,80 meter.
- b) Gennemgående pigtrådshindring, også selvom den i første omgang kun er smal.
- c) Eftersyn af tunneldækninger; uddybning.
- d) Forbindelsesgraven mellem A- og B-linje uddybes, især på Lutter-Nase.

Sidste punkt slutter med en fornyet opfordring: »transport eller begravelse af døde«. Resultatet af den grusomme 7. juli var endnu ikke fjernet, og selvom de døde russere var ryddet væk og begravet på brystværn eller i bunden af graven, stødte spader og hakker hele tiden under udførelse af det befalede arbejde, på de bløde kroppe. Alle dagbøger fra denne periode indeholder gentagende gange den korte notits: »Der blev arbejdet på udbygning af stillingen og på begravelse af de døde«. Det ene var lige så farlig som det andet. Den fjendtlige ildaktivitet var frem for alt om natten yderst omfattende, og især under arbejdet på hindringerne optrådte betydelige tab. Mellem den 1. og 10. juli mistede regimentet 16 døde og 43 sårede, herunder Leutnant Hamkens og Schmidt fra 1. og Offizierstellvertreter Neelsen fra 11. Kompanie. I anden halvdel af måneden var der endog 29 døde og 64 sårede.

Under alt arbejde var den største agtpågivenhed nødvendig. Den i disse dage meget mobile modstander udnyttede enhver mulighed for at afprøve »det tynde ansigtssløv's« holdbarhed. Som det blev mørkt den 11. juli gennemførte han et ildoverfald mod 1. Kompanie, og sendte herefter stærke patruljer frem, der dog, primært artilleriets spærreild, blev drevet tilbage i deres grave. I løbet af natten mellem den 15. og 16. juli gravede han en ny grav foran det midterste kompagni i i II. Bataillon, kun 150 meter foran den tyske pigtråd. Den følgende nat lagde han miner og granater over stillingen. Natlige træfninger på håndgranater mellem patruljer og lytteposter hørte til dagens orden. En fange blev herunder taget. Udbygning af stillingen skred alligevel frem, især efter at regimentet den 23. juli fik tildelt 2. Landwehr-Pionier-Kompanie/II. Armee korps til arbejde på Lutter-Nase og Balkon-stillingen, og af erstatningspersonel selv den 19. juli modtog 150 mand fra II./Ersatz 86, og den 24. juli 100 mand fra 10. Armee rekrutdepot 100, foruden 8 skytter fra 2. Ersatz-M.G. Kompanie IX Armee korps fra Lübeck og 4 skytter fra 3. Ersatz-M.G. Kompanie fra Flensburg. Blandt de tilbagevendende, tidligere sårede officerer, var Hauptmann Grallert og Leutnant Schütt.

Stille gik måneden til ende. Den sidste del havde kun kostet 6 døde og 31 sårede. Med en fast besluttet kampstyrke på 54 officerer og 2.824 mand markerede regimentet for anden gang den dag, hvor stormklokkerne kaldte til krig over det fredelige tyske land. Efterfølgende erindringshilsen fra den første kamptid under bevægelseskrigen, er en dagsbefaling fra XXXX. Res.Korps fra samme 27. juli, hvor divisionen igen blev underlagt samme korps, som under forårsslaget, Hutiers XXI. Korps:

Gennem H.M. Kejserens tillid kaldt jeg til en anden stilling, tager jeg hermed afsked med min kære 40. R.K. ... Næst efter Guds bistand kan jeg takke mine pålidelige underførere og tapre tropper for alle succeser, og udtaler herfor endnu engang min inderste tak.

Kammerater! Vi har godt og trofast arbejdet sammen og vil aldrig glemme det. På gensyn! – på slagmarken, derhjemme eller hinsides, som Gud det ønsker! Det kommer jo kun an på ét: på den endegyldige sejr for Tyskland! Og lad os derfor forsat sætte alle vores kræfter ind. Den hensynsløse vilje til sejr vil føre til målet.

Længe leve vores elskede Kejser og Konge – Hurra!

Sign. Litzmann

Også Litzmann var sendt mod syd for her at beskytte vejen til den kraftigt truede Koewel, hvor netop dette ene, Tysklands endegyldige sejr, er kommet i tvivl. Den stålmur, centralmagterne havde placeret rundt om deres hjemstavn, var begyndt at vakle. Den smedede ring var begyndt at smuldre, og til de hårde slag i øst og vest var nu også Cadorna i Italien trådt an til angreb. Sammenbruddet spøgelse var pludseligt dukket op efter at mod og kraft i hundrede af soldaterhjerter hidtil havde kunnet afvise det. Om disse vanskelige timer vidste manden i graven ved Narocz søen så godt som intet. Nok hørte og læste han om de store slag fjern og nær, glædede sig over succeser, sørgede over tilbageslag, men på intet tidspunkt kom han på den tanke, at der i denne lysende sommer fra uge til uge kom nye kriser for fædrelandet, at det uge for uge gik om at være eller ikke være, at hver dag kunne bringe den store katastrofe, hvor den store ring, der hold en verden af fjender ude, ikke længere kunne

holde stand. Tilliden til egen styrke og til førerne, tilliden til den utrættelige opfindsomhed hos hans store felt herrer, gjorde ham blind for den afgrund, der under dette års sommerkampe havde åbnet sig foran hans front, og mens på kampenes brændpunkter de smuldrende tyske hærenheder forsøgte at standse de stadig mere truende forsøg på gennembrud, begyndte regimentet på ordre, den 1. august, på en ny dagbog, ifølge den indsatte krigsministerielle bestemmelse, hvori alt fra sidste skud til sidste spadestik skulle registreres. Dag for dag udsendte kommandøren sine bygge- og arbejdsbefalinger, mens manden i graven med skansning og skydning levede med hans krigeriske håndværks ensformighed.

En skygge faldt vel på denne tillid, da den 29. august der kunne mærkes livlig aktivitet i den fjendtlige grav, og hurra herfra bekræftede, at Rumænien havde erklæret krig mod Østrig-Ungarn, og Italien mod Tyskland. Men da kort efter det blev gjort bekendt, at Hindenburg var udnævnt til Stabschef for de samlede allierede stridskræfter og at hans uadskillelige hjælper, Ludendorff var udnævnt til Generalquartiermeister, forsvandt alle grimme bekymringer. Den nye tyske hærledelse bekræftede tilliden ved, trods alle trusler og udmattelse, at finde tilstrækkelige kræfter i felten til at angribe den fuldstændige friske rumænske modstander og til på den helt nye krigsskueplads at vinde afgørende sejre. Denne kraft overgik i hver eneste mand langs den lange front, som tillidsfuld og pligtro stadig holdt vagt, byggede stillinger og skovlede skyttegrave, som foran hindringerne skar græs og korn til nytte for at det sultende hjemland, som passede blomster og kirkegård med tysk kærlighed. Som de første sejrsmeldinger kom fra Rumænien, forsvandt øjeblikkets nød og bekræftede tilliden, og fra fronten gik i denne tid en strøm af fortrøstningsfulde feltpostbreve til den lidende hjemstavn.

De sidste måneder af 1916 kom for regimentet til at betyde en stille opfyldelse af pligter, i tillid til, at den øverste hærledelse med besættelsen af den til tider stille front, har det, der skal bringe den over den store krise. Kun denne pålidelighed fra både fører og mandskab skaber det nødvendige grundlag for resultaterne i Rumænien og giver en bedring i kampene i Galizien. Og da her den store russiske sommeroffensiv i august blev bremset og midt på efteråret endegyldigt gik i stå foran Lemberg og i Karpaterne, og da franskmændenes og englændernes forhåbninger ikke gik i opfyldelse, begyndte lyset igen at trænge gennem mørket.

Tilliden til 80. Res.Div. – der i mellemtiden var overtaget af General Liebeskind – var i de sidste juli dage resulteret i et forøget ansvarsområde. Resterne af 75. Res.Div., Regimenterne 250 og 251, blev trukket ud. Divisionen udvidede dens afsnit mod højre til den lille sø lige sydvest for Mokryce og havde nu tilslutning til 9. Landwehr-Brigade. Herefter lå regimentets venstre fløj i snitpunktet mellem A-Linjen og vejen Zanarce – Kolodino, mens den højre lå hvor den krydser vejen Blisniki – Stachowce.

Den krigeriske hverdag begyndte. Vagt og skansning blev de fastlagte tjenester. De var ikke lette, men havde også deres fridage. Når det afløste kompagni samlede sig på kolonnevejen bag Blisniki og den hvileløse støj fra fronten forsvandt bag dem, dukkede altid hos disse hårde landsknægte en barnlig glæde op over udsigten til nogle dages fred og ro i deres skovhjem. Her kender de hver eneste vej og sti, træ og dækning, nabo og venner, og det er hver gang et dejligt gensyn med mennesker, ting og dyr. Nogle gange gik det under festligt lag ret højt og lystigt til, men der var også stille stunder til eftertanke som man stod i sandet med udsigt over søen. Unteroffizier Gehrts havde ret, da han skrev: »Uforglemmelig vil det blive for os, de stille stunder ved den kampombruste sø, når vi engang fulde af stille jubel genser hjemstaven«.

Regimentets historie de næste måneder er hurtigt fortalt. Optegnelserne i dagbøgerne er ensformige, dag for dag, omhyggeligt nedskrevet efter dato, med sted og type af indkvartering, krigeriske handlinger, forplejning, ammunitionsforbrug og -supplering, sundhedstilstand, vejrlig, vej forhold, til- og afgang af underlagte enheder, tab, gjorde erfaringer. Mineild mod de forreste stillinger, artilleriild mod de bageste, koldt, regnfuldt vejr, ingen dag uden døde og sårede, af og til en patruljeoperation, en kamp om lytteposter og en russisk overløber – tørre ord nedfældet i regimentets annaler.

Det er kun en registrering, og har ingen tanke om de mentale betydninger af navne og tal. Eksempelvis anføres Hauptmann Grallert kun »afgang«, da han den 20. september forlod sit 9. Kompanie for at stille sin anvendelse til disposition i Tyskland. Men alligevel var hans afgang et hårdt slag for regimentet. Den blev et eksempel på tysk pligtro fattigere. Som ældre mand havde han dengang meldt sig til fronttjeneste. To gang blev han såret, to gange vendte han tilbage. Efter lange overvejelser havde han nu af vægtige grunde besluttet, at anmode om frigørelse fra den frivillige forpligtigelse til at gøre tjeneste udenfor Hamburg-Altona. Modstræbende havde hans foresatte set ham forlade regimentet, hvor store resultater var knyttet til hans navn. men ud over en erkendelse af hans militæriske føringsegenskaber, tog han den højeste ros for en officer med tilbage: han havde været er rigtig far for sit 4. Kompanie. Da han overdrog det til sin efterfølger, Leutnant Schleif, slog en mine ned på hans dækning - en afskedshilsen fra russerne. Så begav han sig tung om hjertet på vejen hjem.

Omfanget af det udførte arbejde giver sig udtryk i et stort antal arbejdsbefalinger og indberetninger, for hvis gennemførelse kommandøren personligt bekymrede sig om. På den måde havde Oberstleutnant zur Megede selv en stor andel af det præsterede, da han allerede den 29. august kunne formidle den kommanderende generals tak:

H.Ex. den kommanderende general v. Hutier har i dag på den mest velvillige måde udtalt sin fulde anerkendelse af den med så stor flittighed udførte og fortræffeligt udbyggede stilling. Det er mig en stor fornøjelse at videregive denne anerkendelse til alle foresatte og de dele af regimentet, der gennem utrætteligt arbejde har sørget for den videre udbygning af stillingen. Den så fortræffeligt udbyggede stilling med alle dens grave osv. udgør rent faktisk et fremragende, pænt og forsvarssikkert indtryk.

Det store arbejde er sammensat af tusinder af småting. Hestespand måtte indsættes til at hente materiel fra Schemo og Abramy. Høstkommandoer konkurrerede med kommandoer, der indsamlede løv til brug som hø. Andre samlede i de forladte marts-stillinger efter værdifuldt gammel materiel. Særlige hold udgravede kabelrender mens M.G. kompagniet stillede transporthold til beklædningsdepoter, og en uddannelsesdeling til landstormen i Nanosie. I pionerparken savede et kommando på 3 underofficerer og 24 mand bjælker til dækningsbyggeriet. Under regimentets S-officer, Leutnant Heeck arbejdede to grupper på en elektrisk hindring. Og foruden alle disse nødvendige særkommandoer ydede de feltgrå vagttjeneste med det almindelige daglige arbejde i den egentlige stilling. Her var C-linjen, støttepunkter og forbindelsesgrave de store arbejdsopgaver, og måtte forsynes med afvanding, dækninger og hindringer. Der var også i den forreste linje masser af arbejde til det vagtfrie personel. Dækninger blev både ud- og indvendig forskønnet, der blev gravet splintsikre nicher til geværer og ammunition, Gasalarmer ophængt og vejviser skilte med tydeligt malet eller indbrændt tekst hængt op til fordel for de inspicerende generaler. En af disse skilte kunne man ved første øjekast ikke rigtig forstå, indtil det viste sig, at det ikke var en vejviser, men en lille ordbog til en praktisk forståelse med panjerne. De blev senere placeret på brystværnet, og om aftenen blev der for de nysgerrige afholdt sprogkyndige privatlektioner i russisk og polsk. Man brækkede tungen, overfaldt kammeraterne med de uarticulerede indianer lyde og mumlede dem i søvne.

Brofi Wintowku	smid våben
Sdawaites	Overgiv jer
Ruki w werch	Hænderne op
Mi was ne tronem	Vi gør jer ikke noget

Kommandøren vidste imidlertid, at krigen ikke blev afgjort gennem denne kamp på ord, og var utrættelig i forsøget på at fastholde og forstærke modstandskraften på trods af det faste arbejde på stillingen. Tjenesten ved reservekompanierne i skovlejren var fastlagt i en befaling fra 28. september:

- a) Indre tjeneste: vedligeholdelse af beklædning, geværeftersyn, lægelige undersøgelser, badning, aflusning.
- b) Praktisk tjeneste: jfr. mit direktiv af 23. 12. 15 Nr. 3892/15
- c) Gaskamp: Omhyggelig afprøvning af tilpasning af gasmasker. Eksercermæssig øvelser i den forskriftsmæssige anlæggelse af samme, øvelse i anlæggelse af maske under bevægelse og under arbejds- og skydeøvelser.
- d) Anvendelse i arbejde i stillingen og bed lejrkommandanten ...

Herudover afholdt Leutnant Steffen uddannelseskurser i granatkaster, uddannede M.G.-Kompagniet i infanteritjeneste og ledede ved bagagefører grundigt forberedte øvelser i stille gasalarm ved lejrens hestebestand.

En pludselig og totalt uventet afbrydelse af denne velorganiserede arbejdsrige om end ensformige tjeneste bragte ankomsten af Pionier-Bataillon Uhlich. Den hemmelighedsfulde last på deres kolonnekøretøjer vist sig at være blytunge gasflasker, der af arbejds hold fra III. Bataillon om nætterne i den første del af september blev bragt frem til forreste grav, og her indbygget i den frontvendte væg i batterigrupper på 40-60 stykker.

Gas – det var en ubehagelig gæst i eget hus. Enhver kraftigere artilleribeskydning kan ved at ødelægge flaskerne vende dette hemmelighedsfulde våben mod dem, der vil bruge det. Alle gasmasker blev på ny afprøvet på deres ubetingede pålidelighed i gas huset, og endnu en prøvealarm fastsatte de nødvendige forholdsregler for adfærd af, at det blev alvor. I mellemtiden blev befalingen udstedt for den påtænkte operation. På linjen mellem Godset Stachowce – Grabenhügel bakken skulle den lumske gift ramme den intetanende fjende i mørket. En større udnyttelse af det forventede resultat var ikke planlagt; Patruljer med en størrelse på omkring 20 mand

skulle to timer efter gasangrebet rykke frem i morgendæmringen, udelukkende med opgaven i forening med sprængkommandoer, artilleri og minekaster, dybest muligt at trænge igennem den fjendtlige grav nord og syd for vejen Zanarocze – Czeremczica i retning af »Feldherrenhügel« og ruinerne af landsbyen Kolodino og Stachowce. Materiel skulle sprænges, alle mineindgange ødelægges og maskingeværer og minekastere erobres. Langtrækkende batterier skulle herunder holde det fjendtlige artilleri nede, mens egen besætning under starten på angrebet skulle rømme A-linjen og først ½ time efter udblæsningen igen besætte den.

Med spænding blev dagen afventet, hvor dette ukendte kampmiddel under kodebetegnelsen »Besichtigung« skulle bringes i anvendelse. Imidlertid var vejrguderne ikke operationen venlig stemt og bringer ikke en eneste nat med en vind på 2 sekundmeter vest-nord-vest. Ubehaget ved den uvedkommende stillingsgas og den uvante kampmåde voksede for hver dags virksomhed. Midten af september var længst passeret og Bataljon Uhlich var allerede blevet afløst af Bataillon Bliesener, og stadig ville det ideelle vejr ikke komme. Så – ved midnat til 22. september udsendte meteorologerne signalet »Vorbesichtigung« - alarmberedskab – og i morgengryet åbnede pionerer for hannerne på gasflaskerne.

Gennemførelsen og resultatet af angrebet nåede ikke forventningerne. Den officielle indberetning fra Regimentet skrev følgende:

Den 21.9 kl. 23 indgik befalingen »24 midnat Vorbesichtigung« ... Først kl. 0450 ... kom ordren »Begynd Besichtigung. Tidspunkt overlades Batl. Bliesener«, og allerede kl. 0525 blev udblæsningen påbegyndt ... Gasskyen blev imidlertid af den stadig stærkere vind med det sammen noget spredt og drev med stor hastighed, til dels i 10 meters højde, henover den forreste fjendtlige grav.

Gasalarmsignaler blev ikke hørt hos fjenden, hvorimod man bag den russiske grav så store bål flammede op, delvist allerede inden gasskyen havde nået den forreste grav. Nogle få minutter blev alt roligt hos fjenden. Så begyndte en i første omgang svag, så stadig kraftigere infanteriild og ild fra enkelte maskingeværer. Efter at skyen havde passeret, lagde fjenden en livlig minekaster ild over vores forreste grave. Det russiske artilleri begrænsede sig til afgivelsen af enkelte skud.

På foranledning af Pioner-bataljonen gik kl. 0605 en patrulje fra 7. Kompanie på 1 underofficer og 8 mand, forstærket af to pioner-underofficerer og 8 pionerer og en underofficer fra M.G.-kompagniet frem fra Lyttepost nr. 6 i 6. Kompanie. Den nåede indtil omkring 10 meter fra den russiske hindring, men blev så mødt af en kraftig ild. Graven var besat! Patruljen faldt springvis tilbage, forfulgt af en godt liggende beskydning fra den russiske besætning. Fører for patruljen, Unteroffizier Uplegger fra 7. Kompanie faldt herunder.

Kl. 1010 gik en patrulje fra 1. Kompanie frem på højre fløj. Den nåede den russiske hindring, men måtte så ligeledes returnere på grund af en kraftig infanteribeskydning. Under gennemførelsen af denne patrulje udmærkede sig især Vizefeldwebel Beuster og Musketier Brassens fra 2. Kompanie, sidstnævnte blev af skudsår i låret hårdt såret ...

Over virkning af gasangrebet kunne der ikke gøres konstateringer eller iagttagelser. Det blev observeret, at russerne med huer og tæpper udluftede gravene.

At hele angrebet, hvis umiddelbare udbytte på grund af valg af et ugunstigt tidspunkt, ingen havde givet et egentlig tilfredsstillende resultat, tilsyneladende alligevel ikke forløb uden virkning, viser den efterfølgende tid. Allerede samme dag observerede man fra I. Bataillon omkring kl. 13, at fjenden fra den forreste grav bar døde eller syge på bære tilbage i den bagved liggende skov, at dette varende hele dagen. Mens først den 29. september fik man af en overløber ukontrollerbare enkeltheder at vide om gasangrebets virkninger. Det var kommet fuldstændig uventet for russerne. Ved frigørelse af gassen havde poster i graven øjeblikkeligt alarmeret, og da der ingen gasmasker var til rådighed, var de foran dækningerne liggende bunker af halmstakke, overøset med petroleum og paraffin, sat i brand. Alligevel havde den største del af besætningen reddet sig ved flugt, men blev under flugten fanget i løbegravene af gassen og dræbt. For et øjeblik havde stillingen været ubesat, men så var forstærkninger gået frem med interimistiske gasmasker bag fra. Tabene havde været enorme. Alene 7. sibiriske skytteregiment havde 2000 døde, dens I. Bataljon reduceret til 100 mand. Også alle let forgiftede var døde dage efter – Endnu en overløber fra 5. sibiriske skytteregiment bekræftede dette. I dette regiment var der fra de enkelte kompagnier kun få folk tilbage. 2. sibiriske division havde øjeblikkeligt afløst den, selvom den først dagen før var gået i stilling. – Også alle senere overløbere fortalte om massegrave bag fronten. Selvom sandheden i disse udsagn ikke lader sig efterprøve, er optimismen i den russiske hærberetning fra 23. september dog noget sælsom: »Den 23. september angreb tyskerne seks kontinuerlige gange syd for Narocz søen efter heftig artilleriild og efter en to timers udlægning af gas. De blev hver gang af vores gevær og M.G.-ild mejet ned foran vores hindring«. Tabene under disse angreb havde totalt været 1 død, 8 sårede og 7 gassyge!

Da regimentet i de første dage af oktober trak III. Bataillon tilbage i skovlejren for at skabe en dybere organisation, havde den siden kampene i juli haft 67 døde og 210 sårede og havde taget 11 fanger. Efter erstatnings-

transporter fra II./Ersatz 86 og II./Ersatz 90 – 4 Vizefeldwebel, 12 underofficerer og 133 mand – var regimentets kampstyrke nået 77 officerer og 2.909 mand.

Det krigsministerielle direktiv af 25. august 1916 bragte store ændringer i den taktiske organisation af de enkelte enheder. Det gamle M.G.-kompagni, der i mellemtiden efter tilgang af personel fra regimentets infanterikompagnier og rekrutter fra 3. Ersatz-M.G. Kompanie fra IX. Armeekorps derhjemme, var vokset til en kampstyrke på 5 officerer, 255 mand, 18 maskingeværer og 56 heste, blev udvidet til tre kompagnier med hver 6 geværer. Under kommando af Leutnant Stürmer, Leutnant Röder og Leutnant Freudenthal indgik de som 1., 2. og 3. M.G.Kompanie i hver af de tre bataljoner, mens den hidtidige kompagnifører, Oberleutnant Mikulski, blev forsat til regimentets stab som M.G.-officer. Desuden blev afgivet personel fra 1. til 6. Kompagni under Leutnant Schütte formeret som 13, og personel fra 7. til 12. Kompanie under Leutnant Petersen, formeret som 14 Infanterie-Kompanie, og placeret i skovlejret til uddannelse. Uddannelsen af de unge førere havde en Regimentsbefaling fra 28. september allerede reguleret. Heri hed det:

Der skal afholdes:

- a. under ledelse af kommandøren et kursus for kompagniførere
- b. under en ældre, egnet officer ... et kursus for Reserveofficers aspiranter ...

Et foredrag af Oberst Kühl over samvirket mellem infanteri og artilleri i vest afsluttede to måneder senere den til dels hårde tjeneste for de unge underførere, som på III. Bataillons skydebane ved søen og på kampskolens øvelsesterræn ved Pronki viderefremmede det lærte til mandskabet. Frem for alt Hauptmann Schemmann og Oberleutnant Mikulski foranstaltede øvelses festdage med præcisionskast med håndgranater og præmieskydninger.

Den 19. oktober, to dage efter omskiftning af bataljonerne indenfor regimentet, der nu bragte I. Bataillon tilbage i skovlejren, faldt den første sne. Resten af måneden gik med nattefrost, tågeregn og tøsne uden at der skete noget væsentligt.

November bragte en udvidelse af divisionens ansvarsområde, efter at den ny stod underlagt General Goebel, og strakte sig nu til højre indtil åen 1 kilometer sydvest for Gozdawa (Rasinez). Det nye stykke bøjede skarpt mod sydvest og havde den i sommerperioden impassable, sumpede Ladiszki-mose mellem sig og russerne, hvis forreste stillinger dermed lå 2000 meter væk. Efter flere gange at have skiftet som ansvarsområde, blev denne højre fløj til sidst overdraget regimentet, divisionens hårdest medtagne enhed, som en slags hvilestilling. Forsvaret af Lutter-nase stillingen og hele udbygningen af det midterste af divisionens afsnit havde så langt været det mest tabsgivende og det mest arbejdstunge. Den nye stilling var næsten 8 kilometer lang og lå på en svag højde, gennemskåret af mange grøfter og mindre søer, og omgivet af mose. I første omgang rykkede I. og III. Bataillon ind i stillingen, der kun havde en gennemgående linje med en stærk hindring, men uden færdige adgangsgrave. Samme med bagved liggende forsvarslinjer og støttepunkter var disse under etablering. Hertil havde regimentet fra den 19. oktober tilgang af 150 arbejdssoldater, mens det til selve forsvaret fik underlagt Landsturm-Bataillon Heidelberg med tre kompagnier. Efter ordre blev denne indkvarteret med stab og et kompagni i Wilhelmslager, et kompagni i Kasinez og et i Karabany. Efter at et uddannelseskommando fra III. Bataillon indført bataljonen i forholdene under stillingskrig, og især i anvendelsen af nærkampvåben, afløste den 20. november de to venstre kompagnier – 10. og 11. – i deres stillinger. For første gang stod den umiddelbart overfor fjenden.

Regimentets stillingsbefaling fra 8. november belyser situationen. Heri hed det:

Regimentet har den 6. denne måned overtaget en særlig rolig stilling uden kampaktiviteter, som kompagnierne i stillingskrigen hidtil endnu ikke har kendt til, og som derfor vil blive stillet delvist nye opgaver.

Gennem de brede kompagni stilling på 1 kilometer eller mere, vil kompagniførers føring og overvågning af hans afsnit blive meget vanskelig. Dette fører til en øget indflydelse fra delings- og gruppeførere, og det må gøres disse tjenestegrader deres værdi for kompagniføreren bevist, så de alene roligt, samvittighedsfuldt og handlekraftigt støtter, og dermed den gode disciplin ikke lider, og den hidtil i regimentet altid fremherskende kampkraft og gode ånd ikke lider skade.

Kompagnifører skal bestræbe, også i deres afsnit at finde tid og dækkede samlepladser, hvor deres kompagnier samlet kan afholde appeller og evt. endda mindre eksercittjeneste. Hvor dette ikke kan lade sig gøre for kompagnier, skal det i det mindste gøres muligt for delinger. Dette vil bidrage til gunstigt at øve indflydelse på troppernes indre værdier og imødegå enhver form for efterladenhed.

Mål og skydeøvelser kan hensigtsmæssigt gennemføres fra gravene.

Sikkerheds og vagttjenesten kan i betydelig grad indskrænkes. En enkelt dagpost for hver deling vil generelt være tilstrækkelig. Vagttjeneste ved natetid, hhv. i skumring og tåge, skal af kompagnifører reguleres

omhyggeligt og samvittighedsfuldt alt efter forhold og situation i stillingen, så en fjendtlig overraskelse ikke kan finde sted.

Derimod skal for hvert kompagni bibeholdes en ansvarshavende delingsfører for graven og en ansvarshavende gruppefører for delingen, og har stigende betydning og værdi. Disse har under tjenesten til opgaven med kikkerter at afsøge de fjendtlige stillinger og fortærræn, og melde enhver ændring. Hertil skal de fjendtlige stillinger inddeles i afsnit og tildeles de enkelte kompagnier, og af disse igen de enkelte delinger, til observation.

Dette vil ikke alene fører til et præcist kendskab til den fjendtlige stilling, men også til en rettidig erkendelse af enhver forandring ved fjenden.

Muligheden for en overskridelse af det foran liggende moseområde, specielt med større enheder, er formelig usandsynlig, men kan ikke udelukkes. Derfor skal i perioder med stærk frost herske stor omtanke og opmærksomhed.

Der skal i sådanne perioder udsendes talrige patruljer til fastslåelse af passabiliteten.

En indtrædende fjendtlig patruljeaktivitet skal øjeblikkeligt skænkes den nødvendige opmærksomhed. En sådan vil i sne efterlade fodspor, etablerede stier osv., og skal under sneforhold have særlig opmærksomhed under afsøgning af terrænet med kikkerter.

Hos M.G.'er er faste poster ved dag ikke nødvendig. Ved streng frost og nødvendig stående bevogtning, vil M.G.-officer ved Regimentsstaben udsende særlig forordning vedrørende fast skudberedskab ved geværene.

Denne befaling skal øjeblikkeligt drøftes af officerer og gruppeførere, og skal for tid til anden gentages.

Sign. zur Megede

Denne befaling siger alt, hvad der var at sige om stillingen og dens besætnings opgaver. Da den i løbet af de næste uger blev forvandlet til en besigtigelses- og økserstilling for mange højere kommandomyndigheder blev der for førere og tropper slet ingen ro på grund af forbedringer og forskønnelser. For mange var patruljer over moserne mod fjenden at foretrækker frem for i mønsterstillingens sikkerhed at møde »fjenden bagfra«

De beordrede patruljer blev fra begyndelsen af december – den 1. havde II. Bataillon afløst I. i stillingen – helt igennem nødvendige. Frosten havde gjort de snedækkede enge hårde, og selvom moserne endnu ikke kunne bære kolonner, var de ikke længere nogen uovervindelig hindring. Det viste sammenstød mellem egne og russiske opklaringspatruljer og enkelte overfald på tyske lytteposter og feltvagter. Disse forløb imidlertid oftest uden tab, og heller ikke den gensidige beskydning af de forreste stillinger og de skansende arbejdstropper med langtrækkende 10-cm kanoner, kostede kun ringe tab.

Mens den russiske offensiv for længst var brændt ud, og englændere og franskmænd udmattet gisper efter vejret langs Somme, var det rumænske sejrsmarsk den 6. december sluttet med erobringen af Bukarest. Mod midten af måneden indløb hos regimentet kabinets ordren med Kejserens fredstilbud, der med følgende ordlyd blev bekendtgjort for alle tropper.

Soldater, med en følelse af sejr, som I gennem Jeres tapperhed har opnået, har jeg og herskerne af forbunds magter gjort fjenden et fredstilbud.

Om det dermed forbundne mål vil blive nået, vil vise sig. I skal fortsat med Guds hjælp holde stand mod fjenden og slå ham.

Denne uventede begivenhed bragte glæde. Fred på baggrund af en sejr! Hvem havde ikke næret dette håb gennem to lange år? En lykkelig fred og til afslutning en julefest derhjemme! Det oversteg de dristigste drømme! Julefest med utallige gaver hjemmefra og en snedækket vinterskov stod for døren.

I den grå morgen får realismen igen overtaget, og selvom ingen på trods af sejren i Rumænien, for alvor undervurderer fædrelandets alvorlige situation, bliver der alligevel advaret mod en overdreven glæde, og maner til med sanser og forhåbninger »fortsat med Guds hjælp at holde fjenden stand og slå ham«.

Og de får ret. På samme tid indløb til divisionen en hemmelig befaling fra XXI. Armeekorps om en afløsning og en borttransport. Rygterne svirrer og betyder en pludselig afbrydelse i juleforberedelserne i lejren og ude i stillingen. Ingen tør tro på, at hans hjem i skovlejren og i stillingen ved Narocz Søen, hvor han gennem kamp og arbejde havde opnået rettigheder som hjem, nu skulle opgives, netop i de dage der efter tysk tradition bruges på hjem og hjemstavn. Alle holdt mistænkeligt øre og øjne åbne efter yderligere tegn. Ganske rigtigt, feltlazarettet marcherer væk, transportstyrke skal meldes ind, og de bageste formationer ses at pakke deres vogne - altså er det alvor.

Det tager dage, indtil skuffelsen er forsvundet fra de glade julens hjerter, og giver plads til nye oplevelser. Følelsen af sikkert jordnært tilhørsforhold er dejlig, men der ligger jo også en smittende tiltrækning i den ukend-

te skæbne i de næste tid, i gåden og mulighederne for fremtiden. Hvor går det mon hen? De fleste stemmer gik på »Makedonien« og »Vesten«. På det første sværger eventyrerne, på det sidste sortseerne. Outsiderne stemmer på »Galizien«, »Dünaburg«, »Italien«; spøgefugle stemmer uden for væddemålene på »Mecklenburg« eller andet tysk land – en våbenstilstand med Rusland stod for døren. Alle disponible tropper skulle allerede før denne have overskredet grænsen. Andre ville vide, at den græske garnison i Görlitz nu endeligt måtte afløses i dens front-tjente. Under sådanne rygtespil kommer behovet for at komme ud af den behagelige ro, helt ud. Man havde jo allerede indkapslet sig! Nu var himlen pludselig igen blå, og i den kunne der bygges befriende luftslotte af hæder og sejre.

Julen fremskyndes. Gaver og lys smykkede juletræer dukkede op en uge for tidlig blandt folkene i dæknin-gerne. Som barn ville det have været sjovt. Nu vil den rigtige julestemning ikke slå igennem. Julen kom i stilhed og dybde, afmarchstemningen i larm og plads.

Direktiverne jager hinanden. Folk på orlov kaldes tilbage. Den 19. december kom så den endelige afløs-ningsbefaling efter en række detaljerede enkeltdirektiver. Hertil kom fordelingen af indkvarteringen for de næste dage. Regeringsstab Godset Komarow, I. Bataillon indkvarteringsrum Konstanlinow – Stara Wes – Olczewo – Grubenjaty – Jaziny. II. Bataillon uden M.G.-kompagni Piomki – Nezki – Ganaka – Bogazki – Wienzowieze. III. Bataljon Kuzki – Kurkuly – Lucziki – Worazziki, 2. M.G.-Komp. på Godset Komarow og Kuzki. Den store bagage fordeles på bataljonerne. Skuldernumrene skjules. Hjelmbeholdningen vendes, skiltene på vognene tildæk-ket. Efter den reglementerede »Schuppenbau«, dvs. overdragelse af stilling og lejr til det afløsende Reserve-Infanterie-Regiment 50 fra 121. Infanterie-Division skete »afhentningen« den følgende dags morgen i snevej og stærk kulde »afhentningen« efter kodebetegnelserne i troppeforskydningen. Fra starten måtte der overvindes betydelige vanskeligheder. På grund af det langt og vedvarende ophold i de underjordiske stalde i skovlejren, gennem den kontinuerlige anstrengende køretjeneste og det utilstrækkelige foder, var sundhedstilstanden blandt hestene igen gået betydeligt tilbage. Sygdommen skab var i sommermånederne gennem utrættelig forebyggelse og helbredelse midlertidigt blevet holdt i ave, men havde nu igen i et foruroligende omfang grebet om sig. Da de forspand, der var stillet til disposition fra 9. Landwehr-Division, endnu befandt sig i Schemo, måtte regimentet komme hertil ved egen hjælp. Derfor måtte eksempelvis 1. M.G.-Kompagni med kun 8 sunde heste, bringe dens nye køretøjer hertil i pendultrafik.

Da der imidlertid herfra var tilstrækkelige og beredvillige forspand til rådighed, blev den 20. december en herlig marchdag. Det var igen som livet under fremrykningen i Masuren. Kolonner i sne! Al luksus fra den lange stillingskrig sikkert og utilgængeligt pakket ned i kufferter og kister på bagagevognen. Hvor herligt smagte ikke igen den tommetykke, tyndt smurte, dybfrosne skive brød, ligesom dengang! Syngende trak kompagnierne sig disse dage trods snefygning og sibirisk kulde ad vejene. Om aftenen var de alle nået nye, tætbelagte kvarterer og havde glemt skovlagerhjemme ved Narocz søen.

Og julenat kørte regimentet på rullende hjul mod Tyskland efter at være omladet ved Lyntupy. Det første transporttog med et forkommando og I. Bataillons infanterikompanier rullede gennem det snedækkede Øst-preussen på det tidspunkt, hvor der overalt i det tyske land juletræer lyste op i den tredje krigsjul, det land, mandskabet først havde sat deres liv ind for. Det sidste af de fire tog med regimentsstab og de tre M.G.-Kompagnier, fulgte efter et kort aftenophold i Landwarowa med 20 timers afstand. I de kolde overfyldte kupeer ville der i starten ikke opstå julestemning. Indtil man tog sig voldsomt sammen og hentede et par lys frem, og i deres flakkende lys og tyske sange bragte julestemningen frem. Udenfor steg gnister op fra lokomotivets skor-sten og spredte en lyskrans i den mørke nat. Først aflusningen i det regn triste morgen grå Eydtkuhnen bragte en afslutning på denne ydmyge julenat.

På den måde tilbragte regimentet sin juleaften mellem to jernhårde fronter.

Videre gik det gennem tysk land. Königsberg – Stargard – Stettin – Lübeck – Hamburg – Münster – Krefeld – Aachen. Hjertet følger dette syn af hjemlandet. Det var blot bittert at være låst fast til jernbanevognene, standse udenfor de større bebyggelser, måtte bringes udenom de store byer, hvor man gerne endnu engang havde svinget huen, gået på brostenene eller trykket de kære i hånden. Med spændt forventning så de mange hamburgere deres hjembys tårne dukke op, men som de lod Wandsbek bag sig, blev de ført af snigende stier over Hammerbrook og Rothenburgsort forbi byen, der i aftenen som et eventyr lå i den nedgående sol. I en halv time kunne man se højbanen i det fjerne komme og gå og hvordan solen synker i havet bag skibenes master. Og mens togene buldrer over elbreen i Harburg uden rast eller ro mod vest, trænger sig igen rekrut tidens sange over læberne: »Heimat, ach Heimat, jetzt muß ich dich verlassen. Frankreich, das böse, läßt uns keine Ruh, morgen marschieren wir nach Frankreich zu«. Mod Frankrig, mod vest! Derom var der ikke længere tvivl.

Med den gryende morgen den 27. december var det sidste tog allerede på den anden side Rhinen. Fra Aachen var alle kupeernes vinduer besat. Den anden krigsskueplads ville vise sig, af mange allerede bekendt fra sommer

og efteråret det første krigsår. Mange bær sår eller ærestegn fra den, de fleste imidlertid kun i tanker og forventning til denne mægtige modpol til deres hidtidige krigeriske liv. Belgien: Liège og Namur. Her står på banegårde et højt juletræ smykket med lys, ensom, uden mennesker, uden farvestrålende flitterværk. Som et ly fra en anden verden suser det forbi vinduerne. Så rasler toget videre gennem natten, men ingen mørk, tavs, iskold, træg nat som i Rusland. Et hav af arbejdets ild, overalt dens stikkende flammer. Mine efter mine, oplyste slaggebjerg, højt ragende elevatortårne. Ved midnat et sidste forplejningsstop i Mons. Så videre, hele tiden videre. En efter en forsvinder ansigterne fra vinduerne. Trætheden bliver stærkere end nysgerrigheden. Tankerne forsvinder igen ind i søvnens spindelvæv.

Så – som selv de mest vågne vil falde hen, lyder råbene gennem det standsede tog: »Klar! Udstigning!« En søvning lampe oplyser stationsskiltet med det ukendte navn: Somain.

Juletransporten er slut, slut er grublerierne og gætterierne! Udstigning, losning, nyt hjem, ny oplevelse!

En kort, søvning march ad godt belagte gader, rene kvarterer langt fra skov og hede hos mennesker i fredsbeklædning, opvarmet søvn i rigtige senge – en god begyndelse!

I drømmene den første nat i Frankrig stod endnu de tavse graner i den russiske vinterskov, bredte sig stadig de faste stillinger i sump og sne, strakte sig stadig den store Narocz sø i sommerglimt og vinteris, lokker stadig lysene fra skovhjemmet ved Pronki med kirkegården og de efterladte kammerater. Den nye dag slutter minderne. En sidste hilsen til fortiden i den famlende opvågning.

Til alle divisionens tropper udtaler jeg ved afsked fra det mig tildelte ansvarsområde, min uindskrænkede tak og min fulde anerkendelse for alle fremragende præstationer på østfronten. Kampprøvet under befrielsen af Østpreussen, i vinterslaget i Masuren, strålende præstationer under erobringen af Kowno, i Njemen og Wilna slagene, urokkeligt udholdende i de svære sejrige dage ved Narocz søen, hvor den store russiske forårsoffensiv blodig brød sammen, har den tapre 80. Reserve-Division i månedlang fast og sikker fastholdt det sejrigt erobrede land. Mine varmeste ønsker følger fører og tropper på vejen til nye de opgaver, til hvilken vores allerhøjeste krigsherre kalder.

Sign. Leopold

Prins af Bayern

Generalfeldmarschall og Oberbefehlshaber-Ost

Med begyndelsen på slaget ved Narocz søen stod 80. Reserve-Division i dens stillinger ved Mokryza og Blisniki. Først havde den med ærefuld tapperhed erobret disse, og efterfølgende i sej, lang kamp, ubetinget fastholdt dem. Derfor danner den tid, hvori den var underlagt det forstærkede XXI. A.K. en uforgængelig æresblad i deres krigshistorie. Den har sig gennem denne præstation til fulde vundet dens medkæmperes fulde anerkendelse, hvorfra der nu ved deres afsked fra det forstærkede XXI. A.K., tilråbes et hjerteligt lev vel og et højt held og lykke for fremtiden.

Med det forstærkede XXI. A.K. er jeg af den faste overbevisning, at den kampprøvede division også på den nye krigsskueplads vil vinde nye laurbær til ære og frelse for vores elskede fædreland

Sign. v. Hutier

Generalleutnant og fører for det forstærkede XXI. A.K.

Det var de sidste ord derovre fra, et efterskrift for regimentets præstationer i det fjerne øst. Og de kunne ikke have været bedre.

Stellung bei La Bassée

Dilling

1917

Nyt land, nye fjende (la Bassée)

Årsskifte – historiens skifte.

Vinterisen lagde sig overalt. Trommeslagene fra de store kampdage svandt hen. De hvileløse slag dag og nat ændrede sig til regelmæssig vagttjeneste. Af kraterrækker og skyttehuller lavede spanen forsvarsgrave og opholdsgrave. I mørke tunneldækninger og i lejre langt fra fronten hvilede de udmattede hære. Over ødemark og ruiner, over æreskirkegårde og sejrfejer, over opfyldte forhåbninger og uløselige opgaver gik det gamle år til ende.

Men hvor våbnene tab, rørte ånden på sine vinger. I hovedstæder og stabskvarterer forsøgte man at hæve sløret for fremtiden og greb efter stolte muligheder. Med kortplaner og betænkninger, af rådslagninger og drømme, af fast tillid og kvælende tvivl ankom det nye år.

Årsskifte – historiens skifte.

For første gang var spørgsmålet om fred blevet kastet foran verden. Imidlertid var det tyske forslag fra 12. december allerede den følgende dag i Paris af Briand blevet betegnet som »krigslist«, og det fælles svar fra de allierede den 20. var afstemt i samme tone. Endnu engang blev Tyskland tildelt skylden for krigen, og i store ord blev det forkyndt, at de allierede kæmpede »for forsvaret af de menneskelige friheder«. På baggrund af denne manglende vilje til forståelse måtte også Præsident Wilsons fredsforslag fra 18. december føre til et vildspor. Og som det glade budskab ved julefesten bankede på døren til kristendommen, var verdensfreden længere væk end nogen sinde før.

Krigen spiste fortsat af folkets marv, men nu lå skylden for dens fortsættelse entydigt på fjendens samvittighed. I det øjeblik, hvor de forkastede at løse to års nød af forhandlingens vej, satte de Europas skæbne unde sværdet. Den ville afstedkomme nye slag, og af disse ville kun sejrherre og besejrede, herre og knægte fremkomme. Det drejede sig nu om at samle alle kræfter i eget folk for at imødegå den forkyndte ødelæggelsesvilje hos fjen-

den. Kampen, der hidtil mere eller mindre kun havde været en strid mellem hære, et strategisk spil med militære kræfter, måtte nu på tysk side blive til folkekrig. Alene var den ikke længere i stand til at holde fronten. Hjemstavn, der hidtil kun havde lidt afsavn, måtte nu også med i striden. Det drejede som om at fatte alle våben, at skærpe alle våben. Fra Karpaterne til Argonne, fra Dardanelerne til Kanalen måtte tysk land og besatte områder omdannes til en eneste krigslejr. Allerede den 2. december havde Rigsdagen vedtaget loven om pligten til hjælpetjeneste, der i det mindste i et vist omfang fulgte den øverste krigsledelses krav om, at hver eneste tysker havde pligt til at tjene fædrelandet i hær og hjemstavn at forstærke forsvarskampen. Gennem en virkeliggørelse af Hindenburg-programmet dukkede begrebet krigsindustri op, og sammensmedede den kæmpende hær og det arbejdende hjemland i et skæbnefællesskab. En levende menneskekraft, en kvart million svært undværlige, krigsduelige mænd, undgik fronten, for gennem krudt og jern, kanoner og granater, igen at lukke hullerne.

Fjendens blokade tvang også videnskaben ind i den almindelige tjeneste. Det vanskelige ernærings- og råstof situation forlangte en produktionsstigning og oprindelsen af erstatninger for udenlandske vare, hvortil kom fremskaffelse og retfærdig fordeling af de uundværlige næringsmidler. Også hæren lærte nu »levnedsmiddeldiktatoren« at kende. Kød, brød, kartoffel og fedtationerne måtte en periode betydeligt reduceres, og tildeles i henhold til de enkelte enheders præstationer. Nydelsesmidler blev hele tiden sjældnere, og genstande som kartoffelpulver, tørfisk og tørrede grønsager erobrede efterhånden feltkøkkenerne, mens blade i stedet for hør og mælk strækken- de de sparsomme havrerationer til hestene.

På den måde blev det tyske folks sværd arm forstærket gennem den nære samling af hjemstavn og front. Imidlertid var hovedproblemer nu som tidligere, at sørge for at holde selve sværdet tilstrækkelig skarp.

For den tyske generalstab var situationen tydelig. Det var ikke vanskeligt at forudsige det kommende år. Efter den klare afvisning af fredstilbuddet ville fjenden igen forsøge at sprænge den jernring, centralmagterne havde spundet omkring sig. At disse forsøg, efter det sidste års forgæves forsøg, ville være overlegne, mere ensartet, mere målbevidste og kraftigere, var sikkert. Til at imødegå dem var der igen tilliden til egne troppes overlegne kampværdi og muligheden for en hurtig uddannelse af dem på baggrund af erfaringerne fra Somme, pointerne i strategi og taktik i de kommende dage. På landjorden, både i øst og i vest, stod det nye år i forsvarskampens tegn. Hærens ambolt blev sænket i jorden. Den tyske hammer skulle føres af sømagten: den 1. februar sejlede ubådene ud i den uindskrænkede ubådskrig for at afskære Englands livslinje, og det helt folks forhåbninger sejlede med dem.

I sine krigserindringer skriver Ludendorff sammenfattende om situationen ved årsskiftet:

Udsigterne for fremtiden var ualmindelig alvorlig. Det eneste beroligende var den stolte tanke, at vi hidtil havde trodset den overlegne modstander, og overalt stod på den anden side hans grænser.

I sin bog om krigen skriver Stegemann til sidst i det aktuelle kapitel:

Så stod Tyskland, på hvis skuldre hovedvægten af landkrigen og hele vægten i ubådskrigen lå, foran en opgave af verdensomspændende rækkevidde og overvældende størrelse ... uforglemmelige præstationer var udført til vands og til lands, hele Tyskland var forvandlet til en krigssmedje, den fjendtlige koalition var for anden gang kastet i forsvar, og Rusland var så rystet af kraften i de tyske slag, at revolution truede med at bryde ud.

Krigen gik ind i en afgørende fase.

Også for regimentet betød årsskiftet en ændring i skæbnen. Med den første opvågning i de franske kvarterer blev et ubeskrevet blad slået op i dens annaler. Den nye krigsskueplads trådte i stedet for de faldede erindringer fra det fjerne østen. Det vil erobre alle sind og bringe nye vinkler af ukendte ting, der gør dem værd at opleve.

Regimentets første optræden i vest var beskeden og ingen stolt færd ind i landet for dens fremtidige præstationer. Trukket af nogle få afmagrede panjeheste krøb bagagen frem, undgået af de etablerede enheder som en spedalsk enhed. Med sig slæber de skab, sygdommen der er skrækken for alle forspændte og beredne enheder. 20 kuske deler sygdommen med deres trofast plejede heste. Skab er blevet kendemærket for Divisioner fra øst. Og denne kendsgerning gør marchen stille. Nysgerrige øjne kikker rundt for ikke at overse noget af det anderledes militæriske liv på Vestfronten, og om aftenen i kvartererne i Somain, Villers-Campeau, Bruille, Marchiennes-Campagne benyttes af mange til at fastholde alle de nye indtryk i deres dagbøger.

Af egne erfaringer bragte regimentet en anden kampmåde med fra øst til vest: bevægelseskrigen var endnu ikke glemt, vokset ud af en følelse af overlegenhed og med en indstilling på angreb. Det kunne godt være, at den nu var overhalet af hårde tvang, og at den måtte gennemleve en omstilling, når regimentet på vest arenaen trådte ind i den tyske eksistenskamp. Men det, den bringer med, var uerstattelig for den nære fremtid: en usvækket

kraft og et ubrudt mod – en kraft opbygget af to års fællesskab af møje og kamp, og et mod, der havde fået sin næring af ansvarsfølelse og oplevelsesglæde. Derfor deres kommandørs nytårsønske:

Vi vil love, også i året 1917 og på den nye krigsskueplads, at gøre vores pligt helt og fuldt ud som hidtil, til ære for vores regimentet, indtil en sejrrig fred er opnået for vores fædreland.

»Hæren var træt og dybt udmattet, men dens ånd og stemning var god«. Denne bedømmelse fra Erster Generalquartiermeister Ludendorff omfattede også regimentets kampværdi. Det var her ved dens første vestlige indkvartering i Somain og omegn, ikke langt fra den gamle fæstning Douai, at denne gode ånd blev testet under intens uddannelse. Det drejede sig om, så hurtigt som muligt at lære kampmåden og betingelserne på den nye krigsskueplads, og tilpasse sig de formodede fordringer, de kommende dage ville kræve.

Gennemtænkte, levende øvelser, ingen tom eksercits! Efterårets erfaringer fra Somme kampene var allerede forvandlet til klare normer. Som »Grundsätzen für die Führung der Abwehrschlacht« [”Grundregler for føringen af forsvarskampen”] var de omdannet til reglement for en fremtidssikret uddannelse. Det »røde hæfte« var stor i tillid, hård i krav og entydig i udtryk, og blev hurtig til bibel for underførere.

»Forsvarsslaget« vendte sig endegyldigt væk fra det stive linjesystem og løsne sig op i de befæstede zoner. Det tæt sammenknyttede forsvar blev trukket fra hinanden i dybden, skjuler de spredte modstandsreder og væver der enkelte spærregrave og hindringer ind i et omfattende netværk. Den skaffer sig med en forpostgrav og et fortærræn en fjedrende buffer mod fjendtlige angreb og springbræt for egne operationer. Den løser forsvarer fra et stedbundet, stump forsvar, og gør det mobilt til udvigelse og modangreb. Det triumferer for første gang igen over antal og maskiner, og bekender sig til stærke enkeltkæmper personligheder og til ansvarlig selvstændighed i den laveste enhed i hæren - gruppen og dens fører.

Med vidtskuende overblik havde Ludendorff overvundet alle betænkeligheder ved indførelsen af den nye taktik, selv indenfor hans egen stab. Han erkendte klart »at de nødvendige krav, der måtte stilles tropper i forsvarskampen, også selvom de ikke længere var første klasses uddannede, kun kunne imødekommes, hvis tropperne var gennemsyret af en følelse af uselvisk hengivenhed og ægte disciplin«. Men han var overbevist om, at han kunne regne med sådanne tropper. Ved regimentet komme man desuden bestræbe sig på, hurtigst muligt at indleve sig, og grundigt at ødelægge renomméet om at være nybegynder. Allerede i de sidste dage af det gamle år blev skoling for alvor påbegyndt. Både indre og ydre tjeneste skete under vestens og fremtidens tegn. Allerede kendt blev uddybet og alt nyt med levende interesse og glæde modtaget. De allerede i Rusland opstillede stødgrupper bliver nu rygraden i kompagnierne. Til kendskabet til granatkastere kommer nu uddannelsen til de lette minekastere. I særlige kurser lærer til kommanderede musketerer det lette maskingevær, mens M.G.-skytterne lærer om de fjendtlige automatiske våben. Signaltjenesten udvides med uddannelse af signaltrupper og anvendelsen af signalfag. Alle øvelser gennemføres omsorgsfuldt som eksempler hentet var reglementet for forsvarskampen.

Og det haster. Tjeneste var næppe påbegyndt før der allerede indløb en befaling fra VI. Reservekorps:

Efter ordre fra Armeeoberkommando vil jeg, for at danne mig et overblik over infanteriets uddannelsesniveau i en stillingskrig, den 3., 4. og 5. 1. 17 ved hvert et infanteri-regiment overvære øvelser med enkelte kompagnier ... Vi skal herunder forevises: med et kompagni forskydning og enkelt udfoldelse i et kampterræn under bestemte forudsætninger; f.eks. at en mod en svag front gennembrudt fjende skal standses og kastes tilbage. Hurtig nedgravning under fjendtlig ild. Ved de øvrige Kompagnier: Opgaver under stillingskrig, f.eks. modangreb mod en indtrængt fjende; forberedt modangreb (forbindelse med kompagnier til højre og venstre) patruljeoperationer, gasalarm, forhold under artilleribeskydning under fremmarch til afløsning (også gasbeskydning). Kamp i by og om hus. Hurtig vending og indretning af erobret stilling.

Sign v. Gossler

Regimentets supplerende befaling fra den 5. januar gav de udvalgte kompagnier, 2., 5. og 12. nærmere direktiv, og viser sind og betydning af denne i sig selv næppe omtalelses værdige dag:

Alt mandskab skal endnu engang gøres opmærksomme på, at deres hele fremtræden skal være stram, kort og energisk, og i sig bær viljen til at handle og til at opnå succes ... Det drejer sig ikke om en inspektion, men om en øvelse, hvoraf de foresatte skal danne sig et indtryk over troppernes værdi.

Og på den måde blev der forevist og truffet dom. Det kan godt være, at alt det nye om reglerne for forsvarskamp, der væltede ned over fører og tropper, endnu her og der kun var øvet, det kan godt være at manglen på gennemgribende øvelser og frem for alt den praktiske erfaring, gjorde sig gældende, men for den kommanderen-

de general blev det generelle indtryk betegnet som »frisk og god«. Regimentet havde vist vilje og styrke til at deltage i de tunge opgaver, der for året 1917, lå på Vestfronten.

Og det ville i første omgang ikke komme til flere øvelser. Allerede den 3. januar 1917 sendte VI. Res.Korps et signal:

Res.Inf.Regt. 266 vil den 5. 1. 17 eftermiddag med bane blive transporteret med Stab og I. Batl. til Fouquières til 6. Bayr. R.D., med II. Batl. til Arleux til 12. Res.Div. og med III. Batl. til Loison og Lens til 11. Res.Div. til indsættelse i arbejdet på 2. stilling.

Kompagnierne blev derfor samme dag som øvelserne i Somain indladet, og med fire en times transporter bragt til Drocourt, Mericourt og Billy-Montigny. Om morgenen den 6. januar havde alle dele nået deres nye indkvarteringer: Regimentsstab i Henin-Liétard, I. Batl. i Fouquières, II. i Arleux-en-Gohelle, III. i Loison (Stab, 11 og 3. M.G.Kompanie.) og Lens (9., 10., 12.Komp.).

Regimentet rejste med åbne øjne og fik med skiftende billeder det første indtryk af den nye krigsskueplads. Den var komme fra øst med dens endeløse vidder og dens naturlige skønhed, fra vanskelige ilmarcher og forladte bivuaker. Nu opholdt den sig i industriområderne i Artois, der intet havde af de uberørte russiske skove, søer og bakker, men som alligevel fik en til at standse op. Der kunne spores liv i minerne, slaggebjergene og de beskidte murstenskolonier. Et liv, der ikke kendte skjulte skovlejlre og kilometervis af markveje.

Forskellen mellem de to krigsskuepladser var for alle overbevisende klar. Alene indkvarteringen blandt civilbefolkningen var en velkommen overraskelse, der var den hjælpsomme jernbane, der med den mindste ændring af placering var klar med tysk punktlighed. Kantiner med offentligt salg havde ved siden af franske forretninger stadig længe savnede ting. I Fouquières var der endda en boghandel med et righoldig udvalg af læsestof og et rigtigt soldaterhjem, som man i øst kun havde kendt i de største hovedstæder. Der var en muntert værtshusmiljø med god bayriske øl og hyggelige bayriske værter. Men frem for alt, næste utrolig, var der en rigtig knejpe, som en Hamburgs landstormbataljon havde indrettet, og hvor I./266 med det samme fik aftalt en plattysk aften.

Den første tid i Frankrig, hvor øjnene hele tiden mødte nye billeder, var blandt de dejligste krigsoplevelser for regimentet. Man kunne tro, at man kun var tilskuere, hvad det ikke været for arbejdet. Alle bataljoner byggede efter ordre under afgivelse af små særkommandoer, på anden stilling. II Batl. langs vejen Arras – Bailleul, III. nordvest for Lens, mens I. dagligt kl. 6 om morgenen kørte med jernbane til jernværket i Lens.

Det for andre enheder, at bygge stillinger i bagterrænet, er i og for sig ringe værdig for et frontregiment, selvom det også under de nye terræn og indkvarteringsforhold gav muligheden for at menuen blev mere afvekslende i forhold til frontlivet. Der imidlertid ingen laurbær at hente under en sådan krigsanvendelse, og behagelig er skansning og trækning af pigtråd ikke i det triste, regnfulde vejr, desto mindre, da englænderne af og til gennemførte et ildoverfald. Allerede den 6. januar mistede 12. Kompanie den første mand på den vestlige krigsskueplads, og den 9. bragte II. og III. Batl. yderligere ofre på to døde og syv sårede.

Dette fik igen blikket til at blive rettet fremad mod fronten og fjenden, og tankerne på en mulig snarlig indsats. Rygterne ville vide, at arbejdet kun var en indføring i stillingen, og at man snart ville blive afløst. Ved stambene vidste man allerede nærmere. Allerede den 6. januar havde Oberstleutnant zur Megede rekognosceret stillingen hos bayr. Res.Inf.Regt. 16 og den 9. var også bataljonskommandøren på rekognoscering.

Der blev imidlertid intet til afløsningen. den 12. fulgte pludselig tilbagetransport til de gamle kvarterer, hvortil kompagnierne ankom ved midnatstid, og hvor de den følgende dag genoptog uddannelsen. Tid er kraft. Med feltøvelser og indre tjeneste, med personlig soignering, istandsættelse af udrustning og tilpasning af gasmasker ved Sessevalle minen, blev der uden afbrydelser arbejdet på den store dygtiggørelse. Foredrag af erfarne officerer fra vesthæren over signaltjeneste, flyvertjeneste og gaskamp blev suppleret af den instruktive forevisning af hærens kampscole i Tournai, som kommandør og adjutant, foruden 18 officer og 15 underofficerer fra regimentet overværede den 12. januar. Efter samme mønster anlagde I. Bataillon en kampscole i nærheden af Loffre. Endnu var der ingen ændringer i sigte, og kompagnierne måtte de næste dage stille sig tilfredse med flittige øvelser. Allerede da regimentet blev transporteret tilbage, var der tilgået divisionsbefaling om snarlig indsættelse under III. Bayr. Armeekorps, som efter nogle få dage var blevet fulgt af mere præcise direktiver. Efter kun to ugers uafbrudt skansning og indføring i de nye forhold, ville divisionen blive betroet en stilling. Vedrørende stedet var der i første omgang kun kendt, at det gik imod la Bassée. Divisionen overtog Afsnit M. D og E og blev taktisk underlagt III. Bayr. Armeekorps. Nordlige nabo i Afsnit C blev 6. bayr. Inf.Div. Syd for kanalen i Afsnit F lå 79 Res.Div, søsterdivisionen i den gamle, ærværdige Litzmannske XXXX. Reservekorps i dagene under Masuren-slaget.

Regimentet fik overdraget det midterste Afsnit D, der var besat med det 11. bayr. Inf.Regt. Fulde af spænding fulgte man efter et forkommando, der var taget afsted den 17. januar. Den 18. fulgte kommandøren med I.

og II. Batl. og de tre M.G.-Kompagnier og den 19. januar III. Bataillon. Frost og sne var i mellemtiden de første fredelige erindringer fra vesten og forventningerne om nye kampe. I borgerkvartererne på den nye krigsskueplads havde officerer og mandskab, foruden de store pligter, lært en stille opgave at kende, og havde med nordtysk sind forsøgt at løse den. Værten observerede skarpt, og overførte den enkelte indkvarteredes opførelse som en samlet karakteristik af det tyske folk. Det betød, at man måtte tage sig i agt og holde disciplin, og i ord og handling være en repræsentant for sit folk. Da togene fra Somain på vej mod Douai igen krøb forbi den ensomt liggende Bruille, som I. Bataillon for anden gang som første tyske enhed havde belagt, stod mange indbyggere i snevej langs skinnerne og vinkede med tørklæder en hjertelig afsked.

På læsseramperne i Don og Bouvin-Provin plaskede støvler, hove og vognhjul i tøsneen. Himmelen var trist over marchkolonnerne, som i mørket nåede indkvarteringsbyerne le Marais (Stab), Salome (I. Batl.) og Sainghi-en-Weppes (II. Batl. og 3. M.G.Kompanie.), og først efter betydelige problemer kunne belægge.

24-timer senere stod kompagnierne fra de to første bataljoner opstillet på torvet i la Bassée; I/266 fulgte vejviserne ud i III./bayr. 11 stillinger i D a; II./266 afløste samme regiment i Afsnit D b. III. Bataillon gik samme dag som afsnitsreserve i kvarter i Salomé.

Den 20. januar kl. 10 overtog Oberstleutnant zur Megede kommandoen over hele Afsnit D, regimentets første stilling i vest. Her, hvor Frankrigs nordgrænse fra det flade Flandern sender en udløber mod syd, og hvor øjnene som derhjemme kan vandre over uoverskuelige områder - i Fransk-Flandern, gjorde regimentet sine første erfaringer på den vestlige krigsskueplads. Lænet op ad den poppelkransede kanal, der forbinder den tyske la Bassée med den franske Bethune, stod divisionen i et hårdt om kæmpet område, der efter den sidste engelske offensiv i efteråret 1915, var stivnet i en stillingskrig. På den anden side kanalen mod syd kunne man i et blå støvslør se store slaggebjerge, rygende skorstene, store elevatorårne og de blødere linjer af Artois kalkbakker.

En hel ny scene for regimentets krigsoplevelser! Af skovkulissen i øst er kommet ruiner af huse, af markveje nu faste landeveje, af dækninger af træstammer nu betonstøbte kælderhvelvinger. Der havde krigen raset i tyndt befolkede skove og sletter. Her knuste den et stykke menneskelig kultur til en bunke murbrokker og aske. Som kompagnierne i mørket passerede gennem de spøgelsesagtige opragende ruiner af la Bassée, stirrede for første gang krigens ansigt ud af de åbne vindushuller og skabte ekko til de marcherende sømbeslåede støvler, som Armentières i nord og Lens og Arras i syd var la Bassée blev en død by i ildorkanen. Den levende ånd var for længst forsvundet fra tagspær og murrester. Fra dens hverdag og den liv viser et par udviskede indskrifter og bulede skilte en sidste hilsen: *Constructeur et mechanicien* står over de krøllede jern og stenrester af en fabrik. *Estaminet du coeur joyeux* lå i et gadekryds, hvor ængsteligt hjerte nu forsøgte at finde dækning. Ved siden af et højt bryggeri, hvorfra en gitterbalkon hænger ned, står der *Corsets sur mesure*, og halvt ødelagt bær i hovedgaden Hospice St.Kean stadig gavsten med den stolte indskrift: *Conditum anno MDCIX, reconstructum anno MDCCCLVI* – som ville de opleve den dag, hvor en tredje dato i dens historie ville blive skrevet i den mursten.

Fra den ødelagte banegård i byens østlige udkant er der en lang vej gennem den ødelagte by over det firkantede torv til vejgafflen i vest. Til venstre fører en gade til den langstrakte havnekaj, hvis lastekraner er sunket ned i muddret. Til højre viser en smalspor jernbane i retning af regimentets nye stilling. Et spor fører forbi kirkegården, hvor engelske granater havde spredt de sønderskudte gravkamres granitblokke, så en halv times march videre på den observerede landevej til landsbyen Violaines. Dens kirkeårn er for længst skudt ned; i stedet for det hæver to andre tinder sig over ruinerne, lige så forskellige som jord og himmel. Den højeste, en kamin, der med beton armeret som artilleriobservationspost, den anden et stort krucifiks, hvor et granatstykke havde bortrevet det ene lår.

Gravbesætningen havde to fjender i denne stilling. Foruden englænderne, der med alle storkrigens kampmidler overvågede dens linje, skulle dette landområdes fugtighed overvindes. De sprogkyndiges bange anelser efter at have læst navnene la Bassée og Le Marais, blev i rigelig grad opfyldt. For det første var grundvandet en arg fjende ved begge, og det tog nogen tid før kompagnierne lærte egenarten af Afsnit D at kende. Før krigen skete den naturlige afvanding af dette område mod vest. Efter udbygning af kampstillingerne blev dette forhindret af fjendens modforholdsregler, og derfor måtte vandets forløb gennem gravene vendes om gennem fordybninger, og afvandedes gennem et helt nyt system af grøfter, som man navngav med navne begyndende med bogstavet D. To store pumpeanlæg, der var omtrent sammenfaldende med de to bataljonsafsnit, sørgede nu for afløb. Det højre pumpe-system havde tre værker i den nordlige del af Violaines, forbundet med hinanden af en kanal, så to kunne arbejde videre i tilfælde af udfald af den ene. Det sydlige pumpe-system stod af to værker, der 400 meter nord for en gård havde samme egenskaber. Afledning af vand skete til højre gennem »Donau« og »Drau«, til venstre gennem »Drina« og »Dwina« og deres sidefloder. Gennem de elektriske pumpestationer blev vandstanden bragt på en sådan højde, at den med naturlig fald mod sydøst nåede La Bassée kanalen, først i jernrør, senere i åben rende. Et særligt kommando under den fagkyndige Leutnant Heeck havde opgaven med dræningen. Alli-

gevel blev der fortsat en del for kompagnierne at gøre. Det vigtige, uhindrede afløb krævede fortsat renholdelse af de respektive kanaler, og en konstant afprøvning af lameller og højdemålere. Til vedligeholdelse af vandrenderne under bundfliser i kamp- og løbegrave og til betjening af de mange håndpumper i stillingen, opstillede kompagnierne afvandingsgrupper med hver en fører og frem mand, der forrettede deres tjeneste i høje vaders. I tjenesteforskrifterne stod, at »én af folkene skal kunne foretage enkle reparationer af pumper«. Alligevel blev med tiden alle pumpe-sagkyndige, for pludseligt kunne en dækning løbe fuld af vand, så man efter en fugtig nat bogstaveligt stod i vand til halsen. Gennem denne velgennemtænkte og omhyggeligt gennemførte afvanding, lykkedes det at tørlægge den højre del af stillingen. I den venstre måtte man derimod begrænse sig til at holde vandstanden indenfor rimelighedens grænser. Det gjorde i det hele taget afgørende for at området overhovedet var forsvarsdygtig, og gav samtidig stillingen dens særpræg og var bestemmende for kampens føring.

Den forreste kampgrav, opdelt i fire kompagniafsnit, sprang som en stump kile frem med spidsen mod »brohovedet« bag en 10 til 30 meter bred hindring, og var gennemgående ret flad, og desuden fyldt op med affald og byggematerialer, og kunne derfor kun passeres sammenbuktet. Med stort besvær var trækasser med jord og sandsække placeret som brystværn, mens siderne på graven var beklædt med brædder, risbunter og hønsetråd. Posternes skridt rungede på gangfliserne i bunden af graven, hvorunder grundvandet plaskede. Folkene tilbragte deres hvileperioder i dårligt sprængstykker sikre dækninger på forhøjede træskeletter mellem drivende vægge. Enhver granat truede med at slå igennem taget og få hele den kunstfærdige konstruktion til at falde sammen. Anden linje havde imidlertid endnu ringere kampværdi. Kun på den sydlige fløj bestod den af »Ouvert-stellung«, og også her bag en begrænset hindring. Alle 19 byggede dækningsanlæg stod fuldstændig under vand. Rygraden i afsnittet var bakke stillingen med støttepunkterne. Til venstre var de samlet i en organisation langs det eneste højere liggende terrænet mellem gården »Küchengut« og Violaines, i en taktisk gunstig placeret, og med en godt fremskredet udbygning. Til højre, hvor højdestillingen svinger længere væk fra den forreste linje, lå støttepunkterne »Weidenburg«, »von der Tann« og »Römerlager« (”Wasserburg”). Adgangsgravene lignede kamplinjen. Den sydlige del kunne nås allerede fra la Bassée via løbegrav 1 og 2. I den nordlige del førte »Hamelner Weg« først fra Violaines. Tværforbindelser blev dannet af »Frisen«, »Harzer Weg«, »Zimmermann Graben«, »Westfalen Gragen« og »Hildesheimer Graven«, der for en dels vedkommende var kraftig sønderskudt.

Det var billedet af den stilling, so skulle blive regimentets nye skyttegravshjem. Betegnende er den første dagsbefaling efter overtagelsen, der kun bestod af to punkter, kendetegnet for en god kamprøvet enhed til den første nat i en ukendt stilling: den påtrængende nødvendighed af en forbedring og forstærkning af pigtrådshindringen, og en suppleret af nattjenesten gennem en tilstrækkelig og energisk patruljering af ingenmandsland. Og allerede den anden nat kunne en patrulje fra 4. Kompanie under Unteroffizier Klünder hente liget af en engelsk soldat ind, der med sin righoldige udrustning gav et ydre indblik i den nye modstander.

Hele omfanget af den ventende opgave viste sig først efter en stykke tid, og fandt sit første udtryk i regimentets befaling fra 27. januar, en uge efter overtagelse af stillingen:

Til udbygning af den forreste linje skal følgende vigtige arbejder igangsættes først og fremskyn-
des:

- a) Pigtrådshindring: Samme skal vedvarende gennemgå en daglig inspektion, og beskadigede områder straks udbedres. Den skal kontinuerligt forstærkes for helt at være sikret mod en overraskende fjendtlig operation.
- b) Brystværnet skal gennemgående forhøjes og forstærkes, således at tab ved træffere i brystværnet undgås. Dette arbejde skal omhyggeligt forberedes i dagtimerne og gennemføres i mørketimer eller ved tåge eller andet usigtbart vejr. En mulighed for ikke observeret trafik i forreste grav skal opnås, og ganske hurtig.
- c) Forbedring af underbringelsen af mandskabet. Udbygningen af en 2. og 3. linje lader sig foreløbigt dårligt gennemføre; de skal imidlertid holdes for øjne og påbegyndes, lige så snart vejr og vandforhold gør det muligt ... Den for bataljonskommandøren disponible konstruktionsofficer, der fast forbliver i afsnittet og underbringes i la Bassée (regiments kommandostation): D a: Leutnant Schmidt 1./266, D b: Leutnant Baars 10./206. Leutnant Dolle bliver gravofficer og underbringes i Loup-Pendu. Regimentet vil desuden blive tildelt en pionerofficer til støtte for udbygningen.

En vanskelighed for gennemførelsen af dette arbejdsprogram lå i den nødvendige, hyppige udskiftning af bataljonerne, og – indenfor afsnittene – kompagnierne. II. Bataillon blev allerede den 25. januar afløst og besatte den 30. igen I. Bataillons afsnit, så hver bataljon kom til at ligge ti dage i stilling og fem dage i hvil. For det første var et længere ophold ikke tilrådeligt i de våde dækninger, der om dagen ikke kunne varmes op i en for

Frankrig usædvanlig streng vinter. Hals- og blærebetændelse, samt gigtlidelser var allerede tiltagende, og på den anden side skulle den give praktiske mulighed for at efterleve »grundreglerne for forsvarsslag« regler om praktiske øvelser.

Derfor havde anlæggelsen og udbygningen af den sidste stilling i øst næsten krævet mere end erfaringerne og kravene i vest. Det ugunstige terræn, den overvågne fjende og de hyppige skift af stillingsregimenter, kan måske forklare hvorfor frontafsnittet ved la Bassée endnu på ingen måde var rustet til det nye års store kampe. Derimod var kampfåden i bestemmelser og udførelse nu bevist indstillet på forsvarsslagets taktik. Af kampen i den forreste linje kommer kampen om den. Ved en pludselig beskydning som indledning til lokalt fjendtligt angreb, rømmede besætningen kampgraven og veg ud til en egnet tværstilling, for gennem modangreb igen at tage graven i besiddelse og smide en indtrængt fjende ud. Hvis kræfterne ikke rakte hertil, trådte reservestyrker i Støttepunkt Römerlager (et kompagni) og fra bakke-stillingen (tre kompagnier) frem til forstærkning, mens bataljonen i hvil ved Salomé blev trukket frem til la Bassée.

Af særlig betydning er derfor omstillingen til anvendelsen af infanteriets specialvåben. På et tidspunkt hvor det lette M.G. 08/15 efterhånden forstærkede tropperne på Vestfronten, stillede storkampen helt nye opgaver til de velprøvede tunge maskingeværer i M.G.-Kompagnierne. En del af disse forsvandt fra den forreste grav, og i stedet indbygget i mellemterrænet, i første omgang endnu med forbindelse til stillingssystemet, men alligevel på en måde, at velovervejede placerede hindringer kunne bestryges af dem. De våben, der forblev i forreste linje, kunne etablere en kontinuerlig ildzone foran stillingen, mens de øvrige på tidspunkter med ro, primært kunne hellige sig bekæmpelsen af flyvemaskiner. Skytterne tog med iver denne nye taknemmelige opgave op, fordybede sig ved siden af i hemmelighederne bag de overtagne, immobile franske maskingevær, og viste at det ny ti år gamle tunge tyske M.G. 08 længe ikke var blevet til gammel jern.

Hurtigere end til de lette maskingeværer kom regimentet til sine første minekastere. Dagsbefalingen fra den 4. februar lancerede en lovende ny enhed:

De på minekasterskolen hidtil uddannede officerer, underofficerer og mandskab danner fra nu bataljernes minekasterpersonel. De kan ikke længere af kompagnierne trækkes frem til infanteritjeneste, men skal under kommando af ældste M.W. officer i bataljonen samles i en Minekaster-afdeling.

Som regimentets minekasterofficer blev Leutnant Brandis udnævnt, mens bataljernes afdelingsførere blev Leutnant Kaufmann (II.), Leutnant Ketelsen (III.) og Leutnant Seler (I.), som aftenen i forvejen allerede som regimentets ejendom havde overtaget begge de to minekastere, der var indbygget på venstre fløj, og som hidtil havde været betjent af M.W.-Komp. 280.

Ny kampplads, ny stilling, nye våben – og nye fjender: englænderne! Hans aktiviteter med spænding fulgt. Han viste intet usædvanligt, ja syntes at være betydeligt roligere end russerne. Under alle omstændigheder var hans infanteri overordentlig tilbageholdende, og også artilleriet skød kun om dagen med middeltunge og lette våben mod grave og støttepunkter. Kun engang lagde han sig op mod sommerens storkampe, da han på venstre fløj placerede en torpedo-mine midt i kampgraven. Den efterlod sig et krater på 12 meter i diameter og fire meters dybde og begravede 4 mand. Om natten, i mørkningstimen, rørte fjendens maskingeværer sig. Men hele hans adfærd var indstillet på forsvar; også han havde rettet sit angrebsraseri mod grundvandet, som afsløredes af støjen fra hans pumper og de spande af vand, de fløj hen over hans dækninger. Det var kun flyene, der ikke skulle tage hensyn til vandet. De krydsede i stigende antal og udholdenhed linjen, beskød løbegrave med deres maskingeværer, kastede bomber over stillinger og hvilekvarterer, og målte deres bevægelighed og ildkraft med de tyske flyvemaskiner. I den solrige middagstid den 27. januar kunne opmærksomme observatører for første gang følge en større luftkamp, der over Salomé udkæmpedes mellem syv engelske og fire tyske flyvemaskiner.

Tabene den første uge på en død og syv sårede var forholdsmæssig ringe. Man begynder også at værdsætte de få behagelige sider af stillingen. Frem til støttepunkter og bakke-stillingen havde elektriske pære erstattet de rygende stearinlys og stinkende karbidlamper, og koge kedlerne i la Bassée sendte foruden middagsmad, to gange om dagen varm drikke, der bæres frem i særlige beholdere. Regimentet lærte det på Vestfronten kendte begreb »stedbunden« at kende. De indbyggede koge kedler, de overdragne erobrede franske maskingeværer og granatkasterne, dejlige kraft og materiale for tropperne, faste forplejnings- og ammunitionsdepoter, lokale gasalarmer og signalapparater, alt øgede forsvarets kampværdi. Stedbundne specialkommandoer støttede krigsføringen med dens mekanismer.

Januar sluttede med frost, kulde og sne, og forholdene fortsatte ind i den nye måned. Virkningen af den skærpede situation omkring rekrutteringen i Tyskland gjorde sig mærkbar. Den 22. februar måtte regimentet til II./Ersatz 90 afgive 105 »krigsduelig« mandskab til anden anvendelse, og havde i stedet fra hver af E.L./76 og E.R./90 modtager 50 »garnisonsduelig«, der kunne anvendes i kompagniernes administration og i særkomman-

doer. Yderligere forlangte 295 Pionier-Mineur-Kompanie 60 minearbejdere, stærkstrømsledning D: 20 elektriske og mekanikere, Divisionens-Afvandingskommando: 20 maskinarbejdere og montører, Regimentets Pionerpark: 15 tømrere, blikkenslagere og malere, Grabkommando D: 3 gartnere, by kommandanten Salomé: 1 tolk, 2 skrivere, 1 underofficer til landbrug, 1 bibliotekar, 1 kirkegårds tilsynsfører, 1 bademester, 1 maskinist til badeanstalten, 1 tilsynsførende for civilarbejder, 1 ordonnans, hvortil kom byvagter- og politi, og et lignende antal til by kommandanterne i Cheny-Wacheny og Don med havnebyggekontor og sågar en tjener til soldaterhjemmet i Gondécourt.

Et stort tab var afgangen af Oberleutnant Ebeling. Den veltjente regimentsadjutant, som med utrættelig arbejdskraft og ansvarsbevidsthed, gennem to lange år dygtigt havde været kommandøren en tro hjælper, gik til staben ved det stedfortrædende IX. Armeekorps. Hans bortkommandering var et spejl på begivenhederne i det tyske nord, hvor med erklæringen af dem skærpede ubådskrig havde fået den øverste hærledelse til at træffe sikringsforanstaltninger mod Danmark og Holland. Oberleutnant Ebeling blev som ordonnansofficer tilknyttet Generalkommando 65, der blev forlagt til Schleswig. Sin ny regimentsadjutant blev udnævnt Leutnant v. Oven, bataljonsadjutanten i I./266.

Natten mellem 8. til 9. februar blev II. afluøste af III. Bataillon i D a, så I. og III. igen lå fremme, mens II. efter færdiggørelsen af et øvelsesområde i Salomé igen vendte sig mod etablering af et forsvar af landsbyen. Den 10. steg artilleriaktiviteten igen pludseligt. Igen blev D 4 belagt med seks miner af største kaliber. Seks døde måtte bringes ud af det ødelagte område. Beskydningen fortsatte og udvidede sig til de tilstødende afsnit D og E og enkelte batterier. Omkring kl. 16 nedkastede fjendtlige fly flere bomber over la Bassée, hvorefter byen selv og 2. og 3./Res.Feldartl.Rgt. 66 blev lagt under spredt tung og middeltung beskydning. Samtidig øgedes beskydning af den sydlige del af D og den venstre nabo i E. Kl. 1615 anmodede I. Batl. om artilleristøtte. Lidt senere meldte 4. Komp. fra mellemstillingen, at englænderne med støtte fra lavtflyvende flyvemaskiner tilsyneladende var trængt frem ved E 1 eller E 2 mod Rauchhaupt-bakken. Og virkeligt var fjenden bag en kraftig røgmur ned en styrke af en bataljon, brudt ind i de sønderskudte grave i naboafsnittet. Han veg imidlertid tilbage under store tab på grund af et modangreb fra kampkompagniet. På ordre fra regimentet kl. 18 var 4. Kompanie blevet indsat fra mellemstillingen, og under sikkert føring af Leutnant Schleif trængt frem indtil kraterlandskabet, hvor den gennem patruljer igen havde opnået føling til venstre. Kl. 2030 vendte den tilbage. Heller ikke II. Bataillon, der var trukket frem til Løbegrav 2, blev der brug for. Kort efter kl. 8 den morgen blev alarmberedskabet ophævet. Regimentets befaling fra 11. februar taler om den grundlæggende betydning af denne kampdag:

Efter lange måneder skulle regimentet i går den 10. 1. 1917 endnu engang bestå en kampdag, den første på den vestlige krigsskueplads. Med en forberedelse af større omfang og med betydelig indsats af ødelæggelsesmidler: artilleri af alle kalibre, tunge miner, røgdudvikling, gasgranater og fly, forsøgte fjenden at løbe vores stilling over ende i en operation, uafhængig af kampen den 8. i denne måned (R.I.R. 264 patrulje). Dette lykkedes ikke for englænderne, og jeg vil hermed gerne benytte lejligheden til at takke og udtale min anerkendelse til alle i kampen deltagende dele af regimentet, for den urokkelige fastholdelse i kraftig ødelæggelsesild, og for beslutsom handling under befalet angreb og den følgende nats gennemførte patruljer. Særlig andel havde I. Bataillon, og her endnu engang under deres dygtige og beslutsomme fører for 4. Kompanie. Også II. Bataillon tilfaldt en vigtig opgave, der, da den ikke kom til udførelse, var utaknemmelig ... Måtte den urokkelige og beslutsomme ånd i regimentet, i erindring om de bag os liggende præstationer, gennem gårsdagens korte kamphandling give ny stimulans. Også englænderne skal lære os at kende som en beslutsom modstander

Sign. zur Megede

I divisionsbefalingen fra den 10. om aftenen, der presser på en hurtig retablering af de ødelagte stillinger og på indhentning af efterretninger, hedder det under Punkt 6:

Det er af største vigtighed at kunne fastslå, hvilke engelske enheder, der i dag gennemførte angrebet. Til dette formål skal der i nat udsendes talrige stærke infanteripatruljer i M. D og E frem til den fjendtlige stilling, med det formål at tage engelske patruljer og poster for at medtage fanger eller i det mindste døde englændere tilbage til nærmere identifikation.

Dermed åbnede de sig for regimentet et nyt kapitel i krigsføringen. Patruljeaktiviteten havde i første omgang til opgave at finde ud af, hvilken fjende der stod overfor. Hvis målet ikke kunne opnås gennem normale natlige strejftog, måtte i stedet træde, som den yderste mulighed, en kamppatrulje, der som forberedt operation skulle trænge ind i den fjendtlige linje. På den måde kunne hvert regiment suppleres med en brik i det store puslespil, hvormed hærledelsen forsøgte af alle indgående meldinger om fjendens fordeling af kræfter, at opdage troppekonzentrationer og mulige angrebsforberedelser.

Divisionen havde også succes med denne for første gang anvendte kampføring. Da regimentet overtog stillingen lå den 8 East Lancashire Regiment (37. engelske division) overfor. Af soldaterbogen fra den døde engelske soldat, 4./266 hentede ind 21. januar, blev tilstedeværelsen af denne enhed bekræftet. Senere blev tilstedeværelsen af 37. division bekræftet af en fange i Afsnit M (Rgt. 34) den 28. januar. En patrulje fra 264. Rgt. i Afsnit E indbragte den 8. februar en fange fra 1. Royal West Kent Regiment; dermed blev tilstedeværelsen af 5. Division bekræftet. Med angrebet den 10. februar blev det store spørgsmål, hvorvidt 37. Division var blevet afløst af 5. Division, eller om den var indsat ved siden af denne, og dermed truslen om nye angreb skærpet. Der måtte skaffes vished, og den følgende nat lykkedes det 1. Kompanie at indbringe en fange fra 14. Warwickshire Regiment. Herigennem var 5. Division også konstateret foran regiments afsnit. Angrebshensigter syntes derfor ikke at foreligge.

Alligevel skulle der gennem et mindre angreb den 16. februar skaffes klarhed. De næste dage var fyldte med energiske forberedelser. Efter omhyggelig udvælgelse mellem de frivillige officerer, underofficerer og mandskab og fastlæggelse af indbrudsstedet i Afsnit D 1 mod et fremspringende punkt i den engelske linje, blev passabiliteten af ingenmandsland og fjendens aktiviteter på det planlagte tidspunkt af operationen undersøgt. Men frem for alt gravede hvilebataljonen et ½ meter dybt gravsystem langs vejen mellem Salomé og Hantay, og her øvede angrebsstyrken, der den 12. februar om aftenen i en styrke på 4 underofficerer og 32 mand fra hver bataljon, blev trukket ud til operationen, og lagt under kommando af Hauptmann Bredekamp.

Den 3. februar havde De Forenede Stater afbrudt de diplomatiske forbindelser med Tyskland; »Amerika« var derfor i trods dækningsnavnet for den planlagte operation, der 14 dage senere tidligt den 17. februar løb af stablen mod målet: »2. fjendtlige line mellem 505a og 507a« og opgaven »indbringelse af fanger og bytte, ødelæggelse og sprængning af dækninger og ammunitionsdepoter«.

K. 4 om morgenen overskred den nordlige gruppe (5 underofficerer og 40 mand) under kommando af Vizefeldwebel Brinkmann fra 4. Kompanie, egen pigtrådshindring. Ulykkeligvis forlod på samme tidspunkt en engelsk patrulje den overfor liggende grav, opdagede den tyske styrke på vej, alarmerede stillingen og satte dermed spørgsmålstejn ved hele operationen, der uden artilleriforberedelse helt var afhængig af overraskelsesmomentet. Gruppen gik alligevel frem, men kunne under beskydning fra M.G. og artilleri ikke gennemføre dens opgave. Kl. 0450 returnerede den efter tab på 8 sårede. Med større succes arbejdede den midterste gruppe (2 underofficerer og 20 mand) under Vizefeldwebel Bock fra 10. Kompanie, der efter at have passeret den tomme forreste engelske grav og pigtrådshindring foran 2. linje, under heftig kamp rullede op mod højre. En del af besætningen blev nedkæmpet, da de modsatte sig tilfangetagelse, herunder en sergent med tre vinkler på overarmen. Styrken arbejdede sig videre frem, og måtte først vige for en stærkere fjendtlig reserve, der trængte frem fra 3. linje. I mellemtiden sprængte pionerer alle dækninger i 2. linje. Den sidste gruppe (6 underofficerer og 56 mand) måtte i længere tid vente i ingenmandsland på pionererne, der var stødt ind i uventede problemer med at komme igennem gravene med deres tunge sprængladninger. Først omkring kl. 5 rykkede den under Leutnant Jessen fra 5. Kompanie frem mod den første engelske grav til venstre for »Papageienbaum«. På trods af den øjeblikkelige ild fra forsvaret, arbejdede den sig igennem pigtråden. Leutnant Jessen blev dødeligt såret af en håndgranat og en række af hans folk blev såret. Unteroffizier Bertelsen fra 9. Kompanie overtog kommandoen, trængte ind i graven, rykkede frem i begge retninger, og rullede afsnittet 507-507a op. Modstanden blev hurtigt brudt, en del af besætningen nedkæmpet, mens resten flygtede, medbringende deres maskingevær. Ammunitionsdepot blev sprængt. Efter dette vendte også denne gruppe tilbage. Da regimentet opgjorde resultatet af operationen måtte den konstateret betydelige tab: 1 officer, 2 mand og 1 pioner var død, 21 mand og 1 pioner såret, mens 4 blev meldt savnet og først de følgende dage af en utrættelig Vizefeldwebel Brikmann blev indbragt som døde. På den anden side var de forventede resultater ikke blevet nået. Ganske vist havde også fjenden haft store tab, ganske vist havde angrebsstyrken bevist, at den gamle angrebsånd var bevaret, men på grund af det uventede møde straks ved operationens start, var tabene større end det opnåede resultat. Alligevel havde skuldermærket fra den døde engelske sergent med messingmærket »Bedford« bragt yderligere klarhed over fjendens enheder. Hvis dette betød 8. Bedford Regiment, 27. Division, syntes indsættelsen af begge divisioner ved siden af hinanden at være sket, eller der havde været en afløsning.

Det endegyldige svar lod ikke længe vente på sig, og det var fjenden selv, der leverede det.

For regimentets I.B.O – Infanterie-Beobachtungs-Offizier [infanteri-observations-officer], der fra ruiner af »Münchener Haus« i støttepunkt Carl i midten af afsnittet, overvågede de fjendtlige aktiviteter, var der den 26. februar, som også for den foregående dag, ikke meget at berette om. Det milde vejr fik i lyset af det spirende forår, krigen til at se nærmest harmløs ud, også selvom en eskadrille fjendtlige flyvere i spillede som sølvfarvede guldsmede i den blå, klare middagsluft. Et overmod voksede i ham, og fik udtryk i den aftenmelding, han sam-

mensatte af de ikke særligt velkomne kodebetegnelser, der nyligt var blevet indført for at imødekomme en mulig aflytning af telefonforbindelserne:

Ved klart vejr fra kl. 11 et nattorden. Fra 1130-1200 særlig kraftig fra middeltung og tunge lyn (15 cm) på Røde Kors, Pionergods og Violin, tilsyneladende forfriskningsprøver, da de første sukker toppe samtlige for kort. I eftermiddagstimerne lå natilden primært på D b. Særlig ild kun ringe, omkring kl. 15 en Køter mod D 3, hvilket afsnit senere også blev belagt med nogle få sukker toppe af middeltunge lyn. Endnu ingen madpakke. Fra kl. 11 uafbrudt aktivitet enkelte natsøjler, primært over D a, ydermere eskadrille på 3 søjler til tider over D b. Drager i retning Richebourg.

I morgenmeldingen var der ikke længer plads til spøgefuldheder. Efter fra midnat et maskingevær havde udvalgt sig observationsstedet som mål, og en træffer fra artilleriet havde revet et hjørne af huset ned, måtte den pludseligt betrængte I.B.O. kl. 0400 sende en melding tilbage på gammel velprøvet militærprog:

Kl. 0115 pludselig heftig artilleri, mine og maskingeværid. Kl. 0125 de første røde luftkugler fra D 3. Herpå spærreild fra vores artilleri. Fjendtlig ild lagt længere bagud indtil dele af bakkestillingen og Münchener Haus, frem for alt dig Harzer Weg. Kl. 0135 ingen lyskugler mere fra D 2 og D 3, fra D 1 enkelte grønne. Kl. 0300 artilleriaktivitet svagere. Enkelte skud, herunder tunge kalibre, mod Harzer Weg. Fra kl. 0320 almindelig ildaktivitet.

Hvad var der i mellemtiden sket langs fronten? Efter en overraskende to timers ildoverfald med artilleri- og minekastere mod D 2, var to stærke engelske patruljer rykket frem mod afsnittets midte og venstre fløj; imidlertid var 3. Kompanie og dens tildelte maskingeværer fra 1. M.G.-Komp. på sin plads og modtog fjenden med kraftig ild. Den ene patrulje vendte med det samme om under en god og rettidig indsats spærreskydning, mens den anden spredte sig ud og forsøgte at trænge længere frem. Dens fører og nogle enkelte folk trængte helt frem til en vandfyldt sappe inden 3. Kompanie iværksatte et modangreb. Gefreiter Detert og Grothupt og Musketier Wächtler sprang ud i ingenmandsland, fandt officeren, afvæbnede ham og bragte ham trods modstand gennem pigtråden, beskydningen og ned i egen grav. Resten undslap såret. Den tilfangetagne – Leutnant Eltham fra 16. Warwickshire Regiment, bekræftede, at der virkelig var sket en afløsning af 37. Division med 5. Division.

I mellemtiden blev arbejdet med udbedringen af de ødelagte forsvarsanlæg med iver iværksat. Tøvejr havde fået vandstanden i gravene til at stige, og da frosten gik af jorden, styrtede siderne på gravene flere steder sammen. Efterfølgende regn fik vandet til at stige yderligere. Og da så pumperne en overgang lå stille på grund af problemer med strømforsyningen, måtte alle kræfter sættes ind for overhovedet at kunne stillingerne i nogenlunde stand. For at opnå en bedre udnyttelse og en stærkere ledelse, blev de arbejdskommandoer, der var blevet sammensat af konstruktionsofficererne, under kommando Af Leutnant Baars sammensat til regimentets pionerkompagni, der den 2. marts havde en styrke på 2 officerer og 138 mand. Kompagniet blev indkvarteret i Herlies. På den måde var regimentet den 4. marts i dens månedlige indberetning over stillingsbyggeri, at fastslå:

Udviklingen ved de befalede anlæg, der i væsentlig grad har indflydelse på stillingen:

1. Anlæg af 12 M.W.-stillinger med ammunitions- og mandskabsdækninger, heraf 8 allerede færdig og 4 nær færdiggørelse.
2. Anlæggelse af de nye M.G. stillinger 15 og 19, sidstnævnte til flankering af Rauchhaupte Höhe
3. Etablering af en trådhindring mellem Støttepunkt Than til Støttepunkt Weidenburg
4. Etablering af en trådhindring fra Støttepunkt Carl til den under konstruktion værende M.G.stilling 18.
5. Etablering af panserfælder.
6. Nyindretning og ny fordeling af levnedsmiddel depoter
7. Færdiggørelse af Støttepunkt Römerlager
8. Etablering af 2. linje fra Römerlager til Afsnit M og tværstillingen til Afsnit E
9. Etablering af 3. linje fra Bakkestillingen til Afsnit E.

Samtidig hermed afsluttede Regimentet arbejdet på stillingen ved la Bassée. Ved månedens udgang ændredes rygterne til en befaling, hvorefter 80. Division skulle afløses af 6. bayr. Reserve-Division og at 6. bayr. Infanterie-Division erstattes af 80. Reserve-Division. Der var allerede afsendt forkommandoer, der skulle opklare den noget nordligere nye stilling foran Wavrin og Aubers. Snart kom enkelte tilbage med overbevisningen om, at regimentet der ville få tildelt et frontafsnit med en tredobbelt dybdeorganisation, og der med en befæstet mellemzone realiserede de mest moderne grundregler for et forsvarsslag. Det varede ikke længe før kommandomyndigheder havde udsendt detaljerede direktiver for afløsningen til alle berørte. Så blev den store bagage og en del

af kamptrænet sat i march mod Wavrin – men så den 3. marts kl. 14 faldt bomben – en divisionsbefaling kuldka-stede igen alle forberedelser:

Afløsning 80 R.D. af 6. bayr. R.D. finder sted som befalet. 80. R.D. afløser ikke bayr. 6 I.D. Anvendelsen af 80. R.D. er endnu ikke fastlagt.

Og tre timer senere modtog I. Bataillon befalingen til den nye indkvartering, efter at den i Salomé havde overdraget de hidtidige kvarterer til II. og III./bayr. Res.Inf.Regt. Herefter marcherede bataljonen med det samme til Seclin, mens de to stillingsbataljoner først i løbet af den følgende nat skulle marchere til Seclin og Fréтин. Om aftenen den 5. marts blev rygterne igen indhentet af divisionens befaling: »R.I.R. 266 vil den 6. marts blive aftransporteret fra Seclin til XII. Reserve-korps«.

Samtidig indløb meldinger fra III. Bayr. Armeekorps over regimentets første prøvetid på den vestlige krigs-skueplads:

80. R.D. forlader i dag III. Bayr. A.K. kommando. Divisionen har under deres syv ugers førsteklases indsats på Vestfronten stået sin prøve med udmærkelse. Jeg udtaler til fører og tropper min tak og min anerkendelse, og ønsker divisionen stor succes på andet sted. Mine og mit A.K. bedste ønsker følger den.

Sign. v. Stein

Den 4. marts var for I. Bataillon i Seclin en solrig etapesøndag med eftermiddags spadseretur, kino besøg, aftenbesøg på værtshus og tilbørlig nattero. Men da den følgende morgen gjorde plads til III. Bataillon og startede på de 8 kilometer march til landsbyen Eneveline, lå sne over landevejen, og gjorde også for II. Bataillon den seks timers march den morgen sur, som gik over Alennes – Gondécourt – Seclin til Fréтин: »på den vanskelige vej blev kun en enkelt g.v.-mand (mand, bedømt garnisonsegnet) tilbage, og han kom senere efter«, skrev en person stolt i sin dagbog. Den 6. marts havde foråret igen overhånd med sol og blå himmel og lokkede »mandskabet ud af deres kolde og snævre kvarterer, men endnu engang tillod tiden ikke ydre tjeneste.

I løbet af den 7. marts ankom alle bataljoner i løbet af eftermiddagen til banegården i Seclin. Hyppige øvelser satte skub i indladningen af heste og køretøjer. M.G.-kompagniet slog en hastighedsrekord. Alle troppetog forlod Seclin og fort ringen om Lille i sydvestlig retning og kørte over Douai i retning af Arras. Her blev regimentet imidlertid spredt over et stort område. Efter en tur på 8 timer nåede I. Bataillon med dens infanterikompanier den aften frem til Croissilles, fulgt tre timer senere af 1. M.G.-Kompagnie og Pi.Komp. 82. De øvrige bataljoner kørte kun i to timer frem til Braches, hvortil II. Bataillon ankom kl. 23 og III. Bataillon kl. 0300, mens Stab med 2. og 3. M.G.Kompanie nåede frem kl. 6 næste morgen.

Både den mørke nat og de næppe fremkommelige veje skulle overvindes inden kompagnierne kunne nå deres stærkt overbelagte, oftest uopvarmede kvarterer: Regimentsstab i Biache-St.Vaast, Stab I., 1. og 2. i Wancourt, 3. og 4. i Hendécourt, Stab II., 5. og 6. og 2. M.G.-Komp. i Gavrelle, 7. og 8. i Fampoux, Stab III., 10., 11. og 3 M.G.-Komp. i Fampoux, 9. og 12. i Roux. 1. M.G.Kompanie. var bestemt for Henin længst mod syd, men havde her ikke kunnet finde indkvartering, og måtte nåede først efter en hård natmarch gennem kridtslam først kl. 9 ligeledes frem til Hendécourt. Under den lange snoede vej havde den opnået et lokalkendskab, og havde set og hørt meget til dem, der her i alt stilhed forberedte sig.

»Til særligt formål« havde det stået i divisionens befaling. Ved siden af Regiment 266 blev der til XII. Res.Korps afgivet en langt række andre enheder – artilleri, pionerer, minører, signalpersonel – der i løbet af de næste dage samledes i VI. Res.Korps område ved Douai. »Til særligt formål« - skuffelsen var stor, da dette i første omgang viste sig at være som arbejdsbold. Den 9. marts blev den nærmere plan udsendt for det, der under en særlig byggeledelse skulle udføres af regimentets kompagnier: Kabelgrav nord for vejen Heninel – Cherisy, tunneldækninger ved Fontaine, jernbanelinje ved Plouvain, artilleristillinger ved Chateau de Feuchy og sydøst for Tilley. Man mærkede imidlertid snart, at det ikke kun drejede sig om en forstærket reservelinje, som det overalt tidligere var sket, men at der her med feberagtig flittighed blev arbejdet på den første strategiske handling i det nye år.

Krigen var ved at vågne fra vintersøvnen. Tiden gik uhyggelig hurtig, og spændingen øgedes for hver dag der gik.

Den tyske generalstab havde i vinterens kulde forsøgt at fjerne bekymringerne for fremtiden. I forårsmånederne stod den igen klar med klare beregninger og faste beslutninger. Der ville komme en storm mod alle dele af fronten, i øst sandsynligvis med en talmæssig stor overlegenhed. Alligevel ville tyngdepunktet ligge i vest. Og hærledelsen måtte her tilstræbe, på et tidligt tidspunkt at have sløret.

Det allerede ugunstige samlede forløb af den tyske vestfront, var yderligere blevet lokalt forringet af det 10 kilometer dybe og 40 kilometer bredde sår efter Somme-kampene. Det var nærliggende at forvente, at dette

stykke land, købt gennem hundreder tusinders blod, ville blive brugt som springbræt for yderligere operationer, en mulighed, Hindenburg og Ludendorff, ikke havde til hensigt kun at imødegå med et stift forsvar. Den nærliggende løsning – et omgående modangreb – forhindrede fjendens talmæssige overlegenhed i forhold til de tyske; kun 154 tyske stod overfor 190 for en dels vedkommende betydeligt større fjendtlige divisioner på belgisk og fransk jord.

På denne baggrund, men stadig med hensigten om at tilkæmpe sig handlefrihed, udarbejdede det tyske hovedkvarter planen »Alberich-forskydning«: en strategisk tilbagetrækning fra frontbuen Arras – Peronne – Roye – Noyon – Soissons i hovedstillingen Arras – St. Quentin – la Fère – Vailly for at sikre den tyske krigsføring handlefrihed. Han opgave dermed begge brohoveder – det mindre i nord, syd for Arras med spidsen mod Gommecourt, og et større i syd med skulderpunkt Roye – men samtidig gav forkortelsen af fronten muligheden for en gunstigere fordeling af kræfter, og frem for alt forsinkede af det fjendtlige storangreb, der efter den overordentlig spændte situation langs Somme, syntes umiddelbart forestående. Hver dags udsættelse var kostbar; den styrkede den udmattede hær og lod ubådskrigen komme til virkning.

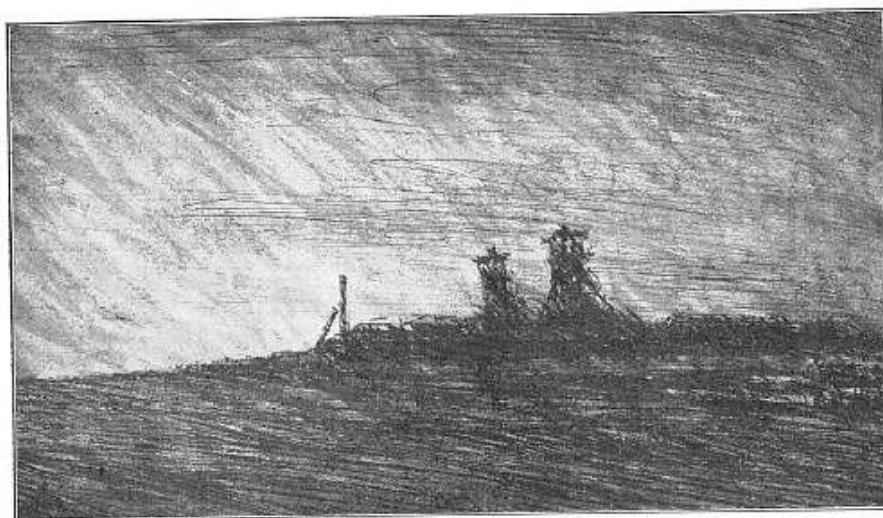
Planens store betydning afspejledes i forberedelser og udførelse. 15 kilometer bag Somme-fronten voksede Siegfried-stillingen op af kridjorden i jernbeton og pigtråd, mens forterrænet forvandlede til et trøstesløst ingenmandsland med oprevne trafikåre, ødelagte broer, fældede skove, sprængte byer og tilkastede brønde som en tid ville vanskeliggøre det for en efterfølgende fjende at opbygge nye stillinger. I Heeresgruppe Kronprinz Rupprecht var der udarbejdet en præcis 5 ugers termin kalender for alle bygge, rydnings og ødelæggelsesarbejder, som på ordre blev iværksat den 9. februar. Den nærmede sig derfor, på tidspunktet for regimentets ankomst, allerede sin færdiggørelse, og i hænderne på de delvist på akkord skansende kompagnier, lå kun den sidste hånd på Siegfried, der her foran Cambrai og Gavrelle over Rouex – Hendecourt – Bullecourt til Quéant, dannede det tyske forsvar.

Tiden gik under voksende spænding. Dag og nat rullede trænkolonnerne med dampende heste eller larmende motorer og forvandlede de belagte veje til russiske markveje. De fragtede materialer og råstoffer ned til den sidste rulle pigtråd, til sidste dækningsbjælke til den jernbeslåede Siegfried. Og når et køretøj sank i mudder til akslerne, kørte damptrømler faskiner og skærver ned i hullerne. Foran blev englænderne for time til time mere utålmodige; i nødstilfælde var regimentet forstærkningsenhed for 1. bayr. Armeekorps og tildelt afsnittene Rupprecht og Wittelsbach, Scarpe-dalen genlød igen af eksploderende granater, og meget længere tilbage, over Monchy, Gavrelle og Roeux lå kraftig artilleri. Men bag den buldrende front rumlede og knirkede det hver eneste dag – mod øst med tungt lastede køretøjer og tilbage med tomme, igen og igen, dag og nat. En evindeligt kommende og gående, der ikke kender til forhindringer og sammenbrud, som drejede det sig om at tilføre Siegfried en Neibelungen skat.

Hindenburgs frygt for, at tilbagetrækningen kunne medføre en stor skuffelse, blev ikke til virkelighed, måske for allierede og hjemstavn, men ikke for de deltagende divisioner på Vestfronten. I sin regimentshistorie skriver »Königin-Augusta-Garde-Grenadier-Regiment Nr. 4 om forventningerne til denne dag: »Spændingen var stor, hvorvidt operationen, i hvilken alle så det geniale træk fra den øverste hærledelses side, ville lykkes som det var planlagt«. Og efter tilbagetrækningen: »Alle var ved bedste humør«. Og den samme ånd, der besjælede den vagtsom stillingsenhed, fyldte også regimentet i dens væsentlig mere beskedne medvirken til planens heldige gennemførelse. Operation Alberich løste den tyske Vestfront fra en inaktiv ventetid, og styrker troen på hærledelsen, der heller ikke blot havde afventede, men i stedet straks efter begyndelsen på det nye år havde frataget fjenden hans handlefrihed.

Den 15. marts var sidste dag i termin kalenderen over bygge- og rydningsarbejder. Dermed var også regimentets opgaver løst i dette sammenhæng. Den 16. marts – Alberich-bevægelsens første dag – gjorde den vejen fri for frontdivisionerne, der gik tilbage i nat og tåge. II. og III. Bataillon marcherede mod nordøst ad gode vejen mod Moncheaux, Raimbeaucourt, Faumont, Warendin og Raches, mens I. Bataillon endnu engang måtte vade gennem kridtslam indtil den blev indladet i Quéant og efter tre timers kørsel nåede Pont-de-la-Denle, hvorfra den marcherede til Regimentets stab i Flines.

I kvartererne her indløb snart efter meddelelsen om succesen af den tyske generalstabs første strategiske handling i det nye år. Alberich operationen, som himlen selv skjulte gennem lavt hængende skyer og regn tåge, gav de tyske divisioner endnu en periode med ro

Befæstning ved Angres

Düling

1917

Påskeslaget (Angres, Avion)

Tidens tandhjul drejede hurtigt. Som Hindenburg trak det franske og engelske springbræt mellem Arras og Reims væk under deres fødderne, og i Siegfried havde iført sig en fuldstændig ny rustning, havde den fået frisk tilløb. Tidens tandhjul drejede i en hvirvlende dans og sugede tidens åndedrag til sig. To bratte begivenheder bestemte dens kurs, og rev alle papirplaner i stykker: omkring midten af marts faldt i Rusland Zar-regeringen, og hermed forsvandt de bedste kampkræfter i den russiske hær. To uger senere satte Præsident Wilson sit navn under De Forenede Staters krigserklæring. Automatisk medførte dette modstridende konsekvenser for kræfterfordelingen. I det øjeblik, hvor den russiske kolos begyndte at ryste og truede med at bryde sammen, åbnede en ny verden af fjender, der tændte en hel jordklode mod det tyske liv og det tyske navn. I krigserklæringer fra Kina, Siam, Brasilien, Kuba, Liberia, gennem afbrydelser af de diplomatiske forbindelser med Entendens vasalstater: Peru, Uruguay, San Domingo, Ecuador, Costarika, Nicaragua, Honduras, Bolivia, Guatemala, Panama fejrede vildført had, beregnende ødelæggelsesvilje og løgnagtig propaganda nye triumfer.

Verdenskrigen var kommet og flammede over fastlandet og have. Den kastede sit bål over de myreflittige tyske pionerarbejder i den fjerneste afkrog; den smedede i krigens smedjer de våben, der skulle tage den sidste kraft ud af centralmagterne.

I mellemtiden skred foråret langsomt frem med vintergækker og spirende knopper, men solskin og lammeskyer. Der var langt mellem den hårde front og her i regimentets hvilekvarterer i Flines, Moncheaux, Raimbeaucourt, Flaumont, Warendin og Ranches. Der var en lang vej fra de våde, mørke dækninger til de rummelige, luftige indkvarteringer, fra kamp og nød bag pigtråd og grave til uddannelsesøvelser i kampskolen i Bois de Flines. Næsten, da vestenvinden engang i mellem førte lyden af kanontorden ind i aftenstilheden, og på grund af de larmende transport og ammunitionsvogne over de toppede brosten.

En uge i relativ fred er syv gange så kort som én dag i skyttegravene. Hverdage med seriøse øvelser og lystig fritid, den regelmæssige, uforstyrrede rækkefølge af arbejdet og søvn var endnu ikke helt forbi, som et nyt snefald forjager foråret - lige netop den dag, hvor kalenderen fortalte, at det den skulle begynde – og en divisions

befaling fra 22. marts slog ned i kompagniernes daglige ro: »80. R.D. bliver indsat under VI. A.K. mellem 11. R.D. og 16. b. I.D. og overtager Afsnit Schwerin fra 16. b. I.D.«

Efter at kommandør og adjutant allerede dagen før at det bayr. Inf.Regt. 21 var blevet orienteret om Afsnit Schwerin, begyndte II. Bataillon allerede samme dag som befalingen blev modtaget, marchen i retning af fjenden ved Dourges og Courcelles. Den 23. marts fulgte de øvrige bataljoner, lod det spirende forår bag sig, og dykkede endnu engang ned i lange, bange timer i et nyt nærmede uvejr, der ikke rummede plads til sommerforhåbninger. Som det begyndte at blive lyst den 24. marts overtog regimentets stab kommandoen over afsnittet. I. og II. Bataillon var indsat i forreste linje, mens III. Bataillon gik i kvarter i Billy-Montigny som Divisions reserve. Indrykningen havde kostet 6 døde og 17 sårede.

Fra hvilekvarteret til den nye stilling gik en lige vej mod vest. Den fuldendte regimentets forårstur langs den nye krigsskueplads, og førte det næsten tilbage til udgangspunktet for dens første skansning ved Lens-Loison. Igen var man blandt Minetårnene i Artois. Man er kun et lille kvarter fra Fouquières, hvor I. Bataillon for tre måneder siden fik det første levende indtryk af Vesten. Ved minerne lå de øvelsespladser, hvor kompagnierne fra Reservebataljonen havde fået deres videreuddannelse. Fra den 12 kilometer bag fronten liggende hvilekvarterer, går vejen gennem et tæt bebygget område til Lens, og her igen gennem bjerge af mursten og hobe af jernskråt fra den ødelagt industri over Levin til Angres.

Foran denne by lå på bakker virvaret af skyttegrave i Afsnit »Schwerin«. Bataljonsafsnit »Nord« forsvares af et kompagni i forreste (S 1) og af tre kompagnier i Fabarius-Riegel (Sh, Si, Sc) stillingen. Afsnit »Syd« forsvares med to kompagnier fremme (S 2, S 3) og et i 3. Linje (Sf og Sg). Den taktiske situation i den nye stilling stod i skarp kontrast til kanalgravene ved la Bassée. Den beherskede gennemgående den fjendtlige. En to meter dyb 1. Linje gik i en S-formet bue, der gav gode muligheder for en virksom flankering fra det sydlige naboafsnit »Burg« til det nordlige »Oberberg«. Bag denne løb, ligeledes udbygget i forsvarsmæssig stand, 2. Linje og i en større afstand 3., der kunne overskue terrænet fra til 2. Linje. Bag 3. linje lå langs hele linjen ruinerne af Angres. Forbi resterne af kirken langs den lange hovedgade løb stillingens livsnerve, et tipvognsspor i skyggen af de vaklende mure. I skjul af ruinerne røg og duftede de indbyggede feltkøkkener. Andre står længere tilbage ved Rollencourt slottet, hvis facade hen over parkens ødelagte træer havde udsigt mod Fabarius-Riegel stillingen. På trods af mange naturlige og kunstige dækninger, var det ikke overalt muligt uobserveret at nå fronten. Ethvert punkt i terrænet kunne langt mod vest observeres fra Loretto-bakken, og hvor engang gudfrygtige valfartede søgte helbredelse og fred, ledte de franske artilleriobservatører deres forstyrrelses- og ødelæggelsesild fra deres batterier. En kilometer lang ødelagt vej fører frem fra Liévin, den vestlige forstad til minebyen Lens. Fra Fabarius-Riegel går den parallel nedad til Dessauer Weg i midten af afsnittet, og har til højre og venstre forbindelse til Aribert-Gang og Zerbster Weg. Den lang Hasengang fører trafik mod nord og ender i en god, skudsikker dækning.

Arbejdet begrænsede sig i første omgang til vedligeholdelse og udbedring af de til dels sammenskudte grave, i etableringen af hindringer foran fremspringet i 1. og 2. Linje – og på vagtsomhed.

En vagtsomhed, der med hver dag i foråret, tiltager i betydning. Mellemspillet i Alberich-forskydningen havde kun udsat storangrebet. De allerede forsøgte hurtigst muligt at overvinde forvirringen efter Hindenburgs skaktræk, og få omgrupperet deres armeer, der havde stået angrebsklar foran det rømmede område. Tvunget af ubådskrigens succes, havde Marshall Haig måttet underlægge sig den franske hærledelse, og General Nivelle, Joffres efterfølger, pressede hensynsløs på for en afgørelse.

Om stedet for angrebet kunne den tyske hærledelse kun gisne, for med besiddelse af uudtømmelige reserver af arbejdskraft havde Ententen næsten forvandlet hele fronten til angrebsrum. De kunne derfor, uden at måttet afslører deres indsatsplaner gennem en ny forberedelse, på kort tid bryde frem på ethvert punkt, og ved fejlslag, uden større tids tab, gentage gennembrudsforsøget på et andet punkt. Risikoen for et fransk fremstød i Somme-regionen var i første omgang blevet forhindret gennem Alberich-forskydningen, men Nivelle havde allerede krydset det ødelagte område, og optaget føling med Siegfried-befæstningerne. Om angrebet ville blive fortsat her, i et terræn, den tyske tilbagetrækning i en overskuelig tid havde gjort uanvendelig for uhindrede kamphandlinger, var det mere end tvivlsomt; i det mindste var det Ludendorffs opfattelse, at man kunne forvente en engelsk forskydning af operationer mod nord. Hertil kom, at 3. Armee i februar, under et lokalt angreb i Champagne, havde erobret en befaling, der ligeledes kunne tyde på ændringer i de franske hensigter, og sandsynliggjorde et angreb langs Aisne i april.

Og i virkeligheden: den franske generalissimus havde virkeligt endegyldigt opgivet et angreb over den gamle slagmark langs Somme. Fra de øde rømmede område, samlede han stødtropperne på fløjene. Mod syd koncentrerede franskmændene fire armeer mellem Champagne-højderne og Soissons over en bredde på 70 kilometer,

for over Aisne at bryde ind i mellemrummet mellem Amifontaine – Sissonne. I nord opmarcherede englænderne 3 armeer ved Arras og Givenchy over en bredde på 40 kilometer for fra Loretto-højderne at styrte ned i dalen og bryde igennem mod Cambrai. Lykkedes den samlede plan skulle de række hænderne ud til franskmændene bag Siegfried på højderne ved Maubeuge – Cambrai – Laon. På den måde skulle Siegfried-Stillingen, der kun vanskeligt lod sig frontalt betvinge i det øde terræn, falde gennem omringelse. Det store angreb fra Ententen, der efter vinterens planer englændere og franskmænd skulder ved skulder i et fælles fremstød i midten af den fælles kampfront, var nu lagt ud på fløjene. Angrebsmasserne var delt; om det var en fordel for det tyske forsvar, kunne endnu ikke forudses.

Formeret i tre store Hærgruppe, afventede 151 tyske divisioner stormen fra 190 fjendtlige. Også den tyske hær havde været underkastet ændringer i kommandoforhold. Langs fronten i syd i Lorraine, den næppe mest truede front, stod Heeresgruppe Generalfeldmarschall Herzog Albrecht af Württemberg med tre Arme-Abteilung (B, A, C). Fra Verdun mod nord til la Fère afventede Heeresgruppe Deutscher Kronprinz med 5., 3. og 7. Armeefjenden, i disse dage på begge sider af Reims, forstærket af 1. Armeef, efter at denne var blevet frigjort af frontforkortelsen. Endeligt blev den nordlige del forsvaret af Heeresgruppe Kronprinz Rupprecht med 2., 6. og 4. Armeef. Den øverste hærledelse bestræbte sig på at give begge de hærgrunner, der formodentlig ville komme til at bære hovedvægten af det angreb, der ventedes i midten af april, tungt artilleri, ammunition og friske, slagkraftige divisioner. Alberich-forskydningen var resulteret i to måneders vigtig menneskelig og militær rekreation. Imidlertid var der ifølge Ludendorffs krigserindringer, frem for alt ved Heeresgruppe Rupprecht, stadig trætte divisioner. For at opfriske og forstærke disse, var også 80. Res.Div. blevet underlagt 6. Armeef.

Der hvilede et pres på kompagnierne, som de vagtsomt holdt øje med ingenmandsland. Ville det engelske angreb strække sig helt op til Lens? I begyndelsen var der intet påfaldende. Fjendens aktiviteter var små. Enkelt ildoverfald med artilleri og minekastere, natlige beskydninger med maskingeværer, det var det hele. I den taktiske ugemelding kunne regimentet om tiden mellem den 23. og 25. marts rapportere:

Den fjendtlige infanteriaktivitet er generelt meget rolig. Også M.G.-aktiviteten er forholdsvis ringe. Fjendtlige M.G. beskyder om aftenen tid til anden de bageste områder. Den fjendtlige patruljeaktivitet har hidtil været ringe. Den fjendtlige artilleriaktivitet er som regel fra 03-10 meget ringe, den øvrige tid ret omfattende; ligeledes minekaster aktiviteten. De forreste grave bliver kun begrænset beskudt; den primære beskydninger ligger over de bagvedliggende forbindelser. Fjenden synes ikke at have faste mål. Den 23. 3 formiddag en kraftig artilleri- og minekasterild (omkring 300 skud, kalibre indtil 18 cm) mod 8.1. Ændringer hos fjenden ikke fastslået.

Alligevel var dagene fulde af tunge tanker om den nære fremtid. Forventningerne voksede, der kom tegn på, at 6. Armeef selv planlagde en operation. En koncentration af artilleri, omfattende jernbanetraffic og kolonnens travlhed tydede på et tysk angreb. Ligeledes stod Regiment 34, mens 264'erne besatte højre Oderberg, stadig til disposition. Dertil var der allerede den 23. marts tilgået en hemmelig befaling, hvorefter 16. bayr. Inf.Div. den 30. marts skulle gennemføre Operation »München«, som også Afsnit Schwerin var tildelt en rolle, selvom tyngdepunktet ville ligge længere mod syd i bakkerne ved Souchez i Afsnit Döberitz og Ansbach. I befalingen hed det:

1. 25./26.3 nat Inf.operation S 1 med R.I.R. 21 . . . Støttet på anmodning fra R.I.R. 21 af R.I.R. 266.
2. 28.3. Start på ødelæggelsesbeskydning af enkelte dele af den fjendtlige stilling med deres hindringer, desuden ødelæggelsesbeskydning mod Torpedomine-standpladser, samlet kraftig ildåbning, fortsættelse i roligere skydning.
3. 27./28.3. forstyrrelsesskydning mod fjendtlige hindringer. Under pauser går infanteripatruljer frem mod hindringerne, for om muligt på enkelte steder at gennemskære.
4. 28.3. Omkring en halv time før ildåbning i Döberitz, iværksættes igen ødelæggelsesbeskydning i Schwerin. Længde som i Döberitz.
5. 28./29.3. Forsyrrelsessild med artilleri og minekastere. Mod fjendtlige hindringer infanteri patruljer som i natten 27./28.3.
6. 29.3. Kl. 0630 ildoverfald mod fjendtlige grave med efterfølgende kort ødelæggelsesbeskydning. I løbet af dagen ødelæggelsesbeskydning samtidig med Döberitz.
7. 29./30.3. Forstyrrelsesskydning med artilleri, minekastere og M.G.
8. 30.3. Kl. T+2 minutter (T = angrebstidspunkt) voldsom åbning af ilden mod de fjendtlige grave med artilleri og minekastere, så bekæmpelse af alle kendte fjendtlige artilleristillinger, især de der kan virke mod Afsnit Döberitz, men brisant- og gasammuniton.
9. Medvirken til forsvar mod gasangreb gennem ødelæggelses- og spærreskydninger.

De sidste dage i marts stod i tegnet af denne planlagte operation, hvis formål det formentlig var, gennem en opretning af fronten. at give den truede Vimy-højde i syd en bedre flankesikring. Efter 21'ernes resultatløse opklaringsangreb den 25. marts, stod kampaktiviteten på begge sider fra dag til dag. Hyppige ildoverfald viste den stigende urolig hos modstanderen. Vores egne utrættelige patruljefolk, især 6. Kompanie i S 2 i de regnfulde nætter til den 26. og 27. marts, blev fulgte en fjendtlig patrulje mod S 1 i morgengryet den 27. Den 8 mand stærke patrulje blev fordrevet med håndgranater af 1. Kompanie. Opklaringsarbejdet blev i den stigende beskydning stadig mere vanskelig. Ikke desto mindre blev den fortsat, og stillede store krav til fjendens opmærksomhed og en større bemanning af første grav. Den gensidige ødelæggelses- og spærreskydninger blev hyppigere og længere varende. Især i det sydlige naboafsnit steg ildkampen på tidspunkter til en overordentlig styrke. Så vidt var den tyske artilleri tilsyneladende overlegen. Selvom det planlagte bayriske angreb den 30. marts i sidste øjeblik blev afløst, faldt fronten ikke til ro

De kommende begivenheder sendte deres skygger frem. Nedslidningen af det tyske forsvar var begyndt. Det fjendtlige artilleri rev jorden op til langt ind i baglandet, og for at undgå de rygende ruiner af Lens og Liévin, brugte III. Bataillon den sidste dag i marts, som den ildede frem til afløsning, omvejen over Mericourt og Avion. Afsnit Syd selv, som den overtog fra II. Bataillon og besatte med 9. og 10. Kompanie fremme, med 11. og med 12. Kompanie i 3. linje, var en totalt forandret stilling. Syd for Zerbster Weg var 1. og 2. Linje med løbegrave skudt itu af minekastere og kun vanskelig passabel. Den tilsvarende ved I. Bataillon i Schwerin-Nord en ligeledes gennem miner ødelagt stykke grav på 60 meters længde, mens 3. linje nord og syd for Dessauer Weges var stærkt beskadiget. Retableringsarbejdet led hårdt under det dårlige vejr og bombardementet, der ved 12. Kompanie førte til, at Leutnant Köster såredes, den første af officer regimentet mistede ved Arras. Heller ikke bataljonen i hvil var sikker i dens kvarterer. Ved vejkrødet i Billy-Montigny eksploderede med regelmæssige mellemrum 38-cm granater med så stor engelsk matematisk præcision, at kanten af farezonen snart var besat med tilskuere i uniform og i civil. De 100 garnisons-egnede soldater, regimentet modtog den 28. marts i stedet for de samme antal fuldt anvendelige soldater, den måtte afgive til E.L./76, strømmede til vejkrødet for at finde de første krigstrofæer i form af et varmt sprængstykke eller de kobberblanke føringsringe fra granaterne.

Regimentets taktiske indberetning fra 2. april over den anen uge havde derfor et helt andet indhold. Den hen viste endnu engang til den voksende uro hos fjenden, og til artillerikampen, hvori han langsomt fik overtaget. Modsat blev det endnu engang fastslået, at den fjendtlige næropklaring var meget ringe. Men snart blev også det anderledes. Om morgenen den 4. april blev en patrulje ved pigtråden fordrevet med håndgranater. Den følgende nat en anden fordrevet foran hindringen ved S 1. Omkring kl. 1 om morgenen - netop som II. Bataillon skulle afløste I. i Schwerin-Nord - lykkedes det omkring 75 englændere efter en kort ildforberedelse ved søsterregimentet at trænge ind i et ødelagt, endnu ikke retableret stykke grav. Inden de kunne tage bytte, blev de igen kastet ud af et stødhold fra 6. Kompanie. Desværre blev dens tapre fører, Leutnant Paasch, så hårdt såret af skud fra et M.G., at han et par dage senere døde på lazaret. Omkring midnat dukkede endnu en patrulje op foran lytteposten ved S 1, og inden daggry fulgte yderligere patruljer. Om aftenen den 6. og 7. april forsøgte fjenden forgæves med svagere styrker at trænge ind i S 1 og S 2.

Hertil kom luftopklaring. Allerede i indberetningen fra den 28. marts, hvor to fjendtlige fly blev skudt ned syd for Fabarius-Riegel, betegnedes den som »meget omfattende«. Den 31. marts svævede 12 engelske flyvemaskiner, den 1. april var der 35 og den følgende dag 36, hvoraf flere af de lavtflyvende maskiner blev tvunget til at vende om på grund af beskydning med maskingeværer. I det klare vejr den 3. april var der hele 65 fly over stillingen. To blev om eftermiddagen skudt ned af luftforsvaret ved Angres-Lins. Lave regnskyer fik de næste dage antallet til at dale til 23 og 25. Derimod kom om natte fly ind over linjen, hvor de med hvide lyskugler ledede artilleriilden mod baglandet. Og så kom der timer, hvor rollerne syntes at være byttet om, og krigerne på jorden kunne kikke på luftkampe ovenover. Den 6., 7. og 8. april dukkede op til 77 fjendtlige fly op, for med de i antal mest langt underlegne tyske flyeskadriller, at udkæmpe de største luftkampe under krigen. Artillerister og infanterister på jorden og musketerer lod deres våben hvile, og blev i en ubegrænset arena vidne til denne voldsomme gladiatorkamp i luften. En brummen og knitren fyldte hele himmelen. Som myggesværme legede flyvemaskinerne mellem hinanden på sommerhimlen, eller samlede sig i kileformede formationer som trækfugle. Bæltet af luftværnskanoner blev gennembrudt, og ven og fjende kredsede om hinanden. Så pludseligt hører man kun spredt lyden af maskingeværer, og så er kampen forbi – en kamp ikke i masser og antal! Her strides stadig mand mod mand i personlig tapperhed og på eget ansvar. Her tilhører verden de modige, ikke som på jorden den, med de fleste kanoner. Efter de sidste kort byger forsvinder maskinerne mod øst eller mod vest, mens i baggrunden lænkeballoner over Loretto-højderne synker brændende mod jorden. Så kommer natten. Den kender ikke de stolte fugle; den tilhører muldvarperne.

Generaloberst v. Falkenhausen forsøgte at imødegå det truende angreb mod hans 6. Armee med helt smalle, dybt organiserede divisionsafsnit, og berøvede sig dermed en mobil reserve. Den 5. april blev der befalet en ny organisering af afsnittene: Schwerin-Nord blev afgivet til divisionens tredje regiment, 34'erne, der blev skudt ind i linjen. Schwerin-Syd blev det nye Afsnit Schwerin, som blev overtaget af III. Bataillon som kampbataljon med 10., 9. og 11. i forreste, 12. Kompanie i 3. Linje. Bag denne stod som beredskabsbataljon II. med 7. og 8. Kompanie i Fabarius-Riegel, 5. i kældrene i Eleu og 6. Kompanie i dækninger i II. Stilling mellem banelinjen og vejen Avion-Angres. Kamp-M.G.-kompagniet besatte alle stillinger foran Fabarius-Riegel med 8 tyske og et Lewis maskingevær.

Hos fjenden var den stigende natlige vogntrafik påfaldende, mens hans kampaktivitet især var stigende hos den nærmeste sydlige nabo. Den 3. april blev der optalt 12 fuldtræffere i graven. Den 5. april var begge kamplinjener i S 3 forvandlet til et månelandskab. Leutnant Stövhave holdt sin 11. Kompanie nord og syd i modstandspunkter beskyttet af pigtråd, og opretholdt forbindelsen over det mod fjenden med hurtighindringer spærrede terræn, med natlige patruljer. Herudover forsøgte regimentet at støtte det truede afsnit af fronten med flankerende placerede maskingeværer.

Tøsne og haglbyger ødelagde de sidste rester af dækninger i de ødelagte afsnit. Torpedominer knuste dækningerne og sendte besætningerne ud i kraterne. M.G.stilling Lübeck blev med udrustning og mandskab begravet af fuldtræffere. Over de bagved liggende terræn lagde der sig en stinkende tåge, udlagt af gasgranater. Lens evakueredes for de sidste civile, der gennem næsten lange krigsår trofast havde fastholdt de beklumrede kældre som hjem. Det sørgelige tog forfølges af de engelske forstyrrelsesild, der over Billy-Montigny holdt landsbyer, banegårde og veje under beskydning.

Den 7. april skiftede korte ildoverfald med mere rolig, men vedvarende beskydning. Ved midnat øgedes den fjendtlige artilleribeskydning med trommeild mod afsnittene Burg, Ansbach og Döberitz. Regiment 34 overtog fra II. Bataillon det tildelte nordlige afsnit af Schwerin, der nu døbttes Afsnit Posen.

I den første påskedag begyndte i uheldsvanger stilhed. Solen skinnede, og der var øjeblikke, hvor intet forstyrrede freden. Dog ingen opstandelsesfred – Langfredag morgen! Som et pusterum til det dybeste dækningshul før den store kraftanstrengelse! Som en afsked med solen og livet, for ved midnat trak tunge skyer op fra vest og lagde et slør for stjernerne. Regn- og snebyger landede i gravene hos den tyske besætning. Timen var kommet, hvor frugterne fra tre dages ild skulle høstes. Tre angrebsstyrker stillede sig parate til under Marskal Haig at gennembryde den rystede tyske front – i syd Rawlinsons 5, i midten Allenbys 3. og i nord Hornes 1. Army foran Lens.

Som 2. Påskedag dukkede op af tågebankerne, forstyrrede en fjern, kildrende støj etapens søvn. En fjern rysten, der ikke forsvinder, og som tidligt for alle ud af husene. Som tusind trommestikker på et vindue larmer det fra fronten. Kun enkelte, kraftigere slag tættere på bryder grundtonen. Et dødens pust, en ødelæggelsens stormvind kommer fra sydvest over Vimy-bakken ind i baglandet, og får helt i Billy-Montigny ruderne til at klirre. Morgenhimmelen gløder rød som solnedgang af nedslag efter nedslag og buldret kan føres helt til Belgien. Alle forventninger er afløst af vished: Forårsslaget er begyndt, og spørgsmålet er tilbage, hvor stort angrebsområdet er; mod nordvest er der forsat endnu roligt.

Telefonforbindelserne til fronten er ødelagte; de sidste meldinger fra kampbataljonerne var anmodning om spærreskydninger. Hauptmann Seip beordrer forhøjet beredskab og trækker 5. Kompanie fra Eleu frem til 6. Kompanie i 2. Stilling, hvorefter han opsøgte regimentets kommandostation i elektricitetsværket ved banelinjen, hvor han via den nye indbyggede telegrafstation forsøgte at få forbindelse til kampbataljonen, og med ordonnanser til fods og på cykel til regimentet. Kl. 0630 og 0700 indgik der i Billy-Montigny de fortrøstende meldinger, at situationen stadig var uforandret og at den fortsatte trommeilden lå lige til venstre. Først kl. 8 lagde stormen sig en smule og to time senere kan Hauptmann Bredenkamp gennem ordonnanser afgive følgende melding om morgens begivenheder:

Fra kl. 0515 en voksende trommeild mod grave S 2 venstre fløj og S 3, samt over hele fronten til venstre herfor, senere også over de bagudgående forbindelser. Et engelsk fly slog vedvarende ned lavt over vores stillinger, mens den afskød hvide lysraketter. Fra S 3 og til venstre herfor blev spærreskydninger påkaldt, der straks blev iværksat. Foran S 2 venstre fløj og S 3 højre fløj på tidspunkter for kort. Et angreb med infanteri er ikke sket hverken mod Schwerin eller ved Burg-Nord. Der blev imidlertid observeret en større koncentration i den engelske grav foran S 3. Fra kl. 0815 mindskedes ilden efterhånden; p.t. kun meget ringe. Gravene stærkt sønderskudte.

Samtidig meddelte brigaden, at fjenden var trængt ind i Afsnit Döberitz og syd herfor. Herom svirrede rygterne; ingen ved, hvorfra de så hurtigt kan dukke op, men de dukker op samtidig med meldingerne: den primære

beskydning havde ligget til venstre. Bag en hvert minut fremlagt mur af gas, støv og stål skulle englænderne over ødelagte hindringer og jævnedede stillinger have havde erobret Vimy-bakken, og delvist også været trængt frem over artilleriets stillinger. Ved Fampoux skulle de efter deres hidtil voldsomste trommeild, være trængt gennem alle linjer. Ved Bailleul skulle de endda havde taget Ordonnans-officeren ved 79. Res.Div. til fange. Dermed stod de altså i ryggen på den venstre flanke. Afsnit Schwerin blev dermed ankerpunkt i den gamle tyske stilling. Brigaden beordrede et kompagni af beredskabsbataljonen frem i Fabarius-Riegel som flankedækning af Divisionen. Imens vogtede III. Bataillon fortsat. Mod syd udfolder der sig for deres øjne et billede af et infanterislag, sluppet fri af skyttegravene. I bølger kommer canadierne op ad bakken, mens man på andre steder kunne se små tyske styrker langsomt vinde terræn. Men også de engelske skyttekæder blev hurtigt decimerede. Som trukket efter en usynlig snor, stod de kridhvide shrapnel skyer på himmelen, mens jordkegle efter jordkegle slog op fra Vimy-bakken. Alligevel gik dagen uden yderligere nye angreb. Gentagende gange blev koncentrationer i de fjendtlige grave lagt under en ødelæggende beskydning.

Som skumringen langsomt lagde sig vidste endnu ingen, at rygterne næsten alle var sande. Dog var Vimy-bakken endnu ikke helt erobret, dog var Fampoux endnu på tyske hænder, men i hovedsagen havde endnu kun Allenby angrebet i midten langs Scarpe. Han havde imidlertid gennembrudt linjen og rullet den op, og som dagen gik mod sin slutning var den førte tyske stilling på begge sider af Arras, men undtagen af Vimy, på fjendens hænder. Og mens Rawlinsons kanoner langt mod syd ved Bullecourt allerede støtter angrebet i midten, stod Horn ved Lens stadig med gevær ved fod.

Her var den første dag af forårsoffensiven gået uden erkendte angreb. Alligevel var alle på deres poster. Begge de to andre regimenters reservebataljoner blev som modforholdsforanstaltning af Armeen trukket i retning af Vimy-bakken, mens regimentets bataljon i hvil som divisionsreserve lå i alarmberedskab i dens kvarterer. Kl. 18 blev 4. Kompanie sendt frem i III. Bataillons stilling ved Sallaumines. Langs kende veje marcherede den mod fronten og kunne mærke den feberagtige puls af alle modforanstaltningerne. Motor og hestekræfter trak den ene vogn efter den anden frem gennem det tiltagende mørke, fuldt lastet med ammunition og pigtråd; tomme vogne kørte den anden vej og uafbrudt kørte ambulancer i pendulfart for at bringe sårede i sikkerhed. Larmen fra kampene blev mindre. Kun her og der blussede den op igen når angreb stødte på angreb, eller overnervøse poster forsøgte at nedkæmpe spøgelse. Som det blev mørkt faldt en stille regn. Det blev totalt mørkt. Månen skjulte sig bag sorte skyer. Efter en tid gik regnen over i sne som dækkede valpladsen med en hvidt lig tæppe.

Fremme i stillingen tilbragte III. Bataillon en lang nat i næsten utålelig spænding. Hvert øjeblik kunne fjenden dykke op af snevejret. Og som II. Bataillon ankom til afløsning og netop havde besat S 3 med 7. og 8. Kompanie, bragede geværløden igen. 10. Kompanie i S 1 nåede at afvise fire fjendtlige patruljegængere inden de overdrog stillingen til 5. Kompanie. Den gryende morgen 10. april, hvor også 11. skulle afløse af 6. Kompanie, er en forløsning. Når synsfeltet et øjeblik åbner sig mellem snebyggerne, kunne regelmæssige åbninger i den fjendtlige pigtråd tydeligt ses. Ved stabene var rygterne nu forvandlet til officielle meldinger. Indbruddet ved III. bayr. og IX. Res.Korps var bekræftet. Vimy-bakken var gået tabt. St. Martin, Feuchy, Athies, Thelus, Fampoux erobret. Med den nye dag ville englænderne fortsatte fremrykningen i det gennembrudte centrum for at oprulle flankerne. Gennembrudsstedet kunne udvide sig for her time, der gik, svinge mod nord eller udvikle sig til en strategisk begivenhed.

Ved staben ved 6. Armee tog bekymringerne fart. Det fjendtlige fremstød havde revet et hul på 15 kilometer og på steder trængt halvdelen af denne distance ind i det tyske forsvar. Hullet slugte de få reserver. Og endnu trængte angrebet, om end langsommere og under større tab, fortsat frem, og underminerede de stadig fastholdende nabodivisioner. Særligt foran Lens sprang den tyske front langt frem, og da også de to ankerpunkter i indbrudsområdet – Vimy Højde 145 i nord og Monchy-le-Preux – Wancourt i syd – faldt, måtte overkommandoen se en tilbagetrækning fra de truede områder i øjnene.

I det opklarende vejr forsøgte II. Bataillon at udnytte en pause i kampene, og nødtørftig sætte de ødelagte grave i stand igen. På dette tidspunkt fik Regimentsstaben en hemmeligholdt befaling om, at den på ordre fra A.O.K. skulle trække sig ud af 1. Stilling:

... og nærmere bestemt med de nordligste divisioner til inklusiv 80. R.D. i II. Stilling til inklusiv Vimy-Riegel vest for vejen Lens-Arras. Herfra ny konstrueret forbi langs Syd kanten af Avion til Acker-Stellung (Méricourt) 16 bayr I.D. stilling – udmundende i III. Stilling ... Regimentets afsnit: højre fløj snitpunkt vejen Eleu-Givenchy med feltbanen ved Holsteinerweg. Venstre fløj vejen Lens-Arras.

Selve tilbagetrækningen blev fastlagt til natten mellem 12. og 13. april. Da befalingen nåede frem, lå afsnittet under til tider kraftigt artilleri og minekaster ild, der strakte sig til Billy-Montigny, hvor den alarmerede I. Batail-

Ion havde fire døde efter en fuldtræffer. Også foran S 2 havde modstanderen forsøgt at skære stormåbninger i deres egen hindring.

Hen mod aften blev det roligere, og forberedelserne til tilbagetrækningen den følgende nat kunne gennemføres i ro og orden. Avion og Mericourt blev rømmet for civile; med en kort frist rev de sidste beboere ud af deres håb om et hjem. Endnu engang trak en lang jamrende slange gennem Billy-Montigny: kvinder, mænd og børn, bærende på deres få ejendele eller skubbende dem i barne- eller trækvogne. Som det bliver mørkt blev med alle regimentets disponible køretøjer, alt udrustning, nærkampmidler, byggematerialer, ammunition og forplejning bragt ud af stillingen og tilbage i depoter. I. Bataillon, Inf. Pi.Komp under Leutnant Scheerbarth og de i Fabarius-Riegel placerede 10. og 11. Kompanie arbejdede ihærdig på udbygningen af regimentets tildelte nye stilling i Vimy-tværstillingen, og besatte den hen mod morgen med fire maskingeværer.

I mellemtiden var det blevet helt roligt langs fronten. Kun vestenvinden fejede over kraterlandskabet og spredte krudtrøgen, der steg op fra de tusinder af kraterer. For øjeblikket var himmelen stjerneklar, så jagede igen regntunge skuer ind, smed dens last af regn ned, dækkede kraterne med haglvejr eller drev snebyger i øjnene på posterne. Der faldt ikke et skud.

Så – kl. 0400 – steg en rød raket lodret op i luften. Andre fulgte; langs hele fronten flammede de røde lyssignaler op. Og som de slukkedes hamrede granater og miner af alle kalibre over befæstningerne i Afsnit Schwerin og Burg. Med et flankangreb ville Horn hjælpe det strandede angreb i midten, og høste frugterne af storoffensiven ved at rulle den tyske nordlige linje op, erobre Angres, Givenchy og Liévin, og om muligt komme en organiseret rømning af skuldrene på indbrudsstedet i forkøbet. Den engelske hurtig ild fra de koncentrerede batterier slog hårdt ned over de nødtørftig etablerede skanser. Torpedominer jævnedes dækningerne i S 2 og forvandlede endnu engang S 3 til et månelandskab. Krumbaneild rammer i baglandet 3. Linje og ødelægger yderligere ruinerne af Angres. Kl. 0430 faldt den første tyske spærreskydning gennem røg og støv i Ansbach og Burg og tyve minutter senere sendes også i S 3 grønne lyskugler op. Men eget artilleri synes at ligge omklamret af stål. Deres svar, alene fra feltkanoner, satte alt for sent ind og da kun meget svagt og for en dels vedkommende for kort.

Som morgenbrisen den 12. april fjernede disen og det klarede op, kunne man se at fjenden havde sat sig fast i resterne af S 3 på begge fløje. Den nordlige del rømmede han på grund af et modangreb, efterladende sid døde. Mod syd, hvor der ikke længere eksisterede forbindelsesgrave, var det i første omgang ikke muligt at fordrive ham, da han også var trængt ind i B 1. 8. Kompanie havde store tab. Leutnant Hammermeister faldt. Venstre fløjdeling, omgået på begge sider, slog sig efter rømning af den forreste grav i Naboafsnit Burg ligeledes under tab igennem mod 3. Linje på venstre fløj efter at håndgranater og ammunition var sluppet op. Også minekasterne havde skudt tomt. Betjeningsmandskabet samledes under kommando af Vizefeldwebel Zilske, 6./266, og støttede med to granatkastere fra 5. Kompanie, den truede fløj. Kl. 0545 meldte S g, at en svag fjenden var trængt frem øst for kraterfeltet og her lå skjult.

Som dagen gryede blev maskingeværene rygraden i forsvaret. Beuthen pressede fjenden ned i kraterne, mens Riesa, Hamburg og Zenzi bekæmpede forstærkningen, som fjenden sendte frem i kolonner. Igen blev det for flankesikringen så vigtige gevær Lübeck ødelagt, og øjeblikkeligt erstattet fra Angres-Mitte. Fjenden forlagde ilden mod 3. Linje, især mod slaggebjergene og mod Angres. Telegrafstationen blev ødelagt. Artilleriet svarede ikke på lyssignaler. Tilsyneladende kunne de rødgrønne signalpatroner ikke ses i de stigende sollys. Da det var umuligt hurtigt at bringe signaler igennem til baglandet, gik Artilleri-forbindelsesofficer Leutnant Witte fra 2./Feldartillerie-Regiment 62, tilbage gennem spærreilden for at få klarhed over situationen, og for at foranledige en beskydning af de fjendtligt besatte grave. Kl. 1150 beordrede regimentet III. Bataillon til med tre kompagnier at fastholde Fabarius-Riegel så længe, at II. Bataillon var sluppet igennem eller en tilbagetrækning blev beordret. »Forbindelse med II. Bataillon omkring udviklingen af kampene skal kontinuerligt fastholdes med ordonnanser. et kompagni med fire maskingeværer skal efterlades i Vimy-stillingen«. Ved middagstid udsendte Divisionen den faste befaling, at fjenden trods den umiddelbart forestående tilbagetrækning, først igen skulle kastes ud. Og en time senere kunne kampbataljonen melde, at den havde Schwerin frem til kraterfeltet fast i hånden. Ved naboen var fjenden trængt ind i første stilling, men delvist igen kastet ud af 2. Linje. Samtidig meldte Divisionen om situationen.

Fjenden trængt ind i Burg og Ansbach, hvor lagt vides ikke. Döberitz til Burg ligger under ødelæggelse-sild. Kolonner observeret under fremrykning vest for Givenchy. 16. b. I.D. har befalet fastholdelse af alle nuværende kampstillinger. Ordre til modangreb kan ikke længere gives.

Nuværende kampstillinger skal fastholdes. Skulle fjenden trænge ind, skal han drives ud gennem modangreb. R.I.R. 266 skal spærre mod Burg og Posen, især mod Burg.

Kl. 1615 meldte 7. Kompanie at S 2 lå under kraftig torpedo- og kuglemine beskydning, og at den var vejet ud af den jævne venstre del af graven. Med jernhånd organiserede Leutnant Bong-Schmidt, Leutnant Schröder og Leutnant Müller deres kompagniers modstand. Utrætteligt arbejdede bataljonsstaben, Hauptmann Seip og Leutnant Senderhelm, med at opretholde forbindelserne mellem kommandostationerne, der i disse afgørende timer ubetinget er nødvendige. Bataljonens ordonnanser, især Musketier Diener, overbyder sig i opofring og høster nye blade i ordonnansernes laurbærkrans. Staben var derfor informeret om kampene, og kunne kl. 7 melde tilbage:

Burg indtil 3. Linje rømmet. S endnu i stilling, vil som flankesikring mellem forreste og 3. linje virke ved bataljonen. Angreb kan forventes, da fjenden holder stærke kræfter parat i graven.

Fra kl. 1745 lagde fjenden trommeild af alle kalibre over 3. Linje og det bagved liggende område. Kun syntes imidlertid den tapre artilleriløjtnant Witte med held at være kommet igennem; det tyske artilleriforsvar gør sin virkning og forhindrede det fjendtlige angreb. Omkring kl. 2030 dør artillerikampen ud.

Omkring midnat til den 13. april blev den beordrede tilbagetrækning iværksat, uden at blive opdaget af fjenden. Presset af en 5 gang så overlegen fjenden, begyndte 6. Armee tilbagetrækningen til linjen Bullecourt – Roeux – Gavrelle – Oppy – Arleux – Avion – Lens. Gravene er på dette tidspunkt også næsten overalt jævnet med jorden. Hvad der endnu fandtes af dækninger, blev sprængt. Så trak kompagnierne sig tilbage gennem det begsorte, våde mørke. Det tildelte afsnit var i sidste øjeblik blevet forskudt mod syd. Den nåede nu til højre frem til Mineskakt 7 og til venstre til skæringspunktet mellem den ny gravede forbindelse mellem Vimy-Riegel og Avion Stilling Syd ved jernbanen Lens-Vimy. Som bagtrop blev Leutnant Barkhausen tilbage med to grupper fra hver af de forreste kompagnier

Omkring kl. 9 ankom en fjendtlig eskadrille på ni fly over afsnittet, hvor de fra 400 meters højde beskød stillingen. Kort efter observerede Leutnant Barkhausen englændere under fremrykning mod øst ved slaggebjergene i nærheden af Mineskakt 6. Andre fjender stødte bagfra fra 2. Linje i Burg-Nord frem mod Afsnit Schwerin. Et stykke tid kunne patruljerne fra 8. og 7. Kompanie holde de fremtrængende modstandere fra livet. Da han så imidlertid vandt yderligere terræn mod øst i Afsnit Burg, trak de sig, efter afsendelse af en brevduede melding, ved middagstid tilbage til Fabarius-Riegel med tab af en død og en såret. Her havde en sikkerhedsbesætning under Leutnant Marx fra 12. Kompanie i mellemtiden sprængt tunneldækningerne. Med en stigende trussel om at blive løbet over ende, trak styrken sig, efter at have sprængt yderligere tunneler og broer, tilbage sammen med officerspatruljen.

I mellemtiden var III. Bataillon som reserve rykket til Billy-Montigny, II. Bataillon som beredskabsbataljon gået i kvarter i Avion og I. Bataillon som kampbataljon indtaget den nye optagestilling foran Avion mellem landevejen Lens – Arras og banelinjen Liens – Vimy. I det klare solskin havde de fjendtlige fly gode observationsmuligheder, og kunne gennem meldinger om omfang og retning af den tyske tilbagetrækning, sende deres infanteri i den rigtige retning. Der rømmede stillingssystem med løbegrave, kampstillinger og mellemterræn anlæg lettede fjendens fremrykning, da det her kunne finde dækning. Hele natten igennem forsøgte I. Bataillon at sikre sig mod overrumplende angreb ved patruljer i ingenmandsland, mens kompagniernes hovedstyrke forsøgte at indrette de dækningsløse stillinger til forsvar. Især 4. Kompanie på venstre fløj havde det hårdt. Her forlader den nye linje Vimy-Rieglen, der i en skarp vinkel fortsætter mod syd, og – foreløbig kun på papir – fører videre mod banedæmningen. En gennemgående grav skulle skabe forbindelse til 5. Garde-Grenadier-Regiment.

Den følgende morgen den 14. april bragte en overraskelse. Englænderne formodede at have løbet alt over ende og gik over i bevægelseskrigen; kl. 0530 dukkede 600 – 700 meter væk fjendtlige kolonner op ad landevejen fra Arras, der i marchkolonne var på vej mod Lens. Det gik dem skidt. Hurtigild fra alle våben tvang dem hurtigt ned i grøfterne. Forsigtigt fik fjenden frem mod højre fløj. »Einser Weg«, en gammel vejstent forbindelsesgrav, havde det kun været delvis muligt at dække til, og muliggjorde nu en dækket fremrykning. Dog var 1. Kompanie på sin plads. Gennem et energisk udfald fangede Leutnant Apelt en engelsk premierløjtnant og en mand, og med ham vigtige kort og angrebsbefalinger. Ved middagstid kunne 4. april med maskingeværer standse en fremrykkende, delingsstærk styrke.

De mest truede steder var fortsat som tidligere den højre og den venstre fløj. Regimentet foreslog I. Bataillon med tre kompagnier at fastholde linjen, og støtte flanken langs banedæmningen og Mineskakt 7 med hver to maskingeværer. Da imidlertid stillingen forlængedes mod højre og venstre, blev det nødvendigt at danne fire kompagniafsnit, der under betegnelserne F a, b, c og d blev besat med 2., 1., 4. og 3. Kompanie. Bagved besatte 6. Kompanie Avion-riegel, mens 5. og 8. var placeret i kældrene i Avion og 7. besatte III. (Sallaumines-) stillingen. Hårdnakket forsøgte fjenden at nærme sig venstre fløj gennem Vimy-Riegel stillingen, der ligeledes kun ufuldstændigt var blevet sløjffet. Det var vanskeligt at komme ham til livs udelukkende gennem forsvar, og om efter-

middagen havde han sat sig fast omkring 100 meter foran stillingen med omkring fem grupper, et maskingevær og en granatkaster, og arbejdede sig herfra videre fremad. En stødgruppe fra 4. Kompanie under Vizefeldwebel Haalk blev derfor indsat og fordrev ham med håndgranater. Der lå ikke længere kun forsvar i den tyske kampføring. Påskedagens krise var overvundet. Slaget brænder ud i enkelte sammenstød, da det ville kræve en fornyet koncentration af artilleri for at gennemtvinge et gennembrud. Og mens Marskal Haig i første omgang stillede sig tilfreds med det opnåede, og lod sine tropper strides med det tyske forsvar om taktiske fordele i den nye stilling, overtog franskmændene de allieredes dalende sejrsvælg. Om aftenen den 15. april lod Nivelles sidst udsendte befaling: »*L'heure est venue! Confiance! Courage! Vive la France!*», og den følgende morgen kastede de franske stormdivisioner sig mod det efter syv dages artilleribombardement, rystede tyske bolværk langs Aisne og i Champagne.

Mens dette blodigt fortsætter, udkæmpede regimentet en mindre krig om Vimy-riegels fortærræn. Endnu natten til 16. april er en fjendtlig patrulje endnu engang trængt ind på 100 meters afstand. Også denne blev om morgenen trængt tilbage af stødgrupper fra 3. og 4. Kompanie. Disse forblev i fortærrænet for at sikre mens gravene foran stillingen tilkastedes, og forstærkede om eftermiddagen trykket fremad. En såret englænder blev indbragt. Modstanderen trak sig længere tilbage, og Vimy-Riegel stillingen kunne herefter jævnes med jorden frem til 1. tværgrav. I morgentimerne trængte en officerspatrulje frem til den af fjenden besatte tredje forbindelsesgrav i Vimy-Riegel. Under sikring af denne kunne mellemstykket kastes til. Herefter var fjenden tvunget til at gå op til 650 meter tilbage, hvor han gik i gang med at skanse sin nye stilling. Avion lå under voldsom beskydning, især i aftenskurvingen, når beredskabsbataljonen bragte forplejning frem til kampbataljonen. Herunder faldt Leutnant Niemann fra 6. Kompanie.

Om natten til 18. april blev I. Bataillon afløst af III., som fortsatte angreb og arbejde. I Vimy-Riegel blev syv tunneldækninger sprængt. Fremsendte sikringsgrupper stødte på en engelsk M.G. post og fordrev den. En officerspatrulje fjernede fjendtlige skyttehuller 400 meter foran stillingen. I Vimy-Riegel blev også den 3. tværstilling kastet til. Dermed var venstre fløj af fortærrænet frit. Til højre var situationen stadig utilfredsstillende. I de tidlige morgentimer den 19. april stødte et angreb under Leutnant Kynast mod den engelske postering i snitpunktet Einser-Weg og landevejen Lens-Arras, mod overlegne fjendtlige kræfter. Og da i natten til 21. april dele af 1. Kompanie under den sikre kommando af Leutnant Apelt, sammen med 34'erne, forsøgte at trænge frem, manglede den nødvendige artilleristøtte. Angrebet blev det fastsatte mål nået og en faldet englænder bjærget, men yderligere fremrykning var umulig mod ilden af mindst et kompagni og tre maskingeværer.

Englænderne var presset i forsvar. Hans håb om angreb lå hos hans allierede. Denne nåede ikke langt. Hurtigere end ved Arras forvandlede dobbeltslaget ved Reims til en taktisk operation. Kæberne i knibtangen ved Aisne og i Champagne gik i stykker på det tyske forsvars stålharde linje inden de kunne nå hinanden. Under krampagtige kampe døde tanken om det store gennembrud den 21. april. Imidlertid ville Nivelles med magt holde den i live med en ny åreladning: han befalede, at den engelske hær endnu engang skulle angribe, men fornyet kraft på det gamle sted. Måske kunne tilfældet, det uberegnelige tilfældige held, bringe hvad nøgterne overvejelser næppe turde håbe.

Derfor øgedes igen artillerikampen som indledningen til et nyt forsvarsslag, som Allenby på ny rev såret langs hele Arras fronten op igen, og Horns kanoner igen forberedte et flankerende fremstød mod Lens. Den planmæssige indskydning af de fjendtlige batterier mod de nye stillinger blev fulgt af korte ildoverfald med alle kalibre især rettet mod forreste linje. Opklarings- og kampeskadriller svævede i lav højde over gravene. Den 20. april hentede infanteriet et fly fra himlen, og den følgende dag styrtede fire fly til jorden efter kamp med fly og efter beskydning fra jorden. Kl. 22 meddelte brigaden, at der måske allerede samme nat kunne forventes et angreb. Maskingeværer blev trukket frem, sikkerhedsbesætninger og spærreilds poster alarmeret. Kl. 0300 beordrede Divisionen forhøjet kampberedskab. II. Bataillon rykkede ind i mellemstilling Sallaumines. Under antrædning blev 6. Kompanie ramt af en fuldtræffer, der berøvede dem dens længe og altid betænkelige fører, Leutnant Bong-Schmidt. Ved hans side faldt Vizefeldwebel Zeller. Leutnant Schröder fra 8. Kompanie førte det førerløse kompagni til fronten. Fra kl. 6 til langt ind i natten lå en uafbrudt virkningsskydning over hele afsnittet. Med 9.000 granater af alle kalibre gjorde Horn det tyske forsvar stormmoden. Knuste dækninger blandes med splintrede hindringer. 11. Kompanie kunne med bange anelser følge, hvordan det høje gitter omkring et ødelagt bryggeri systematisk blev ødelagt. I Avion slog krumbane granater gennem til kældrene. Leutnant Franken og Offizierstellvertreter Prüss fra 2. Kompanie bliver begravet under ruinerne.

Om natten bliver der afløst. II. bliver kampbataljon med 5., 8., 6. og 7. Kompanie i forreste linje, III. Bataillon beredskabsbataljon. Som I. Bataillon i reserve forsøger at komme i ro i mellemstillingen foran Fouquières, bliver den budt velkommen af tungt artilleri. Et sprængstykke kostede Leutnant Selers højre arm.

Igen begyndte det at blive mørkt over månelandskabet som før angrebet den 12. april. Det massive skyderi opløste sig i enkelte skud og tav så fuldstændig. Bag jagende skyer lyste stjernerne. Som det begyndte at blive lyst mod øst og den 23. april dukkede op, blussede slaget op igen. Kort før kl. 6 begyndte trommeilden langs hele afsnittet. Allerede efter 20 minutter brød englænderne i tætte skarer op fra deres grave syd for Einser-Weg og fra Vimy-Riegel, det gamle tyngdepunkt. Foran E 2 og E 4 brød angrebet sammen allerede foran pigtråden på grund af godt liggende spærreild og ilden fra M.G. og infanteri. Oppe på brystværnet ildnede Leutnant Kellner sit 8. Kompanie op, og med succes voksede kræfterne. Støttet af maskingeværer fra 2. M.G.Kompanie blev fjenden mødt med stående skydning, der slog første bølge ned. De efterfølgende bølger blev af spærreilden fra artilleriet holdt nede i og lige foran deres udgangsstillinger. Imidlertid vidste englænderne, hvad det drejede sig om; en større styrke samlede sig i Einser-Weg, hvorfra de efter nedkæmpelsen af tre maskingeværer, trængte ind i E 1 og sendte øjeblikkeligt reserver frem. De svingede herefter mod højre og forsøgte at rulle stillingen op. Hårdt presset i flanke og ryg veg besætningen i E 2 skridt for skridt tilbage, først til E 3, hvor fremstødet blev fanget af fremskudte maskingeværer og presset til jorden. Begge kompagniførere, Leutnant Schütt og Leutnant Kellner, blev såret. Vizefeldwebel Lewin fra 8. Kompanie faldt som forbilledlig fører for sin deling, ramt i hovedet af shrapnel. Fra E 3 blev en stødtrop fra 8. Kompanie sendt frem og vandt i resolut fremrykning igen terræn, men stødte så på en forbitret fjenden. Fra reserver samlet i kældre ved Mineskakt 7, tilgik hele tiden forstærkninger til brohovedet, og det dækningsløse mellemterræn blev konstant holdt under ild fra maskingeværer. Kl. 7 blev 12. og 9. Kompanie trukket frem, hvorunder Leutnant Rehm såres alvorligt. Angrebshold herfra afløste holdene fra II. Bataillon, og kunne flere gange i opofrende kampe trænge frem i nærheden af mineskakten. De var imidlertid ikke i stand til at fastholde stedet, da en stor del af mandskabet måtte indsættes til fremskaffelse af ammunition og håndgranater. Især Vizefeldwebel Pieters fra 12. Kompanie og Vizefeldwebel Schultze fra 9. Kompanie fortsatte ufortrødent angrebet. De fastholdt det erobrede terræn indtil halvdelen af deres folk var gjort ukampdygtige. Til højre for englændernes stilling fastholdt en deling fra 5. Kompanie under Vizefeldwebel Schlüter opofrende en spærring af indbrudsstedet mod syd. 7. Kompanie holdt i mellemtiden i E 4 den hele tiden frontalt angribende modstander i skak. Leutnant Pul Müller meldte ved middagstid:

I mellemterrænet ligger enkelte englændere i granatkratere. Generel afstand til fjenden 3-400 meter. Engelske fly har med disse fremtrængte englændere forbindelse med hornsignaler. Englænderne udlagde herefter røgskydning over bandedæmningen, hvor fly afskød 2 hvide lyskugler. Til de engelske tropper er der en livlig trafik bagfra. Materialer og tilsyneladende også ammunition bringes frem. Man kan se sandsækkekonstruktioner. Det almindelige indtryk er, at englænderne vil trænge yderligere frem.

På dette tidspunkt beordrede regimentet III. Bataillon til at indsætte endnu et kompagni fra Avion-stillingen gennem Divisions-Weg i et angreb fra nord. Under overvindelse af alle terrænvanskeligheder og spærreilds zoner, fik Leutnant Stövhave bragt fire hurtigt sammensatte delinger – herunder tre grupper fra hans lokalkendte 11. Kompanie – og to maskingeværer fra 1. M.G.-Komp. under Leutnant Everke, frem til udgangsområdet. En kraftig vedvarende beskydning af bataljonens kommandostation, hvor alt disponibelt personel arbejdede på klarøringen og armeringen af håndgranater, vanskeliggjorde udstedelsen af ordre.

Med iskold ro rekognoscerede Hauptmann Seip personligt, og stillede de sammenblandede kompagnier klar. Kl. 1930 blev modangrebet iværksat efter en godt liggende artilleriforbereelse, med Kompagnie Stövhave fra nord og fra syd med en styrke samlet af regimentet og støttet af 264'er. Samtidig rykkede resten af III. Bataillon frontalt over åbent terræn frem fra Avion-Riegel. Hovedarbejdet blev udført af den fortræffeligt førte styrke under Leutnant Stövhave, der i aftendæmringen kastede fjenden tilbage krater for krater. Allerede efter 20 minutter kunne styrkerne give hinanden hånden i den generobrede stilling, men kampen fortsatte med øget forbitrelse. Englænderne satte sig energisk til modværge og ingen faldt usåret i hænderne på angriberne. Desto større er deres antal af døde. Alene foran E 1 blev 100 døde og 167 hårdt sårede optalt. Da kampområdet strakte sig indtil 1 kilometer foran stillingen, og tab hos modstanderen var indtruffet allerede under det første fremstød, kan der i alt være tale om skønsmæssigt 5-600 mand. Tre Lewis-maskingeværer, mange geværer blev fundet blandt de døde, foruden skanseværktøj og gasmasker. Succesen mildner egne tab: 33 døde og 86 sårede. Også Vizefeldwebel Schlüter, der til højre havde holdt ud indtil Kompanie Stövhave ankom, blev hård såret netop i sejrens stund.

Dermed var Hornes fornyede angreb ynkeligt brudt sammen. Om forsvarets sejr skrev fører for Gruppe Souchez, General Wichura, i en korpsbefaling den følgende dag:

Gårsdagens angreb med de engelske 46. og 5. Division er under store tab for fjenden fuldstændig mislykket, på den tapre modstand fra 56. I.D. og 80. R.D. og virksomt støttet af 4. G.I.D. artilleri. Hvor det midlertidigt lykkedes fjenden at trænge ind i vores forreste linje, blev de igen kastet ud i hurtigt modangreb fra stødtropper, beredskab og reserver, ved 80. R.D. til tider i seje, forbitrede kampe. 3 officerer, 85 mand og 4 M.G. faldt i vore hænder. Min fulde anerkendelse til fører af alle grader for deres omsigt og beslutsomhed, til infanteriet for deres urokkelighed og deres angrebsånd, til artilleriet for deres fortræffelige støtte.

Det mislykkede engelske flankangreb havde også på et tidligt tidspunkt lammet Allenbys hovedangreb i syd på begge sider af Scarpe. Den nye tyske forsvarstaktik, der under påskeslaget ved Arras endnu ikke havde opnået praktisk erfaring, bestod ved Reims dens første prøve, og havde nu også overfor englænderne vist sig effektiv. De sønderskudte rester af Guémappe og Gavrelle var et karrigt sejrbytte. Udenfor rækkevidde af den første fjendtlige artilleriopmarch var den nye tyske front ubrudt. Foran Cherisy – Oppy – Fresnoy – Acheville lå de nedkæmpede stormdivisioner på jorden. Derfor fejrede hele 6. Armee den 23. april som en stor sejr for forsvare, hvortil den øverstkommanderende sendte sin lykønskning:

6. Armee har i gårsdagens kamp klaret sig fremragende, og deres kammerater ved Aisne og i Champagne ligeledes. Succesen skyldes den sikre, handlekraftige føring, tapperheden blandt alle tropper og det fortræffelige samvirke alle våbenarter. Vores infanteri har endnu engang bevist, at det kan angribe og at den er englænderne overlegen. Jeg udtaler til overkommando, alle fører og tropper i 6. Armee min højeste anerkendelse og min varmeste tak. Fjendens første alvorlige stormløb er brudt. Kæmpe sådan videre, kammerater, så vil sejrpris blive vores.

Sign. Rupprecht, Kronprins af Bayern.

Og til den øverstkommanderende selv gik den kejserlige tak:

Det nye engelske stormløb på slagmarken ved Arras er brudt af Deres tropper! Jeg sender heltene fra Arras og deres vederhæftige fører, der i færdigheder, præstationer og succes har gjort det samme som deres kammeraterne ved Aisne og i Champagne, min og fædrelandets tak! Gud hjælpe fortsat!
Sign. Wilhelm I.R.

Alligevel var Haig endnu ikke overbevist om at have ofret mennesker og granater omsonst. I fire dage hvile og oprustede han igen til et sidste fremstød, fire lange dage, som også kom det tyske forsvar til gode. Feberagtig blev der arbejdet på igen at bringe forsvarsanlæggene i orden. Om natten til 25. april overtog I. Bataillon spaderne fra den udmattede III. og fortsatte arbejdet med friske kræfter. Frem for alt blev en 2. linje påbegyndt og etableringen af dækkede adgangsveje. Den 27. steg ildkampen igen. Ildoverfald vekslede med kontinuerlig beskydning af enkelte stillingsafsnit. 1200 tunge granater landede på banegården i Avion og lagde den og den nærmeste omegn i ruiner. Igen bliver natterne noget roligere. Men i stedet for englænderne var det nu tyskerne, der rejste sig fra graven i en patruljeoperation mod poster i Einser-Weg. Kl. 0315 åbnede pionerer egne hindringer og ryddede pigtrådsspærringen i Einser-Weg. Lige inden kl. 4 lagde artilleriet indbrudsstedet under en sammensat virkningsskydning; Kl. 0430 rykkede stødtropperne frem. Unteroffizier Wazrnchen og Römerhäuser afspærrede med hver to grupper til venstre og højre. Også med to grupper passerede Leutnant Bödecker M.G.-ilden og løb langs Einser-Weg de fjendtlige poststillinger. Leutnant Groth fulgte 100 meter efter stødtroppen med sine sprængladninger. Og som underføringen på vejen Lens-Arras røg i luften, trak alle sig på aftalt signal tilbage, efterladende sig to døde englændere i graven og med et erobret maskingevær og et gevær. Den omhyggeligt forberedte Operation »Berlin«, udført af den nye fører for 1. Kompanie, Hauptmann v. Scherin, var gennemført uden tab af en eneste mand.

Styrken var næppe nået tilbage før det engelske forsvar vågnede op og sendte en hundredfold gengældelse den anden vej. I det dæmrende morgenlys råbte den utrættelige Leutnant Apelt sine folk til våben; som han hen over dækningen kikkede efter tegn på fjendtlig angreb, blev han dødeligt ramt i halsen af en shrapnel kugle. Med ham faldt en af de mest pligtopfyldende officerer i regimentet. Omkring kl. 6 forlagde fjenden sin gas- og virkningsskydning mod det bageste område og artilleriets stillinger. Imidlertid forhindrede det tyske artilleri og M.G.-ild det allerede klargjorte infanteri i at forlade dens grave, eller tvang det til at vende om. Sådan gik det ham denne 28. april langs hele fronten. Det eneste, dyrt betalte, bytte for disse nye anstrengelser var den efter blodige nærkampe, rømmede landsby Arleux på vejen Arras – Henin-Liétard. Efter ildoverfaldet lagde fjenden Mineskakt 7 i E 1 og banedæmningen under 300 granater af største kaliber, og ødelagde alle retableringsarbejderne. Efter endnu en dag under vedvarende beskydning, og efter at have været vidne til en ophidset luftkamp, overdrog I. Bataillon den følgende aften, med bevidstheden om overlegenhed over fjenden, stillingen til II. Bataillon, og gik med 1., 2. og 3. Kompanie i reserve i Montigny-en-Gohelle, men 4. Kompanie besatte mellemstil-

lingen. Den 30. gentog sig den tre kvarter lange morgenhilsen. 100 gasgranater forgiftede Avion. Omkring kl. 6 gik fjenden endnu engang til angreb. Kun foran E 3 nåede det ud over graven. I kamp på håndgranater blev han fastholdt foran hindringen og kastet tilbage. I de rolige nætter arbejdede kompagnierne på udbygning af 2. og 3. Linje, og de stærkt nødvendige forbindelsesgrave.

Det faldt den engelske general svært at give afkald på et succesfuldt gennembrud. Hans sidste strategiske forhåbninger lå i en overraskelses og nedslidningstaktik da en ny befaling fra den allierede overkommando havde annonceret: Et fælles angreb skulle endnu engang hente forårets sejrs laurbær. Ved Aisne indsatte Nivelles selv et tredje fortvivlende stormløb. Haig skulle aflaste og opmuntre ham. Imidlertid var hos tyskerne for længst det åndeløse forvar blevet forvandlet til et overlegent forsvar. Hver morgen lå ødelæggelsesskydningen på de engelske udgangsgrave på det erfaringsmæssige tidspunkt for angreb. Ganske vist rækkede det ikke til nedkæmpelse af artilleriet. Det pløjede jorden op i de første majdage med alle kalibre, mens flyvebomber eksploderede. Den 4. maj mellem kl. 15 og 20 landede 1500 krumbane granater i E 2 og E 4, ødelagde hindringer, fik dækninger til at styrte sammen og forvandlede gravene til et månelandskab.

Da I. Bataillon om morgenen den 5. maj ankom for igen at afløse, kunne den dårligt genkende området. Den relativt rolige dag gjorde det lettere for den at indrette sig, hele tiden overvåget af fjendtlige flyvemaskiner. Alle kampkompagnier udsendte i løbet af natten til den 6. maj patruljer, der nåede frem til den fjendtlige stilling uden at støde på poster. Derimod lå Afsnit D under trommeild fra kl. 0330, der også ramte dele af E. Fjenden trængte ved D 3 ind i den forreste grav og fastholdt her hårdnakket.

III. Bataillon, der netop var ankommet til Montigny til et velfortjent hvil og glædede sig til søvn, megen søvn, vask og aflusning, måtte allerede ved middagstid igen alarmes og rykke ind i mellemstillingen ved Sallaumines, hvor den måtte forsøgte at finde et natleje på trapperne til en af tunneldækningerne. Den kunne her lytte til det rasende artillerislag ikke langt mod syd, hvor et rasende flankangreb havde ramt den tyske linje ved Bullecourt. Men også her knustes de sidste gennembrudsforsøg og udviklede sig til usammenhængende træfninger, der endnu engang også ramte længere mod nord.

Det lykkedes ikke 34'erne ved egen kraft at fordrive englænderne og et modangreb blev udsat. Omfattende patrulje aktivitet sikrede i retning af fjenden. Om natten til 9. maj opdagede Leutnant Bödecker i et gammelt skyttehul en officer og en mand fra den 5. engelske Division død, formentlig ofrene for en tysk gasskydning aftenen i forvejen. Så var III. Bataillon igen moden til at blive indsat mod fjenden. Om natten mellem 9. og 10. maj overtog den igen stillingen, mens I. Bataillon gik i beredskab, men uden deres veltjente kommandør fra felttoget i øst, Hauptmann Schemmann, der først lige før afløsningen igen havde overtaget bataljonen, men under selve afløsningen igen blev såret af en shrapnelkugle.

Erstatningspersonel var ankommet. Den 8. maj kom 197 mand fra II./E.89 og 195 mand fra II./E.90. Dem der blev tildelt III. Bataillon var velkommen arbejdskraft under den videre udbygning af stillingen, og fik en grundig ilddåb under et ildoverfald, der den 11. om aftenen hjem søgte den forreste grav. Leutnant Kynast lev i E 2 hårdt såret og døde den følgende dag.

I morgenstunden deltog tre grupper fra regimentet under Vizefeldwebel Schlecking fra 11. Kompanie i en operation til rensning af de engelske modstandsreder i C 3 og D 1 ved Regiment 34. Angrebet nåede ikke sit mål. Angrebsgrupperne havde store tab, ligesom kompagniet trukket til fra beredskabsbataljonen. Fører for 4. Kompanie, Leutnant Schleif såredes af et M.G. i overlåret og hans kompagniofficer, Leutnant Borchert af en håndgranat. 2. og 4. Kompanie havde under kommando af Leutnant Beuster om aftenen afspærret indbrudsstedet, og havde under en frem- og tilbage bevægende kamp mod en talmæssigt stærkt overlegen fjende forhindret, at D 1 blev rullet op mod syd. Det var øjeblikke af offervillig heltetmod, der kun kunne præsteres af handlekraftige førere og pligttopfyldende mænd. »Jeg og mine fire mand var flade som alle andre, og truede med at gøre os færdige«, beretter Unteroffizier Büdgen fra 2. Kompanie, som for sin tapperhed blev udnævnt til Vizefeldwebel, »da Leutnant Beuster gik frem; vi fulgte øjeblikkeligt. Vores håndgranater forfejlede ikke deres mål, og snart var begge de mistede traverser igen vores«. En fjendtlig samling foran E blev holdt nede af artilleri. 8 døde og 58 sårede kostede denne 12. maj regimentet.

I den følgende nat fastslog officerspatruljer fra alle fire kampkompagnier, at fjenden ikke var tilstede i ingenmandsland, men ivrigt arbejde på sine stillinger. Modstanderen indrettede sig. Kl. 20 blev II. Bataillon fra alarmberedskab ved Sallaumines sendt tilbage i deres hvilekvarterer i Montigny-en-Gohelle. Endnu lå kraftigt artilleri over hele baglandet, men slaget af slut. Efter indledende tab var forårsslaget ved Arras endt med en total forsvarssejr for tyskerne. Som den selvsikre franske gennembrudsplan, hvor Nivelles nedbrudte armeer mellem Lafaux og Maronvillers gik til grunde, lå også det engelske angreb sammenskudt foran 6. Arme

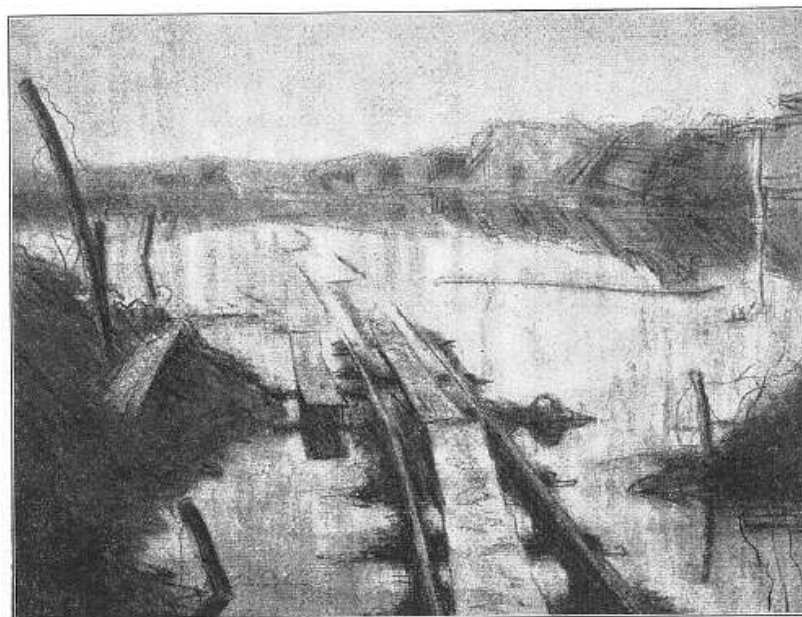
I syv uger havde regimentet ligget involveret i slaget, og havde ikke overladt en meter jord til fjenden – syv uger, der ikke var gået sporphøst over dens kræfter. Den havde mistet af døde 8 officerer og 136 mand, af sårede 9

officerer og 327 mand foran Lens. Yderligere 52 var savnet, for en dels vedkommende formentlig begravet i sænkningerne i den første stilling ved Angres. Udmattelse og overbelastning af kroppen tærer på sundheden; det stadige vagtberedskab, den stadige patruljetjeneste, øjeblikkets spændthed under nærkamp og den langsomme nedslidning under trommeild, hvileløs arbejde i gravene, dårlig underbringelse i beredskabsstillingerne – alt havde gjort tingene nedslidende. Nu da slaget var forbi, kunne alt igen blive godt. Om natten til den 16. maj blev divisionen afløst af 11. Res.Div.. Regimentet overdrog dens stillinger til 156'erne og marcherede til en afskedsøvn i dens hvilekvarterer. den næste dag kørte den mod nord til et land, hvor kamplarm kun spøjte i drømme.

Med sig bragte den sorg over faldne kammerater, som fandt deres sidste hvilested på kirtegårdene I Dourges og Billy-Montigny. Med sig bragte den stolthed over de forgangne sejre og for fremtiden en lykønskning fra den nye Armeefører:

80. R.D. forlader nu 6. Armees kampfront. I den lange tid under dens indsættelse, har den under talrige kampe sejt forsvaret dens stillinger, og tappert imødegået stormløbet af talmæssigt overlegne fjendtlige kræfter. Mine bedste ønsker ledsager divisionen til dens nye bestemmelsessted.

Sign. v. Below

Flandern

Düling

1917

Forår i Flandern (Gent, Langemark)

Som regimentet i midten af maj måned vågnede efter dens syv ugers hårde kampe, hvilede freden over dens mareridts drømme. Endnu lå tågen som et vådt klæde over landet og skjulte udsigten for II. Bataillon i Saffelaere [Zaffelare] og Desterdonck [Densterdonk], III. i Winkel-St.Croix [St.Kruis-Winkel] og I. Bataillon i Wachtebeke. Men som den 17. maj også Regimentsstab og de tre M.G.-kompagnier over Lille, Kortryk og Langerbrück kører mod nord, letter tågen og afslører et sol bestrålet forår.

Flandern.

På den anden side den hollandske grænse, der kun er timer væk, synes freden at puste ind. Tilbage til naturen! Som havde man passeret endnu en port i dette liv og pludseligt befandt sig i en anden verden: blå himmel, grønne spirende marker, blomstrende træer, fuglefløjt, køers brølen, latter fra landsbyens børn – tilbage til naturen, tilbage til mennesker!

Det er uforglemmelige billeder, der her afsløres næsten som hjemmene mod nord, og endnu skarpere på baggrund af den sidste tids oplevelser. Sortbrogede køer flygter for den taktfaste march af grå uniformer og den lange slange af krigsvogne; barnestemmer bærer nyheden om de nærmende krigstræn forud til de middagsstille små landsbyer, strøet ved kanalfærger og vejkryds til den landlige trafik. Tysk udseende mennesker byder velkommen med ord og gebærder, og det bliver hurtigt så hjemligt, at man glemmer at det eventyrlige land stadig ligger på fjendens jord. Af deres flamske ordskat lyder hjemlige strofer, og hvad de siger, handler ikke om dagen og morgendagens krigsfornødenheder, men om vejr og velbefindende.

Militære øvelser passer dårligt til disse omgivelser. De begrænser sig til et par morgentimer, og omfatter grundlæggende opfriskning af det militære håndværk omkring påklædning og våben. Den øvrige tid stod i naturens tegn. Ung som gammel, uanset grader, gik og legede langs de poppelkransede kanaler. Som dagen sluttede fortsatte samværet i de forskellige værtshuse med sang og bægerklang.

Det var naturligt, at denne fred og idyl også anvendtes til feltgudstjenester som Kristi Himmelfartsfesten kom. Den 27. maj – Pinsesøndag, satte den hellige ånd igen freden i forgrunden.

Af den i starten fredfyldt stemning blev vandrelysten snart opdaget. Både tjenestelig og i fritiden begyndte kompagnierne at søge mod Gent langs de grønkransede kanaler, hvorfra man mod aften glad returnerede med smalsporsbanen eller syngende til fods.

Gent var ædelstenen i kronen i disse dages oplevelser. I salene i de statelige huse, i klokketårnets stræben, i de store handelshuse langs Quai aux Heres, de herlige kirker, det drømmeagtige Beghuin kloster lå en urgammel forbindelse med de tyske.

Efter pinsens udflugter blev der lagt nye planer, og denne gang var det frem for alt den gamle hansestad Brugge, der trak i kredsen af interesserede, der endda strakte sig til selve hærledelsen. Der havde allerede tidligere i Tournai fundet en kejser parade for Arras-krigere sted for 4., 6. og 2. Armee, hvor fra regimentet deltog kommandør og adjutant, Hauptmann Seip, Hauptmann Jescke, Leutnant v. Klatz, 7 underofficerer og 7 menige. Kejseren havde personligt i et telegram til Kronprins Rupprecht videregivet sit indtryk, og talt om fortid og fremtid.

På slagmarkerne ved Arras har de under Deres føring kæmpende tropper fra alle dele af Tyskland, i den vanskelige strid gennem de sidste to måneder, bragt Englands krigeriske hensigter på dette sted til standsning. Stålhård vilje og fast tro på sejren lyste fra øjnene på dem, jeg så under min rejse. Den samme følelse besjæler hele hæren. Med mig takker hele det tyske fædreland sine tapre sønner for deres opofrende hengivenhed på vores store tyske sag. Overbring alle førere og tropper denne tak, kombineret med tilliden til, at vi med Guds hjælp også vil afslutte fremtidige kampe sejrrigt.

Man havde næsten glemt, at krigen også her bestemte tilværelsen. Den strategiske opgave, Divisionen i disse velsignede omgivelser skulle løse som »grænsebevogtning«, var ikke særlig mærkbar. Nysgerrig gennemførte den kun få timer lange pilgrimsvandring mod nord, for ved den belgisk-hollandske grænsestation Overslag bag pigtråds- og uoverstigelige elektriske hegn, ved selvsyn at se den officielle fred. Det fik dagens alvor til at vende tilbage og kastede skygger over de solrige dage.

Den 25. maj indløb den førte befaling til Divisionens forskydning, og dage efter drog kommandøren og Major v. Cranach, den nye fører for III./266, afsted til orientering om det nyt frontafsnit. Pinesøndag måtte II. Bataillon endnu engang tilbringe på et jernbanetog. Den 28. og 29. fulgte de øvrige bataljoner med stabe, bagage og tunge våben. Fra Langerbrück, Moorbeke og Selzaete førte »de flamske sporveje« lige ud til fronten, forbi solbeskinnede græsmarker, landsbyer, mennesker. Gent – St. Peter – Deynze – Thielt – Lichtervelde – Staden.

Som det begyndte at blive mørkt lynede det igen på himmelen mod vest, og vinden bragte endnu engang lyden af kanonernes buldren. Pinsen var forbi. Freden forblev tilbage ved Gent. Efter ti dage havde trukket vejret dybt, var regimentet igen kastet ind på skæbnens vægtskål, som den på ny blev indsat i kampen ved Langemark. De ti dage havde genopbygget dens modstandskraft. Den flanderske fred havde fjernet alle fysiske svagheder og sjælelige sortsyn. Og selvom de bageste dele af Res.Inf.Regt. 102 fra den afløste 23. Res.Div. fortalte skrækhistorier om forholdene fremme i stillingen, skabte det ingen gru. Ti dages sol, fred og forår ville holde langt ind i fremtiden.

Da Regimentets stab den 31. maj kl. 9 i Stadendreef, til højre for søsterregimentet 264, overtog kommandoen over Afsnit Pilkem og Het Sas, lå II. Bataillon som kampbataljon allerede to dage i forreste linje, I. Bataillon en dag i beredskab, mens III. Bataillon siden den 30. ved middagstid i Hooglede og Lager Bruhn havde ligget i reserve. 50 mand erstatning fra I./E. 89 udfyldte de sidste huller fra Arras-kampene og bragte regimentets kampstyrke op på 2400 mand.

Et nyt blad var åbnet i regimentets dagbog. De landsbyer og gårde, hvis ruiner den nu var betroet i rammerne af Sixt von Armins 4. Armee var fyldt med den yngste historie, og for evigt knyttet til de tyske ung regimenters heltegerninger. Langemark, Pilkem, Het Sas, Boezinghe, Poelkapelle, Houthulst skoven og Yser-Kanalen var længst blevet fortrolige navne, før i fantasien, men skulle nu i erfaring blive virkelighed. III. Bataillon, der fra sine nødkvarterer i Hooglede snart blev flyttet frem til Lager Schierning, oplevede som de første den særegne vestflanderske-belgiske frontetape. Den brede landevej, der fra Staden fører over sletterne mod sydvest, fører over grønne marker, moser og kornmarker, gennemskåret af tusinder halvskjulte vandløb langs hække og småskove, eller med udsyn til en ensom vindmølle, mens spredte bebyggelser næsten er skjult af træer og buske.

Bebyggelserne er opløst i et net af selvstændige gårde. Samlede reserveenheder er derfor placeret i byggede lejre, der overalt dukker op dårligt skjulte under poppelhegnenes sparsomme løv – nye baraklejre, der giver ekstra belastning af vejene: Schierning, Bruhn, Strombeck, Kokuit. Der imellem gemte sig tagene i Stadenberg, Vieswege og Schaap-Baillie og de sønderskudte rester af huse i Westroosebeke, den sidste jernbanestation inden Langemark.

Langemark – graven for de krigsfrivilliges regiment, der i det sene efterår 1914 blev blodsoffer for den nationale tyske begejstring. Deres laurbær var visnet i heltekransen bag de friske blade, der i 1917 blev vundet ved Lenz. Ruinerne af Langemark var sunket sammen og stenbunkerne nu dækket af græs og småbuske. De grå stumper af kirketårnet, de hule rester af skibet, husenes ødelagte facader, de rustede rester af vindmøllens vinger – alt det havde naturen allerede givet tidens tand. Sårene er blevet ar. Disse ruinbyer tilhørte fortiden, og for dem, der nu betrådte stedet, var det et symbol på deres egen tilværelse. De kunne på denne baggrund mærke, at også de var blevet næsten tre års kampe og nød mere moden og klogere. Mennesker og huse havde lidt i denne by, der stadig forsvaredes af levende feltgrå. Den besøges af bagage, transporter og af nattoget, der på standard jernbane hver nat fra baglandet i nogle minutter besøgte afsnits pionerparken som ny banegård.

Vejen fra Langemark og frem, der hvor poppel-alleen på den anden side Steenbeek, var ødelagt af granater, og endeligt med vejgrøfter og træstumper forsvandt i kraterlandskab, lå den første stilling. Her havde II. Bataillon, der allerede havde mistet 2 døde og 4 sårede, samlet sine første indtryk:

Gravene er gennemgående udbygget og væggene afstivet med faskiner. Den forreste grav er gennemgående. I højre og venstre kompagniafsnit er gravene meget beskadiget af minekasterild. Der er fire adgangsveje i forholdsvis god stand. Indgangene til disse forbindelsesgrave i 2. Stilling (Albrechts-stilling) ligger under planmæssig artilleribeskydning. Hindringer foran højre fløj og midten er god, foran venstre fløj meget beskadiget af minekasterild. Underbringelsen sker i såkaldte »standard-dækninger« som er sammensat af beton-elementer. De kan rumme 3-4 mand, er meget trange og for tiden fugtige. Signalforbindelsen sker gennem ordonnanskæder, lyssignal forbindelser og brevduer. Der er ingen telefon til forreste line, men kun til »Horn« henholdsvis »Tautenzien«. Mad tilberedes i indbygget køkken i Lager Bruhn. Her fyldes den på termobeholdere og med vogn om aftenen kørt til sanitets-dækningen. Her omlades den på tipvogne. Tipvogne kører indtil Horn og for højre kompagni indtil Bredt, hvorfra maden bæres videre. Et særligt madkommando, 1 underofficer og 8 mand pr. kompagni, er til stadighed placeret ved kaffekøkkenet. Kaffe bliver lavet i kaffekøkkenet på Kaffehausweg og på samme måde bragt frem af kommandoen.

Det var første indberetning. Afsnittet hed Pilkem efter den hoben mursten, der lå ved krydset mellem to tidligere landeveje. Her er det usundt at opholde sig i klart vejr, for de engelske granater havde en forkærlighed for disse gamle sår. De kunne hele tiden på ny kaste murstenene rundt mellem hinanden, hele tiden på ny rode op i den ødelagte jord; men de spirende kim i de ødelagte haver var stadig stærkere end granaternes raseri. Mandskabet i de tre M.G.-stillinger Pilkem Ost, Paul og Bismarck, der var indbyggede i udkanten af landsbyen, høstede i morgentågen til støvede jordbær, ribs og solbær, og hver gang kompagniføreren kom på besøg i huset »Hans og Grete«, der rummede et maskingevær, fik han hvide roser stykket i hånden fra denne maskingeværhave i Pilkem. Foran de sidste mursten strakte sig til højre og venstre »Albrecht-stillingen« siksaklinje halvt under og halvt over jorden. Dens fire afsnit Hindenburg, Bismarck, Moltke og Roon er besat af kompagnier fra beredskabsbataljonen. Fra midten af stillingen går skråt fremad, bygget af sandsække og faskiner, livsnerven mod afsnittets sydlige begrænsning, hvor regimentets fire minekastere har fundet plads i Norn (d). Tilsluttende sig mod nord går begge de maskingevær forstærkede kamplinjer i første stilling i det midterste kompagni afsnit Busse (c) og Bredt (b) tæt ved siden af hinanden, mens Afsnit Winterfeld (a) ligger længere væk, til højre for banedæmningen Langemark – Boezinghe – Ypres, mod fronten op ad den udtørrede Yser-Kanal til afsnit Het Sas (y), der var besat af et kompagni fra II./Landwehr-Regiment 388, der var taktisk underlagt regimentet, og som var støttet af seks maskingevær fra 266.

Den generelle situation i stillingen var ikke tillokkende. Grundvandet i det flanderske landskab standsede alt for hurtigt spaden, og det trængte ind i de allerede nævnte betonklodser, disse »standard-blokhuse«, der rystede ved hver nedslag og kun anvendt med berettiget skepsis. Det rejste på et tidligt tidspunkt spørgsmålet om mulighederne for større kamphandlinger i dette terræn.

En sidste befaling fra den udgående 23. Res.Div. fra den 1. juni kl. 0230 gav næring til alle planer, formodninger og forudsigelser:

1. Stigende virkningsskydning mod vores 1. og 2. stilling, hovedsagelig mod Wyttschaete og Messines, ligesom mod opmarchveje og overgange over Lys kanal og flod. Gruppe Wyttschaete forventer fjendtligt angreb i morgen tidlig.
2. Divisionens opretholder skærpet kampberedskab. Bataljoner i hvil skal forberede sig på alarmering. Dens telefonposter, og ligeledes regimentets og brigadens, skal kontinuerligt holdes besat. Enhederne selv skal i første omgang forblive i hvil. Kamp- og beredskabsbataljoner skal informeres om denne befaling og om situationen.

På baggrund af denne meget sigende alarm allerede den første dag efter overtagelsen af afsnittet, måtte staben endnu engang gribe til de endnu kun flygtigt studerede kort. Det viste sig, at Gruppe Wyttschaete lå et godt stykke

væk. Den holdt fronten i den fremspringende bue i den fjendtlige front – Wyttschaete buen – som i syd flankerede ruinbyen Ypres, ankerpunktet i den engelske stilling. Afsnit Pilkem lå derimod nord for den tilstødende, tilbagegående Ypres-bue. Kun ved helt sigtbart vejr kunne kirketårnene i Yser-byen Ypres ses i en kraftig kikkert. Kortene blev igen lagt væk med visshed om at englænderne mod syd i første omgang kun planlagde en lokalt fremstød, men med udsigt til et godt resultat. Den fremspringende bue ville ved en koncentreret beskydning blive forvandlet til en helvedes kedel.

At fjenden ikke forsømte at gøre dette kunne dag for dag høres stærkere som en fjernt tordenvejr. Tankerne til kammeraterne, der på en tilladelse fra den øverste hærledelse om rømning af det truede afsnit, tappert havde svaret »Vi vil holde, endnu står vi fast!«, veg snart af bekymringen for egen stilling. Regimentet havde ikke tid til fordybelse. Artillerikampen syntes at brede sig fra syd, og fra lokale operationer at udvide sig til et nyt storangreb. Allerede den sidste dag i maj lå II. Bataillon under kraftig artilleribeskydning af forbindelsesgrave, af indskydning mod andre stillingsafsnit og en mistænkelig sprængning af flere ræer foran den højre fløj af Yserkanalen. Natlige ildoverfald - den 2./3. juni med 1600 skud mod d, 1100 shrapnels mod c og a, 400 miner mod c – og kraftige beskydninger ved dagslys – således den 3. juni med 2600 granater og 500 miner mod hele afsnittet, stigende patrulje- og fly aktiviteter i det solrige, varme vejr, forstærkede kampsituationen. Også III. Bataillon, der efter en længere omkring vandring den 2. juni blev indkvarteret i Lager Bruhn, Strombeck, Vieswege og Schierning, blev ramt. Kl. 18 blev et fjendtligt fly tvunget til landing i nærheden af Lejr Strombeck, og ved midnat fløj andre i lav højde over samme lejr, hvor de kastede 8 bomber. En blev dræbt og tre såret. Ved middagstid den følgende dag faldt 15 tunge granater mod banegården Schaap-Baillie i nærheden af Lejr Bruhn, kl. 15 krævede et bombeangreb fra fjendtlige fly mod Lager Bruhn og Strombeck endnu engang et dødsoffer. Sådan bredte udsigten til en udvidelse af de fjendtlige angrebsplaner som nyt erstatningspersonel på hver 100 mand fra E.R. 90, II./E.89 og II./E.90 ankom til regimentet.

Svarede disse observationer til de forebyggende foranstaltninger fra den tyske hærledelse?

Om krigssituationen i juni måned skrev Ludendorff i sine erindringer: »I sommers havde jeg naturligvis i første omgang ikke det klare billede over de allerede igangværende fjendtlige hensigter, som jeg i juli og august opnåede«. Og et andet sted: »Først senere så vi det klart«. Nemlig klarhed over de begivenheder, der i mellemtiden havde fundet sted bag kulisserne i den allierede lejr. De fejlslagne april slag, der skulle bringe afgørelsen, havde frem for alt i Frankrig fremskabt en sådan skuffelse, at det foruden et regeringsskifte, havde kastet hele folket ud i modløshed. Ikke mindst fordi også udsigterne for fremtiden syntes dystre. Italienerne havde allerede i tre uger forgæves løbet storm på de østrigske stillinger under det 10. Isonzo-slag, og orientarmeen angreb på Bulgarien var lige så resultatløs. Dermed var kræfterne til den generelle forårsoffensiv forbrugt. I Rusland havde revolutionen kastet et angreb flere måneder tilbage. Over de brudte forårsforhåbninger lyste kun en svag stjerne: Amerika. Den eneste politiske og militære vilje i Paris lå i at få den til at lyse klart og få den bragt ind i krigen.

Anderledes var det i England. Ubådskrigen havde grebet den om halsen og havde ikke givet den tid til uforløste forventninger. Samtidig ville det få verdenspolitiske konsekvenser, hvis landet måtte takke Amerika for dens redning af krigens nød. Derfor rev den med handlekraftig håndroret i det vaklende skib til sig. Dens hær blev frigjort fra den franske overkommando, pressede franskmændene til en fornyet anstrengelse, og forberedte selv planerne til et andet angreb. Med hensyn til område, ville det for England næppe være noget valg. De hårdt trængte livsnødvendigheder for øriget viste ufravigeligt mod Flandern. Herfra udførte de tyske ubåde deres farlige sejlads. Her måtte enhver engelsk offensiv forsøge at ramme fjenden med målet: fjernelse af de tyske ubåde. Ved Armentières stod Plumers 2. Armee allerede foran Wyttschaete. Dertil indsatte Haig nu Goughs 5. Armee ved Ypres og tvang franskmændene til at sende forstærkninger til dens 1. Armee, der indsattes mellem Boezinghe og Noordschoote, hvorved igen belgierne kunne koncentrere sig tæt omkring Dixmuiden.

Den tredje trussel mod de krampagtig spændte tyske forsvarslinjer under de fjendtlige offensiver i året 1917 voksede i de stigende ildkampe.

Om natten fra 4. til 5. juni forlod III. Bataillon dens tvivlsomme hvilekvarterer for at overtage kampgraven fra II. Bataillon, hvorunder Signalofficer, Leutnant Köhler, blev lettere såret af en shrapnel kugle. Under indrykningen fandt 12. Kompanie sit Afsnit d under planmæssig beskydning med tung artilleri. Også andre steder i stillingen led hårdt. Kort før afløsningen slog en fuldtrefter ned i en betonforstærket husruin ved banedæmningen, hvor føreren for 5. Kompanie, Leutnant Schütt, havde sin kommandostation. Den oplagte lys- og infanteriammunition blev antændt, og den veltjente officer blev begravet under ruiner og eksploderende ammunition. Kugle, tromle, flaske og torpedo miner rev forstærkningerne af den forreste linje ned, og indhyllede den på tidspunkter i en stinkende tåge. Feltbaneanlæg, depoter og adgangsveje lå under konstant beskydning.

Over det nervøse kampområde kredsede op til 50 fjendtlige fly og ledte næsten uden forstyrrelser skydningerne med krigsgas mod de tyske batterier, virkningsskydning mod kommandostationer, hvis placeringer i dette terræn ikke ret længe forblev en hemmelighed for modstanderen. Løbegrave styrtede sammen. Kaffehausweg, der var forlængelsen af adgangsvejen, Drygalskiweg, der forbandt kanalafsnittet med Albrecht-stillingen,

Borkeweg, der næsten parallel med livsnerven, trak gennem midten af stillingen, var på lange strækninger ødelagte, især i deres begyndelse. Også II. Bataillons kompagnier i beredskab havde vanskeligheder med at retable- rer de ødelagte dele af graven, især 6. Kompanie i Moltke.

Den 5. juni blev M.G.-ilden i Afsnit Het Sas ved midnatstid afløst af en vedvarende beskydning med tunge miner. Lige ved skillelinjen mellem Landwehr-kompagnerne og Regiment 34 trængte ind en fjendtlig patrulje ind i stillingen og tog tre fanger. Tre timer senere sad en anden patrulje på 20 mand efter et kort bombardement med håndgranater og miner i graven nord for Maskingevær Nora, beskyttet af en stærk spærreskydning. De syntes at være kommet over kanalen ved den ødelagte jernbanebro via de træer, der to dage tidligere var blevet sprængt, og herfra i dækning for ilden rykke frem gennem Sappe 4. Posten kastede en håndgranat mod de opdukkende skygger og faldt tilbage. 9. Kompanie sendte øjeblikkeligt en gruppe frem mod indbrudsstedet fra nord og fra syd, men da maskingevær allerede havde lagt området under ild og en intetanende madhenter gruppe med klappende kogekar havde gjort sig hørbar, fandt de angribende grupper stillingen forladt af fjenden. Efterladte geværer og huer tydede på en flugtagtig tilbagetrækning. En død officer blev bragt ind, hvis skuldermarker bar indskriften »The Welsh Regiment«, hvorimod der ikke blev fundet andet, der kunne give informationer om de involverede enheder. En tysk patrulje havde i mellemtiden omkring kl. 0100 fordrevet en 12 mandstærk patrulje foran den engelske hindring. Efter en kort ildpause om morgenen den 6. juni, viste kampaktiviteterne sig snart som dagene i forvejen. En trykkende juni hede lagde sig over den støvede valplads, og løste sig først sidst på aftenen i et rivende tordenskyld.

Klokken var 2 om natten, da et pludseligt ildoverfald forskrækkede gravbesætningerne. Afsnittet lå igen under kraftig beskydning og igen mest venstre fløj. Lang hele den engelske front kunne man se mundingsglimtene lyse op, følge deres ildhale og se når de slag ned i de tyske stillinger. Lidt efter lidt døde ilden ud til enkelte skud, indtil den igen omkring kl. 4 voksede til et nyt ildoverfald. Røg, gas og tågeskyer steg op fra kraterne og forhindrede udsynet. Og da fjenden en god halv time senere lagde ilden frem, forventede III. Bataillon et angreb. 12. Kompanie påkaldte spærreild. Her og der kunne enkelte englændere ses i ingenmandsland, men artilleri og gravbesætningerne fik dem hurtigt til at søge dækning i kraterne. Patruljer fra 10. Kompanie fandt ingenmandsland frit. Som det blev lyst døde artillerikampen ud, voksede endnu engang i løbet af formiddagen til virknings- skydning med K.T.K. og overlod så hovedindsatsen til maskingeværer, der indtil middag kontinuerligt beskød 9. Kompanie og Afsnit Y så kraftigt, at den til tider overdøvede kanontordenen fra syd.

Det var for mange timer den eneste usikre antydning af situationen dernede, indtil der ved stabene indløb sikre efterretninger: Wytschaete-byen var gået tabt. I den forreste linje lå forsvaret begravet under resultatet af sprængningen af en million pund dynamit. Hen over dette skred det engelske angreb fremad. Koncentreret artilleriild forhindrede ethvert planmæssigt modangreb. Da I. Bataillon, der samme formiddag i Houthulst skoven i badetøj havde lært den omsorgsfulde tyske etape nærmere at kende, blev alarmeret og med sit træn kl. 19 rykkede ind i Lager Krokuit, var Wytschaete og Messines på Plumers hænder. Under den fortsatte fremrykning i nat- tens mørke stødte han imidlertid på uovervindelig modstand, og gravede sig ned foran den nye tyske stilling omkring indbrudsstedet.

Lysglimt fra syd pegede i retning af fortsatte kampe, mens en velgørende ro lagde over de sønderskudte grave i Afsnit Pilkem. Det var over midnat. Leutnant Faach, hvis kampprøvede 12. Kompanie lå i forsvar af Afsnit d fordelt i tre rækker af krater, rester af stillinger og vaklende betonklodser, var netop vendt tilbage til sin betondækning efter en natlig runde, for inden den gryende dag at få en smule hvile. Pludseligt rystede en voldsom eksplosion jorden, og kastede ham ud af halvslummer. Natten var fyldt med dis. »Gas! Gas!« kunne han høre den vagthavende underofficer v. Aspern råbe, som vækkede besætningen i 3. grav og satte alarmeringsapparaterne i gang, mens forfra en gul, sødligt lugtende røg nærmer sig. Leutnant Grupe, som pludseligt var revet op fra sit leje af en pludselig krassen i halsen og kvælende trang til at hoste, alarmerede sin reservedeling. Efter at have anlagt sin gasmaske kæmpede Leutnant Faasch sig frem gennem tåge og mørke. Alle folk var på deres pladser og skød formummet ind i gasskyen. Men som han for anden gang gik fra post til post, så han, hvordan den ene efter den anden tabte sit våben, og hvordan den ene efter den anden faldt sammen uden at være såret. Unteroffizier Deichmann fra 3. M.G.Kompanie, som med sine sidste kræfter slæber maskingevær Dresden i stilling, faldt efter de første skud, bevidstløs ned ved siden af sit våben. Den snigende død gik omkring og hente ubønhørligt alle, der for sent fik sig beskyttet. Og som den tidlige sommermorgen dukkede op og den opstigende sol fik gassen til at spredes mens engelske fly kredsede over stillingen i lav højde, havde døden høste et stort bytte. Leutnant Marx, fører for 1. Deling og med ham 14 mand var bukket under for den ondsksfulde gift, sekunder for langsomt greb til maskerne og satte stillingens sikkerhed over sin egen. Også nabokompagniet – 11. – havde mistet fire mand. Leutnant Henkel fra 11., Feldwebelleutnant Wenzel fra 3. M.G.Kompanie og 87 mand fra tre kompagnier vaklede tilbage gennem de ødelagte løbegrave for at nå forbindepladsen. Med forvildede øjne søger

de at finde vej. Den usikre skæbne i de næste timer, der vil afgøre liv eller død, hang tungt over deres skridt. Besværligt vaklede de fremad. Det blev i stigende grad vanskeligere at trække vejret, synet svigtede og lemmerne mistede deres kraft. Dem der nåede forbindepladsen blev ved middagstid opsøgt af Leutnant Faasch efter at der ved fjenden alt var blevet roligt. Der lå de på række og geled uden synlige sår. Opofrende angstedes Feldhilfs-arzt Lange sig om dem. Heller ikke han kan forhindre, at mange af dem, som på hans spørgsmål om, hvordan det gik, med en rolig latter havde svaret »Det går mig godt, Hr. Løjtnant!«, efter en halv time var død. Mellem de 12, der måtte opgive ånden på forbindepladsens leje af halm, var også Leutnant Henkel. Uhyggelig var denne død, der martrede sine ofre frygteligt. De grøn-gule ansigter var blevet blåsorte. Fra den halvåbne mund, hvorfra der kom en forfærdende luft, stod tykt skum – en maske, der hidtil aldrig var blevet fundet på regimentets faldne, og som ingen nogensinde vil glemme, der hjælpeløst så deres kammeraters død.

Det var et hårdt slag for regimentet. Leutnant Faasch havde betalt med $\frac{2}{3}$ af sit kompagni, herunder næsten hele den gamle grundstamme, der i næsten to lange år under hans kommando, havde været havde været fundamentet for dets succes, og de afsluttende ord i hans melding afslører en sorg i den dybt rystede førers hjerte: »Vreden har vi derfor ikke mistet; men i disse grave her, vil vi ikke genfinde vores gamle muntre sind«

Om aftenen blev resterne af 12. afløst af 4. Kompanie. I. Battalion overtog kampstillingen, mens bag dem regimentets pionerpark ved jernbanen blev skudt i brand af langtrækkende artilleri og slyngede et fyrværkeri af farvede lyskugler og eksploderende håndgranater op i nattehimmelen. Med to grupper forskød 12. Kompanie og med fire grupper 11. Kompanie til Lager Kokuit. På sygestuer, forbindepladser og lazaretter led uerstatteligt mandskab af den snigende gift.

Ypres – Langemark er et historisk område for gasangreb. Siden det sene efterår 1914, hvor de tyske ungdomsregimenter bag en ødelæggende gassky, var trængt frem over de flamske marker til den anden side kanalen, havde gas hørt til et daglig anvendt kammiddel i disse stillinger. Udledning fra gasflasker hørte i mellemtiden til fortiden. Englænderne havde den 8. juni anvendt en ny taktik. For at gøre forsvarsmulighederne så dårlige som muligt, skød de denne morgen fra elektrisk ladede og afskudte batterier ^{*}), på to minutter et halvt hundrede tunge gasminer mod de tyske stillinger, og fortættede gasskyen med to udledninger, der fulgte med halv times mellemrum. En pludselig ændring i vindretningen før anden bølge fra nordvest mod sydvest, og den opofrende indsats fra gravbesætningerne omkring iværksættelse af alarm, forhindrede måske en endnu større virkning.

Endnu en uge gik. Ved I. Bataillon sad gasmaskerne løse. Hyppigt lød gasalarmen i den tætte flamske morgenluft, som ko-klokker i højhalperne, som skibsfløjterne i Hamburg havn. Sved og dug fra åndedrættet løb ned i mundstykket på den inspicerende underofficers maske; brilleglassene duggede og aftørningskludene er hele tiden i brug, men erindringen om 12. Kompanies skæbne holder de besværlige mundkurve for ansigtet. Af og til dukker en ensom post op af tågen med formummet ansigt, slår som advarsel klokkeknebel mod klokken, for så igen efter nogle få skridt at forsvinder i den med klor og svovldioxid mættede tåge. Når så dagen for tågerne til at forsvinde, vågner artilleriet af dens korte søvn, og sender dens i løbet af natten fremskaffede last af jern mod hullerne i det tyske forsvar. I morgentimerne ligger den generelt som strøild over hele afsnittet, om eftermiddagen stiger den til en planmæssig ødelæggelse af stillinger, adgangsveje og batterier. Den 9. juni falder 550 granater, 900 shrapnells og 200 tunge miner, den 11. juni 550 granater, 1500 shrapnells og 170 miner. De tyske patruljer dominerer ingenmandsland, afviser fjendtlige opklaringspatruljer og fastslår en omfattende skansning hos fjenden, men formår om morgenen den 11. heller ikke at trænge ind i hans stillinger.

»Vi kan hver dag forvente starten på en generaloffensiv« var parolen i disse dage. Og mens stillingen skrumper sammen til skyttehuller og mens bevægelser i de over lange strækninger jævne forbindelsesgrave bliver stadig mere vanskeligt på grund af de sammenstyrtede faskiner, vokser ved stabene forberedelserne til den kommende storkamp, som erobringen af Wytschaete-buen kun var indledningen. Sixt v. Armins arme befaling fra den 10. juni gav et indblik i fortid og fremtid på Flandern fronten og dets forsvar:

De hede kampe den 7. juni kostede os vore stillinger i Wytschaete buen. Det er beklageligt, men vi ved nu, at fjenden kun kunne opnå denne succes gennem indsættelsen af mange gange overlegne kræfter, og gennem en massiv udnyttelse af kampmidler af enhver art. Hvad imidlertid de tyske tropper af alle våbenarter og enheder ydede i sej modstand og energiske modangreb under svære ofre, gør også denne dag til en æresdag for os. Min varmeste tak og min fulde anerkendelse til alle medkæmpere fra den 7. juni. I spidsen af en sådan enhed imødeser jeg også kommende begivenheder med fuld fortrøstning.

I mellemtiden blev de første overordnede taktiske forberedelser til forsvarsslaget tydelige. Mens 23. Res. Div. blev trukket frem som reserve foran Staden, blev en ny division indsat til højre. 34'er og II./Landwehr 338

^{*}) Af englænderne kaldt »Livens Projector« oa.

blev trukket ud og erstattet af Res.Inf.Regt 228 og 226, støttet af Regiment 225 som indsatsenhed. 34'erne forskød til Westoosebeke bag den reducerede afsnit med de to søsterregimenter fra den gamle Brigade Monteton. Den 11. juni blev III. Bataillon nødtørftig genopfyldt med 94 mand fra divisionens feltrekrutdepot, og afløste den følgende dag II. Bataillon som beredskabsbataljon. Denne rykkede ind i Kokuit-stillingen og Lager Glücksburg, men allerede den 13. juni blev den trukket frem til Steenbeek sydøst for jernbanen Langemark – Boezinghe. 6., 7. og 8. Kompanie blev trukket frem og lå dækningsløs i gamle kanonstillinger fra det tyske feltartilleri, mens 5. Kompanie placeredes i telte ved banegården Langemark. Hvis situationen tillod det, var der om dagen indre tjeneste og undervisning. Om natten byggede de efter ordre fra brigade, en forsvarslinje i den sydvest- og sydøstlige kant af Langemark. Artilleriet blev ligeledes koncentreret; 5. Kompanie måtte forlade dens tomme stilling til fordel for et af de ankomende batterier, og kom i stedet i bivuak i Langemark slotspark, hvortil også staben forlagde sin kommandostation.

Parallel med disse forstærkninger gik den taktiske udbygning af stillingen. En hemmeligstemplet befaling fra Gruppe Esperen (XII. Reservekorps, General v. Kirchbach) giver et indblik i de fornuftige og omhyggelige enkeltforanstaltninger, der skulle gennemføres, og tyder på en hurtig vurdering af erfaringerne fra forårskampene. Det hedder blandt andet:

1. Den fjendtlige ildaktivitet ligger som hidtil med tiltagende styrke på det sydlige divisionsafsnit (»Moorslede«) og bliver fra midten af Gruppen (»80. Res.Div.«) og mod nord svagere ... De af modstanderen foran alle divisioner nyanlagte grave skal med sikkerhed anses som beredskabsgrave for fjendtlige angreb.
2. ...
3. Det infanteristiske forsvar skal allerede nu i større omfang forlægges til mellemterrænet. Især om dagen skal besætningen i den forreste grav minimeres og begrænses til små poster. Der må formentlig også i H-terræn være områder, der ikke ligger under planmæssig beskydning, og hvor delinger og kompagnier i gamle grave eller i nyanlagte dækninger som minimum er sikret mod sprængstykker. En omhyggelig sløring af sådanne anlæg i terræn (overdækning med teltbaner og vegetation i uregelmæssige former) mod jord- og luftobservation, er et hovedkrav.
4. Maskingeværer i mellemterrænet for stigende betydning med den fremskridende ødelæggelse af de forreste stillinger. Engelske angrebsbefalinger forudsætter bekæmpelse af disse udskilte maskingeværer gennem grupper, lette minekastere eller geværgranater, så snart de bliver erkendt. En sikring gennem infanterigrupper er derfor af særlig vigtighed. Infanteriets lette minekastere skal indbygges i mellemterrænet, så de kan gribe ind til beskyttelse af maskingeværerne.

Regimentet, der altid havde tillagt maskingeværerne stor betydning, anså disse anvisninger som en bekræftelse af egne hensigter. Den 15. juni udgav Oberstleutnant zur Megede en befaling, der forkyndte en ny kampfase for anvendelsen af disse våben:

Efter nu at alle tre M.G.-kompagnier med tilsammen 24 geværer er organiseret i dybden i regimentets afsnit, dels indsat enkeltvis, dels delingsvis, påpeger jeg betydningen af denne indsættelse for den forestående kamp. Denne dybdeorganisation skal danne et fast skelet for den frem og tilbage bølgende kamp indenfor regimentets ansvarsområde. M.G. stillingerne skal danne de punkter, hvortil de i terrænet kæmpende delinger og grupper kan udvigende, finde et fast holdepunkt og søge tilslutning. På den måde vil M.G. stillingerne af sig selv forvandle sig til stærke modstandspunkter.

Under konstante personlige anvisninger fra deres kompagniførere, arbejdede skytterne opofrende på deres nye stillinger og dækninger. Med undtagelse af M.G. Nora, der placeret i højre naboafsnit stadig dækkede kanalovergangen, var alle maskingeværer trukket ud af den forreste linje. Med stadig en delvis tilknytning til stillingssystemet, beherskede foran Albrecht-stillingen Kamp-M.G. Kompagnierne forterrænet fra M.G.-stillingerne Edelsheim, Brecht, Fuchs, Lubeck, Schauenburg, Wiedemann, Moltke. Området fra Albrecht-stillingen til Steenbeek var delt mellem beredskabs- og reserve-M.G. Kompagnierne, hvor førstnævnte besatte stillingerne Paul, Bismarck, Pilkem Øst, Bruhn, Kaffeehaus, Teestube, Franz, og sidstnævnte stillingerne Hans og Grete, Wismar, Rostock, Max og Moritz, Hamburg, Bremen.

Alligevel var der ingen tydelige tegn på, at det ventede angreb var umiddelbart forestående, selvom ingen kunne ane, at slaget først ville begynde 1½ måned senere. Englænderne gav sig tid, belært af erfaringer, og søgte gennem vedvarende virknings- og forstyrrelses skydninger at holde tyskerne alarmeret og at nedslide dem. Ildoverfald på forskellige tidspunkter af dagen skiftede med indskydning og langsom ødelæggelse, der i sær rettede sig mod kommandostaderne. Således blev regimentets kommandostation regelmæssigt lagt under beskydning, gasset og om aftenen den 17. juni ødelagt af en fuldtræffer. Alligevel berettede situationsmeldinger ikke om en stigende artilleriaktivitet. Beskydningen med minekastere gik endda betydeligt tilbage, formodentlig på grund af

en handlekraftig kontrabeskydning. De fjendtlige fly var ganske vist hyppige som tidligere, men om aftenen den 9. og den 11. juni kunne tysk luftmagt nedskyde hver en fjendtlig flyver. Under uddannelsen af skytter ved de lette maskingeværer blev Leutnant v. Klass søret af et sprængstykke fra en luftværnsgranat. Også modstanderens infanteriaktiviteter holdt sig indenfor de normale grænser. Ganske vist kunne man ofte hører lyden af jernbanetrafik bag fronten, og ganske vist blev nye sapper gravet frem, men de hyppige tyske patruljer fandt ingenmandsland næsten altid tom, selvom fjenden stadig var yderst vagtsom.

Denne tidlige koncentration af tropper førte til alle former for ubehageligheder, som åbent og ærligt blev kritiseret i regimentets melding den 20. juni om erfaringerne under forberedelse af kampen:

Opstillingen af enheder til forsvarskamp må ikke ske for tidlig; det bliver for det meste nødvendigt for tiltrukne reserve at bivakere. Tidspunktet for det forestående infanteriangreb må erkendes således, at med tillid til præstationer af enheder og deres fører, opmarch kan ske rettidigt. Hvis et stillingsregiment ugelangt er underbragt under åben himmel, kan der ikke ske bedringer af dens kampkraft; den kan end ikke fastholdes på hidtidige niveau, men må aftage i det omfang de reducerende faktorer gør sig gældende: kraftig hede, vådt vejrlig, ankomst af krigsuerfaren personelerstatninger osv. – Under ugelang opstilling under åben himmel kan kropslig pleje, gasmaske afprøvning ikke gennemføres og bliver derved presserende nødvendig. En overbelastning med næppe nødvendigt skriftligt arbejde skal undgås. I de snævre dækninger, ofte uden dagslys, lader det sig trods alle gode forsæt ikke gøre. Det er udelukket at medtage kommandokontorer; de dermed forbundne vanskeligheder er indlysende. Et regiments taktiske signaltrafik og stillingsaktiviteter udgør kun en del af dens samlede administration ...

Og ganske rigtig. Med bekymring for forsvaret af den hårdt trængte tyske front, var den administrative trafik på vore kommandostationer natten over vokset til det ukontrollable. Foruden de daglige morgen- og aftenmeldinger, tabs indberetninger, opgørelser over forbrug af nærkampmidler, den ugentlige taktiske situationsmelding og den halvmånedlige indberetning over gennemført stillingsbyggeri, foruden indsats- og erfaringsrapporter, situationsbedømmelser og udkast til planer for modangreb, krævede enhver ændring af den strategiske og taktiske situation en lang række særlige indberetninger og meldinger, der ikke i forvejen var påført den overbelastede afleveringstermin: fordelingsplaner for stillingsbesætninger, skitser over anvendelsen af støttevåben, kortskitser over placeringen af kampmateriel- og forplejningsdepoter, forskrifter for signaltjenesten – så skrivemaskinerne stod ikke stille hele dagen, og måtte ofte klapre natten igennem. Uanset for meget disse krav af de højere stabe, under hensyntagen til den truende fare, blev anset for udtryk for tysk grundighed, blev de ikke desto mindre ved enhederne, hvis kommandostationer alle var indrettet i felten, anset som en utålelig belastning, ikke mindst fordi de i sagens natur ikke bidrog det mindste til den taktiske sammenhæng. I en så spændt situation, som her, havde underførere ikke kræfter til både at bære bekymringer over den betroede stilling og udfærdigelsen af utallige skriftlige indberetninger. Når et regiment lå i forhøjet beredskab, og alle kommandostationer lå indenfor rækkevidde af fjendens artilleri, må det skriftlige arbejde naturligvis begrænses til det absolut nødvendige, og alt andet erstattes af tillid til enhedernes årvågenhed. Desto større betydning fik signaltjenesten, der af Leutnant Otto Jürgensen var organiseret med blinksignal forbindelse, radio og jordtelegraf stationer, brevdue slag og ordonnanser i hele dybden af forsvaret.

Af betydning for den følgende tid var imidlertid regimentets andet klagepunkt: den tidlige fremrykning af reservebataljonen. Dens situation var nærmest uudholdelig. Især efter den 19. juni, hvor I. Bataillon efter at have overtaget II. Bataillons bivakplads foran Steenbeek, lå ubeskyttet og unødvendig under artilleriild fra tunge batterier, og under styrtregn og haglbyger fra et vedværende uvejr. De mindre daglige tab akkumulerede sig. Mod slutningen af første halvdel af juni havde regimentet foran Langemark 50 døde og 200 sårede, herunder 3 officerer i hver kategori. Senere blev der fra lazaretterne meldt om yderligere 20 sårede, der var afgået ved døden. Hertil kom yderligere næsten 600 syge, især fra 5. og 8. Kompanie og kompagnierne fra I. Bataillon, der i deres områder ikke kunne tænde bål. Lægerne kunne i næsten alle tilfælde af feber fastslå mave og tarminfektioner som følge af brug af udkogt vand. Med en kampstyrke på 84 officerer og 2.327 mand som udgangspunkt, kunne disse tab overvindes. Langt værre for regimentets muligheder for at opretholde dens kampkraft var imidlertid den kendsgerning, at ingen af dens bataljoner lå i absolut ro. Fra de vanskelige dage i øst og de seneste erfaringer fra Arras, var regimentet vandt til gennem længere tid at holde en stilling uden afløsning, og på tidspunktet af den yderste nød, springe ind i brechen til sidste mand. Men så længe dette øjeblik ikke indtraf, havde man lært at værdsætte, at en del af og til for et øjeblik at være befriet for det umiddelbare ansvar og fare i den forreste linje, frit kunne hæve hovedet og ustraffet nyde luft, lys og sol, for den kommende kamp vedligeholde de medtagne våben, hvile de trætte og forkomne kroppe, og optage det uerfarne erstatningspersonel som organisatorisk del gennem øvelser og fællesskab, og på ny befæste forbindelsen mellem fører og mandskab. Og alene visheden om, at også krig kender arbejds- og feriedage, havde gjort svære stunder lettere at bære.

Med reservebataljonens fremlæggelse, var denne kilde til kræfter, der ikke kan vurderes højt nok, pludseligt udtømt. De svage besætninger i forreste grav måtte udføre en anstrengende vagttjeneste. Gennem den nødvendige frigørelse sikkerhedsbesætninger *), og med afgivelser til ordonnanser og spærreposter, blev der kun få tilbage til at udbedre stillingerne. Og alligevel er det under de herskende forhold næsten at foretrække at ligge i skyttestillingerne i forreste linje, hvor man ind i mellem kunne søge tilflugt i en uskadt, sprængstykket sikker betonbunker, end at bivakere 3 kilometer længere tilbage, tæt under det tyske feltartilleris stillinger i et dækningsløst terræn. På den måde gik det hurtigt ned ad bakke med divisionens kampværdi, uden at der indtraf uforholdsvist store tab. Men den succesfulde engelske nedslidningstaktik tærede kraftigt på den psykiske modstandskraft hos forsvarerne. Koncentreringen kunne ikke forblive skjult for fjenden. De startede en endnu mere succesfuld procedure, og forlagde ilden stadig mere mod de vrømlende tropper i mellemterrænet og foretrak anvendelsen af shrapnels. Gennem en stadig mere omfattende opklaring fra luften, blev de holdt løbende underrettet om belægningsforholdene, og hans fly holdt sig sjældent tilbage for med M.G.-ild at bidrage til nedslidningen af de bivakkerende. Selvom vore egne maskingeværer nu næsten alle var forsynet med de nye cirkelsigtemidler til luftmål, kunne de ikke yde tilstrækkelig beskyttelse. En enkelt gang kunne man ånde lette ud, da på gentagende anmodninger fra Regimentet, den 23. juni pludseligt dukkede 16 tyske kampfly op over linjen under kommando af Freiherr v. Richthofen, og for en dag fejede himlen ren og omkring kl. 15 sendte tre nysgerrige lænkeballoner brændende til jorden. Tabene voksede. Således mistede 3. M.G.Kompanie, der netop med dele af de den 19. juni ankomne 60 mand erstatning fra rekrutdepotet, havde fået lukket hullerne efter gasangrebet, den 22. juni havde yderligere 6 døde og en såret efter en fuldtræffer i køkkenet. Som led i sin generalstabsuddannelse overtog Oberleutnant Ebeling kommandoen i en flere ugers kompagnifører tjeneste.

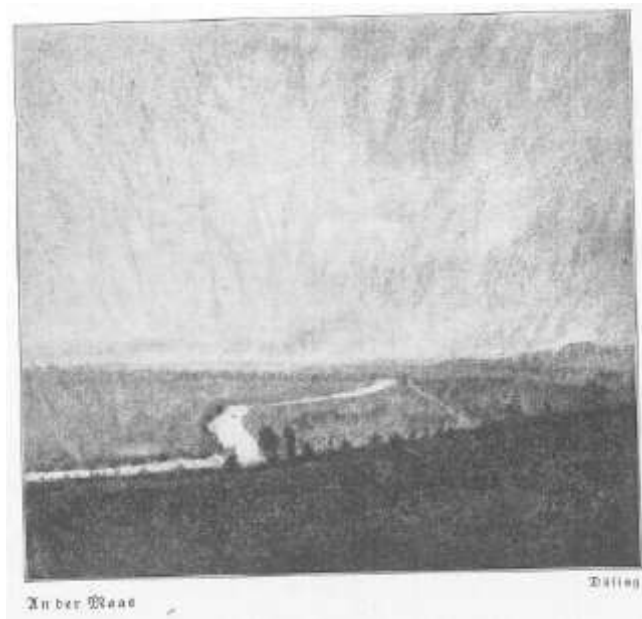
Det kom derfor ikke som en overraskelse, da der den sidste dag i juni indløb ordre til afløsning af divisionen, og den forlægning bag 6. Armee front til Gruppe Vimy, til en periode af opfriskning og uddannelse. 28. Res.Div., der i mellemtiden havde opholdt sig næsten fire uger i en hvilelejr, overtog igen dens gamle stillinger. De fandt dem meget forandret. Systemet af linjer, som den havde overdraget, var revet op og opløst i et antal modstandspunkter, selvom der også i de sidste uger var gjort meget for at reetablere dem.

For de kommende dage ulig meget vigtigere, var der med stor omhyggelighed gennemført en reorganisering af hele afsnittet til det kommende forsvarsslag, der af regimentet fire uger tidligere havde overtaget som ufærdige planer. Til erstatning af størstedelen af de ødelagte stillinger fandt sakserne et forteræn med støttepunkter, hvor de mange ny forskansede og endnu ukendt maskingeværer stillinger med deres sikkerhedsbesætninger dannede ryggrad i forsvaret, og bag denne, den godt forskansede Langemark lå. Og som Res.Gren.Rgt. 100 om aftenen den 23. juni forsigtigt gruppevis afløste I. Bataillon og 24 timer senere II. Bataillon, kunne den med nogen fortrøstning kikke fremtiden i møde. Den 25. juni kl. 10 overdrog regimentsstaben kommandoen over Afsnit Pilkem, og gik en kort periode i bivak ved Stadendreef, mens om aftenen III. Bataillon som sidste del af regimentet, forlod kampstillingerne. Den næste dag fulgte begge bataljoner efter I., der var draget i forvejen, fra Stade over Roulers – Iseghem – Courtrai – Tourcoing – Roubaix 50 kilometer direkte mod syd til Douai og et velkendt område.

Flandern med forår og gas død var historie.

*) Eksempel på fordeling:

a-kompagni:			
Forreste grav		1 underofficer	9 mand som poster
100 meter bag		1 underofficer	17 mand
A2		1 underofficer	8 mand
Bredt	1 officer	2 underofficerer	12 mand
Winterfeldt		2 underofficerer	24 mand
Skillelinje kommando		2 underofficerer	16 mand
d-kompagni:			
forreste grav		2 underofficerer	12 mand som poster
2. Linje		2 underofficerer	11 mand
3. Linje	1 officer	3 underofficerer	24 mand
Horn	1 officer	2 underofficerer	36 mand

1917

På Maas højene (Verdun)

Seks måneder efter ankomsten til den vestlige krigsskueplads returnerede regimentet endnu engang midlertidigt tilbage i etappen. På de forskellige slagfronter var der igen blevet roligere. Kun oppe i nord bryggede heksekedlen under Flandern slaget, og her og der blussede den op i et daglangt, lokalt angreb eller modangreb. Ellers bredte sig en sommerlig stilhed over slagmarkerne. Det var uhyggeligt, men det gav det tyske forsvar et kortfristet pusterum. Langsomt frigjorde hærgrupperne division efter division fra de forskellige fronter. Langsomt forvandlede udmattede bataljoner i øvelsesområder til nye kampkraftige reserver. Og mens der bag horisonten nærmede sig en afgørelse, mens afgrøder nærmede sig høsttid, og nye forberedelser blev gjort til et nyt gevaldigt sommerslag, vendte også regimentet midlertidig ryggen til fronten.

»Til uddannelse« havde der stået i divisionens befaling. Og den var nødvendig. Eksempelvis I. Bataillon bestod af 75 % uerfarne unge rekrutter, der hårdt havde behov for yderligere uddannelse. Og det blev ikke forsøgt i mange timer. De sidste dage i juni bragte kasernestemning tilbage i indkvarteringerne som II. og III. Bataillon havde fået tildelt i arbejderbyerne ved Waziers, mens Stab og I. Bataillon lå i selve Douai. Den 27. juni blev der forrettet indre tjeneste: badning, aflusning, vaccinationer, gasmaske afprøvning, istandsættelse af mundering, rengøring af våben og inspektioner af enhver art fra fodlapper til seler. Den følgende dag begyndte udvendig tjeneste i tordenvej: eksercits og kampøvelser, bane- og kampskydninger, uddannelse på maskingeværer, mine- og granatkastere, telefon- og signalmateriel. 70 mand erstatningspersonel fra rekrutdepoter blev på det store område ved Waziers, sydvest for Fosse Notre Dame øjeblikkeligt kastet ind i fællesskabet i de gamle kompagnier.

Søndagen bragte en ny måned. Morgenen blev af mandskabet anvendt til gudstjeneste i Notre Dame og St. Pierre i Douai og i den lokale kirke i Waziers, mens eftermiddagen blev brugt i fædrelandets tjeneste på øvelsesområderne. Mandagen begyndte tidligt for I. og III. Bataillon. Kl. 5 rykkede kompagnierne ud til en brigadeøvelse. II. Bataillon blev med blandede følelser tilbage i deres kvarterer. For mens de øvrige bataljoner fortsatte krigen på øvelsespladsen, var den blevet trukket ud af den næppe påbegyndte uddannelse og underlagt 238 Infanterie-Brigade med henblik på afløsning. »Bataljonen bliver først 3 dage indsat i beredskabsstilling, så 3 dage i forreste linje, for herefter at blive afløst af en anden bataljon fra R.I.R. 266«, lød befalingen. Og mens mandskabet fra I. og III. Bataillon hvilede ud i deres kvarterer efter øvelsen i terrænet, rumlede II. Bataillon på lastbiler

gennem natten endnu engang i retning af fronten. Turen gik direkte i retning af Arras, 10 kilometer ovenfor Brévières, hvor kampbagagen skulle forblive, til på højde med Vitry-en-Artois langs jernbanen Arras – Douai i Escarpe dalen. Vejen var mere tør end under Alberich-forskydningen i det tidlige forår, og Vitry selv, der den gang havde ligget hel og ubeskadiget, var nu blevet en del af Wotan-stillingen. Siegfried-stillingen, der her på højde med Arras nåede den gamle frontlinje, var blevet gennembrudt, og lagt tilbage til højderne ved Frésnes og Biache-St. Vaast.

Den 4. juli afløste bataljonen I./463 i beredskab. De ny opstillede fire delinger blev underbragt i Wotan-stillingen og måtte om aftenen bære mad frem til artilleribeskyttelseslinjen, hvor 7. h-kompagniet var placeret i dækninger og tunneler, mens 6. som e-kompagni var underlagt K.T.K. og holdt en tværstilling besat lige bag den forreste linje. 8. og 5. Kompanie lå som f- og g-kompagni i mellemterrænet. Om natten stod de til rådighed for Pionerkommandøren til arbejde i nærheden af deres kvarterer, og stillede transportgrupper til fremskaffelse af materialer. Hvor nødvendigt disse var viste sig den 6. juli, hvor bataljonen selv overtog kampstillingen. Først i slutningen af maj var linjen standset her efter voldsomme kampe, og mens regimentet i Flandern glemte de hårde dage ved Arras, havde forårsslaget stadig her sine efterveer. Hele Afsnit B havde endnu ingen gennemgående forreste linje. Kompagnierne c og d – 7. og 8./266 – lå i granatkratere, der kun delvist var forbundne. Navnlig efter d er bevægelser fra bagterræn umulig ved dagslys, da der hverken førte grave eller dækkede adgangsveje over det nøgle, maskingevær bestrøgne landskab. Også til 6., a-kompagniet skulle der hurtigst muligt sættes udbygning af en forbindelsesgrav til e-kompagniet i beredskabsbataljonen, der lå placeret lige bag forreste linje. Syv lette maskingeværer støttede som fast indbyggede våben denne stilling, og muliggjorde at M.G.-kompagniet kunne fordeles på tre linjer.

Bataljonen begyndte godt i den nye stilling. 8. Kompanies lyttepost i egen hindring tog en englænder til fange. Man er ikke fyldt af frygt. Man står sent op her og der. Først når morgentågen er forsvundet træder de engelske artillerister til værk. Beskydningen af de forreste grave med minekastere suppleres med shrapnels, mens et bar tunge granater sendes mod baglandet. I den klare blå eftermiddagshimmel kredsedet et stigende antal fly over stillingen, observerer og leder til skyggerne bliver lange i skyttegravene. Uroen fortsætter ind i aftenen, men fra midnat hersker stilhed, der fortsætter til langt ind i den nye dag.

På den måde går de tre dage ved fronten hurtigt. Med pakkede tornystre afventede kompagniet om natten til den 9. juli på afløsningen, da der pludseligt efter kl. 1 lander et omfattende ildoverfald blandt dem, og fortsætter i en halv times artilleriduel. Med betydeligt forsinkelse ankom så III./463. I det regnfulde mørke hastede kompagnierne bagud. I optagestillingen blev de mødt af kendte hilsener. Her var I. Bataillon ankommet omkring midnat og havde frigjort III./462 til afløsningen. I de første juli uger havde den sammen med III. flittigt øvet i området ved Douai og havde fra den 7. deltaget i en stor regimentsøvelse ved Esquerchin. Nu havde den tilbagelagt samme vej på lastbiler som for en uge siden II. Bataillon, og det er gryende morgen, som den nu vækkede de sovende chauffører for på rumlende hjul at lægge den korte front-periode langs Escarpe bag sig. Perioden havde kostet den 20 døde, sårede og syge. Kl. 0530 nåede den igen arbejderkolonien ved Notre Dame, men fandt uden at finde III. Bataillon. Denne havde på dette tidspunkt allerede en flere timers natmarch bag sig og var blevet indladet i Pont-de-la-Deule. Mens II. Bataillon lagde sig tilrette til et kort hvil, rullede III. Bataillon over Douai, Cambrai, Busigny, Wassigny mod syd parallel med fronten, og så i et skarpt knæk mod vest. Med anstrengte lokomotiver steg de op over Oise-højderne til Hirson. Mens regimentsstaben først på eftermiddagen steg på toget og også II. Bataillon satte sig i march og I. Bataillon i Wotan-stillingen modtog ordre til afløsning, spiste III. sin første varme mad på nordsiden af Ardennerne i Liart. Herfra fortsatte den endnu en halv dag, hilste ved Charleville på Mass, og fulgte dens snoede løb det herlige plateau landskab til Sedan. Sidst på aftenen nåede den efter en kort marchtur til Wadelincourt, dens indkvarterings landsby. Tidligt på formiddagen forstyrrede marchskridt og klapren af køretøjer endnu engang de rejsetrættes søvn. M.G.-kompagnierne søgte på Argonner-udløberen landsbyen Noyers, mens maskingeværerne fra II. Bataillon i modsat retning ved middagstid ankom til Chehery og søger forbindelse med staben, der om morgenen var udlosset i Vigne-sur-Meuse. Dens infanterikompanier blev af regimentet fordelt i Cheveuges (5., 6., 7.) og Frenois (8.). Da også I. Bataillon 24 timer senere, efter losning i Vrigne, blev indkvarteret i Hannogne, var for alle dele af regimentet krigens kulisser væsentligt forandret.

Og denne kulisse var skøn med udsigten til Meuse og til Ardennernes bakker og Sedan. Det var ikke i første omgang brusebade og kantinernes rigdomme, der de følgende 14 dage gentagende gange fik officerer og mandskab til at søge til den gamle Maas fæstning. Det er en stor tysk bedrift, den bærer som historisk åg, hvor den tyske hær for 50 år siden med en jernring kvalte Frankrigs århundreder gamle forhåbninger, og hvor så mangan en skoleferie blev tilbragt. Endnu engang var tyskerne trængt ind i dalen, endnu engang lød støvletrin fra pikkelhuernes poster i det gamle kastel.

Stoltheden over fortiden var nødvendig, for fra Tyskland kom en kold vind fejende, som fik mange til at ryse af kulde. Den ubeslutsomhed, der ramte rigsdagen efter det tydelige afslag fra Ententen på fredsresolutionen, tærede på hærens tro på fremtiden. Og da uvejret i Rigs hovedstaden resulterede i Kansler v. Bethmann Hollwegs styrt, sendte det også sine lyn mod vestfronten og virkede længe truende med dens mørke skyer – indtil den sejrige offensiv i øst ændrede det til fordel for frontkrigerne.

For det meste svandt opmærksomheden for de indenrigspolitiske spørgsmål imidlertid hurtig betydning, for tiden langs Maas var ikke til politiske kandestøberier. Divisionen var tildelt Gruppe Dormoise i 3. Armee, der med 26. Res.Korps forsvarede et stykke af Aisne fronten, og som her skal udvikle sig til en magtfuld indgrebsstyrke. Allerede den 15. juli blev III. Bataillon inspiceret af den kommanderende general Freiherr v. Hügel.

De hidtidige erfaringer fra forsvarskampene havde vist, at meget af det gamle stadig var grundlaget for succes. Hertil hørte træfsikker skydning. Der blev derfor nu lagt særligt vægt på skydefærdigheder, også for de dele, der ikke direkte var involveret i kamp. Til I. Bataillon blev Sanitäts-kompagnie 542, til II. Fernsprich-Abteilung 480 og til III. Bataillon Pionier-Kompanie 82 underlagt med henblik på tjenesten på de skydebaner, der var nyanlagt ved alle kvarterer, mens bjergene returnerede ekkoet af M.G.-Kompagniernes kampskydninger. Skydeuddannelsen og eksercits supplerede feltøvelserne i store enheder. Så blev det levende blandt bakkerne. Infanteriet svedte mellem busk og skov. Sammen med artilleri, kavaleri og pionerer blev opgaver med forsvarskamp løst. Kommandøren var utrættelig i opstillingen af ophidsende øvelsesoplæg; regimentets dagbog lavede også troværdige optegnelser om dette. De lange sommeraftener gjorde plads til mange en kompagnifest med spøg, musik og trofaste tanker på hjemmet.

Pludseligt kom befalingen: Regimentet skulle transporteres til 5. Armee. Altså igen på banen, længere mod syd! Den 21. juli mellem kl. 0800 og 1800 blev vi i Vrigne-sur-Meuse og Sedan indladet. Fire troppetog dampede gennem det uændret skønne landskab, først gennem en del af Meuse-dalen, så langs den snoede biflod Chiers, havde ophold i etapeområdet Carignan, fortsatte over broer og dæmninger, vendte ryggen til Montmédy, fulgte tæt langs den belgiske grænse og sluttede den tre timer lange togtur i Charency.

Der var stadig 15 kilometer at tilbagelægge til fods mod fronten. Skyggerne fra poplerne langs vejen var ved at være lange da M.G.-Kompagniet fulgte efter begge de to første bataljoner. Allerede efter de første serpentiner sving på vejen gav dens køretøjer, opdelt i to afdelinger, fortabt. Skytterne oplevede solnedgangen op ad bakke og ned ad bakke og nåede under taktfast sang den dybt i en dal liggende lille by Marville. Mens solen gik blodrød ned, var der et kort hvil på den nøgne bakke på den anden side Marville. Som solen gik ned, dukkede tagen op og skjulte dale og bakker. I det fjerne høres lyden af hornblæseres tappenstreg, fulgt af koralen »Ich bete an die Macht der Liebe«. Lyden forsvinder, lys tændes i huse. En kuldegysen går gennem de hvilende, og de kommer til at tænke på, at de ikke har noget hjem for natten.

Det går så videre! mens 1. og 2. M.G.Kompanie søger deres bataljoner over det øde bakkelandskab via Delut, er 3. M.G.Kompanie rykket i forvejen i retning af Rupt, da de øvrige på dette tidspunkt først er ved at losse. Natmarch! De faste landeveje går hurtigt over i opblødte skovveje. Natten er buldrende mørk. Lommelygterne flakker over kortene og forsøger forgæves at få vejkrudsen til at passe med vejvisningen. Mudder klæber sig til hjul, hestehove og støvler. Så støder de trætte fødder på en høj kant af opkastet ral, men denne tornevej fører dog i mål. I de første tidlige morgentimer den 22. juli ankommer skytterne til Schlesier-lejren, deler efter en time de uvenlige kvarterer med de efterkommende 9. og 11. Kompanie, mens bataljonsstaben med de resterende to kompagnier fortsætter endnu et stykke til landsbyen Dombas, mens 1. og 2. M.G.Kompanie forstyrre deres bataljons søvn i skovlejren Vittarville. Resten af natten er iskold. Rystende af kulde rykkede folkene sammen i de halvforfaldne barakker, mens hestene må forblive i det våde løb unde åben himmel. Først søndagens solstråler gennem bøgetræernes løb giver nyt mod.

I tre dage med indre og ydre tjeneste giver kendskab til disse egne, der er betydeligt skønnere end de ubeboelige indkvarteringer. Trykkende er kun ensomheden, der ikke giver nogen form for antydning af, hvor det nye indsatsområde måtte ligge. Så man glæder sig over den sommerlige natur og udfører sin tjeneste. Det er med god grund, at der allerede den 24. om eftermiddagen igen befales flytning af kvarterer. En næsten fem timers march tilbage, og de ubehagelige barakker kan udskiftes med venlige landsbykvarterer. Villécloye blev kvarter for regimentsstab og for 10., 11. og 3. M.G.Kompanie, Chauvency-le-Château for I. Bataillon, Velosnes for 7. og 8. Kompanie, Othe for 5., Flassigny for 6. og 2. M.G.Kompanie og endeligt Bazeilles for 9. og 12. Kompanie. I disse landsbyer, som i virkeligheden er renere end gadebillederne giver udseende af, kan man igen se landet. Her, hvor man kan se klippefæstningen Montmédy med sine tårne rager op over morgendisens og høre togene buldre forbi i dalen, føler man sig mere del af verden og øjeblikket end i de isolerede skovlejre.

Endnu engang bliver der øvet og ekserceret sammen med de 340 nye mand, der er ankommet fra divisionens rekrutdepot. Den 27. juli modtog bataljonerne fire lette maskingeværer, et til hvert kompagni, og bevidstheden

om, at disse allerede velafprøvede våben ville blive ejendom i stedet for udlånt, øger de valgte operatørs iver for at trænge ind i dets hemmeligheder. Det var som dannede jernbanernes skinner bro over fædrelandet til kampbrødrene i øst, hvor en ny sommeroffensiv engang havde begravet alle mismodige utilfredse bekymringer derhjemme i en befriende handling. For otte dage siden, hine 19. juli med den tyske fredsresolution, havde de angribende enheder i Galizien hurtigt tilintetgjort de sparsomme angrebsresultater fra de under Karenski forstærkede russere. De var brudt 20 kilometer dybt ind i den fjendtlige front, og var allerede den 25. juli rykket ind i Tarnopol. Om aftenen i kvartererne blev den fremrykkende tyske kampfront fulgt på kort og papir. Minder om påsken dukkede op og fortrængte tanker om fremtiden, og først da III. Bataillon igen fik befaling, der rev den ud af dens øvelser, returnerede tanker igen til de ventende opgaver i vest. Det er stadig mærkeligt roligt her. Ganske vist var der af englændernes angreb i Flandern blevet et udmattende fortsat slag, ganske vist havde hærberetninger i disse uger nævnt næsten alle betydende afsnit langs den franske front, men den store altomfattende Entente-storm, der efter tre krigsår endeligt skulle bringe det tyske forsvar til fald, udeblev. Da også denne måned gik mod sin slutning, lå regimentet allerede fem uger i etapen, og dens forbavselse herover steg samtidig med dens kampkraft og frontegnethed. Der opstod et krav om at løfte sløret for fremtiden og fastslå den formodede skueplads for den næste præstationer. Den nuværende situation langs fronten og transportmulighederne skjulte uendelige muligheder. Og selvom 80. Reserve-Division var tildelt Maasgruppe Ost under General v. Garnier som indgrebsdivision, omfattede frontsoldatens mange rygter hele verdens krige fra Galizien til Flandern. Flandern havde de fleste anhängere, ikke mindst på grund af hærberetningen den 25. juli, der omtalte en forventet aflastningsoffensiv fra englændernes side. I Galizien ville denne komme for sent. De seks tyske divisioner klarede det alene.

Så blev III. Bataillon pludseligt stillet til disposition for Maasgruppe West i forbindelse med arbejde på en bagvedliggende stilling og forberedelserne til en operation »Zähringen«. Dette tvang os til at se tingene ud fra fransk perspektiv og til igen at kikke på det umiddelbare tilhørsforhold til denne del af fronten.

Den bølge af mismod, der efter de mislykkede forårsforhåbninger, ramte de franske folk, var igen trukket væk. Den nye øverstkommanderende, General Pétain, havde ikke til hensigt at lade den franske hær, efter at den havde overvundet åreladningen fra kampene i maj, stå inaktiv, selvom tiden måske endnu ikke var kommet til en genoptagelse af angrebsoffensiven. For at hæve hærens selvtillid var det hans mål at iværksætte begrænsede, lokale operationer, der samtidig skulle være følbare for fjenden. Han henviste til, at Heeresgruppe Deutscher Kronprinz var betydeligt svækket af Flandern-slaget og af afgivelser til østfronten og til Isonzo-fronten, hvilket især måtte gøre sig gældende på skulderpunktet i det tyske forsvar, ved Verdun. Det var med forsvaret af denne fæstning, at Pétain havde grundlagt sit renommé. At for anden gang at gøre den som udgangsområde for en ny, sejrrig angreb, ville øge det franske folks tillid.

Verdun – også etappen ved Montmédy faldt indenfor dens indflydelseszone – som var blevet til grav for ven og fjende, som stadig ikke ville give sig. Tæt ved siden af hinanden står velkendte navne på krigskortet; hver eneste lille gård er omgivet af en verden af død. Siden kronprinsens angreb uden forstærkninger efter at general v. Gallwitz langs Somme for over et år siden blev mere trængende. Den tyske storm var forvandlet til et belejringslag, hvor den tilbageholdte kampenergi rugede som en ulykke. Og selv efter at franskmændene omkring årsskiftet efter månedlange kampe tilbageerobrede de tabte yder forter, var meget stadig uafklaret. Endnu om vinteren bølgede angreb og modangreb frem og tilbage, navnlig på venstre bred af Meuse, og forårsoffensiven kastede sig skrækkeligt over den omsluttede by. Efter at General v. Gallwitz igen overtog sin 5. Armee, der med seks divisioner i forreste linje – fire (2. Landwehr, 206. Infanterie, 213. Infanterie og 6. Reserve) på venstre side af Meuse og to (28. Infanterie og 25. Reserve) på højre side – omklamrede fæstningen, kæmpede han med fjenden om små fordele forud for den store afgørelse. De reducerede antal tropper betingede imidlertid tilførelsen af en indgrebsreserve, som af hærgruppen selv blev opstillet af egne kræfter, idet der fra 1. og 3. til fordel for 5. Armee skete betydelige afgivelser.

Tidligt på morgenen den 28. juli blev de fire infanterikompanier fra III. Bataillon indladet i Chauvency-le-Chateau. De overskred Meuse ad en krigsbro og ankom kl. 16 til Romagne-sous-Montfaucon i 58. Infanterie-Brigades område, der foran i Malancourt skoven lå i forsvar. Mens bagagen kom i bivuak i Ciegés, marcherede 10. og 11. Kompanie til Cunel til etablering af et øvelsesværk og blev om aftenen underbragt i Madeleine-Ferme. 9. og 12. Kompanie blev med det samme med lastbiler bragt til Montfaucon, hvor de efter mørkefald rykkede ind i Hagen-Süd stillingen under beskydning med gas. Her blev 9. Kompanie underlagt Regiment 394 og allerede i løbet af natten sendt til Hütte-Lager til afhentning af miner, mens 12. Kompanie blev sendt til Malancourt til skansning i forreste linje.

12. Kompanie nåede uden tab frem til den tildelte grav i 3. linje, der af den vedvarende regn var forvandlet til en mudderpøl. Dækninger eller anden underbringelse eksisterede ikke. Folkene spændte deres teltflager ud fra

kant til kant af graven, for at være ude af sigt i den kommende dag. Imidlertid fortsatte den kolde regn med at falde hele natten, og fyldt med vand, gav teltflagerne efter og tømte deres indhold ned over folkene. Morgenen var dårligt begyndt at gry før det fjendtlige artilleri vågnede til dåd efter at dens artillerister havde sovet bedre end de rejsetrætte tyskere. Som der omkring kl. 10 var frokostpause under 12. Kompanies udbedring af graven, måtte vagthavende underoffensiv melde om fire tilfælde af dysenteri. En dårligere start. Skulle man her, stolt over en omhyggelig uddannelse, og i troen på at være udset til indgreb på et afgørende sted, skulle man virkelig blot blive lukket ud?

Førerne forsøgte i haglvej at skaffe sig et lokalkendskab til området. Arret af granatkratere kunne begge de to nøgne toppe, nævnt hundred gange i hærbetretninger, ses på mange kilometers afstand i Meuse-dalen. Mort Homme og Cote 304. Både tyskere og franskmænd kendte bakkerne. Sidst havde General v. Francois, fører for Maasgruppe West, for præcist en måned siden på vestsiden af Cote 304 revet et hul på 2.000 meters bredde og 500 meters dybde. Franskmændene, der også på østsiden af bakken fra Esnes til Avoncourt var blevet ramt, gik øjeblikkeligt til modangreb. Mellem den 1. og 17. juli stod kampen om de tabte grave, og det lykkedes dem at tilbageerobre en del af det tabte terræn. De nye forberedelser viste, at kamphandlingerne endnu ikke var afsluttede. 9. Kompanie fortsatte med at bære miner frem. En fuldræffer kostede den 13 mand og sårede 9. 12. Kompanie skansede foran den forreste linje i kamp med fjendtlige patruljer, en stormstilling til Infanterie-Regiment 113. Begge de to øvrige kompagnier besatte støttepunkter i baglandet. den sidste nat i juli gravede 10. Kompanie sig ned i Hessen-graven på Cote 304, mens 11. arbejdede i Infanterie-Regiment 142 afsnit i forreste linje på en udfaldsgrav.

I de tidlige morgentimer den 1. august blev det trætte mandskab vækket af den tyske artilleriforberedelse, og kl. 5 steg stormtropperne op af gravene i Operation »Zähringen«, og kastede igen franskmændene tilbage over 2.000 meters bredde og 700 meter dybde. Bataljonen havde også sin andel af denne succes. Men den blev endnu ikke frigivet. Til sidste mand måtte den bidrage til at fastholde linjen gennem transport af ammunition, materialer og forplejning, og på intet tidspunkt blev den franske gengældelsesild mindre. Næsten forsvarsløs lå den som sikkerhedsbesætning i forventningen af et modangreb under tungt artilleri og omfattende gasbeskydning: staben i Hagen-Süd stillingen, 11. Kompanie i støttepunkt Mecklenburg, 10. i støttepunkt Suche, 12. og 9. Kompanie i hovedmodstandslinjen fra Preussen- over Bohlenweg til Fuchsgraben.

Tilstanden i den hjemløse bataljon på dette tidspunkt fremgår af en beretning fra Hagen-Süd stillingen den 1. august til regimentet:

I strid med afgivelsen til 80. Res.Div. fra 27. 7. 17, efterhvilken anvendelsen af bataljonen skulle ske på en måde, så kampstyrken ikke led skade, er bataljonens indsættelse i arbejde og dens underbringelse sådan, at en reduktion af dens kampkraft ikke kan udelukkes. Kompagnierne arbejdede i de første dage delvist foran den forreste linje med gravning af en stormstilling, dels transporterede de miner, anden ammunition osv. frem til forreste linje. Generelt af ingen af førerne, der fik disse opgaver, orienteret, så kompagnierne på vej til arbejdet også fik betragtelige omveje. Ud over 10. Kompanie, der havde dækninger, ligger kompagnierne uden nogen form for underbringelse dag og nat udsat for vejrliget, der på grund af den vedvarende regn de sidste dage, har gjort sig særlig følelig. Efter ovenstående nævnte natarbejde måtte de efter tilbagevenden tilbringe deres hvileperiode i grave, der står fuldstændig under vand. Ydermere ligger gravene under kraftig beskydning og folkene er også i denne forbindelse fuldstændig uden beskyttelse. Bataljonens tab beløber sig hidtil til 25 døde og sårede (heraf 14 døde foruden 2 døde af gasforgiftning) og 30 hård og let gassyge. Tabet af syge omfatter omkring 100. Uden tvivl bliver troppernes kampværdi og kampkraft på grund af alle disse omstændigheder stærkt reduceret. III./266.

Om disse kampe skrev Ludendorff i sine krigerindringer om disse kampe: »Angrebene ... havde succes. Der indtrådte imidlertid her de samme omstændigheder som på andre steder: det er lettere at erobre under angreb end fastholde det vundne ...« Og derfor blev bataljonens udholdenhed sat på en hård prøve en helt uge igennem. Transporterne til forreste linje ville ingen ende tage; selv med indbygningen af minekastere måtte der hjælpes. Og da den 8. august om aftenen overdrog arbejdsopgaverne til III./264, havde den allerede bidraget til Verdun afgørelsen gennem indsats fulde af afsavn. Arbejdsindsats er forsvindende små poster i bedømmelsen af tropper i forhold til sejrende enheder, der fremhæves i hær- og kampberetninger for deres storm og seje udholdenhed. Men alligevel giver de ofte et mere retfærdig vidnesbyrd af åndskraft end alle laurbær, der klukkes i et heltemodigt øjeblik. Derfor havde den kampprøvede bataljon også her skrevet et nyt blad i erindringsbogen over dens præstationer gennem hine vanskelige dage, hvor den i et ikke mindre blodigt arbejde på Højde 304 og Mort Homme, var i stand til indirekte at bidrage til succes af et lokalt fremskridt. Og de havde fortjent den tilbagevendende sol; da den efter en kort nattehvil i Cleges, sidst på eftermiddagen den 9. august i dejligt vejr, men næsten 200 mand mindre, ankom til Villécloye, var det som en frontenhed blandt etappen.

Her havde man heller ikke været inaktive. Bataljonens M.G.Kompanie havde efterladt personel, der som de øvrige med stor iver havde fortsat uddannelsen på let maskingevær, og havde gennem hyppige kampskydninger ved dag og ved nat tilegnet sig en kampfkraft, der snart skulle blive stillet på en prøve. De havde under mange feltøvelser optrådt som fjender, hvor de to øvrige bataljoner i forbindelse med artilleri, pionerer og signalenheder under livagtige øvelser udbyggede erfaringerne fra forårets kampe.

Imidlertid havde det svært at koncentrere sig nok om den sidste tids tjeneste. Under den fredelige eksercits buldrede det i det fjerne, og heller ikke gudstjenesten om søndagen den 5. august havde undgået lyden af den første kraftige franske artilleriild over de tyske stillinger.

Ludendorff skriver: »Dagene fra den 31. juli til ind i september var stemningen meget højspændt«; det traf også regimenterne, der med den stigende kanontorden hvert øjeblik forventede, igen at blive kastet ind i slagets strømhvirvel. Det ville vare længe, for der kom allerede meddelelser om starten på den engelske sommeroffensiv i Flandern, der havde Langemark som mål, og navnene i hærberetningerne var velkendte. Så ville franskmændene heller ikke forsømme tidligere fremgangsmåde. Når det imidlertid går løs, vil der blive krævet meget af regimentet, for man kunne ikke ustraffet ligge næsen seks uger i »hvil«, det vil sige uden for skud, for III. Bataillons ofre ville ikke fremgå af Hindenburgs kalender. Enkelte materialistisk indstillede glædede sig til den forestående kampe; forplejningen i etappen var ikke tilstrækkeligt for mange holstenske maver til at vare en hel dag, og selvforsyning med områdets kartofler blev straffet hårdt. Officerer rekognoscerede den 4. august marchakser og beredskabsområder ved 28. Infanterie-Division, som stod langs en linje ved Samogneux, på Højde 344 og på Talau ryggen, og som 80 Reserve-Division var udset til at assistere. De fik herved et indblik i den omhyggelige organisation ved Heeresgruppe Deutscher Kronprinz, som Ludendorff havde fremhævet, og som allerede i foråret havde fået den franske forårsoffensiv ved Aisne til at bryde sammen. Foran lå det terræn, man måtte forvente snart ville kræve alt deres beslutsomhed. Længst fortrolige betegnelser som Højde 344 og 326, Côte de Talon blev umiddelbart anskuelig. Formodninger, betæneligheder, forhåbninger steg ud af det egenartede kampterræns udseende, der af kronprinsen selv senere i sine erindringer karakteriseredes: »De næsten tre års vedvarende stillingskamp havde i betydelig grad forandret kampområdet på begge sider. Mens der på forsvarets side kontinuerligt var blevet udbygget et stadig dybere net af stillinger, opstod på den anden side som på næsten alle hærgruppens »storkamp fronter« et omfattende system af angrebsområder. Ved hjælp af disse kunne angriberen forkorte og sløre den tidsrøvende forberedelse til materielslaget. For forsvaret vanskeliggjorde det overvågningen af fjendens angrebshensigter og den rettidige opstilling af forsvarsberedskab«. Alligevel syntes alt at være gjort for at begrænse fjendens succes til et minimum. De mange reservestillinger, Volker- og Hagen-linjerne, dels nyetablerede, dels gamle tyske og franske grave, gav rygrad i et henholdende forsvar; og til støtte for 28. Infanterie-Division, der her på overgangen fra Côte Lorraine til Woevre-sletterne, dannede hjørnesteinen i forsvarsfronten, var der truffet planmæssige forberedelser. Det omfangsrige kortmateriel gav de rekognoscerende officerer oversigt over de formodede angrebsregninger, optegnede muligheder for fjendens succes og egne afgørende modoperationer. I klare befalinger er de direktiver nedskrevet, hvorefter regimentet som højre indgrebsenhed ved de forskellige »scenarier« skulle rykke i udpegede beredskabsområder og herfra indsættes i modangreb. Særlige bestemmelser for signaltjenesten, ammunitionsforsyning og sanitetstjeneste fuldstændiggjorde disse forberedelser, og lod officererne vende tilbage fulde af tiltro, mens franskmændene begyndte at lægge deres stillinger frem mod Talou-ryggen.

Den første uge af august gik. Endnu skete intet, selvom tordenen langs fronten hele tiden forstærkedes. Det blev ubekymret ekserceret videre, mens I. Bataillon endda blev sat i march i retning af Maasgruppe West. Som for 14 dage siden III. Bataillon blev den 9. august transporteret med Maas-banen fra Chauvency på tværs af dalen til Velosnes, hvor den først på eftermiddagen blev udlosset. Og mens III. Bataillon lettet nåede dens gamle kvarterer, marcherede I. Bataillon over Briulles til Skovlejr Bismarck I, tre kilometer nordøst for Nantillois, hvor den blev underbragt i træbarakker. Mens de to øvrige bataljoner om morgenen den 10. august eksercerede videre, begyndte den sit arbejde ved 213 Infanterie-Division, der forsvarede Cote 304. 1. Kompanie skulle bære materiel frem til Reserve-Infanterie-Regiment, 2., 3. og 4. Kompanie byggede dækningstunneler i Hagen-Süd stillingen og på Punkt 250, og 1. M.G.K. anlagde M.G.-stillinger mellem Hagen-Süd og Hagen-Nord stillingen i området ved Cuisy – Malancourt. Selvom der også her er nødvendigt med marcher på gennemsnitlig 2-2½ time, er underbringelsen god og den fjendtlige beskydning ringe.

Den 11. august, mens der ankom 40 M.G.-skytter fra Rekrutdepotet, blev der afholdt en brigadeøvelse, den 13. en kampskydning ved III. Bataillon og der var allerede udsendt regimentsbefaling for en mindre øvelse den 16. august, da – pludseligt sidst på aftenen den 13. august der blev blæst alarm. I forventningen af en marchbefaling svævede alle mellem vågen og sovende. I den stille nat var kanontordenen mere tydelig. Artilleriangrebet var begyndt. Det blev morgen. Kl. 0630 trådte regimentet an. Stab og III. Bataillon nåede temmelig gennemblødt

ved middagstid til Brandeville. II. Bataillon fandt underbringelse Bréhéville lige bag Kriemhilde-stillingen. Dagen gik mod sin slutning bag regnvåde skyer. I de overbelagte kvarterer rykkede alle tæt sammen. Mange tager bevidstheden om endnu en sikker nats hvile med godt humør. De forsigtige gik tidligt til ro; mange havde allerede fået hvilet efter den sidste vagt. Kompagniførere fra III. Bataillon var rede i forvejen for at rekognoscerer den korteste vej til den første beredskabsområde og var endnu ikke tilbage – da der kort før midnat indløb en ny divisionsbefaling:

Regimentet marcherer øjeblikkeligt med to bataljoner til Volker-stilling i Afsnit I, med en bataljon til nye Lejr Straye. Den afløser den i Volker-Stilling Afsnit I indsatte 2. Rekr.Komp. og afgiver herefter 2. kompagnier som permanent sikkerhedsbesætning i Volker-Stilling i Afsnit I. Telefonpost på 338,5 skal besættes. En bereden officer skal øjeblikkeligt som ordremodtager sendes til Divisionens stabskvarter.

Regimentets supplering: Sikkerhedsbesætningen i Volker-stillingen stilles af III. Bataillon. II. Bataillon rykker i den rekognoscerede 2. beredskabsstilling, ligeledes de resterende kompagnier af III. Batl. I. Bataillon rykker i nye Lejr Straye.

Udenfor er det buldrende mørkt. Med lanterner og lommelygter forsøger man at komme i orden. Råben frem og tilbage indtil mandskabet, fordelt over hele landsbyen, igen har fundet deres kompagnier og tilhørende bagage, som til sent på aftenen forgæves havde søgt efter underbringelse. Anden beredskabsområde? Så kan det under omstændigheder øjeblikkeligt fører til kamp, og det er derfor nødvendigt i første omgang at bruge det stadig ringe antal heste til kampbagagen: minekaster- og maskingeværvogne, skanseværktøj og patronvogne, sanitetsvogne og endeligt feltkøkkenet. 3. M.G.K. må også efterlade dette. Med trætte heste og trætte folk går det ind i den begsorte nat. Regnen strømmer ned over den tavse kolonne.

Vejen på den anden side Ecurey var et mudderbad, og også den udbedrede markvej til Etraye forvandlede hurtigt til en eneste stor vandpyt. Men den adskiller for et øjeblik den lange marchorm, der fra alle sider hele tiden øges. I den sønderskudte Etraye kæmper man sig møjsommeligt videre i en pustende, dampende, oversprøjtet kolonne, over hvilken himmelen igen åbnede sine sluser. Mørke erindringer om en lignende nat på tidspunktet for det russiske tøjvej, og man sammenlignede Straye med Pronki. Så blegner fyrværkeriet i horisonten. den gryende dag maler alt gråt i gråt, afslører det mudderindsmurte tøj og afslutter endnu en søvnløs nat. Sangen forstummer. Marchen har allerede varet i fem timer. Så lyder hilsenen foran: »Hummel, Hummel!« foran skovlejren Straye står I. Bataillon op ad træerne. Den havde pludseligt måtte afbryde dens arbejder, havde den 14. om eftermiddagen nået skovlejren Alger- og Solferines Ferme under tilbagemarch over Briuelles, Volosnes, Haraumont, og var nu siden kl. 1 igen på valsen. Begge de to andre bataljoner brølede deres svar på den hanseatiske hilsen og svingede til venstre ad bundløse veje videre i morgengryet gennem Consenvoye skoven langs Konserven-slugten.

Regnen fortsatte. M.G.-vognenes hjul skar dybt i den opblødte jord. Hestene vader i muddersuppen. Tappert tager de gennemblødte skytter fast i hjulegerne. Langs siderne er der store vandfyldte kratere. Ved Jægerkirkegården glider en vogn til akslen ned i muddret. Det sidste strå! Lort! En sidste fælles kraftanstrengelse – bestemmelsessteder er nået. 10. og 11. Kompanie afløser rekrutkompagniet, de øvrige bygger sig sultne og dødt trætte et par træskure overdækket med teltflager mod regnen. Det vil være eftermiddag før feltkøkkenerne får banet sig vej til dem.

213. Infanterie-Division på den anden side floden havde til afsked meddelt dens gæst, I. Bataillon, at fjenden på begge sider af Meuse forberedte sig på angreb. Alligevel antager man i første omgang, at den kraftige artilleriild, der ødelægger løv og nåletræerne, kun var en afledning eller højst en hævn for 28. Inf.Div. fremstød i Courrières skoven, der på dagen for regimentets alarmering havde bragt forvirring i den fjendtlige opmarch. Det primære angreb ville blive rettet mod Mort Homme og Cote 304, eller var det allerede i gang! Og tilsyneladende ville denne offensiv have samme skæbne som slaget i Flandern: det ville drukne i mudder – en udsigt som ikke fylder det omkredsede Tyskland med uforfalsket glæde. Hvad bliver der derhjemme af høsten, der er lige så nødvendig for sejren som modstanden i felten, tænker landmændene i den feltgrå uniform.

Det viser sig imidlertid hurtigt, at skyderiet på højre side af Meuse ikke blot er en afledningsmanøvre. Hele natten til 17. august lå en heftig beskydning af regimentets forreste stilling. 12. Kompanie har regimentets første sårede. Efter en forbigående stilhed blandede et kommende tordenvejr sig med bekæmpelsen af det tyske artilleri, og som det begyndte at blive mørkt, blev »Konservenschlucht« langt under massiv gas. Som vejret klarede op den følgende dags eftermiddag ligger artilleriilden primært over Volker-stillingen og om aftenen sad igen gasmaskerne løse. Det begyndte at blive mørkt mellem træerne, mens røde, grønne og gule lyskugler langs den tyske front anmodede om spærre og virkningskydninger.

Den 15. august havde II. Bataillon bivueret på dens beredskabsplads i Consevove-skoven langs vejen Néuville – Samogneux, men blev sidst på aftenen – med undtagelse af M.G. og Minekaster kompagnierne - beordret tilbage til nye Lager Straye og nødtørfigt underbragt i snævre barakker. Men også her blev de nu nået af det fjendtlige artilleri, der langsomt skød sig ind i baglandet. Middeltung krumbaneild slog ned i de træhytter, der allerede de to foregående dage havde kostet I. Bataillon 1 død og 8 sårede, og nu også rev de første huller i II. Bataillon. 10. Kompanie, der havde mistet deres Offizierstellvertreter Oldenbusch og 2 mand såret, blev sammen med 11. Kompanie den 18. om aftenen under et heftigt ildoverfald mod Højde 344, afløst i Volkerstillingen af 1. og 3. Kompanie, forstærket af fire maskingeværer. Disse kompagnier stod som tidligere til rådighed for 28. Infanterie-Division til etablering af en tværstilling mellem Hagen- og Volkerstillingerne og til anlæggelse af dækninger. Himlen var igen sommerlig og fik et øjeblik folk til at glemme times tryk under et øjeblik pause i kampene. Hasselnødderne modnedes og når solen blinkede gennem underskoven, var her slet ikke dårligt – for så vidt skovens grønne tæppe stadig dækkede over dens beboere. Når man imidlertid ad ridestien stiger op på Højde 338,5 får man bange anelser. I slugterne i dette krater arrede landskab lå gasskyerne. Tungt artilleri faldt over kretten. Langs den langstrakte Højde 344 steg søjler af jord mod himlen. Sorte røgskyer bølgede foran de mange lænkeballoner, der påtrængende nysgerrig stirrede efter tyske gemmesteder.

De hårdeste kampe udspillede imidlertid som tidligere langs højre side af Meuse. Her syntes kanonaden at mørne de tyske stillinger mest alvorlig, og bekymret hvilede observatørens øjne derover mod havet af krudtrøg og gas, der fyldte alle hulninger og brandte omkring de længere væk liggende Mort Homme og Cote 304. Alle-rede om natten, som regimentet gik i beredskab, havde General v. Garnier planmæssigt rømmet den brede Talou-højderyg, der siden februar kun var blevet holdt som en forpoststilling. Efterladende sig fremskudte poster var 28. Reserve-Division gået tilbage til Samogneux.

Dermed var situationen for 6. Reserve-Division, der helt modigt holdt ud på de flade området på den anden side floden, blevet endnu mere kritisk. Stillingen langs vandløbet Forges blev et helvede. Og endnu engang vendte blikket tilbage: flere kilometer bredt åbent terræn fra kanten af skoven til den nye hovedmodstandslinje på den støvdækkede runde bakkekredse – Højde 344. Et modangreb her?! – Fjenden afsøgte med stigende heftighed hele fronten. Der var ikke længere nogen tvivl. Det drejer sig kun om timer. Nu kommer det uundgåelige; man kan kun holde sig parat.

Endnu en urolig nat gik. Solen var tidligt vågen den 20. august, men endnu tidligere er indsatsropperne på benene under det grønne tab af blade. Foran trommer det uafbrudt. Denne kendsgerning fordrev tilsyneladende behovet for at få fuldstændigt udsovet. Man havde netop rømmet lejerområdet da telefonen omkring kl. 8 ringede. Divisionen stiller op til modangreb. Mens II. Bataillon med 2. og 4. Kompanie hurtigst muligt rykkede i 2. beredskabsstilling i syd kanten af Consevove skoven, stod III. Bataillon alarmklar og afventede med højeste spænding nærmere ordre.

Hvad var sket? Hvordan var situationen ved fronten? Hvilke af de forudsete muligheder var indtruffet? Men først to timer senere nåede ordren til angreb fra Major v. Grandachs, som under kommandørens orlov førte regimentet, til bataljonen:

1. Fjenden er trængt ind på Højde 344 og befinder sig allerede på den nordlige skråning.
2. Regimentet angriber sammen med Regt. 34, der går frem til venstre. III. Batl. i forreste linje, II. Bataljon skråt bagud, samme for I. Bataillon. III. Batl. rykker frem over Haumont-Riegel i retning Højde 344. Der tages forbindelse til Regt. 34. Regimentet rykker frem kl. 1015. Batterierne skal sætte sig i forbindelse med bataljonerne.
3. Jeg befinder mig hvor vejen fører ud af skoven – Dækning 109. Hertil meldes når klar.

Præcist kl. 10 trykkede Hauptmann Thiemann, den nye fungerende kommandør for III. Bataillon efter en kort officerskonference, sine kompagniførere i hånden: »På gensyn! Held og lykke, mine herrer!«, og et kvarter senere var kompagnier på vej. Forrest 9., bag ved 12., 11. og 3. M.G.K. og til slut 10. Kompanie. Endnu skjulte skråningen på »Konserven-Schlucht«, men der, hvor den munder ud i den bredere side dal, fik de franske balloner øje på dem i terrænet. Enkeltkolonnen satte hastigheden op. Alle presser sig op ad de sparsomme hække til venstre, men samler sig igen i grupper ved de første granaters nedslag. Pustende maskingeværskytter fra 111er og 109er overhales. Granaterne lander hyppigere og nærmere. Et øjeblik er der frit udsyn fremad. Den furede Krücken-Slugt ligger til højre og fortaber sig i den navnløse slugt, mens Haumont-Slugten fortsætter til Meuse dalen. Hvor de krydser, samledes nedslagene. Kolonnevejen er spærret af to kanoner. Hestene ligger døde i deres seletøj. Længere fremme også de første feltgrå døde i deres blod. Det første *Memento mori* – videre. De døde bliver flere. Hvad skal det? – Videre!

Ilmarch frem langs det skjulende løv gennem dalen, over til venstre mod den sydlige udgang af den navnløse slugt. Så et langt spring til hækken halvvejs oppe, der skjuler en forladt baraklejr. Samling. Puste ud. Pustende samles skikkelserne i sænkninger i jorden. Tæt over kreten fejer det fjendtlige artilleri, sønderriver jorden og sender tusinder af sprængstykker omkring. Hvide skuer springer op og kravler op ad skråningen: Gas! Fremad! I Haumont skoven nær III. Bataillon med 9. og 12. Komp. fra venstre mod højre forrest, 10. og 11. med M.G.-kompagniet bag ved. Det synes at gå godt, den fjendtlige ild forstærke mod højre. Møjsommeligt kravler bataljonsstaben op ad 109'ernes stormsti gennem den tætte skov mod toppen af Haumont-ryggen, krydset i ildtempo et brandbælte, hvor et handlekraftigt batteri 66'er batteri kører frem, forsvinder igen i skoven og frem mod den sydlige skråning. Et par sammentømrede træstammer som dækning. Brigadens kommandostation. Haumont ryggen falder stejlt ned mod »Bauernschreck« sænkningen. Næsten håndgribelig nær rager et sønderskudt bjerg op, som behersker hele kampområdet: Højde 344. Foran ligger et af granatnedslag dampende terræn, hvorover flyene kredser. Der foran, hvor Bauernschreck sænkningen for foden af bjerget munder ud i Samogneux slugten, sender tunge granater med regelmæssige afstande tårnhøje søjler op i den flimrende, gasmættede luft. Den store slagmark synes mennesketom. Kun enkelte gange viser sig skytter, som springer op for så igen at forsvinde i dækning mod sigt og ild.

Så suser der hen over hovederne. Larmende slår et lag ned i skoven, hvor træsplinter og sprængstykker suser omkring. Fremad! Ud af nedslagsområde! Men som staben er på vej ned ad den dækningsløse skråning, slår fjendens spærreild af alle kalibre ned over de udfoldede kompagnier, sønderskyder de fremkørte batterier, spreder enhederne, sønderriver telefonforbindelserne bagud til stabene og lægger en spærring over den fjendevendte skråning. Med besvær får kompagnierne sig frigjort fra denne omklamring. 12. Kompanie trækker mod højre, 9. mod venstre til forbindelsespatruljer fra Regiment 34 for at sikre en samlet fremrykning. 10. Kompanie har allerede mistet en hel deling, 11. Kompanie dens fører, Leutnant Baars, ramt i knæet af et sprængstykke. Offizierstellvertreter Bülck er med sin deling er alene et stykke foran. Staben har mistet forbindelsen til sine kompagnier og til den efterfølgende II. Bataillon.

Det er en solrig middag som Hauptmann Seip modtager regimentets ordre om at forstærke angrebet til højre med tilslutning til III. Bataillon, efter at brigaden havde beordret:

Regiment skal med alle dele fortsætte fremrykningen og viderefører angrebet. Kontinuerlige meldinger om angrebets udvikling. Fremrykningen skal fremskyndes.

II. Bataillons stab rykkede med Minekaster-kompagniet frem til den tilbagebuende del af Haumont-Riegel stillingen øst for den bunke sten, der på kortet fremstød som landsbyen Haumont. Her udgav han kl. 1430 ordre til 7. Kompanie om at følge bag de øvrige frem til Samogneux sænkningen. Et kvarter senere oplyser en melding fra Regiment 109, at modstanderen havde rømmet Højde 344. Derfor blev 7. Kompanie sendt eft4er med besked om at optage forbindelsen fremad og støtte på anmodning fra Regiment 109. Kl. 15 er kompagniet nået Samogneux-slugten – og beskydes kraftigt fra Højde 344. Kl. 1730 udsteder bataljonen udførelsesbefaling efter en ny angrebsbefaling fra regimentet:

III. Batls. angreb skal på ordre fra regiment ikke længere afventes. II. Batl. vender sig øjeblikkeligt med alle dele mod modstanderen på den syd-, sydvest- og vestlige skråning og angriber disse. 7. Kompanie forbliver på højre fløj af forreste linje. 6. Kompanie rykker, hvis ikke bundet af kamp, frem bag højre fløj af bataljonen og angriber her, hvis det er nødvendigt, selvstændigt.

Men det går her på samme måde som ved III. Bataillon. Også II. Bataillon stab mister i det dækningsløse terræn en overgang enhver kontrol over de forreste kompagnier, som efter passage af Samogneux slugten gennem spærreilden blandet kraftigt med gasgranater, bliver liggende lige før målet. Kort efter kl. 1730 melder endeligt 8. Kompanie, at det med dele af 5. og 6., for næsten to timer siden af Regiment 83 havde fået ordre til at samles i Haumont skoven. Næsten samtidig opnåede ordonnanser forbindelse med staben fra III. Bataillon, der allerede omkring kl. 14 var nået den mod fjendeside fremspringende del af Haumont-Riegel stillingen, uden nogen information om dens kompagnier.

Disse havde i mellemtiden med besvær reorganiseret dens sammenskudte grupper. De søgte forgæves forbindelser til højre og venstre for i den uoverskuelige situation at kunne rykke samlet frem, som ved de stigende tab var eneste mulighed for at sikre sig et resultat. Haumont-Riegel, Bauernschreck- og Samogneux sænkningen bragede og dampede. Nedslag af meget tung artilleri, kraftige røg og gasskyer forhindrede udsynet. Bevægelser i fortærrænet var yderst vanskelig. Udsendte patruljer for at finde kommandostationernes placeringer, kom hovedrystende tilbage.

Derfor overtog omkring 10 fører for 10. Kompanie, Oberleutnant Lornsen, kommandoen, og under hans ansvarsfulde indgriben, rykkede kompagnierne igen frem i angreb. Endnu engang slog den sammensatte spærreild ned i dens rækker, som bølge efter følge stormede ned ad den nøgle skråning. Franskmændene anvendte en ny type granater, der sprang med et uhyggeligt brag, høj sprængkraft og udsendte små sprængstykker, der spredtes over hele kampområdet. En træffer rammer 10. Kompanies M.G.-gruppe og mister med Vizefeldwebel Jensen deres sidste delingsfører. Opofrede slæbte de tre usårede skytter deres tunge udstyr videre. Ved 11. Kompanie var der overhovedet ikke længere sabelbærere. Leutnant Freesen måtte efterlades gassyg, begge vizefeldwebler var sårede. Enkeltvis eller i grupper nåede de resterende omkring kl. 19 frem til Haumont-Riegel stillingen. Lettest var de tynde maskingeværsskytter sluppet. Trods spærreild og det tungt materiel, havde de holdt fast ved deres geværer, og kunne nu med overskydning åbne ild mod Højde 344 og de springvis over krete mod Sadlen 326 og ruinerne af Beaumont i dalen trængende franskmænd. Imens lå Offizierstellvertreter Bülck halvvejs på skråningen i kamp uden tilslutning til højre og venstre til sikring som flankesikring af 109'er og 111'er. Resten af deling havde samlet sig til en sidste modstand omkring sanitetsdækningen. Her havde Feldhilfsarzt Lange uden pause siden den tidlige eftermiddag lagt forbindinger. Han havde set sin sanitetsunderofficer Kücking fra 3. M.G.K. forsvinde sporløst for øjnene på grund af en fuldtræffer. Modige sanitetsfolk fra Sanität-Kompanie 22 skaffede hele tiden plads til nye. Under Røde Kors flag bar de flere gange deres jamrende last ad den frie vej til Samogneux og op ad den stejle bakke til Ormont-Ferme. Som det begynder at blive mørkt måtte bataljonen med tungt hjerte trække den tapre deling fra 11. Kompanie tilbage. Haumont-Riegel er nu til venstre den forreste kamplinje.

De to kompagnier fra I. Bataillon havde i mellemtiden kl. 1430 fået ordre til at angribe Højde 344 i et omgående angreb fra vest, hvor de tyske linjer var længst fremspringende. 2. og 4. Kompanie fik i Samogneux-sænkningen forbindelse til 7. Komp., hvor på dette tidspunkt dele af 10. Kompanie var ankommet, efter at disse under fremrykningen til højre havde mistet forbindelsen. Også 7. Kompanie var kommet for langt til højre og stillede sig under kommando af II./110.

Kl. 18 blev regimentet med II. Reserve-Feldartillerie-Regiment 66 under lagt 56. Inf. Brigade, der igen tildelte den Bataillon Höhe fra Res.-Inf. Rgt. 111, og befalede den til igen at angribe kl. 1930. Da kompagnierne var svækkede af de store tab og var blevet meget spredt, da der stadig lå kraftig ild og gas over Samogneux sænkningen, og der ikke blev opnået forbindelse med Bataillon Höhe, blev der ikke opnået resultat af forsøget. Som det blev aften lå kompagnierne forsprængte i Samogneux slugten, blandet med resterne af stillingsbesætningerne, for foden af den tabte bakke. For ikke at mindste enhver kontrol, og for gennem den lange nat i det mindste at kunne yde en vis modstand mod franskmændenes fortsatte fremrykning, trak Hauptmann Thiemann resterne af sin bataljon tilbage i Haumont-Riegel og meldte til regiment:

12. og 9. Komp. som følge af stærke tab til spærreild trukket tilbage i Haumont-Riegel, da kampstilling uden dækning. Til højre og venstre ingen fremme. Angreb kun mulig efter stærkere artilleri forberedelse (nedkæmpelse af de fjendtlige spærreskydningsbatterier). III./266

3. M.G.K. overtog vagten. Kompagniføreren forstærkede den udsatte venstre fløj med en deling under Leutnant Hansen, mens han selv koncentrerede de resterende seks geværer til samlet forsvar. Det var stærkt nødvendigt, da det tyske artilleri var totalt nedkæmpet. Når gule lyskugler steg op over den brune sønderrevne bakke, besvarede blot en enkelt trofast feltkanon anmodningen om hjælp. Stadig hyppigere dukkede fjendtlige skytter op i sadlen mellem bakkerne, hvor de tegnede sig tydeligt mod aftenhimmelen. Her overtog maskingeværerne opgaven med spærreskydningen og skød, hvad våbnerne kunne yde. Tre gange kom der pustende bud fra Regiment 110s huler til kompagniføreren: bataljonsstaben bad indtrængende om, at skydningen fortsatte: maskingeværerne var den eneste beskyttelse mod yderligere fjendtlig fremtrængning, nu hvor artilleriet var sat ud af spillet. Denne succes opmuntrede skytterne. Opofrende ammunitions genforsyning gjorde det muligt her at overvinde nattens krise.

Længere til højre var der uhyggeligt stille. Af og til flakkede en lyskugle til jorden. Midnat kommer og går. Så hviskes der forsigtigt i skyttehullerne langs kretten. Snigende skikkelser dukker op og forsvinder igen. Under ledelse og med støtte fra II./110 gør Leutnant Paul Müller med sin 7. Kompanie, en deling fra 10. under hans navnebror Leutnant Fritz Müller og dele af 4. Kompanie, et sidste forsøg på overraskende at tage bakken. Med anlagt bajonet snubler de trætte folk endnu engang op ad den nøgne skråning. Vil det lykkes? Så – raketter lyser op i mørket, og endnu engang falder ståltæppet foran kretten og river nye huller i de sammensmeltede grupper. Ikke give efter! Fire gange gør de klar til spring, fire gang slår ildhvirvlen dem tilbage. Skrig, kliren af udrustning, dumpe fald! Endnu en sidste klatren op – anden grav bliver nået. Klokker er 3 om natten. Til højre er den unge Vizefeldwebel Dürsing med en deling fra 1. M.G.K. gennem nat og støv trængt op på bakken. Fem meter

foran den fjendtlige post blev han ramt af forsvarsilden med håndgranater og maskingeværer, og hans deling ødelægges. Selv undgår han, hårdt såret, tilfangetagelse ved at lade sig rulle fra krater til krater. Morgenen gryr. Så går fjenden til modangreb. Han bryder igennem til venstre. Fløjgruppen svinger tilbage. Under bitre kampe på håndgranater falder Leutnant Giesler og Vizefeldwebel Kempke. »Til sidste håndgranat«, lader Leutnant Müller annoncere. Så trækker de tapre deres bajonetter. Tre franske grupper i ryggen! »Op – fremad, fremad!« - Igenem! De fjendtlige maskingeværer på bakken skyder. Giftige skyer trækker gennem sænkningen. På med maskerne – igenem! Her falder en, derovre snubler en anden, rejser sig igen, hiver den blindende maske af ansigtet. Luft, frit udsyn. Endelig dækning i Haumont-Riegel. Leutnant Müller melder resterne af 7. Kompanie til sin Hauptmann. Så faldet han gassyg sammen. Leutnant Fritz Müller forsvarer sig fortvivlet med sine egne 1./11'ere bag en gravbarrikade indtil aften, og undviger med resten af delingen under dække af mørket tilbage til bataljonen, hvor han den næste dag overtager 11. Kompanie.

Efter modtagelsen af befalingen fra 56. Inf. Brig. den foregående aften, havde bataljonerne i mellemtiden samlet dens kompagnier; III. Bataillon havde besat Haumont-Riegel, II. Bataillon Hagen-Mitte stillingen. 2. og 4. Kompanie var trukket tilbage til Brabant slugten.

Dermed var modangrebet opgivet, den 20. august afsluttet. En sort dag i regimentets historie. For første gang var det fastsatte mål ikke nået. Før erobringen af kreten var bataljonerne allerede ødelagte og deres kampkraft reduceret. Højde 344 blev nået, men kun af enkelte, små og angrebsivrige grupper, der ikke formåede at fastholde det vundne. Det var i sidste ende grunden til, at angrebet mislykkedes. Eller lå det et andet sted? I den højere føring? Var ikke alt forsøgt, også at forebygge de mindste tab? Var ikke alt i hvert fald blevet omhyggeligt forberedt? Ludendorff nævner efterfølgende i sine erindringer: »på den højre (side af Meuse) havde vi ligeledes ikke kæmpet lykkeligt og alligevel var her ... vel alt muligt gjort for at undgå ethvert fejlslag«.

Regimentet formulerede senere erfaringerne med følgende ord:

1. Fremlæggelsen af indgrebsenheder må tidsmæssigt ske tidligere; hensyntagen til tropperne må ikke spille en rolle. Mens det under infanteriangreb under slaget i Flandern skete alt for tidligt, skete det her for sent, og først om morgenen før det generelle infanteriangreb.
2. Resultatet var at de til generobring af kampgraven indsatte dele af indgrebsdivisionen, stod alt for langt tilbage, og havde fået tildelt beredskabsrum 3-4 kilometer tilbage i det bakkede terræn ved Verdun.
3. Indgrebsdivisionen blev foran Verdun anvendt før kampdivisionens stødenheder, og disse lod sig ikke rive med frem.
4. Overvejsen, at indgrebsdivisioner også skulle støde frem til forreste kampgrav (1. linje, 1. stilling), var ikke blevet generelt anerkendt. Der var langt mere den opfattelse, at indgrebsdivisionen kun kom på tale til kampe bag 1. stilling, og at kampe om 1. stilling i første omgang skulle føres af kampdivisionens reserve.
5. Betydningen af signalmidler er endnu engang blevet erkendt af tropperne.

zur Megede

Dette suppleres af Kronprinsens bedømmelse:

På østbredden var modstanderen, uden at støde på modstand, stormen frem over Talou-ryggen. Føringen og tropperne var endnu ikke tilstrækkeligt skolet i den zonetaktiske praksis, og prisgav for tidligt fordelene af en fremskudt stilling. Forsvaret blev over hovedmodstandslinjen trængt tilbage til en linje Samogneux – Beaumont. Den resterende del af fronten holdt. Terræntabet på den østlige bred forblev ringe, da opgivelsen af Talou-ryggen var en del af forsvarets hensigter.

En for tidlig rømning af fortærrænet, en for sent fremtrækning og for tidligt indsættelse af indgrebsdivisionen – fejl som det nye i denne bundne forsvarskamp tilstrækkeligt undskylder, ikke mindst fordi fjenden på forhånd indsatte sit angreb på denne type af tysk forsvar.

Ludendorff skriver:

Fjenden havde formået at tilpasse sig vores taktik med indgrebsdivisioner. Angreb med vidtrækkende mål, som eksempelvis General Nivelle havde gennemført i Aisne-Champagne slaget, forekom ikke mere. Han var forberedt på vore modangreb, og indrettede sig på dette gennem en vis tilbageholdenhed i udnyttelse af succeser. Dette kunne som en naturlig udvikling på et andet tidspunkt komme os til gode.

Hermed måtte også regimentet forklarer, når der efterfølgende blev spurgt, hvorfor den endnu engang havde betalt med 43 døde, 180 sårede, 26 gassyge og 11 savnede – herunder 15 befalingsmænd.

Set i lyset af den uhyre koncentration af angrebsmidler, specielt en overvægt i artilleri, var fjendens resultat kun meget lille. Med en sådan forberedelse faldt bakken selv naturligvis som en moden frugt, men alle efterføl-

gende fremstød brød med store tab sammen under maskingeværernes forsvarsild. Opgaven, blodigt at begrænse franskmændenes resultater, var helt og fuldt blevet løst.

Og at regimentet også uden problemer havde bibeholdt sin forsvarskraft, viste de følgende dage. 1. og 3. Kompanie, der som sikkerhedsbesætninger var forblevet i Volker-stillingen, blev den 20. august kl. 19 befaleet frem, 3. Kompanie til Brabanter-slugten til disposition for 110'er, 1. Kompanie til Samogneux-sænkningen til Res.Inf.Regt. 109. Den 21. august blev I. og II. Bataillon underlagt Regiment 110, III. Bataillon Regiment 109. Fra denne blev 9. og 12. Kompanie allerede samme aften trukket frem, og deltog kl. 0300 ved II./109 i afvisning af flere fjendtlige angreb. De øvrige kompagnier forblev som reserve underlagt Afsnitskommandør Ib højre, Major Höhne. Mellem kl. 0600 og 0800 blev endnu engang franske angreb på bakken afvist, og 5. og 8. Kompanie indsat ved III./109. Om aftenen forstærkede 10. og 11. Kompanie kamplinjen. Mens maskingeværerne fra 1. og 2. M.G.Kompanie. blev fordelt på kompagnierne, blev 3. M.G.Kompanie. som tidligere samlet indsat på venstre del af Haumont-Riegel, det mest udsatte hjørne af stillingen, hvor franskmændene hele tiden forsøgte at bryde igennem. De var på tærerne, retter efter aftale med kommandøren for Afsnit Ib Venstre, Hauptmann v. Wolff, deres overskydning på højderyggen, og dækker ved anmodning om spærreild, som tidligere, skråningen med samme gode virkning, selvom også det tyske artilleri langsomt var begyndt at komme sig. Fjenden var imidlertid som tidligere overlegen. Specielt omfattende var deres anvendelse af gasgranater. Hver aften dampede Samogneux sænkningen som en suppegryde. Blandt regimentets 36 gassyge var 4 officerer, foruden Leutnant Müller fra II., Leutnant Freese 10., Feldwebelleutnant Grewe 12., Feldwebelleutnant Wenzel 3. M.G.Kompanie., hvilket gjorde officerstabene ved III. Bataillon mærkbar, ikke mindst fordi også Leutnant Schütte såres og Leutnant Groth var blevet syg. Han blev nogle dage efter fulgt på lazarettet af Leutnant Hansen, hvor han i starten af den følgende måned afgik ved døde. Den 23. august var samtlige kompagnier indsat ved stillingsregimentet i forreste linje, mens ved stabene, forkommandoer fra Res.Inf.Regt. 235 ankommer forud for afløsningen samme nat.

Med alle sanser spændte trak kompagnierne i den mørke nat endnu engang tropsvis tilbage efter yderligere tab på 11 døde og 43 sårede. I spring gik det efter et kort hvil på et sikkert sted, snublende forbi skansende infanteri, der inden daggry vil skaffe sig beskyttende overdækning, hastende ad vejen fra Haumont mod Konserven-slugten forbi kolonner og enkeltkøretøjer på vej mod fronten, forbi store kratere, forbi stinkende lig af mennesker og heste, døde madhenter med deres termobeholdere på ryggen, en dræbt M.G. gruppe med deres ammunitionskasser i hænderne. Langsomt fjerner de sig fra uvejret, og efterhånden som de ad de skovdækkede dale hele tiden kommer længere væk, bliver den lynende himmel fjernere og til sidst er kanontordenen kun en fjern, blød rumlen. Da der ikke længere kunne opfattes de enkelte, hårde nedslag, gik der et livsglad stemningsløft gennem rækkerne.

Som morgen gryede, slog de første af regimentets kompagnier deres telte op før den travle etapelandsby Reville i Område af et belgisk civilarbejderkompagni til Kreimhilde-stillingen, og faldt i en drømmeløs søvn ro efter fire søvnløse nætter.

Divisionen blev igen lappet sammen, og da først den 25. august II. Bataillon indfinder sig, er de øvrige i gang med at genoprette det ydre og det indre menneske. Langsomt forsvinder koncentrationen omkring egne personlige oplevelser, og man spørger igen til det samlede forløb af de store kamphandlinger. De sikre, samlende oplysninger mangler. De mest troværdige rygter tegnede et nogenlunde billede af situationen derhen, at fjenden på begge sider af Meuse var brudt ind i den forreste tyske stilling. Som på højre side Højde 344 og Talau-ryggen var gået tabt, førte på venstre side tabet af Mort Homme til, at også Cote 304 måtte rømmes. Ganske vist havde det betydet tab i kræfter og materiel, men omkostningerne syntes ikke at stå i forhold til det opnåede. Eller ville franskmændene fortsætte angrebet?

I den strålende opstigende sol faldt den fjerne buldren. I græsset på skråningen sidder folk og vedligeholder udrustning og våben, så de ved en inspektion af den nye brigadekommandør Oberst v. Schlechtendal og den efterfølgende gudstjeneste overfor den kære Gud, kunne fremstå parate til ny holmgang. Generalmajor v. Monteton, den kære »Blücher« blandt mandskabet, var forsat som fører for en division.

Efter middag kunne man i den flimrende luft sende tanker til hjemstavnen, mens den uafbrudte trommen foran lod nye sorger ane. Havde det ikke være for denne trommen, eller hvis man blod ikke kendte dens betydning, men troet at det var en forbi flyvende humlebi mens man strakte sig velbehagelig søvnløse i græsset. kunne det have været en dejlig søndag. Så bærer vinden en svag, mistænkelig susen. Inden man kan nå at finde en forklaring, brager det ovre fra den anden skråning, og lodret op fra de hvide huse stiger en sort røgsky. Fridagen er forbi. Som en forstyrret myretue kommer derovre på den smalle vej folk løbende, springende, kørende, ridende. Fjenden opsøger fronten, også i denne fjerne dal, og allerede det andet skud finder kirken i den maleriske lille by, der netop har drømt som søndagsfred. Efter det tredje dukker en gulbrun støvsky op over tagene. I fem timer

fortsætter krumbaneilden mod de værgeløse sten, og da de franske artillerister omkring kl. 20 slutter deres dagsværk, titter ruiner og ødelæggelser frem af røgen, der betyder en tidlig aften på en solrig dag. På himlen mod vest trækker det op til tordenvejr, og i skumringen falder de første dråber. Der var lige netop tid nok til at redde de meste uundværlige ting under køretøjerne, så åbner skybruddet sig, som de interimistiske telte ikke kan modstå. Det gennemblødte mandskab havde netop trøstet sig med udsigten til endnu en varm solskinsdag næste dag, da de omkring kl. 22 fuldstændig desillusioneres af en pludselig alarmering. I. Bataillon, der under beskyddningen var fortrukket til den næste dal, hentes tilbage til Reviller; yderligere sker ikke med det første.

I tre timer hiver spændingen i den sjælelige ligevægt hos de gennemblødte. Så er det så vidt. Lommelygter lyser på den første befaling fra den tilbagevendte regimentskommandør. Regnen udvisker blækordene, som modvilligt må tydes:

1. Fjenden er trængt ind i Haumont-Riegel nord for Beaumont og la Wavrille. Fremstødet skal under alle omstændigheder bringes til standsning i linjen Cures-Wald-Riegel – Hellenplatz – Hagen-stilling til Herbebois-Riegel. Hertil sørger 242. Inf. Brig. gennem placering af sikkerhedsbesætninger i nævnte linje. Hertil står til disposition en sammensat bataljon R.I.R. 34 og III./476.
2. Regimentet underlægges 242. Inf. Brig. og når med I. og II. Batl. området Müllerplads, I. Bataillon øst, II. vest for vejen, med III. Bataillon i området syd for Flabas. Til transport står lastbiler klar kl. 0200 i nordkat Revile mod Ecuirey ...

Situationen var fuldstændig uafklaret! supplerer adjudanten, som III. Bataillon kl. 0200 står klar i nordkanten af Reville og en time venter på lastbilerne i total mørke og silende regn. Så starter en eventyrlig tur til fronten.

I de til sidste millimeter udnyttede lastbiler kan man end ikke se ham, der træder dig over de iskolde fødder. Man kan kun se den nærmeste lastbil, når man i et vejkryds glidende overhaler den – en skæbne, der i næste vejsving med sikkerhed gentager sig. Et held, at de bayriske chauffører så hjerteligt forstår at bande. Dette halsbrækkende skuespil vare ved, indtil den gryende dag betyder at chaufførerne tydeligere kan se de halvt til mudrede rester af køretøjer og heste kadaver, der halvvejs spærrer vejen. Den regntunge morgen er uhyggelig stille, som kompagnierne foran de første husfundamenter i Flabas klatre ned fra de rystende lad, glade for igen at stå på egne ben, og ad landevejen bag de øvrige bataljoner når deres beredskabsrum. Det drypper på hjelmen fra et skilt med den bydende advarsel: »Giv Agt! Vejen ligger under ild!«. Det gør den, gud ske lov ikke på dette øjeblik. Over den nye dag lå udmattelsens ro. Kun det tyske artilleri på begge sider gør af og til som vagthunde.

På beredskabspladsen forsøgte de overtrætte folk at finde ly i rester af lejren og træhytter, i våde dækninger og interimistiske telte. Besked fra brigaden, at Beaumont efter hårde kampe igen på tyske hænder, opmuntrede en smule. Mens opklaringshold undersøgte adgangsvejene til Afsnit d og x, afventede resten halvvejs mellem søvn og vågen på yderligere ordre, og på de til om aftenen bestilte feltkøkkener. Den uregelmæssige skydning med artilleriet hørte til sidst helt op, og med den også regnen. Ro før solnedgang. Afsnikskommandøren frygtede: ro for en ny storm. Som det blev mørkt blev I. Bataillon på ordre fra 242 Inf. Brigade trukket frem til Hesselplatz, mens III. overtager I. Bataillons plads. Den dampende ærtesuppe blev hurtigt kastet ned i de knurrende maver, det eneste opmuntrende i dette våde ubehag! For igen græd himmelen og gjorde i den kulsorte nat både forsvar og angriber til spøgelsesagtige skikkelser. Lyskugler, rød, grøn gul! Spærreild her og der! Kraftig beskydning og udbredte gasskyer hjemsøger Hessenwald, og jager I. Bataillons mandskab fra den ene nødtørftige dækning til den næste. Prisen er en død og to sårede, herunder Offizierstellvertreter Kleesch fra 1. Kompanie, mens III. Bataillon uden tab til artilleri når igennem og åndeløs forsvinder i de få vandfyldte dækninger i den dybt nedskårne Volker-stilling.

For 1. Bataillon er livet ikke let. Efter af den 28. august frem til formiddagen havde ligget under beskydning med brisant- og gasgranater, og igen havde haft tre døde, måtte Oberleutnant Lornsen, der havde overtaget kommandoen efter den syge Hauptmann Jeschke, ved midnatstid bringe beredskabet frem til Coeur- og Karoslugterne, for at assisterer Regiment 474 mod de fjendtlige angreb. Den efterlader en død, 13 sårede og 27 gas-syge under vejs, mens II. besætter Hesselplatz og underlægges Regiment 275. De to følgende dage blev regimentet for en gang skyld forskånet for alarmbefalinger. Officerspatruljer rekognoscerer for beredskabspladser og adgangsveje for at kunne forberede regimentets rolle som indgrebsenhed i Afsnit II af Volker- og Hagenstillingerne. En dag forløber uden tab, den næste koster tre døde og tre sårede. Den sidste aften i august bringer endnu engang III. Bataillon i fronten. Om natten afløser den I./476 i Afsnit C – Haumont-Riegel ved Anglemont Ferme. En fuldtræffer ramte staben ved Müllerplatz. Otte døde, vire sårede! Kl. 0400 er afløsningen afsluttet. 8. og 9./34, der til spærring af Samogneux-sænkningen ligger i Cures-slugten, underlægges bataljonen, mens II. Bataillon trækkes frem til Müllerplatz.

De tre første dage af september udviser ingen særlige hændelser, men alligevel faldt 6 døde og 18 sårede som offer for pludselige ildoverfald. Da regimentet om morgenen den 4. september blev afløst af 242. Infanterie-Division, og I. Bataillon rykkede til Rotzoll-skoven, II. til Kiefern-slugten og III. Bataillon til Namenlose slugten, var tabene blevet mærkbare. Kompagnierne havde kun delingsstørrelse, som de to følgende dage blev sendt til skansning i den delvist kun planlagte Hagen-stilling: II. og III. Bataillon mellem kl. 18 og 01 i Haumont skoven, I. Bataillon mellem 20 og 02 på Müllerplatz. Der lå kraftig strøild over barakker og dækninger, der på ny kostede 12 mand livet og sårede 22. Kl. 19 lød alarmerne endnu engang, da 33. Res.Div. i Afsnit III og den endnu i stilling liggende 28. Inf.Div. i Afsnit IV forventede et nyt angreb, og også 242. Inf.Div. var truet. I øsende regn og oplyst af lyn rykkede III. Bataillon ind i Caures-slugten med ordre til selvstændig modangreb mod det fjendtlige indbrud, II. Bataillon i Kiefern-slugten (8. Kompanie forblev som sikkerhedsbesætning i Volker-stillingen), og I. Bataillon på Müllerplatz.

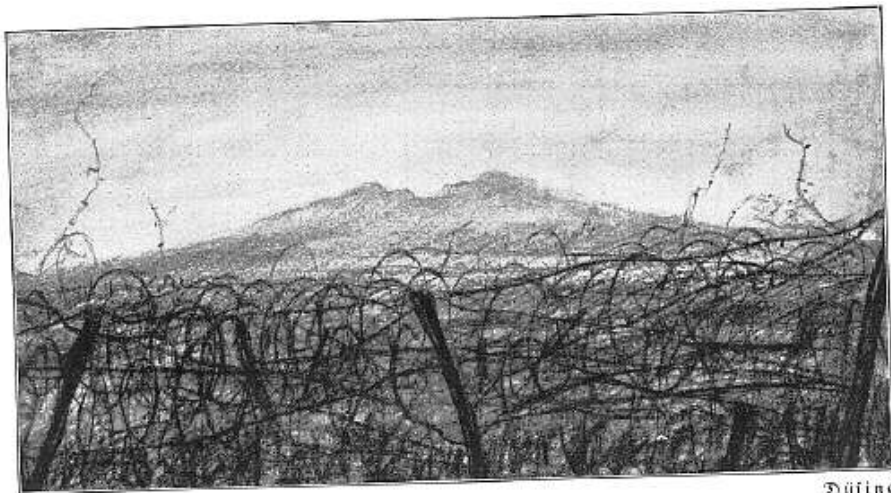
I overfyldte dækninger afventede III. Bataillon indsættelsen. Alarmerende meldinger fra fronten, at afsnittet lå under den voldsomste beskydning, forhindre søvnen. Iført fuld udrustning, siddende på håndgranatkasser, spiller officererne skat i lyset af et talglys. Kl. 18 meddelte 242. Inf. Brig., at et fransk angreb på Højde 226 var i gang. Hurtigt står alle klar i dækningens udgang, hurtigt er der optaget forbindelse med den ligeledes deltagende II./127, hurtigt var 11. Kompanie sammen med en deling fra 10. trukket frem til Haumont-Riegel stillingen til sikring af højre flanke og et kommando til sikring af skillelinjen til Regiment 476 i Bauernschreck sænkningen sendt af sted. Så ringer telefonen: »Efter kraftig ildforberedelse angreb fjenden i Afsnit c, men blodigt afvist af gravbesætningen«. Og endnu engang stiger ildstormen med den nye morgen. Den slår ned i de tre kompagnier fra II. Bataillon, der for natten er trukket frem i den sydlige kant af Haumont-skoven, hvor de forgæves søger efter dækning i den kun antydede Hagen-stilling. Offizierstellvertreter Bethge fra 2. M.G.Kompanie og fem mand falder, Hauptmann Schüler og 35 mand såres; herefter må den falde tilbage til Kiefer-slugten. Med tusmørket den 9. september tager de tyske batterier ordet; men en operation »Hühnerjagd« med stillingsregimenterne har samme manglende resultater som de franske angreb. Tiden med overrumplinger er forbi. Begge siders overmægtige artilleri kvæler ethvert angreb i fødslen. Endnu engang står om eftermiddagen III. Bataillon klar til modangreb, da den i mellemtiden indsatte I./127 er hårdt trængt. Caures-slugten damper af gas.

Endnu en dag går med overspændt vagt, så melder sig afløsningen. Læsningen af den ordknappe divisionsbefaling gav stor lettelse:

80. Res.Div. afgives til 3. Armee. 242. I.D. afløses af 48. I.D. og træder i første omgang i stedet for 80. R.D.

Da den afløsende I./223 under fremmarchen rammes af kraftig ild, forsinkedes afløsningen af III. Bataillon til midnat 11. til 12. september. To timer efter midnat begynder den for sidste gang at løbe spidsrod. Med alle sanser rettet mod den fjendtlige spærreild, haster og snubler grupperne gennem den mørke nat mod baglandet. Bagved lå bakkerne med deres intetsigende tal og dalene, hvis poetiske navne nu vækkede grusomme minder. Det hele var nu dækket af en kold efterårståge, der omgav alle lyskugler med en glorie. Efter utallige styrt var artillerizonen passeret. På køkkenholdepladsen holdt køretøjer for at modtage materiel. Endnu et spring over det sted, hvor Volker-stillingen skar køkkenvejen, mellem to skud, der med uhyggelig samme mellemrum sender herover af langtrækkende artilleri. Folk kunne omgå dem, vogne måtte igennem. En blev hængende i et krater, forsinkedes i sekunder – de sidste sårede: en hest og to skytter fra 3. M.G.Kompanie. Stumper af træbjælker, oppustede hestekadaver. Så blev landevejen glat. Til venstre ligger Crépion, hvor fem fuldræffere en søndag eftermiddag i 222'erne bataljonskolonne kostede 100 mand døde og krøblingen. Bagved flammede et ramt ammunitionsdepot, som man møder uendeligt langs vejen mod Damvillers, hvor dag ind og dag ud, artilleriets umættelig appetit fodres af tavse kuske og heste – ukendte helte. Damvillers, der passeres i forsigtige afstande, stirre med store øjne fra tomme vindushuller. Det langtrækkende artilleri havde endnu for et par dage siden ødelagt det travle etapeliv. Videre, hjem! Réville lyser op som resterne af et heksebål over den sidste række huse, som om eftermiddagen var sat i brand af granater. Kål med fårekød simrer i feltkøkkenerne. Et eller andet sted, ind- eller udvendig findes plads til et par timers søvn. Øverst står ønsket om at fortælle de kære derhjemme, at det går en godt. Søvnen er drømmeløs, siddende i hugstilling i indgangen til en overfyldt dækning. Desto mere overraskende er opvågningen. Genfødt af udslættelsen og dødsangsten, genfødt til bekymringer om sejren.

Feltgrå etape og landstorm kikker på i den lille, afsides liggende Petit-Failly ved Montmédy, hvortil III. Bataillon som den første om formiddagen den 12. september ankom til regimentets samlepoint. Først regimentsmusik, så kompagnifører til hest og bagved to – tre grupper overlevende Verdun-kæmper. I det fjerne buldrer slaget. De har efterladt et åbent sår i den ophedede front. Et åbent sår bærer de i hjertet. Næsten 600 kammerater ligger under jorden og på lazaret, 9 officerer og 564 mand.

Der Vauquois

Düfing

1917/1918

I skyggen af Argonne (Tahure og Vauquois)

Endnu engang med jernbane, endnu engang på rullende hjul gennem den franske sommer.

Krigen talte 1000 dage, som M.G.-kompagnerne den 13. september indladede deres køretøjer mellem de maleriske huse i Longuyon ved Chiers, og infanterikompanierne igen stod på toget i Carignan. Der er uendelig megen plads i kupeerne, selvom de fire tog ikke er længere end normalt. Den 7 timer lange tur bragte det trætte regiment et godt stykke vej tilbage, hvorfra det var kommet – over Sedan, Poix Terron, Amagne fra det 5. til den tilstødende 3. Armee, ud af helvede ved Verdun til freden i Suippes-buen. Ud af den maleriske skønhed langs Côte Lorraine til de øde Champagne. Kl. 3 om natten nåede den sidste transport endestationen i Vrizy ved Canal d'Embranchement de Semuy. I silende regn marcherede regimentsstab og 1. M.G.K. langs Aisne-dalen mod syd til I. Bataillon i Vouziers. 2. M.G.K. marcherede mod nord til Terron og II. Bataillon, mens 3 M.G.K. gik i kvarter ved selve banegården, tre kilometer bag dens bataljon, der rejsetræt blev underbragt i Condé-lès-Vouziers i kanten på et større fransk øvelsesterræn.

De næste tre dage står i dagbøgerne: »Hvil i kvarterer«, og fastslår med stille glæde opfyldelsen af de beskedne krav fra frontsoldaterne: »kvarterer gode, træuld rigeligt til stede«. Under de betingelser udføres gerne den nødvendige tjeneste til istandsættelse af det indre og det ydre menneske. Aflusning og gasmaskeprøve, appel med nødrationer, beklædnings- og udrustningsgenstande, våben og køretøjer. September regnen jagede uddannelsen på lette maskingeværer under tag. Og i de sidste ugedage omkring midten af måneden samledes alle officerer til en konference i Vouziers om fortid og fremtid.

På jagende skyer rykker efteråret ind over landet og det første løvfald falder i stræderne i den lille etape by, der foruden sin skønne barokkirke, overhovedet ikke adskiller sig fra alle de øvrige. Den giver de sædvanlige fordele og ulemper, men også tilstedeværelsen af en storartet drevet kantine. Hvem kan det forbavse, at mangen en brav musketer, efter at have gennemlevet så svære dage, i fornyet livsglæde, får sig en over tørsten, hvad de kan fortryde, når de vågner i ædru tilstand! Hvordan er det nu Erzland knægten, Leutnant Jünger fra Füsilier-Regiment 73 skriver *):

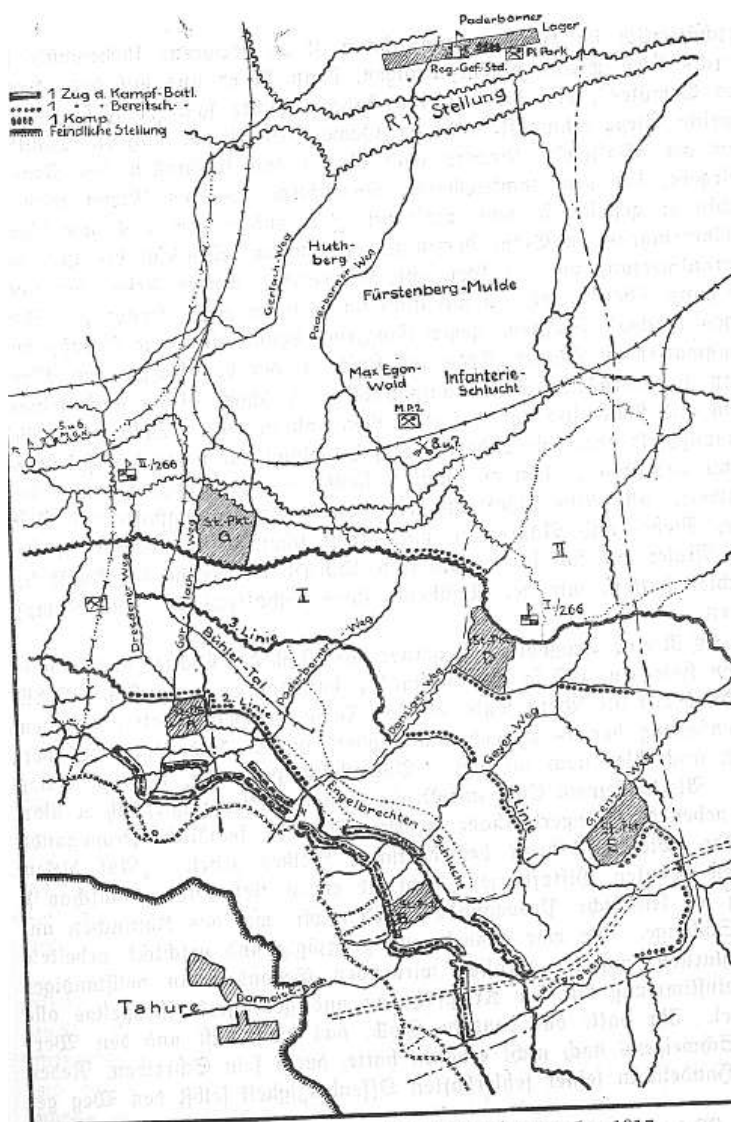
*) Ernst Jünger: »I Stålstormen«

Disse drikkelag efter veloverstået kamp er blandt de smukkeste minder for gamle krigere. Var selv ti ud af et dusin var faldet, ville de sidste to den første aften i hvil med dødsens sikkerhed befinde sig ved kruset, hvor de ville hilse de døde kammerater med et stille glas og spøgefuldt snakke om den fælles oplevelse. En landsknægts latter over den overståede fare, en slurk af den fulde flaske for de fremtidige. Hvad gjorde død og djævel, hvis blot vinen var god. Dette har altid været den rigtige krigsskik.

At være gæst hos etappen har altid været en tvivlsom fornøjelse, ikke mindst når der også er krigs uvante gæster tilstede fra hjemstavnen. Denne gang var det en række Rigsdagsmedlemmer, som man her ved fronten under indtryk af fredsresolutionen kun møder med blandede følelser. Dette skal sammenholdes med den kendsgerning, at én af dem blandt folkene såede en spire af tvivl med spørgsmålet: »Vil i stadig fodres med marmelade og lade jer skyde død eller til krøbling, hvis i med en accept af fredens betingelser øjeblikkeligt kan vende hjem?«. Det er en meget mild dom, når regimentskommadøren ser tilbage og bedømmer dette sidste høje besøg: »Der opstod ved regimentet uoverensstemmelser«. Et ubehag, der først forsvandt under mandagens march ad solbe-strålede landeveje.

Krigsåret 1917, det nervøse år for forsvaret i vest, var langt fra afsluttet. Måske syntes krisen overstået, men kampbålet var ikke brændt ud. Den store tyske hær delte sig i vågende og i stridende divisioner, der gensidigt støttede og skiftede med hinanden. Der var ikke tid til rekreation langt fra skyttegravens våben og pigtråd. Hvor en slidt division forlod en kampplads og overlod den til en frisk, måtte den på et andet sted overtage vagten for denne. Den store tyske forsvarshær delte sig op i blødende og i udåndende divisioner. 80. Reserve-Division havde blødt; nu kunne den ånde ud, men måtte stadig holde vagt. I 8. Inf.Div. rolige Champagne-stilling ved Tahure skulle den hele sine sår.

Allerede ved middagstid sensommer søndagen den 16. september er III. Bataillon i det opklarende vejr rykket frem og afløste den aften i Jonasleyren mellem Liry og Marvaux Infanterie-Regiment 93, mens dets M.G.-kompagni sikrede sig en god plads i den velindrettede M.G.-lejr et stykke derfra. Det var betegnende, at bataljonen allerede næste aften, efter at dens dårligt benyttede kvarterer var overtaget af I. Bataillon, rykkede frem til afløsning af højre fløj på Afsnit G. I fem timer gik marchen gennem træløst terræn ad samme blændende kridtvej som dens forkommando, gennem tågeslørede sænkninger og over forblæste bakker. Som solen igen begyndte at stå op, standsede kolonnen på den ødelagte vej ved Maure. [Manre]. Skyggerne lå sorte under den sønderskudte Closiot-bro på linjen Somme-Py – Challerange. Så forsvinder grupperne i den hvide, opkastede jord, hvor en myriade af stillings- og løbegrave skære igennem Champagnes tynde muldrag. Igen i fronten! Den følgende nat fulgte I. Bataillon som venstre kampbataljon, mens II. Bataillon, der var steget på toget i Boncq, på en time var transporteret til St. Morel, og efter en kort march til fods som Armee reserve rykkede ind i den igen tomme Jonasley sammen med regimentets samlede kampbagage. Kun 7. Kompanie måtte rykke længere frem til Paderborner Lager på højde med regimentets kommandostation. Staben var i første omgang blevet underbragt i Cor-

Stille 13: Stellung vor Tahure Ende September 1917.

donog først efter at kommandøren og enkelte andre officerer havde deltaget i et øvelsesrit planlagt af Gruppe Formoise, overtog den 19. september kl. 0800 kommandoen over Afsnit G »Tahure«, det midterste i divisionen, der til højre i B havde indsat Regiment 264 i stedet for Inf.Regt. 153, til venstre Regiment 34 i stedet for Inf.Regt. 72.

Bataljonerne, der besatte dette mangfoldige, stillingssystem i et stivnet kampafsnit med 9., 10., 1. og 2. Kompanie i Ia og Ib-linjerne og støttepunkter a og b, med 11., 3. og 4. Kompanie i 2. linje og støttepunkt C, og med 12. Kompanie i hovedstilling og Støttepunkt D, kikkede på kridtgrunden som var det »det lovede land«, hvor de kunne hvile og slappe af. Indrømmet flød »Luse-Champagne« ikke med mælk og honning, heller ikke med champagne, og havde det ikke været for den strålende sol og den italienske himmel, ville det øde bakkeland med efterårsgræs og lave fyr have været en dyster forvisning. Det, der imidlertid primært gjorde folkene tilfredse, var håbet om, at de en måned lang mishandlede kroppe her kunne finde rekreation. Ikke så meget om dagen, hvor alle, der ikke skulle arbejde, ubetinget måtte søge dækning for det blændende hvide område i de skyggende indgange til dækningerne, under skyggende brædder eller endda i en hængekøje mellem fyrretræerne. Men om aftenen, når solen var gået ned bag den splintrede Jägerwald, når maskingeværerne, der dagen igennem havde sovet i en dækning, gik på vagt, begyndte gensidig råberi og også en gang imellem mere end det. Det var hovedandelen af stridighederne i dette afsnit; små ildoverfald med miner eller lette kanoner blandede sig ind i mellem, men gjorde ingen større skade. Derfor kunne regimentets situationsrapport fra 25. september efter forløbet af den første øge i stillingen, kun fastslå:

1. Den fjendtlige kampaktivitet må generelt betegnes som ringe, selvom den umiskendelig gradvist er tiltagende, i sær i de to sidste dage. En angrebshensigt vil formentlig begrænse sig til mindre patruljeoperationer.
2. Fjendens styrkedispositioner: svage posteringer i den forreste grav, der kun besættes kraftigere om natten. Hovedstyrke i den bagved liggende primære grav. Af en patrulje fra Gb-kompagniet blev der ved Blaupunkt 85 overfor Paderbornerweg fastslået en fjendtlig dobbeltpost.
3. Fjendtligt infanteri:
 - a) Kampaktivitet: Om dagen kun sjældne geværskud fra poster. Overskydende M.G. sikrer forreste linje og strøkyder dag og nat, også med indirekte ild mod stillinger og bagterræn.
 - b) Skanseaktivitet: Udbygning af fjendtlige stillinger kan ikke fastslås i nævneværdig omfang. Patruljer har fastslået følgende: 1. Tråd hindringen foran 1. franske grav er 10-12 meter bred og består af pæletråd og nogen i knæhøjde udspændt pigtråd. Den er i en ringe tilstand ... Det franske forterræn er meget kraftigt udbygget med hindringer (pælehindringer med stolpetråd). 2. Franskmændene arbejder om natten på forstærkninger af ydersiden af tråd hindringen foran den lyttesappe, der ligger overfor den franske sappe (Blaupunkt 221). Foran denne sappe er der et omkring 4 meter bred trådhindring, p.t. bestående af spanske ryttere.
4. Egne infanteriaktiviteter: Daglig fremsendte patruljer til opklaring af forterræn og beskaffenhed af fjendtlige stilling, uden at støde på fjendtlige patruljer. Egne minekastere indskydning på fjendtlige grave og af spærreild.
5. Fjendtlig artilleri aktivitet:
 - a) fjendtlig artilleriaktivitet er i de sidste dage tiltagende. Det har tilsyneladende indsat et nyt batteri enten vest eller sydvest for Tahure.
 - b) Omkring 50 meter nordvest kan et befæstet observationsanlæg fastlægges.
6. Eget artilleri let og middeltung kaliber skød sig enkelte gange ind til spærreskydninger og forsøgte at bringe fjendtlige batterier og minekastere til tavshed. Forstyrrelsesild afgivet mod bagterræn og erkendte observationsposter bekæmpet.
7. Fjendtlig minekaster-aktivitet: De fjendtlige minekastere skyder heftigt. Der faldt finnestabiliserede miner på Gb og Gc. En minekaster fastslået ved C 230.
8. Luftstridkræfter: Fjendtlig flyaktivitet omfattende ved det generelt klare vejr.
9. Bevægelser bag den fjendtlige front: Retning Blaupunkt 231 blev den 19.9. aften kørt omfattende trafik på feltjernbanen. I retning Tahure ind i mellem støj fra vogne, eller intet konstateret.
10. Troppernes kampværdi: Regimentet er i øjeblikket ikke kampkraftig, men kan for øjeblikket til fulde løse sin opgave i stillingen. En uddannelse er især efter modtagelse af de nødvendige personelerstatninger, nødvendig, og kræver under regimentets indsættelse et tidsrum på seks uger.

Den hårdt tiltrængte personelerstatning ankom imidlertid endnu ikke, og derfor måtte stillingsbyggeriet alene udføres af de stærkt reducerede delinger fra beredskabskompagnerne sammen med det genoprettede Pionerkompagni Scheerbarath. Retningslinjerne var derfor udfærdiget i et kort, klart byggeprogram. Under højre underafsnitskommandør G1 blev 12. Kompanie indsat:

De mest hastende arbejder i hovedstillingen og i Dormoise-stillingen, der på ordre fra Gruppe skal være færdige 15.9., er:

1. Konstruktion af to dækninger med hver to udgange mellem Rotpunkt 90 og 91 (arbejde i skift dag og nat).
2. Udbygning af ovenstående strækning af graven som forsvarsmæssig kampgrav foruden forstærkning af hindringer (færdig inden 20.9.)
3. Uddybning af 1. linje af Dormoise-stillingen mellem Rotpunkt 93 og 96 til fuld dækningsdybde.
4. Udbedring og forstærkning af de stærkt beskadigede hindringer foran 2. linje af Dormoise-stillingen, især mellem Rotpunkt 95 og 170 og på begge sider af Rotpunkt 182.

For 11. Kompanie tilsvarende:

Kompagniet skal til forsvar indrette Sachsenweg – i det omfang den er sammenfaldende med hovedmodstandslinjen – til forsvar og blandt andet anlægge:

- a) 3 dækningsanlæg med hver to udgange. Indbyrdes afstand 100-150 m.
- b) Hurtigst muligt etablering af gennemgående fuld dækningsdybde i hovedmodstandslinjen.
- c) Fremlæggelse af bermene.
- d) Etablering af skyttebanket.
- e) Indbygning af ammunitions- og håndgranatkasser.
- f) Etablering af vandhuller

Samme arbejdsprogram var udfærdiget for begge beredskabskompagnier indsat til venstre, der ydermere var beskæftiget med anlæggelsen af nye tunneldækninger.

Mens de forreste bataljoner bevogtede og skansede, forsøgte II. Bataillon, med undtagelse af det fremskudte kompagni i Paderborner Lager, der stod til disposition for Pi.Komp 82, i Jonas-lejren at skabe sig en følelse af hjem i arbejdsomme og glade timer med indre og ydre tjeneste. Hvem der nærmer sig soldaterlejren ad den hvide kridtvej gennem dalen ville få et indtryk af en fuglekoloni under granerne. Som store reder lå træ- og bølgeblik-barakkerne indbygget i skråningen. Træbroer og stier forbandt de tre rækker over hinanden liggende underbringer, og fra toppen af skråningen, hvor røgen fra ovne spredes af efterårsvinden, strakte sig et fremragende øvelsesområde, der tørstigt opsuger svende fra de eksercerende kompagnier. Den 26. september inspicerede Freiherr v. Hügel, den kommanderende general for XXVI. Reservekorps bataljonen i paradeopstilling og forbi march og den følgende dag inspicerede den stedfortrædende divisionskommandør Oberst v. Schlechtendal enkeltuddannelsen. Da den 28. september om eftermiddagen rykkede ud til afløsning af III. Bataillon, havde den efter 10 dages lejrliv til dels allerede glemt den hårde tid ved Verdun. Kun hullerne i rækkerne fremkaldte hele tiden sørgelige tanker, og forsvandt ikke helt, da endeligt ved månedsskiftet det første erstatningspersonel ankom. Med sin stærkt sammensatte karakter afslørede sendingen den begyndende mangel på mandskab derhjemme: I./Ersatz 31 sendte 50 mand, I./Ersatz 76 sendte 48 mand, Erz./Res. 84 sendte 35, I./Erz. 162 30 mand, I./Erz. 163 1 Vizefeldwebel og 34 mand, I./Erz. 86 19, Erz./Res. 86 55, I./Erz. 89 6 Vizefeldwebel og 92 mand, Erz./Landw. 76 4 Vizefeldwebel.

II. Bataillon fandt i stillingen ikke de store ændringer i fjendens aktiviteter. Han havde ikke forlangt megen blod. Tre sårede på 14 dage var en billig pris.

I mellemtiden havde imidlertid Ludendorff også inddraget regimentet i en kamp mod en helt anden fjende. Den 2. oktober holdt regimentets nye Informationsofficer [Aufklärungsoffizier], Leutnant Tümmel, et foredrag i officersmessen i Jonaslejren for officererne ved III. Bataillon, hvor han på baggrund af et omfattende statistisk materiale gennemgik den krigsmæssige og handelsmæssige situation – Generalquartiermeisteren første praktiske forsøg på forstærkning af fædrelandskærligheden. For de fleste førere og mandskab ved fronten kan dette initiativ være kommet som en overraskelse og fremmedartig. Var det kommet så vidt, at fædrelandskærligheden skulle forstærkes gennem ord og billeder, at man måtte være blandt tyskere for den tyske sag? Og kimen var lagt til bange anelser: Hvis den varme kærlighed til folk og fædreland ikke længere var ubrydelig og urokkelig blev båret i hjerterne, så er det en tabt sag, igen at bringe den tilbage.

Det er en tragedie, at netop folket af digtere og tænkere først for sent forstod at iværksætte den åndelige mobilisering på et tidspunkt, hvor fjenden i den vide verden ubesejrlig havde erobret den vide verden med sit felttog af løgne. Ludendorff havde forsøgt også her i sidste øjeblik at redde, hvad der kunne reddes. Da han fulgte med sin chef til det store hovedkvarter, indså han klart, at ved siden af hungerblokaden, i første linje den fjendtlige propaganda tærede på det tyske folks modstandskraft. I sin krigserindring skriver han i et dybt alvorligt tilbageblik:

På denne jord spirede giftplanten. Vi stirrede på den fjendtlige propaganda, som en kanin på en slange. Den var usædvanligt generøs og dygtig, arbejdede med en stærk forestillingsverden, der påvirkede masserne,

i fuldstændig overensstemmelse med krigsføringen og brugte skrupelløs alle midler. Det tyske folk havde endnu ikke erkendt værdien tavsheden, og havde selv gennem sine skrifter, taler og handlinger i en fejlagtig åbenhed, banet vejen for, hvor propagandaen kunne indsættes ... Skyld i krigen, grusomheder i Belgien, mis-handling af fanger, vores løgnagtighed og brutalitet, Preussen-Tysklands vilkårligheder, knægtelsen af det tyske folk, var af vore fjender til løgn felttoget dygtig opfundne propaganda bebrejdelse, der med stor styrke gik over hele verden. Desuden virkede slagord som kamp for demokrati mod militarisme, autokrati og junkerstyre, om kamp for civilisationen og for de små nationers frihed og lignende fraser i idealets gevandter virke på ikke klartseende mennesker. Den offentlige mening i hele verden stod klart på deres side.

Når en forsommerdag ved Langemark myggesværme af fjendtlige fly i stedet for bomber lod flyveblade og brochure regne ned over stillingerne, hvori fingerede breve fra tyske krigsfanger i angivelig glæde udmalede den engelske krigsfange tilværelse, eller et trykt hæfte uden angivelse af forfatter og herkomst opfordrede den tyske soldat til desertation og revolution, lærte også regimentet denne farlige fjende af kende, der ikke ramte kroppen med krudt og bly, men var rettet mod sjælen. Og der kan også vel have været mange i dens rækker, der overfor denne forvirrende mængde af beskyldninger, for at bruge Ludendorffs ord: »ikke længere formåede at skelne mellem den fjendtlig propaganda og hvad, der var deres egen opfattelse«. Det lå imidlertid ikke for de tyske skyttegravskrigere at gå ind i krigen på ord. Han havde kun tillid til sine arme og sine øjne i ærlig strid. Og også nu, hvor Ludendorff langt om længe havde bragt en tysk propaganda til live, stod tropperne stadig afvisende overfor dette våben. En dagsmelding fra I. Bataillon fra den sidste dag i september er betegnende for anvendelsen af kampmidler:

»Det erkendte franske M.G. ved Blaupunkt 11 blev taget under beskydning af lette minekastere. Det tredje skud var en fuldræffer. Der blev observeret tre eksplosioner i infanteriammunition. Det M.G., der hidtil hele tiden beskød Grenzweg mellem Rotpunkt 1671 – 159, har indtil nu ikke igen åbnet ild. Beholdningen af Gazettes des Ardennes bortskudt.

»Gazettes des Ardennes bortskudt« - I denne lille, meningsløse sætning lå hele den foragt, frontkrigerne havde for det åndelige våben. Ovre i Øst havde de med glæde læst »Zeitung der 10. Armee« for at få deres informationer. Men under deres flakken rundt i vest, havde de intet steds kunnet abonnere på en af de faste arme aviser. Alligevel havde de med glæde her og der faldet over en af soldateraviserne. At påvirke fjenden gennem disse, faldt dem aldrig ind. Og selv nu var det ikke indlysende for dem, at en blind mine med et halvt dusin aviser sendt over i den fjendtlige grav, ville virke bedre end en skarp, der kunne sprængt en dækning i luften. Men mens den nyoprettede propaganda afdeling i den øverste hærledelse under Oberst v. Haesten forsøgte at skaffe sig fast grund under fødderne med telegrammer, radio, korrespondancetjeneste, med brochure og foredrag, med ord og billeder og frem for alt med film i det neutrale udland, forsøgte Ludendorff at mestre en endnu større trussel. Herom skriver han i sin krigserindring:

Revolutionstanken, som den fjendtlige propaganda og bolsjevismen prædikede, fandt grobund i den tyske åndstilstand, og erobrede sig fodfæste i hær og flåde gennem det uafhængige socialdemokratiske parti. Vildledningen fandt snart tiltrækningskraft i de brede masser. Det tyske folk derhjemme og foran fjenden fik dødsstødet . . . Det fundament, hvorpå vores stolte hær hvilede, begyndte at slå revner. Den kilde, hvorfra værnemagten skulle hente fornyet kraft, blev tilmudret.

Det dystert eksempel på de uafhængiges indsats oplevede regimentet i Vouziers. Vel formentlig kun de færreste kender denne hemmelighed. Med forfærdende tydelighed blev det klart for Ludendorff, at handling var nødvendigt for at vække den moralske krigsdygtighed netop i dette øjeblik, hvor der var begrundet udsigt til at vinde krigen. Han havde allerede i en måned overvejet planmæssige modforholdsregler. Han forstod nu betydningen af »fædrelandsundervisningen«, eller som det først hed: »Informationsvirksomhed blandt tropperne«, samlet i følgende sætninger i hans krigserindringer:

Den tyske hær er gennem den ånd, der besjæler den, sine fjender overlegen og sine forbundsfæller en stærk partner. I begyndelsen af krigen var grundlaget herfor begejstringen og den oparbejdede disciplin gennem mange års fredsuddannelse. Tre års krig havde ændret og udvidet dette grundlag. Den forståelig længsel efter hjem, familie og erhverv kan lamme beslutsomheden til at kæmpe, og nedslide viljen til at holde ud til den endegyldige sejr. Den længevarende krig kostede også i tiltagende grad afsavn og ofre for hjemstavn og hær. Jo hårdere denne belastning hvilede på hæren, jo mere måtte overbevisning, pligtfølelse og klar beslutsomhed blive grundlaget for kampkraften i hæren. At sørge for dette er opgaven for fædrelandsundervisningen blandt tropperne.

Ludendorff ved, at denne ødelæggende stemning langt mindre findes ved fronten end derhjemme og i etappen, og skriver under den 15. september:

Den fjendtlige ødelæggelsesvilje og nødvendigheden af, at vi kæmper videre er mindre bevist blandt tropper, anvendt i etappen, blandt besættelsestropper eller under tjeneste i Tyskland, end ved kamptropperne selv. Derfor skal der rettes særlig opmærksomhed blandt etapetropperne og i særlig grad blandt disse pleje fædrelandsundervisningen ... I ånd og til opfyldelsen af fædrelandsopgaver er folk og hær uadskillelige. Derfor har i den forbindelse de civile myndigheders stimulering af befolkningens ånd stor betydning ... Som første prioritet i undervisningen anser jeg omtale af årsager til krigen, Tysklands økonomiske udvikling og dens betydning og følgerne af en tabt krig, specielt også for den tyske arbejder, nødvendigheden af at kæmpe videre indtil vore fjenders ødelæggelsesvilje er brudt, og der er skabt sikkerhed for en økonomisk videreudvikling. Det individuelle jeg må træde tilbage for det fælles store mål. Strejker truer krigen og koster blod blandt tropperne, fredsjøllier forlænger krigen på samme måde som mismod. Intern enighed før stærk, alt andet svækker. Jeg stiller som mål for krigen sikkerhed for vores fremtid og slutter: »Folk og hær må indtil den endelige fredsslutning med fuld styrke og enighed stå bag rigets førere«.

Ludendorff sætter disse sjælelige faktorer meget højt. »Massen alene gør det ikke, men derimod den ånd, der besjæler dem«. Og han gjorde sig alvorlige tanker om, hvorvidt kraften var stor nok til at omsætte disse retningslinjer til handling.

Navnlig de yngre kompagniførere, der var fuldt optaget af den daglige tjeneste, kunne ikke forventes at frembringe tilstrækkelig forståelse for den fædrelandske undervisning. Den skulle derfor gennemføres af officerer, der kunne føle hærens og hjemstavns pulsslag, og særlig forstod at indleve sig i frontsoldatens tankegang. De skulle på sin side henvende sig mod særlig egnede officerer, underofficerer og mandskab.

Leutnant Tümmel var en af disse »særligt egnede«. Denne evne fremgik ikke kun af sin digte fulde af landsknægt poesi, som kantinen bragte med rundt sammen med de eftertragede levnedsmidler, men også i ord og handling var han det levende bindeled mellem officerer og mandskab, folk og det enkelte menneske. I Leutnant Borgmann og Leutnant Frreudenthal havde han hjælpere i begge de to øvrige bataljoner.

Hvor alvorligt denne pligt blev taget, fremgår at dagbogen fra en af disse »Informationsofficerer«:

Jeg skal udøve en slags indre fædrelandsk mission, opsøge folkene, hører deres meninger om store begivenheder, selv deltage i snakken, imødegå fordomme eller vage forestillinger. En opgave, hvor man ikke med resignation kan acceptere »dem, gud gav embede, gav han også forstand«. For mig betød det i første omgang en fordybelse i fordele og ulemper ved tiden ud over, hvad jeg håber og ønsker for mig selv, hvad der var min personlige livsindstilling som fuldgyldige modfaktorer mod den ødelæggende tvivl, og hvad der for mig var min subjektive sandsynlighedsberegning af det store mysterium »Krig«. Nu drejede det sig om at finde de objektive sandheder, og nu, hvor det drejer sig om en forkyndelse, at bestride alt, der kun er givet som subjektive betragtninger. Jeg ønsker ikke at blive beskyldt for at være skruppelløs, som den møder prædikanten, der fra prædikestolen mod sin overbevisning eller uden nogen overbevisning forkynder eksistensen og essensen af gud. Hvad jeg hidtil har gjort, har følgende været tilfældet: Jeg har i første omgang ikke snakke med folkene om lovende fremtidsmuligheder og mindre godt om vore fjender, og har kun gjort vage betragtninger om »situationen«. Det ville være dilettantisk og min opgave for hellig hertil. Vi kan ikke som enkeltperson (og dermed være lægmand på nogle områder) overskue det edderkoppespind, der er højborgen i vores kraft, eller på forhånd overskue udviklingen og den afgørende betydning af de opdukkende faktorer. Her nytte tro intet, kun viljen. Nej, jeg vil ikke snakke om viden, jeg ikke behersker, men om tro og hvad deraf kommer: om den tyske soldats pligtfølelse. Jeg ved, hvad rødderne til vores kraft her ude, er - med undtagelse af de få - men desværre gemmer Gud sig ikke i vores hjem, men i os selv. Skadelig påvirkning rammer den selv her i felten, de forfærdelige afgørende spørgsmål fred-krig, overflod-mangler, sult-mæthed, kærlighed-lidelser. Som var der ikke en anden sjæl, der gjorde oprør mod voldtægt, idealer, der ville blive opretholdt. »Der findes ikke mere idealer i dette menneskemord, hvor alt trædes under fode!« bliver det grinende sagt. Det er løgn! Hine begejstrede, varme augustdage 1914 - sådan siger jeg stadig som frontsoldat efter tre års krig - havde været sande og gode. Den stille, selvfølgelige pligtfølelse nu, som jeg dagligt observerer, er det også, og begge sjælekraft har kun deres mål forskellig: Dengang var det ubestemte ideal »fædrelandet«; nu er i det væsentlige grad den offervillige pligtfølelse i sig selv - som en opfyldelse af ens eget væsen . . .

Selvom underofficerernes rolle som formidlere under de følgende kamphandlinger på grund af situationens ugunst ikke kom til fuld virkning, havde Ludendorffs formaninger alligevel virket, og givet de foresatte nye muligheder for at påvirke deres undergivne. Og da fædrelandsundervisningen til sidst nødtvunget sluttede med en bevist pleje af den kammeratlige ånd i skæbnefællesskabet i gruppe, i delingen, i kompagniet, var det kun rigtigt. Den var i disse dage kernen i det store nationale samfunds modstandsdygtighed.

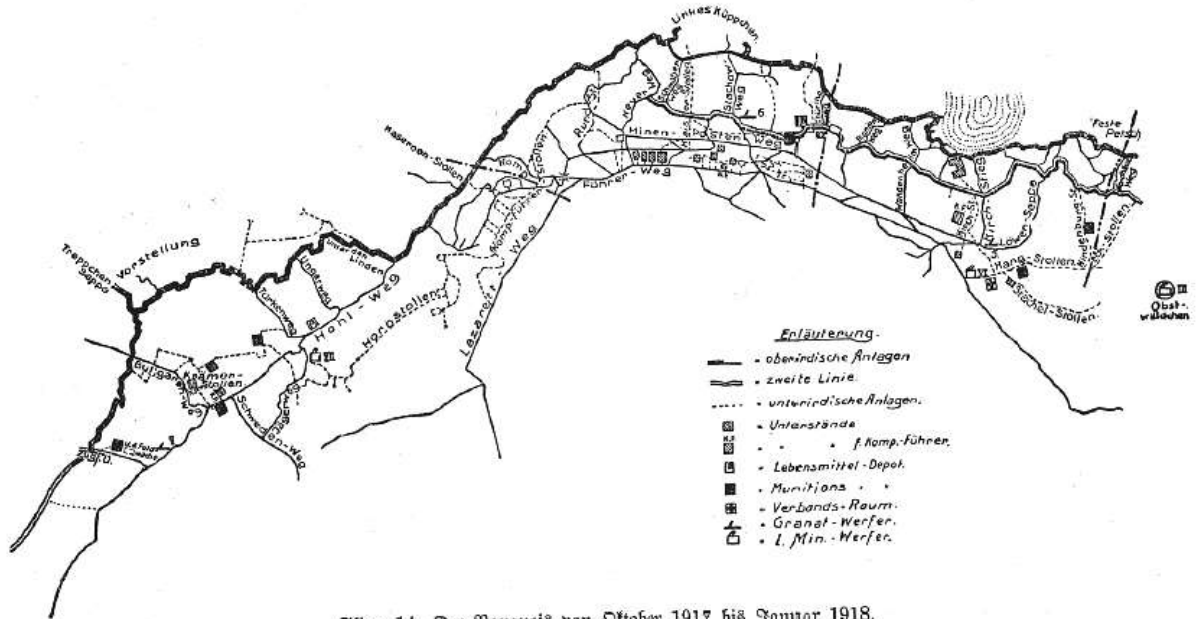
Mens denne stille omsorg for den sjælelige vagtsomhed foregik bag gravene, fortsatte den militære vagtsomhed uændret i kommando- og poststader. Alarmeringsøvelser for indsættelse i tilfælde af et storangreb, direktiver for Infanteri-Pionier-Kompagniet og arbejdskompagniet regulerede regimentets videre indsats. Der var allerede udarbejdet byggeplaner for fremtiden, allerede truffet omfattende forberedelser til patruljeoperationer – men så indløb der befaling til, at 80. Res.Div. og 33. Inf.Div. på ordre fra A.O.K. 3 i hurtigt tempo skulle bytte afsnit. Årsagen hertil blev ikke angivet. Kunne der være end endnu mere gunstig stilling? Skulle divisionen allerede igen indsættes som fuld kampdygtig? Var hvileperioden allerede forbi?

Som den første fik III. Bataillon svar på disse spørgsmål. På grund af en forvikling og en noget overfladisk afløsningsbefaling omkring afløsningen af dens modpart som hvilebataljon, indladede infanterikompagnierne den 3. oktober omkring midnat i Monthois. I løbet af natten passerede den Argonner skovene og søgte en tåget morgen på banegården i St. Juvin en midlertidig indkvartering. Daggryet fandt dets M.G.-Kompagni med bagagen på march sammen med de øvrige bataljoner. Regntunge skyer hang over de efterårsbrune skove som køretøjerne over Mouron – Termes i Aire dalen langs hovedvejen og over Grandpré i en stor bue tilbage til dalen. Hele tiden kunne man høre Ardenner-sangen fra Pionerer i rækkerne af marcherende skytter. Her ligger det fast; her i den tætte skov ligger skuepladsen for vilde kampe, der i krigens historie har fået en ejendommelig romantisk-skræmmende betydning. Først da skovens dyr for længst var flygtet fra menneskernes kamp, træer var knækkede og styrtet til jorden, som rusten pigtråd, der engang var skjult af krat, igen kom frem i dagens lys mellem stubbene, efter at jordbunden var revet op af tusinder af kratere, kanoner og minekastere havde forjaget skovens hemmelighedsfulde halvmørke og den klare dag kikkede ned på et net af skyttegrave – da var den infame stillingskrig kommet til sin rette, og Argonne skoven blev del af det monotone billede at den lange front fra havet til Alperne. Så havde krigen imidlertid sendt sine udløbere bagud. Økser flængede skoven, save arbejdede, træstammer rullede ned i dalen og fandt vej til savmøllerne. Argonne skoven leverede træ til tusinder og atter tusinder af underjordiske boliger, til tusinder af tunnelindgange i vestfrontens stillingslabyrinth.

Som skytterne bag deres køretøjer i det åbne bakkelandskab på vejen mod St. Juvin tilbagelagde de sidste kilometer, havde de set en døende skov. Ingen tæt løvkroner havde dækket deres march, intet træ havde stået langs vejen. Alt der efterårsbrunt kransede vejen var kun må krat, der var vokset op over træstubbene og forgæves forsøgte at skjule arrene, som krigen havde skabt.

Mens trænet søgte deres kvarterer i St. Juvin, gjorde infanterikompagnierne sig færdige til marchen til den nye stilling. Seks timers march lå foran dem. Med ti minutters afstanden forlod de stedet i stormfulde regnbyger, nåede ad den poppelkransede vej Fléville, den fremtidige placering af skrivestuerne, og fulgte herfra ind i skumringen vejvisere fra II./130. Langsomt gik timerne. Sangene hørte op. Nu og da for en barsk ordre »hold til højre« folkene ud af trit. Enkeltkøretøjer og kolonner dukker i kompagnibredde op i mørket og forsvinder igen. Her og der dukker pludseligt store sløringsskærme på langs vejsiderne, snart til højre, snart til venstre, som spøgelse, når en fjern lyskugle sendes op. Så får vinden igen frit spil og regnbyger fejer ind i marchkolonnen. Snart blev det nødvendigt at have øjnene rettet fast mod jorden. Tunge granater havde revet store huller i vejbanen, og antallet øgedes som man nærmede sig fronten. Pauserne bliver kortere. Det er bedre at blive i bevægelse og forjage den uøvede kulde med den indre varme. Det må være gået fire timer. En bakke havde hæve kolonnen opad. til højre falder terrænet skarp nedad mod Aire. Den lange nat får de marcherende til at føle sig forladt, mens deres øjne vandrer rundt, men i mørket intet kan se.

Der – hvad er det? Skråt til højre foran? Endnu langt i det fjerne? Et vrimmel af de mindste små flammer, der langsomt stiger op og falder ned fra himlen, som samler sig for igen at skilles, slukkes og tændes igen? Et syn? Et vandrende stjernebillede? Et eventyr? Marchen stopper op. En siger noget til en anden. En sørger sidemanden. Lavt, som om hver eneste høj lyd kunne få det hele til at styrte sammen. Det sælsomme syn bliver imidlertid forklaret, som føreren grinende erklære: »Det er Vauquois, den hemmelighedsfulde bakke med dens underjordiske liv; de små bevægende lys er minelamper i hænderne på personer, der søger vej og underbringelse. Endnu en god halv time, og bataljonen vil overtage lamperne og selv leve som muldvarpe. Snart svingede den forreste marchgruppe væk fra hovedvejen, der fortsætter ned ad bakken mod Varennes, ad en markvej til venstre. Store kratere ligger omkring vejkrydset og for folk til at sætte tempoet op. Den hemmelighedsfulde bakke forsvinder og dukker først op igen som kompagnierne bag ruinerne af Cheppy opløses i enkeltkolonne, og langsomt snubler frem langs skinnerne på en feltjernbane. Ved en feltkøkken holdeplads er der igen liv i dækning af den mægtige mur, der synes uendelig høj. Her er tilsyneladende travlt, og der råbes og skældes frem og tilbage. Folk klamre sig tæt til manden foran. Ved lyset af en lyskugle, der i nogle sekunder skarpt tegner bakkekammen mod himlen, forsøger efternølerne igen at få kontakt. Om så mørkere er natten igen, som lægger sig over den lange enkeltkolonne. Kun den klirrende udrustning og eder fra dem, de snubler, skaber sammenhæng. Retningen angives imidlertid af de hundrede af lysende øjne i den sorte mur, der kort glimter op og igen forsvinder.

Skizze 14: Der Vauquois von Oktober 1917 bis Januar 1918.

Så bliver enkelte større og større. Anrâb, hilsener. Små lamper vandre rundt og lyser på skaftestøvler, feltgrå uniformer og skæggede ansigter! Igennem. De vandrende lamper bliver flere. Mange gange samles en helt gruppe. Det går opad ad en mudret sti. »Forsigtig!« lyder det gennem rækkerne. Glatte trin af træbjælker og store sten ligger under de tøvende fødder. En sti forsætter videre opad. Til højre bag terrænet synes der at ligge en afgrund. Synet får de trætte kroppe til at holde til venstre, klinet op ad den lerede klippevæg. Af og til løsner en sten sig og forsvinder i dybet.

Så åbner bjerget sig pludseligt. Så bliver en åbning med svajende pærer synlig og tiltrækker sig de svedende mænd. De høje holstenere må bukke hovederne, så det drypper koldt ned ad nakken. Ingen har anden tanke end at holde forbindelse. Enkelte steder synker fødderne på svømmende riste ankeldybt i vand. Her og der slipper der lys ud af en åben dør, over på de fugtige vægge. Så bliver trinnet mere forsigtigt og melder om vandpytter og stenblokke.

Kolonnen bliver mindre. Reservedelingerne finder efterhånden sidegangene til deres nye kvarterer. Kampgrupperne dukker efter en halv times kravlen pludseligt igen ud i det fri, og indtager efter afløsning en stilling i det frie. Hvem der ikke går på post, synker øjeblikkeligt om på trådbriksene og overlader det til næste dag at få afklaret bjergets mysterier.

Forvirrede drømme går gennem de marchtrætte folk. Søvntrukken gnider de øjnene som i morgenstunden den 5. oktober en rysten går gennem bjerget, som kaster dem om på den anden side. Kun en drøm! tænker de, og sover videre.

Der skal råb til at vække dem. Det er stadig nat – evig nat i bjerget. Glødepærene lyser svagt og spiller på de tusinder af dråber på væggene. Ud af køjerne! Komme til bevidsthed! Gennem virvaret af krydsende tunnelere søger de kuldkære ud i den lyse dag. Med dybe åndedrag indånder de luften, som oktober stormen fejer ind over bjerget. Øjnene glider over landet fra de regnvåde Argonne skove til den ødelagte skov ved Malancourt, fra historiske Varennes-en-Argonne til den opragende Montfaucon. Øjnene søger igen at følge den vej, de snublende fødder om natten havde fulgt fra den dybe etape, gennem rester af skov og ruiner, gennem den lille Vauquois skov og de vandfyldte kratere frem til foden af bjerget. Vauquois er en gevaldig myretue. I en sækning gemmer sig resterne af nogle frugttræer; ellers havde den opslængede jord skjult træer og buske som slaggebjerge ved en mine. Og Vauquois er en mine, nøgen, men fuld af travl virksomhed, som gemte den kostbare skatte. Fra snesevis af huller kommer arbejdet til syne, fortsætter i transportkolonner eller tipvogne mod baglandet i det omfang, den ødelagte bakke yder dækning, og vender belæsset tilbage.

Af de faste pionerer får de nysgerrige de første særsomme detaljer om denne nye stilling, hører om minegange og kraterstillinger, om lyttetjeneste og natlige sprængninger – men stadig ikke nok til at opnå et helt tydeligt

billede over kampmåden. Den første regimentsbefaling om morgenen den 7. oktober er da også opfordring til en snarest mulig grundig orientering, efter at også II. Bataillon om natten havde afløst I./130 på bjerget. I befalingen hed det:

1. Ejendommeligheden i den nye stilling, som fører regimentet ind i et fremmed kapitel af stillingskrigen, må af alle officerer, underofficerer og mandskabet hurtigst muligt overvindes og accepteres.
2. Hovedkravet er hurtigst muligt at få et klar billede af formålet med anlæg Vauquois, og at studerer føring af forsvaret. Keglebjerget er, med dens dominerende højde, et nøglepunkt i divisionsafsnittet. En overgang på fjendtlige hænder ville medføre en fjendtlig beherskelse af Aire dalen.
3. Indgående orientering om hele afsnittet og det underjordiske system skal til enhver tid fremmes. De indsatte bataljoner skal anvende indsættelsestiden til at skaffe sig fuldstændig klarhed over forholdene, også i naboafsnittene. Bataljonen i hvil skal i løbet af hvileperioden modtage orienteringer fra kommandøren, signalofficer og kompagnierne, specielt om afsnittet for den formodentlig første indsats P 2. . . .
6. Øvelser i alarmering og stillindsindtagelse skal gennemføres senest 48 timer efter indrykning i stillingen, og skal gentages hver uge. Også bataljonskommandøren vil gennemføre sådanne.
7. Hver mand skal have en funktion, og nøje kende denne, især M.G. og minekaster besætninger. På deres succesfulde indsats afhænger kampen om bjerget. Beredskaber og stødtrope skal om muligt udspares og holdes parate. For at kunne støde frem i alle retninger, skal disse have et præcist kendskab til alle veje i det underjordiske system.
8. En særlig betydning for stærkere og længere varende beskydning af de udgange, der fører ud i det fri. Til disse skal der udsættes posteringer, hvis opgave det er, fra indersiden hele tiden at holde udgangene frie. Den skal derfor efter de lokale forhold gøres tilsvarende stærk.
9. Gangene i det underjordiske system og stillingsgravene skal hele tiden holdes gangbare, og fra sidstnævnte skal nedstyrtende sten øjeblikkeligt fjernes.

Afsnit P er en stilling, der kun langsomt kunne tages i besiddelse. Alt, hvad der bliver fortalt og lært, måtte først opleves, før den til fulde blev forstået - oplevet under arbejde og kamp. Stillingskortet for dette bjerg er sælsomt, idet dens dybdeorganisation i ordets egentlige betydning var i dybden. Længst nede ved bjergets fod lå pionerernes lytte- og sprængtunneler, herover trafik- og indkvartering for infanteriet og øverst i det åbne trappe og trappe ned to linjer af grave med sandsækkeblændere som beskyttelse mod fjendens nysgerrighed, der på stedet lå på lur dårligt 50 meter væk. Den forreste linje med feltvagt og langsgående stilling fulgte den gamle vej over bakken, hvor der i årevist havde stået en skovomkranset valfartslandsby, om hvilken det ubegrundede sagn gik, at jomfruen af Orleans blev født her. Grundmure og træer var for længst forvandlet til støv, for efter to kompagnibredder åbnede en afrund sig. Det 50 meter brede »maj slugt« foran højre »Küppchen« gaber kraterdybt med pigtrådsdækkede kanter. Den grænser med en smal, halvhøj sadle op mod sprængningsområdets månelandskab, der med hundreder af jord og bjælkerester halvfylde kraterer strækker sig frem til venstre »Küppchen«, hvor kampgraven finder tilbage i den gamle vejførings »hulvej« og som feltstilling når bakken med Cheppy skoven. Det var som en kæmpeøkse havde kløvet toppen af bjerget. Og i dette sår rykkede det hele tiden igen og igen og bryder igennem gamle ar. Dag for dag gnaver mennesker i bjerget, graver gange ved side og under hinanden, stejle trapper, dybe skakte og i tunneler arbejde bjergarbejdere feberagtigt imod hinanden. Der hvor bjerget kløftes, mødes de, forsøger at komme den anden i forkøbet, at overliste ham, graver sig ned under ham, og sender ham i luften med en sprængladning. Din hørelse skærpes, som du lytter efter fjendens arbejde. Knuser han følere, arbejder dig længere og længere ind, indtil du kan nå hans overjordiske netværk og kan få det til at styrte sammen som et korthus. Så drejede det sig om at storme frem til det nye krater, få anlagt hindringer, holde skarpt øje med den modsatte skråning og holde håndgranater parat – alt imedens under jorden muldvarperne fortsatte deres arbejde. Det var den store nye krigserfaring for regimentet på Vauquois bjerget.

Gennem meget arbejde forsvandt skrækken for denne stilling, og det var til sidst kun de svageste, der i morgendæmringen på det normale tidspunkt for sprængninger, blandede sig med besætningen, der havde ordre til at rømme graven og til umiddelbart efter sprængningen øjeblikkeligt at besætte den igen. De fleste levede deres hårde arbejdsdag med udbedring af graven, med udvidelsen af tunnelsystemet, hentede var deres middagsmad fra indbyggede feltkøkkener, og fra den lille frugtplantage, endestationen for feltjernbanen fra Marcq, hentede deres forplejning - hvidkål, ærter, kartoffelsuppe, perlebyg, gryn – og sov så den retfærdige søvn for forsvarer af fædrelandet, der trofast havde gjort sin hverdags pligt.

Den fjendtlige kampaktivitet var meget ringe og gjorde livet på bjerget udholdelig. Ildoverfald med minekastere mod bagskråningen, let strøild mod mellemterrænet, natlige patruljer i den del af ingenmandsland, hvorfra det tyske gravsystem kunne ses, tågeberedskab om morgenen, M.G.-strøild ved mørketid og to til tre ugentlige små sprængninger om morgenen kl. 6 – sådan gik oktober mod sin slutning, uden at I. Bataillon, der langt bag-

ved i St. Juvin i øvelser og hvil styrkede sin modstandskraft, blev forstyrret af alarmeringer. Tabene var små: kun tre døde og fem sårede havde bjerget kostet. Som staben ved III. Bataillon den 20. oktober overdrog dens afsnit, nu omdøbt til II 2, savnede den smertelig den faldne Musketier Weiss, en af dens tapreste ordonnanser. Men alligevel kunne de personelerstatninger, der ankom den 10. – 11 mand fra I./Erz. 86, 37 mand fra I./Erz. 160, 4 mand fra Erz/Lehr 28 – langt fra dække de revne huller ved Verdun; frem for alt led M.G.-kompagnierne under mandskabsmangel, der under vagttjenesten gjorde sig særlig mærkbar.

I nat og tåge forlod III. Bataillon det hemmelighedsfulde bjerg. Mørket skjulte dens omrids, som de skiltes. Seks gange havde bataljonen oplevet, at mennesker forskellige steder havde sprængt store huller. Væk var den evige nat, den dårlige luft og det kunstige lys. Nu sad I. Bataillon i dens sted på bjerget ved siden af II. Bataillon. Dem, der fastholdt deres oplevelser i dagbøger, noterede sig efter tilvænnning hurtigt kun de små afvekslinger i den feltgrå hverdag. Eksempelvis skriver Vizefeldwebel Dahl, 8./266 om:

... de fredelige stilhed overalt. For at M.G.'erne ikke skulle ruste, blev der regelmæssigt om eftermiddagen gennemført øvelsesskydninger på skråningen i M.G.-stillinger indrettet til dette formål. En gang imellem spillede man Doppelkopf eller undersøgte stedet til øjnene gjorde ondt på grund af det dårlige lys af elektriske pære og stearinlys. – Til reformationsfesten blev der afholdt feltgudstjeneste i en lille skov 2 kilometer væk kl. 7 om morgenen under åben himmel. Her gennemføres også hyppigt M.G.-øvelser. Denne lille skov ligger bag en lav højderyg, der løber parallel med Vauquois, og hvor også Landwehr er placere i reserve; disse ældre herrer kommer om aftenen over til os for at gøre arbejdstjeneste.

Også bataljonen i hvil manglede den strålende sol. »Koldt, gråt, regn, dårlig sigt«, står der ensformigt i regimentets dagbog, som III. Bataillon i St. Juvin havde overtaget kvartererne efter I. Batl. og samme omfangsrige uddannelsesprogram.

Hviletiden startede en søndag. Det begyndte med en gudstjeneste i den skønne, store landsbykirke. En inspektion af kvartererne kl. 11 af Generalmajor Körner blev til almindelig tilfredshed aflyst i sidste øjeblik, men inspektionsstemningen fortsatte under anstrengende tjeneste som skydeuddannelse og kampøvelser i det efterårsopblødte terræn ved Sommerance. Den 1. og 2. november blev bataljonen fremstillet for den kommanderende general for Gruppe Argonnen, den tidligere preussiske krigsminister Generalleutnant Wild v. Hohenborn, der om morgenen med en gruppe af østrigske og polske officerer, havde besøgt 1. Bataillons stilling. Han erobrede hurtigt, gennem sin hjertelighed, de i denne henseende ikke forvente frontkæmpers hengivenhed, og i hans og de andre højere fører kritik oplevede bataljonen den glæde at høste en uindskrænket ros for krigsdygtigheden i samtlige fem kompagnier inklusiv Leutnant Ketelsens minekastere. Tilfreds rykkede den næste dag igen til fronten, for endeligt også efter næsten en måneds huletilværelse at give II. Bataillon den længe savnede pause. Dens sanitetsbog optalte 184 tilfælde af mave- og tarmsyge (mod 69 i III. og 75 i I.) som den i St. Juvin, ud over sin aktive tjeneste, kunne gå i gang med at forbedre dens indkvarteringsforhold. Håndværksmæssigt blev der lagt gulve i laderne og som forberedelse til den tidligt indsatte vinter, blev der begyndt indbygningen af store brændeovne.

Ved fronten fortsatte I. og III. Bataillon i november tågen forsvaret af Vauquois. Det var allerede en måned siden, den 9. oktober, at divisionen i en fortrolig befaling havde meddelt, at det var lykkedes fjenden i en patruljeoperation i Afsnit Tahure at fange tre mand fra den netop indsatte 33. Inf.Div. Dermed havde franskmændene fået informationer om denne divisions forskydning,

» ... og det må antages, at han snart vil forsøge at fastslå, hvilken enhed der har overtaget det hidtidige 33. Inf.Div. afsnit. Vi må derfor i den nærmeste fremtid regne med fjendtlige patruljeoperationer, og må gøre alt for at forhindre fanger i at falde i hænderne på ham, mens på den anden side den gunstige mulighed skal udnyttes til selv at tage fanger fra de franske stødtrope.

Den forventede reaktion fra fjenden udeblev imidlertid. Ganske vist blev der den 25. oktober kl. 16 lagt en kraftig, 40 minutter lang ildoverfald ned over bjerget, og i en time stod en stødgruppe parat i deres udgangstunel, mens kamplarm fra Champagne kunne høres i det fjerne. Fjenden vovede sig imidlertid ikke ud i den tyske forsvarsild, og kl. 17 kunne man i ro drikke sin kaffe. I øvrigt var der ikke sket en stigning i den forholdsvis ringe kampaktivitet. Derfor stod der også i regimentets ugentlige indrapportering den 3. november, at den generelle situation ikke havde ændret sig, og havde stort set samme vurdering som ugen før:

Det fjendtlige infanteri forholder sig roligt. I skumringen en begrænset M.G. strøild over forreste grave og bagterræn. Spredte skud fra poster. Byggeaktivitet på hindringer og udbedring af skader, forårsaget af sprængninger ... Den fjendtlige artilleriild var i morgentimerne rige, først om eftermiddagen lever den en smule op. Den primære beskydning lå over »Obstwald« og den sydlige del af »Hölenwald«. Enkelte skud

mod »Knie-stillingen«. På samme måde fjendtlig minekaster aktiviteter. Der faldt enkelte skud mod skråningsstillinger, »Knie-stilling« og »Obstwald«. Aktivitet i luften: Flyaktivitet på grund af den stærke jorddis generelt ringe. På klare dage fløj fjendtlige fly i lav højde over afsnittet. - Trafik bag fjendens front har, så vidt det har kunnet konstateres, ikke være påfaldende. Normal tog, vogn og fodgænger trafik. Mineaktivitet: Indenfor rapport periode skete de to fjendtlige sprængninger. En kontraspængning [quetschung] den 1. november kl. 0640 i H 2 b (egen og fjendtlig stilling ikke beskadiget); en sprængning den 5. november kl. 0600 i H 2 b (lettere skader på egne og fjendtlige stillinger, et krater på 30 meter diameter foran H 2 b).

Derimod var vore patruljers aktiviteter bemærkelsesværdige. De dominerede ingenmandsland, og mens de franske begrænsede sig til langs egen hindring, trængte de ind i den fjendtlige stilling. Således lykkedes det en opklaringspatrulje i H 3 at trænge helt ind i ryggen på forreste stilling. Her stødte den imidlertid på kraftig modstand og måtte vende om. Bedre fik det en anden på en gefreiter og fire mand om natten 15./16. november at trænge ind i anden grav, tag en fransk vagtpost til fange, der imidlertid igen undslap på grund af en kraftig geværlid fra tililende afløsning. Alligevel havde han nået på spørgsmål at oplyse, at han kom fra Regiment 139. Det var samme nummer, en kompagnifører i kikkert fra H 2 c havde kunnet se på kraven af en fransk officer, hvorved tilstedeværelsen af dette regiment var sandsynlighedsgjort, og den franske 26. Division på ny fastlagt foran fronten. Det havde ydermere det belejlige resultat, at gennemførelsen af en større opklaringsoperation i første omgang blev udsat, ikke mindst fordi en opklaring fra højre nabodivision den 30. oktober var nået frem til samme resultat.

Der blev derfor udarbejdet omfangsrige planer for en storkamp. Denne bestod i en reorganisering af enhederne til en samling af hele Vauquois under en bjergkommandant, etableringen af omfangsrige forplejningsdepoter og frem for alt en omfattende befæstning efter nye byggeplaner. Af stor betydning under forsvaret af en bjergfæstning var naturligvis sikring af signalmidler, der under ledelse af regimentets signalofficer, Leutnant Otto Jürgensen, i mellemtiden ganske stille fuldkomment var blevet udbygget i antal og pålidelighed, og under en stor divisions signaløvelse havde bevist sin praktiske værdi netop for dette afsnit.

Nattefrost havde fået mudderstierne til at hærde da, den 17. november II. Battalion efter afslutning på dens første hvileperiode, igen blev bragt til bjerget for at overtage vest skråning, og I. Bataillon for anden gang kunne rykke til St. Juvin. De fandt gode kvarterer, som en af dem beskrev i sin dagbog: »Det var dog noget helt andet, at kunne blive underbragt i hus. Selvom kun hønsenetsbrikse udgjorde sovesteder, og 6 mand måtte dele et rum, så kan man dog strække sig ud som man havde lyst til. Selvom tabene ved Verdun talmæssigt endnu langt fra var opfyldt. Først 10 dage efter den første transport den 23. oktober, ankom 38 mand fra divisionens rekrutdepot og 10 Vizefeldwebel, 23 underofficerer og mand fra II./Erz. 90. Alligevel var der sket en betydelig indre vækst i kræfterne, så regimentet den 20. november kunne melde:

Enhedernes kampværdi er øget efter at også den sidste bataljon har afsluttet sin hvile- og uddannelsesperiode. Uddannelsen af kompagnierne kan anses som afsluttet. For dens fortsættelse og for uddannelsen af bataljoner vurderes en yderligere uddannelsesperiode på 2-3 uger nødvendig. Erstatninger til opfyldning af kampstyrken til 650 pr. bataljon og til M.G.-kompagnierne er rekvireret og strengt nødvendig.

Med det fortsatte lave niveau i kampaktiviteten, havde der i mellemtiden, formodentlig som en genopstået arv fra tidligere stillingsenheder, udviklet sig en art stiltiende overenskomst mellem ven og fjende om i det mindst om dagen, ikke at unødvendigt at ødelægge livet på dette rolige frontafsnit. Med den forudsigelig punktlighed af sprængningerne og ved at undgå unødvendig alarmerende skud fra posterne, opstod venskabeligt naboskab med opmuntrende tilråb, der igen gradvist udviklede sig til også at omfatte lejlighedsvis udvekslinger af materielle og åndelig goder, hvor de dybe kraterer overtog den formidlene rolle som under påskens jagt på æg. Det var måske en forståelig indstilling for den enkelte lykkelige skyttegravs kriger efter 3½ års krig, men var naturligvis i den taktiske og strategiske situation, der herskede på dette tidspunkt, ikke en mulighed, der måtte blive til vane. For at imødegå udviklingen, udsendte regimentskommandøren den 20. november et skarpt direktiv:

1. Det er op det strengeste forbudt noget medlem af regimentet, på nogen form at tage forbindelse med fjenden, heller ikke gennem tilråb, tegn eller overkastning af genstande m.m., så vidt dette ikke er befalet af højere myndighed.
2. Alle poster i graven på Vauquois skal overvåge overholdelsen af denne befaling. Officerer, underofficerer og mandskab, der handler mod denne befaling, er at rapporteres, dvs. sættes under arrest. Alle, der uden opsyn og til arbejdsformål, forlader graven fremad, bliver øjeblikkeligt beskydt.

Tab var endnu, som tidligere, få, men blev desto i enkelte tilfælde fundet desto mere smertelig. Under storkampe, hvor død og sår er ubarmhjertig daglige nødvendigheder, bliver evnen til at bære andres lidelser svækket

og vækkes kun i reflekterende tilbageblik. Men under rolig stillingskrig, hvor du glemmer bekymringen for din egen eksistens og frygt for kampen, får sjælen plads til at bekymre sig om kammeraters skæbne. Desto mere når døde pludseligt igen optræder, selvom man halvvejs troede, at man var fredet fra ham. Den 23. november mistede II. Bataillon under et ildoverfald mod H 2 c på én gang fire døde og en såret. Med den kommende vinter forværede kampkompaniernes sundhedstilstand betydeligt. På grund af de usunde vandforhold opstod der foruden mave- og tarmsygdomme, også betændelser i cellevæv og furunkulose (bylder). Enkelte tilfælde af para- og underlivstyfus gav anledning til bekymringer og fik indbyggerne til at forkætre deres kolde og fugtige huleboliger. En stillingsbefaling fra regimentet den 22. november sørgede imidlertid for at tankerne i det mindste blev afledt fra helbredet og bragte et pludseligt perspektiv i den todimensionale hverdag med arbejde og vagter:

De sidste begivenheder ved Cambrai giver anledning til konstant observation af fjenden og øget årvågenhed og maksimalt beredskab. Dette skal øjeblikkeligt formidles til alle steder i afsnittet og kontrol af dette foretages. Alarmering- og besættelsesøvelser skal afholdes hurtigst muligt (indenfor 24 timer). Det må forventes at fjenden også på andre rolige frontafsnit vil gennemføre sådanne overraskende angreb som ved Cambrai. Dette direktiv gælder i forstærket grad besætningen på Vauquois.

Dette udvidede blikket fra det snævre taktiske snævre til det strategiske brede, fra de omsluttende huler, fjernt fra de store skæbnesammenhænge, til den tyske krigsførings store maskine, som de selv kun var et meget, meget lille hjul.

Hvad var det sket ved Cambrai?

Dem, der i fritiden fulgte nyhederne i aviserne, tænkte i højere grad på Flandern. Ikke kun fordi også regimentet havde sine erfaringer herfra; Flandern var i dette år blevet den egentlige krigsskueplads. Somme-slaget med dens nederlag, fremstød, ødelæggelser, havde tidligt mødt vinteren. Flandern derimod var fortsat i lys lue som året før Somme. De stolte strateger havde valgt en primitive, æreløse taktik: nedslidning. Sir Douglas Haig havde længe haft drømmen om et gennembrud af fronten i Flandern, en erobring af det belgiske Flandern og en fjernelse af de tyske ubådsbaser, og de ustandselige delangreb havde dette endelige mål. Det sidste af disse havde 10. november endeligt nået sit mål – erobringen af højderyggen ved Westroosebeke og lavlandet ved Roulers. Så havde tåget lagt sig over de Flanderske enge, og man begyndte at opstille regnskaber over fortid og fremtid. Den tyske felthær var bekymret over tabene af uerstattelig mandskab, de månedlange forsvarskampe havde kostet. Den britiske regering smertede over de for dyrt købte resultater, der blot udgjorde en udvidelse af Ypresbrohovedet, og lagde deres forhåbninger på den store broder på den anden side havet, der ville fylde alle huller og fører til en ny altomfattende gennembrudsplan.

Også en anden del af den store sommeroffensiv i året 1917 havde i begyndelsen af november fundet sin afslutning: slaget ved Malmaison, der sluttede med franskmændenes tilbageerobring af Chemin des Dames. Også her var de sidste kampe et billede af angrebslyst, der er blevet bremset måned efter måned. Som for englænderne, hvor til sidst en nedslidning af modstanderen var det eneste opnåelige resultat, som den strategiske horisont af forårsoffensiven stadig blev fjernere, var også slaget ved Malmaison den endelige opgivelse af forhåbninger og i nøgtern overvejelse, eneste mulige høst før vinteren. Og denne mulighed var, som det karrige resultat af blodige erfaringer: en fornuftig begrænsning af den taktiske succes, og dennes sikring gennem en koncentration af angrebsmidler på mindst muligt område. Det første slag under disse betingelser - slag om Chemin des Dames - var den første fjendtlige operation i året 1917, der - med små tilbageslag - nåede deres mål, og var dermed et bevis på rigtigheden af denne smertelige indrømmelse. Det var imidlertid samtidig en indrømmelse af, at angrebsånden fra Arras og i Champagne, umuligt kunne fører til sejr mod det tyske forsvar. - Mod et Tyskland, der på samme tid i Italien, sprængte stillingskæden, og endnu gang rullede fanerne ud for side om side med forbundsfæller at storme frem i stedet for at lade den kæmpe for sig selv. I Ludendorffs krigserindringer er der fra denne tid afsnit, der af de viljestærke ord og sætninger i denne selv- og folkebiografi, river hul i generalens stål-rustning og viser den skælvende hjerterytme indeni:

Oktober kom og med den en måned, der hørte til de alvorligste under krigen. Verden - og denne begyndte meget snart i min verden - så Tarnapol, Ezernowitz, Riga, senere Ösel, Udine, Tagiamento og Piave. Men den så ikke sorgen i mit hjerte, så ikke min dybe medlidenhed med lidelserne ved vore tropper i vest. Min forstand var i øst og i Italien, mit hjerte var på Vestfronten; viljen måtte bringe forstand og hjerte i overensstemmelse med hinanden. Jeg havde længe været uden glæde ... Krigens »materialiseringen« havde slået feltherrer kunsten ihjel. Sejren havde ikke længere fløje, den skete indenfor artilleriets virkningsområde og døde, lige så snart den nåede det åbne terræn. Kun tyskerne var stadig i stand til at udkæmpe gennembrudslag, og bringe hele fronten i bevægelse, til fra Ztoczow til Arnapol, fra Flitsch og Karfreit at marcherer til Udine, at forny den klassiske kamp om flankerne, og tvinge armeer på flugt. Men også vi følte kræfterne da-

le. Blokade og blodofre tappede vores styrke, og ubådskrigen, der ganske vist virkede i stilhed, og som sekundær operation skadede og stiftede forvirring i modstanderens flanken, men tydeligt langt mindre end det tiltænkte omfang, bestemte i november 1917 i langt mindre omfang den strategiske situation end felttoget i land ... som i syd førte til fremrykning over Tagliamento og i vest - trods enkelte alvorlige tilbageslag - til forberedelser mod det engelsk-franske angreb og til et fastere tysk forsvar

Det var den strategiske situation som den fremgik af kortene. Den tyske hær tog den som en afslutning og troede tilfreds, at den kunne overgå til en fortjent vinterhvile. Så kom dette alarmerende råb fra Cambrai! Hvad var der sket, der manede til forsigtighed, når snart den første frost ville lægge sig over den ødelagte slagmark?

Det er bittert at give afkald og skuffelser lader sig ikke hvile, klamre sig til, hvad der er tilbage af de store forhåbninger, og forlanger i det mindste en god exit fra scenen før tæppefald. Årets regnskab var færdig som Sir Douglas Haig, måske opmuntret af slaget ved Malmaison, igen lukkede det op for at indfører endnu en post og om mulig ændre årets saldo. I et overraskende angreb kastede han Byngs forstærkede 3. Army ind i et angreb på Cambrai. Ingen omfattende artilleriforberedelse havde afsløret offensiven. På en gang var den 20. november en ødelæggende trommeild lagt sig over de intet anende, udmattede divisioner i Gruppe Arras og Caudry, og havde banet vejen for de 30 kampvogneskadroner. Indbruddet lykkedes, lykkedes så godt, at den tyske front efter alle succesfulde forsvarskampe mod slutningen af året, som det hele synes overstået, blev kastet ud i en krise. Men forsvarer kæmpede forbitret, den øvre og nedre føring reagerede handlekraftigt som næppe aldrig før. Angrebet blev opfanget og standset. Som Byng, efter en kort pause, den 24. november for tredje gang rykker frem, strækker forsvarskampen sig langt mod syd og nord, hos fjenden beregnende afledning, hos tyskerne overraskende forsvar. Helt frem til Vauquois når bølgerne fra det oprørte hav, der snart vil være dækket af is. Ildoverfald fra kl. 0820 til 0915 med tilsammen omkring 350 skud og 50 miner mod H 1 b, c og H 2, mod Obstgwald, Vauquois sænkningen og landsbyen Cheppy kostede 6 døde og 6 sårede. Og da Byng ved Cambrai, den 28. november på slagets 9. dag, blev ramt af et modangreb, havde hele afsnittet fra aftenen i forvejen ligget under beskydning fra flankerende batterier, der fik den første sne til at smelte til regn og hagl. En fjendtlig sprængning vækkede tidligt på morgenen. En næsten tre timer lang minekaster beskydning blandede sig med en uafbrudt artilleriild, der på steder jævnedes kampgraven i H 1 a og b med jorden. En alarmeringsøvelse sendte mandskabet til våben. H 1 B blev også kraftigt beskudt om eftermiddagen. Skydningen lå primært mod midten af bjerget. 100 skud let artilleri blev rettet mod posterne på venstre fløj, og omkring kl. 17 blev der observeret fjendtlige koncentrationer. Kl. 1820 beordrede kommandanten forhøjet beredskab i H 1, to timer senere også for styrken i Vauquois skoven. De alarmerede soldater fandt feltvagt stillingen og dele af kampgraven i H 1 b jævnet med jorden. Z-tunnel og fire indgange blokeret. De kom imidlertid til forgæves at vente på angrebet. Også den 29. skød det fjendtlige artilleri uafbrudt. 160 granater og tre tunge miner skød nye huller i de retablerede forsvarsanlæg, mens ved Cambrai angriber og forsvarer rustede sig til det endelige sammenstød. Englænderne traf forstærkninger til for ved Bourlon at krone deres overraskende angreb med et gennembrud. Tyskerne stillede sig parat for i et overlegent modangreb at bringe fjenden til standsning og stjæle hans laurbær. Det var som denne angrebsånd også havde spredt sig til Vauquois. Foran de ødelagte grave fortsatte den tyske patruljeaktivitet uformindsket. Om aftenen den 27. november var den driftige Vizefeldwebel Schultze fra 9. Kompanie med 13 frivillige trængt ind i den fjendtlige stilling, hvor den havde fastslået vigtige kendsgerninger om besættelsesforhold og alarmering. Den 2. december blev patruljeoperation »Piave« gennemført, der måske ikke opnåede samme resultat som den italienske offensiv, men som blev gennemført med samme ånd. Dens fører, Oberleutnant Mikulski, skrev i sin indberetning til regiment:

Den kl. 0715 iværksatte artilleri- og mineild lå, så godt det kunne observeres, godt. Som befalet iværksatte patruljen efter nedslaget af anden minesalve omkring kl. 0717, men blev allerede langs kanten af egen grav og efter passage af kraterne på den modsatte kant, ramt af en tung fjendtlig mine. Sidstnævnte eksploderede mellem begge stødtropper uden at forårsage tab. »Knie-stellung« blev fra omkring 0710 dækket af et M.G. fra Rotpunkt 18 eller 190. Stødtropperne trængte gennem den ubesatte fjendelige postgrav og den tæt herom liggende pigtrådshindring, frem til den første fjendtlige grav.

Tæt foran hindringer og under etableringen af passage, modtog patruljen fra anden hovedgrav (Rotpunkt 10-19) på trods af den fortsatte beskydning med lette minekastere, stærk beskydning med geværgranater, der bag begge tropper tab. Ved højre trop blev dens fører, Lt. Gerharz såret af tre sprængstykker. Trådshindringen var for bred til sprængning, en gennemskæring foran højre stødtrop ikke mulig på grund af spærreilden med geværgranater. Ved venstre stødtrop blev hindringen sprængt. En del af troppen trængte ind i første hovedgrav. Pionerer sprængte en indgang til en dækning, der blev fundet tom. Yderligere indtrængen var ikke muligt på grund af spærreilden med geværgranater. Stødtroppen returnerede til egen grav, som de nåede kl. 0740. – Det blev observeret at der ved iværksættelsen af virkningsskydning i ”G 3” af franskmændene blev opsendt signal til spærreild, der dog ikke blev besvaret af dens artilleri. – Fjenden skød kl. 0705 allerede med

artilleri »Obstwald«. Det var dog påfaldende, at der sidste nat kl. 0240 og 0245 blev observeret fjendtlige patruljer foran Sandsack- og Dreyer sappe, hvor der hidtil aldrig har været observeret patruljer. Det må derfor antages, at fjenden på en eller anden måde har haft forhåndskendskab til vores forehavende, selvom der i egen grav herskede fuldstændig stilhed, og patruljen lydløst havde indtaget deres pladser. Tab: Leutnant Gerharz, 5 mand III./266 lettere såret (geværgranatger), 2 pionerer lettere såret (geværgranater), 1 artillerist ved K.T.K. H 1 hårdt såret (artillerigranat).

Kommandøren sendte indberetningen videre med følgende påtegning:

Efter regimentets opfattelse har patrulje ikke ført til resultater på grund af, at der i en uge langs fronten har hersket forhøjet beredskab, med deraf tydeligvis øget opmærksomhed og vagtsomhed hos fjenden. Specielt har den 1. december om aftenen stedfundne franske operation i Afsnit Mergentheim afstedkommet endnu højere vagtsomhed, hvortil kommer, at der i dag tidligt var et klart måneskin.

Denne forhøjede kampaktivitet døde hurtigt ud i de første dage af december. Det var blevet stille ved Cambrai, stille om de engelske forhåbninger. Det tyske modangreb var blevet en klassisk operation, der ikke kun havde ophævet den farlige situation, men i hårde kampe med fjenden, næsten kastet ham tilbage i hans udgangsstillinger. Kirkeklokkerne i London, der allerede fejrede erobringen af Cambrai, var igen tavse. Hvis noget opmuntrende kunne lyse over på det nye år, var det denne fremragende præstation af førere og tropper, der med en sejr overkom de sidste bekymringer i det gamle år. Dens taktiske erfaringer dannede grundlag for friske planer, deres moralske kraft en garanti for fremtidige præstationer.

Det var også fornemmelsen hos forsvaret af Vauquois. Året gik mod slutningen, hvor 80. Reserve-Division havde været hvirvlet ind i Vestfronten. Slutningen på et år, hvor de allierede i stedet for en sejrrig afgørelse, var blevet mødt af en række skuffelser. Slutningen på et år, startet med bitre sorger, men sluttet med tillid til fremtiden. Vintersolhverv stod for døren.

Og som en hilsen fra lykkegudinderne kom i det øjeblik, de sidste kamphandlinger i vest stivnede i stillingskrig, fra øst nyheden om våbenstilstand med den kommunistiske regering i Rusland. Ringen var brudt, krigen på to fronter afsluttet. Det forpligtigede til ny handling, hvor vesthæren kunne befris fra dens årelange binding til forsvar. Den 1. december kunne II. Bataillons granatkastere sende flyveblade med den russiske fredstraktat over til franskmændene, og en uge senere nyheden om afslutningen af den første ti dages våbenstilstand – med det stille håb, at de blinde miner også ville have sin sprængvirkning.

Vintersolhverv – den forgyldte hulemenneskets daglige behov, som beskrevet af Vizefeldwebel Dahl:

I dag går det os som en gammel ræv, der kun nødtigt forlader dens grav for at finde næring, for udenfor er der forfærdelig. Vægge falder sammen på grund af regnen og indenfor spiller man troldmandens lærling, blot med den forskel, at man ikke råber til de ånder, der dukker op. Pumpen udenfor må holdes i bevægelse, da vandet ellers vil stige i nogle af vore beboelsestunneler i et sådant omfang, at man skulle tro at man havde fået underbringelse i et svømmebad til en storbys badeanstalt.

Vintersolhverv – det er den tyske jul, fredsfesten. Det kunne de alvorlige sprængninger i december heller ikke forhindre. Den 3. december, som I. Bataillon havde afløst III. i H 1, slog 15.000 kilogram tysk dynamit igennem på den modsatte side af kraterranden, to dage senere beskadigede en dobbelt fransk sprængning begge stillinger meget kraftigt, og den 8. december fulgte den foreløbig sidste fjendtlige sprængning. Den 6. december overdrog regimentsstaben kommandoen over Afsnit H til Regiment 264, og forskød til Slot Chéhéry [Chatel Chéhéry] til fejring af julen. Den 15. december afsluttede III. Bataillon sin anden hvileperiode og afløste II. Bataillon i H 2, men den 20. kom juleglæden også til den. Divisionsbefalingen fra dagen i forvejen havde beordret en ny inddeling af forsvaret. Om aftenen den 20. afløste Hauptmann Jeschke med I. Bataillon og overtog dermed den mod højre udvidede afsnit H 2, der nu omfattede hele forsvaret af Vauquois bakken. I stedet rykkede III. Bataillon til H 3 i Cheppy skoven, men blev derigennem forskånet for at måtte fejre julen på bjerget, og var taknemmelig herfor. Uanset for dejlig Vauquois så ud på afstand, var den indvendig meget julefjern, hvor nu I. Bataillon i tavshed tilbragte den 24. december. Om aftenen blev graven ramt af flere fjendtlige fuldtræffere, tilbagebetalt med 30 miner. Herefter blev kulden i tunnelerne forsøgt fordrevet med en kraftig slurk »Vauquovit« og fortrøstningen, at julefest senere kunne fejres i St. Juvin.

Men III. Bataillon oplevede imidlertid et ægte julemirakel. Cheppy skoven i snedragt. Natten over havde en tryllekunstner drysset hvid farve over jorden. Ingen havde set det ske, end ikke månen, der tidligt var gået til ro bag skyer. Forventningsfuld måtte den nu bane sig vej gennem sneen til feltkøkkenerne, der af uge lange besparelser af kødkonserver og hestekartofler – de arme øg ved jo ikke, hvad jul er! – kunne lave endnu et varmt mål-

tid – Gullasch. Så gaverne. Hver får en med kærlighed og flid sammensat gavepakke fra Bremens Røde Kors; dertil ydede kompagnikassen vel også honning, sukker, æbler, cigarer, cigaretter, kager og chokolade.

Tysk jul i Cheppy skoven! I dækninger og tunneler flammer stearinlys op og lyder julesalmer. Kompagniførelsen aflægger besøg ved grupper og M.G. stillinger og bringer dem gaver og et kraftigt julehåndtryk.

I St. Juvin fejrede II. Bataillon på samme tid festen i deres kvarterer, smykket med julegrønt. Et højt træ stråler i det ellers ikke så venlige rum. Fællessang ledsaget af regimentsmusikken giver tankerne frit løb mod hjemmene. Også her skal Bremen takkes for de mange rige gaver og den ædle gerning.

Med julefesten kroner II. Bataillon de mangeartede foranstaltninger, der her i løbet af de fire måneder i stigende antal og omfang havde glædet hulemenneskerne. Når dårligt vejr satte St. Juvin og omegn under vand og øvelserne faldt ud, havde menneskerne samlet sig i biografen for at høre et foredrag af Informationsofficeren. Muntre aftener varmede sindene efter iskolde feltøvelser, særligt efter at i starten eksterne kunstnere havde optrådt, medlemmer havde afsløret fredstids færdigheder, og hurtigt erobrede ders kammeraters hjerter.

Wieczorek, også kaldt »Mofes«, den lille klavervirtuos, Meyer med sin smeltende tenor, Gefreiter Opperman med sin reciterende patos, Kellesthofer fra 12. med sine feltgrå spøgefuldheder og ikke mindst kompagnikammerat Rubasch med sin ægte åndelige akrobatik – alle har de her bidraget betydeligt til regimentets sjælelige sundhed. Regimentsmusikken forstod at give de musikalske feinsmeckere meget. Under ledelse af Vizefeldwebel Hünerbeins ledelse gav de trætte marcherende ben nyt liv og med koncerter lokket folk væk fra deres varme ovne. De havde den 11. november afholdt en klassisk kirkekoncert, og den 24. med en af Musketier Vogt komponeret regimentsmarch givet den agtede kommandør en velegnet fødselsdagsgave.

Også officerer og underofficerer afholdt muntre sammenkomster. I officersmessen blev der med en »Feuerzangenbowle *)« I. Klasse skålet for Jernkors I. Klasse, optjent under ild ved Verdun, og fortsat med andre drikke. Den 28. december kørte II. Bataillon sågar til Vouziers for at nyde lystspillet »Die goldene Eva«. Det hed sig dog: »Selvom lystspillet virkede ret opfriskende, så tog de to timers kørsel i isnende kulde alt fornøjelse væk«.

Efter natten til den 30. december at være afløst af III., kunne I. Bataljon grundigt indhente sin julefest, som den havde måttet undvære i dens hulebjerg, idet den på én gang kunne fejre både jul og nytår. Og mens langs fronten et ægte nytårsfyrværkeri med farvede lyskugler forjagede dæmonerne fra det forgangne år, blev det i St. Juvin fejret med punchglas og soldatersange, hvoraf festavisen, udarbejdet af »Jagt- og Fornøjelsesofficer« Leutnant Borgmann, bar vidnesbyrd:

Strömt herbei, ihr Heldenscharen
zu des Tannenbaumes Glanz!
Freude soll euch weiderfahren,
Liebe euch umweben ganz!
Lass tim Vauquois de Sorgen.
Alles soll vergessen sein.
Denn in neuer Jahresmorgen
bricht nach dunkler Nacht herein.

Et nyt års dag gryr. En isnende storm fejrer gennem gravene, og på steder synker man i sne til hofterne. Ingen særlige begivenheder kan noteres. Man lever dag for dag. Læse kan man ikke, for den elektriske strøm er rationeret, og de sjældne stearinlys spares til skrivestuen. Man udfører sin pigtrådstjeneste, ryger sine Kanaster og spiser glædesløst sin surkål, da den så ofte står på menuen. Anderledes er det i Cheppy skoven, der næsten er et vinterkursted i forhold til Vauquois. Lange gange er også her drevet ned i jorden og forsynet med rummelige kvarterer i sidegange, der dog ligesom i bjerget ofte inviterer på sejltur. Men her kan man frit bevæge sig. Mange støder på spor efter ræve, der i stort antal deler skoven med de tyske soldater, og søger ly i de forladte hytter.

Men i hjerterne var der lyst og varmt. Omkring dette årsskifte lever julestemningen ikke længe. En opstemt uro længes efter den store afgang. Og da mod midten af den første måned, Hindenburgs opråb også nåede 80. Reserve-Division, ved den, hvad den skal, og blander dens afskedshilsener til hulebjerget med deres forhåbning om sejr og fred.

Januar var forløbet rolig. den 6. ved midnatstid opstod brand i 1. M.G. kvarterer, ved 3. Kompanie og bataljonsdepotet ved I. Bataljon, hvor alt udrustning, tre lette maskingeværer og en del af arkiverne gik op i luer. Den 17. og 18. tordnede de sidste sprængninger på Vauquois. Den 20. endnu engang livlig forstyrrelsesild over de

*) Varm drikke lavet af rødvin, rom og frugtsaft, som tilberedes ved at placere en slags ildtang med sukkerbrød over et slag, overhældes med rom og antændes.

bageste områder, der specielt ramte Obstswald og sænkningen. Den fuldstændig rolig dag fulgte. Den 22. januar bragte fjendens afskedshilsen til II. Bataillon, der om eftermiddagen lagde ild over Paarman-lejren og K.T.K. med shrapnel og granater, ledet fra flyvemaskiner. Så blev kompagnierne om aftenen kl. 2230 afløst af III./bayr. Inf.Regt. 1, som i St. Juvin ikke fandt III. Bataillon ventende. Den var med jernbane bragt til Mont St. Remy, hvor den i Pauvres lejren kunne sove ud fra kl. 3 den nat og til langt ind i den næste dag. Mens I. Bataillon efter afløsning af II.Bayr. en time efter midnat begyndte på den fem timer lange march, marcherede Hauptmann Seips II. Bataillon kompagnier bag deres bagage til Grandpré til indladning. Kl. 0830 nåede også den Mont St. Remy, og gik i hvil i den granskov, som 1½ kilometer syd for Pauvres skjulte armeens lejr. Om aftenen optog den også I. Bataillon i sine forfaldne barakker.

Mens krop og udrustning gennemgik sin pleje, stod morgensolen op til den sidste afgørelse af den tyske tilværelse.

Derstrümmer bei Ham

Düfing

1918

Stormfuglens flugt

(Avre)

Pauvres lejren

Selv ikke sprogkyndige ved, hvad »Pauvre« betyder på tysk; men ikke alle forstod den tvetydige betydning af dette ord, der egentlig ikke kan oversættes. Men her fik den indhold; her kom utilstrækkelighederne: frontsoldatens små enkeltskuffelser under besøg i etapen.

»Pauvre« - det var for de afløste skyttegravskrigere et landskab, der mindede om Döberitz eller Lockstedt, der om sommeren levede af soldaternes sved under solens glød, og hvor om vinteren vandpytter holdt udkik efter utætte soldaterstøvler. »Pauvre« var i sig selv baraklejren; desto mere som den i uger havde ligget forladt hen, og havde været natlig mål for tyvetogter fra alle omkringboende.

»Pauvre« var ensomheden når den ikke er god, når lokomotivernes fløjten kun på vindstille nætter når frem, når vejen til nærmeste feltgrå biograf eller kantinesranke ligger en dagsrejse væk, og hvor rygterne blandt forplejningspersonellet var eneste kilde til enhver form for nyheder fra den store verden.

I stillingen kan det være nok så slemt. Under kamp undskyldes meget og forgylder selv den mindste fordel. Men når frontsoldaten kommer i etapen, har han fordringer – fordringer som Pauvres-lejren midt i det øde Luse-Champagne stod fuldstændig uforstående overfor.

Lige så langt på den anden side de vandfyldte skyttegrave ligger Charlons-lejren, det store franske militære øvelsesområde. Det er ikke tilfældigt, at den ligger her. Med sine sandede veje, øde områder og forkrøblede fyrreskove var Champagne det ideelle øvelsesterræn for alle militære enheder. Og det var ikke forgæves, at Pauvres-lejren lå i dens umiddelbare nærhed. Også her var der plads til »feltherre overblik«, også her var der bakker og skovstykker til måludpegning, også her var der store arealer til parader og bakker og skråninger, der kunne gøre M.G.-skytter forpustede.

Og så alligevel – kodeordet for regimentets forskydning till Pauvres-ødemarken havde været »Måge« [Mö-vej]; mågers flyvning ind i land er imidlertid tegn på storm. Og det var, hvad der virkede attraktivt i dette uattraktive øde: mågernes ville blive ørneflugt! Denne baraklejr under stedsegrønt, hvor det mangelfulde tagpap dårligt dækkede for flyversigt, var ikke et blivende sted. Der stod skrevet storm på skyerne, der fejede mod vest – den tyske forårsstorm.

I sine erindringer skriver Hindenburg:

Vores militæriske ønsker ville selvfølgelig have været det samme, hvis fredsklokkerne i året 1918 havde lyt i øst. I stedet kom der fra forhandlingsrummet i Brest-Litowsk de vildeste agitationstaler ... Under de omstændigheder var det ikke så sært, at fredsforhandlingerne ikke gjorde nogen fremskridt. Også fronthæren undrede sig, hvorfor der blev forhandlet så længe, når det drejede sig om at være eller ikke at være.

I næsten tre år havde det tyske hær i vest været ambolt. Tidspunktet var nær, hvor den igen ville blive hammeren. De billeder, forårsånden tryllede frem over det vinterøde Champagne var flyvende kampe, natlige bivuaer, fremjagende batterier, sværmende skytter, grave på marken, bytte og sejr.

Ludendorff, der som ingen anden forstod at tolke hærens indre stemme, hørte denne rumlen i massens sjæl, som fandt genklang i forhåbningerne i hans eget hjerte, hans tvivl og hans overbevisning:

Som forsvar virkede nedtrykkende på tropperne, hævdede angrebet denne ånd. Også i hærens interesse lå angrebet; forsvaret måtte lidt efter lidt ligge under for den stadig stærkere blivende fjendtlige overmagt i mennesker og materiel. Det kunne den selv mærke. I vest ønskede den angrebet, og forventede den med dyb sjælelig lettelse efter Ruslands sammenbrud ... Dette var tydeligt ... Den tanke, der påtvang sig med overbevisende kraft var, at kun et angreb kunne afslutte krigen ... Naturligvis lod jeg mig ikke drive af en sådan stemning, dertil var min ansvarsbevidsthed alt for stor ... Kunne den øverste hærledelse udnytte de fordele, der var opstået i dette forår, til et stort slag i vest, eller skulle den uden at gøre dette forsøg, begrænse sig til et planmæssigt forsvar og kun gennemfører sekundære angreb som eksempelvis i Italien eller Makedonien? ... Centralmagterne holdes alene sammen i håbet om en sejr for de tyske våben.

Det vidste manden langs fronten ikke. Han kan ikke vide, at den østrigske hær var træt og mørbanket, at Bulgarien kun kunne holdes fast med udsigt til sejr, og at også den tyrkiske hær var mod slutningen af dens kræfter. Manden ved fronten vidste kun, hvad der ved det fjerde årsskifte under krigen bevægede ham selv, hvad der plagede og hvad der trøstede ham. Lidelserne derhjemme, den dalende stemning hos mange kammerater – alt håber han vil forsvinde med ørnens flugt i det tyske forår.

Den nærliggende tanke efter Ruslands udskillelse blev delt af alle. Den første offentlige bekræftelse nåede Peuvres-lejren. Men endnu var der ingen angrebsbefaling: så langt var man endnu ikke. Ganske vist havde Hindenburg på et tidspunkt i Østpreussen gennemført angrebsoperationer over is og sne, men den store kamp i vest ville ske under sol og varme. Den uden undtagelse mislykkede fjendtlige offensiv stod som en manende pegefinger over alle planer. Der havde været plads på Østfronten, det tyske svær dengang tre år skarpere og modstanderen forsvars tyndere. Her i vest stod en stærk fjendes krigsmaskine på et snævert område, stod på et snævert område, smedet i eventyrlige antal i en hel verdens krigsindsats. Det betød i lang tid at slå mod samme sted, indtil »Vejen fri« kunne råbes over kanonstandpladser og stormgrave.

Men grundtanken for kampføringen ændrede sig i denne hvileperiode: I stedet for det røde hæfte »Forsvarskampen«, der for præcist et år siden var blevet det nye reglement for underførere, trådte nu den brune bog: »Angrebsslag under stillingskrig«

Den 18. januar, dagen for 47 år siden hvor det tyske rige blev grundlagt i Spejlsalen på slottet i Versailles, kom de første direktiver:

Generelt: Grundlag for alle øvelser er udelukkende de af Øverste Krigsledelse udsendte tjenstedirektiver: 1. Uddannelsesforskrifter for fodtropper i krig (A.V.F.), 2. Direktiver for stillingskrig for alle våbenarter (samlehæfte). Af sidstnævnte træder for den kommende uddannelsesperiode den nye 14. Del (Angreb i stillingskrig) i forgrunden. Foruden personlig, sundheds og våbenpleje, skal der i den første uge, helt overladt til kompagniet, primært fremmes disciplin, eksercits og kampeksercits, skydeuddannelse og uddannelse på let maskingevær. Kompagnifører og bataljonskommandører er personlig ansvarlig for uddannelse af de dem underlagte enheder. Planlægningen af de enkelte tjenester skal forinden grundigt være fastlagt, og navnlig opgaverne i angreb derfor omhyggeligt gennemtænkt og forberedt.

Særligt:

1. Tidsplan.

- a) 1. uge: Kompagniuuddannelse. Kompagnierne skal i 2. uge med succes kunne anvendes i rammerne på balnonen.
- b) 2. uge: 5 formiddage gennemføres bataljonsøvelser. 2. For regimentsøvelser står kompagnierne om eftermiddage til disposition. Her skal efterøves, hvad kompagnierne under formiddagsøvelserne endnu ikke behersker, eller som er tilgået som nye opgaver og som endnu ikke har været genstand for indøvning. Desuden skal enkeltmandsuddannelsen fremmes.

- c) 3. uge: Øvelser i divisionsramme. I mindst to bataljonsøvelser skal artilleri og pionerer indgå.

Det var for størstedelen kendt, hvad der her blev forlangt. Grundlaget for enhver succes var som tidligere den størst mulige alsidige fysiske og psykiske grunduddannelse af den enkelte. Ud over et præcist kendskab til eget våbens egenskaber, skal soldaten vide alt, hvad der er af værdi for at gøre ham modstandsdygtig og selv sikker. Og alligevel stod den planmæssige skoling nu under en helt anden stjerne. Sløvheden ved den formålsløse opfyldelse af pligten var vejet. Krigens slutning synes at vende tilbage til begyndelsen.

Vi havde igen genoplivet hele det fortræffelige grundlag til et angreb i hæren, som før krigen havde været det gennemgående tema i vore reglementer. Disse var suppleret med de nyeste kamperfaringer *)«. »Hele vesthærens hedes ønske var at blive frigjort fra det blytunge nervepres under stillingskrig. Kun gennem et angrebsslag kunne værdien af den årelange målbevidste fredsuddannelse til angreb og en fremragende føreruddannelse igen komme til sin rette. Et valg af defensiven ville have været direkte unaturligt og med sikkerhed fatalt †)«.

Af alt dette sprang endnu en taktisk ånd, som Ludendorffs trofaste assistent, Oberst Bauer, her beskriver i nogle få sætninger:

Den nye taktik bestod hovedsageligt deri, at en totalt overraskende og nu nogle få timer varende, overvældende kraftig artilleriild, skulle mørne og lamme det fjendtlige infanteri, og på den måde hjælpe vores infanteri til med færrest mulige tab at passere virvaret af skyttegrave.

Til indførelsen af denne nye taktik havde artilleristerne lige så store opgaver som infanteriet. Kanonbesætningerne og deres stabe fik nye fagudtryk som »artilleri vejrtjeneste«, »Ildvalse« og »ledsagebatteri«, og forventedes at lære deres betydning. Men også infanteriet fik nye indsættelsesmuligheder, dybdeorganiseret fremrykning i bølger, omgåelse af bebyggelser, nedkæmpelse af modstandspunkter og mobil udnyttelse af nye og gamle ledsagevåben, der alle kræver seriøs forberedelse at lære.

Dette arbejde fik en festlig optakt gennem den første og eneste Kejser fødselsdagsparade i felten. Veloptagne fotografier af regimentsfotografen fastholdt lejligheden for eftertiden. En bitterkold vinterdag, men med sol over de snedækkede marker. I en stor, åben firkant stod regimentet med sin fulde kraft. En simpel feltgudstjeneste for den øverste hersker, som alene afgør fremtiden. Så gav den agtede kommandør udtryk for de tyske forhåbninger. Som en fanfare overtog musikken det højde hurra for den øverste krigsherre op, og bar forbi marchen frem med smældende takt.

Så begyndte tjenesten. I tre flittige uger forsøgte regimentet at gøre sig klar til de forskellige faser af den sidste afgørelse. De tørre optegnelser fra regimentets dagbog kan give et fingerpeg om dette:

- 29.1. Enkeltmandsuddannelse. Fælles øvelse med regimentets 3. Minenwerfer-Abteilung.
- 30.1. Hviledag, Appeller, helbredsinspektion. Krops- og våben vedligeholdelse.
- 31.1. Øvelser af kompagniernes kurser. Opstilling til gennembrud. Gennembrud af spærreilds zone, opnåelse af afstand.
- 1.2. Kamp i mellemterræn. Kamp om bebyggelse. Kamp i skov og angreb på M.G.-stillinger og støttepunkter. Øvelser med regimentets 3. MW-Abteilung.
- 2.2. Gentagelse. Skarpskydning. Håndgranatkast. Øvelser med lette minekastere og granatkastere.
- 3.2. Hviledag. Undervisning. Appeller. Aflusning. Våbeninspektion.
- 4.2. Øvelser i bataljonsramme. Eksercermæssig indøvelse af første fase af gennembrudsslag som forreste bataljon af 1. division.
- 5.2. Bataljonsøvelse om gennembrudsslag. En bataljon som forreste bataljon i 1. division, en bataljon som stormblok.
- 6.2. Øvelser i bevægelseskrig. Bataljon som forspids. Opstilling af forposter. Kamp under bevægelse. Flanke sikring.
- 7.2. Hviledag. Skydning, undervisning. Istandsættelse af udrustning.
- 8.2. Bataljonsøvelse i gennembrud, stødsøjle og stormblok.
- 9.2. Bataljonsøvelse i bevægelseskrig: forspids, kamp under bevægelse, overgang til hvil under kampberedskab.
- 10.2. Hviledag. Gudstjeneste, skydning, appeller, undervisning, sport
- 11.2. Regiments gennembrudsøvelse med 2 bataljoner i 1. linje, 1 bataljon i 2. linje i 1. division.

*) Ludendorff: *Meine Kriegserinnerungen*.

†) Kronprinz Wilhelm: *Kriegserinnerungen aus Deutschlands Heldenkramp*

- 12.2. Øvelse i fremlæggelse af regimentet. Opstilling og angreb på gennemgående stilling. Overgang til hvil med dybdeorganisation.
- 13.2. Hviledag. Appeller, undervisning, istandsættelse af udrustning.
- 14.2. Brigade øvelse i gennembrud. Regimentet med to bataljoner i 1. linje, 1 bataljon i 2. linje og stormblok, hertil transportgrupper. Især erobring af bebyggelse.
- 15.2. Hviledag. Gasmaske afprøvning. Undervisning. Appeller. Sport.
- 16.2. Divisions gennembrudsøvelse. Regimentet 1. linje i 1. division.
- 17.2. Hviledag. Istandsættelse af udrustning. Appeller.
- 18.2. Gennembrudsøvelse under ledelse af Gruppe Py (XII. A.K.). Regiment med to forreste bataljoner og 1 bagest bataljon som regiment i indbrudsdivision
19. 2. Hviledag. Indre tjeneste i lejren.

Dermed var tre uger gået, hvorunder også de drypvist modtagne personelerstatninger til fulde blev indarbejdet i de gamle enheder. Allerede den 9. december havde divisionens rekrutdepot ladet 50 mand fra 3. Ersatz-M.G. Kompanie, IX. Armeekorps sendt 2 mand; den 13. ankom 59 mand fra I./Ersatz 90, 56 mand fra Erz. Komp. 90 og 32 mand fra II./Erzats 90; den 14. januar igen 50 M.G.-skytter fra Rekrutdepotet og to uger senere 61 infanterister, og endeligt den 28. januar kom 2 mand fra I./Ers. 90.

Aldrig tidligere havde regimentet udnyttet en uddannelsesperiode så velovervejet som denne. Og kronprinsens dom, til hvis kommando 3. Armee hørte, omfattede også dens flid, som det fremgår af hans krigserindringer:

Når den store arbejdsbyrde på alle områder, og til rette tid kunne udføres i denne vinter, skyldes det i første række det gevaldige spring, angrebstanke medførte. Det synes som kraften, præstationerne og offerviljen alle steder fordobledes, også der, hvor ønsket om at deltage i angrebet, i første omgang ikke blev opfyldt. Når jeg tænker tilbage på de talrige sidste vinter gennemførte troppeøvelser bag fronten af min hærgruppe, som jeg overværede, så dukker der hele tiden utallige billeder op for mig om trofast og det mest grundige arbejde alle steder. Hem, der forstod sjælen i vores hær, allerede dengang næsten med karakter af en milit, var berettiget til at håbe, at det våben, vi havde smedet, ville være tilstrækkelig skarp til alle tilfælde.

Efter mange »blå« og »røde« øvelsesbefalinger, kom der den 18. februar igen en alvorlig ment divisionsbefaling med ikke mindre end 20 punkter. Den første og den sidste var de vigtigste. Disse bestemte: De stedfaste uddannelsesdokumenter fra O.H.L. og Hærgruppe, 3. Armee og XII. A.K. skal i forseglede tilstand overdrages til stedskommandanturet til videregivelse til de afløsende enheder« og »Divisionen afløser i østligste divisionsafsnit i Gruppe Argonne 1. bayr. I.D. i tidsrummet 21.2 til 25.2.«

Altså tilbage til de forladte huller. Kun III. Bataillons infanterikompanier og den store bagage fik stillet nogle enkelte godsvogne til disposition på de overbelastede jernbaner, der i disse uger gennemførte den største jernbane opmarch i krigshistorien. Alle andre måtte til fods tage turen op og ned ad bakke, hvor de rullende hjul for en måned siden sang en vuggevise. Utilfredse og misfornøjede; fordi Vouziers er mellemkvarter med tunneler og de evige lamper, ikke for en friluftsbivuak under åben himmel

Som den 22. februar gryede bag regntunge skyer, lå III. Bataillon igen på Vauquois og hilste på bjerget som en gammel bekendt. Og den havde sig også halvvejs nået at indlevet da dens M.G.Kompanie fulgte og I. Bataillon havde til venstre taget sin juleaftensplads i Cheppy skoven. Den 23. februar kl. 10 overtog Oberstleutnant sur Megede kommandoen fra bayr. Inf.Regt. 24 over det afsnit der ny var benævnt J og bestod af H 2 (III./264), J 1 (III./266 og J 2 (I./266). I støvregn nåede II. Bataillon frem til Lager Lichtenau mellem Fléville og Sommerance, og efter I. M.G.Kompanie. havde fundet dens stillinger i Cheppy-skoven, marcherede den frem og kom som divisionsreserve den 24. februar i de snævre og våde tunneldækninger i Cheppy.

Kampsituationen havde ikke ændret sig meget. Begge ugeindberetningerne fra regimentet den 26. februar og 7. marts bringer derfor ikke meget nyt: om et lige så stille som vagtsom fjendtligt infanteri, om det fjendtlige artilleris spredte skydninger, om to kontraspæringer på netop indberetningsdatoerne. Hertil kom arbejdet med istandsættelsen af stillingsanlæg og en omfattende patruljeaktivitet til sikring og til beherskelse af ingenmandsland.

En frisk marts sne tøede på vejene som III. Bataillon den 6. marts overdrog Vauquois til II. og selv søgte mod de i mellemtiden meget spredte underbringelse for reserve- og arbejdsbataljoner. Stab, 12. Komp., 3. M.G.-Komp. og Minenwerfer-Abteilung forblev i Cheppy, 10. Komp. indkvarteredes i Varennes, 9. og 11. Kompanie i Charpentry. II. Bataillon blev modtaget af en kraftig morgensprængning i J 1 b; tolv timer senere, som gravene var blevet tømt for nedstyrtende sten, gik en frygtelig skygge gennem hulebeboelsen: en flammende fakkellug slog ud fra en af mineskaktene; fra røg og flammer blev de forbrændte lig af 15 minører og 9 hjælpere bjærget. Ingen ved, hvad der var sket.

Denne ulykke, som af bataljonen blev opfattet som den selv var ramt, gjorde sit til, at regimentet ikke kom til at føle sig helt hjemme i den betroede stilling – selvom disse dage kun forlagte 10 sårede som offer, hvilke i forvejen rigeligt var dækket af de 30 personel erstatninger fra divisionens rekrutdepot, der den 25. februar var ankommet. Der var som den indre ro manglede, der i en vinterlige stillingskrig var en grundlæggende forudsætning. Det var som tankerne ikke kunne hvile i den umiddelbare tilværelse og opgave, og hele tiden måtte kredse om fremtiden med dette ene, som man først begriber, når det er der.

Regimentet havde set bayrerne drage afsted med nye heste, våben og vogne, og havde vemodigt tænkt: »De vil blive de første«. Køkkenvogns rytter fra etappen kom med forbavsende påstande om tekniske opfindelser og opdagelser, hvorved den tyske ånd skulle sprænge blokadens lænker indefra: gas og langtrækkende kanoner. Der blev i hulekammeratskabet og på posternes ensomhed tænkt stolte tanker om sejr og hjemvenden, og som en skygge fløj det forbi; hvis nu håbet bedrager ...? De *kan* ikke bedrage! Nu eller aldrig måtte det store terningekast lykkes, og den tyske ørn, der her i 1914 med trætte vingeslag styrtede til jorden, på ny folde sine vinger ud. Mon man selv ville komme levende derfra? For de gamle krigere er dette det afgørende spørgsmål. I tre år havde han udholdt sår, besvær og nød. Han ville jo så gerne se frugterne af sit liv: de lysende øjne, de taknemmelige ansigter, glæde, forløsning, fred. Og alligevel var forordet til hans ildåb: »Og sætter du ikke livet ind, vil livet aldrig være vundet!«. Disse ord skulle blive livsstil; og havde nu også indhold. Hvad der end skulle ske, lad ske, blot snart – hurtigt! Men vinterkulde er ikke godt for handlingens storm.

Ideerne i marts er nære. Dagen før, som 9. Kompanie forskød til Cheppy, havde endnu en af vore sprængninger frilagt fjendtlige poster og grave. Siden var muldvarperne blevet rolige. Og hvorfor ikke? Efter kolde og triste dage fulgte en, der i regimentsdagbogen blev betegnet som »varm og klar«. Den første forårsdag, den 11. marts! Endnu havde den ikke magt til at udtørre det mudrede ingenmandsland og vække knopperne på træerne som kransede livsnerven fra stillingen til St. Juvin. Og alligevel er det som om der lå der i solskinet et grønt skår over kirkeruinen i Cheppy, som måtte der herfra komme et vækkeopkald.

Og det kom. Det var midnat før det nåede staben. Den lyse søndag lå over stillingen før nyheden nåede frem. afløsning. En anden division med et højere husnummer, 213 Inf.Div. – formentlig fra en anden krigsskueplads – var på vej!

Meget langsomt gik den med al grundighed gennemførte afløsning med Inf.Regt. 460. Først en hel uge senere, den 18. marts nåede også I. Bataillon efter march over Olizy og St. Morel regimentets underbringelse i armeelejren Mont St. Martin syd foran Vouziers på bakkekammen over Aisne dalen. Landskabet havde sælsomt forandre sig. Der var barakker overalt, og for en dels vedkommende på ingen måde skjult for flyobservation. Lokomotiver dampede med stor røgudvikling hertil; men de kørte uden vogne! Var dette en »hemmelig« opmarch til angrebet? Skulle den bryde løs på dette sted? En dag til eftertanke, en nat, hvor søvnen blev afbrudt af flybomber. Så videre, tilbage, forbi den opragende Bourcq – og efter et par timer vinkede atter engang de lave fyrretræer ved Pauvres lejren. Det er endnu ikke så vidt.

Foråret starter. 21. marts. Man pusler med sine sager, men tankerne er et helt andet sted. På springer et signal den front fjerne ro: »Vores angrebsarme er indtil i dag kl. 13 brudt ind i den franske front mellem Reims og Arras over en 70 kilometer bred og 3-6 kilometer dybe«.

Hurra! Frem med kortene! Mellem Arras og Reims? Altså ikke i Champagne? Så havde alle de nyopførte barakker, lazaretanlæg, flyvepladser, ammunitionsdepoter, banelegemer kun kulisser, afledning, vildledningsforsøg? Denne omfattende forberedelse gav glæden et sikkert fundament. Gennembrud på den engelske front! Hvorfor der? Alle små barakstrateger i Pauvres lejren gjorde sig anstrengelser for at gennemtænke den øverste hærledelses planer. De kom til den erkendelse, at området Reims – Arras måtte være skillelinjen mellem de to fjendtlige hære, og var dermed på rette spor. Ram skillelinjen! Alle vidste af egen erfaring, at Akilleshælen i enhver stilling allerede med mindre træfninger var forbindelsen til naboafsnittet. Man overlod gerne ansvaret til den anden, og holdt hellere kræfterne sammen til forsvar af egen stilling. Hvor langt mere var dette tilfældet, hvor to nationer stod ved siden af hinanden, der end ikke talte samme sprog! Et angreb på skillelinjen, måske med det mål at skille de to fjendtlige hære fra hinanden, lamme den engelske fløj operativt og måske – hvem ved – trænge frem til Kanalkysten.

Tankerne gik allerede på langfart i landet med de ubegrænsede muligheder og måtte tvinges tilbage til de nøgterne oplysninger fra de officielle beretninger. Man læste dem, man hørte dem, endnu engang. Og så kom refleksionerne omkring din egen person. Utilfredsheden kvæler glæden: nu plukker andre sejren, og man sidder derimod forbandet og kan kun registrere – og måler som amatørstrategerne derhjemme afstande i det fredelige terræn. »3 til 6 kilometer«, og i morgen ville den ikke have nogen betydning. Den følgende dag blev tjenesten forrettet med ulyst. Feltøvelserne med Rød og Blå syntes latterlige på trods af tilskyndelser og tilråb: vær med, prøv, oplev.

24. marts. Den første søndag i det nye forår. Gudstjeneste på øvelsespladsen. Feltpræsten, Pastor Seeberg, talte med sjælden nærvær Guds ord, men sluttede dog med at stille menneskers præstationer ved siden af: En Krupp-kanon kastede på 120 km afstand fra Laon granater mod Paris! Et nyt vidunder af tysk teknik. Det får hjertet til at svulme. Nu manglede kun ét, det vigtigste: selv at være med! Men i morgen – i morgen endnu engang brigadeøvelse med markerede fjender og med faner som ildvalse!

Nej, brigadeøvelsen blev aflyst. Forberedelse til transport! hed det i stedet. Nu bevæbne dig, du glædeligt oprørske hjerte: nu er det så vidt!

En feberagtig travlhed begynder. Feltsmedje, koge kedler, vogne, halmsække, ovne – genstande omhyggeligt samlet i den lange tid i gravene – hele den store ballast, som hele hulemenneskets hjerte hang ved – hvor gerne overlod vi det nu til etapedepoterne. Hvor gerne for igen at blive fri og let, som for tre år siden under bevægelseskrigen i øst. Forplejning ankom til ni dage; vandvogne pegede i retning af det øde område langs Somme. Derudover løb ingen rytter.

Fire Vizefeldwebel og 30 mand fra Ersatz 90 nåede lige netop rettidig frem til at komme med transporten. Først indladede I. Bataillon om aftenen den 27. marts i Mont St. Remy, hvorfra kl. 3 om natten også de tre M.G.kompagnier tog afsted sammen med regimentsstaben. Om formiddagen den 28. marts fulgte II. Bataillon fra Machault, mens III. som den sidste ved middagstid kom med det fjerde troppetog, endnu engang fra Mont St. Remy.

Togene kørte gennem den lyse dag. Der var trængsel ved vinduerne, mens andre tog kompas i brug. Langsomt, men støt ændrede kursen. Ganske vist lå fronten hele tiden lige lagt væk til venstre, men togene beskrev en gevaldig bue om den. som et tårn-befæstet bjerg kom indenfor syns afstand, syntes den at komme nærmere. Tunge enkeltskud tordnede hen over Laons katedral og søgte banegårdene på sletten. Et øjeblik tøvede toget, så ilede den mod nord, og efter 12 timers togrejse kunne mandskabet på den første transport forlade toget i Les Esquilles [Lesquilles-Saint Germain] ved Guise.

Ad landevejen gik det fra Guise til St. Quentin. De sidste solstråler kæmpede med de mørke skyer. Endnu kunne de ikke frigøre deres regn. Vinden fejede ind og fik sandet til at hvirvle op. I. Bataillon og de tre M.G. kompagnier marcherede mod slaget. Kolonne efter kolonne kørte frem og tilbage. Uafbrudt bragte de gods frem og sårede tilbage. »Hold til højre!« lød det hele tiden. Stjålne blikke fulgte indholdet af motorkøretøjerne med sårede. Vinden tillod ikke længere tids dvæle. De endeløse kolonner trak spor i vejene og fik støvet til at hvirvle op i øjnene.

Origny i Oise dalen blev nået. Videre, over floden. Den aftagende aften vind for skyerne til at kolliderer og brede sig. De første dråber falder. Vinden blæser op og pisker i støvet. Det lettere sårede på de overfyldte lastbiler rykker frysende sammen; de sunde kæmper sig frem med bukkede hoveder. Så falder regnen og slår sandet mod jorden, standser et øjeblik – og falder så med regelmæssighed fra den grå aftenhimmel. Ved siden af vejen vinker kvartererne, hvor I. Bataillons kompagnier i et par timer har søgt ly for regnen. De to kilometer er nok til, at M.G. kompagnierne trækker fuldstændig gennemblødt ind for natten.

Også mod vinduerne i det sidste troppetog har regnen slået de sidste timer, som ville den slukke lysene, der strømmer ud gennem glasset. Det flakkende lys gør stille og træt. Vand falder fra midnatlige himmel som der blev lossat ud i Longchamps. Søvdrukne poster læner sig op ad de store langrørs kanoner, der glinser vådt under de blændede banegårdslamper. Endnu en times vej til Les Esquilles! Det bliver 2 om natten inden også III. Battalion kan finde et kort hvil ved siden af II. Bataillon, 20 kilometer skilt fra I. Bataillon.

Ved Regimentet i Regny er tilgået en brigadebefaling, hvorefter divisionen til disposition for O.H.L. skulle samles bag 18. Armee.

18. Armee – det var hele svaret på alle de brændende spørgsmål. Et par fastboende etapemedlemmer fortalte, at der her i Regny for godt en uge siden havde været belagt til sidste meter med stormenheder, der herfra var trukket frem i udgangsstillinger foran St. Quentin. Sårede fortalte om stigende fjendtlig modstand. Men det var alt. Som dengang i Masuren var det område overskredet, hvorom der kunne læses i dagsberetningerne, og hjemstavnen vidste før og bedre besked om slagets udvikling end de krigere, der udkæmper det. De vidste ikke, at det var 18. Armee under den fra Narocz søn af regimentet fortrolige General v. Hutier, der i otte dage var stormet frem fra St. Quentin til den anden side Roie, og denne nat gjorde sig klar til at sætte sig på Montdidier.

Den nye dag kom kun modstræbende. I kalenderen var den markeret som Langfredag. Kun sjældent var vejrguderne med tyskerne. Også i denne skæbnetimer stillede de sig på fjendens side. Det regnede i spandevise denne 20. marts morgen som kompagnierne fra II. og III. Bataillon søgte efter I. Husrækkerne i Guise var trøstesløse, og dens rendestene kunne ikke rumme den megen regn. Tavse plaskede kolonnerne ad de snorlige gader, der hurtigt blev døde over for snavs fra de travende og raslende køretøjer. En kort overgang viste sig blå pletter på himmelen, så ramte haglbyger igen hjelme og huer.

Ved middagstid er 15 kilometer tilbagelagt; I. Bataillon er indhentet. I en luftskibshal finder de gennemblødte ly og styrter sig over den dampende bygsuppe. Det var holdt op med at regne, da ordren til videremarch blev givet. Fremad ad vrirlende, ophørte forsyningsveje! Det normale billede under fremrykning: ødelagte køretøjer, efterladte motorkøretøjer, ammunition, pigtråd, spredt udrustning af enhver slags. Fanger, lettere sårede. Svar runger på spørgsmålet om, hvordan slaget gik, modstridende uklare, og når hele vejen rundt fra den første kusk på bukken til den humpende, dårligt gående efter den sidste vogn.

Der er meget at se: blænderne langs den gamle adgangsvej – nu som attraper, da fronten ligger 60 kilometer længere fremme – depoter, forladte artilleristillinger. Men øjet bliver trætt og fødderne ømme.

Nye billeder spænder sanserne. Ruiner ligger langs vejen og suger den levende last ind i sig: St. Quentin. Som ved indmarchen i Lens rammer blikkene facaderækken af udbrændte huse. Rygende skorstene, der beskyttet af murbrokker hæver sig til jordoverfladen, afslører det forsigtige liv, der udfolder sig i kældrene.

Knust af krigens kølleslag ligger byen to kilometer bag den gamle tyske front. »Om seks dage er den vores!« havde englænderne forkyndt ved starten på deres Somme-offensiv. De havde sendt deres skuffelse ind i dens sten og havde forvandet denne fredelige beboede by til en krigskulisse. Tusinder af knust glas glimtede i aften-solen langs den lange banegårdshal. De to første lokomotiver holder med dampen oppe foran de ødelagte spor. Ved broen over Somme holder en udbrændt lastbil lænet op ad gelænderet. På 8. Oktober Pladsen går marchen i stå. En kolonne spærrer vejen. Pladsens skønhed lader sig kun vanskelig ane. I en stor omkreds ligger stolte bygninger, der kun vanskeligt holdes sammen af brandskadede mure. Over indgangen til badeanstalten hæger stadig en kæmpe hest i sten, men uden rytter; ham havde krigen, som så mange andre, kastet ud af sadlen. Bronzemindesmærket for kampene i 1870 var formentlig for længst smelte om til kanoner. Soklen stod alene tilbage ved siden af blokke af pigtråd. Videre! Asfalten er revet op. Gennem de brede gader buldrer uophørligt det krigerske liv: lastbilkolonner, sanitetskøretøjer, vogne og kærre. Så kommer en gruppe ærtogule englændere. Mellem dem nogle få landstormsledsagere, lettere sårede med forbindinger og armbind og de røde mærkesedler i knaphullet, så igen en gruppe fanger, franskmænd i deres mudrede blå frakker, med skuffelsen malet i ansigterne. Krateret fra en tung granat smaller vejen ind. Resterne af den gotiske kirke til den hellige Quentin rager op over husrækkerne. Et halvt tusind år havde den stået til åndeløs beundring; nu står den som ruin over en by af ruiner, der for tredje gang i den franske historie har måtte lægge navn til en fjendtlig sejr. Den bliver til højre. Den ødelagte vej svinger skarpt. Hele tiden det samme billede – overdækkede rum, brandmure, murbrokker.

Så slipper byen op. Frie marker. Videre på ømme fødder. Det var snart 40 kilometer, som II. og III. Bataillon havde tilbagelagt. Endnu 5 kilometer, som et hurtigt blik på kortet afslørede. Men en lidelsesvej for heste, kuske og vognkommandører. Hver få hundrede meter er vejen blokeret. I gang – stop – i gang – stop! En tortur af de dampende heste.

Anden tyske linje. Forbindelsesgrave. Første linje. Skytterne vakler frem langs vejkanten, rammer pigtråden med fødderne, forsvinder ned i granatkratere, slutter sig igen sammen hvor de, hvor graven skærer vejen, kan komme over ved en af de faste pionerbroer. Videre. Ingenmandsland mellem de to linjer. I midten ligger kirkegården ved Gauchy med en obelisk som observationspost. Den første engelske grav, men ikke så sønderbombet som forventet. Alt er hel, og der er ingen spor efter trommeilden. Intakte linjer, løbegrave, M.G.stillinger. Støt overalt de sædvanlige efterladenskaber: ammunition, udrustningsgenstande, igen og igen ammunition. Tæt op ad vejen de første friske massegrave, i en tilmudret blodpøl ligger seletøj og en krøllet strikhue.

Hvis blot det ikke havde været for disse modbydeligt langt stop. M.G. skytterne kikkede misundeligt på infanteristerne, der kun skulle bringe sig selv fremad. Solen kikkede stadig, da den anden engelske stilling blev passeret mens vinden fejede over det mellemliggende månelandskab. Det er blevet ubehageligt koldt: 1½ time på samme sted!

Endeligt videre. Kompagnierne deler sig. 8. og 6. kan sammen med I. Bataillon blive på landevejen, og nåede hurtigt det sted, hvor englænderne med store bogstaver på en brysthøj mur havde skrevet: »*This is Roupy*«. De andre viger til venstre ud af kolonnerne. Natten er blevet mørk. Lommelygter søger på kortet. Der står det: Fontaine-les-Clares. Men på jorden er den ikke til at finde. Ved kanten af vejen er nogle ankelhøje murrester. Så er der en der råber. Spørgsmål og svar – der er indkvarteringskommandoet! Endnu et kvarter. Et engelsk 21-cm batteri. Heste i stillingen – i den anden står der stadig en stor kanon. Folkene er i ammunitions- og mandskabsdækninger. Små, fugtige, kolde. To kompagnier bivouakerer omkring store bål. Kun få føler sig tiltrukket af at sove på den våde jord i blæsten. I batteriets dækninger er der ikke stort bedre. Et studie af de engelske lønningstyper og aviser giver ingen varme – heller ikke de mange, der har søgt dækning for regnen.

Kl. 0430 bringer en ordonnansofficer fra Divisionen ordren til, at regimentet i sluttet marchformation med tildelt artilleri kol. 0900 skal være i Ham. Han fortæller, at på denne dag, den 30. marts, skulle Amiens angribes

fra øst og syd, og at 7. Armee samtidig mod syd, måske ville støde frem mod Reims. Ved Arras skete der frem-skridd, men byen var endnu ikke erobret.

Nå Ham kl. 9 – til det var det allerede for sent. Altså hurtigt alarmering.

I øst, hvor de engelske kanoner endnu viser retningen, begynder dagen af gry. Stive af kulde stamper folkene omkring. Ved Roupuy på vejen mellem St. Quentin og Ham samles regimentet. En marchgruppe B under regimentskommandøren formeres, og starter den videre march: I./255, regimentsstab, III./266, II./266, L.M.K. 1370, III./266. Med taknemmelighed blev den skyfri himmel og den brugbare vej budt velkommen.

Ny kastede grave ligger på begge sider af vejen. Så igen skyttehuller. De første døde, ven og fjende. Pigtråd, kampanlæg depoter, bølgeblikbarakker og luftige træskure, indkvarteringen af den engelske reserve. En indhegning til tyske krigsfanger som en fårefold, pigtrådshegn med stofbeklædning. Sammenbrudte hestevogne, hestekadaver. Af og til en flyvemaskine, ammunition, ammunition, først i forladte huse, så i store mængder i stabler mod Aubigny. En engelsk feltjernbane kører under tysk regi.

Huse dukker op; huse i mursten modtager kolonnen: Ham. Endnu er sporene efter gadekampene ikke forsvundet. Husgeråd fra husene ligger rundt på gaderne. Himlen er igen overskyet. Regnen begynder igen at falde. Begærlig spiser hestene deres foderblanding, og også for mandskabet er den varme, tykke bøttesuppe et himmelsk måltid.

Så går det videre i regnen. Smalle gader fyldes til bristepunktet med mennesker og køretøjer. Det går over Somme på en engelsk bygget træbro, videre ad knap så befærdede veje. Frakken hæger som en våd sæk på kroppen. Fødderne gør ondt, øjnene brænder. Lemmerne føles som bly. Men strabadserne lindres af en tanke: det går fremad, fremad! Ikke et modangreb, ingen stillingskamp – men, fremad, angreb, offensiv! - Gud ske lov!

Det regner fortsat. Verlaines – Esmerly-Hallon. Uberørt landskab. Vintersæden står grøn, kun spredt har granater kastet den sorte jord op. Den skyttekæde ligger mejet ned imellem kraterne. De forreste bataljoner forbliver på den lige landevej og når deres dagsmål: Ercheu. III. Bataillon svinger i den nedgående sol til venstre. På afstand ser Libermont helt statelig ud med hele trætage under træer. Helt så uberørt er den dog ikke; men den giver dog muligheden for en nogenlunde tør indkvartering.

Generalen var netop passeret. Det hed sig: divisionen skulle allerede samme nat marcherer videre og indsættes. Det skulle altså gå stærkt: vaske – spise – sove. En mand skulle undervejs være slået ihjel af en flybombe, ellers ingen tab. Den voldsomme kanonade fra fronten hviler tungt over tanker og sind og forsvinder kun midlertidigt fra underbevidstheden. Det er jo i sidste ende endnu kun individuelle tunge nedslag.

Den sidste marchdag bryder frem. Påskesøndag. Krigen kender ingen helligdage. Hvis blot det glade påskebudskab havde kunnet fornemmes! Men under ordredugivelsen på samlepladsen i Ercheu hedder det blot:

Stærke fjendtlige styrker angriber i Avre-Afsnittet nordvest for Montdidier. 80. R.D. – forsyningsmæssigt underlagt IX A.K., taktisk XXV. R.K. – når 31. marts inden kl. 12 med Kolonne B til Roye.

Langsomt lysner himmelen og viser forbigående sin påsokesol. Med dem kom et dusin fjendtlige fly. En eskadrille tyske tredækkere spreder dem. – Hele tiden det samme billede: ødelagte huse, store depoter med rester af telte. Vejkrødset øst for Roye skulle ligge under beskydning. Altså ad markveje over Champien, Roiglise, Verpillières gennem gamle stillinger og pigtrådshindringer syd om Roye: II./266 og Pionier-Kompanie 82 forbliver i St. Mard, hvor den i slotsruinen og gamle, små og beskidte dækningsanlæg forsøger at komme under tag. Efter et kort hvil i Faubourg St. George rykkede resten af marchgruppe ind i Roye ved middagstid.

Der ser øde ud, ikke et helt vindue; alligevel står de fleste huse endnu, og der findes også her og der et tørt sted. Om eftermiddagen bringer gåture ustandseligt folk til et engelsk teltlazaret, der mere ligner et udplyndret julemarked. Tilfangetagne franskmænd retablerer med røde mursten flyertegnet på Røde Kors og skovler ankelhøjt mudder væk fra gaderne. Endnu sidste dag havde byen ligger under beskydning. I dag kan man risikofrit bevæge sig rundt. Det passer med, hvad de sårede fortæller: de var gået til storm ved Montdidier og havde taget det stærke stilling; denne morgen var fjenden faldet op til otte kilometer tilbage. Mandskabet forbereder bagekartofler til aftensmad efter heldige fund; det skal blive et påskemåltid med rød- og hvidvin! Den er møjsur, men den giver dog brødkiverne, ristet over åben ild uden på gårdspladsen på jernplader, et festligt indhold. Så bliver det aften. I stedet for klokkeklang dunder kanonerne fra fronten. I stedet for søndagsklædte mennesker jagede rastløse kolonner, mennesker, dyr og køretøjer, til toppen smurt ind i gråt mudder. Let regn falder påskeaften og sender våde pust gennem de tomme vinduer. Flybomber ryster søvnen, men den er fast som en god samvittighed.

Påske mandag var fin. Solen strålede festligt på marchkolonnen, der igen fra kl. 8 havde været på benene efter at en befaling kl. 3 var tilgået staben. I dag gik det gennem de gamle Somme slagmarker. April spøgene blev tavse. I en timelang snublende gang gik det på tværs, dels på nødbroer og faskiner, over stillingsanlæg og kraterlandskaber med kun korte pauser i ruinerne af landsbyer. Der voksede allerede græs i stillingerne, og alligevel

var der allerede igen blevet kæmpet blodigt i dem, som de talrige engelske lig bevidnede. Ved ledvogterhuset på banen til Montdidier ligger for første gang hobe af døde i blå jakker. Her må Fochs reservestyrker været kommet de slagne englændere til assistance og havde følt kraften i det tyske fremstød. Efterhånden kom man imidlertid til et nyt land, hvor de franske bønder allerede havde kastet skyttegravene til og havde plantet fredens sæd i jorden. Hovedvejen mod nordvest i retning af Amiens skulle være totalt uanvendelig. Den lange omvej over Villers-les-Roye, Erches og Arvillers kunne få det nære dagsmål til at se meget længere væk.

Først på eftermiddagen den 1. april nåede regimentet til Hangest. Landsbyen havde længe være samlingssted for bivuakerende tropper. Fem divisioner var her samlet på kun ringe plads. Angrebet var indhentet. Pust ud! Regimentet skal i løbet af natten indsættes i linjen ved 23. Infanterie-Division. Det var derfor ikke nødvendigt at lede længe efter indkvartering. Og alligevel syntes det en god ide i det mindste at fjerne sig fra den livsfarligt trafikerede og mudrede landevej.

Afløsningen udsættes med 24 timer. Uophørligt kører ammunitionskolonnerne mod fronten. Alle er glade for at have tag over hovedet, om end det kun er en lille åben lade. Sidst nat faldt nogle hundrede bomber over landsbyen. Denne nat respekterer flyverne de trætte soldater.

Næste morgen sønderrives den uvished, der har hersket over de fem dages march. fra division og regiment kommer befaling til angreb:

1. Modstanderen har forstærket sin modstand og trukket forstærkninger til. Hans artilleriild bliver kraftigere og mere planmæssig. Det rettes også kraftigt mod de bageste områder.
2. III. A.K., forstærket med friske styrker, forbereder et angreb. Den skal gennemtvunge 2. Armee overgang over Avre-Afsnittet gennem et fremstød mod nordvest indtil højderne øst for Roye-Afsnittet mellem Nouvrel og Chirmont
3. ... Divisionens angrebsmål: erobring af højderne vest for Merville så Roye dalen beherskes. Der skal trænges frem gennem Bois d'Ailly. Kraftig artilleristøtte er givet – Regimentets tilføjelse: angrebszone – højre begrænsning: vejgaffel 500 meter sydøst Mailly-Briquetterie syd Mailly inklusiv – nordvest kant store skov nord Sebastopol Ferme – 500 meter syd Mon Idée – Højde 113 nordøst Ailly. Venstre begrænsning: Adelpart Ferme inklusiv – 200 meter nord Carrières gennem Merville – vejgaffel ved tal 118,9 øst Ailly – til højre tilslutning til 53 R.D. med R.I.R. 242, venstre tilslutning R.I.R. 264. Disse har i divisionen tilslutningen.
4. Tidspunkt for angreb bliver befalet. Forberedelser skal være afsluttet 4.4.18 kl. 0500.
5. Klargøring af infanteri til angreb skal være afsluttet Dag X kl. 0600. Som mundtligt befalet klargør: R.I.R. 264 til venstre, R.I.R. 266 til højre med hver to bataljoner i forreste linje, 1 bataljon bag som reserve. R.I.R. 34 til disposition for brigaden ved syd skråning Højde 102 omkring 500 meter syd la Neuville. – Regimentets tilføjelse: III følger forreste bataljoner i to afdelinger med 500 meters afstand og nærmere med hver et kompagni (forreste linje) i hvert bataljonsafsnit, og kompagni i anden del bag bataljonernes skillelinje. Den udskiller et kompagni og M.G. Kompagniet materielreserve til disposition for regimentet i den nordvestlige spids af skoven nord Højde 90. – Infanteriets storm: Dag X kl. 0810. Et minut forinden ild fra samtlige maskingeværer langs fronten. Regimentets indsatsområde, se kortskitse. Angrebet føres med stærk venstre fløj. Infanteriet afgiver ved ankomst til Mål A signal med hvide lyskugler. Artilleriet forlægger ved dette deres ild til skoven ved Sebastopol og den omkringliggende skovskråning. den sydvestlige kant på skoven nord Sebastopol vil til dækning af højre flanke på Regt. R.I.R. 266 holdes under særlig stærk beskydning – Regimentets tilføjelse: Den store skov ved Sebastopol skal af II. Bataillon omgås mod syd. En svag sikring mod øst kanten skal efterlades. Sebastopol-Ferme skal af II. Bataillon indtages fra syd med 8. og 6. Kompanie – Signal til løft af artilleriets ild mod Sebastopol skoven: grønne lyskugler. Herefter samles artilleriets skydninger mod højderne ved Merville. Forlæggelse af ild herfra igen grønne lyskugler. Artilleriet vil på dette forlægge ilden mod de endelig mål. Efter indtagelse af linjen Carrières – Sebastopol-Ferme skal infanteriet reformerer og angrebet mod højderne ved Merville om muligt fra syd og sydøstlig retning føres med stærk venstre fløj. Passage af Linje B ... skal meldes med hvide lyskugler, ligeledes opnåelse af dagens mål. for det tilfælde, at grønne lyskugler ikke kan observeres, skal artilleriets meldepunkt oprettes ved Adelpart Ferme, senere ved Carrières. – Regimentets tilføjelse: Regimentet organiserer sig i samme dybde med M.G. stillinger som før angrebet. III. Bataillon 1000 meter bag med hver to kompagnier i hver bataljonsafsnit. I. og II. Bataillon tildeles hver en deling af 9. Batterie, F.A.R. 66. 7. Batterie til disposition for regimentet vil fra dens 1. stilling som del af ildforberedelsen beskyde vestsiden af slugten syd Mailly, skovstykke på begge sider af vejen Mailly – Sourdon og Sebastopol-Ferme

Krigerens sjælelige liv er en kommen og gåen af spændinger. Befalinger vækker eller forstærker den fra en dunkel anelse til en konkret forventning; oplevelsen frigør den. Ordre til angreb er givet og marchen mod det visse gennemført aftenen før slaget. Det er kom skulle vise spændingen i en overflod af billeder.

Hvor Hutiers divisioner efter ti dages sejre nedslidte faldt til jorden, skulle det nye fremstød bringe det udmattede angreb videre. Seks divisioner skulle bryde frem i en kile fra vest og i Roye dalen skære jernbanelinjen mellem Paris og Amiens.

Den store oplevelse kastede sine skygger på forhånd. Leutnant Dolle, der som informationsofficer ved II. Bataillon var sendt frem til K.T.K. ved Braches, blev sammen med sin ordonnans hårdt såret bragt tilbage. Med større held nåede Leutnant Otto Jürgensen ad omveje frem til 101'erenes kommandostation i den nordlige udkant af la Neuville. Den ligger i et par huller i åbent terræn, da bebyggelsen selv er et helvede. Fra ruinerne af murstenshuse stod en rød støvsky ved granaternes nedslag. La Neuville [-sire-Bernard] dækker broen over Avre og tilbyder de sidste usikre kælderdækninger før fronten. Hvem, der skal nå modsatte bred af floden, samlede nogle få hundrede meter før broen sin kræfter, og forsøger så med stormskridt at komme igennem uvejret. De kloge anvender de smalle spang, der på forskellige steder krydser engene. Kolonner måtte derimod benytte landevejen, og galoperede som død og helvede. Dem, der nåede over, pustede ud og lyttede endnu engang nervøst bagud. Her herskede et virvar af døde og ødelagt materiel. Igen og igen måtte vejen ryddes og broen repareres.

Den 2. april gik regimentet rundt på stedet med dens egne tanker. Det var den sidste rolige nat hos de nedslidte angrebsdivisioner. I morgen, i overmorgen var det dem, der ved fronten skulle overtage den tunge sejr-fakkell. Dem, der havde lagt en sidste hånd og et sidste undersøgende blik på sine sager, søgte ud på de mudrede gader, og kunne fra udkanten af Hangest kikke over de store marker. Når trommeilden truede med at nå de ni langrørede kanoner, der slyngede deres granater mod Amiens, kun en lille dagsrejse væk, hentede man sig igen mod til at dukke ind i de regntætte kvarterer til kort og befalinger. Når aftenen udvisker de røde og blå linjer, er det regningen afsluttet. Nu må handling løse alle mysterier; bevidstheden om en omhyggelig forberedelse og tilliden til succes, vil fremme den.

I den ottende time stod kompagnierne parate på vejen. Ved lyset af lygter blev rationer og ammunition udleveret. Et sidste håndtryk med den tilbageblivende førerreserve – så går det med stormoppakning og overhængt gevær ind i den mørke nat, hvor en stille regn falder. Når en lyskugle steg op, glimtede regndråberne som de falder på markvejen. Kun M.G.kompagnierne bruger landevejen, som forsyningskolonner fra fire divisioner har kørt i stykker. Fronten synes rolig. Ugeneret af fjenden snor træen kolonner sig gennem Plessier, blander sig ned mod dalen med ammunitionskolonner og frigør sig så igen på vej op ad bakke. Tunge batterier opsøger nu vejen og deres natlige liv. Regnen er målsikker og komme som en flodbølge ned fra himlen. Omveje forlænger vejen, gennemblødte pløjemarken gør den mere besværlig. Langsomt finder øjnene deres nattesyn. De finder til siden af den ødelagte Neuville stormbroerne over Avre og kravler op ad skråningen på den anden side floden. Fjendtlig ild lægge sig mellem vejvisere og afløser og ødelægger forbindelsen. Der er ikke længere mulighed for at vige ud. Nu drejer det sig om at bide tænderne sammen og frem i heksekedlen. Lyskugler viser vejen. Det er på den anden side midnat som 4., 1., 7. og 8. Kompanie overtager den smalle grav lige vest for vejen Moreuil – Sauvillers fra Regimenterne 101 og 102 fra 23. Inf.Div., mens beredskab og M.G.-kompagnier indretter sig bagved i skovstykker og flade sænkninger. 4 døde og 25 kostede adgangsvejene II. Bataillon. Skansning varmede de våde kroppe. I brystdybe huller dækket under teltflager, afventede folkene morgens kommen.

III. Bataillon havde lige efter Plessier forladt strømmen af vogne og mænd, og var slået ind på den mindre befærdede og ret hårde vej op mod Pierrepont. De fandt hurtigt den stejle skovskråning, som forkommandoen med øvede øjne hurtigt rekognoscerede og fik lavet et nødtørftigt ly for regnen med bølgeblik og lærred.

Den nye dag gryede. Torden og lyn vækkede hurtigt de halvt sovende. Fly kredede for at opdage mistænkeligt liv og beskyder enhver bevægelse. Det betød, at man måtte krybe ubevægeligt sammen og vente. Ildoverfald vekslede med regnbyger. Teltene brød sammen og druknede de hvilende i deres vand. Da I. Bataillons kompagniførerne kom tilbage fra et møde ved kommandøren i den tjørnehæk, der forbinder den lille lund med Avre, var der allerede blandt folkene opstået smertelige tab. De medbragte ordre til angreb næste morgen, som en forløsning fra denne mudrede ventestilling.

III. Bataillon er heldigere. Ganske vist forstyrrede regnen også hvilestilling i jordhullerne i skoven. Derimod fandt det fjendtlige artilleri under dens beskydning af hele det bageste område, ikke bivuaapladsen. De få granater, der slog ned i nærheden, begrænsede folks lyst til at gå omkring, og fik dem hurtigt til at returnere til de telte, der i de få tørre perioder var blevet indrettet til et sidste kort natteleje. Som det bliver mørkt, gik alle til ro. Kun posterne var vågne, og glæde sig over at himlen endeligt var lysnet op, mens han talte minutterne til afløsning. Omkring midnat blev officererne endnu engang trukket frem og modtog den endelige befaling: »X-tag er den 4. april«. Hurtig tilbage under de våde dækkener og frakke. Selvom det nu kun er nogle få timer tilbage. Men hvem ved, hvornår der igen bliver mulighed for sorgløs søvn, og stjæle noget fra døden, der skærper sin le med tusinder af kanoner – noget ingen rigtige soldater tænker på aftenen før et slag.

Kl. 0230. En kulsort nat ligger under fyrretræerne. Så vækker post for gevær og – på præcist samme tidspunkt – dukker regnen op. Den trommer på teltdugen som folk halvt sovende bryder op og ruller sammen. Forventningen og en slurk varm kaffe som foreløbig sidste gave fra feltkøkkenet, får den sidste søvn ud af øjnene. En humpel brød beroliger de sultne maver. Så kravler folkene ned ad den glatte skråning og samles frysende på vejen. Klokkeren er 0330 - »Uden trit, fremad!« Med sin regnvåde skyer, forhindres aprilnatten ethvert syn. Manden foran og bagved kan kun høres. Efterhånden kunne øjnene skimte vejens grå stribe, omkranset og gennemhullet af granatkratere. Fjenden sov. Hvor længe endnu? Hvornår vil han fornemme balladen? Alle haster fremad for at udnytte den lille våbenstilstand.

Nødbroer over Avre. Bygget hver dag og ødelagt hver dag. Over inden de fjendtlige artillerister genoptager deres beskæftigelse! »Hurtig over!« kommer det bagfra. M.G. skytterne vakler under deres last. Ikke gå i stå lige nu! Fjenden tier stadig. Hvert øjeblik kan han vågne op. »Hold ud, hold fast« - koste, hvad det koste vil.

Så går det løs igen. En surren i luften fra de uhyggelige natfugle, der hersker over Avre dalen. Det slår ned til højre, til venstre, foran, bagved, og kaster jorden højt op. Langs banedæmninger spredes kolonnerne og alle smider sig på jorden. Hurtig væk fra den lille Avre mølle, som bevogter overgangen, og som sammen med et tysk batteri, dukker op i lyset af de eksploderende granater. Alle dækninger kan bruges. Jernbanedæmningen er langt fladere og minde end den ser ud til. Fremad i spring, endnu et par hundred meter. Så kan folkene i III. Bataillon ånde ud. Beredskabspladsen er nået: den østlige skråning på Højde 90.

Jordklumper fortsætter med at flyve, som fjendens artilleri fortsat forsøger at ramme dem, der blev liggende. Kl. var 0530. Lyset begynder at komme, men samtidig åbner himlens sluser sig for alvor. Men jorden er allerede mættet. Mudderet bliver mere mudderet. Langs skråningen løber regnet fra stålhelme og skuldre, mens øjnene er rettet mod den gryende morgen. Lige foran, dårligt 30 meter væk, står en mørk malet Feldkanone 16 lige bag det ventende ledsagebatteri. Artilleristerne kikker på deres ure. Så husker hjernen igen – rigtig! Ildforberedelsen skulle begynde præcist kl. 6.

Og så bliver det levende. Lyn fare gennem mørket. Overalt brøler kanoner som en flok ophidsede vagthunde. Hestene hiver i seletøjet, og selv krigeren, med munden fuld af brødskorper, rives med af situationen.

En time går. Man vænner sig til larmen. Her og der læner et træt hoved sig mod skråningen eller skulderen på manden ved siden af. Ramt af regnens dråber får dem igen til at rette sig op. Hvis det bare ikke havde været for regnen ville tankerne ikke hele tiden farer mod det indre – tanken om døden! Ved døden! Hvem siger det? Endnu lever vi og dagen tilhører de levende.

Gennem den gryende dag lyner mundingsilden fra alle kanter. Den voldsomme bjæffen trænger ind i brystet og man glemmer at trække vejret. Men med ilden stiger tilliden. Nu kan det ikke varer længe. Gud ske lov – de to timer nærmer sig sin afslutning. Det regner stadig. »Gør klar!«

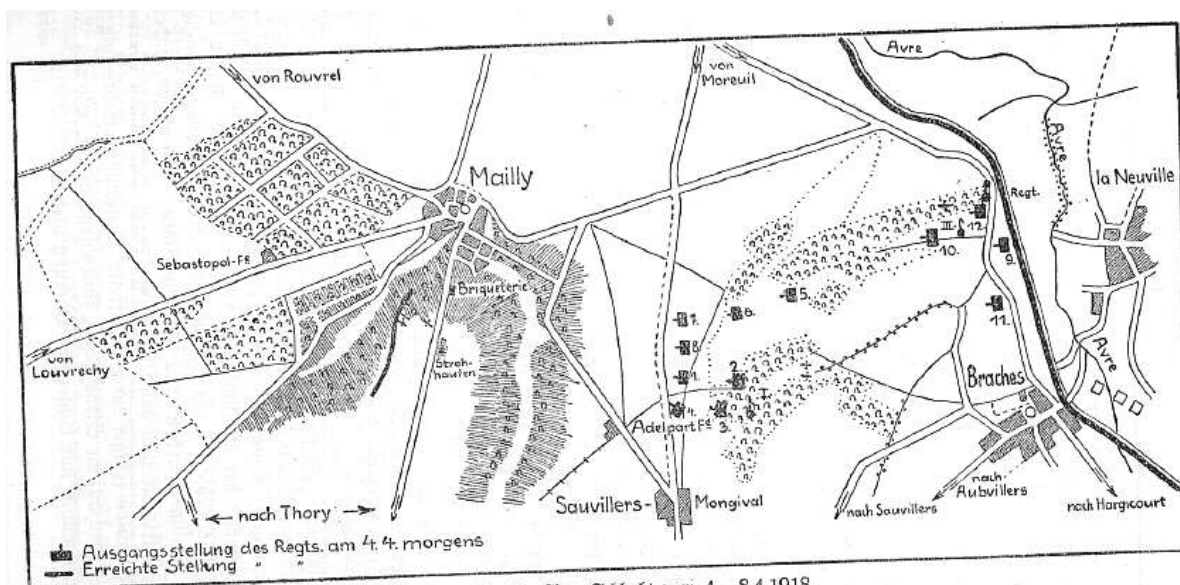
Stive kroppe retter sig. Fingre fumler om urkæden. Kl. 0805, 0808, 0810, »Afgang! Følg mig!« Fortryllesen var hævet. Man iler gennem den mudrede sænkning, op ad skråningen. De første dybe indåndinger. Åbent terræn åbner sig foran med spredte træer.

Og langt foran de sorte nedslag, stiger nu folk ud af hullerne. Det var på højeste tid! Den sidste time har været en frygtelig prøve for nerverne. I krudt og svovldunst kvæler regnen skrigen fra de sårede, der hjælpeløst maver sig fra krater til krater. De raskes lemmer er stive. Denne bevægelse fremad er en befrielse efter den nervepirrende venten. 4., 1., 8. og 7. Kompanie forlænger rækken af angribende 264'ere mod højre. Den første storm når 100 meter. er de fjendtlige batterier blevet stumme? Gid fanden have pløjemarkerne, der som en naturlig hindring suger støvlerne fast og bremser stormen. To hundrede meter! Så drøner det i den tågede sænkning foran. Spærreild sender hvide skyer op og rodede op i mellemterrænet. Den første fuldtræffer rammer første bølge af 4. Kompanie og koster Vizefeldwebel Schumacher hans anden lette maskingeværgruppe.

Fjenden er vågen. Ildforberedelsen har ikke sat ham ud af spillet. Det er en stor skuffelse, men nu ligegyldig Fremad! Så bryder det løs langs hele fronten, velrettet fjendtlig infanteriild. Hvem, der ikke blev ramt, kastede sig ned i det gule mudder, som maskingeværerne forsegle. Videre! Videre! Sårede til højre og venstre, faldne; en efter en bliver de tavse eller skrigende tilbage, og endnu engang falder linjen til jorden på den våde mark. Så hiver Vizefeldwebel Schumacher sin sammenskudte deling op. Et gevaldigt spring! Med fældede geværer og hurra råb bliver første fjendtlige grav løbet over ende. Hvem, der ikke er flygtet, står med mudderindsmurte blå jakker og hænderne oppe.

Pusterum. Mudder klæber sig til støvlerne. Også II. Bataillon når den fjendtlige grav. Ind!, Over! Ikke lade fjenden komme sig over overraskelsen! Fremad mens hvide lyskugler skærer gennem disen og melder bagud: Mål A er taget!

Kl. 0850. Maskingeværer skyder rasende fra Mailly og binder angrebet langs vejen mod Thory. Bekymret kikker infanteristerne efter deres ledsagevåben. Hestene ved II. Bataillons minekasterafdeling ligger døde lige

Stiße 15: Die Avre-Schlacht vom 4.—8.4.1918.

foran beredskabspladsen. En minekaster er ødelagt, og den sammenskudte besætning, hvis fører, Leutnant Graber, er såret, er kæmper med den anden. Også ledsagebatteriet hænger fast halvvejs med blødende heste og artillerister i mudderet; Leutnant v.d. Osten, den tapre fører, er faldet. Heller ikke ved I. Bataillon er kanonerne fulgt med. Infanteriet er henvist til deres egne kræfter. Hvis man dog blot kunne finde de fjendtlige maskingeværer! Men den disede morgen skjuler dem. Leutnant Pickernelle forsøgte på venstre fløj at få samling på sin 1. M.G. Komp. *) Et skud i låret sendte ham til jorden. Til højre tog Leutnant Paridom-Möller selv initiativet, og sendte med nogle koncentrerede geværer fra sin 2. M.G.-Komp. en koncentreret ild mod hvepsere den i Maily. »Hr. Løjtnant, nu er det hørt op med at skyde!«, berettede hans observatør. Videre ned ad skråningen! Kompagnierne i anden bølge havde sluttet sig til de tabsramte i første, 5. Kompanie under særlig kraftig beskydning. Endnu engang blussede maskingeværskydningen op og piskede over markerne. Med officerer forrest søgte deling efter deling i vildt løb a nå sænkningen. Leutnant Schleif †) blev med to lungeskud båret tilbage af sin 4. Komp. Også Leutnant Nürnberger blive såret. Leutnant Barckhausen, der havde bragt sit 3. Kompanie helt frem til stormlinjen mens ilden stadig var svag, rammes i anklen af et sprængstykke. En ordonnans, de sendes afsted for at overdrage kommandoen over kompagniet til en anden officer, kommer tilbage med oplysningen om, at Leutnant Höppner var faldet og Leutnant Hilbers og Hansen begge var sårede. Vizefeldwebel Bründel tog kommandoen over det førerløse kompagni.

Alligevel trængte I. Bataillon videre frem. Endnu engang gik det op ad bakke. Som Leutnant Hermann Jürgensen i spidset for sit 2. Kompanie nåede toppen, lettede fågen. Mens han pustede ud, brugte han sin kikkert. Så surrer og hyler det i luften. Med et skrig styrtede Vizefeldwebel Hahn om ved hans side, ramt i hovedet, mens han selv ramt i bryst og arm ligeledes blev kastet til jorden. Med de sidste kræfter når han foden af bakken, hvor han overdrog kommandoen til Vizefeldwebel Glindemann, da Leutnant Lütje var blevet såret allerede i udgangsstillingen.

I spring nåede 1. Bataillon begge de fritstående Stakladerne og kastede en sej modstander tilbage mod hans indgrebsreserve ved Merville. Før middag var forbindelsen til venstre gået tabt. 264'erne var ikke kommet med og lå fast foran skanserne ved Thory. M.G. og artilleriild ramte gennem den åbne hul flanke og ryg på kompagnierne, der havde passeret vejen Maily – Sourdon, og med reducerede enheder i forbitret enkeltræfninger, fastholdt den fremspringende skovkant. På nært hold slog shrapnels ned i gruppen. Endnu engang rev Vizefeldwebel Schuhmacher, trods den store trussel mod flanken, sine folk op, og bragte to M.G. fra 1. M.G.Kompanie. længere end i skoven. 200, 300 meter, så kom et fjendtligt batteri til syne. I skjult fremrykning blev endnu 100 meter overvundet. Så begyndte saksene at arbejde på pigtråden, der omgav hele artilleristillingen. Så blev han ramt af overraskende hurtigild fra en fransk forstærkning. Kæmpende veg han med sine få folk tilbage mod kompagniet.

*) Leutnant Stürmer havde allerede forladt sit 1. M.G.Kompanie i Pavres-lejren for at lade sig forsætte til flyverne. Med sorg erfarede hans venner ved regimentet kort efter, at han var styrtet dødeligt ned under sin første øvelsesflyvning.

†) Leutnant Schleif døde af sine sår den 8. maj på Kriegslazarett 7 i Valenciennes; med ham døde en af de dygtigste officerer i regimentet.

Fjenden trængte efter. Med blottede fløje hang bataljonen langt foran tilslutningerne på begge sider. Modangreb og flankeld fra begge sider gjorde stillingen uholdbar. Gruppevis gik den tilbage til vejen Mailly – Sourdon og besatte skråningen foran Stakladerne. Den havde mistet fire kompagniførere. Efter at Leutnant Kesper, 1./266 var blevet såret, var Leutnant Bödecker den eneste tilbageblevne kompagniofficer; sammen med Vizefeldwebel Schuhmacher overtog han kommandoen over resterne af bataljonen og søgte at få forbindelse til II. Bataillon.

Denne var det ikke gået meget bedre. Allerede to minutter efter start, havde den mistet den dygtige fører for 8. Kompanie, Leutnant Kellner på grund af arm og brystskud. Han kravlede endnu 30 skridt videre til overkanten af en bevokset dækning, der var oversået med døde og sårede. Leutnant Meier, der i midten af sin 7. Komp. et øjeblik fik vejret, fandt den kalkindsurte ven, forbandt ham og trøstede ham med en slurk cognac fra sin feltflaske. Som han sprang efter sine folk, blev han ramt i ansigtet af en geværkugle. Han vaklede tilbage til kammeraten, hvor også Leutnant Tams havde søgt dækning med et skud i låret. Og da kort efter på skråningen, også kompagnifører for 6. Komp., Leutnant Langemann, sammen med sin delingsfører Leutnant Kauffmann, ligeledes Leutnant Guttentag og Leutnant Heinemeier blev såret, havde II. Bataillon mistet de fleste af dens officerer. Foran Stakladerne havde Leutnant Paridom-Möller og Leutnant Hellmann endnu engang samlet resterne. I lange spring nåede de bakken i spidsen for de glider, snubler, falder. De besatte la Briquetterie, reorganiserede endnu engang, og trængte så ned i dalen foran Sebastopol skoven – Bois de l'Arrères. På den anden side en mindre lysning ventede de franske forstærkninger, og som grupperne forlod de beskyttende træer, blev de mødt af en ødelæggende maskingeværild og blev bundet i skovkanten. Til højre stødte Vizefeldwebel Niels Jürgensen dybt ind i skoven med sin deling, blev involveret i en bitter nærkamp med en stærk feltvagt og kunne kun med nogle få folk redde sig tilbage til en linje lige øst for vejen Mailly – Sourdon. Her faldt også Leutnant Vollersen fra 8. Kompanie. Til alt ulykke skød nu også eget artilleri for kort. Forgæves skreg grønne lyskugler om en fremlægelse af ilden. Da de endeligt blev bemærket, ophørte skydningen mod hele Sebastopol skoven, der vrimlede med franske forstærkninger. Og øjeblikkeligt levede den fjendtlige M.G.-ild op overalt. Bag lavthængende skyer hang solen i syd. På dette tidspunkt beordrede Hauptmann Seip en indstilling af angrebet. Begge bataljonsstabe forsøgte at sikre den opståede kile mod flanketrusler på begge sider.

Bag højre fløj var III. Bataillons fremrykning stærkt hindret af pløjemarken og morads. Der lå gas i sænkningerne. Ingen bekymrede sig; man kan jo dårligt ånde. Ved Adelpart-Ferme blev de forreste fanget; som livløse falder M.G. skytter med deres våben ned i sølet. Den tunge spærreskydning af baglandet ligger bag dem, men omkring dem regner det med stumper, som når drenge kaster en håndfuld småsten i et gadekær. Fremad, eller mistes kontakten! Med forbilledlig ro passerer Major v. Schönermarck med sine 60 leveår, i midten af sin bataljon, det ilddækkede mellemteræn. Med frakke og hue, med knortekæp i hånden, sådan ser hans folk ham skridt for skridt, uden at søge dækning, vandre over pløjemarken. Det beroliger og river med sig. Det maskingevær skyder hen over området og trykker linjen et øjeblik ned i den franske stillings skyttehuller. Så ligger de på højden ved den sidste del af II. Bataillon. Skråningen er dækket af mørke skikkelser: døde. Og skytterne, der river disse huller, synes stadig ikke nedkæmpet. Som 10. og 11. Komp. forsøger at trænge frem, bliver der endnu engang åbnet ild fra Mailly, der sender et haglvejr af stål over markerne. Leutnant Gerharz, der med 1. deling af 11. viger ud til venstre, kommer ind i frontal beskydning og falder med et skud i hovedet sammen med flere af sine folk. Så gik de seks våben fra 3. M.G.-Komp., der med udnyttelse af en smal ild fri korridor uden nogen tab i enkeltkolonne var sluppet gennem spærrezonen, samlet i stilling mod den usynlige fjende. En grå dis lå over landsbyen Mailly-Raineval i dalen foran omridset af Sebastopol skoven. Strøild rammer husene. En fjendtlig styrke skyder fortsat. Endnu griber våde fingre om den beskidte kikkert. Regnen er ophørt og tågen forsvinder ind i mellem et øjeblik. Så bliver de opdaget. Unteroffizier Henry Müller, der med et gevær fra 2. M.G.-Komp. havde sluttet sig til sine våbenbrødre, er den lykkelige. Fjenden er fundet i den vestlige udkant af landsbyen. En kort kommando fra kompagniføreren, og syv maskingeværer åbnede samtidig hurtigild mod samme mål. Og så kom der bevægelser på det mørke punkt. Noget bliver liggende, andre bringer sig løbende i sikkerhed i den nærliggende skov. Så bliver der rettet kontinuerlig ild mod kirketårnsvinduerne, hvor røgen fra endnu et maskingevær havde afsløret sig selv. Da alt var roligt i landsbyen, hastede maskingeværkompagniet efter deres bataljon. Tabene ved III. Bataljon er færre end ved de to øvrige, frem for alt blandt officererne. Mens I. og II. havde mistet otte kompagniførere, var alle kompagnier ved III. stadig under fast hånd af deres førere. 11. Kompanie forsøgte endnu engang at få angrebet i gang igen, og det lykkedes også Leutnant Stövhave midlertidigt at sætte sig fast i Sebastopol skoven. Men kl. 1330 måtte ham melde:

1. Angrebet ved 264 får kun langsomt fremad.
2. Vi kan ikke komme længere frem, da vi fra venstre ligger under M.G. ild og vores eget artilleri skyder os i ryggen.
3. Fjenden har besat bakkerne øst for Merville.

4. Grønne lyspatroner hjælper ikke for at få eget artilleri lagt frem.

I mellemtiden drejede Leutnant Munsche med sin M.G. deling mod højre mod Mailly, som kompagnierne for længst havde passeret, men hvor 53. Res.Div. endnu ikke var nået frem. Trods kraftig modstand, trængte han ind i landsbyen. Den er pludselig som uddød. I et hus står stadig et dækket morgenbord. Der er stadig brasede kartofler på panden. De sultne skytter kaster sig begærligt over det. En sæk franskbrød tragtes med til kompagniet som forplejning. Da delingen kratte op ad skråningen på den modsatte side, erobrede 53. Inf.Div. den med flammekastere for anden gang, og henter fangerne ud af kældrene.

Den unge Leutnant Zepernick havde i mellemtiden i spidsen for en anden deling fra 3. M.G. Komp. fundet det sted, hvor masseindsatsen fra kompagniet havde brudt den fjendtlige M.G. modstand. Over det ødelagte maskingevær hang en død skytte. Blodspor tydede på andre tab. En ny type visir bragte han som trofæ med frem til fronten, hvor han gravede sig ned til dækning af flanken lige bag højre fløj.

Trykket ned i flade naturlige og kunstige dækninger dannede regimentet et vildsvinehoved med de skarpe stødtænder i retning af fjenden med de to Staklader som to rejste øre. Til venstre var 264'erne endnu ikke på linje. De vandfyldte franske feltstillinger på den nøgne bakke med Thory skoven og dens kanoner i ryggen, bandt regimentet og havde stadig geværer fri til gentagende gange at få i sårbare flanke. Og også bagved til højre, på den anden side Mailly, bølgede 242'erne og 12. Kompanie frem mod Sebastopol skoven, der forstærkede sit forsvar fra skovens dækkende dybde. Her blev et hul mellem 9. og 12. Komp. nødtørftigt dækket af to delinger tunge maskingeværer.

Som et nærmende tordenvejr nærmede den franske spærreild sig fra det tyske bagterræn. Så faldt den som enkelt skud mod de skansende grupper. Reduceret til 12 mand trykkede Deling Munsch sig med kompagniføreren i en flad sænkning i terrænet, dækket af de nøgne kviste på buske. Langs kanten lå en hårdt såret. Ved hvert nedslag stønnede han, i hver ildpause jamrede han, at de skulle bringe ham tilbage.

Kl. 1430. I gang i tolv timer. Knælende sidder Gefreiter Wehrendt bag sit maskingevær og bevogter marken mellem de to små skove, der giver plads til at kunne se de fjerne huse i Merville. Tyske brandgranater har tændt den som en rygende fakkell. Nu melder han roligt om franske forstærkninger, der går uden om ildkedlen og trænger op ad skråningen. lige så roligt retter Unteroffizier Beushausen sit gevær ind. 20, 30 skud – kolonnen og linjen bryder fra hinanden, ligger som meget ned. »Kontinuerlig skydning!«. Enkelte grupper rejser sig, kommet videre, går i stykker, styrter mod venstre og forsvinder bag den skjulende skov. Imidlertid lader Unteroffizier Beushausen ikke den forreste linje komme op igen. Dampen fra vandkølingen syder for enden af slangen i et mudderhul. Ildpause. Fyldte vand på og spare! Ammunitionen bliver sparsom. Kræfterne er brugt og dagen går mod sin slutning. Natten vil kræve vagtsomme øjne og fulde patronbånd. Rystende kryber alle sammen.

Mens Leutnant Seekamp fra 11. under en opklaring såres, gør de tre bataljonsførere status over deres styrker ved Stakladerne ved Mailly. Der var formentlig tilsammen 400 mand tilbage, der havde gravet sig ned langs sydøst kanten af skovstykke mellem vejen Mailly - Sourdon og Mailly - Thory. Den åbne venstre flanke og fortærrænet blev overvåget af patruljer, mens den åbne højre fløj blev dækket af koncentrerede maskingeværer og små reserver var trukket sammen ved Stakladerne, hvor de gennemborer som en rotterede, men som kun giver en falsk beskyttelse.

Natten var sort og iskold. Lyskugler og geværskud bevidnede om liv i mudderhullerne. Kl. 0330. Netop er der i silende regn indgået en ny befaling til angreb. Med støtte fra dele af Regiment 34 skal der endnu engang angribes med forbindelse til højre til Regiment 242. 34'erne dukkede ikke op. Derfor angreb III. Bataillon alene. Kl. 0615 meldte Leutnant Brandeis:

Mit kompagni iværksatte kl. 0535 fra 10. Kompanies grav (som den havde besat sidste nat). Heftig M.G. ild satte ind. Vi nåede modsatte skråning. Jeg udsendte en patrulje for at skabe forbindelse til Regiment 34. Patruljen fastslog en fransk grav 60 meter foran os. Intet at se af Regt. 34. Ilden fra vores artilleri kl. 6 ad godt i den fjendtlige grav. De fjendtlige grave er stærkt besatte. Da jeg kun befandt mig der med dele af mit kompagni, faldt jeg igen tilbage til slutten.

En ny dag dæmmede over utrættelige franske artillerister. Regnen var holdt op, hvorimod beskydningen steg. Kl. 11 trommede det kraftigt mod forreste grav, og faldt så pludseligt tilbage. Enkelte skikkelser hævdede sig fra jordhullerne og løb åndeløst tilbage mod Stakladerne: »Vi kan ikke holde fast, franskmændene er her!« Stabenes officerer fik standset de flygtende, og med fingeren på aftrækkeren på deres pistoler, afventede de fjenden. I løbet af formiddagen havde Leutnant Paridom-Möller og Leutnant Freudenthal sammen med nogle reserveskytter, fået bragt de tilmudrede og beskadigede lette maskingeværer tilbage i brugbar stand. Nu sværmede de med disse fremad til højre op på den ilddækkede bakke og forsøgte at dække flanken. Nu gjaldt det! Så knitrede det foran dem fra deres egne maskingeværer i et rasende forsvar. De næste minutter bragte vished: de havde sammen

med udholdende grupper på nært hold afvist angrebet. Efter et kvarter vendte de af træthed og sult ødelagte flygtende folk tilbage til deres kompagnier; enkelte lå døde i mellemterrænet. Den gamle skægede Sanitetssergent Hansen havde ved Stakladerne åbnet den første forbindeplads med hjælp fra folk fra signalgruppen. Hvis blot de kunne bringes væk! Deres jamren bag sammenbidte tænder, deres stumme bøn, det løbende blod – alle kæmper de for at holde sig vågne. Det var imidlertid umuligt at bringe dem væk under beskydningen. Men derved voksede antallet uafbrudt. Ordonnanser snubler over de såredes ben. Når en granat susede millimeter over bliktaget, kastede også raske sig ned mellem de sårede, og deres halvkvalte skrig fik hjertet til at springe op i halsen: men der var intet, man kunne gøre for at hjælpe - !

Manglen på ammunition var alvorlig. Så kom nyheden om, at der i Mailly ville blive oprettet det første depot. Den godt arbejdende forsyningstjeneste under Leutnant Scheerbarth havde allerede i løbet af natten samlet båndladt og almindelig ammunition. Efter en halv time nåede de første patroner frem.

De kom på rette tid. Kort efter kl. 15 opskræmmer en ny trommeild regimentsstaben, der ved Adelpart-Ferne lå i granatkratere. Den måtte disse dage primært bruge øjne og øre for at skabe sig overblik. Alle signalmidler blev hele tiden ødelagte. Telefonkabler blev sønderskudt allerede inden telefonapparater kunne monteres. De eneste informationer havde i går i mange timer været de returnerende sårede. En meldehun kom om eftermiddagen igennem med et signal, på næste tur forsvandt den for altid. Omkring aftenstid havde det utrætteligt signalpersonel så endeligt fået etableret en blinkforbindelse med III. Bataillon via en mellemstation på vejen Moreuil – Sauvillers, og efter en personlig rekognoscering den nat, havde Leutnant Brandis kunnet sende en melding i stikord. Så blinkede det igen fra fronten: »Fjenden angriber«. Ti minutter senere: »I hård infanterikamp. Alle reserver indsat«. Over telegraf fik anmodning til Division på den anden side Avre om forstærkninger. Den krydsede en anden befaling til angreb og en personlig takkeskrivelse fra General Körner *) til regimentskommandøren for hans enheds »strålende angrebsiver«. Samtidig kom fra venstre en melding: »Kampvogne på vej mod Sauvillers«. Ængstelige minutter går; for her ved man bedre end langs fronten, hvor nedslidt det egne artilleri er. Som batteriet ved siden af, der har mistet 28 mand og 24 heste, var det gået mange. Det er en lettelse, at stormen ved fronten letter. Også dette angreb synes overstået. Det er med glæde, at man kan læse den sammenfattende melding fra Hauptmann Seips, bragt over de ilddækkede marker af en tapper husar fra divisionens kavaleriafdeling:

Kl.1630. Franskmandene har i løbet af den sene eftermiddag i første omgang med patruljer med lette maskingeværer, sonderet frem. Herunder er det lykkedes ham enkelte steder at bryde ind i den stærkt svækkede linje, og i skoven at indrette en flankerende stilling. Under flankerende ild og truet i ryggen, gik store dele af skyttelinjen tilbage, mens svage elementer forblev i skoven. Den tilbagegående skyttelinje blev imidlertid igen bragt tilbage til øst kanten af skoven, som af stærkt blandede elementer af alle regimentets og regiment 34s bataljoner, blev fastholdt (omkring 1400).

Tilstanden af de i forreste linje liggende folk er for tiden meget ugunstig. Efter i går at være tvunget af egen artilleri til at gå tilbage, og endda efter sejrrig, men yderst tabsgivende kamp, er stemningen hos folkene overordentlig tavs. Ved det franske angreb blev tabene stærkt forøget. Derfor er et komp. Regt 120, der med endnu et stod parat i en sænkning øst for stakladerne, indsat på højre fløj af regimentet. Regt. 242 (Regts.stab i østlige side af Mailly) har ordre til at lukke hullet mellem 242 og 266 med to kompagnier fra Regts. 241. Nærmere skridt vil blive taget efter dette. Det er hensigten igen senere at række komp. fra Regt. 120 ud (efter indsættelsen af Regt. 241), da det har en anden opgave at løse.

Det fornyede succesfulde forsvar, hvori foruden maskingeværerne, navnlig også en uforfærdet minekaster fra III. Bataillon under skydeledelse af Leutnant Ketelsen bidrog fremragende, vækkede de udmattede sanser, og sænkede overlegenhedens trøst over de trætte, frostrystede, sultende kroppe

Endnu engang læste regimentskommandøren den tilgæede divisionsbefaling:

Jeg udtaler til samtlige tropper i divisionen min fulde anerkendelse og fædrelandes tak for deres i går på ny beviste heltemodige tapperhed. Ofrene vil ikke have været forgæves. Den kommanderende general har særligt anerkendt divisionens hensynsløse fremdrift. III. Korps angriber igen denne eftermiddag.

*)

Deres tapre regiment har i går endnu engang præsteret det mest heltemodige. Men varmeste tak til hver enkelt af jer! Udnyt også i dag Deres troppers strålende angrebsånd for at nå længst muligt i rammerne af hele operationen ... Fortsat held og lykke til sejr!

Min kære Megede.

General Körner

53. Res.Div og 80. Res.Div., der var trængt længst frem, skulle udvide denne kile i retning af Amiens. Med ængstelse over de sammenskudte bataljoner afventede kommandøren de nærmere direktiver. Lette kunne han kl. 19 videregive ordren, at angrebet på grund af ammunitions-mangel var udsat.

Den nat kom divisionens situationsmelding:

1. Franskmandene har i dag gennemført kraftige modangreb mod III. A.K. flanke, delvist med støtte fra kampvogne. Fjenden er overalt afvist. 80. R.D. har fuldstændig fastholdt sin stilling.
2. III. A.K. bliver 6.4. stående. Divisionen graver sig ned i nuværende stillinger. Disse skal ved fjendtlig angreb ubetinget fastholdes. Trænger fjenden ind, skal han med reserver øjeblikkeligt kastes ud og forfølges. Det fortsatte angreb følger når den nødvendige ammunition er fremskaffet.

De 300 usårede folk langs fronten organiserede sig til forsvar. Reduceret til grupper og delinger holdt 5., 7., 6., 9., 11., og 10. Kompanie forreste linje. 1. og 3. ligger som stødreserve ved stakladerne, 2. og 4. i sænkningen bag. Venstre flanke dækkes af I. Batl. Regt. 34, hvis regimentskommandør er faldet. Højre fløj sikres af maskingeværer, 8./120, 7./34 og 12./120. Den bataljon fra Regt. 413, der var bestemt til at lukke hullet, blev revet op af et ildoverfaldt under marchen til fronten.

Den anden nat sænkede sig, lige så sort, kold og våd som den første. Regimentet forsøgte at retablere de livsvigtige forbindelser bagud. En del af de sårede blev bragt ud på bære og tungt belæsset med ammunition vendte bæreholdene tilbage. Feltkøkkener kom frem i silende regn. De tørrede grønsager [*dörrgemüse*] er kold da afhenterne efter 2½ time når frem med deres beholdere. Men bevidstheden om, at der er forbindelse, fjerner ensomheden og gør manglen på brød acceptabel, og forstærker i det mindste sjæleligt folkene før den nye kampdag.

Fjenden hilser dagen med en vild forstyrrelsesild. Kl. 6 blev den tapre M.G. Deling Munsche ramt af et lag. Besætningen bjergede en død under det omkringkastede materiel og bringer et antal sårede til stakladerne. Unteroffizier Beushausen, kvæstet af materiellet, bar sit ødelagte maskingevær bagud. Omkring middag brød solen igennem, tørrede uniformerne og tøde det lag af is, der havde lagt sig over hjerte og krop. I eftermiddagstimerne øgedes artilleribeskydningen til den mest intensive virkningsskydning. Alle føler det: fjenden forbereder et omfattende modangreb. Ilden nåede langt ind i baglandet.

Feldhilfsarzt Lange havde på angrebsdagen indrettet en forbindeplads i kælderens til Adelpart Ferme, og havde sammen med dr. Reichel utrætteligt forbundet de sårede, og forplejet dem med selv skrællede og kogte kartofler og sur æblevin fra kælderen. De havde netop kunne ånde lette op, da de første tre sanitetsvogne var blevet læsset og sendt afsted, da et uvejr pludseligt sendt den ene tunge granat efter den anden ned over gården. Sort røg steg op som faner mod de fly, der målsikkert ledte ilden. Sammenstyrtede mure får kældergulvet til at ryste. Skyer af gas ligger foran indgangen. Feldhilfsarzt Lange spang ud i det fri. Det hus, hvori de netop afhentede sårede lå, eksisterede ikke mere. Et kæmpe krater har erstattet det. Og så suser en ny granat og borer sig ned i gårdspladsen – et øredøvende brag og sten og sprængstykker suser omkring. Et span heste ligger og forbløder bag en bygning. Seks fjendtlige fly kredser nu over heksekedlen og beskyder alt, der rør sig.

To hele timer fortsætter beskydningen. Så ændres den til enkelte middeltunge skud. Klokken er efterhånden blevet 17. Nu trommer franskmændene mod den forreste linje. Så igen mod de bageste områder. Tilbage i kældrene! I en ildpause kan endnu to bærehold sætte kursen mod Neuville, hvor Oberstabsarzt Dr. Janson med andre læger i en mørk vinkælder forsøgte at klare overmenneskelige udfordringer. De var dårligt nået frem går jorden igen rystede, og som de presses sammen under halvt ødelagte kuppellofter, bliver minutter til timer. Som de begynder at blive mørkt udenfor kælderåbningen, bliver det pludseligt dødsens stille. Et kvarter kan man trække vejret frit, så falder ildhvirvlen igen over grave og springer igen mod de bageste områder. Hvad skal det betyde? Ilden ligger allerede bag gården. Åndeløs kommer en sygehjælper løbende: Linjen gik tilbage og var til venstre allerede på højde med landsbyen. Maskingeværene knitrede og de endnu få aktive kanoner, især en fra 6./66 der på landevejen skyder så røret er rødglødende i et afsindigt forsvar. I tavshed tager den enkelte sit seletøj på, stålhelmet, gasmaske. For tredje gang under krigen anlægger Feldhilfsarzt Lange sit røde kors armbind. En af de to længer må forsøge at slippe væk, den anden må blive ved de sårede, selvom det er usigeligt bittert, som angriber at blive taget til fange. . Gud ske Lov! Larmen kommer ikke nærmere. I et sidste forsvar havde resterne af regimentet med maskingeværer, minekastere og lange pistoler, sprængt det fremrykkende fjendtlige infanteri. Og til venstre havde et modangreb fra 34'erne igen kastet fjenden ud af de første huse i Sauvillers, hvortil fjenden med kampvogne var trængt frem. Så kom natten og roen. I lyset af lyskugler søgte Feldhilfsarzt Lange en ny forbindeplads i Sauvillers, en øde ruinhob, der for blot otte dage tidligere ikke havde kendt krigen.

På samme tidspunkt kikkede staben sig også om efter en ny placering. Blinkstationen kunne ses, og var under angrebet blevet kraftigt beskyttet. En hel række af signalpersonel var blevet såret, og den sidste husarhest var død. Endnu en befaling blev sendt frem fra den gamle kommandostation:

1. Da i overskuelig tid den øjeblikkelige kamp kan overgå i stillingskamp, skal det øjeblikkeligt efterprøves, om den nærende forreste linje kan anvendes i en sådan. Hvor det ikke er tilfældet, skal den efterlades som forpostgrav og en ny K 1-grav anlægges bag ved. Efter regimentets opfattelse er dette ikke nødvendigt i dette afsnit.
2. Regimentet overtager allerede i aften hele afsnittet, og med til venstre III. Batl., til højre II. Batl. med et Komp. bag højre fløj. I. Batl. bliver som reserve trukket tilbage til sænkningen syd for Mailly.
3. Efter reorganisering skal gennem Major v. Schoenermarch Komp. 34 frigives til Regt., Komp. 120 sættes i march mod Braches.
4. Forbindelsen til R.I.R. 242 skal optages tæt og egen højre fløj placeres langs vejen Mailly – Chirmont.
5. Regimentets kommandostation flyttes i nat til indgangen til sænkningen i skovstykket nord for Punkt 90, nord for vejen. Ordonnanskæde til regiment skal etableres.

Den 7. april kl. 0300 ankom Oberleutnant Mikulski den 7. april kl. 0300 med Divisionens befalingen:

1. Det fjendtlige angreb skal fuldstændigt afvises.
2. Divisionen bliver om natten 7./8. april afløst af 2. Garde-I.D.

På dette tidspunkt var regimentets kompagnier i gennemsnit nede på en styrke på 20-30 mand. Solen spillede i vandpytter som den igen stod op over regimentets kommandostation. Morgensol, som både ven og fjende kunne nyde. Ro efter slaget. Først som mørke skyer om aftenen igen dukkede op på himmelen, kom der igen liv i de fjendtlige artilleristillinger. Endnu engang blev regimentets kommandostation hjemsoget af en fuldtræffer. Tæt ved siden af slog en anden ned i staben ved Art. Regt. 66 i stenbruddet og dræbte eller sårede en hel række venner blandt artilleriofficererne.

En ny kold og mørk nat begyndte og ville synes uendelig. Tavst blev de sidste døde lagt i en af 7. Komp. forberedt massegrav, og ammunitionskasserne stillet klar til overtagelse. Kort før midnat dukkede skikkelser op i mørket; lave råb og svar – afløsningen. III. Bataillon afløses af Garde-Grenadier-Regiment Franz, der overtager ansvaret fra regimentet. Frysende skikkelser dukker op fra skyttehulerne. Tilbage! Denne sidste march går ad tornede veje. Den mørke nat, det seje mudder og den tætte spærreild gør vejen lang og ophidsende. I den tætte tåbe bliver der søgt efter spangene over den sumpede Avre. Endnu engang bliver jernbanedæmningen skæbningsvanger. En tung fuldtræffer rammer 9. Kompanie. Vizefeldwebel Schulze, en af de gamle tapre krigere i kompagniet såres sammen med den unge Leutnant Hackmann. Dødende bliver begge båret med tilbage. Så går det videre ad opkørte og sønderskudte veje, forbi hestekadaver, ødelagte vogne og jagende ammunitionskolonner. Ved Plessier bliver den sidste, dybe mudderpøl passeret; så fejer morgenvinden over bakkerne og bær kun i det fjerne lyden af trommeslagene. Udmattede, gennemblødte, indsmurt i mudder kaster de få, der stadig lever efter disse fire dage,

i Hangest sig på halmen som den nye dag: slaget er forbi.

Ikke tabt, men heller ikke vundet. Håbet var større end resultatet, tabene større end befrygtet. Og hvordan de overlevende ser ud, afsløres først ved dagslys. Langsomt forvandler de sig igen til mennesker, udvendigt og derfor tøvende også indvendigt. Slaget er forbi; hvorfor så alle de betragtninger om fortiden? En kendsgerning forbliver: den totale opfyldelse af pligten.

Den 8. april ved middagstid forlod regimentet Hangest, denne myretue af krigerisk liv; brummende falder andre over nødkvartererne. Det var sørgelige små klynger, som hvert kompagni kæmpede sig frem gennem det ankeldybe mudder. Endnu engang åbnede himmelen sine sluser; vejret havde alle dagene været i forbund med fjenden. »Hestene snublede, vandet løb og vi tænkte på de døde- de døde«.

Ad opblødte, skiftevis overbelastet og frie, kolonneveje går marchen over Rouvroy – Fouquescourt – Fransart – Hattencourt til Fonchette Marvillers [form. Fonches-Fonchette]. Hvad gør det, at der dårligt er til at finde en underbringelse. Denne første alarmfri nat sov regimentet som de døde.

De næste dage er underbringelsen endnu ringere. Her på de gamle Somme-slagmarker, som krydses af regimentet og III./66, er alt ødelagt. I ruiner og gamle dækningsanlæg ved Dreslincourt (Stab, I. og II. Batl.), Bersaucourt (10. og 11. Komp.) og Hyencourt-le-Petit (Stab III. og 9., 12., 3. M.G.-Komp) kan den tænke over de sidste timer. Erindringer dukker op, glæder, der langsomt fortrænger de triste tanker. Og i denne bløde stemning faldt regimentskommandørens tak som en solstråle:

Den 4. april gik regimentet med fortræffeligt og selvsikkert sind og uimodståelig angrebsånd til angreb på et af gevaldigt artilleri støttet fjenden. Under kommando af dens tapre officerer og underofficerer angreb den trofast mod den uddannelse, den havde fået til på højde med den forventede opgave.

Den løste for største delen sin opgaver. Selvom angrebsmålene ganske vist ikke helt blev nået, skyldtes dette omstændigheder, regimentet ikke havde andel i. Det erobrede terræn blev herefter i tre lange dage fastholdt af regimentet i sej modstand mod fjendens overlegne angreb, hvortil den havde fået friske kræfter.

Jeg udtaler til alle officerer, underofficerer og mandskab, ligesom til sanitetsofficerer og sanitetspersonellet, for den strålende holdning, og for den i høje grad beviste mod og offervillighed, min varmeste tak og min ubegrænsede anerkendelse. Jeg ved hvilke krav der stilles for med succes at kunne overvinde sådanne kampdage, og at det kræver hver enkeltes fulde personlige indsats. det fylder mig på ny med stolthed at stå i spidsen for det tapre regiment, der i så mange angrebsslag har bevist sin værdi.

Med taknemmelighed i mit hjerte overfor Gud, som så nådigt beskyttede os i dagene, tænker vi med kammeratlig trofasthed på de tapre, der ikke fik lov at opleve succesen, og de, der forseglede deres tapperhed med deres blod.

Skulle der vente os nye, lignende opgaver, vil vi med imødegå den med sammen tillid. Det vil blive lettere, jo mere vore fjender bliver rystet ...

Trods regnen, de interimistiske døre og afdækkede vindueshuller i ruinerne, var der denne aften festlige stunder – stunder, hvor mange en kompagnifører i tilbageblik og syn på fremtiden kom så tæt på sine folk som sjældent tidligere.

Tabene blev gjort op. 100 døde og 734 sårede, herunder 23 officerer, havde være regimentets pris for Avreslaget. Hertil kom en større antal sårede og faldne, som havde måtte efterlades i Sebastopol skoven, og derfor måtte indberettes so savnede. Også tabet af seks døde og to skadede heste var smertelig, og krævede endnu engang at kuskene måtte ind i en nedslidende pendel trafik.

Over Nesle og Ham blev Dury nået den 10. april. II. Bataillon blev godt underbragt og indrettede sig i røg og varme fra kaminer. III. Bataillon var knap så heldig og måtte gå i kvarter sammen med dele af en flyeskadrille. I. Bataillon overnattede alene i Tugny.

Kl. 9 om morgenen den 11. april gik det videre. De sidste hastende divisioner på vej mod fronten blev passeret. Så bliver der stille under passagen af Alberich tilbagetrækningens ørken. Ødelagte gader gør passagen af Tugny besværlig, over den ødelagte bro forbi til St. Simon. Her klatrede infanterikompanierne gennem Canal Grozart, mens køretøjerne via en omvej over Happencourt søgte en overgang, og krydsede med den vaklende nødbro og fortsatte ad markveje over Seraucourt, Essigny, Benay, Cerizy øde landskab. Overalt var ødelæggelserne fra det store slag om Somme tydelige i skove, landsbyer og marker. Dagen gik langsomt mod enden. Vanskeligt gik vejen op og ned ad bakke. Clastres, Montescourt, Ly-Fontaine – alle ødelagte. Her havde artilleriet tromme hårdere end ved St. Quentin. Store mængder af ammunition var efterladt som artilleriet forskød.

Turen går nedad og som himlen klarer op, bliver udsigten bedre. Et blik strejfer kortet: Oise. Så kan der ikke være ret langt til den store landsby Moy, der her bevogter overgangen over floden. Endnu en halv time forløber, men stadig intet kirketårn, intet hustag, ingen husfacade. Og øjnene søger stadig som de allerede snubler over ruinerne – og man måtte vænne sig til at disse hobe af mursten, træ, jern og glas, strøet kilometervis langs Oise, engang var de trafikknudepunkter, der på kortet tydede på rigdom og velstand. Ruiner hører til krigens uundværlige kulisser, og kunne efter så mange års krig ikke længere forbavse. Men dette skyldtes ikke slag med artilleriets altødelæggende store hammer; dette var hundreder af hænders værk, der med planmæssige sprængninger, nedrivninger og ødelæggelser havde dannet et øde forterræn mellem sig og fjenden. Oise passeres i tavshed ad en lang pionerbro. Og så på den anden side med trætte heste igen opad. Hamegicourt. En anden verden. Også her er der spor efter stillingskrigen, men opretstående ruiner, ikke alt jævnet med jorden. Aftensolen trænger endnu engang gennem skyerne. Den sidste march. Intakte huse langs siderne bag oplivende grønt. Kl. 20 er også kampbagagen fremme i Ribemont, to timer efter infanteriet til fods.

12. april. De kalenderkyndige bladrer i deres små bøger. Det må egentlig være søndag, denne herlige hviledag i forår og fred. Men kalenderen viser ubønhørlig: fredag. Men ikke længere Langfredag som dengang før Roye. Genopstandelsen var nær. Musik, jublende, elektrificerende regimentsmusik på gårdspladsen til et gammelt kloster. Rundtom i solskinet afslappede, slentrende, snakkende soldater. På græsmarkerne går hestene. Den store bagage, der under et bombeangreb i St. Quentin mistede yderligere 8 heste og en hårdt såret, sender fra Origny en velkommen hilsen, dobbelt lønudbetaling og mulighed for indkøb i den righoldige kantine – og post! Ja, herfra kunne man igen tænke på hjemmet og på at sende den et trøstende livstegn.

En lørdagsmarch over Pleine-Selve til Landifay bringer fronten yderligere 8 kilometer væk. Efter syv måneder for første gang igen blandt civile. Om end ikke alle kvarterer er lige gode, så kan de fleste kalde en behagelig stue og en rigtig seng for deres egen. Ikke længere kanontorden, næsten ikke til at fatte. Der er tid til, i tre lange

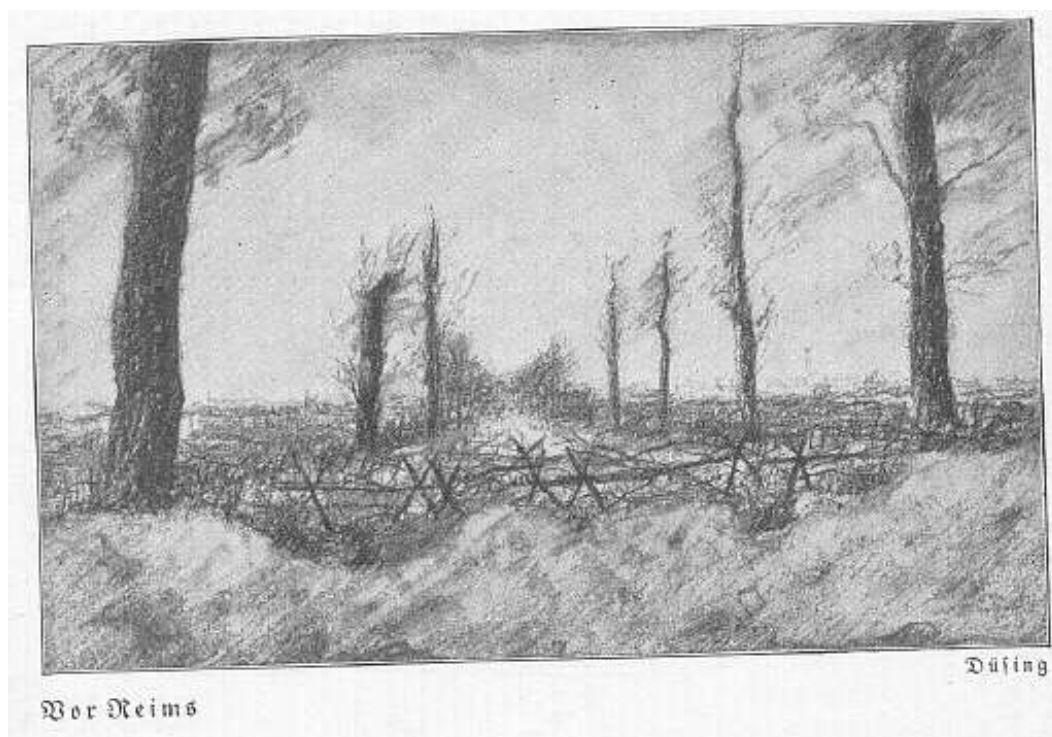
dage her at komme til hægterne. Kun synd, at man alt for hurtigt vænner sig til det. Man vil gerne langsomt nyde denne opvågning, men end ikke det stormfulde aprilvejr næste kan ødelægge det mest sprudlende humør.

Staben udfærdigede i surt arbejde beretningen om kampen, nedfældede alle tanker heri, og sluttede med endnu engang at træffe konklusionen:

Bataljonerne har i disse dage udvist en dygtig aggressiv angrebsånd, og har trods de opståede meget store tab og trods vejrets fulde ugunst også i forsvar mod stærke fjendtlige modangreb kæmpet overordentlig tappert.

I betragtning af de overordentlige anstrengelser, indtryk fra kampen, vejrligets indflydelse, manglen på søvn og øvrige afsavn er mandskabets holdning meget god.

Sådan giver blod udtryk i blæk. Avre-kampene forsvandt i regimentets omfattende annaler, og dukker kun af og til op i natlige drømme.

1918 Mellem slagene

(Cornillet, Reims)

Der var gået en måned, siden de tyske stormtropper rykkede ind i morgentågen den første forårsdag. I Champagne var der ikke meget at mærke til dette, da i mellemtiden fire forårs uger var gået over landet.

Den 16. april havde det første transporttog bragt I. Bataillon fra Oise til Suippes, fra Flavigny over Rethel til Juniville. De øvrige bataljoner var bragt længere mod fronten ved den øde beliggende Aussonce, hvor de ved den gamle romerske hærvej mellem Reims og Ardennerne havde fundet kvarter i en skjult lejr. Endnu engang tilbage ved 3. Armee, var den reserve for Gruppe Posnes, opkaldt efter ruinerne af landsbyen lige bag de franske stillinger. I haglvejr ankom I. Bataillon efter march til fods, som sidst den 19. april til Hindenburg lejren, hvor de andre i mellemtiden var ved at istandsætte både det ydre og det indre af folkene.

Den 20. april er en generel hvile og festdag, hvor regimentet blev hilst velkommen af kommandøren for Gruppe Posnes, Generalleutnant Langer med efterfølgende gudstjeneste for alle i kirken i Aussonce.

Køligt og tørt vejr gjorde om mandagen III. Bataillons march til fronten let. Ved midnat den 22. april afløste den III./bayr. Inf.Regt. 25 i beredskabs (Z-) stillingen og gik, efter at den følgende nat havde gjort plads til I. Bataillon ind i kampstillingen for I./bayr. Inf.Regt. 8 i højre Afsnit XIIa. Som 24 timer senere også M.G. og

M.W. afdelingen besatte stillingerne i mellemterrænet, lå K.T.K. i Erpsweg, i. Kompanie i a1, 12. i a2, 10. i a3 og 11. i a4.

Det ikke et område til forårstanker. Udsynet fremad blev begrænset af den koparrede Cornillet. Kun fremtidsudsigten trøstede: overgang! Krigsmateriel, kroppen og nerver skulle genopfriskes for snart igen at være klar til anden gæsteoptræden foran kulissen, bag hvilken freden ventede.

Mellem slagene,.

Det er blevet stille om den tyske forårsånd.

Efter forbedringer af stillingerne på sydfløjen af 18. Armee, hvor 7. havde trængt franskmændene tilbage over Oise-Aisne-Kanalen, efter det taktisk sejrige slag ved Armentières og om Kimmel var de første offensiver afsluttet, og kun lokale fremstød og modangreb bagte den ind i maj.

Stillingskrig – mørket i dækningerne, kridtstøv, de evige lamper, visne blomster, ensformigheden af nat og dag, dårlig luft og – papirer, papirer - - -

En kompagnifører skriver i sin dagbog:

Mon vores hærledelse ved udtrækningen af divisionen af storkampen og dens indsættelse i »hvilestilling«, også følger et skjult psykologisk motiv, der skal føre til vækning af en mild længsel efter de forgangne vanskelige dage? Efter et foredrag fra en godhjertet Oberleutnant, min forgænger fra bayr. I.R. 8 med svedig pande og dårlig tale på grund af den lange tids manglede akustik i en tre-mands bolig på maksimalt ti kvadratmeter, underskrev jeg viljeløs mange tusinde overtagelseserklæringer i flere kopier sådan som foresatte myndigheder krævede det. Som jeg så alene med et løbende stearinlys sad med jakken smidt og stirrede på papirerne, trak jeg til sidst modvilligt termin kalenderen op ad lommen, og måtte rystet konstatere, at de alle »ind i går« aftes skulle have været meldt ind – da blev jeg ramt af en længsel efter de foregående dage over og på jorden, hvor man som alle fornuftige levende væsener kendte forskellen på nat og dag, ikke kendt andre lamper end solen og lyskugler, og hvor kun handling og højst et par talte ord havde betydning: »Hvor er jeg, der er fjenden! Hvor er i andre?«. Her var det skrevne ord krøbet sammen i etapens kælder og vovede sig ikke gennem spærreilden, hvor håndgranater og ikke fyldepenne rådede - - - Om den øverste hærledelse mon ved det? Jeg tvivler.

Efter at II. Bataillon havde overtaget I./bayr. Inf.Regt. 4 kvarterer i Hindenburg lejren den 23. april, overtog regimentsstaben kommandoen over Afsnit XIIa. Foran højderne nå »Maulwurfshügel« i solen. Den første stilling bestod af tre kampgrave tæt sammenflettet med mange forbindelsesgrave. Som en tynd tråd løb den i Limburger Weg til Nauheim Riegel lige foran Nauroy. En opkørt kolonnevej gik videre bagud gennem ruinerne, skar op ad bakke den anden linje af Z-stillingen med de indbyggede køkkener ved B.T.K., falder så som hulvej igen ned i dalen og snor sig gennem den flade sand- og kridtsænkning over R 1-stillingen i det ildfattigere og trægere bagterræn. Den forreste linje lå tæt på fjenden; 80 til 100 meter derfra ragede de franske kridtskanser op over ingenmandsland, som uddød.

En gang om eftermiddagen sprøjter grå søjler op i a1, ellers er der ro over alt. Først om natten bliver der livligt. Egne patruljer undersøger i fortærrænet foran a2, den fjendtlige pigtråd og postgrave som forarbejde til en operation under planlægning. Som det næste morgen bliver lyst, kravler alle igen i dækning, holder vagt, sover og drømmer, eller giver sig i gang med de stedbundne enheders små håndværk i fremstillingen af souvenir. Også M.G.-stillingerne lukker lemmene til deres dækningstunneler. Fjenden har skarpe øjne. Senere fundne papirer bevidner en omhyggelig registrering af trafikken i den tyske linje med tidspunkter og formodet ærinde, fra afhenter af mad til den inspicerende general. Disse skærpede forholdsregler skete af frygt for nye angreb, men aldrig at tyskerne anvendt, i hvert fald ikke i denne anledning. Det var også lettere for franskmændene at observerer. Det var ikke uden grund, at højderyggen på de tyske stillingskort var kaldt »Luginsland«). Højderyggen fra Hochberg over Hexen-sattel til Cornillet var det eneste karrige resultat af den franske Champagne-offensiv før årsskiftet, og herfra kunne han virkelig se langt ind i landet. Frem til Juniville var baglandet indset, og reserve- og etapeenheder måtte trykke sig i sænkninger og under fyrretræerne.

Der var stadig spor efter kampene de foregående år. Ingenmandsland var gennemkrydset af gamle tyske forbindelsesgrave. Til højre havde man opgivet den første linje som kampgrav og var begyndt at trække pigtråd i den; til venstre havde man, på grund af de manglende muligheder for underbringelse, endnu ikke kunnet beslutte sig til at forlade beboelsesdækningerne i K 1-linjen. Og netop her, i a 4, var den forreste grav dårligst muligt placeret op ad en bakkenskråning, og med et fortærræn kun overskuelig nogle få meter, udgjorde det farlige muligheder. Det vidste franskmændene bedre end den nyligt indrykkede 11. Kompanie. I skumringen den 26. april faldt et ildoverfald pludseligt med virkningsskydning over afsnittet; en time senere trængte en fjendtlige patrulje på omkring 25 mand, mellem Teufels- og Hexenweg dækket af en gammel tysk løbegrav, samlet ind i stillingen, og overrumplede besætningen, der havde søgt ly i en dækning. I håndgemæng greb fjenden tre mandag, og mens

stødtropper fra højre og venstre rullede graven op, var han allerede igen forsvundet, efterladende sig en død. Tjenestereglementet fra de første krigsår, hvorefter den forreste kampgrav under alle omstændigheder skulle holdes i et stift forsvar, havde endnu engang vist sig forældet i den hurtige udvikling i denne krig mellem folkeslag. Endnu engang – en sidste gang! Udsigten til snart at gøre det samme ved fjenden trøstede dette tilbageslag.

Maj kom med solskin og blå himmel. De sidste vandpytter tørrede ud og lokkede de feltgrå muldvarper frem fra deres dunkle dækninger. Der var ikke mange levende væsener, der delte dette øde landskab med dem. Og alligevel spillede solen i rygpanseret på hundreder af blanke jordbiller. *Carabus auratus* er det korrekte navn blandt bille-sagkyndige. Og også ikke sagkyndige fulgte interesseret med, når de små væsener stredes om en regnorm.

I aviserne kunne man følge maj tankerne i det tyske hjemland. »Jo længere krigen varer«, stod der i en artikel af Friedrich Naumann, »jo ivrigere spørger menneskene efter dens afslutning. Hvornår vil mennesker komme til fornuft, hvornår vil Europa besinde sig? Giver det overhovedet endnu mening, eller der det en kunstigt oprettholdt tanke?«. og han sluttede: »Mens vi venter på fornuftens dag, hører man med indre glæde på sejrsmeldingerne fra Vest, ikke fordi de forkynner ødelæggelsen af alle øvrige magter, mere fordi de hører til menneskeslægten opdragelse, og man dermed lærer, at det forstående liv på ny kan begynde, så det lærer på ny at begynde et intelligent liv.«

Frontkrigeren lægger avisen til side. Det er delvist de samme tanker, der arbejder i hans hjerne og som han ikke kan finde udvej for. Hvor er fornuften? Spørgsmålet hænger i luften.

Mellem slagene! Også hos den øverste hærledelse blev nutid hurtigt til fortid, oplevelser til erfaringer, erfaringer til direktiver. De nøgternt udledte erfaringer fra kampene, de taktisk særligt uddannede enheder som 28. Inf. Div. og Jäger-Batl. 3, der i nærheden af Avesnes i praksis blev forevist de højre officerer, »den større spredning af infanteriet, den større betydning af stormtrop taktik, et bedre samvirke mellem grupper og deres ledsagevåben, infanteri og artilleri« var alle spørgsmål, der hurtigt måtte afklares og øves, så de kunne blive til gav for den hvilende, oprustende hær. Den 5. maj modtog regimentet et uddrag af en skrivelse fra Hindenburg over »angrebserfaringer, der med en påtegning fra staben ville blive grundlaget for indgående diskussioner og for uddannelsen af hvilebataljonen. Der stod heri:

...

3. Jo mere omfattende angrebsforberedelsen er, jo mere tid kræver de, særligt for artilleriet. Denne tid må gives tropperne. Det er de lavere føringers pligt, rettidigt og uden hensyntagen til personer at melde, hvis det er deres opfattelse, at et befalet angreb er i fare for at mislykkes som følge af utilstrækkelig forberedelse eller er forhastet. Afgørelsen ligger derved hos den højere føring.
4. Kampzone for en division må ikke blive mindre end 2½ kilometer og skal under det fortsatte angreb udvides. Hyppige ændringer af kampzone fører til uorden.
5. Succes afhænger ikke af masseindsats af infanteri, men i våbenvirkning, på tidsmæssig korrekt samvirke, i dygtig føring på lavere niveau og på hurtig handlekraft. Forbigående modstandspunkter skal sikres mod flankerende ild gennem koncentreret artilleri- og minekaster ild. En enhed, der har succes, er lettere fortsat at holde i fremrykning og behøver ingen væsentlige forstærkninger. Den tætte opfølgning af reserver bliver overdrevet

...

12. Under infanteriangreb var mod englænderne altid M.G. hovedmodstanderne. Artilleriets spærreild spillede intet steds nogen rolle. Hvor artilleriets virkning af infanteriet blev udnyttet til hurtig fremrykning, mens fjenden stadig var under moralsk indflydelse af beskydningen, kom infanteriet let fremad. Hvor det lykkedes de fjendtlige M.G. at komme til skud, blev eget infanteri hyppigt bundet. Heraf giver der sig på ny:

- a) Infanteriet skal med størst mulig kraft og hurtighed gennemfører deres angreb i umiddelbar tilslutning til artilleriets forberedelse eller til ildvalsen, for om muligt at forhindre de fjendtlige M.G. i at komme til virkning.
- b) Da der alligevel altid vil være et antal fjendtlige M.G. i live, må infanteriet i endnu højre grad lære at virke sammen med egen ildstøtte (gevær, let- og tungt maskingevær, let minekaster, ledsagebatteri). Også geværgranater og granatkastere er værdifulde i kampen med M.G. Derfor skal infanteriet under alt uddannelse med største eftertryk lære at bruge og værdsætte deres skydevåben, og ligeledes udnytte deres egen ildvirkning under beslutsom indsættelse og under udnyttelse af stor mobilitet.
- c) Ved planmæssigt forberedt angreb kan infanteriet storme i stor masse og først senere indtage dybdeorganisationen. Generelt gælder hovedtanken, at masseindsættelse af infanteri ikke fører til målet. Vi kæmper også stadig alt for tæt længere fremme. En helt tynd første skyttekæde, der fastslår hvor fjenden er, følges af en gruppe med let maskingevær. Kampen bliver på den måde til springvis fremrykning, med skytter forstærket af M.G.-grupper i helt lette formation. Deres fremrykning overvåges af tunge M.G., lette minekastere og ledsagende artilleri, der ligeledes rykker frem i

spring. M.G. Kompagnier og M.G. Scharfschützen enheder hørte derfor tidligt med fremme. Det drejer sig om med ild fra alle sider og hurtig indgriben, at dække fjenden, så han ikke gives tid til en overlegen indsættelse af sine våben. Øvelser i angrebskamp mod M.G. er et vigtigt punkt i uddannelsen. Det vi hermed endnu må lære, er hovedsætning i den første angrebskamp. At den beviste angrebsslæde ved infanteriet stadig er grundlaget for succes, selv under hårde kampsituationer, er stadig grundlaget for succes.

Maj luften lokkede med klar blå himmel flyene ud, og mens under stillingskrigen de vante grænser ikke blev overskredet, hørte forbitrede luftkampe til dagens orden. Den 2. tvang et let maskingevær fra 10. Kompanie et fjendtligt fly til landing på den anden side Cornillet. Natten efter blev Aussonce hjemsoget af et flyangreb; observatører meldte også de følgende dage om stor aktivitet i luften, indtil regnvejr medførte dårlig sigt og selv artilleristerne ufrivilligt måtte bære huer. Desto mere anstrengte patruljer fra II. Bataillon sig, efter at den 3. maj havde overtaget kampstillingen, om opklaring af fortærrænet. Den 13. om morgenen trængte en patrulje fra 5. Kompanie ind i den fjendtlige K 1-grav og fandt den ubesat. Så overdrog II. Bataillon ansvaret og erfaringerne i kampgraven til I. for en ti dages periode, og overtog selv fra III. Bataillon arbejdspligten som beredskabsbataljon. III. rykkede i Hindenburg-lejren til uddannelse og hvil. Med foredrag og praktisk tjeneste blev Ludendorffs direktiver fulgt. En stor instruktionsøvelse med 11. og 12. Kompanie under Leutnant Stövhase sluttede den 18. maj i første omgang den travle hverdag. Timer derfra søgte ihærdige denne aften efter grønt fra birketræer. I morgen var det pinse.

Pinsebudskaftet kom tidligt på morgenen. Med en befaling fra korpset blev III. Bataillon kaldt til live til en ny mission. Sammen med II. og staben, Regiment 34 blev den sammensat som Regiment B til deltagelse i en meget kortfristet opgave, og af Gruppe Reims tildelt Division A. Allerede den første pinseaften var 3. M.G.Kompanie og Minekaster-afdelingen med alt på vej ad landevejen mod Caurel-lés-Lavannes, og 24 timer senere fulgte infanterikompanierne.

Gruppe Reims! En ny oplevelse.

Mens I. og II. Bataillon tilbragte Pinsen i den krigeriske hverdag, marcherede III. gennem maj natten, drevet frem af forventningen. I Caurel strakte søvnen sig til langt ind på morgenen. Så fulgte om aftenen den 21. maj med dets M.G. Kompanie afløsning i Afsnit B II af III./Inf. Regt. 343, mens dens bagage placeredes i Zigeunerlager nord for Bazancourt. Denne nye stilling lå i fortkæden omkring Reims. Køkkenen, ammunitionsdepot og reserve lå i kasematterne på Fort Witry, der ligger som et undersænket slot med tykke mure, grave og port. I selve landsbyen er det ubehageligt. Den, der går en tur gennem ruinerne, forbløffes over de mange uskadeliggjorte blindgængere fra forgangne krigsår, men må samtidig forberede sig på ubehagelige overraskelser, for alt for tit bliver museumsfreden ødelagt af en granatsalve. Langt farligere er der imidlertid i Cernay på venstre fløj af bataljonen. Oppe på den anden side hovedstillingen, skjult bag store blændere, står køkkenerne og damper.

Stillingen har en agtværdig alder. Den havde i alt væsentlighed været forskånet for alle krigsstorme; i det mindste havde et storangreb aldrig ødelagt grave og dækninger. Uhindret kunne der her skanses og bygges. Fra Champagne-stillingen på højde med fortet gav terrænform og løbegrave skjult adgang til mellemstillingen. Den næste bakke rummede K.T.K. og en lille optagestilling, og så førte Künzer-Riegel stillingen i den forreste forsvarszone, som strakte sig fra hindringen foran K 1-graven over K 2-linjen til hovedtværstillingen på Hafenkopf og til Künzen bakken. Dækninger af bjælker, beklædte og kunstfærdigt afstukne gravsider, træ bundfliser og tværstivere i dobbelt mandshøjde ledte tankerne hen mod tidligere år – minder om en krig, der under storkampene i 1918 næsen mindede om den kære fred.

Den brede Vesle dal lå foran hovedstillingen med spredte bevoksninger af krat og blomstrende ukrudt. Hvidkalkede forstadshuse lå i lange rækker foran den mørke Reims. I sollyset sløres byen og skjuler fire års ar og friske sår. Reims, Frankrigs hellige by! Siden biskop Remigius her havde døbt den hedenske frankerkonge Chlodwig er henvend halvandet tusind år trukket over biskopbyen. Vokset ud af gejstligt overherredømme, står den i alt væsentlighed uberørt af tidens handlinger. De franske konger modtog her deres kroninger, den vestlige verdens biskopper deres rådsbeslutninger. Trofast havde den bevaret minderne fra hine tider. Omhyggeligt blev der værnet om den stolte fortid. Nu var de sunket sammen, de skønne middelalderlige husfacader, rådhuset fra renæssancens dage med sin værdifulde bogskatte, og kun det stolte vartegn rakte sig trodsigt mod himlen, den 700 år gamle katedral Notre-Dame.

Intet steds langs hele front blev det så tydeligt som her, at franskmændene ville forsvarer deres hellige steder. Det var ikke militæriske overvejelser, der alene bestemte anlæggelsen af det stillingssystem, der omgav ruinbyen. Hele hans sjæl hang ved dette ærværdige sted. De stumpe tårne på katedralen var de manende fingre.

I disse dage steg frygten for et andet tysk løve spring. Og når den tågede aftenskumring kom, flammede kanonerne op og maskingeværerne hamrede ildevarslen mellem Champagnes skove og vinbjerger. Patruljer

gennemstrejfedede ingenmandsland og kom åndeløst tilbage med meldingen om, at de hos tyskerne kun var stødt på forsvar og intet mistænkeligt havde bemærket. Og når beskydningen blev for voldsomt, svarede de tyske artilleri igen og sendte deres skud mod den døde by, hvor den tænde maj fakler i forårsnætterne.

Også hos regimentet foran Cornillet blev der gennemført patruljer. Månedens lyste klart over den hvide kalk, som en stødtrop fra 5. Kompanie ved midnat til den 28. maj stod klar til en kamppatrulje. Operation »Maiglöckchen« ved 264'erne var ikke lykkedes. Nu skulle der skaffes klarhed over den fjendtlige besætning. Den tredje natte time var nær. Så lynede det i den tyske batteristilling. Hurtig lagde der sig en ildklokke med tætte nedslag omkring indbrudsstedet. Et kvarter senere rykke styrken frem. Gennem det høje græs og dybe kratere sneg Gefreiter Timmermann og Pi. Unteroffizier Kostka hver med to mand sig frem til K 2-graven. Musketier Plän fra 8. Kompanie sikrede indbrudsstedet, mens Stødtrop Timmermann og pioneren hurtigt rykkede frem til et dækningsanlæg. Inden indgangen kunne blokeres, strømmede franskmændene ud, og der opstod hurtigt en forbitret kamp mellem ven og fjende. Men trods deres antal var franskmændene de overraskede. Seks blev skudt ned, to blev taget til fange, mens resten flygtede. Tilbage! Den ene fange sætter sig til modværge og falder i kamp. I mellemtiden er Unteroffizier Rehe med folk fra 5. og 8. Kompanie trængt frem til højre og havde også her hentet en post ud af en dækning, mens andre sikrede bagud. Et fløjt betyder at vende om. Endnu et par håndgranater sprænger i graven og i dækningen, så kan angrebsholdet med både den døde og den levende fange ånde lettere i den tyske grav – klokken 045, efter blot en halv time. Begge de to andre grupper blev trods forsigtighed under fremrykningen erkendt i det klare måneskin og taget under ild fra maskingeværer. Det fik dem imidlertid ikke til at give op. Opofrende får Unteroffizier Heinsen fra 6. og Pi. Unteroffizier Foot med hans folk lagt sprængladninger under hindringen. Underunder blev de ramt af maskingeværet. Unteroffizier Heinsen blev dødeligt ramt af flere skud i brystet. I en regn af håndgranater trak stødtroppen sig tilbage med uforrettet sag. I endnu en time søgte Unteroffizier Foot efter den døde kammerat. Som fjenden forseglede ingenmandsland med alle typer våben, måtte han til sidst kravle tilbage.

Fangerne afslørede, at det fra Regiment 53 fra den franske 163. Infanteri Division, der lå overfor. Det rettede igen blikket på fjenden, hans forsvar og vores eget angreb. Mellem slagene! Hvor længe endnu? Regimentet havde tillid til sin ubrudte kraft og håbede, at den ville blive anvendt. Den kender intet til sin Generalquartiermeisters sorger, der ser forårets anstrengelser stivne:

Jeg berørte altid stemningen i Tyskland med de i betragtning kommende myndigheder. I disse dage blev jeg for første gang foreholdt, at der også i hæren forekom mismod og kampræthed. Man syntes herover at være forbavset: i sidste ende må det imidlertid altid være således, at der fra hæren vil komme et ekko at det, der vedblivende blev udsendt fra hjemstavnen. Bar ikke fronthæren i alle dens dele tungere byrder – uendeligt tungere end i hjemstavnen? Manden, der forbitret og påvirket kom til hæren, og her måtte udholde meget, kunne ikke andet end virke mismodig på dem derhjemme. ... Det har altid været min grundholdning, at folk og hær kun har én fælles krop og sjæl, og at hæren på længere sigt ikke kan forblive sund hvis nationen bliver syg.

Regimentet kender intet til denne sygdom i sjælen. Vel var også dens kraft blevet svagere efter fire års handlinger og præstationer. Vel havde de sidste store tab blandt officerer i den række virket som en ulempe, men dens kerne var forblevet uberørt. Regimentet havde ikke modtaget nogen af de fra Rusland hjemvendte krigsfanger, som forgiftet af bolsjevikiske tanker, desuden mente tilstrækkeligt at have gjort deres krigspligt. Gennem de sidste måneder var erstatningspersonel overalt kun kunne i sparsomme antal. De 71 og 60 mand, der den 17. april og 16. maj ankom fra rekrutdepotet, var unge mennesker, der allerede under uddannelsen havde taget divisionens overleveringer til deres egne. De fire mand, der 14. maj ankom fra Ersatz 90 og de fire underofficerer og 27 mand fra 3. Erz.M.G.Komp., IX. Armeekorps, der ankom ti dage senere, var for de flestes vedkommende gamle bekendte, der fejrede deres gensyn med kammerater og landsmænd. Og samme sunde kerne manifesterede sig også i den store samlede transport, der med 241 mand ankom den 28. maj fra Stellvertretenden Generalkommando IX. Armeekorps. De tilhørte hærens masse, der efter Ludendorffs vurdering på dette tidspunkt:

... trods hjemstavnsens ødelæggende indflydelse, trods den mindskede disciplin, stadig var sejrssikker ... Betænelige hændelser ved felthæren kom som tidligere kun i få tilfælde til min viden. Den var i sin helhed i tugt og orden, og havde dog slaget fjenden. Jeg håbede, at hærens pligtfølelse og sejrsvilje endnu var stærk nok til at overvinde de mange ugunstige påvirkninger.

Overvinde til hvad? Til endnu et slag. Mellem slagene forsøgte den øverste hærledelse et springbræt til yderligere et stor indbrud i den fjendtlige stilling. Det var ikke noget behagelig tanke spil, ingen langsom rejse gennem strategiske beslutninger. Nødvendigheden af en hurtig handling hvilede tungt over de ansvarlige førere.

Tiden var knap; for hver dag lagde også fjenden nye lod på vægtskålen og trak nålene tilbage mod ligevægt. Hver dag betød risikoen for, at initiativet til et kraftfuldt indgreb ville glide ud af hænderne på den tyske føring. Og alligevel hobede sig hindringer op foran beslutningen om et nyt angreb, hvis fjernelse kostede tid og atter tid. De små flag på kortet bevægede sig hurtigere end hærartilleri og divisionernes omfattende træn. Tal lader sig hurtigere flytte end stabler af ammunition og erfaringer lader sig hurtigere gøre end hensigtsmæssigt anvende.

Indbrudsstederne sås tydeligt på kortet som store buer ind i de fjendtlige linjer. Skulle angrebet føres videre mod den engelske del, der var trykket sammen som et stort brohoved på fastlandet med en smal tilknytning til det franske operationscentrum. Der var ingen tvivl om, at der her lokkede det strategiske mål for den tyske forårsoffensiv, der stadig var gyldig. At det ikke var lykkedes i første forsøg var bittert og indbød til eftertanke. Det havde måske været for omfattende til et enkelt fremstød, og udholdenhed kunne måske opnå, hvad der var startet som et hurtigt angreb. Trods den manglende deling af den allierede front, havde den alligevel været en stor succes i relation til terræn- og materielgevinst. Fjenden havde mistet 127.000 fanger og 1600 stykker artilleri; antallet af døde og sårede lod sig ikke beregne, men med sikkerhed større end de tyske tab. To franske armeer var trådt i stedet for den opløse 5. engelske, og havde til sidst med de sidste kræfter lukket hullet. Imidlertid trådte nu en tredje allieret ind på deres side; på trods af de vagtsomme ubåde havde amerikanerne i marts bragt 83.000 og i april 118.000 mand til kontinentet; de lovede til maj yderligere at have 240.000 mand, hvilket var næsen det dobbelte af de indtrådte tab i døde og fanger.

Amerikanerne! Det drejede sig om at komme dem i forkøbet, selvom også det krigsmateriel, de medbragte, vejede tungere end deres soldaters kampværdi. den 1. maj havde den tyske hærledelse besluttet, så hurtigt som muligt at forny angrebet på den engelske front, og fra det brede, mindre indbrudssted i de flanderske Lys egne at støde videre frem mod Hasebrouck og Dunkerque. Så hurtigt som muligt – så snart der i det ødelagte terræn var skaffet det grundlag, der efter alle menneskelige beregninger ville sikre en succes. Det kostede igen timer, dage, uger, der for fjenden var lige så lange som for de tyske angribere.

Planerne mellem slagene befandt sig i en svikmølle. For at sprænge den, besluttede Hindenburg og Ludendorff sig for en afledningsmanøvre. Det store strategiske mål fra foråret blev fastholdt. Taktiske manøvre skulle vinde fjenden til andre steder indtil tiden var moden til, endnu engang med alle kræfter at slå til. Også mellem slagene var sejren den, der fastholdt initiativet. Alle armeer på den tyske Vestfront havde brugt vinteren til at lægge angrebsplaner og at forberede disse. Der havde for den øverste hærledelse været forskellige muligheder åbne, da de besluttede sig til fremstødet mod Amiens. Nu greb de tilbage til et forslag fra den tyske kronprins og befalede til angreb mod den franske krestilling langs Chemin des Dames. Den var ganske vist stærk med naturlige og kunstige befæstninger, men blev modsat desto svagere holdt af de udmattede divisioner under Armee Duchesnes. Samvittighedsfuld var opmarchen mere omfangsrig end til martsslaget. 1800 togsæt kørte tropper og materiel frem. Overvindelsen af skråningerne, det brede kraterområde og de pas agtige, kilometerlang ødelagte veje over Chemin des Dames krævede mange forebyggende foranstaltninger som med største omhyggelighed blev truffet af Hærgruppen. Og som maj gik mod sin slutning, var de feberagtige overvejelser mellem slagene afsluttede, og ventede kun på de handlinger, der skulle bringe dem ud i livet.

Efter 3½ times artilleriforberedelse iværksatte 7. Armee den 27. maj kl. 0400 sit angreb og stødte dybt ind i de fjendtlige stillinger.

De to første bataljoner hørte den gevaldige kanonade fra nord, som på skråningerne af Cornillet og i den stille skovlejr lod som et fjernt ekko. III. Bataillon nær tættere på; stumt rystede fortets kasematter når nedslagene forplantede sig gennem jorden. Uophørligt blev hattehimmelen lyst op. Og som solen stod op og bag fæstningsmuren klatrede op i ryggen på posterne, kunne hvad der havde kunnet høres, også tages i øjesyn. Der blev grebet til kikkerterne i forsøget på at trænge gennem granattågen, der hang over Brimont skoven og trak sig op langs Aisne dalen. Der var ingen afslutning, men de krigskyndige vidste, hvor man kunne finde tegn på, hvordan udviklingen ville gå: lænkeballonerne. Det fik barometeret til at stige til fra godt til vedholdende godt vejr. I begyndelsen var det som om, man kunne fornemme en kontinuerlig bevægelse, men så man ikke på den i et stykke tid, måtte man flytte øjnene fremad med syvmileskridt.

Om aftenen blev der flere gange observeret større brande i Reims. Vore lette maskingeværer skød sig ind, og sammen med deres tunge brødre rettede de ildoverfald mod den forreste grav. Den 28. maj vandrede lænkeballonerne igen fremad. Langt bag Reims stod de i det bakkede skovområde. Om natten trængte en stærk patrulje ind i den fjendtlige stilling og fandt første og anden kampgrav ubesat, mens adgangsveje til K 3-linjen var blokeret og stærkt forsvaret. Øjnene fulgte solen mod vest. Endnu engang gjorde lænkeballonerne et spring, men tordenen rykkede nærmere, fra skovområdet frem mod dalen, mod Reims. Infanteriild og M.G.knitren forkyndte, at 1. Armee greb ind i kampen. Timerne sneglede sig afsted! Forventningsfuld forsøgte man i kikkerterne at trænge gennem krudtrøg og kridtstøv. Så brummede telefonen: »Alarm, Gør Klar! 242 I.D. til højre har indtaget Reims

forstaden la Neuville. Division A slutter sig til fremrykningen«. Folk under jordbærplukning fæstningsskoven, haster tilbage til deres delinger. Solen står i Zenith da også reservekompagniet slutter sig til. Der går tre timer så opnår højre naboregiment forbindelse til 242 Inf.Div. i retning af Bétheny. Efter en time er stedet og dens skanser i hænderne på angriberne. Dagen går mod sin slutning. Og så steg også regiment B op fra gravene: II./34 til højre, III./266 til venstre sonderer med kraftige patruljer frem mod fjenden. Som det bliver nat er den stærkt befæstede jordskanse i Cerny i hænderne på bataljonerne. Fjendens spærreild rammer kun de efterfølgende reserver. Et øjeblik truedes den svage besætning med at løbe vild i stillingens virvar. Først den kommende morgen skaffede overblik og orden. 11. og 12. Kompanie ligger fra skofabrikken mod venstre i den fjendtlige K 3-grav. M.K. Kompagniet lukker med seks våben huller til Bataljon 34. 10. og 11. Kompanie har bag ved besat K 2-graven, hvori begge minekastere trækkes frem.

Denne 29. maj når sejrsmeldingen også frem til Cornillet:

Orientering! Egne tropper har lige vest for Reims overskredet Vesle 12 km mod syd ... Division A har indtaget Bétheny tæt nordøst for Reims. Gruppe Prosnes skal tilsluttet sig fremrykningen på højre fløj (203 I.D.) og indtage Prunay på Vesle sydøst for Reims. Modstanderens rømning af Reims må forudses, og lige så sandsynlig kan der indtræde fjendtlig tilbagegående bevægelse foran 80. R.D. Ubrudt observation af fjenden og kontinuerlig føling gennem patruljer skal ubetinget opretholde i løbet af natten. Tropperne skal holde sig marchklare. Udførlig befaling følger.

Det var dagen, hvor de tyske stormtropper, primært Gruppe Conta fra v. Boehns Armee, for tredje gang nåede de af O.H.L. fastsatte mål, og delvist på eget initiativ overskred. Den tredje dag af slaget, ligeså stor i sine kampe og resultater som de to første. Etapeområderne Soissons og Fère-en-Tardenois med deres rigdomme af ammunition, materiel, levnedsmidler og køretøjer var faldet på tyske hænder, og ustoppelig blev grundlinjen i midten øget som en kæmpe kile mod øst og vest. Franskmændene forsøgte fortvivlet at stoppe hullet; fra Avre, fra Champagne, fra hvilelejrene ved Paris – alt, hvad der overhovedet kunne undværes, blev kastet ind i forsøget på at standse flodbølgen. I Paris lød klokkerne. Tusinder forlod hovedstaden som dengang, for næsen fire år side, da Kluck stod for porten til St. Denis. Men denne gang flygtede regeringen ikke til Bordeaux. Frankrig havde i Clemenceau en mand, som lidenskabeligt veltalende opildnede soldater og borgere til redning af fædrelandet. Hans kraftfulde personlighed afværgede katastrofen, selvom tyskerne også den 30. fortsatte deres sejrsløb, og før det blev mørkt nåede Marne i hælene på fjenden.

Marne! Igen ved Marne, som i septemberdagene det første krigsår! Det var som den opløste alt fra erindringer, hvad der var skete siden dengang og nu – det var, som hed det igen en sommer på landeveje og i bivouak: »Sejrrig vil vi slå Frankrig!«. Floden er det synlige løfte om den endelige sejr. Men allerede en gang var tyske forhåbninger død på den bredder. Vil den igen betyde et skifte i succes?

For et øjeblik kunne den halvofficielle beretning fra det tyske hovedkvarter udtrykke glæde:

Den franske Aisne offensiv, der tilstræbte et strategisk gennembrud, har i løbet af året ført til erobringen af Chemin des Dames. Det tyske angreb, der skulle tilbageerobre stedet, lod på den fjerde kampdag Marne lægge for øjnene af de sejrige divisioner. Samvirket mellem begge hovedvåben og medvirken alle øvrige våbenarter har gjort den uhyre succes mulig. Infanterifly har ledsaget skyttelinjer og stormbatterier i lav højde, artillerifly og lænkeballoner over kamplinjen har vist målene for de tunge kanoner. Afværgedlinger har, tæt opsluttet, beskyttet tropperne mod luftangreb, jagereskadriller opsøgt modstanderen på deres egne flyvepladser og nedkæmpet ham. Telegraftrupperne har opretholdt signalforbindelsen og kommandovejene over de for hver time større afstande. Pionerer og konstruktionsenheder har reableret kort forinden erobrede veje og broer, og på den måde banet vejen for kolonnerne, der i uendelige rækker bevægede sig sydpå, og rettidigt sikrede forsyningen af kampbehovet.

Endnu engang var der drejet en stor kile ind i modstanderens linje. Jaulgonne på Marne var dens toppunkt, Reims og Soissons dens skulderpunkter, omkring 80 km fra hinanden. Planlagt som en simpel afledningsmanøvre – et strategisk forsøg på at binde fjendens reserver – var den vokset ud over sig selv, på kortet vist som en trodsig trekant, en udfordring af et helt nyt uafhængigt design. Det var som Marne virkede tiltrækkende på det store hovedkvarter og langsomt undergravede forårets mål. Og den tyske hærledelse faldt for tiltrækningen, udsatte igen de første planer for her at udnytte sejren til det yderste.

Rørene var dårlig blevet kolde, da slaget startede på ny den 31. maj for at udvide kilen og øge dens areal. Vinden førte kun lyden af en fjern kanontorden til regimentets stillinger. Her var opgaven fortsat at sikre skulderene på fremstødet. Hastende befalinger ødelagde udsigten til at deltage i andet angreb. 203. Inf.Div. blev trukket ud uden afløsning, hvorfor nabodivisionerne måtte overtage ved at øge deres ansvarsområde mod højre og venstre. II. Bataillon drejede sig om sin højre fløj, 6. Kompanie, der forblev i sin gamle stilling og nu udvidede mod

Nassauer Weg og over Spiesser Weg. 7. Kompanie placeredes til højre ved siden af, mens 8. Kompanie blev stødtrop og 5. beredskabskompagni i dette Afsnit IX C Ost. Dermed frigjordes I./409, mens I./266 - afløst i sin stilling af I./34 - til højre afløste II./409 i IX C West og en kompagnibredde af IX B Ost. 1. Komp. besatte a, 4. Komp. b, 2. Komp. c og 2. Komp. d. Den 1. juni kl. 0600 overtog regimentsstaben kommandoen over det nye Afsnit IX B.

Også III. Bataillon blev denne sidste nat i maj flyttet en bataljonsbredde til venstre, efter at dens sonderende patruljer var stødt på heftig modstand. Med blandede følelser overtog den nye stilling fra Regiment 78. Orienteringen blev vanskeliggjort af et overskueligt virvar af forsvarsanlæg, der i en ret vinkel sprang frem fra den af fjenden holdte støttepunktlinje, og som var forbundet med denne af en hel række af intakte løbegrave. Kompagniernes ringe personelstyrke rækkede næppe til at bemane kampgraven reglementeret og måtte indskrænkes med en hel række sappe. Dette forstod franskmændene, der var fuldt ud fortrolig med deres egne stillinger, at udnytte. Hen mod aften trængte en 30 mand stærk styrke uden ildforberedelse frem i en død vinkel gennem en løbegrav bevokset med højt græs. Den overraskende højre fløj af 10. Kompanie, overrumplede den fremskudte dobbeltpost og stod pludselig foran den intetanende vagt ved et tungt M.G. Mens skytten satte sig til modværge og i en ulige kamp blev dræbt af håndgranat og pistolskud, alarmerede en anden besætningen i dækningen. Imidlertid var franskmændene lige så hurtige som han, og spærrede udgangen med håndgranater. Som Unteroffizier Borcherts kunne klatre ud gennem luftkanalen, var franskmændene væk. Enkelte blev ramt af de tililende forstærkninger, men våbnet var tabt - det eneste maskingevær, 3. M.G.K. mistede til fjenden.

Der fulgte en urolig nat. Tidligt om morgenen den 2. juni tordnede til venstre den tyske artilleriild. Kl. 0440 iværksatte Regiment C sammen med 238 Inf.Div. og støttet af fem kampvogne, et angreb. III./266, der i sin fremskudte stilling lå umiddelbart foran den franske flanke, bidrog med sine maskingeværer. Franskmændene havde imidlertid overhovedet ikke planer om at rømme Reims. Trodsigt holdt de den hellige by, omgivet af en ring af befæstninger, der bemanded med sammensatte divisioner med stærkt reduceret kampstyrke, ikke kunne gennembrydes med overfald. Derfor måtte angriberne vende tilbage til deres udgangsstillinger, og III. Bataillon lå fortsat med den åben venstre fløj. I det truede hjørne blev et nyt maskingevær sat i stilling, og da Leutnant Steffen, den utrættelige adjutant, under tung mineild på stedet ville undersøge den taktiske situation, fandt han kompagnihelten ved 3. M.G.-Komp., Unteroffizier Beushausen, liggende faldt på brystværnet med to håndgranater, mens han ventede på fjenden. Denne vovede sig imidlertid ikke længere at trænge frem ved dagslys. På grund af situationens alvor blev den truede fløj om aftenen forstærket af M.G.Scharfschützen-Kompanie, der med tre grupper fra 11. Komp. besatte stillingen som et brohoved. Da det blev mørkt fortsatte fjendens opklaringsforsøg igen, fast besluttet på så længe som muligt at udnytte det store kendskab til stillingen. Kl. 2245 og igen kl. 0730 afviste 11. Komp. franske patruljer. Endnu engang bragte dagen minekastere ildoverfald og flankerende M.G.-beskydning, mens natten bragte udmattende patruljeforsvar med håndgranatkampe. 12. Kompanie havde overtaget venstre fløj; den lod sig ikke overrumple. Og da om eftermiddagen den 5. juni en stærk fjendtlig styrke trængte ind i graven, blev den af et øjeblikkeligt modstød kastet ud igen og forfulgt. Dens fører, en officer, blev dødt bragt tilbage og afslørede det franske Regiment 63. Et forsøg kl. 1730 på at bjerge endnu en død blev fordrevet af fransk maskingeværild. Så ophørte de franske indbrudsforsøg, hvorimod den livlige skydning fortsatte. Franskmændene forsøgte med alle tekniske midler at foregive den fortsatte aktivitet med støj og lys.

Endnu stod skyggerne af sommer stormen over den gamle kroningsby, selvom det hele tiden blev lysere. Ved Marne havde angrebet under hele tiden forstærket modstand, de første dage af juni vundet terræn og i nord fået forbindelse til kampfronten foran Amiens. Voldsomme modangreb ramte den nye linje. De sidste kræfter blev slidt op i forbitrede kampe. Slaget brændte ud. Langsom gled dele af fronten tilbage i den velkendte stillingskrig. Dermed var også Divisions A's opgave fuldført. Den 8. juni blev den opløst og Regiment B indtil videre underlagt den venstre tilstødende 238. Inf.Div. Endnu i en uge forsvarede den de erobrede stillinger under voksende artilleribeskydning. Den vidste imidlertid at omorganisere sig. Frem for alt blev de tunge maskingeværer, der hele tiden fra første linje havde hjulpet med at støtte, flyttet i dybden og krævede en flittig udbygning af grave. Om natten til 16. juni blev III. Bataillon afløst og vendte efter næsten en måneds adskillelse tilbage til regimentets bagage i Pommern Lager. Her blev den en af de følgende hviledage fremstillet for fører for Gruppen, Generalleutnant Langer og den nye divisions kommandør, Generalmajor Jancke. Så kunne der udveksles oplevelser med kammeraterne, der de sidste uger ved fronten havde ligget under kraftig beskydning om dagen, og om natten havde gennemført anstrengende patruljetjeneste. Episoden foran Reims var forbi. Mens den fjendtlige front ved siden af dem havde lidt et voldsomt gennembrud, var regimentets pinseønsker ikke blevet opfyldt. Den havde drømt om andre opgaver end dem, den havde fået. Den havde gerne deltaget i erobringen af Reims. Nu måtte den tage til takke med en tak fra Gruppe Wellmann:

Kun opstillet til midlertidig besættelse af en rolig front, fik Division A i løbet af dens beståen ikke forudsætte vigtige opgaver. Takket være den målbevidste offensive føring af Oberst Wobring (kommandør, 405. Inf. Brig.), den stålsatte indsats af dens brave infanteri og den gode støtte fra artilleriet, lykkedes det den kun 6 infanteribataljoner stærke division at erobre landsbyen Betheny, jordskansen Cernay og den mellemliggende fjendtlige linje i energisk fremrykning, og dermed at skyde en 8 km bred front væsentligt frem mod Reims. Uden at disponerer over kræfter til afløsning, fastholdt divisionen herefter hele den nye stilling og udbyggede denne. Alle vanskeligheder, den ufuldstændige sammensætning af divisionen bragte med sig, blev overvundet gennem dygtig organisation, fast vilje og god ånd ved fører og tropper. Med denne fortræffelige præstation lykønsker jeg divisionen og udtaler til den min fuldeste anerkendelse. Idet jeg er overbevist om, at alle dele af Division A også i fremtiden i fuldt omfang vil gøre deres pligt, øskner jeg alle medlemmer af divisionen ved dens opløsning fortsat succes.

Men alligevel glædede bataljonen og dermed regimentet, vel vidende dens beskedne andel, over de store resultater, der af avisoverskrifter og kort, langsomt blev håndgribelige. Den vidste intet til de moralske resultater af de tyske angreb på modstanderen, men den mærkede på sig selv den voksende kraft og selvtillid. De materielle resultater var samlet set enorme: 65.000 fanger, 700 kanoner, 2500 maskingeværer, hvortil kom et overordentligt stort bytte af øvrigt krigsmateriel.

Den operative succes viste sig med blå farveblyant på de oversigtskort, der for soldaterne dukkede op på bagegårde og i feltboghandler. Ganske vist bugtede den nye linje sig som en død om. Det var som havde en knyt-næve slået buler i fronten: en mindre foran Armentières, en langt større mod Amiens og en lang søk til Marne. Det var ikke en linjeføring, der kunne anvendes i en fast stilling, det var et øjebliksbillede af en bevægelse. Hvornår ville den fortsætte og fuldfører det, man i starten havde håbet på.

Det sidste år af krigen havde nået sit højdepunkt. Sommeren rugede over forkastede og manglende beslutninger.

Så kom fra ukendt sted et spøgelse, der forplantede sig gennem rækkerne og angreb alle – pesten! Ikke dens middelalderlige forfader, der knuste hære og udslettede folkeslag. Den står kun i skyggen af denne, men fyldte alligevel alle feltlazaretter og triumferede over ild og kugler –

Influenzaen – den spanske syge.

»Champagne-syge«, »Kimmel-feber« blev den hemmelighedsfulde sygdom kaldt af soldaterne alt efter deres opholdssted i kridt eller mudder, da den giftige vind fra Spanien første gang hjemsogte de afmagrede kroppe. Dens væsen var uhyggelig. I de fleste tilfælde syntes den kun at ramme let: hovedpine, svimmelhed og feberanfald, bryst- og rygsmarter. Aspirin og sengehvile kurerede de fleste og efterlod sig kun en flerdages mæthed. Den der imidlertid var for letsindig overfor sit eget helbred, og ikke tog hensyn til sygdommen, slog den pludseligt hårdt og lagde vedkommende på de faldnes kirkegård. I juni talte regimentets sygejournal 165 sygdomstilfælde, 271 den følgende måned. Men ikke alle dog sig behandle på sygestue eller lazaret. For mangen en post flimrede øjnene pludseligt, mange arbejdere følte pludseligt en smerte i brystet, så de måtte lade spaden falde og mange en kusk måtte standse hestene mit på vejen for at snappe efter vejret. Men efter en nat syntes alt igen at være i orden, og de fortsatte deres dont. Endnu mere bekymret end bataljonslægerne var kompagniførerne i stillingen. de så deres kampstyrke skrumpede ind, og mens han selv gennemrystedes af feberanfald, kunne han tyde sine folks ansigter. Lægerne beregnede et udfald på 20%, troppeførerne det dobbelte.

Ængstelige uger gik. Influenzaen øgedes ikke væsentligt. Engang syge syntes immune overfor nye angreb. Pesten forsvandt. Ganske vist var eftervirkningen større end lægerne i første omgang antog, men hvilebataljonnens gode underbringelse i Pommern lejren, afvekslingen mellem biografbesøg og sport, de fine skatte i kanten og feltboghandlen blev hurtig herrer over svaghederne.

Erstatningspersonel kom kun sparsomt. Den 2. juni ankom 41 mand fra divisionens rekrutdepot, den 7. juni 4 mand fra Ersatz 90, tre dage senere yderligere 2 underofficerer og 28 mand fra samme enhed og dertil 34 jægere fra Ersatz 9 i Ratzeburg. Det tog seks uger at bringe bataljonerne tilbage på en feltstyrke på hver 800 mand og opfylde M.G.-kompagnierne til 120. Det gav stof til eftertanke, og alligevel vidste ingen til de utrættelige anstrengelser der blev gjort af den øverste hærledelse for at skaffe erstatningspersonel, og deres stigende bekymringer over deres manglende resultater. På det tidspunkt, III. Bataillon vendte tilbage efter dens udflugt til Reims, havde den i en betænkning til Rigskansleren forlagt afhjælpning gennem »Oplysning til folket, energiske forholdsregler overfor tydelige undvigere osv. og om en udvidelse af den almindelige værnepligt om muligt med en ophævelse af loven om hjælpetjeneste«. I slutningen af juni betonedes Oberst Bauer under en forhandling i Berlin: »Vi mangler personel, med 200.000 mand i juli vil krigen være så godt som afsluttet«. »Tungtvejende indenrigspolitiske betænkeligheder« blev foreholdt ham.

I sine erindringer skriver Ludendorff:

Tyskland stod fuldstændig under indflydelse af modstanderens propaganda og de fjendtlige statsmænds taler, hvis virkning primært var rettet mod os. Vi tænkte endnu ikke i samme retning som vore fjender. Alle i rigsdagen repræsenterede partier, med undtagelse af den højre fløj af centrum, bad hele tiden om slagordene i den fjendtlige propaganda, og ilede med deres forslag til forsoning, forståelse og nedrustning til stadighed forud for verdensordenen.

Forståelsesfreden – dette slagord fra den fjendtlige propaganda – ramte som en blyklump på den udstrakte arm til det sidste, befriende slag, af den tyske modstandskraft. Den ramte en muskel, der allerede var svækket af indre uro. Joffe, den nye russiske forretningsfører i Berlin, kan uhindret prædike bolsjevisme i hjertet på det tyske land og fuldende det, hvad den franske og engelske »fjernopklaring« og hungerblokade ikke var lykkedes med. Han stillede rigelige midler til rådighed for omstyrtningselementerne og de uafhængige Socialdemokrater lod sig betjene. Allerede i januar havde de første oprørstiltag vist fjenden, hvordan det stod til med det tyske indre sammenhold. Den øverste hærledelses anmodning om en samtidig bedring af personelsituationen og krigsleverancerne blev mødt af fagforeningsførere med truslen om generalstrejke. På foranledning af O.H.L. afviste regeringen kravene fra arbejderne – og strejken slutter, inden den var begyndt.

Det var dengang, mens vinteren stadig dækkede Tyskland. I mellemtiden var seks måneder nået over landet. Selvom der håndgribeligt, om end ikke afgørende, sejre langs fronten, havde den indenrigspolitiske stemning ikke ændret sig, blot arbejdede den nedbrydende propaganda med andre slagord. Krigsprofitmagere fremstilledes som den stor klasse, der forlænger krigen mod de sultende mennesker. Oberst Bauer, der som repræsentant for den Store Generalstab, med sit årelange samarbejde med den tyske industri og dens repræsentanter, havde lært disse at kende, pillede disse slagord fra hinanden.

Alligevel var det helt forkert at fremstille samtlige industrielle som fæle kapitalister, der kun stræbte efter rigdom og let tjent mammon. Tværtimod, netop de førende mænd var udelukkende mænd, som personligt arbejdede restløs og udførte det utrættelige. Disse mænd havde en høj moralsk opfattelse af arbejdspligt, og var på ingen måde pengehungrende mennesker. For Thyssen, Krupp, Duisberg osv. havde penge som penge ingen betydning. Det var udelukkende et middel til gennemførelse af deres til helt andre formål virkende åndsarbejder. De stræbte efter øgning af deres produktivitet, efter den med produktionsfremgang følgende større magt, efter ekspansion. For dem var det, at blot at sætte sig på pengekassen, på ingen måde et livsmål.

Regimentet var igen bundet af stillingskrigens åg. Den skansede under voksende artilleri og minekaster beskydning ud fra omfattende forsvarsplaner, og afprøvede gennem patruljer den flystøttede modstanders opmærksomhed og styrke.

Ved midnat den 19. juni gik med regelmæssige mellemrum lyskugler op over stillingen, poster skød mod spøgelse og nu og da åbnede maskingeværer ild. Så – i de første morgentimer lynede det op bag de fjendtlige stillinger. Skud efter skud susede over og lagde en ildklokke over Afsnit B Ia, som 3. Kompanie en uge tidligere havde overtaget fra 1. Kompanie. Leutnant Dahse anmodede om virkningsskydning, og i den regnfulde sommernat rasede beskydningen. Kl. 0130 stødte en patrulje på omkring 30 mand frem mellem Riegel- og Spreeweg og skød et sikringsled på fire mand ind i mellemterrænet foran K 3-linjen. De havde tilsyneladende udset sig den eneste anvendte dækning i K 1-graven, der var belagt med besætningen på et let maskingevær. Som ildfordberedelsen døde ud, løb Leutnant Evers frem med reservedelingen. Undervejs råbte Vizefeldwebel Worms til ham, at franskmændene sad i den forreste grav, og at han havde skudt denne ene i ansigtet med sin signalpistol. Der var derfor ikke tid til at tøve. Leutnant Evers satte sin deling ind i et angreb fra to sider. Efter få minutter kunne de to grupper række hinanden hånden ved MG-dækningen. Fjende var med det samme forsvundet igen. Havde han opnået noget? Nede i dækningen lå Unteroffizier Stollte med en et sprængstykke i brystet. Han var blevet ramt under beskydningen på vej mod sit maskingevær. Men hans folk havde også kunnet klare sig uden ham. De to helt unge poster fra den sidste sending erstatningspersonel, Schubert og Lindner, lod sig ikke skræmme af beskydningen, og som franskmændene kom, havde de med 2.000 skud lagt en uigennemtrængelig barrikade. Derfor havde angriberne måtte nøjes med at kaste et par håndgranater ned i dækningen, men ingen var kommet til skade.

»Som alting igen blev roligt«, beretter Leutnant Evers, »lod jeg forstærkede poster sætte ud og ryddede op i den ødelagte grav. Min glæde var stor, da gruppeførerne meldte, at alle folk var tilstede. Det begyndte at dæmre og jeg antog, at det hele var forbi, men så råbte en eller anden pludselig: »Pas på, der kommer nogen!« Jeg kaldte alle ud af dækningen, og nu begynde en regulær klapjagt«. Det afskærne sikringsled blev omringet, og efter at en af de fire var blevet såret af et skud i maven, blev de øvrige indfanget i åbent terræn. Fangerne var fra 1. pol-

ske Jægerregiment af den amerikanske hær. To nætter senere fangede 8. Kompanie endnu et medlem af denne mærkelige enhed.

Et godt lille bevis på den sunde kerne i tropperne, der hævdede sig over influenza og krigstrætheden i Tyskland; et dejligt bevis på det tilhørsforhold mellem officerer og mandskab, der trods den planmæssige undergravning af autoriteterne derhjemme, aldrig svigtede. Det var ganske vist ikke det gamle officerskorps fra fremrykningen i Øst. Krigen havde kostet dyrt. Tabene mellem officerer var forholdsvis meget større end blandt mandskabet, da på trods af det konstante samliv, den gamle preussiske tradition om føring ved eksempel forblev i live, og som det forblev indtil den sidste dag; ved et succesfuldt frontregiment kan det aldrig blive anderledes.

Alle overdrevne klager til den øverste hærledelse om officerernes »bedre liv« var her som alle andre steder, grundløse. Kompagniførere holdt fast ved, at han fik tildelt samme ration som sine folk og i stillingen fik præcist samme portion fra feltkøkkenet som alle andre. Når han på tidspunkter under hvil modtog særligt tilberedt mad, eller endda måske spiste sammen med kammeraterne, gjorde han kun det samme som sine underordnede, hvoraf mange landmandssønner på grund af nærende gaver hjemmefra kunne gøre krigskosten betydeligt righoldigere end han. Han led under slaget i Masuren under den samme vinter med evigt kolde tæer, søvnløse natmarcher og frosne majroer. Han sad med dem under kirsebærtræerne ved Kowno og kogte de samme kartofler under hine hunger fremrykning i øst i efteråret 1915. Han sang med på soldatersangene på landevejen i Argonnerne og fejrede i deres dækninger den hvide jul i Cheppy skoven. Han spiste i hine aprilnætter for få måneders siden den samme iskolde mad og det samme mudderindsmurte brød og smør fra de franske forråd i Maily.

Han skal imidlertid også bruge en anden kraftkilde. Han er ikke blot ansvarlig fører, men også underordnet, og del af et fællesskab, der skal plejes for egen uddannelse. Et nært kammeratligt fællesskab er nødvendig for at knytte et personligt bånd gennem en fælles indsats i den militære tjeneste, og for at få tilvæksten, der for Regimentet i starten mest bestod af reserveofficerer, til at indgå som en organisatorisk del af opgaverne. Han skulle ikke kun vække tillid, men også skænke tillid i en velprøvet korpsånd.

Af afgørende betydning for denne korpsånd og den kraft, der fra ham udstråler til officererne, er regimentskommandøren. Fra hans indsats ligger grundlaget for enhver militærisk og moralsk succes - at skabe og give tillid. Og det kan være hovedårsagen til regimentets urokkelige moralske sundhed, at den gennem alle de svære år havde en kommandør, som først og fremmest forstod at sammensveje sit officerskorps én sjældent kammeratlig enhed. Ikke ved, at han var en fuldt optaget i den. Også han holdt den afstand, hans autoritære stilling krævede. Men han var for sine officerer indbegrebet af omsorg og det agtpågivende centrum for deres tillid. Hans kritisk kunne være barsk, men den var altid retfærdig. Han virkede som en opdrager af sit officerskorps, hvis støtte han i ord kun sparsomt, men i hjertet desto mere værdsatte, og hvis tilvækst han passede på med en næsten hårdnakket hengivenhed. Det var ikke så sært, at næsen alle aspiranter, som blev sendt på et eller andet kursus, fandt vejen tilbage, og det var ikke så underligt, at enkelte, der ikke fangede ånden i regimentet, igen forsvandt. Det, der imidlertid gjorde ham til den af alle agtede foresatte, var at alt kritisk fra hans mund hermetisk forblev indenfor murene, og aldrig som skuffelse eller anklage blev udbredt for verden. Rank og stivsinde var han utrætligt vogter af sit regiment i relation til højere myndighed når i vanskelige dage overbelastning førte til splid. Hans ære var sine officerer og sit regiment.

Det var et frygteligt tab for regimentet, da det den 29. juni til dets dybeste skuffelse, Oberstleutnant zur Megede blev udnævnt til stabsofficer ved Infanterie-Ersatz-Truppen Beverloo. Som en ond drøm ramte denne, i første omgang betvivlede nyhed, de pludseligt forældreløse bataljoner. Først nu blev det mange klart, at Oberstleutnant zur Megede i sin personlighed til fulde havde opfyldt Ludendorffs fordringer:

På regimentskommandørens hvilede de mest alsidige og vanskeligste opgaver. De havde det umiddelbare og totale ansvar for deres tropper, og var overfor deres foresatte ansvarlig for hvert eneste medlem af deres enheds optræden og moral, resultater og fiaskoer, liv og død. Kommandørens personlighed, vilje og evner afspejlede sig i den ydre og indre holdning hos deres tropper, specielt officerskorpset. Han måtte gennemsyre sine officerer og mandskab med sin ånd; han var deres forbillede og deres støtte, deres trofaste rådgiver og ven i tid med hvil og tid i kamp... Der var kommandører, der bestred deres stillinger i meget lang tid, næsten hele krigen igennem. Der var kommandører, der på grund af hårde kampe tre eller fire gange fuldstændigt måtte genopstille deres enhed, det var menneskeligt en for stor belastning. En del af deres hjerte blev hver gang tilbage.

Et stykke at hans hjerte var blevet tilbage, da han hjemme i Schleswig skrev et afskedsbrev til sit elskede regiment:

Schleswig, den 1. juli 1918

Af allerhøjeste befaling fra min Kejser og Konge beordret til anden tjeneste, afgiver jeg tung om hjertet kommandoen over det regiment, jeg 3½ år siden dens opstilling i glæde og sorg har ført. Den skønneste og stolteste tid af mit liv og min tjenestetid ligger dermed bag mig.

Når jeg i denne afskedstid i tankerne endnu engang gennemlever de lange år i øst og vest, fyldes jeg i første omgang af en inderlig taknemmelighed til Gud og forsyn, som lod mig gennemleve denne herlige tid, og derefter af en berettiget stolthed over præstationer og resultater, som regimentet kan takke den trofast hengivenhed og pligtfølelse hos sine officerer, underofficerer og mandskab. Jeg tænker her på de store ofre i faldne og sårede, der trofast har betalt deres hjerteblod til det elskede fædreland.

Endnu engang vil jeg i dag takke alle medlemmer af regimentet, officerer, sanitetsofficerer, civilansatte, underofficerer og mandskab for den trofaste og utrættelige tjeneste, de har ydet mig. Denne gælder især de, der uafbrudt gennem lang tid med mig har delt glæder og sorger, og glad har fulgt mine tanker og krav.

Regimentet følges af mine hjertelige ønsker for fremtiden, og for alle opgaver, den lange, bitre krig på ny vil stille. Måtte guds velsignelse hvile over dens våben, tapperhed, pligttroskab og hengivenhed indtil døden. Måtte disse egenskaber fortsat blive opretholdt i regimentet, måtte de fortsat blive plejet, så de også lette om hjertet kan opfylde de sværeste fremtidige opgaver, som regimentet kan stå overfor.

Mine hjerteligste ønsker følger hver enkelt helt til deres familier; måtte alle medlemmer af regimentet få en lykkelig, sund og ærefuld hjemvenden.

Og så sender jeg det gamle, kære regiment, som jeg også fremtidig gerne vil holde tæt forbindelse, mit sidste lev vel!

Måtte det kun være ærefulde, lette og lykkelige veje, som den endnu må betræde, og måtte den også i fremtiden bevare sit gode renommé og sin våbenære ind til den lykkelige, sejrige hjemvenden, og så på gensyn i det elskede, nordiske fædreland.

Et stykke af hans hjerte blev som han forlod sit regiment for vende tilbage. Et stykke af på dem, der kendte ham, tog Til hans navn knyttede sig de regimentets resultater, og hvad under sammenbruddets dage de, var ligeledes for en stor del mende, hans værk.

Major Schmidts.

sign. zur
Megede
Oberstleutnant
og
Stabsofficer
ved Kommando
der
Infanterie,
Ersatz-
Truppen
Beverloo

tilbage,
aldrig at
hjerterne
han med.
største af
den senere
præstere-
vedkom-

Düding

Zerschossenes Geschütz

1918
Sommersolhverv
(Cornillet)

I en rottebefængt dækning i den erobrede K 3 stilling foran Reims var et digt sat fast til en af stolperne:

Ma mère me donna la naissance,
 ma fiancée la jouissance,
 la guerre la souffrance,
 la paix la délivrance.

Délivrance! Alle folk længtes i disse forvirrede dage efter befrielse, efter fred, hvor døde stød i skyttegravene og armod og sult plagede dem, der blev hjemme. Men vejen til fred gik over sejr. Den 24. juni sagde Statssekretær v. Kühlmann i Rigsdagen:

Så længe enhver åbning af den anden opfattes som en fælde, som en falsk bevægelse, beregnet på at så mistillid blandt de allierede, så længe ethvert tilnærmelsesforsøg af modstanderen øjeblikkeligt bliver modtaget med voldsom fordømmelse, så længe er det ikke til at se, hvordan en udveksling af ideer på en eller anden måde kan initieres, der skal føre til fred.

Og også Rigskansler Graf Hertling betonedede det tyske folks fredsberedskabet:

... men så længe fjendens ødelæggelsesvilje består, må vi holde ud. Heller ikke den øverste hærledelse fører krig for krigens egen skyld, men har sagt mig: »så snart en reel freds vilje gør sig mærkbar på den anden side, må vi nødvendigvis forfølge sagen«.

Men denne freds vilje »på den anden side« fandtes imidlertid kun hos frontsoldaten, der fastgjorde sine håb til dæknings bjælker. Som franske tropper i de sidste dage af maj flygtede over Aisne for den tyske storm, ilede Clémenceau fra Paris til fronten, og havde ved Tardennois standset de flygtende divisioner. Han havde i begyndelsen af juni under et møde i deputer kammeret talt stærke ord: »Jeg kæmper foran Paris, jeg kæmper i Paris, jeg kæmper efter Paris. Vi viger nu tilbage, men vi vil aldrig overgive os. Vi vil opnå sejren, når den offentlige vilje er den stærkeste«. Den offentlige vilje, der i Tyskland var så svækket. På dette tidspunkt sagde Statssekretær v. Kühlmann, at en militær sejr var umulig.

Vejen til fred gik over en sejr. Endnu engang ville den øverste hærledelse forsøge at nå dette mål. Den måtte gøre forsøget alene, efter at østrigernes italienske offensiv efter en kort fremrykning var brudt sammen. Den måtte angribe – en tilbagevenden til forsvar ville betyde mere end blot opgivelse af angrebet. Det ville betyde en stor politisk skuffelse hos forbundsfællerne, hvis eneste håb lå i en tysk offensiv. Det ville også betyde tabet af den strategiske handlefrihed. Det ville betyde taktisk overlegenhed hos modstanderen, der herefter samlet kunne indsætte sin dag for dag stadig stigende overmagt på et sted på slagmarken; det ville moralsk betyde en yderst alvorlig belastningsprøve af den i forvejen fysisk og psykisk svækkede hær.

Et tredje angreb måtte altså iværksættes. Og igen vendte den øverste hærledelse øjnene mod nord. Her ventede forårsmålene stadig på at blive indfriet. Her stod stadig stærke fjendtlige reserver, som eller ikke sommerslaget ved Reims havde foranlediget til at bevæge sig. Den var pludseligt fra at være blot en hjælpestyrke, blevet midtpunkt i den samlede kamphandling, og havde lagt et ildevarslende krav om handling på den tyske hærledelse. Som en uvejrs sky var den tyske front i nord overhalet Reims. Forførisk vinkede strategiske muligheder af denne taktiske succes, der havde overtruffet alle forventninger. Næsten med vold måtte den øverste hærledelse huske dens forårsplaner, men ændrede dem denne gang hellere end før maj-slaget langs Chemin des Dames, til Reims, for at plukke denne som en moden frugt i et dobbelt angreb, og for at ramme fjenden et tredje sted ømtåleligt, samtidig med at 7. Armees bagudgående forbindelser mellem Aisne og Marne blev sikret. Når krigslykken strålede, skulle de strategiske muligheder udnyttes til det yderste.

Tre armeer skulle gennemføre angrebet. 1. og 3. havde de mest entydige opgaver: efter de tidligere kampe lå de foran det omfattende stillingssystem med 4. franske Armee Gourauds, som de skulle gennembryde, over Vesle og Aisne-Marne-Kanalen støde frem mod Chalons, og række hånden frem til 7. Armee, der skulle brude frem fra Tardennois mod sydvest. Medførte denne adskillelse af Marne-Afsnittet Epernay – Charlon en sønderrivning af forbindelseslinjerne til den franske sydfront var det desto bedre. Men det var kun muligheder, der måske nok kunne få en hærførers hjerte til at slå hurtigere, men som aldrig måtte influere den nøgterne sandsynlighedsberegninger. Og sandsynlighedsberegningerne forlangte også en indgående vurdering af mulige risici: truslen mod egen højre flanke. Som sikring forsøgte Ludendorff i en dristig overgang af Marne ved Dormans og efter etable-

ring af et brohoved, at rykke videre op langs fronten gennem skovene til Epernay – Charlons. Han håbede kun at opnå den store taktiske succes: at afsnøre Marne-afsnittet Epernay – Charlons og rive den ud af fronten. Han vil holde forårets mål trofast i hævd og fra den sejrige fremrykning kaste hærartilleri og flyformationer ind på fronten i Flandern, for så her 14 dage senere at ramme den afgørende svækkede fjende. Det store spørgsmål var blot, om Ludendorff overvurderede kraften i arm og holdning?

Et sidste terningekast i en mørk tid. »Reims« blev hans stikord, hvormed også regimentet blev inddraget med en hemmeligstemplet brigadeførelse den 30. juni. Han havde grebet raslebægeret i tillid til sine kræfter og trøst i ordene: hvad man kraftigt håber, vil ske! På trods af stigende fjendelige aktiviteter og overordentlig urolige sidste dage havde regimentet den sidste lille måned kun måttet beklage 3 døde og 21 sårede, herunder imidlertid endnu engang 3 officerer: Leutnant Kusel fra 1., Leutnant Wessels fra 9. og Feldwebelleutnant Grewe fra 12. Kompanie. Den 26. juni var der ankommet personel fra Ersatz 90 på 1 Feldwebel, 8 Vizefeldwebel og 8 mand. Dermed var man nået op på en gennemsnitlig bataljonsstyrke på 650 mand og 130 mand i maskingeværkompanierne.

Fra den 2. juli lå II. Bataillon igen, i stedet for I, ved siden af III. i Afsnit XII B 3, som IX B 1 siden den 24. juni var kommet til at hedde. Det var ikke så meget de udmattende mindre sammenstød som i disse juli dage og nætter fik den indre uro til at vokse, som tændtes af de fjendtlige ildoverfald, og bekræftedes af de egne. Omfattende patruljeaktivitet forsøgt at slukke den. På en solrig hviledag den 3. juli syntes alt midlertidigt at være faldet i søvn, og vågnede først igen ved fjendens aftenlige minebeskydning, der automatisk udløste en gengældelses-skydning. Så hed det igen den 4. juli: »i løbet af natten og i de tidlige morgentimer har fjende skudt mange flyveblade over«. Den 7. blev der dannet tre kompagniafsnit. c-Kompagni trækkes frem i hovedlinjen. I dets sted trådte d-Kompagniet og hvilebataljonen afgav to kompagnier til fronten.

Den 6. juli tilgik den første divisionsbefaling vedrørende angrebet:

1. Armee vil på Dag Y angribe fjenden. Start på artilleriforberedelsen Kl. X, infanteriangrebet Kl. S. Dag og tidspunkter vil senere blive befalet.
2. 80 R.D. er angrebsdivision i 3. bølge og vil formodentlig på Dag Y omkring middag skulle stå klar til fremrykning i Nauroy området i skjul for flyobservation. Tid og rum for samling befales senere.
3. Om natten fra Y -1 til Y afslutter angrebsdivisioner af 1. bølge gradvist opmarchen i 1. og Z-stilling. Angrebs divisioner af 1. bølge overtager kommandoen over deres zone....

To dage senere kom befaling om de nærmere detaljer:

1. Divisionernes opmarch på Y-dag skal gennemføres efter følgende retningslinjer: umiddelbart efter indrykning af angrebsdivisioner af 1. bølge skal kompagnierne rømme den forreste grav. De skal samles i dækninger i nærheden af K.T.K. Denne samling skal gennemføres hurtigt, så den er afsluttet ved starten af artilleriforberedelsen og den forventede fjendtlige kontraskydning. Kompagnifører må have fast kontrol over deres kompagnier. De må under igen omstændigheder efter det stormende mandskab smuldre til de erobrede fjendtlige stillinger.
2. 3. G.I.D. og 26. I.D. skal hver have stillet to bataljoner til disposition til kl. 11 til passagen af stødbatterier og køretøjer over kraterområdet ...
3. Efter stormen skal divisionen holdes samles i området Nauroy indtil kl. 12, så passagen af divisioner af 1. og 2. bølge ikke vanskeliggøres. Som grundregel skal vejene holdes frie ...

Imidlertid var der denne 8. juli allerede tegn på, at franskmændene anede uråd. Angrebet var det mest sandsynlige, som de ud fra kort kunne vurdere. Modforholdsregler blev iværksat i fuld styrke. Som optakt beskød et nyt batteri næsten hele dagen stillingerne; 600 for en dels vedkommende tunge finneminer landede i eftermiddagstimerne på B 3 kampgrav. Også om natten lå en livlig forstyrrelsesild over linjen og baglandet. Den 9. juli tegnede det samme billede. Batterierne startede deres skydninger tidligt efter af resten af I. Bataillon i løbet af natten var trukket frem i R 1-stillingen og kampbataljonen havde afvist to fjendtlige patruljefremstød. K 2-graven og hovedtværstillingen var delvist jævnet med jorden. Ved 8. og 6. Kompanie havde tunge miner efterladt to kratere på 20 meters dybde og bredde. Ved 6. Kompanie resulterede en fuldtræffer i indgangen til en dækning i 11 syge af kultveilte forgiftning, heraf to døde. Efter en kraftig ildforberedelse trængte modstanderen den 10. juli kl. 0230 frem mod 7. Kompanie, men afvistes uden at være trængt ind i de rømmede grave. En time senere gentog fjenden forsøget med en styrke på 20 mand, og nåede efter en grundig forberedelse ind i K 2-graven tæt på indmunden af Kurzen Weg forbindelsesgraven. I nærkamp blev tre mand såret, hvoraf den ene blev slæbt med tilbage. Ved midnat lå 1. og 2. Komp. trukket frem i Z-stillingen. Den forvirrede beskydning i løbet af dagen kostede endnu engang tre gasdøde, en falden, to sårede og otte gassyge. Skydningen fortsatte til langt ind i natten som omfattende virknings-skydning mod grave, bagterræn og adgangsveje. Først hen mod mor-

gen døde ilden ud og sov frem til over middag. Så vågnede fronten pludseligt igen med et minekaster ildoverfald mod venstre afsnitbegrænsning, der forplantede sig til 6. Kompanie i B 3a. Tung artilleri beskydning startede i et roligt tempo, men steg så efter to timer til virkningsskydning. Kl. 1830 lå A 2 i 264'ernes afsnit og B 3a i 40 minutter bombarderet med alle kalibre, og forvandt så igen efter en kort pause igen i en sky af krudt- og kridt røg. En halv time senere brød fjenden med en større styrke igennem i Afsnit A 2, stødte gennem hovedtværstillingen ind i ryggen på B 3a og tog her fem fanger og et let maskingevær. Modangrebet kom for sent. Den synkende sol udviste et roligt kamterræn og tysk skuffelse.

En brigadeførelse fra den 12. juli bragt nogen trøst:

Tabet af 5-7 fanger fra Regter. 264 og 266 bliver af de højere myndigheder smerteligt beklaget. Der kan imidlertid ikke rettes bebrejdelser mod regimentet herfor. Tværtimod bliver på grund af regimenternes optræden den fulde tillid skabt, at alle tre regimentet også i fremtiden vil gøre alt for ved en gentagelse, igen at kaste fjenden ud og undgå tilfangetagelsen af dens folk.

I loyal overholdelse af direktiverne, forsøgte regimentet at glemme. Beredskabsområder blev rekognosceret, ammunitionsdepoter lagt ud, hindringer ryddet, førerreserve trukket ud. I stormvej ankom den 12. og 13. juli forkommandoer fra stabe og understabe ved 3. Garde-Division og 31. og 32. bayr. Inf.Regts. til orientering, mens kampkompagnierne, yderligere svækket af tab under den kraftige beskydning, hele tiden måtte forsvar sig mod fjendens opklaringsfremstød. En tredje angrebsbefaling gav de sidste direktiver, organiserede fremtrækningen af kampbagagen og fastlagde de hemmelige kodebetegnelser i meldingerne. Regnen trommede på teltflagerne og beskydningen fortsatte som en dagsbefaling, underskrevet af den nye kommandør, Major Schmidt, opsummerede det generelle indtryk: »Fjenden er tilsyneladende underrettet om vore forberedelser, og forsøger gennem stærk ... beskydning med sit artilleri at forstyrre denne.«

Og faktisk kunne end ikke den lyse fremtidsudsigt længere skjule dette. For en mistænkelig modstander, lader forberedelser til et angrebsslag ikke fuldstændig skjule. Og at han var mistænksom, var blevet tydeligt på grund af hans voksende uro, hans stigende forsvar og hans voldsomme patruljeoperationer. Så nyttede det ikke meget at lade sine egne maskingeværer larme ved nattetid for at skjule støjen fra kørende vogne og feltbaner. Angrebet kunne aflæses af et kort og let at få bekræftet gennem fly- og kikkertobservationer. Hvert eneste ammunitionsdepot, skudt i brand under ildoverfaldene, belyste tydeligt de tyske planer. Og selvom det lykkedes den tyske kusk, hvis hest under minetransport blev liggende på vejen, at bjerpe livet, var det for fjendens skarpe øje alligevel endnu et lille bevis i en lang række, der pegede i retning af ting, der kom.

Men hvor præcist franskmændene kendte dagen og timen, hensigter og midler i det tyske angreb, kunne end ikke den mest sortseende ane. Gouraud havde allerede den 7. juli i en dagsbefaling til sine tropper, at et angreb kunne forventes en af de nærmeste dage, og samme 14. juli, hvor de sidste tyske enheder rykkede frem til deres udgangsstillinger, meldte han til sine foresatte, at slaget var umiddelbart forestående. Dette kan bringe nederlag endnu inden kampen er begyndt.

Den 14. juli sluttede i regnvej. Et ammunitionsdepot osede i den fugtig varme aftenluft. Mørket bredte sig over det ødelagte land. Som engtåge steg gas og krudtrøg op fra brændende kratere. Bag skov og bakke lynede det op – ensomt trak en granat sin bane; et eller andet sted, langt bag ved, lød en dumt brag. Et maskingevær gav ild. Lyskugler tegnede omrids af Cornillet inden de synger sydende til jorden. Situationen er som på mange en dag. Stille roller tipvognene frem, skubbet af hviskende folk: ammunition, hele tiden ammunition! I løbegravene bevæger folk sig langsomt mod fronten som en lang orm. Klirrende udrustning, af og til en ed, et dæmpet råb, når forbindelsen forsvandt. 9. Grenadiere og de bayriske 31'ere stillede sig klar i deres udgangsstillinger. Kompagnierne fra I. og II. Bataillons trak sig tilbage til Z 1 og Z 2-linjen, og forsøgte i dækninger og i graven på ordre at »sove på forskud«. Det lykkes ikke for alle. Det evig ensformige, for længst fortrolige, er på tidspunktet for oplevelsen dog alligevel fremmed og anderledes. Denne gang var rollefordelingen anderledes. 80. R.D. var indsat i 3. linje, og skulle efter gardens og bayrernes heldigt gennemførte gennembrud, føret bevægelseskrigen videre. Mange kort over det franske bagland har fundet vej til undergørrernes lommer, herunder en bykort over Charlons. Charlons var mål og sejrbytte for divisionerne i 3. linje.

Køretøjerne er pakkede, nødrationerne langt tilrette, kendingsmærkerne bundet om. Også tanker på fortiden er slut; den sidste nat kendes kun drømmen om fremtiden. Charlons, gennembrud, omslutning, sejr – fred! Måtte det lykkes!

15. juli, en time efter midnat. Alle, der var begyndt at nikke, blev brutalt rystet. Jord sitrede, det drøned og fik lyset til at blafre. Selv den tunge luft i dækningerne blev bragt i bevægelse og ramte de sovende. Udenfor hamrede krigen. Over de franske stillinger fløj trommeilden som en rovfugl. Overalt hvor øjet fulgte horisonten lå et ødelæggelsesens skær. Ved kanonerne var der sved og feber, i beredskabsstillingen kulde og venten.

Kl. 0450. Solen dæmrede i morgenrødet. Røgen fyldte området og lagde sig i sænkningerne. Nu skulle de gå til angreb. Endnu var regimentet kun tilskuere og kunne på nærmeste følge den velkendte film spille af. Forhåbningerne løber frem og tilbage. På den ene siden svarer fjenden kun med ringe fjernild og de første gange bringes tilbage. Men på den anden synes lyden af maskingeværer ikke at flytte sig. Lænkeballonerne synes ikke at flytte sig. Det gav ingen forskel, at III. Bataillon og 1. og 2. Kompanie under Oberleutnant Lorensen forsøgte at hjælpe artilleriet i Gruppe Contgard, der som følge af store tab blandt hestene, endnu ikke var kommet over kraterområderne. Ganske vist var Cornillet og dens netværk af forsvarslinjer overvundet, men på den anden side den gamle romervej sad infanteriet fast foran fjendens 3. linje.

General Gouraud havde ladet sin 4. Armee særlig uddannet i forsvar mod angreb, og havde længe forstået fordelene ved udvigende kamp. Ved trommeild blev hans artilleri automatisk lagt tilbage til et længe forberedt andet forsvarssystem og stod nu organiseret i dybden. Han lod roligt angriberne klatre op på højderne og ind i den første stillings system af grave. Men da garden og bayrerne igen steg ned i dalen og ville vinde terræn i det flade, åbne landskab, blev de mødt af en ubrudt maskingeværild fra denne anden zone, og kort efter begyndte også fransk artilleri at falde, efter at batterierne havde nået deres uopdagede vekselstillinger, mens de sidste lag fra det tyske artilleri faldt over de tomme batteristillinger. Ildvalsen løb fra det angribende infanteri, der faldt til jorden langs romervejen, der virkede som en magnetisk stribe.

Og som her ved Cornillet gik det hele den 1. og 3. Armee. Intet sted blev dagens mål nået. Ganske vist var hele den planmæssigt rømmede højdestilling ved Moronvillers i sin helhed besat, og – ganske vist under store ofre – var der ved Prunay på højre fløj, ved St. Hilaire i midten og ved Massignes på venstre fløj tilkæmpet lokale indbrud i Gourauds anden zone. Men den første etape på vejen til Epernay og Charlons, linjen Verzy – Mourmelon-le-Grand – Suippes – Dommartin, lå stadig 7 km godt dækket bag hans front. Og dermed var det strategiske udsigt allerede den første dag usikre. Et forsøg mere kunne måske rive sløret væk, men det ville stadig kun være et desperat forsøg på at holde noget i live, der døde allerede i de første par timer. Det nøgterne overblik var klar. Chancen forspildt! Planen om, med øjerne til højre mod Charlons at rykke frem og bag det omringede Reims række hånden ud til Boehns angribende divisioner ved Epernay, var slået fejl. Mislykket allerede den første dag, og ændret til en nytteløs, ildevarslenende strid på den gamle slagmark i Champagne.

Og da om formiddagen den 16. juli, efter en halv times artilleriforbereelse, angrebet ikke førte til resultater, vidste regimentet at dens time ikke ville komme. Det tredje store angreb var slut, og den urolige tanke dukkede op, at det også kunne være det sidste. Sommersolhverv! I sammenbidt sorg samlede regimentet i de forladte stillinger liggende materiale, samlede udrustning og ammunition sammen; ikke en patron, ikke en spade måtte forsvinde fra det fattige Tyskland. Med sorg talte den sine tab: 5 døde, 30 sårede, herunder Leutnant Stövhave, 24 gassyge. I dens beregninger havde der været et uendeligt højere tal. Men dette trøstede ikke. Endnu havde den tillid som før. Men den vidste også pludseligt ved sommersolhverv dette år, hvor tung den blinde urokkelige tillid kan være.

Den 20. juli forsvandt den sidste tvivl, som den vundne stilling blev indrettet. Garde-divisionen blev trukket ud. Regiment 266 afløste Lehr-Inf.Regt. og overtog med II. Batl. det nye afsnit V A Ost, i den følgende nat med I. Batl. Afsnit V A West. Efter enkelte forskydninger og afløsning af dele af 9. Gren.Rgtgs. var linjen organiseret med forpostlinje (3., 4., 5., 8. Komp.), stødkommando mellem forpostlinje og hovedmodstandslinjen (1., 7. Komp.), hovedmodstandslinje (2., 6. Komp.) Artilleribeskyttelseslinje (10., 12. Komp.) Z-stilling (9., 11. Komp.). Mellemterrænet var besat af M.G.-Komp. fra I. og II. Batl.; 3. M.G.K. og minekaster-afdelingen var sidste linje i Z-linjen og i Nauheim-tværstillingen.

Den nye stilling var god. Endnu var situationen i ingenmandsland usikker, men fly var allerede i gang med at affotograferer den nye forreste linje ud fra de udlagte hvide duge. Den arrede ryg af Cornillet kunne nu også betragtes, og det var dog en trøst for stillingsdivisionerne. Meget var blevet bedre for dem. Hvem der fra bakken, efter at have set den sagnomspundne tunnel, kikkede på solnedgangen, følte nu, hvordan det havde været for franskmændene, da de beherskede bjerget. Alle fjendens hemmelige stillinger afsløres, men ikke altid kan man herfra ustraffet bruge de kraftige kikkerter: fjenden holder et skarpt øje og forsøger hele tiden at fjerne dem, men han havde imidlertid selv sørget for sikre opholdssteder. Overalt var der mange trækors med den blå-hvid-røde kokarde hvor franskmændene havde stedt deres døde til hvile. Nu blev mange igen revet op af jorden af den kraftige beskydning. Med stor iver indrettede maskingeværerne deres dækninger. Kraftige rammer af bjælker blev drevet ned i jorden i et system, der sikrede den ubrudte ilddekning. For dem alle var overskydninger blevet deres primære indsats.

De arbejds travle nætter fik sorger til at gå i glemmebogen; men i den tvungne ro i dagtimerne trængte de sig igen på, nærret af rygter og befalinger. Fra Chemin de Dames kom grimme nyheder. Efter det mislykkede angreb var fulgt ømtålelige tilbageslag. Støttet af kampvogne havde Foch ramt den sårbare højre side af den anden tyske

kile, og havde fra skovene ved Villers Cotterets syd for Soissons drevet et dybt hul i den til angreb og ikke til forsvar organiserede 7. Armee. Ganske vist blev fremstødet endegyldigt standset den 22. juli, men den pludselige kraftanstrengelse havde kostet uerstattelige mandskabsressourcer. Den nødvendige økonomisering, tabet af terræn, den utålelige flanke trussel og den overordentlig dårlige forsyningsituation, som kun en sejr ved Reims havde kunnet ændre, tvang den øverste hærledelse til den bitre beslutning om at rømme Marne-buen.

Tydelige befalinger fra Ludendorff taler uforbeholdent om fejl, der gjorde fjendens succes mulig, og angiver vidtgående forholdsregler i tilfældet af en tilsvarende situation. Og disse befalinger var for regimentets officerer ikke kun rettesnor for deres taktiske beslutninger; en befriende åbenhed lader fra de få ord ingen tvivl over situationens alvor, men evalueres samtidig i håndgribelige foranstaltninger.

Patuljer udforskede forløbet af fjendens forreste linje og hans posteringer. Gravbesætningen fra I. Bataillon afviste i morgengryet den 23. juli en stærk patulje, der efter ildforberedelse stødte frem. 24 timer senere angreb to kompagnier fra det franske Regiment 31 fra 10. franske Division frem mod de bayriske 32'er i højre naboafsnit og satte sig med fremskudte lytteposter fast langs romervejen. Det var næppe blevet efter midnat før på ny et fremstød ramte Blaupunkt f 1. Endnu engang blev det blodigt afvist, hvorunder artilleriet virkede udmærket og satte punktligt ind. Egne patuljere forfulgte ham gennem det krudtrøg dampende ingenmandsland helt frem til hans hindringer.

Natten til den 27. juli startede et voldsomt uvejr. Regnen piskede ned over området, men da morgenen så småt begyndte at lysne, gik en let brise hen over månelandskabet på Cornillet. Kl. 0450 klatrede på samme tid tre grupper fra 1. og 3. Komp. op af den tyske grav. En ildforberedelse fra artilleriet viste vejen. Snart var Leutnant Kesper og Vizefeldwebel Glindemann involveret i en håndgranatkamp med den forstærkede gravbesætning. Selvom han blev såret flere gange, gav Leutnant Kesper ikke efter og viste sine folk et eksempel på ekstraordinær tapperhed. Den fjendtlige dobbeltpost vest for G 2 forsøgte at trække sig tilbage, men gruppen under Leutnant Rein er hurtigere. Gefreiter Schulz og Musketier Söder spærrer hurtig vejen og tager den til fange efter en forbitret nærkamp. Efter det aftalte signal fra deres førere, er styrken med deres bytte snart tilbage i egen grav som fjenden spærreild begynder at slå ned i ingenmandsland. Operation »Urlaub« er lykkedes til fulde. Begge fanger tilhørte det franske Infanteriregiment 358.

Efter en omrokering natten til den 28. juli, hvor I. Bataillon overtog kampgraven og II. beredskabet, gik de næste uger med rutinemæssig stillingskrig. Erstatningspersonel med 1 Vizefeldwebel og 29 mand fra Ersatz 90, 12 fra Flensborg og med M.G. skytter fra divisionens rekrutdepot den 17. og 21. juli, fyldte enhederne op efter de sidste 10 dages tab på 7 døde, 14 sårede og 12 gassyge. Den 1. august afløste III. Bataillon i kampgraven, mens I. gik i beredskab. Som brigadereserve blev II. Bataillon med stab, 7. og 8. Komp. placeret i Solinger Lager lige øst for Epoye og med 5., 6., 2. M.G. og M.W. Abteilung kom i Viktoria-Lager.

Under anvendelsen af alle kræfter gik III. Bataillon i gang med at indrette den nye stilling og natlige sammenstød med fjenden i ingenmandsland, mens II. Bataillon nødtørftig gik i gang med indre og ydre tjeneste.

Den 9. august kl. 22 ringede telefonen fra Divisionen: fra den 10. august forhøjet beredskab! Halvanden time senere andres det til øjeblikkeligt beredskab. II. Bataillon rykkede derfor frem i Z- og R 1-stillingen. Hvorfor denne alarm? Fjenden vil angribe! Ganske vist mulig, men næppe sandsynlig! Dagen sniger sig afsted på sædvanlig måde. Artilleriaktiviteten er mærkbar aftaget. Beskyttelse af stillingen var overtaget af maskingeværer, mine- og granatkastere, og i ingenmandsland bragede ind i mellem håndgranaterne. Ingen grund til uro. En fornyet indskydning af det fjendtlige artilleri er ikke bemærket; aktiviteten i luften var indenfor de normale grænser. Højst er den livlige trafik på feltjernbanen og med køretøjer betænkelig. Gouraud vil angribe! Kun godt! Han vil blive slået med sine egne midler. Som en urfjeder er regimentet organiseret i dybden og vil forstærke sig på ethvert tryk. Divisionen havde hurtigt lært af fjenden. En omfattende rømning er forudset. Ganske vist skulle højderne ikke opgives, men det franske angreb skulle løbe sig til døde mellem hundreder af ukendte skiftstillinger til kanoner og infanteriets ledsagevåben.

Gouraud angreb ikke. Tværtimod forskansede han sine grave og øgede hindringerne. Ammunitionsbrande, antændt af tysk artilleris træfsikre skydning, oplyser den herlige sensommeraften. Derimod kredsede om natten hans bombeeskadriller over stillingerne og sprede sin skræk i baglandet.

Langsomt, meget langsomt afdækker rygter grundene til de pludselige forsigtighedstiltag. Endnu havde det, aviser, befalinger, situationsmeldinger og rygter antydede, ikke samlet sig til et billede. Alligevel voksede der sig en ængstelse, at de sidste begivenheder oppe i nord havde være mere end blot et taktisk tilbageslag. Kun godt, at det kun er en fornemmelse; kun godt at den uinddragede frontkæmper kun kendte en brøkdæl af den tonstunge erkendelse, der lå på den øverste hærledelse. Kun godt at han kun så en brøkdæl af den afgrund, der på en eneste dag havde åbnet sig for Hindenburg og Ludendorffs blikke. En eneste dag, den 8. august, ville gå ned i den tyske hærs historie som »den sorte torsdag«.

Det havde været ophidsede uger siden den 15. juli, hvor der endnu ikke havde været tid til at begræde den tabte offensiv. Uger med konstante, bitre tilbageslag. Tankerne er stadig anspændte over det sidste tyske angreb manglende resultater. Endnu var de tunge beslutninger om at rømme sydsiden af Marne og afbryde slaget ikke omsat til befalinger da General Mangin rettede det første flankestød mod Marne-fremstødet og vendte sommerens strategiske situation. Hærgruppen var dårligt under store tab faldet tilbage til bakklandet mellem Vesle og Aisne under en dygtig først mobil forsvarskamp, før de slukkede brande i forårsslagets kile igen blussede voldsomt op.

Den øverste hærledelse havde for længst langt Lys-offensiven i arkiv. At fastholde resultaterne var deres eneste bekymring. Dette syntes imidlertid muligt. Fjenden var foreløbig optaget med udnyttelse af dens resultater på den franske front. Efter at man her havde opnået en fast front, kunne der endda opstå et øjeblik pause, hvor man endnu engang kunne lege med tanken om nye angrebsmuligheder. Imidlertid var modstanderen natten over blevet mestre i offensivt forsvar. Den 24. juli havde Foch i de allieredes krigsråd eftertrykkeligt gjort det klart, at han ikke ville lade angrebsvåbnet, som krigslykken i en velsignet time havde rykket ham i hånden, glide væk igen. De vellykkede modangreb, begyndt som en lejlighedsoperation, var blevet kraftigkilden til en stor afgørende modoffensiv. Der var ikke længere en lokal binding. Nu eller aldrig måtte afgørelsen falde. Det drejede sig om ikke lad tyskerne komme til ro, men i hurtigt på hinanden følgende slag at nedslide nerver og muskler. De sidste allierede planer voksede i etaper. Det førte slag skulle ramme frontbuen mellem Ancre og Oise og presse den tilbage til en linje Roye – Chaulnes, det andet den længe planlagte fjernelse af St. Mihiel fremspringet og befrielse af Verdun for omklamringen, det tredje en tilbageerobring af Lens og det fjerde befrielse af Flandern. Med dette opnået ville tiden have åbnet nye muligheder, vokset frem af en følelse af stigende overlegenhed og en uudtømmelige strøm fra Amerika. Kravet var at udnytte de gunstige forhold så hurtigt som muligt, og indsætte det første slag overraskende. Udmattet af skyttegravskampe og patruljesammenstød lå 2. og 18. Armee intetanende i deres kun flygtigt befæstede linjer. Der havde ganske vist altid været uro i forpost- og hovedmodstandslinjen, her og der var der sket indbrud. Præcist fire måneder efter at regimentet med sit blod havde gjort Avrebros hovedet ved Neuville bæredygtig, var det i lokale kampe blevet opgivet. Men det gav ikke grund til større betæneligheder. Lang værre var udpiningen af divisionen, som af nedkastede fjendtlige flyveblade blev pustede op. Det ville imidlertid nok bedre sig, når forsyningstjenesten fik banet vej over Somme ørkenen. Ludendorff anså fronten som sikker.

Men den 8. august brød også dette håb sammen. Mellem Ancre og Avre river Marskal Haig den tyske front op over 35 kilometers bredde bag talrige kampvogne, trænger op til 18 kilometer ind i terrænet, ødelægger seks til syv divisioner, og fremrykningen går først i stå, da den løb tør for reserver. Med uendelige vanskeligheder bliver hullet lukket. I løbet natten, mens II. Bataillon alarmeret rykke frem, opgav 2. og 18. Armee det meste af det, den havde erobret under forårsoffensiven, og forsøge at samle sig foran Albert og Ribécourt. Lykkeligvis undgik 18. Armee omringelsen, mens 2. Armee aldrig kom sig. Så overtog Generaloberst v. Böhn, allerede tidligere tilkaldt af Ludendorff, den overordnede ledelse af området mellem Scarpe og Oise, hvor han i den største nød bragte orden i forsvaret. Han indrettede den 11. august en linje langs Lassigny – Roye – Chaulnes – Braine og spærrede vejen for fjenden. Krisen var i første omgang overvundet.

Dermed var den sorte dag imidlertid ikke sluttet. Hvor bitter end tabet af terræn måtte være, så betød det dog hverken mere eller mindre end opgivelse af dyrt købt terræn. Det kunne til nød på lykkeligere dage igen vindes tilbage. Hvad der virkede lammede på den øverste hærledelse muligheder for at træffe beslutninger, var bevidstheden om, at det var uigendriveligt slut med noget helt andet: den tilsyneladende ubrydelige indre kraft i den tyske hær.

Den generalstabsofficer, som var sendt til slagmarken, berettede til mig om tilstanden ved de i første omgang ramte divisioner den 8. august på en måde, at jeg blev dybt berørt ... Jeg hørte om strålende eksempler på tapperhed, men også om handlinger, som jeg, for at sige det ligeud, aldrig ville have holdt for mulig i den tyske hær: at vores mandskab overgav sig til enkelt ryttere og kampvogne! Enkelte friske og tappert indgribende divisioner blev af de tilbagegående tropper med råb beskyldt som »strejkebrydere« og »krigsforlængere«, ord, der også senere skulle være faldet ... Alt, hvad jeg havde befrygtet, alt hvad jeg uendeligt mange gange havde advaret imod, var i disse tilfælde blevet til sandhed. Vores kampinstrument havde ikke længere sin fulde værdi. Vores krigsevne havde lidt skade, også selvom langt den overvejende del af vore divisioner kæmpede helt modigt. Den 8. august markerede en nedgang i vores kampkraft, og med den eksisterende situation omkring erstatningspersonel, fratog den mig håbet om at finde en strategisk løsning, der igen kunne vende situationen til vores fordel. Jeg blev derimod overbevist om, at det sikrer fundament den øverste krigsledelse hidtil, så vidt det er muligt under krig, havde opbygget, nu manglede. Krigsførelsen antog dermed, som jeg dengang formulerede det, karakter af et uansvarligt hasardspil, som jeg altid havde holdt for fordærlig. Det tyske folks skæbne var for mig for høj en indsats i et lykkespil. Krigen måtte afsluttes.

Den 8. klarhed til hærledelse, tyske som fjendtlige, ifølge hans tering i Mail« for Foch. Dette angreb, verdenskrig-begyndte, og modstand-nemført med energi, jo mærkbar

Vished for begge sider, men kæmpende front, mindre den var katastrofe. De ser, men forsøgte disse gennem deres rutinemæs-for fortsatte også tidligere, deres det igen betød fire lingskrig med sammenstød og udmattende arbejdstjeneste.

»Afløsning!« lød det over telefonen. Hvorhen? Sikkert ikke til den længselsfulde tid i en hvilelejr. »Til 7. Armee!« lød den skriftlige befaling. Man har i mellemtiden lært den vestlige krigsskueplads at kende; de sidste begivenheder havde ført til en fuldstændig fortrolighed med placeringen af de enkelte store enheder. 7. Armee – det betød området Chemin des Dames – altså en storkampfront!

To gennemførte patruljeoperationer, »Schleswig« den 14. og »Hansa« den 16. august, mislykkedes til trods for, at angrebsmålene blev nået, da de fjendtlige poster på grund af vagtsomhed, rettidigt havde rømmet deres stillinger. Dermed kunne regimentet ikke tage fanger med tilbage, som den med rastløshed i hjertet forlod Champagne og overdrog sine stillinger til bayr. Regiment 32.

Under Laffaux-Øde

Duffing

august bragt begge siders både for den for den for mig, og egen konsta- »Daily General store Enten-slutkampen i gen, var blev af ren nu gen-jo større mere vores forringedes.

hærledelsen på ikke for den desto mindre, jo berørt af denne havde fornemmel-at modarbejde opfyldelse af sige pligter. Der-regimentet, som indsats, selvom måneders stil-angreb, patrulje-

1918

Forsvarsslag

(Laffaux, Chavignon)

Flugt fra Champagne!

Natten til den 28. august 1918 nåede den sidste del af regimentet frem til Warmeriville. Med knirkende hjul og sømbeslåede støvler var fronten lagt bag og i horisonten forsvandt de sidste lyskugler i morgendæmringen. Trætte og liv og sjæl.

Det klare vand i Suippes kunne vaske kalkstøvet af kroppene, men ikke tvivlen i hjerterne. Så siger igen den indre stemme: unødvendige bekymringer! Krigslykkens skiften! Hvad der gives af oplysninger om den store situation i efterretninger og aviser er blot strategiske øjebliksforanstaltninger. Ikke svigte. Nu hurtig ud af Champagne. Ud i verden. Det er jo stadig sommer, stadig grønne marker og skov. På landevejen kommer sangen tilbage og med dem landsknægt.

Flugt fra Champagne! På tre marchdage nåede regimentet ud af rækkevidde af det langtrækkende artilleri. Den 24. august nåede den første gruppe – I. og II. Bataillon uden tunge maskingeværer og minekastere – i de første eftermiddagstimer til Paderborner Lager nord for Malmaison. Som anden gruppe ankom III. Bataillon med 1. og 3. M.G.Komp. over Isles-les-Suippes- Bazancourt – Boulton efter fem timers march til Hindenburg Lager sydøst for Poilcourt, mens den tredje gruppe – 3. M.G.Komp og M.W.Abtteilung – som fredelig bagtrop med heste og vogne over St. Masmès, Heutrégiville nåede Vaudétré. En lun regn band støvet på landevejene og fugtede birkebarken ved officerskvartererne i Hindenburg Lager. Som et andet forår lå den lune luft over området som regimentsmusikken vækkede folk fra den vanlige middagssøvn. Endnu inden den nye dag gryede var III. Bataillon på benene, og opsøgte i en seks timers march 22 kilometer over Houdilcourt – Vieux-les-Asfeld – Avaux – Robertchamps Ferme – Malmaison de to øvrige bataljoner. Ankommet til Paderborner Lager før middag, var det rettidigt nok til at modtage mad fra feltkøkkenet, forbedret med grønsagskonserves fra kantinens rigdomme. Den 3. marchgruppe forblev endnu en nat i Houdilcourt. Et kraftigt uvejr gik hen over området og opblødte vejene, og da de sidste dele ligeledes ankom til Paderborner Lager den 26. august ved middagstid dampede hestene. Det gode vejr var forbi. Tågebunker rullede ind mellem træerne, og gennem de rudeløse vinduer trak en iskold efterårsvind ind mod de flittige hænder, der gjorde uniformer og våben klar til aftenens regiments-

appel. Den nye kommandør, Major Schmidts, hilste bataljonerne og formanede om en ihærdig indsats på de ventende opgaver.

Militæriske øvelser og eksercits varmede lemmerne. På ordre fra O.H.L. blev bataljonerne reduceret til tre kompagnier. 4., 5. og 10. Kompanie måtte lukke deres arkiver og lade de øvrige kompagnier viderefører deres indsats. Samtidig blev de tre minekaster-afdelinger samlet i regiments minekaster-kompagni under kommando af Leutnant Dzubba (M.W.Komp. 280).

På tidspunktet havde Korps Schmettow ansvaret for beboerne i Paderborner Lager, men over dens grave syntes der ikke at blæse en storm. Det gjorde der derimod mod nord. En time efter midnat blev adjudanten kaldt til telefonen: det var divisionen der befalede:

80. R.D. afløser i nætterne 29./30. og 30./31. august 24. R.D. i gruppe Schölers ansvarsområde (General-kommando 8. A.K.). March over Chemin des Dames kun i usigtbart vejr og i små elementer – ikke mere end 30 mand og ikke mere end tre køretøjer samlet – med mindst 500 meters mellemrum. Til kontrol af disse forholdesregler opretholdes officerspost ved passage af Ailette.

Og mens de vækkede folk i barakkerne fik gnedet søvnen ud af øjnene, red regimentets M.G. Officer med 30 cyklister fra kompagnierne ad landevejen i retning af Sisonne til rekognoscering.

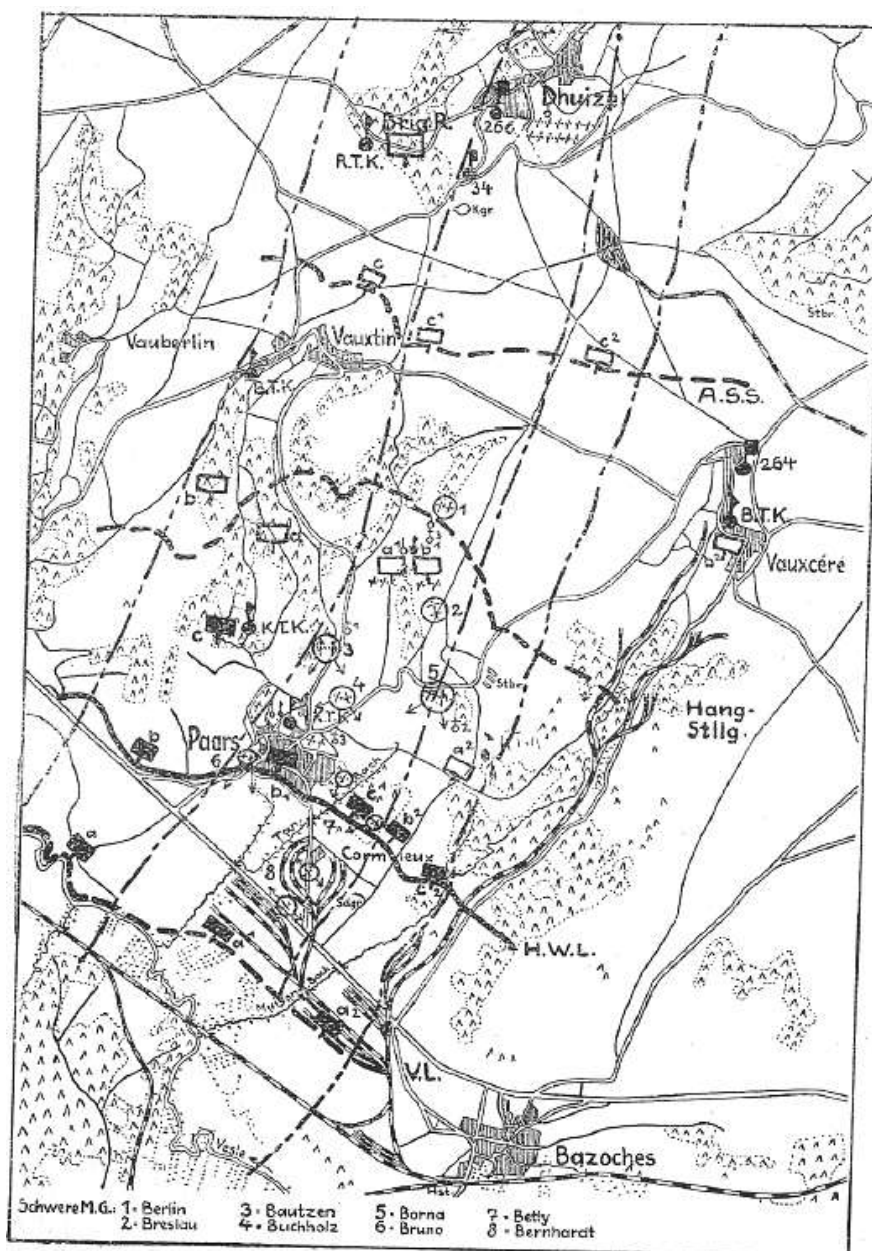
Som en cykelklub, der inden dagry forlader storbyen for at tilbringe dagen i det grønne, satte kavalkaden i værk. Det var begyndt at lysne som Sisonne passeredes. Skikkelser med hovedtørklæder og lange kjoler træder ud af skyggen og betragter de tidlige gæster. Kvinder – dem havde vi ikke set i lang tid!. Videre, fremad af de snoede landeveje. Snart ligger en langstrakt højderyg foran. Foran og bag denne ligger fremtiden. Det vil blive kaldt forsvarsslaget om Chemin des Dames. En stille regn ligger over området som forkommandoet i Ailette-dalen søger efter indkvartering, men ingen finder.

Med bange anelser tilbagelægger også bataljonerne det sidste stykke af den 30 kilometer lange march. Endnu havde Fleuricourt Ferme og Berrieux været mulige underbringelses muligheder i etappen, men Corbeny, Bouconville og Ebermizy er ruiner, et ingenmandsland og kampzone, udgangspunkt for kronprins-armeens storm. »Bivuaak i telt« står der i dagbogen for den 27. august. Telte slås op ved Cerny (I.), Charmouille (II.) og Neuville (III.). Det er lang tid siden man sidst havde spændt de feltgrå flager over hovedet for at holde regnen ude, og man må først forsøge at huske rækkefølgen i de kunstfærdige konstruktioner; men snart går det, som havde man aldrig gjort andet.

Marchdagen begyndte tidligt og er derfor også tidligt færdig. Eftermiddagen bragte undgåeligt de evige krigere på opdagelse: »Klunserne« gennemrodede runer og stillinger efter brugbare ting, andre kikker på området for stormen. Over korset på en begravet officer foran udgangslinjen, går blikket over den dækningsløse dal omkring Ailette og op over de stejle skrånninger til Chemin des Dames. Efter at stormen havde lagt enge og vandløb bag sig og havde nået højderyggen, var det i en uge fået fortsat fremad indtil Marne. Det havde været en anden opgave end den, der nu lå foran regimentet. I en gammel M.G. stilling uden vinduer og døre udsteder staben sin endelige afløsningsbefaling. På kortene fremgår den gamle stillingslinje tydeligt, selvom de blå farver havde fortrængt den fjendtlige røde. »Ajourført 15. juli« angiver hærens angivelser. Men det var dengang. Kortene havde allerede måttet rettes igen. Siden rømningen af Marne-buen havde Vesle været skillelinjen mellem ven og fjende. Stik vest for Fismes lå 24. Res.Div. under 7. Armee i et helt nyt kampområde og dækkede midten af Chemin des Dames, der igen lå indenfor rækkevidde at det fjendtlige artilleri. Regimentet skulle afløse på begge sider af Paars hvor højderyggen igen falder, og hvor tværdalene lå åben for fjendens øjne. Omhyggeligt blev divisionens instrukser til bataljonerne gennemgået og henvist til »at fjenden har indsigt i alle åbne steder i terrænet. Jeg gør samtlige foresatte ned til underofficer ansvarlig for, at alle forholdsregler bliver truffet (mørklægning af lys, unødvendige bevægelser, sammenstimling af tropper og køretøjer) for at undgå unødvendige tab«.

Men det er først i morgen. I dag kan der endnu engang overnattes uden restriktioner; kun kulde og fugt virker hæmmende på søvnen under teltdugen.

Om morgenen den 28. august red kommandøren på rekognoscering af det nye område. Et ridt, der ikke trætter, da det gør sindet spændt. Når man ad veje og pionerbroer har krydset Ailette dalen og er klatret op ad skrånningen, belønnes med en af de skønneste steder i verden. Ganske vist var Chemin des Dames arret og sov under hæmningsløst voksende ukrudt. Hvor vejen igen går ned mod dalen begynder et nyt land.

Skizze 16: Stellung des I./206 an der Vesle vom 28.—31.8.1918.

Endnu herskede her den tidligere stillingskrig med skyttegrave og kalkhuler, gamle baraklejre og tidligere pionerdepoter med rusten pigtråd og overalt rester af materiel og udrustning. Men for hver skridt længere mod syd slap man længere ud af dets rige. Huse rejste sig, og kolonnevejene omkransedes af grønt som den over Chernyen-Laonnais, Troyon og Vendresse bragte hestevogne i begge retninger. Også III. Bataillon kom som korpsreserve denne vej til »Sargdeckel«, en lille langstrakt skov med barakker og 133'ernes hvilebataljon. Også her ventede endnu engang en overnatning i telt i det mudrede efterårsvejr. Videre gik det ned ad bakken til man til sidst ad forstærkede markveje nåede gennem Aisne dalen, over den brede flersporede jernbanelinje, over floden ved Pont-Arcy og i udkanten af landsbyen med en højbro af stål over den snorlige Aisne kanal. Igen går det opad gennem kornmarker og store træer. Ved Vieil-Arcy munder vejen ud i en skøn sidedal til Vesle, snor sig ubekymret over den stærke trafik gennem langstrakte landsbyer og når til sidst det idylliske Château Dhuizel. Her skal regimentsstaben huses, en ideel erstatning for den forpassede sommerferie, ikke mindst fordi stillingen langs Vesle skulle være forholdsvis rolig, som en stabsofficer fra 133'erne forsikre. I skarpt trav går det tilbage. En

gang imellem skyer hesten når et nyt krater dannes i kanten af marken eller shrapnels slynges mod jorden. Det er som luften var ladet med forventninger, som ville morgenen bringe en forfærdende skuffelse i dette stykke paradys.

Som det begyndte at blive mørkt klatrede også I. Bataillon over Chemin des Dames, og efter en flere timers march afløste den II./133 som kampbataljon. II. Bataillon skal følge 24 timer senere og afløse i beredskabet. Solskin tørrer teltflagerne inden de rulles sammen. Der er tilgæet præcise direktiver for afløsningen af specialfunktionerne: fra bykommandanturer til pionerpark, fra feltpost til kirkegård, for brobevogtning, stærkstrømsanlæg, transport af returemballage, modtagelse af forplejning, gastjeneste, sanitets- og veterinærtjeneste, samlested for krigsfanger og for ammunitionsdepoter. Med den erfarne frontkæmpers erfaringer overtages de mange dele af det nye ansvarsområde – og så satte ved aftenstid en divisionsbefaling en tyk streg gennem de hundreder af direktiver:

Divisionen overgår til Gruppe Petersdorff og bliver indgrebsdivision for skillelinjen mellem 9. og 7. Armee. Følgende ikke indsatte dele skal straks påbegynde forskydningen: Kampgruppe Schmidts (II. og III./266, II./R.F.A. R. 66) til Laon ... De allierede indsatte dele bliver afløst af enheder ved fronten og sendes efter.

En tre timers ilmarch ad totalt mørke, stærkt trafikerede veje sluttede om morgenen i nærheden af Laon. II. Bataillon, der allerede var på vej mod Vesle stillingen, blev omdirigeret og kom omkring kl. 2 i kvarter i Semilly. III. Bataillon var ved midnat tilbage på Chemin des Dames, hvorfra den i ilmarch passerede gennem Troyon, Chamouille, Monthenault, Montbèreault og Bruyères. I en bue udenom fæstningen ved Faubourg d'Ardon sank den omkring kl. 6 udmattet sammen i et nødkvarter i Malbâtie Ferme på den store vej mod Crépy. Befalingen til afløsning den følgende nat nåede I. Bataillon. Kun regimentsstaben steg til hest og klatrede op ad den snoede vej til hjerget, og bankede i Laon enkelte utilfredse kvarterværter op af søvnen.

Den sidste dag i august gryede tidligt. Ingen kunne ligge længe på deres senge- eller halmlejer. At regimentets umiddelbare skæbne var krisesvære, forsvarskampe, ved alle, men endnu ikke hvor og hvornår. Overalt hedder det Vent!. Fjenden presser. Igen kan man kun afvente.

Men disse sorger var små i forhold til dem, der i disse timer ramte arme og hærledelse. Sorger, der siden den 8. august havde ramt dem som en lavine. Ganske vist var krisen i hine dage i første omgang afværget og den planlagte omringelse af Marne-buen forpurret, men det var fjenden der nu skrev bestemte udviklingen, ville ikke umiddelbart lade initiativet glide af hænderne. Den tyske hær var pludseligt tvunget på knæene, og dens førere havde kun dette ene mål, igen at rejse den og gøre den standhaftig. Modstanderen ville ikke give tiden hertil. Angreb efter angreb blev rettet mod 1. og 18. Armees nye stillinger for endegyldigt at afskærer Amiens frem-springet. Derfor var der heller ikke for de tilstødende hærgrupper divisioner i hvil. Hvem der her blev trukket ud, var allerede forud bestemt til et andet af de svage steder i stedet for på afstand at kunne hvile ud. I sine erindringer skrev den tyske kronprins: »Det blødte i hjerterne på førerne, men den hårde realitet under disse kampe på liv og død var, at der ikke var noget alternativ«.

Blandt disse pauseløst jagede divisioner, der fik hjertet til at bløde hos førerne, var også 80. Res.Div. Også denne var afgivet til naboen, om end ikke helt, da den som sikringsdivision af skillelinjen mellem 7. og 9. Armee også tilhørte Armegruppe Boehn. Denne var 8. august blevet formeret af 2., 18. og 9. Armee, og havde svære dage bag sig. I sidste del af august havde englænderne syd for Arras, mellem Boisleux og Ancre, og næsten samtidig franskmændene mellem Oise og Aisne, iværksat en generaloffensiv, og havde med nye gennembrud stillet Heeresgruppe Kronprinz Rupprecht i en farefuld situation. For at undgå en katastrofe blev der straks ved starten af angrebet afgivet terræn for at opnå en kortere linje. Med forbindelse med armeen mod nord, drejede 9. Armee om Soissons, gik den 21. med højre fløj tilbage bag Oise og dagen efter med midten tilbage bag Ailette. Dette skaffede et kort pusterum, men man behøvede ikke særlige synsgaver for at forvente, at fjenden, opmuntret af sin succes, ville fortsætte offensiven.

Den fjerne kanontorden, der fik vinduerne i Laon til at klirre, voksede omkring månedsskiftet langs hele buen fra Lens til Vailly. Og selvom den 8. august ikke gentog sig, truede hver morgen med et gennembrud på fløjene og risikoen for omslutning og oprulning af den bagud rykkende front.

Ganske vist syntes den tyske hær at have genvundet sin indre styrke. Tæt knyttet trak de sig med grim beslutsomhed kæmpende tilbage, skridt for skridt. Desto mere bitter var imidlertid de store, uerstattelige tab, da det var en voksende erkendelse hos førerne, at en sejr ikke længere var en mulighed. Der måtte nu i hjerterne forsøges at finde kræfter til at opbygge den sidste modstand, der skulle sikre en halvvejs acceptabel fred.

Den 26. august oversendte Kronprinsen til O.H.L. en vurdering af situationen:

Den fælles føring af den fransk-engelsk-amerikanske offensiven siden den 18. juli og de hurtigt på hinanden følgende fjendtlige angreb lader slutte, at fjenden søger afgørelsen på krigen. Gennem en påfaldende reduceret anvendelse af kræfter og en hensynsløs anvendelse af middelmådige og nedslidte stillingsdivisioner, er det lykkedes Marskal Foch indtil nu at opstille en stærk, kampfrisk reserve af gode divisioner, og dermed mulighed for at gennemføre sin stortanlagte og med langsigtede mål forberedte felttog. Den hidtidige føring af operationerne tyder i retning af, at denne reserve i mindre grad er øremærket anvendelse til opfølgning af en succes, og mere til nye, store overraskelsesslag. Under alle omstændigheder må vi regne med en længere varende fortsættelse af offensiven, og med nye stærke angreb mod strategisk eller politisk betydende afsnit af fronten. – Vi må med fremsynede forholdsregler for forsvaret, imødegå modstanderens omfattende angrebsplaner – skulle det lykkedes fjenden, kommer det alligevel for os an på, efter afslutningen af den fjendtlige offensiv, at have en slagkraftig hær ved hånden. Lykkes det, er Ententens angreb mislykkedes, og dermed måske grundlaget for forhandling til stede. Fjenden forsøger målbevidst at ødelægge vore reserver. Dette kan vi kun undgå ved udelukkende at imødegå angreb på steder, der givet et gunstigt grundlag for forsvar. Er disse forudsætninger ikke tilstrækkelige, må der viges ud afsnitsvis efter udarbejdet plan indtil der opstår mulighed for modangreb, eller mulighed for forsvar bag et stærkt afsnit. Det fjendtlige initiativ påtvinger os denne kampføring. Ulemperne må ikke overses. Tilbagestrækning bliver ikke uden indvirkning på moral og modstandskraft ved tropperne. Hvor det overhovedet er muligt, skal enhver lejlighed udnyttes til at rette et stød mod en tankeløs følgende fjende. Tropperne vil herigennem indse det planmæssige i operationerne, fastholde tillid og overlegenhedsfølelse, og overfører begge dele til hjemstavnene. Tabene vil være mindre end i et stift forsvar – Den foreslåede form for krigsføring stiller store krav til føringen. Jeg er overbevist om, at den til fulde vil blive opfyldt, når systemet med bevægeligt forsvar bliver kendt overalt, og når vi igen har lært at søge, finde og hurtigt udnytte fjendens svagheder. Den planmæssige udvikelse forbliver en nødløsning. Den må finde sin grænse i en stærk, fast stilling, der giver gunstige betingelser for et vedvarende forsvar, og gennem en vidtgående forkortelse af fronten, muligheden for at udspare stærke reserver. Denne faste modsandslinje må ligge så langt fra det hidtidige kampområde, at der også efter en ugelang fortsættelse af den skiftende kamp, er tilstrækkeligt spillerum til den planmæssige udvikelse.

På dette tidspunkt kunne Ludendorff endnu ikke beslutte sig til en så vidtgående opgivelse af dyrt betalt terræn. Fjenden ville ved frontforkortelsen opnå samme gevinst i kræfter, og de bagved liggende stillinger var langt fra tilstrækkeligt udbygget til at kunne modstå et storangreb. Han ville i første omgang tage fjenden ved hornene og afvente angrebet i syd mellem Oise og Aisne i retning af Laon.

Fremstødet retning var gunstig. Han måtte gøre både 18. Armees stillinger nord for Oise og 7. Armees nord for Vesle uholdbare. Fjenden trængt hårdt frem mod linjen Soissons-Chauny. Det kom her til skiftende, hårde kampe. Hvordan den ville ende, var endnu ikke til at erkende.

Mod slutningen af august udgjorde 9. Armees brohoved ved Laon derfor ankerpunktet i forsvaret. Falder den, trækker det op til en ny katastrofe for både Boehns og Rupprechts hære i nord som for Kronprinsens hærgruppe. Som forstærkning var også 80. Res.Div. trukket sammen ved Laon, og larmen fra fronten lod ingen tvivl om, at divisionen snart ville måtte indsættes i den sprængte eller revnede skillelinje.

Ind- og udvendig parate, gennemlever mandskab og officerer den feberagtige etapeliv i den gamle fæstning. I de overbelastede forstæder kunne man følge kolonnerne, der hele tiden bragt ammunition, hele tiden mere ammunition, til fronten og bragte kostbart hærmateriel med tilbage, samtidig med at man kunne kaste blikket op på katedralen i Laon som billede på lutter fred – og alligevel bliver der herfra udsendt nye krigsbudskaber. Hvem der tilbringer dagen heroppe kan kikke langt ind i landet mod nordøst, hvor lange tog på blinkende spor i ånden fører dig hjem, og mod vest, hvor fyrværkeriet lægger august i graven. Kolonnerne anser bakkerne til byen for stejle. De kører udenfor bjerget med den gamle bydel under deres frem og tilbagekørsel til banegården og etapepladser. Pladser og gader var stille. I messer og soldaterhjem afventede man natten og ordren til afmarch. I de stille borde i hjørnerne perlede endnu engang champagnen – i denne time næsen som en døende mands sidste gisp. På den anden side løsner det hjertet. Tanker og ord strømmer ud, og med stolthed bliver nye forsæt givet.

Lukketid i etappen. Lysene bliver slukket. Endnu ingen ordre. Lyden af støvler slår gennem de mennesketomme gader. Altså endnu en nat!

Natten bliver kort. Kl. 0530 indløber brigadeføringen for den næste dag, den første i september:

1. Kampgruppe Schmidt (II. og III./266, II. R.F.A. 66) når og stiller sig klar på østsiden af højderne øst for vejen Pinon – Vaudesson ...
2. Til transport står der hver Inf.Regt. 15 lastbiler til disposition som følger: før 266 i forstad Semilly Lastbilerne skal gøre tre ture. Fremkørsel hver gang til Chavignon. Elementer, hvortil der ikke er plads, skal nå samlerummene til fods.

Regimentets påtegning:

ad 2) Samtlige 15 lastbiler står til disposition til transport af tropper: kl. 0600 II. Bataillon, kl. 0700 III. Bataillon, kl. 0745 Regimentsstab, M.W. Kompanie og resten af II. og III. Bataillon ... Ankomst til samlerummet skal øjeblikkeligt meldes af adjudanter til regimentets kommandostation i vejkrødet 2 km øst Pinon (le Point du Jour) på vejen Pinon – Chavignon.

Stor travlhed fanger de vækkede. En kraftig vind smyger sig om dem, der på raslende lastbiler eller til fods endnu engang er på vej mod fronten. Af og til falder en let regn og fugter de bukkede hoveder. Over Aisne-kanalen, gennem ruinerne af Chavignon ad den snorlige kolonnevej til Pinon! Vejret klarer op og solen bryder igennem som bataljonerne ved middagstid når det befalede beredskabsrum på skråningerne syd for vejen og indretter sig i bivuak mellem frontenhedernes bageste elementer. Indgrebsdivision under Gruppe Staabs! Det vil sige i morgen eller i overmorgen kampdivision. Selvom der stadig er 10 kilometer til den nye Soissons-front, men i går havde der været længere. Franskmændene var brudt gennem linjen ved Juvigny. Hans langtrækkende ild søgte at ramme forsvarets navlestreng og fik kolonnerne til at sætte i galop ved Point du Jour. Ankerpunktet i retning Laffaux måtte fastholdes; hele fronten stod og faldt med dette.

En cyklist bringer en ny befaling. Frem? – Nej, endnu ikke. Brigaden sender blot en situationsrapport:

1. Vores forreste linje forløber for tiden sukkerfabrik stik nord Terny (fabrik besat af fjenden) – vejgaffel 2 km syd Leury, vest kant Crouy – syd kant Bucy – videre langs feltbanen til Condé ...

...

3. Regimenterne uden disse (de efterfølgende) Batl. og uden Pi. Komp., med underlagt Art. Afdeling danner hver en selvstændig kampgruppe under kommando af regts.Kdeurs, såvel under angreb som under forsvar ...

...

6. Friholdelsen af en vejbane skal overalt, især i bebyggelser, vejkrøds eller ved indsnævring, hensynsløs overholdes.

Regimentets påtegning: Bataljoner, afdeling og M.W.-Komp. holder sig alarmberedt. Sikringsled skal sendes frem til punkter, hvorfra der er god indsigt i fortærrænet (meldes med skitse).

Efter sin korte vagt bed 24. Res.Div. langs Vesle, nåede også I. Bataillon med lastbil frem til beredskabsrummet, sidder af under artilleribeskydning og måtte med de andre bataljoner i begrænsede dækninger holde ud og vente på nye ordre. Men den eneste – uskrevne – ordre var: hold ud, afvent at nødens stund oprinder. Dagen slutter; den begyndte tidlig og med solnedgang indfandt trætheden sig. Under hullede, rustne bølgeblikbuer døde skrivemaskinen, døde som hele regimentet under blik, bjælker og teltbaner – denne døsen mellem søvn og vågen tilstand, den hvileløse ro, døsen før slaget. Da der heller ikke denne aften indløber nye befalinger, overvældes de trætte endnu engang af søvnen.

En velgørende søvn til langt ind i morgenen. Ved middagstid denne 2. september springer ordremodtagerne mellem hinanden ved Point du Jour:

1. Fjenden er brudt ind i stillingen i linjen Leuilly – Terny.

2. Divisionen trækkes længere frem og forbliver i hærreserve.

3. Der indrettes beredskabsrum: I.R.R. 34 i omegn Laffaux, R.I.R. i område Nanteuil, R.I.R. i område sydvest og syd Pinon (hidtidige beredskabsrum R.I.R. 34).

Mens bagagen blev sendt tilbage til Urcel, fortsatte bataljonerne ad de glatte skråninger og opkørte veje, og nåede først på aftenen det nye beredskabsområde: I. Bataillon i skovstykket lige syd for le Grand Vivier, II. i skovstykket ved vejknækket 1½ kilometer sydvest for Pinon og III. til venstre herfor. Artilleriet placerede sig i den nordlige udkant af Allemant med minekasterne til venstre. Regimentsstaben indrettede sig langs vejen mellem Pinon og Vaudesson i skovstykket 1 kilometer sydøst for Pinon. Selvom det fjendtlige artilleri ikke havde fundet regimentet, men en kampeskadrille kom som rovfugle over bakkerne, og inden nogen kunne nå at reagere, faldt hundrede af små kædebomber i de udfoldende kolonner. Alle faldt ned på jorden, og det var et under, at ingen blev alvorligt ramt. Endnu engang blev folk forstærket i taknemmelighed over det skænkede liv. Det ville også have været for billigt gik galgenhumoren på de nye bivuakpladser efter den overståede fare. Og så var det ikke så meget mere, man kunne bekymre sig over. Nu jagede den ene befaling efter den anden. Kl. 1730 ringede Brigaden: »Marchklar kl. 1945«.

1. Fjenden har nået højderne sydvest for Tincelle (2½ km sydvest Tincelle), andre fjendtlige elementer højderne lige øst for Leuilly.

2. 3. Garde-Rgt z.F. i modangreb fra Vauxaillon mod højder øst Leully.
3. 80. R.I.R. (uden kampgruppe Hohnhorst) angriber fjenden ved Tincelle.
4. Kampgruppe Schönermarck – Major v. Schönermarck fører Regt. 34 – gennemfører øjeblikkeligt modstød fra Laffaux med højre fløj i retning Fontaine St. Remy.
5. Kampgruppe Schmidts stiller sig klar til disposition for mig ved banelinjen Vauxaillon – Margival, venstre fløj på højplateauet nordvest Laffaux ...

Allerede et kvarter senere lød det: forrige befaling forældet; opgav forbindelse fremad!

På denne ordre var regimentets stedfortrædende ordonnansofficer steget til hest og var redet frem i det synkende dagslys for at søge forbindelse til 5. Landwehr-Brigade. Vejen mellem Pinon til Laffaux var et helvede. Det er som alle erindringer om dette fortrolige navn i aften myldrer frem. I galop passerede han i den indkommende artilleriild gennem Allemant-slugten. Kort før ruinerne af denne by kastede nedslag af en 20-cm granat ham af stignøjlerne. Den trofaste Bella prusted og for som en vind op ad bakken. I hulvejen brændte der lys. Det var en ammunitionskolonne, der kogte deres suppe. Han stillede sin hest fra sig og fortsatte til fods. På omfartsveje af rundholter bliver han klemt af kolonner. Tværs gennem terrænet støder han ind i pigtråd og stilling-anlæg, og når så endeligt med sønderrevne vikkeligamacher frem til Laffaux, hvor han spørger sig frem i mørket fra en kalk hule til den anden. Endeligt finder han staben og erfarer – at hans opgave i mellemtiden er løst: 80. R.D. afløser. Han er prævist kommet tids nok til endnu engang som fører at drage med frem.

Det er midnat og bogstaveligt kulsort nat som bataljonerne slutter sig til kolonnenetrafikken. Hvad øjet ikke kan se, må mund og øre forsøge at finde. Holde kontakt! Holde kontakt! Råb overdøver kliren af udrustning og knagen fra vogne, overdøver larmen fra fronten og uroen i hjerterne. Af og til sender en lyskugle sit blege lys over kolonnen inden den igen synker mod jorden. Hvad var retningspunktet! Videre herimod, som med lukkede øjne. Stop! Stop – stop! lyder skrigene flerstemmigt. En M.G. vogn er kørt fast; trækstangen på den næste har allerede ramt den. Konstater skaden, for orden på forvirringen og så videre! Ikke længere kontakt, en ny kolonne er brudt ind i mellem. Altså i guds navn lige frem, følg med strømmen af de øvrige. Hvordan var det nu, det havde stået i befalingen: drej til højre ad vejen nord for Laffaux! Hvem vil kunne finde den i dette mørke? – Så melder de gode forbindelsesfolk: »266 herover!« Sømbeslåede støvler og hestesko snubler hen over vejen af rundholter. En tid går det godt. Så lyder »anden vej mod vest!«. Infanteristerne vader i vand, der når op til knæene, river benene på pigtråd, men kommer igennem. Anderledes går det vognene. Skytter fatter hjulegerne. Hestene trækker ikke mere. Spænde af, rokerer rundt, fire heste spændes for. Alle skubber på. Så kommer det næste køretøj. Sveden løber og man bemærker dårligt, af horisonten også her kaster sine flammer over markerne. Som Leutnant Paridom-Möller endeligt igen for sine køretøjer samlet på fast vej, finder han ved bakken ved Allemant en gammel bekendt: M.G.-vognen fra 2. Kompagni hænger uhjælpeligt med alle fire hjul i vejgrøften i det grånende mørke. »Vi glædede os over, at det ikke var en af mine«. Det er den sunde egoisme under natlig afløsning: alle er deres egen lykkes smed! Lykkelig, hvis man selv redder skinnet og når helskinnet frem til det beordrede sted.

Men endnu var det ikke blevet næste dag. Indgangen til Laffaux lå under fjendens spærreild. Ammunitionskolonnerne sprang frem og tilbage med livet som indsats. Vejen fri, eller - ! Mellem herreløse heste, sønderskudte vogne, lettere sårede, ambulancer og feltkøkkener brød kompagnierne ind i landsbyen og søgte i kridthulerne igen at finde sammen. Det er kun den enkelte underføres pligtfølelse, ja hver eneste mands, at det bringer det så vidt, at den fuldstændigt opløste regiment denne frygtelige nat igen finder nogenlunde sammen i stenhulerne ved Lafaux.

Vejviserne var ikke dukket op. Begge de i mange vanskelige stunder bekræftede kampordnansere ved II. Bataillon, Diener og Selow, kan ikke længere give besked; de ligger med ødelagte ben i et krater et eller andet sted. Lettet modtog staben meldinger fra bataljonerne. Alle var endnu ikke tilgået, da en åndeløs befalingsmodtager sprang ind i hulen, og en halv time senere vidste også kompagniførerne:

1. Den nuværende forreste linje af Kavallerie-Schützen-Division opgives.
2. Divisionen indretter en optagestilling. Der indsættes: højre R.I.R. 264, venstre R.I.R. 266.
3. Fordeling af regiment som følger: Højre II. Batl., højre grænse jernbane – venstre grænse stenbrud inklusiv. Tilstødende I. Bataillon. Tilslutning til højre ved Perrieres Ferme til Regiment 253. III. Bataillon som reservebataljon bag. Kraftfordeling af to forreste bataljoner: To kompagnier i forreste, et kompagni som reserve bagved. Den forreste mundtligt bestemte linje er hovedmodstandslinje. Stærke posteringer skal lægges frem foran denne. H.M.L. skal ubetinget fastholdes. Indsættelse af M.G.Kompagnier i afsnit bagud som mundtligt aftalt. Bataljonerne afmarcherer straks efter deres ankomst og besætter deres stillinger.
4. Minenwerfer-Kompanie opstiller tre lette minekastere ved I. Bataillon og to lette minekastere ved II. Bataillon.
5. Regimentskommandostation ved vejen Laffaux – Margival. Hertil meldes med ordremodtagere om afsluttet opstilling, fordeling af kræfter og kommandostationers placering.

Forsvarsslag.

Den nye morgen vågnede med en uhyggelig stilhed. Det drejede sig om at udnytte pausen. Altså fremad på de dødrætte ben. Som den sidste starter II. Bataillon samlet marchen kl. 0600 uden stedkendte vejvisere. Situationen langs linjen var lige så mørk som den sidste nat. Forbi vejkrydset ved Laffaux, forbi grave med tapre soldater, til dalen ad serpentine, op ad skråningen ad skovkransede veje og til sidst mod vest til banen! Den lige vej er den bedste. Men den er tornefuld. Granater havde knust svellerne, ødelagte skinner strittede i vejret. Med besvær kæmper mand efter mand sig fremefter. Og nu var stilheden forbi.

På den anden side blev der trukket i aftrækslinerne. Endnu kunne rørene ikke være nået at blive kolde. Skud efter skud faldt til højre, til venstre, bag og på banedæmningen. Med erfaringen som gamle frontkæmpere, arbejdede folkene sig fremad, og ingen tilfældig træffer kostede tidlige ofre. Ved den ødelagte baneoverføring ved Buillery-le Pont oprettede bataljonsstaben sin kommandostation. 6. og 7. Kompanie rykkede lige syd for banen videre frem, besatte linjen langs hulvejen syd for Braye, dannede en halvkreds om stenbruddet indtil vest skråningen på en udløber af højderyggen i retning af fjenden. 8. bliver beredskabskompagni i nærheden af K.T.K.; 2. M.G.Komp. indsatte fem delinger placeret i dybden til sikring af banelinjen og venstre flanke, og som panserværn. Til venstre lå I. Bataillon allerede i optagestillingen, ikke et øjeblik for tidligt. Kavaleriets skytter var allerede kl. 4 gået tilbage, og kun en bagtrop under Hauptmann Lüer på tre infanteri- og et M.G.Kompagni fra G.Kav.schützen-Kdo 28 var blevet tilbage som skærm.

Kl. 0830 besatte den opfølgende fjende skoven øst for vejen Soissons – Terny – Sory. De få, der ikke havde ansvar, sank i en blytung søvn. Alle var misundelige på III. Batl., der som regimentsreserve gik til ro i en sænkning sydpå for Margival.

I sin erindringer skriver Ludendorff:

9. Armee havde i mellemtiden måttet gennemleve hårde kampe, der på enkelte dage udviklede sig til meget omfattende slag. Takket være den aldrig svigtende indsats fra General v. Garlowitz og hans Stabschef, Oberstleutnant Faupel og taperheden hos flere divisioner, fastholdt armeen i sin væsentlighed dens stillinger. 1. Garde-Inf.Div. roligt og sikkert ført af Prins Eitel Friedrich og den velprøvede Garde-Kavallerie-Schützen-Division kendte ikke til skræk for kampvogne, de kæmpede fremragende.

Deres pladser overtog 80. Res.Div. og klarede overleveringen strålende. Den ved imidlertid ikke, at den fra nu af næsten uafbrudt ville være i kamp til en bitre ende. Det var imidlertid, som om dens kræfter steg i takt med, at den tyske sag svækkedes. Ud fra et strategisk synspunkt, var der om denne tid ikke mere at fortælle. Den øverste hærledelse var lammet trods sine fremragende planer. Den havde ikke flere brikker at sætte ind i skakspillet. Alle kæmpede i en indviklet kamp, og ansvaret vandrede ned til underfører og den enkelte mand. De bar den tyske ære videre og fuldbrogede i disse sidste uger præstationer, der ligger fuldt på højde med de tidligere års.

II. Bataillon havde næppe nået at få kontakt til I. før fjenden med større styrker rykkede frem på højderne foran stillingen. De sovende alarmeredes. Geværild startede; vagtsomme maskingeværer drev opklaringen tilbage og nedkæmpede alt for vovemodige patruljer. Så forsøgte fjenden sig med en anden taktik. Med stødtropper forsøgte den at arbejde sig frem til stenbruddet i 7. Kompanie område. Han indså formentlig, at hele linjen her stod og faldt med beherskelse af stenbruddet og de omliggende højder. Ved middagstid sendte Hauptmann Seip en deling og et tungt maskingevær frem til 7. Komp. Endnu var den fjendtlige artilleriild over de forreste stillinger sparsom, men det varede ikke længe før denne var erkendt og meldinger herom sendt tilbage. Som solen begyndte at dale, øgede artilleriilden. På banelinjen splintredes skinnerne. I hulvejen ved 7. Komp. falder ilden og også staben ved 8. Komp. måtte igennem en vanskelig periode, hvorunder Leutnant Dittmann blev såret. Klokkeren var formentlig omkring 17 da fjenden langt en trommeild af spræng- og gasgranater over hele stillingen. En stinkende tåge hindrede udsynet. Lyskugler anrøbe om hjælp fra artilleriet. Maskingeværilden blussede op som fjenden trak deres jerntæppe fremad. Foran 7. Kompanie dukkede mørke skygger op af disen. Maskingeværerne hamrede, de sårede skreg! Tyngden lå på højre fløj af I. Bataillon. I det dækningsløse terræn veg 3. Kompanie til siden og ramte så sammen med 2. Kompanie den indtrængende fjende i flanken. I en morderisk kamp blev han igen kastet ud. Mange døde viste sporet efter hans tilbagetrækning. Tre fanger stammer fra Regiment 162. Det planlagte opfølgende fremstød med seks kompagnier fra Perriere Ferme, bliver ikke til noget. Maskingeværer fra det til venstre tilstødende Regiment 253 lægger en spærring af ild foran den erkendte opmarch. Derimod lykkes det ham i aftensrumringen at trænge højre fløj af 76. Res.Div. tilbage, og derved ubemærket omringe en fremskudt sikringsdeling fra 1. Kompanie. Leutnant Niels Jürgensen havde måtte have opmærksomheden rettet fremefter. Den voldsomme trommeild havde reduceret hans styrke til 10 mand. Kl. 1630 havde de haft besøg af regimentskommandøren; to timer senere rykkede franskmændene frem. Den lille skarer

skød deres sidste ammunition, mens Leutnant Jürgensen brugte hele den kulørte beholdning af lyspatroner. Artilleriet reagerede ikke. Tilsyneladende gik det også lige. Foran var der ikke mere der rørte sig. Så fløjtede pludseligt skud på 400 meters afstand bagfra. Omringet. Det lykkedes tre at slå sig igennem, resten blev, tildele såret, taget til fange. Fjenden forsøgte at trænge yderligere frem langs vejen, men foran Perriere Ferme blev han liggende i maskingeværild. Natten tilhørte de totalt udmattede og de døde. Regimentet måtte beklage 12 faldne og 79 sårede. De fjendtlige tab var uforholdsvis meget større.

I den kulsorte nat tilbagelagde Gefreiter Dabbert for anden gang turen gennem hulvejen tilbage til III. Bataillon for at skaffe erstatning for det materiel, der var blevet tilbage på den fastkørte M.G.-vogn fra sit 2. Kompanie. 13 af hans 20 tapre ledsagere blev tilbage langs vejen; de sidste meldte sig den 4. september ved middagstid stolt med tre lette maskingeværer fra 9. og 11. Kompanie tilbage til Hauptmann Lüer. De kom på rette tid.

Som morgenen gryede var 76. Res.Div. faldet tilbage til artilleribeskyttelseslinjen, og venstre fløj af 1. Komp. tilstødende bøjet 500 meter tilbage. Til langt ind i dagen havde fjenden slikt sine sår; så begyndte han igen at sende den i mellemtiden fremkørte ammunition ind over de tyske stillinger. Endnu engang blev klokken efterhånden 17. Tung artilleri blandede sig som paukeslag ind i trommeilden. En time senere er hele fronten under røg og støv involveret i hårdnakkede infanterikampe. Fjenden er foran I. Bataillon blevet mere forsigtig. Han forsøgte fra Perriere Ferme med flankerende maskingeværild at lamme 3. Komp., hvis fremskudte posteringer viger tilbage. Efter at være bremset af M.G.-ild, kastede 2. og 3. ham tilbage i et fælles, samlet frontalt angreb og nedkæmpede en fransk stilling, bemanded med omkring 20 mand, med håndgranater. Det fik de sidste af fjenden til at give sig. Hundrede af blågrå frakker kunne tæller af bataljonen foran og i dens stilling.

Kampen fortsatte natten igennem. 7. Komp. kunne ved hjælp af M.G.-ild holde modstanderen fra livet. Hos 6. Komp. stunder det til, som fjenden til højre trængte igennem 264'ernes tynde linje, svingede sydpå langs jernbanen og pludseligt dukkede op i ryg og flanke. For at undgå omringelse veg 6. Kompanie en smule ud mod nord, besatte med tilslutning til 7. Kompanie den stejle skråning ved stenbruddet og lod modstanderen trænge ind i hulvejen. Da hans skyttelinje her nødvendigvis måtte formere kolonne, blev den mødt af krydsild fra alle disponible maskingeværer fra 6. og 7. Komp. Da 6. Komp. igen kunne indtage dens gamle stilling, lå 200 døde franskmænd bag dem på skråningen og bunden af hulvejen og umiddelbart foran stillingen.

Bekymret afventer kommandøren nyheder fra fronten. Samme formiddag havde en divisionsbefaling varslet en snarlig tilbagetrækning til Allemant-linjen. Som kampene hen under aften begyndte at flove af, blev tidspunktet for rømningen befalet til den kommende nat. Ville kompagnierne overhovedet være i stand til at falde tilbage? I den død stille aften løb befalinger og meldinger frem og tilbage; fra de fuldstændigt fastholdte skyttegrave kom sejrige meldinger tilbage, mens kompagniførerne lettet kunne læse ordren til tilbagetrækning. Ganske vist ville de betyde endnu en søvnløs nat for officerer og mandskab, der dårligt kunne holde sig på benene. Imidlertid var det bedre end endnu en sådan dags forsvarskampe. Fjenden havde erkendt modstanden, og ville skyde stillingen sønder og sammen inden de forsøgte sig på ny. Kl. 22 ankom ordremodtagerne til K.T.K. og møder også her de sidste bekymringer: allerede en halv time senere skal bataljonerne gå tilbage.

Tilbagegang? Hvorfor? Den overordnede betydning for hele frontens skæbne er ikke indlysende for opfyldelsen af eget lille ansvar. Af O.H.L. bliver der krævet bitre forholdsregler. I midten havde 2. Armee ikke kunnet holde den sidst i august indrettede linje øst for Bapaume – foran Peronne – Somme – foran Ham – bakkerne nordøst for Noyon. Ydermere havde Marskal Haig den 26. august udvidet sit angreb i nord frem til Scarpe, og havde den 2. september med kampvogne løbet hindringer og grave over ende. 17. Armee måtte endnu engang søge til en tilbagetrækning af fronten. Og nu kunne Ludendorff ikke længere modsætte sig den bevægelse, Kronprinsen havde gjort sig til talsmand for. Forholdene ved 2. Armee krævede en forlægning af dens divisioner, sammen med 18. Armee, til Siegfried-stillingen. 9. Armee måtte følge efter, og også højre fløj af 7. Armee måtte frigøre sig fra Vesle. Det var hårde beslutninger! Udsigten til gunstigere forsvarsbetingelser gennem en forkortelse af fronten og uberørt terræn, kunne kun delvist kompensere for de nye rømninger.

Mens samtidig 4. og 6. Armee i nord rømmede Lys-buen under opgivelse af Kimmel bjerget, rykkede Heeresgruppe Boehn med tilslutning til Rupprechts armeer tilbage i Siegfried-stillingen og de tilgrænsende bagved liggende stillinger af Kronprinsen. Forskydningen var organiseret til mindste detalje. Divisionen befalede:

1. Natten fra 4. til 5. 9. går Korps Staabs tilbage til Allemant-Riegel stillingen. Samtidig går Korps Hofmann tilbage til Brancourt stillingen og Korps Petersdorff formentlig 4. 9 tilbage bag Aisne.
2. Ikke øjnefaldende ødelæggelser for at forhindre fjendens opfølgning, skal øjeblikkeligt påbegyndes eller forberedes, i det omfang den korte tid på nogen måde muliggør dette. I sær skal hindringer for kampvogne i vides muligt omfang etableres. Hovedsageligt skal ubetinget det enkelte kampmateriel og ammunition bjærges.

Præcise tilføjelser fulgte: som indgrebsenhed stod G.Kav.Schützen-Div. klar i Allemant-riegel stillingen. 223. Inf.Div. skulle samle sig i det bageste korpsområde til disposition for armeen. Regt. 34 blev korpsreserve og rykkede kl. 21 til et beredskabsområde ved Vaurains Ferme.

Artilleriets hovedstyrke påbegynder stillingsskifte den 4.9. ved mørkets frembrud. Enkelte godt forspændte våben skal til afledning af modstanderen efterlades i de nuværende ildstillinger vest for Allemant-Riegel. Om tilbagetrækning af infanteriets hovedstyrke befales senere. Også for denne skal 80. Res.Inf.Div. præcist fastlægge tilbagegangsaksler indenfor eget afsnit. Skæring af marchaksler skal under enhver form undgås. Mindre posteringer forbliver i føling med fjenden for at dække frigørelsen. Den falder først ved stærkere pres tilbage. Egnede terrænpunkter, hvor en eftersættende fjende kan opholdes, skal besættes, eksempelvis Le Pont Rouge. Fører for bagtrop: Major Schmidts. Bagtroppens styrke: en bataljon med talrige M.G. og enkelte godt forspændte pjecer . . . Som rettepunkt for marchen om natten opstiller division i midten af afsnittet en lodret lysende lyskaster. Der gøres specielt opmærksom på forbindelsen til naboenheder.

Kl. 0300 den 4. september kom der signal fra Generalkommandoet:

Kampen skal den 4.9. føres på en måde, så modstød, for så vidt de ikke er absolut nødvendige, undgås. Ved mindre indbrud skal der i første omgang kun ske afspærring.

Major Schmidt udsendte følgende befaling til bagtroppen:

1. Forskydningen finder forventet således sted: Kl. 2230 afmarch af infanteriets hovedstyrke til den nye stilling. Kl. 2400 afmarch af bagtrop til den omtrentte linje Leuvilly – Bregny – Højder sydøst Chivres. Kl. 0300 efter indtil dette tidspunkt at have foregivet kamplarm, afmarch af posteringer tilbage til bagtroppen. Bagtroppen fastholder længst mulig føling med fjenden og går kæmpende og trængt tilbage ... Bagtrop Schmidts: III./266 inklusiv M.G.Kompanie.
2. R.F.A.R. 60 indtager følgende stillinger: et batteri bakker øst Montgarin Ferme til vejbuken nord for Margival. Et batteri på højder syd Margival på begge sider Schaff dalen til vejen Le Pont Rouge – Bascule. Et batteri fra højden 500 meter nordøst le Pont Rouge langs markvejen til Vregny indtil Højde 324.
3. Forsvar af dette afsnit skal ske i de enkelte stillinger. De lette M.G. skal indsættes på en måde, så den enhedsvis tilbagetrækning af de enkelte kampgrupper kan se under deres støtteild. Et våben placeres på højde med den nuværende regimentskommandostation og et i sænkningen nordvest for Vaupeny. Erkendte fjendtlige bevægelser i forterrænet skal lægges under ild. Tidspunkt for frigørelse dikteres af fjenden. Det er alle føreres pligt at holde, så længe som muligt, at foregøgle fjenden en større styrke og at bibringe ham tab. De ydre kompagnier skal i særlig grad være opmærksom på at holde forbindelsen til naboenheder.
4. Oberleutnant Lorensen placerer kl. 2100 sin kommandostation i hulvejen 800 meter sydøst for den nuværende regimentskommandostation. Herfra skal er oprettes blinksignalforbindelse til regimentsstaben, er på dette tidspunkt befinder sig på højden øst for la Quincy Chateau (1½ km syd for Nanteuil).

Tilbagetrækning – tilbagetrækning efter urokkeligt forsvar! Det er som en belønning, men alligevel giver det ingen glæde. Kun visheden om, at man stadig føres overlegent, fører til beslutsomhed. Som kampkompagniernes hovedstyrke imidlertid gik bagud, viste de smertende lemmer og brændende øjne, at disse dage ikke sporløst var gået hen over dem.

Endnu engang betød den ravnsorte nat, at forbindelser blev mistet, og overlod den enkelte til sig selv, til sine trætte ben og sine trætte tanker. En mørk nat er uendelig dejlig for dem, der langt fra fronten søger søvnen, men for en kæmpende hær var den fyldt med forhindringer og usikkerhed.

Kl. 2130. Med lave råb, puf, kaprende udrustning voksede den bagudgående bevægelse. Som et tusindben følte den sig frem, men snart ikke i enhed og sammenhæng. Tusindbenet er blind denne nat, og hver af dens tusind ben selvstændig. den løste sig op, sønderrev kroppen og følge sig hver for sig frem gennem terrænet.

»Kampbataljonerne marcherede tilbage«, hedder det nøgternt i regimentets dagbog, men alligevel ligger der en verden af overvindelser bag de farveløse ord. I et tilbageblik skriver Leutnant Paridom-Möller:

Det var den mest uforglemmelig nat, jeg oplevede under krigen. Hvad hjælp det, at man med øjnene kikkede sig omkring; man kunne jo ikke engang se sig selv, og slet ikke de andre. Man kravlede på alle fire gennem grave, kom op på fødderne på vejen, for igen at vakle videre gennem hegn og hæk, for igen at styrte i kratere, støde på et træ eller en væg. Og når man så havde pustet ud efter at have bragt nogle få hundrede meget bag sig, gik det igen som man af fangarme blev trukket tilbage i det uendelige mørke. Der bliver råbt: »Langsom! Forbindelse brudt!«. Fristelsen till at lægge sig et eller andet sted, og her afvente morgenen, var stor uanset konsekvens. Men alligevel fortsatte folkene. På vejen mellem le Pont Rouge og Laffaux stred to frivillige fra 1. M.G.-Komp. med de sidste sårede fra deres kompagni. Fjenden skulle ikke have den glæde.

Fjenden! Ganske vist sørgede hans fodtropper over deres døde og sover før den kommende dag, men artilleristerne har natarbejde. Tunge kalibre hjem søger veje og fortrænger hele tiden de marcherede ud i det øde kraterlandskab. Stop forlænger torturen. Langsomt bliver markerne overvundet selvom de ødelagte skove og halvt nedrevne lejre forsinker yderligere. Ruinerne af Vaupeny nås og med de sidste kræfter bliver kroppe og udrustning slæbt op ad bakken. Det første forsigtige lys viste sig mod øst, men i skoven var der stadig nat.

Denne nat er imidlertid ikke længere en opgave, men en opfyldelse. Forkommandoer dukker op som reddende land for de skibbrudne. Allemant-stillingen! Efter otte timers snublen og vaklen over stok og sten. Gud ske lov! Nok en hurtig orientering: hvorfra kommer fjenden – geværer i den retning! Så falder alle, der ikke går eller står på post, i en dødlignende søvn. Som der så småt bliver lyst, sover I. og II. Bataillon i optagestillingen og lægger deres liv i hænderne på den trofaste vagtsomhed hos III. Bataillon.

I dag mig, i morgen dig. Arbejdsstilling! Den skønneste kammeratlige følelse hos en kriger: du er ikke alene, du springer i brechen når jeg bliver ramt. På dette skæbnsvangre tidspunkt i den tyske eksistens, kan der ikke længere forventes større afløsning. Fuldstændig ro havde den tyske kriger i dette sidste efterår kun i graven. Men internt i egen enhed kunne han stadig lægge nød og problemer på skuldrene af en af de andre. Og som sikringsposterne fra I. og II. Bataillon den 5. september kl. 3 om morgenen trak sig tilbage, var det signalet til, at III. Bataillon tog kampen op.

Oberleutnant Lornsen havde opdelt sine kompagnier i modstandspunkter, uden at han derigennem kunne dække hele den 6 kilometer brede divisionssektor. På det tidspunkt, 264 og 266 frigjorde sig, lå til højre 12. Komp. med to delinger på højden nord og en deling på højde sydøst for Margival med skudretning på den snoede vej og jernbanelinjen. 11. Komp. bevogtede skråningen på plateauet øst for Schaff-dalen og lænede venstre fløj mod le Pont Rouge på den store vej. 9. Komp. var placeret ved hulvejen mod Vauveny og frem mod Punkt 324. Den lange, nøgne højderyg mod Laffaux, der markeredes af rækken af poppeltræer, og ved Bascule-Ferme slutter i det store stjernevejkryds ved Laffaux, var dækket af 3. M.G.-Komp., der frem til slutten vest for Vauveny var indsat delingsvis med ni geværer. Man havde tid til at indrette sig og hvile en smule. Fra kl. 0300 var rækken af modstandspunkter imidlertid forreste linje, og betød påpasselighed.

Fjenden opdagede først ved daggry, at man havde bedraget dem, men trængte desto mere improviseret frem. Kl. 0745 viste de første skikkelser sig på højderne ved Clamecy. Lagt under ild fra begge bagtroppens ledsagekanoner, forsvandt de halv over hoved fremad og ned i den skovbevoksede slugt ved Vuillery. Som de på den modsatte side begyndte at kravle op ad skråningen og kom til syne på bakken vest for Margival, kom de øjeblikkelig under ild fra M.G. i 11. og 12. Komp.

Morgenen gik langsomt. Ved middagstid havde den endnu ikke kæmpende 9. Komp. ikke længere forbindelse til venstre. Fjenden undgik klogt den nøgne højderyg og sendte i stedet enheder til venstre gennem slugten. 9. Komp., der frygtede at blive omgæet, opgav stillingen på højderyggen og indrettede sig i stedet langs vejen Vauveny – La Quienzy Chateau. 11. og 12. Komp. fulgte bevægelsen. 12. Komp. spredte sig som et slør foran Laffaux, mens 11. spærrede vejen over højderyggen til Nanteauil øst og vest for åen. Kl. 16 overskred også fjenden højderyggen bag deres opklaringsfly. Endnu engang tvang 12. Komp. dem til at standse; så gik den enhedsvis tilbage mod øst og indrettede sin sidste modstand i fortærrænet til nabodivisionen.

En ny ordre sendte bagtroppen mod venstre. I løbet af natten skal 76. Res.Div. fra 7. Armee og I. Bataillon som venstre fløj af 80. Res.Div. og dermed hele 9. Armee, rømme Allemant-Riegel, der i en stor bue springer vinkelret frem fra den indrettede front. På direktiv fra Regiment skulle Oberleutnant Lornsen etablere forbindelse til 76. Res.Div. bagtrop på Condé højplateauet. Han sendte derfor 9. Komp., der kun bestod af tre trupper, frem langs å-linjen nord for la Quinzy Chateau. Det lykkedes den ikke at finde Regiment 252; denne syntes allerede at ligge længere tilbage. Med en åben venstre fløj tilbragte den en ængstelig nat på de befalede poster på samme måde som den fuldstændigt svævende 11. Komp. i midten.

I mellemtiden var I. Bataillon efter mørkefald endnu engang begyndt tilbagetrækningen på ømme ben, forladt Allemant-Riegel på højre fløj af 7. Armee, hvor 5. Inf.Div. besatte fortærrænet, og overtog som kampbataljon bag II. Bataillon i Jouy-Riegel, der ved Mennejean-Ferme gik ud fra Allemant-Riegel. 1. Komp. overtog højre og 2. venstre afsnit, mens 3. som stødreserve var placeret 100 meter øst for Mennejean Ferme. Det var med blandede følelser at II. Bataillon lå i fortærrænet. Det samlede 8. Komp. sikrede Nanteuil, halvdelen af 7. var trukket frem til Boulloy, men den anden halvdel som en meget lille bataljonsreserve var lagt tilbage på højderyggen nordøst herfor. 6. Komp. forsvarede midten af bakkeudløberen øst for Boulloy og tilbragte her en rolig nat. Endnu holdt bagtroppen ud.

Siegfried-stillingen og dens tilslutningslinjer mod syd var besat, og tilbagetrækningen foreløbig afsluttet. I den entydige divisionsbefaling fra 5. september hed det:

Der kæmpes afgørende om Allemant- og Jouy-Riegel. Fjenden er med sine stærke angreb straks fortsat mod vores nye stillinger. Vore nye stillinger må under alle omstændigheder fastholdes, og hvor der sker indbrud, generobres gennem modstød eller modangreb ... I fortærrænet, der skal indrettes med flest mulige M.G.-stillinger, skal især de på kortet angivne terrænpunkter fastholdes længst muligt. Erfaringer fra tidligere kampe i dette terræn har vist, at særligt besiddelsen af Nanteuil og Bouuloy og bakkeudløberne nord og syd for disse lokaliteter har betydning for fastholdelsen af 80. Res.Div. front. Kun på den måde kan det forhindre, at fjenden anvender de tæt på hovedmodstandslinjen gående slugte til en skjult fremtrængen og klargøring af angrebstrøpper.

Fjenden forsøger langs vejen i det slugtrige terræn at drive os tilbage. ved højre nabo, 227. Inf.Div. var han allerede den 5. om aftenen trængt ind i fortærrænet. 80. Res.Div. befalede for tilsvarende sikringer:

De stejle skråninger nord, nordøst og øst for Nanteuil og Bouuloy nødvendiggør dog en koncentreret af M.G. 08 på disse glacisagtige skråninger for at forstærke artilleriets virkningsskydningen, da artilleriet har svært ved at dække de døde vinkler ved Nanteuil og Bouuloy

Det var en formanig til infanteriet om at klare sig med egne kræfter. Støttevåbnet rækkede ikke til at sikre det stærkt gennemskårne terræn. Kompagnerne var for længst skrumpet ind til delingsstørrelse, og alle der endnu var i stand til at løfte et gevær eller kaste en håndgranat blev forstyrret af nattens spøgelse, rystet af morgenfrosen eller blændet af dagens lys.

II. Bataillon i fortærrænet ville ønske at tiden gik i stå. Den frist, den havde fået for vågen og udhvilet at sætte sig i besiddelse af den nye stilling, var så kort, at der var umuligt af opnå den sikkerhed, et lokalkendskab giver omkring dets mindste styrke og svagheit. Lige så snart dagen gryede var det forbi med at kikke sig omkring – så tilhørte den fulde opmærksomhed igen fjenden, da III. Bataillon nu trak sig tilbage. Bagtroppen hører til natten. Når den gryende dag lagde bakkerne nøgne og løftede sløret fra gader og veje, blev den bundet på plads og gjort bevægelses- og forsvarsløs. Bagtroppskampe kræver meget vanskelige taktiske beslutninger; en præcis fornemmelse af det øjeblik, der ikke igen vil dukke op, hvor succes og fiasko balancerer – det tidspunkt, hvor overraskelsen af fjenden er udnyttet, og yderligere tøven i blot nogle få minutter kan blive skæbnesvanger.

Og med daggryet den 6. september var dette øjeblik kommet. Modstanderen ved, hvor den kan forvente de svage posteringer, og hvad han ikke ved, gætte han rigtig. Efter en artilleriforbereidelse iværksatte han kl. 0600 fra syd og sydvest et angreb på den åbne flanke af 9. Kompanie. Under heftigt forsvar veg den tilbage mod nordøst bag fortærræn bataljonen, og på ordre fra Oberleutnant Lornsen trukket tilbage til bakkeudløberen nord for Nanteuil. Med frygt så Leutnant Heeck, hvordan venstre flanke på hans 11. Komp. derigennem blev revet op. Han trak sin postering tilbage fra vestsiden af åen og samlede kompagniet i ét modstandspunkt i engene. Omkring kl. 10 kom han under ild fra granater og miner. I buskads og rester af skyttegrave trak han sig igen mod sydvest, men alle steder hvor en stump uniform lod sig syne, fejede maskingevær og geværlid området rent. Fjenden forsøgte noget andet. Mens han lagde artilleriild over kompagniet, forsøgte han i en stor bue gennem det terræn, 9. Kompanie havde rømmet, at omringe 11. Kompanie. Kl. 1050 meldte Leutnant Heeck:

Fjenden beskød komp. stilling ved åen med miner og revolverkanon. Kort efter arbejdede en større styrke sig frem mod Komp. Da der til venstre i slugten allerede sad franskmænd, trak jeg kompagniet skridtvis kæmpende tilbage mod 8. Komp. I løbet af 10 minutter afgivet 1.000 skud M.G.

Det var han sidste melding. Da 11. Komp. ankom til forpostkompagniet i Nanteuil medbragte de deres døde fører. Han var blevet ramt af en minetræffer kort før, han havde løst sin sidste opgave.

Efter at have bibragt fjenden væsentlige tab under en dygtigt ført udvigende kamp, ankom også 12. Komp. ved stenhulen. På grund af den uklare taktiske situation lagde III. Bataillon sig som en spidskile mellem begge de to øvrige bataljoner i en optagestilling på højderne nord for Nanteuil. Nu lå II. Bataillon alene i fortærrænet, og eneansvaret for forsvaret af landsbyerne Nanteuil og Bouuloy hvilede tungt på dens fører.

Nanteuil og Bouuloy. Deres ruiner og de sumpede marker var blevet det fortærræn, der skulle beskytte den nye hovedmodstandslinje i Jouy-Riegel mod alt få hårde slag. Imidlertid havde II. Bataillon ikke de kræfter, der var nødvendige for at give den tilstrækkelig effekt. Hvem der fra højderyggen ved Mennejean Ferme kikkede mod dalen, sad i toppunktet i vinklen på den skovklædte højderyg, der strakte sig ned mod Aisne. Foran lå fortærrænet åben, som skjulte den ingen døde vinkler. Man skulle imidlertid ikke langt ned ad skråningen før Nanteuil fuldstændig forsvandt mellem træer. Hulveje sugede som ved magi angriber til sig fra alle sider. Gamle stillinger og løbegrave gik overalt igen mod fronten, ødelægger de sparsomme kræfter hos forsvaret og bliver om natten til et mareridt.

Omkring middagstid nærmede sig fjendtlige patruljer på op til 30-50 mand sig gentagende gange den vestlige udkant af Nanteuil. De blev under store tab slået tilbage af støttepunktbesætninger og 1. M.G.K. Gentagende anmodninger om artilleristøtte mod de stærkt besatte skovstykker vest for Nanteuil og de skyttegrave, der herfra strækker til byen, blev ubesvaret. Fortvivlet forsøgte 8. Komp. at etablere en ubrudt ildfront mod landsbyen. Grupperne skiftede hele tiden stillinger, men fandt atter døde vinkler og nye ikke blokerede skyttegrave. Fjenden kan ubemærket arbejde sig frem gennem løbegrave og hulveje. Kl. 14 stod han umiddelbart foran de svage posteringer klar til angreb. Efter en kraftig ildforberedelse trængte en styrke på 150-200 mand ind i Nanteuil. 8. Komp. kæmpede udsigtsløs mod den store overmagt. Maskingeværerne på bakkerne kan ikke hjælpe. Artilleriet, der formentlig stadig var under stillingsskifte, løsnede ikke et skud. Som vokset op af jorden dukkede stadig flere franskmænd op på begge flanker og i ryggen. I lav højde kredsede fly over byens ruiner. Leutnant Schröder besluttede sig til at kæmpe sig vej tilbage, men det lykkedes ikke alle at slippe igennem den fjendtlige spærreild tilbage til bakkerne. Som 8. Kompanie samledes ved deres bataljon, manglede kompagnifører. Han må være faldet. Fjenden angreb nu mod nord fra Nanteuil og fra vest mod Boulloy, hvor besætningen blev fordrevet og samlede sig ved 6. Kompanie. Med gevær i hånd ville Leutnant Meier bjerge de døde kammerater, men allerede efter få meter stødte han på franskmænd, der var trængt frem gennem en gammel løbegrav nordøst fra Nanteuil til bakken, og først blev standset af en koncentreret M.G.-ild. Halvvejs oppe ad skråningen afviste 11. Kompanie fjenden med M.G.-ild og geværgranater.

På gamle kort blev slugten fra Nanteuil til Mannejean-Ferme kaldt »Mausefalle« - musefælden. Hulvejen fører derop og gården på bakken virkede som et stykke ost. Men når musen er for stærk og fjederen i fælden for rusten og slap, vil den først smække i for sent. Det viser sig med forskrækkende tydelighed, da Oberleutnant Mikulski fra II. Bataillon som beordret af brigaden, forberedte et modangreb til sikring af Boulloy og Nanteuil. De sammenskrumpede kompagnier ville gå til grunde i musefælden. Fast besluttet afbrød han forberedelserne og meldte tilbage til regiment:

Jeg har på eget ansvar undladt at angribe. Grunde hertil:

1. Ordre hertil modtaget ved bataljonen kl. 1845, hvorfor klargøring af kompagnierne til angreb først var afsluttet kl. 1940.
2. Landsbyen Nanteuil er stærkt besat, art. lagde kun nogle få skud mod landsbyen, iværksatte allerede spærreild kl. 1920 (tilsyneladende forskellige klokkeslæt). Bataljonen anmoder om befaling til, hvornår angrebet skal gennemføres efter forudgående god artilleriforberedelse.

På dette tidspunkt var også et modstød fra III. Bataillon efter nogen indledende succes, mislykkedes på grund af fransk modstand, forstærket af talrige støttevåben. Men havde franskmændene håbet på, at de i den disede aftendæmring kunne overraske de udmattede, fik også de en blodig næse; officerer lå ved maskingeværerne, der i den synkende nat dækkede fortærrænet. Så blev der stille overalt. Kl. 2320 udsendte regimentet en befaling:

1. Modangreb med II./266 finder ikke længere sted.
2. Fortærræn-batl. skal efter ordre fra brigade straks indtage følgende stilling: 8. Komp., hidtil besætning i Nanteuil, på bakkeudløber nord for Nanteuil i nærheden af hulen med tilslutning til Regt. 264, front syd. Forbindelse til Regt. 264. 6. Komp. på bakkeudløber øst Boulloy i nuværende stillinger. 7. Komp. i Allemant-Riegel nord denne bakkeudløber med front mod vest. Oblt. Mikulski, som straks forlægger sin kommandostation til 6. Komp., er personlig ansvarlig for, at disse stillinger fastholdes. Landsbyen Nanteuil skal kontinuerligt holdes under M.G.- og infanteriild. I denne beskydning skal I./266 bidrage. Art. har direktiv til ligeledes at lægge dette sted under forstyrrelsesild. M.G. og infanteri ammunition kan afhentes ved I./266 Mennejean Ferme. Indtagelse af befalede stillinger meldes til regiment gennem blinksignal.

Nanteuil og Boulloy var gået tabt. Fortærræn kompagnierne stillinger klamrede sig til skråningen og i den lune, tørre efterårsnat blev stærke posteringer skudt frem, mens resten forsøgte under deres beskyttelse i en kort søvn at glemme kommende bekymringer.

Det var en nat som dengang i marts sneen langs Bobr. Totalt udmattet efter dage og nætters uafbrudte kampe. Den 7. september gryede blygrå; langsomt lysnede det mod øst over de stive kroppe. Men fjenden var lysvågen. Via disede slugter, gamle løbegrave og døde vinkler arbejdede han sig frem mod de spredte poster, omringede dem, overraskede dem bagfra, arbejdede sig frem over de skovdækkede skråninger og trængte omkring kl. 6 ind i den nordlige del af bakkeudløberen øst for Boulloy. Overrasket og presset tilbage afspærrede 6. Komp. hurtigt mod nord, og hurtigt flyttede grupper fra 7. Komp. forhindrede, at fjenden vandt yderligere terræn. Efter en præcis vurdering af situationen blev alle disponible dele af 7. Komp. samlet og indsat i et modangreb fra øst, mens 6. fra syd skulle trænge frem. I begyndelsen skred angrebet godt frem, men som håndgranaterne slap op, kunne fjenden igen presse linjen tilbage. Endnu et forsøg mislykkedes ligeledes efter få resultater i den fjendtlige ild

med geværgranater. Heller ikke en deling under Offizierstellvertreter Boettger fra 3. Komp. kan ændre situationen, da eget artilleri faldt for kort. Efter at han var blevet såret, forstærkede hans folk den nye linje. Fjenden er i mandskab og støttevåben betydeligt stærkere end bataljonen. Ved middagstid befalede regimentet en indstilling af modangrebene, og indsætter på højderyggen sydøst for Vaurains Ferme den tildelt Scharfschützen-Abteilung I, da der om eftermiddagen måtte regnes med kraftige angreb.

Med udsigt til endnu et forsvarsslag læste regimentskommandøren med bekymring tabsmeldingerne og de konstant tilbagelagte blå linjer på hans kort. Der hersker evig nat i stenhulen ved Chavignon, hvortil staben om aftenen den 5. september er forlagt. Der er koldt, der er dårlig luft og på væggene løb dråber af vand, alligevel må han prise sig lykkelig for at kunne opholde sig her. Udenfor er den friske, solbestrålede luft kun tilgængelig under betydelig livsfare.

Hvem, der af officererne ved staben, søgte forbindelse med de forreste enheder eller i mellemterrænet alene ud fra et kort måtte fastlægge en artilleri-beskyttelsesstilling, blev ramt i hjertet af det trøstesløse billede af hovedvejen Chavignon – Laffaux, der ved la Malmaison skærer Chemin des Dames i en spids vinkel. Den snorlige landevej er kranset af knækkede og ødelagte poppeltræer som ris knipperne langs kørevejen i vadehavet. Oppustede hestekadaver med skyer af grønne fluer er dens kilometersten, af og til også uniformsstumper, en klump menneskeskæbne, fejet til side i vejgrøften af vognaksler og hjulkranse. Vejen fri for forsyninger! Vejkrydset ved Vaurains Ferme er modstykket til krydset ved Lafaux. Af gården er der ikke mere at se. Murene er med kridt og jord formaleet til en grå masse, der af den tunge artilleri hele tiden slynges ud på vejen. Her står også et sønderskudt feltkøkken med skorstenen som en kanonatrap vendt mod fjenden. Begge de døde heste ligger stadig i deres seletøj, mens kedlen er åbnet og tømt for sin tynde suppe til sidste dråbe.

Dette enlige feltkøkken ved det sønderskudte vejkryds ved Vaurains-Ferme var et billede på sulten i den tyske hær, der trodsede døden for at blive stillet – et symbol på den fysiske nød, der herskede i de sidste krigsmåneder. En fange, som den tapre Gefreiter Leiermann fra 8. Kompanie medbragte, en af de få forposter, der fra Nanteuil slog sig igennem tilbage, fortalte om 24 timers afløsningsinterval og om rødvin, chokolade og hvidt brød.

Også han var krigstræt, men i det mindste velnæret. Ved regimentsstaben spurgte man ham om moralen, svarede han *»toujours des attaques et contre-attaques – vous savez, monsieur!«* - som De ved, Hr. – hele tiden angreb og modangreb.

Vous savez – ja, hvad var der nyt! Vi vidste, at krigen længe ikke havde været det friske eventyr, ved, at nerterne også på den anden side er under angreb, men at der hos os allerede kræves umenneskelige kræfter at kæmpe videre til den bitre ende. Kræfter mod maskiner. I går blev 50 kampvogne set på vej mod Margival. Overfor dem syntes det skjulte panserværnsgevær trods dens ungdommelige skytte, ud som et pusterør, der kun skød med ærter. Artilleriobservationsposter skønner den daglige trafik på vejen Leury – Clamecy til 500 automobilkøretøjer; vore egne kolonner kører med fire- og tospand med udmagrede, syge heste. Foran Sancy står en fjendtlig langrørs kanon siden offensiven i maj. Der er ikke en eneste hest disponibel til at trække den væk. Med deres bajonetter skære soldaterne stykker af de massive hjul for at bruge dem som såler i de gennemhullede støvler. Kræfter mod maskiner! Dalene kræfter mod stigende maskiner! Alle bebyggelser og veje helt til Laon ligger under ild fra det overmægtige artilleri. Materielslaget slider på den sidste trods. På den anden side er mennesket trådt til side i forhold til materiel. Hos tyskerne er mennesket mere kostbar end nogen sinde. Her kan kun levende menneskekraft stadig kastes ind i striden. Muskler og nerver, hjerter og hjerne mod kampvogne og automobiler, bjerge af granater og eskadriller af fly – vil det være nok? Og hvor længe? Var dette et vendepunkt? – Fortsat at gøre sin pligt, det var alt –

Fjendens beskydning bliver mere målsikker. Som solen går ned stillede han sig pludseligt klar syd for Bouillois, men blev igen holdt nede med artilleri og flankerende M.G. ild. Endnu en nat var vundet. Rørene blev kolde. Kun af og til surrede en granat over skovene og landede i baglandet. I nogle sekunder et vagtsomt maskingevær til live, et par håndgranater detonerede – vuggesangen for de udmattede krigere i jordhuller og rester af skyttegrave ved Vaurains Ferme.

Den 8. september kom våd og grå, og med den fjenden. Telefonfolkene måtte konstant reparere de sønderskudte telefonlinjer og de lige så tapre signalfolk blinkede uophørligt bagud. Kabler bliver hakket i stykker og røg og tåge skjulte alle lyssignaler. Da eget artilleri endnu engang skød for kort, kunne fremspringet ved Vouillois ikke længere holdes; den falder efter tapper modstand fra 6. og 7. Komp. tilbage mod hovedmodstandslinjen, og efter at Leutnant Mielke blev såret, sluttede deres rester sig som forstærkning til 2. Kompanie. På ordre fra brigaden iværksatte 11. Komp. kl. 14 et modstød. Punktlig sætter kompagniet i værk efter en kort ildforberedelse, og trænge frem 100 meter over åbent terræn. Her rammer angreb imidlertid angreb. Franskmand, der afvist af 2. Kompanie, falder tilbage, rammer 11. Kompanie i ryggen. Spærreild river stormkompagniet fra hinanden, og

med den sårede Leutnant Kraushaar arbejder resterne sig tilbage til hovedmodstandslinjen. En time senere iværksætter franskmændene endnu engang deres angreb efter fornyet artilleriforbereelse. Allerede i løbet af formiddagen havde han arbejdet sig frem gennem løbegrave og placeret sig kort foran hovedmodstandslinjen. Samtidig med de sidste artillerilag står han i graven. Til højre bliver han af 1. Komp. igen jaget ned ad skråningen, men i skillelinjen til 2. Komp. lykkes det ham at sætte sig fast.

Tidspunktet var kommet til at indsætte de sidste reserver. Med begge dens sidste to kompagnier blev III. Bataillon beordret frem i hovedmodstandslinjen. Med staben forrest gik det i spring hen over det beskyttede terræn. 9. og 12. Komp. blev liggende i dalsænkningen ved markvejen mod sydvest. I K.T.K. dækningen ved I. Batl. traf de to kommandører hurtige beslutninger. Franskmændene var brudt ind syd for Mennejean Ferme. Altså modangreb. Og det måtte ske hurtigt! Sende ordonnans ville tage for lang tid. Leutnant Steffen tog selv afsted for at få samlet kompagniførerne. Modstanderen vejrede forstærkninger. Skud efter skud lander bag linjen. Leutnant Steffen søgte dækning i et granathul. Her faldt han over Leutnant Tams, fører for 12.! Men han er død. Hans ordonnans ved siden af ligger med et afrevet ben og skrider efter hjælp. Sveddrivende når de andre kompagnifører sammen med adjutanten frem til K.T.K. Som en sidste reserve blev 12. Komp. holdt tilbage. 9. og 11. skulle føre angrebet. »På sundt gensyn!« Ordren var givet. For Oberleutnant Lørsen var der intet tilbage end at vente. En nerveprøve for ansvarlige – uden meldinger! Ilden bliver kraftigere. Stadig ingen meldinger. Langsomt kommer visheden: et par grupper vil intet kunne stille op. Oberleutnant Lørsen indsætter 12. Komp., den sidste reserve, til flankerende støtte til angrebet fra en position vest for Sansy. Endnu engang springer Leutnant Steffen med sin velprøvede ordonnans Seedorf ud i terrænet for at hente dem tilbage. Efter et kvarters løb støder de på to delinger. Den tredje med Leutnant Grupe skulle ligge lidt længere tilbage. Han måtte selv finde vej; hvert øjeblik var kostbar. Desuden synes fjenden at have bemærket bevægelserne, og lægger sin ild foran og bagved. Fuld dækning! og så afsted igen. Leutnant Steffen lagde sig i spidsen og i enkeltkolonne springer folkene fremad. Så ryster jorden og fontæner rejser sig mod himmelen. Jordklumper og sprængstykker susede omkring. »Seedorf!« brølede adjutanten. »Benene på nakken«. Og kapløbet med døden fulgte gennem røgen. Endnu en susen og et øredøvende brag bag dem. Fuldræffer i kompagniet. Syv døde – umiddelbart foran K.T.K. Også Leutnant Grupe når frem med resterne. dertil en kampfrisk bataljon fra Regt. 34. Nu var fire bataljonsstabe samlet. Handling! Flankeangreb fra Sancy! Er Sancy i det hele taget fri for fjender? Der skulle 8. Leibgrenadier ligge. Undersøg inden de sidste kræfter sættes ud af spillet! Endnu engang klatrede Leutnant Steffen frem med sin ordonnans, Leutnant Grupe fulgte ham. Efter et kvarter kunne de se blå uniformer. Franskmændene rullede op fra venstre. Seedorf hastede tilbage til staben. De to officerer lagde sig bag et maskingevær og ventede. Så dukkede skikkelser op foran. Feltgrå grupper, omsluttet till venstre, kom springende tilbage. »Bliv her!« tornede de to officerer. Så blev linjen formeret. Indbruddet var blokeret.

Ved Mennejean Ferme lå Leutnant Paridon-Möller midt i sit kompagni bag et varmt maskingevær. Under det femte angreb sprang en granat ved dækningen; våbnet blev ødelagt, besætningen forblev hel, kun den utrættelige kompagnifører såredes af et sprængstykke i hovedet – et uerstatteligt tab i disse dage, hvor regimentet blev fattigere og fattigere på dygtige, handlekraftigere officerer.

Situationen blev kritisk. Da 3. Komp. allerede var indsat mellem 1. og 2. til imødegåelse af et angreb, havde slaget spist alle reserver, og samtlige af regimentets kompagnier indsat til forstærkning af hovedmodstandslinjen. Leutnant Steffen foreslog derfor at anvende to ikke anvendte kompagnier fra I./34 til genoprette situationen. Natten var på vej bag mørke regnskyer. Det drejede sig om en hurtig udnyttelse. Sammen med de opmuntrede rester af de øvrige kompagnier tog I./34 og 3./266 fjenden i en snæver knibtang, rullede hans indbrudssted op i nærkamp og kastede ham tilbage. Kort før midnat var hovedmodstandslinjen igen på regimentets hænder. Den tapre udholdende 8. besatte fortærrænet, mens 9. og 3. blev underlagt 1. Kompanie, 11., 6. og 7. underlagt 2. Kompanie. Telegrafisterne dechifrerede et lakonisk telegram fra divisionen, ankommet med blinksignal: »Bravo«.

Det første store angreb var afvist. Også fjenden syntes udmattet, og efter en forholdsvis rolig nat begyndte den tyske føring igen at tænke på en generobring. Den følgende aften kom den heraf følgende brigadebefaling: »fortærræn med udløber og Bouillois skal af R.I.R. 266 i tilslutning til fortærrænet ved 5. I.D., igen tilbageerobres!« Og endnu engang blev operationen forpurret af et nyt fjendtligt angreb. Efter næsten tre timers artilleriforbereelse trængte han fra Sancy flankerende ind i venstre fløj af I. Batl., blev i første omgang blodigt afvist, men opnåede så efter flere efterfølgende forgæves forsøg, alligevel på to steder at trænge ind i den tynde linje, og hen over døde forsvarere at trænge frem til K.T.K. Stødgrupper fra I./34 kastede ham tilbage og forstærkede den for anden gang generobrede hovedmodstandslinje, der to gange efter fornyet trommeild kl. 1830 og 2105 med lamrende kraft blev fastholdt. De sidste ikke sårede rester sank sammen i kraterne: 3./34, 12./266, 3./266 og 1/2 2./34, 6. og 7./266, 11./266 og 1/2 2./34, 9./266, 1./266 fra venstre mod højre, med 1./34 og 1/2 2./34 bag ved.

Ved regimentsstaben melder en opmærksom post: »Langs hele fronten forstærket artilleriild og røde lyskugler«.

Med jernhånd rystede førerne de udmattede op til modstand. Som ved Mailly lå de tre bataljonsstabe samlet, og organiserede i løbet af natten forsvaret gennem forenkede kommandoforhold. Med 20 mand rykkede 9. Kompanie ud i fortærrænet i stedet for 8. Bag denne sikrede det sammensatte kompagni fra I. Bataillon under Leutnant

Hoth med 48 mand højre fløj. I midten var Leutnant Enttag indsat med 45 mand fra II. Bataillons sammensatte kompagni, mens til venstre Leutnant Stövhave sikrede med 38 mand fra 11. og 12. Kompanie. I./34 rykkede som divisions-reserve til Vaudesson, mens III./34 blev underlagt regimentet som stødtrop, men forblev i første omgang i dens kvarterer.

Hvad ville der ske? Regimentets krise stod skrevet i de udmattede ansigter på den sidste lille skare. Hvad der her ligger i hovedmodstandslinjens ødelagte grave, er mørbankede og forbrugte. Den ville ikke være i stand til at modstå endnu en storm. Skulle dette være afslutningen? Skulle regimentets ærefulde historie slutte med den tørre bemærkning: »Revet op i forsvarskamp ved Soissons«? En voldsom trods dukkede op i de gamle troppesførere. De var overalt, rystede folk vågen, opmuntrede de forsagte, støttede de udholdende gennem deres forbillede. Alle var der: den utrættelige, allesteds nærværende adjutant ved III. Bataillon, Leutnant Steffen. Leutnant Stövhave og Leutnant Hoth. Det var et tidspunkt, hvor skæbnen hang i en tynd tråd. Ville tråden bryde?

Er det et under, at dette fysiske og psykiske sammenbrud fulgte? Nej, det er et under, at det ikke var sket meget før. Ti dages hårde kampe, ti dages afsavn og besvær af enhver art fra morgen til aften, fra aften til morgen. En bitter kalk af lidelser var tømt til sidste dråbe.

Om eftermiddagen begyndte igen kraftigt artilleri at ligge over afsnittet, og i skumringen troede man, at den sidste time var kommet. Men natten og formiddagen havde bragt mirakler. Forstærket af forsprængte eller hos naboenheder optagne folk, kunne kampenhederne holde de svage fjendtlige forsøg i skak. Kun midlertidigt lykkes det at trænge ind ved 2. Kompanie. Under nærkampene blev dens fører, Leutnant Ludwig Petersen, en af de trofaste veteraner i regimentet, taget til fange. Da franskmændene ville rive hans Jernkors I, som han allerede havde modtaget foran Kowno, af hans jakke, satte han sig til modværge og blev skudt.

Som en belønning på rette tid kom befalingen til afløsning, som resultat at indtrængende anmodninger fra kamptroppekommandørerne.

R.I.R. 34 afløser natten 10./11. september R.I.R. 266. R.I.R. 266 med regimentsstab og alle tre bataljoner går i beredskab i stenbrudshulen på Hunsrück og bliver divisionsreserve. Regts.Kdr. 266 skal i denne lukkede underbringelse igen skabe kontrol over sit regiment og reorganiserer enhederne.

Det lyder surt og for alle, der er bekendt med militære befalingers psykologi, som en bebrejdelse. Og dog havde ingen afløsning i regimentets historie været så nødvendig som denne.

Natten til den 11. september ankom II./34 som den nye kampbataljon. Resten af regimentet samlede sig, og som den nye dag gryede, samledes den i mørket i den store stenhule på Hunsrück foran Chavignon.

»Barbarossa-Höhle« står der på kortet; sådan var den blev opkaldt af de landsknægte, der overalt, hvor det gav mening, havde strøet sig om med navne på stillinger, veje, terrænpunkter mm. For alle, der her frysende og dødeligt udmattede, samledes var henvisningen til den middelalderlige ridderkejser Barbarossa smertelig.

Det er koldt i hulen, hvor regimentet kan blive væk, da den er stor nok til at rumme en krigsstærk brigade. Ler smuldrer fra væggene og vandet løber. Mens mandskabet bringer våben og udrustning i orden, forsøgte stabe at svare på de hundredere af spørgsmål, deres regimentskommandør stillede. De endelige tab blev fastslået: 3 officerer og 44 mand var døde, 6 officerer og 230 mand såret i de sidste 10 dage, hvortil kom 1 officer og 145 mand savnet. Det var uerstattelige tab og der lå et spøgelsesagtig slør over regimentets fremtid over de udmattede rester, men med et par timers uforstyrret søvn, ny ammunition og rensede våben kom de langsomt til sig selv igen. »Derudover blev folkene ladet i ro, da de var meget udmattede«, står der nøgtern i regimentets dagbog. Feltkøkkener, der efter lag tids fravær igen blev budt velkommen med uforbeholden glæde, måtte køre langt ind i indgangen til hulen, ikke så meget på grund af regnen, der ind i mellem faldt fra den tunge september himmel, men på grund af de ildoverfald med tungt artilleri, der forsøgte at forstyrre hvilet. Feldwebel og køkkenmandskab måtte derfor blive i lidt længere tid og kunne fortælle, at deres tilværelse i etappen heller ikke havde været uden problemer. Der lå en kraftig fjernild over de bageste områder. Bagagen måtte hele tiden flytte, og de havde ofte ikke kunnet glæde sig over en ny placering før igen enkelte fuldræffere faldt over bivakkerne og yderligere ryddede op blandt mennesker, heste og materiel.

En befaling den eftermiddag bragte også afløsning til de øvrige regimenter. Natten til 13. og 14. september skulle 50. Res.Div. overtage vagten og 80. Res.Div. overtage rollen som indgrebsdivision. Det var som den

drukneende, der et øjeblik dukker op på overfladen for at snappe efter vejret. Skæbnen for en indgrebsenhed lå tydeligt klarlagt af situationen langs fronten. På den anden side gav det frem til den 14. to kostbare dages udsættelse. De skulle grundigt udnyttes, hvert eneste minut. Og alligevel famler man hvileløs rundt i gangene, ud i dagslyset, tilbage i halvmørket, støder på de skarpe vægge, klatre op gennem luftskakten til posten og pudser tankeløst på sit våben. Dagen slutter, natten – det er jo ligegyldigt nede i hulen, hvor dag og nat er ens. Ved middagstid den 12. kommer der besøg: 1. og 2. M.G.Kompanie er ligeledes blevet afløst og forsøger nu som de øvrige kompagnier at få hvilet ud. Med dem kommer der ordre til, at regimentet med ledsagebatteri 8./66 er forreste indgrebsenhed. Bataljonernes signalofficerer klatrer over terrænet for at orienterer sig, til venstre til 5. og til højre til 1. Inf.Div. Dagen er varm og tør. Artilleriet trommer.

Et kompagni lå endnu udenfor. Da ordren til afløsning nåede frem to aftner siden, spiste Leutnant Preuss netop med velbehag en længe savnet suppe i en overbelagt sanitetsdækning ved Vaurains Ferme, der af de to kraftige fukser, 3. M.G.K. stolthed, var bragt frem. Befalingen syntes ham en dejlig eftermad, men den havde en bitter kerne:

3. M.G.K. besætter 2. M.G.K. 264 stillinger i naboafsnittet. Personlig melding af Komp.Fører til Oblt. Meerwein, Regiments kommandostation 264. Komp.Fører er personlig ansvarlig for, at komp. den 11.9 kl. 0700 er i stilling.

Altså sæt i gang! Den gamle formel med underførers personlige ansvar griber stadig til samvittigheden og gør det til en æressag også at gøre mere end sin pligt. I den kulsorte nat krydsede Leutnant Preuss hulveje og ildzoner. På tværvejen mod Pinon kom et ensomt køretøj. Kusken kunne ikke give nogen oplysninger. Altså videre, op ad bakke, ned i slugt. Stop! Pludseligt er der ikke længere fodfæste. For sent! Skytte Wohlers, den trofaste ordonnans, forstuver sit ben i faldet. Leutnant Preuss følger en telefonledning et stykke ned i dalen. Videre på alle fire! Endeligt en smule lys. Madhenterne. Heller ikke de kunne give oplysninger. Efter timelang søgen, brager et kanonskud tæt på. Den opmærksomme kanonkommandør ved en tung felthaubits ved besked og viser vej til kommandostationen.

I morgengryet placerer Leutnant Preuss sine otte maskingeværer i tre delinger bag hinanden op ad bakken umiddelbart foran artilleri-beskyttelses-stillingen på vest skråningen øst for St. Guilain Ferme. Foran ligger ruinerne af Allemant bag et virvar af tværs- og langsgående skyttegrave; længere bagved ligger på en bakketop vejen mellem Bascule *) og Pinon i horisonten. Artilleriløjtnanten ved siden af ham har to pjecer rettet mod vejen Bascule – Vaurains Ferme, men den ene er ødelagt og den anden har kun nogle få gasgranater tilbage. De overbebyrdede ammunitionskolonner kan ikke komme igennem.

Fjenden skyder sig ind igennem en lang dag, beskyder natten igennem de bageste områder og går den 12. over til virkningsskydning. I Barbarossa-hulen falder kalk af væggene. Regimentskommandøren spærrer mulighederne for orlov til officerer. Det er bittert for mange, men bevidstheden om, at der næppe nogen side tidligere havde været krævet så stærkt et forbillede af underførerne som nu, hævdede ham over sig selv. Med manende ord holdt han sammen på folkene i sin enhed.

Om aftenen den 13. september skulle 3. M.G.K. være afløst, men fjenden havde afspærret Vaudesson-slugten og lod ingen igennem. Et maskingevær blev ødelagt, de øvrige forsøgte at sikre sig gennem konstante stillings-skift. Om morgenen den 14 blev Artilleri beskyttelseslinjen lagt under trommeild. Nu er det så vidt. endnu et slag forestår.

Som kompagnierne i Barbarossa-hulen gjorde sig klar til øjeblikkelig afmarch, satte 3. M.G.K. nye patronbånd i deres maskingeværer og afsøgte den disede skråning med deres sigtemidler. Så kommer gennem røg og os en skikkelse løbende, og åndeløst fortæller han, at en hel bataljon fra 43'erne var taget til fange. Det er ikke til at ro. Intet infanteriangreb er endnu observeret. Men så dukker mørke skikkelser op halvvejs oppe ad skråningen vest for Vaudesson. Hånden lægges på aftrækkeren. Stop, skyd ikke! Er det flygtninge eller angribere? De trækker ned mod Allemant, passerer gennem landsbyen og fortsætter op ad bakken i løbegravene. Visiret sættes ned: afstand 400 meter – franskmænd! »Skyd!«. Fronten lyner op. Foran er der stor forvirring. Skikkelser falder ned i gravene og bag træerne i skoven vest for Guillain Ferme, eller kryber tilbage i sænkningen, og som til højre minekastere blander sig, styrter de hovedløst tilbage bag murresterne i Allemant. Så lader artilleriet sin enlige pjece arbejde, og lægger med sine sidste granater gas over landsbyen. Hvem, der når skråningen på den modsatte side, løb ind i ilden fra maskingeværene og må redde sig i jordhuller og huler. Åndende lettet ud, holder skytterne skarpt øje. Mørke masser kommer ad højdevejen Bascule – Pinon. På 1400 meters afstand fejer hurtigild

*) Bascule = i dag mindesmærket ved Moulin de Laffaux

ind i kolonnerne og renser igen horisonten. Afvist! Stop og spar på ammunitionen! Solen står middagshøjt. Der er stadig langt til aften.

I Barbarossa-hulen ankommer en brigadeordonnans med en divisionsbefaling:

Indgrebsstyrke med ledsagebatteri står til disposition for brigaden for i påkommende situation i offensivt modstød at genoprette situationen.

Brigadens tilføjelse:

1. Regts.-Stab begiver sig, forud for regt., til Vaudesson, fastslår her om Regter 231 og 229 er trængt tilbage fra deres hovedmodstandslinje til artilleri-beskyttelseslinjen, og handler i overensstemmelse med angivne Divisions-befaling.
2. For tilfældet, at anførte Regter ikke er trængt tilbage til A.S.S., skal Kdr. 266 mod kvittering overgiver min skriftlige befaling til Regtern 231, 229 og 230: »Regimenter skal med deres beredskabs- og om nødvendige reservebataljoner øjeblikkeligt kaste fjenden ud af hovedmodstandslinjen og reetablerer denne. Succesfuldt modstød skal om muligt udnyttes til en tynd bemanning af forterræn. Oberst Lüder har kendskab til denne befaling«. For Tilfælde 2 har Regt. 266 ansvar for fastholdelse af Artilleri-beskyttelseslinjen og skal besætte denne.

Sign. v. Schlechtendal

Igen dette »ansvarlig«! Officerer, delingsførere, gruppeførere, på den kom det an under disse sidste kampe. Med dem stod og faldt modstanden i sidste ende. Med regimentsstab forrest kom kompagnierne ud i det fri. Fremad, skråt til højre gennem skoven ved Belle Croix. Frem i spring. Et artillerilag lander og sender alle ned i grøften langs markvejen. Man spejder fremefter. Gennem træerne kan man skimte hvide mure: Vaudesson. Endnu nogle lag for igen folk til at presse sig mod jorden. Videre! Gennem den ødelagte skov ned i dalen, efterladende sig et feltgrå spor a døde og sårede. Fremad, fremad, halvvejs oppe ad skråningen, da ilden ligger på bakken og i dalen. Vaudesson er en heksekedel. Artilleri slå ned på skåningen, der afgrænser den mod fjendesiden. Men den giver dækning. Endnu et spring for livet – reddet!

Med pumpende bryst søger øjnene det fjerne. Shrapnel skyer hænger over bakketoppen. I en hulvej ved et vejkryds står et dødt hestespand stadig ved deres trækstang. Alt er dækket af røg og os. Ordonnanserne sætter igen hjelmen på deres svedige hoveder og træder på ny ud i uvejret i deres jagt på bataljonsstabene. De finder dem hurtigt, selvom skråningerne er tæt dækket af feltgrå. Kommandør og adjudant trækker væk fra hinanden, det må ikke begge falde; en af dem må slippe levende igennem. Lykkes det for begge, desto bedre.

Major Schmidts deler en hule med regimentskommandøren fra 231'erne, der roligt og klar giver sine kommando og situationsmelding: hans regiment, højre fløj på 50. Res.Div. hænger i luften; fjenden er brudt ind ved 1. Inf.Div., måske allerede igennem – hvem ved? 99. Res.Inf.Brig. befaler regimentet til med to bataljoner at besætte artilleri-stillingen som højre flankesikring. Altså afgang med fastspændt hagerem og sammenbidte tænder! Alle har ansvar for sig selv. Og det er gamle krigere, der ikke meningsløst løber afsted. De forstår at styre gennem små sprækker i spærreilden. Officererne giver retningen. Alligevel går der en god time inden de igen formerer sig i resterne af Artilleri-beskyttelseslinjen, II. Bataillon til venstre med 8. og 7. Komp. i forreste linje, med 6. bagved som stødreserve, I. Bataillon, der har haft betydelige tab på grund af fuldræffere, til højre med 3. og 1. Komp. fremme og 2., hvor Leutnant Beuster er såret, bagved.

Misundt var III. Bataillon blevet tilbage i den bombesikre stenhule som regimentsreserve; det er imidlertid aldrig misundelsesværdigt at være sidste reserve under kamp, og slet ikke under forsvarsslagene dette efterår, hvor alle levede fra hånden til munden. Næppe var de andre kompagnier væk før III. Bataillon fik sin opgave, ubestemt og farlig. Regiment 229 i midten af 50. Res.Div. var brudt igennem og situationen fuldstændig uklar. III./266 skulle øjeblikkeligt gå til modangreb over Vaurains Ferme mod sydvest sammen med alle dele af reservebataljon I./229.

Endnu engang gik det op ad skråningen. På det kraterhullede højedrag blev grundstillingen igen indtaget, så hagen mod brystet og lige frem gennem spærreilden! Marchretning Vaurains Ferme. Terrænet var jo velkendt og frygtet. I./229 skulle rives med i angrebet, men er ikke med. Kommandøren for bataljonen lover, at den vil følge efter: hans folk er spredt for alle vinde. Altså videre. Grave, kratere, pigtråd udgår én stor hindring for de stormende. Aftenen begynder at lægge sig, som kompagnierne har lagt den ødelæggende spærreild bag sig, og trykker sig i jordhullerne i artilleri-beskyttelseslinjen. Kl. 2030 kom flygtninge fra 7./229 stormende ind i hulen med kampbataljonens kommandostation ved Vaurains Ferme, som Oberleutnant Lornsen delte med Major Schoenebeck, kommandøren for II./229: franskmændene var igen trængt succesfuldt frem! Der var ikke et sekund at miste. Ordonnanser sendes ud i solnedgangen: 9. og 12. Komp. skulle nord for højdevejen fortsætte fremrykningen, 11. skulle forlænge til venstre og ligesom 9. udskille en deling som en sidste reserve, da II./229 ikke længe-

re disponerede over reserver. Med geværild og håndgranater brydes de angribende bølger. Den blågrå flodbølge bliver stoppet og forsvinder igen i udgangsstilling eller kraterne i månelandskabet.

Det bliver nat. I ly af mørket blev III. Bataillon trukket tilbage i en optagestilling langs højdekretten umiddelbart langs vejen nordvest Punkt 168,2. Det er på den anden side midnat, da 50. Res.div. befalingen for den 15. september nåede kommandostationen i hulen ved Vaurains Ferme.

1. Beordrede modstød til genvinding af vore gamle stillinger skal fortsættes: 1 I.D. fra nord, R.I.R. 231 og R.I.R. 229 fra østlig retning. Også efter mørkefald skal angreb med stødtropper videreføres. Stærk artilleriild skal natten igennem rettes mod fjendens adgangsveje.
2. Der skal forventes nye kraftige fjendtlige angreb i morgen tidlig. Ved daggry skal der afgives stærke ødelæggelsesenheder, især foran brændpunkter:
 - a) på begge sider højdevejen
 - b) bakkeudløber vest for Mennejean Ferme
 - c) bakkeudløber nordvest for Sancy
3. Efter meldinger forløber den forreste linje langs markvejen, der 250 m vest St. Ghilain Ferme mod syd ved »H« i Höhenstrasse udmunder i denne, herfra langs vejen til Sancy til der, hvor hulvejen fra vest udmunder, og siden langs markvejen til Mennejean Ferme, og om denne til den gamle hovedmodstandslinje, som blev fastholdt af R.I.R. 230.
4. Enhederne skal om muligt reorganiseres i løbet af natten og holdes tæt i hånden på førerne. Ved R.I.R. 231 og R.I.R. 229 skal mindst halvdelen af de stadig disponible tropper holdes tilbage som beredskab. R.I.R. 230 vil desuden være i stand til yderligere at udskille en reserve i nærheden af Le Toly Ferme. III./266 skal som divisionsreserve efter succesfuld afsluttet modstød, placeres i Artilleri-stillingen syd for Vaurains Ferme, og yderligere placeres en bataljon af dette regiment ligeledes nord for Vaurains Ferme og den sidste bataljon i Barbarossa hulen.

I sammenblandet styrke er skrabet sammen til det befalede modangreb: I./231, I./229, II./229 og III./266, på papiret en anselig styrke, men i virkeligheden en hoben udbrændte sjæle. Bataljonsstabene havde samlet sig ved Vaurains Ferme. Angrebet er fastsat til kl. 18, men som følge af manglende flankebeskyttelse til højre, springer R.I.R. 231 fra, og så kalder Oberleutnant Lornsen sin bataljon, der allerede igen var på vej til forreste linje, tilbage i optagestillingen. Det var måske også bedre at holde kræfter samlet; franskmændene var igen begyndt at tromme. På grund af trafik til hulen havde de en fornemmelse af dens formål og lagde den under tung ild. I hulen ved Vaurains Ferme kunne man kun vente og holde ud. Pludseligt rystede jorde og lufttrykket fra en enorm eksplosion blæste stearinlysene ud. Gennem røgen kæmpede folk sig ud i det fri. En fuldræffer var slået igennem muren, og havde begravet Major Schoenebeck og det meste af hans stab. Bataljonslægen stønnede over sine ødelagte ben, hårdt sårede skreg af smerte. Adjudanten løb omkring som den eneste uskadede, løb rundt og søgte efter sin døde kommandør, mens udenfor beskydningen fortsatte uformindsket. For en tid var førerne lammet.

Men for ansvarsbevidste førere var det en tilstand, der ikke fik lov at vare længe. Oberleutnant Lorensen og Leutnant Steffen samlede sig: det gik ikke længere på den måde; troppernes forvirring måtte bringes i orden denne nat! De dikterede en ny fordeling af enheder langs hele afsnittet, og deres handlekraftige ro havde en vidunderlig indflydelse på de øvrige. I en kammeratlig ånd af forståelse blev forsvarsplaner for den kommende dag udarbejdet, og tilliden mellem de hårdt prøvede troppesførere voksede. Til sidst besluttede Oberleutnant Lorensen at udsætte den befalede tilbagetrækning af sin bataljon til artilleristillingen til næste morgen, og fik senere godkendt dette af både regiment og brigade.

I mellemtiden havde I. og II. Bataillon besat Artilleri-beskyttelsesstillingen og forsøgt at grave sig ned i kalkjorden. Efter to timers ildforberedelse brød fjenden ved middagstid igennem Res.Inf.Regt. 230 i regimentets gamle afsnit ved Mennejean Ferme. Ganske vist var resultatet kun ringe, men for fjenden var der desto større grund til at holde modet op med en rasende kanonade. Han forsøgte at nedbryde modstandskraften og med en systematisk beskydning af Artilleristillingen brække ryggraden i stillingen. Ved Katzenbuckel, hvor II. Bataillon stab havde søgt tilflugt i halvfærdige grave og dækninger, steg beskydningen hele tiden denne lune regnfulde dag. Først hen under aften kom der længere afstande mellem nedslagene, og en regelmæssig forstyrrelsesild lullede efterhånden med sin regelmæssige tikken som et ur, langsomt de trætte i søvn. Men natten var en kattens leg med musen. Pludselige ildoverfald vækkede hele tiden, og de korte pauser førte til tvangsforestillinger for de halvt sovende.

Morgenen gryede i en fugtig tåge. Røgsøjler misfarvede den hvide dis. Fra kl. 0530 trommede fjenden igen. Efter en time steg lyskugler op gennem sløret: spærreild! Endnu kunne et angreb ikke erkendes. Men kl. 0900 meldte 50. Res.Div.:

Fjenden brød igennem venstre fløj 229 frem til 168,2 på højdevejen. R.I.R. 229 har fået stillet en bataljon 266 til disposition med direktiv om med denne og med I./229 gennem energisk modstød at genoprette situationen.

Da den netop fra orlov tilbagevendte Hauptmann Seip omkring kl. 10 modtog ordren og II. Batl. stod klar i Vaurains sækningen, truede katastrofen den oprevne flanke. Leutnant Stövhave kastede derfor i sidste sekund sin 11. Komp. rundt og rev venstre flanke af 12. Komp. med. Franskmændene havde netop sat sig i bevægelse til det afgørende spring for endegyldigt at rive linjen i stykker. Hurtigild fra M.G. og geværer tvinger dem til jorden, og et kraftigt modstød med dele af I./229 kaster dem et godt stykke tilbage. Ramt af skud i bryst og arm blev den hårdt sårede Leutnant Scheve båret tilbage.

Forbandelsen var brudt; succesen for livskraften til at stige. I de udsultede kroppe kommer fuldlig bevidstheden frem, at det i sidste instans på slagmarken ikke kommer an på feltkøkkener, men på ånden. Som krigere havde de i stum fatalisme afskrevet antal og maskiners magt, og havde med en indre kraft slået begge. »Vi var stolte af dem«, skriver Leutnant Steffen, »og havde alle den dødsikre følelse: her kommer de ikke igennem! Og det hjælper!«. Og i ruinerne af Vaurains Ferme hang et forvitret vejskilt stadig lige; det viste dag og nat vejen mod Chemin des Dames: Kik ikke bag dig, tyske kriger! Lige frem, der er fjenden!

Den ene ordre jagede den anden. Artilleriets grovhøster ødelagde hele tiden forbindelserne og knuste delinger og grupper. På grund af modstridende meldinger fra første linje medførte, at III. Bataillon blev stillet til disposition for II. til modstød. Efter afløsning af et M. G-Kompagni 229, har den været placeret på den skovbevoksede skråning vest for rundholte-vejen, nogle hundrede meter nord for højdevejen. Det var imidlertid eftermiddag før 7. Komp., som den første, slipper gennem ildmuren på den nøgne højderyg og kan puste ud i Vaurains sækningen, og først efter solnedgang er også 6. og 8. Komp. med en deling tunge maskingeværer og også 11. og 12./231 ankommet. De tapreste belønnes naturligvis med hurtig indsættelse: 7. Komp. blev indsat som højre flankesikring og lukker et hul i skillelinjen 229/230, mens 9. Komp. forstærker venstre fløj af I./229. På dette tidspunkt blev modstødet udsat til næste morgen, og mens I. Batl. som eneste besætning i Artilleribeskyttelsesstillingen, underlagt Regiment 230, strækkes ud til et tyndt skyttesløv, kryber II. og III. Bataljonsstabe og stabene fra stillingsregimenterne sammen i en dækningstunnel under højdevejen ved siden af den sammen-skudte sandstenshule. Der udsendes officerspatruljer til flankesikring, men alt andet udsætter til den kommende dag.

Det er kun få, der får lukket et øje denne nat. Larmen fra en uafbrudt artilleriild holder de trætte vågen, som de igen forlader deres jordhuller og rykker frem i beredskabsstillinger til nye kampe. Også I. Bataillon bevæger sig i morgengryet den 17. september frem med klaprende udrustning. Efter afløsning af 264'er er den i frygt-somme forudelser af Regt. 230 beordret frem i sækningen nordvest for Toly Ferme. Kompagniførerne i II. og III. Batls. kikker på deres ure og derefter på den lille klynge af deres uforsagte. Snart ville det gå løs igen. Kl. 0615 skal modstødet iværksættes. De var måske ikke selv overbevist om, at det ville lykkes, men mærker deres trofaste soldaters tvivlende øje rettet mod sig. Være forbillede, være eksempel! Det gør stærk og kvæler al tvivl. Klokkeren var omkring 6 da det fjendtlige artilleri pludselig bliver kraftigere. En ildstorm raser over slutte og bakker; skoven vakler under de voldsomme slag – og endnu engang som så ofte før, rammer angreb et angreb. Bølgerne rammer hinanden og synker på begge sider igen udmattet tilbage. Endnu trommer artilleriet; så falder også det tilbage i den normale takt af vedholdende skydning. Alt har været forgæves her og derovre.

Der opstår et langt pusterum indtil middag. Franskmændene vil ikke vente længe. Forsvaret forstærkes på nøglepunkter: 6. og 8. Komp. bliver med forbindelse til 7. indsat på højre fløj af Regts. 229. En del af 12. og enkelte M.G.-grupper lukker andre huller. Eneste reserve bliver 11. Komp.

Solen havde netop passeret middagshøjde da bombardementet satte ind igen over de skovklædte bakker og de bageste områder. Franskmændene var grundige; uden pause valsede ilden frem og tilbage. Tiden gik langsomt. Efterhånden bredte sig igen den almindelige ligegyldighed: det hele kunne jo være lige meget! – og så kom trods tilbage: nok, nok! Så kom dog!

Den tredje time gik mod sin slutning. Ved K.T.K. trådte man over den faldne signalofficer ved II. Bataillon, Leutnant Hellmann, ud i dagslyset. Øjnene rettedes mod den dampende Allemant-slugt til højre. Et øjeblik holdt hjertet op at slå, så slog på ny pulsen i kampfeber. Det er så vidt, endeligt! Der i det fjerne rykker bølge efter bølge gennem disen ned ad skråningen. Kolonner følger, men denne gang er 3. M.G.K. ikke på stedet for at standse modstanderen. Hvad vil der ske? Så peger en mod venstre. Også her rykker franskmændenes gule markeringskugler frem. Hele tiden fremad! Pludseligt bliver man bevist om, at man ikke længere behøver at søge dækning. Artilleriilden ligger allerede på højderne på den anden side Vaurains Ferme. Omringet! Helvedes, nu bliver det alvorligt! Lige fremme synes egne kompagnier at holde fast. Altså alt, hvad der stadig er til rådighed, til venstre! Alt: hvad der er tilbage af et kompagni er et korporalskab. Ligegyldigt. Ordonnans til 11. Komp. og

en officers patrulje til venstre fløj. De kommer hurtigt tilbage. »Tilstødende til I./229«, fortæller de, »dele af 11./230, forstærket af en deling fra 6./264, uden nogen forbindelse til III./230«. Der ligger altså et hul, hvorigennem de gule lyskugler rykker nærmere. Hvor bliver 11. af? Minutterne synes endeløse. Endnu engang springer Leutnant Steffen selv ind i uvejret. God ske lov, en let maskingeværgruppe kravler fra krater til krater. »Hvor der de andre?« »De kom ikke igennem«. Vente? Det kan være for sent! Hvad er forskellen om der er otte eller firs! Her drejer det sig kun om hurtig handling. »Hurtig, efter mig!« med Adjudanten i spidsen løber skytterne frem langs skråningen gennem en lav grav, så videre mod venstre gennem åbent terræn. »I stilling – skyd!« Og ilden slår ind i gastågen. Skytterne må skyde på skift; hele tiden må de beskidte lommestørklæder tørre øjnene, som kloggassen får til at løbe. Også fra højre, hvor egne kompagnier ligger sammen med I./229, lyder ildkampen. På et forkert tidspunkt mister 8. Komp. på ny deres fører: Leutnant Paul Müller bliver såret. Hans kammerater ser med stigende bekymring på den voksende flanketrussel indtil den tapre M.G.-gruppe med et spring fjerner bekymringen og igen lader våbnene rette fremad. Og her er der lønnende mål. Uvis af hvilken grund havde fjenden ændret retning og trak i kolonner tæt forbi II. Batl. stillinger. Hver eneste patronbånd, der blev sendt gennem gloende maskingeværer, fandt deres sikre mål.

Utrætteligt søgte Leutnant Steffen forbindelse. Til højre fandt han endeligt unde shrapnel ild tre sårede medlemmer af 9. Komp.; til venstre lykkedes det først hen under aften. Her er linjen trængt langt tilbage. Her må sidste mand indsættes. 3. M.G.K., der om aftenen var trukket frem til Artilleri-beskyttelseslinjen, besatte ved solnedgang Højde 183 sydøst for Vaurains Ferme til dækning af venstre flanke, mens stabene ved II. og III. Bataillon efter indsættelsen af samtlige kompagnier, også lægger deres kommandostation frem til gården, og her danner første linje.

Hvor dog den rolige nat gør godt! Og for at gøre velsignelsen fuldstændig, slipper for første gang i dagevis den varme forplejning igennem, også alkohol. Det kan give varmen og gøre søvnen i granatkraterne til en nat i himmelseng. Folkene har fortjent det. Stabene i Vaurains Ferme får ingen søvn. Ansvar for de kommende dage slider. Officerer og ordremodtagere fra alle mulige enheder sendes ud fra dækningen og bringer Hauptmann Seips isnende ro med tilbage til deres kammerater.

Den 18. september morgen kommer med silende regn. Det beroliger yderligere. Hellere vanddråber end granatsplinter. »Tidligere havde man da ikke været så ømtålelig«, tænker den urokkelige krigen og rystere sig. Hvor er 344erne? De skulle efter befalingen igen skubbe fjenden tilbage til venstre. Formiddagen går. Søvnigt ligger ilden over terrænet. Så omkring middagstid buldrer det igen mod syd. I en time hjemses stillingerne af et ildoverfald. Som en stærk patrulje på venstre fløj forsøger at følge ildvalsen, spring officerer og ordonnanser ved K.T.K. selv til kolbe og ammunitionskasser ved lette maskingeværer og forstærker ilden fra 3. M.G.K., der igen fejrer mellemterrænet rent.

Endnu ved man ikke, at også I. Bataillon var ramt af den stigende stemning, der kommer af succes under forsvaret. Præcist kl. 12 var dens 3. Komp. under Leutnant Dahse med dele af Grenadier-Regimenter 8 og 89 og I./86 gået til angreb på de grave langs vejen Vaurains Ferme – Ferme Colombe på skillelinjen mellem 7. og 9. Armee, der om morgenen den 8. september var gået tabt. Som reserve var 1. og 2. Komp. fulgt efter bagved. En kraftig flankerende M.G.-ild ramte dens åbne flanke, men alligevel arbejdede den sig 400 meter frem og tog sammen med 3./86 omkring 100 fanger. Bag skovkanten, hvor det skrånende terræn gennemskæres af den gamle stillingslinje, blev franskmændene med fælde modtaget af 1. og 2. Komp. Som Oberleutnant Mikulski forhørte dem, gjorde de et meget nedslidt indtryk.

Det var et ømtåleligt tilbageslag for franskmændene. De udløste igen en ildorkan mod den nye tyske linje. Den er imidlertid vanskelig at finde; terrænet et helt igennem sønderskudt, og som de fjendtlige artillerifly til fornyet indskydning kom ind over, blev deres vej spærret af en spærreskydning i luften fra luftværnet. Den franske ildforberedelse lå bag den linje, der blev holdt af 3. Komp., og derfor brød et angreb sammen allerede i dens udgangsstilling. Desto mere ømtålelig faldt ilden over de øvrige kompagnier, der sammen med fangerne trykkede sig i virvaret af grave og huller. Fra begge flanker regnede det med granater; ved Toly-Ferme blev fører for 1. Komp., Leutnant Bödecker, hårdt såret af et sprængstykke. Halvt bevidstløs hørte han, hvordan Vizefeldwebel Tucholka og ti frivillige fra det gamle 4. Komp. tilbød at bære den gennem mange farer velprøvede fører tilbage. Så mistede han bevidstheden og vågnede kun i nogle smertefulde øjeblikke, når de tapre folk måtte smide sig ned med båren for at søge dækning.

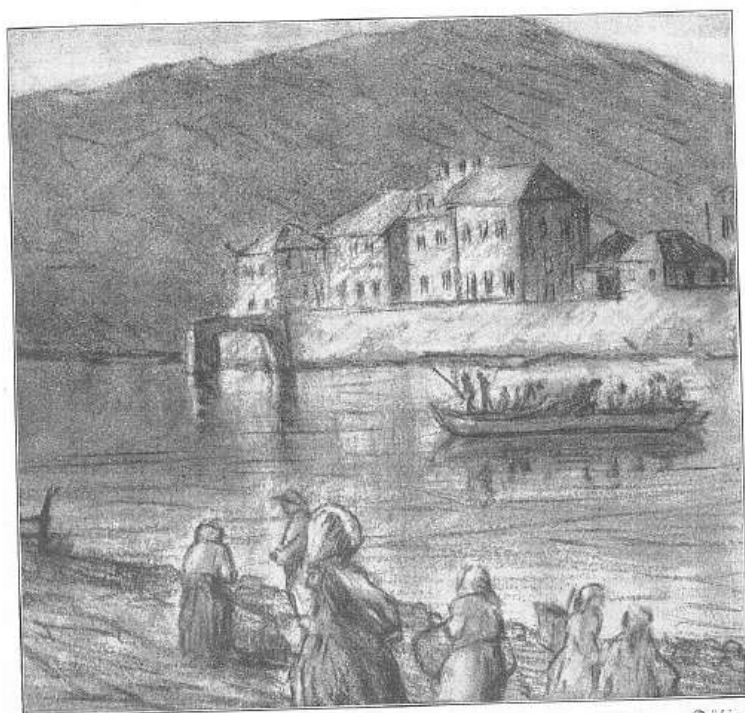
Den aften holdt alle tre bataljoner fast i deres linje. De havde indrettet sig til morgendagen og endnu længere, da det uventede glade budskab om afløsning forplantede sig fra krater til krater. Endnu delte II. og III. Bataillon i venlig forening stadig stillingen med 229'erne, så kom to kompagnier fra 341 stærke nok til at overtage pladsen fra begge bataljoner. Efter endnu en vanskelig og lang vej tilbage, ankom Hauptmann Seip til Regimentsstaben 230 for her personligt at melde om afløsningen. Så løste regimentet sig fra jordhullerne og sneg sig på tåspidser

gennem natten for til sidst at samle sine enheder i Barbarossa-hulen, og under en tidlig march over Chavignon, Urcel, Stouvelles, Chivy blev ryggen igen rank og munden igen klar.

På vejen mod Laon ventede regimentsmusikken. Den var flere end de enkelte kompagnier – som for når tilbage efter kampene ved Verdun. Men dens holdning er ikke så sprudlende som dengang, og glæden ved igen at komme tilbage til livet ikke så stor. Livet syntes ikke at have den samme betydning som dengang. Ved middags-tid havde kompagnierne overvundet det stejle bjerg og havde samlet sig i egne tanker. Stabene havde hænderne fulde. På skrivestuerne havde dokumenterne hobet sig op, og desuden måtte der træffes foranstaltninger til en snarlig aftransport. Inden hans afrejse på orlov beordres Oberleutnant Lorensen til at afholde foredrag om succesfuld gennemført forsvarskamp for kommandører under Gruppe Schöler.

Langt mod vest hang hvide lyskugler i aftenrøden. Artilleri lynede og i det fjerne lød en buldren som en havet. Hvis man dog bare havde kunnet glædet sig over succesen i forsvaret. Imidlertid dæmpede fremtiden både fortid og øjeblikkets glæder.

Tidligt startede bataljonerne den 20. september mod nord en times march til banegården i Athies. Endnu engang hilser man på katedralen i middagsflimmeret. Så forsvinder synet som jernbanen slår et sving. Fem timers rejse får sindene til at sove ind. Som omrids passerer banegårdskiltene: Coucy-les-Eppes, St. Erme, La Malmaison, Roberchamps-Ferme, Villers, Juzancourt, Asfeld-la-Ville, Sault, Bergnicourt. I mål! Champagne. På øde landeveje søgte bataljonerne efter deres kvarterer for natten. . I. Bataillon havde allerede ved middagstid funder det i Hannover-Lager syd for Ecaille, mens III. en time før midnat i Berliner Lager ved Sault forstyrrede II. for at dele den tætbelagte barakker med den. Som de sidste efter en anstrengende landevejsmarch nåede M.G.-kompagnierne, trænet og minekaster-kompagnierne frem til Zigeuner-Lager ved Marchais.

Maasfahre mit den lekten Evaluirten

Düsing

1918 Forsvundne heltekvad

(Vesle, Suippes, Aisne, Maas)

Afløst – frigjort efter tre ugers hårde kampe, men ikke frigjort fra tankernes kvaler. Igen i Champagne. Mellem Bergnicourt og l'Ecaille til Pauvres og Mont St.Remy var der knap 15 kilometer, og de nye lejre var for alle til forveksling ens. Champagne udviste det samme triste indtryk som sidste gang. Men dengang bankede foråret på og lovede en rig sommerhøst. Nu stod efteråret for barakkerne og viste med stigende korte dage i retning af vinterens kommen. Dengang havde tilliden banket i brystet, nu hang de mange bekymringer over alle.

Ikke bekymringer for sig selv. Hvem, der gennem fire lange år havde gjort skyttegrave og landeveje med, for hvem kanontorden var dagligdags foreteelse, for hvem det hele drejede sig om fælles indsats og ikke personlig sikkerhed – søgte dette efterår ikke efter personlige fordele. Hvad, der endnu fik ham til at klamre sig til livet, var udsigten til, endnu engang at opleve de tyske fred og hjemstavnen.

Og det, der nu fik livets værdier til at dale, var den stigende vished om, at denne dag aldrig ville komme. De sidste erfaringer havde vist ham, at krigen ikke længere kunne vindes med våbenmagt. Han havde imidlertid troet, at der mellem sejr og nederlag lå en mulighed for fred, der ikke ville besudle fane og sværd. Krigsgudernes veje var imidlertid uberegnelige. Hvem ved, hvad der ville ske. Ville fronten holde? Her, som hos forbundsfællerne?

Og netop herfra kom mørke skyer. At St.Mihiel fremspringet ved Verdun, som i midten af måneden var faldet til det amerikanske angreb, vejede uendeligt lidt i forhold til de nyheder, der kom fra fronten i sydøst. I anden uge af september blev den usikre bulgarske front i Makedonien brudt igennem og allerede to dage opløst. Mens Zar Ferdinand abdicerede og forlod landet, og mens bondehæren gik i opløsning og den nye regering tilsluttede sig Ententen, veg de tyske tropper under General v. Scholtz på forbilledlig måde tilbage skridt for skridt. En ny division var undervejs fra Sevastopol, yderligere tre øst divisioner blev på vej mod vest omdirigeret til Serbien, og da endeligt også Alpekorpsen blev trukket frem til forsvar, havde den tyske øverste hærledelse leveret det sidste bevis til deres forbundsfæller. Det var uerstatteligt blod, som de her leverede, på et tidspunkt, hvor de selv var ved at forbløde. Ville denne vennetjeneste blive værdsat af forbundet? - Tyrkiet kan intet stille op; det ligger i døds kamp. Gennem den sammenbrudte front i Palæstina strømmede englænderne mod nord. I det fjerne vinkelede Konstantinopel som den endelige præmie. De udholdende tyske enheder under Liman Pascha stod her på en tabt post.

Resultaterne af alt dette var endnu uklare for de tyske forsvar i vest. Men da også Østrig efter forgæves forhandlinger, pludseligt den 14. september til alle krigsførende magter udsendte en note med anmodning om at indlede en debat om principperne om våbenhvile og fred, kom uvejret nærmere, og der måtte et mirakel til for at vende situationen.

Regimentets musketer pudsede deres udrustning, som havde den fået en fejl. De gik op i øvelserne, som lå fjenden virkelig foran, han forsøger at bygge sig op til igen at tro på sig selv. Staben søger at få orden på de sidste begivenheder; den tæller tabene i de 18 septemberdage og når et resultat på 5 officerer og 72 mand døde, 9 officerer og 369 mand såret og 1 officer og 186 mand savnet. Den sammenfatter succeser og erfaringer fra den sejrige forsvarskamp i sin slutmelding:

I næsten tre uger var bataljonerne i uafbrudt kampføling med fjenden. Både i fast og bevægeligt forsvar blev der præsteret fremragende. Den fra Garde-Kav.-Schützen-division overtagne stilling blev fuldstændig fastholdt mod tre kraftige fjendtlige angreb. Modstanderen blev tilføjet store tab med M.G.- og infanteriild, hvilket blev fastslået med sikkerhed. Under udmattende bagtropskampe holdt Regt. den skarpt fremtrængende fjende tilbage, og tvang han gentagende gange til med store tab, at indsætte større styrker mod vore egne svage kamppatruljer. I den nye stilling lykkedes det kun fjenden under anvendelse af stærkt artilleri og tropper at overvinde fortærrænet. I forbitrede storkampe den 6., 8. og 9., hvor fjenden forsøgte at nå sit mål med erobring af Sancy og højderne, fastholdt bataljonerne de betroede stillinger i forbitrede nærkampe med kun ringe tab af terræn. Regimentets 2. indsats blev fra den 14., underlagt 50 R.D., til fire dages forbitrede forsvarskampe mod en fjende, der med uhørt opbud af kræfter og materiel havde sat indtagelsen af Vaurains-Ferme plateauet og la Malmaison som mål.

Der blev stillet store krav til moral og kampkraft. De næsten daglige egne, oftest succesfulde, modangreb bevist en uformindsket offensivånd ved enhederne, som næsten 20 fjendtlige angreb ikke formåede at bryde.

Det stærkt kuperede terræn med stejle skrånninger, de tæt bevoksede bakker og hulerne øgede vanskelighederne under kampen. Virvaret af mod fjenden førende grave førte aldrig til problemer.

Vejret – regn, varme dage, kolde nætter, morgen tåge – var overordentlig ugunstig for den bevægeligt førte kamp.

Adgangsveje til afsnittet lå til langt bagud under kraftig beskydning, så forsyning og supplerung af forplejning, kampudrustning og ammunition, samt evakueringen af sårede, kun kunne gennemføres under store opofring og betydelige tab.

Regimentet gjorde også denne gang gode erfaringer med en ammunitionsgruppe, der dagligt kørte frem til Mennejean Ferme, henholdsvis Chavignon-hulen. Behovet for M.G.-ammunition oversteg alle beregninger. At regimentet derfor ikke løb tør, er et godt tegn.

Infanteriets støttevåben har fuldstændigt bevist deres værdi. Håndgranater viste sig som et fremragende angrebsvåben.

Minekastere skød med succes spærreild mod fjendtligt infanteri. Panserværnsgevær fordrev kampvogne. En større rækkevidde for vore geværgranater er imidlertid et stort ønske hos alle enheder

Hvil er smerte i trængslen i disse dage. Sindene beroliger sig som dens afslutning forkyndes: om natten til 24. september blev der beordret alarmberedskab, da A.O.K. forventer et angreb mod venstre fløj af 1. Armee.

80. Res.Div. er blevet en flyvende division. Den er velkendt med Heeresgruppe Deutscher Kronprinz, 7. 1. og 3 Armee. Skillelinjen til 9. Armee består ikke mere. Den stigende sammenblanding af de enkelte større troppeenheder havde allerede den 9. september gjort det nødvendigt at underlægge Heeresgruppe v. Boehn under kronprinsen. Det var en risikabel arv. Allerede af de yngste oplevelser havde regimentet erfaret, hvilke overmenneskelige anstrengelser det kostede, at fastholde 9. Armees linje. Men samme dag, regimentet skulle afløse, blev 9. Armee, presset stærkt sammen af de sidste tilbagetrækninger, trukket helt ud, og dens afsnit overtaget af 7.

Armee. Foran Laon lagde udmattelsen af ugelange kampe både ven og fjende lam for en periode, mens der pludseligt langs 1. og 3. Armee i Champagne blev påfaldende urolig. Endnu kunne man ikke med sikkerhed fastslå, at et fjendtligt angreb ville komme, men den øgede trafik og det forøgede antal artilleribatterier syntes at tyde i den retning. Den største spænding lå ved Reims og siden den 22. september også på begge sider af Argonne. Frontenhedernes skarpe pmærksomhed og stabenes fornuftige forebyggende skridt gjorde det muligt, rettidigt at forstærke den truede front på bekostning af 7. Armee. Blandt forstærkningerne af 1. Armee var også 80. Res.Div.

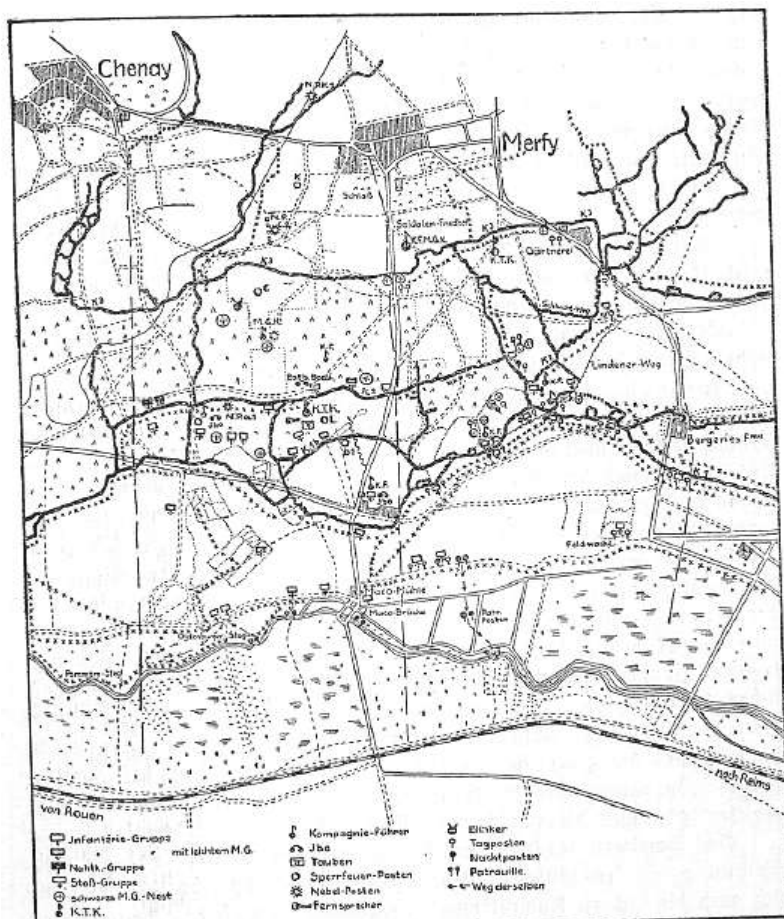
Mens kompagnierne endnu engang gennem praktisk tjeneste gav folkene noget andet at tænke på, udsendte regimentsstaben ved midnat til den 25. september en situationssrapport:

1. Armee forventer bestemt med storangreb den 25. mod sin venstre fløj. Divisionen står kl. 0530 som Armee reserve klar i skoven øst for Lavannes.

Det lå i luften, at det kunne være fædrelandets råb til en sidste opmarch. Ikke en hjerteskerende skrig fra hjemstavnen om forsvar af grænsen – en nøgtern militærisk befaling som tusinder af andre, en befaling til klargøring og opmarch som tusind gange tidligere – og alligevel! Men netop den helt fortrolige stil, den omhyggelige klargøring og den ubekymrede frase »Divisionen står ...« hvormed en fremtid er ment, gør en pligtforømmelse til en selvfølgelighed. På lastbilerne slår udrustningen mod hinanden. Endnu engang på vej mod fronten! Med spændt hagerem og tilknappe frakker stivnede trænet; med velsmurte maskingeværlåse og håndgranater sat fast i seletøjet er der stadig løfte om håb - et håb, der på samme tid af den tyske hærledelse vil blive lagt i graven i den niende måned af det sejrende år.

De allierede var rykket frem til det sidste felttog. Hvad deres strategi siden efteråret i det andet krigsår havde stræbt efter: at trænge gennem den tyske front i et knibtangsangreb fra vest mod øst og fra syd mod nord og rulle den op, hvad der altid indtil nu var mislykkedes dem. Nu, hvor forsvaret var reduceret til et skelet, måtte det lykkes. Som Marskal Foch samlede mægtige kampgrupper på de tre indbrudssteder, dukkede omridset af de gamle planer op igen. På venstre fløj stillede belgier, franskmænd og englændere sig klar for under kommando af Kong Albert at støde frem mod Gent. På højre fløj viste pilene på de amerikanske og på Gourauds franske 4. Armees kort i retning af Charleville, mens i midten englænderne skulle binde de tyske styrker og ødelægge dem i Siegfried-stillingen. Hundrede og atter hundreder af kampvognsmotorer blev startet. Hele den tyskfyndtlige verdens forråd af artilleri skulle skyde åbninger i forsvaret.

Fra natten til den 26. september startede en 11-timers trommeild mod de tyske stillinger på begge sider af Argonne, fra Reims til Maas, mens franskmænd og amerikanere steg op fra deres grave og bag deres kampvogne langsomt krydsede det bevægelige forsvars forterræn. Imens blev regimentet tæt på kanten af de fronter jaget frem og tilbage fra Epoye til Heurégiville, fra Mühlheimer Lager til Hohkönigsburg Lager. Fra venstre tordnede uafbrudt slaget som om eftermiddagen Divisionen blev befalet til afløsning af 213. Inf.Div. i Gruppe Dieffenbach ved Reims. Endnu engang tilbragte III. Bataillon en nat i alarmberedskab, endnu engang lød I. Bataillons taktfaste march ad vejene i den mørke nat, endnu engang raslede lastbiler gennem den nye dag og bragte II.

Stille 17: Stellung des II. 266 westlich Reims vom 27.—30.9.1918.

Bataillon fra Heutréguville til Pont Givart i Suippes-dalen. Herfra gik det til fods til II./Res.Inf.Rgt. 74 langs Vesle sydvest Merfy, og da afløsningen var gennemført omkring kl. 0300, havde III. Bataillons kompagnier en halv time være på benene. som del af Kampgruppe Steffen skulle den marchere mod Epoye for at nå Viktoria Lager syd for vejen til Pont Faverger. Som daggrøt gryede lagde de sig trætte til ro i enkelte store dækninger; barakkerne var fuldt besatte af 34'ere.

Og uden ophør fortsatte slaget. Snart lød det til at komme nærmere, og så sprang den igen et stykke længere væk. At det endnu ikke havde udvidet sig til Reims, blev taget som et godt tegn, men ville Champagne-fronten kunne holde? Om eftermiddagen den 28. september blev også III. Bataillon med lastbiler flyttet ad de store veje mod Reims over Pomacle og Fresnes to timer til Bourgogne, og nåede omkring kl. 18 i silende regn frem til Moltke-lejren nord for Fort Brimont som reservebataljon for Afsnit A, som regimentsstaben kl. 8 den morgen havde overtaget i Zigeuner-Lager. Som skillelinje-kompagni rykkede 11. Komp til Reduite de Cheney.

Den nye stilling var uhyggelig stille. Det var som naturen holdt vejret før uvejret pludseligt ville hjem søge stedet. Trægt sendte fransk artilleri i den regnfulde eftermiddag enkelte granater mod begge kampgrave og det bageste terræn. Først hen under aften blev fjenden mere livlig og fastholdt hele natten igennem til de tidligere morgentimer en livlig infanteri- og M.G.-ild, mens enkelte granater ramte vejen mod Merfy. Det var en periode med højeste spænding blandt stabe og tropper. Venstre fløj af 1. Armee lå i hårde kampe med Gourands 4. Armee. Hele vejen til Maas tordnede angreb og forsvar. Til den 29. september var forhøjet beredskab befalet til kl. 0600; om eftermiddagen befalede divisionen:

Der mod forventes umiddelbar forestående angreb mellem Opuilly og Reims. Frem til den 1. oktober kl. 0130 skal ethvert fjendtligt angreb imødegås i den nuværende kampstilling.

Som III. Bataillon, der havde søgt underbringelse i barakker og kasematter på Fort Brimont, blev trukket frem til Fort St. Thierry, stod igen lænkeballoner over dens hoved som dengang i maj. Men denne gang var de ikke bestemt til med syvmileskridt at storme efter den fremadstormende tyske front. Det er blevet efterår og springfloden slikkede op ad de svækkede diger; hvornår ville de første bølger slå hen over dens krone?

En regimentsbefaling sidst på aftenen advarede mod storm:

Modstanderen har i dag til eftermiddag ved højre nabodivision forsøgt et sonderende angreb over Vesle og blev afvist. Efter meldinger tilgået Generalkommandoen må der i morgen tidlig forventes et kraftigt angreb fra modstanderen. Der befales derfor fra kl. 0400 forhøjet beredskab.

Og den sidste september morgen var dårlig begyndt, da der til højre med alle kalibre blev trommet sammen til slag. Snart efter ramte stormvejret også mellem- og bagterræn ved den tilstødende II. Bataillon. III. Bataljon trådte an, men satte to timer senere igen geværene sammen som ilden omkring kl. 0620 igen døde ud. To timer senere var der igen antrædning som ilden forstærkedes, men den måtte vente indtil middag på dens opgave. De forreste kompagnier meldte imidlertid, at intet angreb var konstateret og da det fjendtlige infanteri også om eftermiddagen forblev i dens grave trods den fortsatte voldsomme kanonade, var der endnu engang vundet en nat.

Men natten kom ikke til at tjene søvnen. Endnu engang var der mere travlt end om dagen. som en sidste oprustning afsløredes hemmeligheden bag »Kanalschiffahrt«

I tre dage havde slaget raset. Af knibtangsangrebet havde man lige mod syd været vidne til det altoverskygende trommevej. Derimod kunne man om det andet, i det fjerne nord kun læse i hærberetningerne. Her havde Kong Albert med stærk overmagt overalt kastet tyskerne ud af de gamle slagmarkers første linje; Englænderne var forskellige steder trængt ind i artilleristillingerne, og havde i retning Cambrai igen vundet betydeligt terræn. Og mens på den yderste højre fløj mellem Argonne og Maas, amerikanernes masseangreb om end kun med største besvær var blevet standset i de bageste områder, havde begge Champagne-Armeer klaret den franske storm i deres bevægelige dybdeforsvar. De stod stadig under deres generaler v. Mudra og v. Einem urokkelig i deres hovedmodstandslinjer og tværstillinger, mens ved naboen 5. Armee Vauquois, regimentets vinterkvarter, var gået tabt. Af den sidste melding fra forsvaret, taler endnu engang den glørværdige overlevering af forsvaret af bjerget: »Fjenden stormer i større masser fra alle sider. Der vil blive kæmpet forbitret til sidste mand. Leve Kongen!«

Det mislykkede franske angreb i Champagne havde været en slem streg i regningen hos den franske Marshall. Og da også de andre fronter gik i stå, måtte han erkende, at hans sidste offensiv endnu engang var stødt på den tyske ørns udbredte vinger. Det dobbelte omringelsesslag var endnu engang løbet ud i parallelslag, og den sultne franske strategi måtte endnu engang nøjes med taktiske resultater. Imidlertid var Foch klar over, at for det tyske forsvar på dette tidspunkt, ville enhver nok så strålende indsats være en pyrrhussejr. Det kæmpede krampagtig og kunne for hver dag se sin feltstyrke skrumpe ind. Foch derimod kunne supplere sit angreb fra udtømmelige kilder og satte alt ind på, hensynsløst at udnytte tidspunktets gunst. Med rastløs handlekraft kastede han

derfor hele sin reserve ind sammen med to millioner amerikanere, og da den 1. oktober slaget blussede op hele vejen fra Maas til Nordsøen, stod 14 allierede hære skulder ved skulder opmarcheret langs linjen. På et eller andet tidspunkt måtte udmattelsestaktikken dog bringe den strategiske sejr som en moden frugt.

Skridt for skridt faldt Heeresgruppe Deutscher Kronprinz tilbage. Den 2. oktober gik St. Quentin tabt, den 3. Armentières og Lens. Det var imidlertid tyskerne der dikterede fjendens fremmarch, og de lod på intet tidspunkt det passerer bajonetterne på deres bagtrop. På samme måde gik det langs Maas. Langsomt kom det tyske midte til at danne et fremspring mod fjenden. Da fremfor alt den her stående 7. Armee på grund af afgivelserne til Champagne-fronten, ikke længere kunne opretholde et tilstrækkeligt stærkt forsvar, besluttede den tyske kronprins at rømme Laffaux-hjørnet og i kontakt med 1. Armee langsomt at falde tilbage fra Vesle till Aisne. Bataljonerne var forberede. Allerede den 29. havde divisionen befalet:

I nætterne 30.9/1.10 og 1./2.10 gennemføres forskydningen »Kanalschiffahrt« under tilpasning til de på dette tidspunkt ændrede forhold og ophævelse af hidtidige direktiver«.

Og regimentet havde tilføjet sin egen påtegning:

Formentlig allerede i den kommende nat vil stillingen blive trukket tilbage bag Aisne-Marne-Kanalen. Bataljonerne skal øjeblikkeligt træffe de nødvendige forberedelser til at ødelægge eller medtage samtlige stillingsdokumenter ...

Om eftermiddagen den sidste dag i september gik et forkommando afsted for at fastslå optagestillingen ved Aisne-Marne-Kanalen. Der var blå himmel over det efterårsartige bakkelandskab. Aftensolen spillede i vingerne på de franske flyvemaskiner, der i sværme hang over de bageste områder. Som de i den nedgående sol flyver hjemad i kileformation, var forkommandoen nået frem til kanalen efter en besværlig march over pløjemarken og stillingsanlæg. Broerne var ødelagte; kun smalle stormspang fører over på den anden side. Først over den sivbevoksede sump, så over den smalle kanal og igen ind i sivskoven på den anden side. På fjendesiden stiger terrænet blot til en højderyg. En gammel, ikke særlig dyb skyttegrav, var stadig anvendelig som stilling for forterran kompagniet. Hvor skulle resten hen? Terrænet steg stejlt på den anden side. En fem meter bred dæmning begrænser kanalen, hæver sig hoftehøjt over vandspejlet og bestod af tilhuggede sten. Den var som skabt til at danne hovedmodstandslinje. Klippemur med brystværn. Stillingen kunne imidlertid kun bruges, så længe forterran kompagniet holdt stand. I modsat fald ville den danne et alt for tydeligt mål, også selvom den på steder skjultes af efterårsløv. Forkommandoen var tilfreds. Her, i udgangsstillingen til maj angrebet, kunne man vel endnu engang strække nakken. Ganske vist havde sommeren sået ukrudt i gravene og nedbrudt siderne, men det kunne en nats arbejde med spaderne gøre godt igen. M.G. stillinger lå på brystværnet og i den modsatte side af dæmningsmuren var der indgange til dækningsgrøfter. Kompagnierne ville være glade for dem.

Kort efter midnat forlod III. Bataillon Fort St. Thierry og marcherede over Villers-Franqueux langs vandløbet til de rekognoscerede stillinger og dækningsgrøfter. Kl. 0300 sneg sig også frontkompagnierne bagud. II. Bataillon indtog som beredskabsbataljon den gamle tyske hovedstilling, mens I. som reserve blev placeret bag dæmningen på jernbanelinjen nord for Berméricourt. Som grupperne nødtørftigt havde fået sig indrettet, gryede den 1. oktober. Så blev det bagtroppens tur til at frigøre sig fra fjenden. Kommandøren for divisionens bagtroppskommando, Hauptmann Seip, havde i den gamle regimentskommandostation fastsat tidspunktet for de ham underlagte enheder – 1. og 8./266, 4. og 7./264 – til kl. 0500. Uden at blive bemærket af fjenden, rømmede kompagnierne deres grave og indtog i bakkerne ved Thierry den første standselinje. Kort før kl. 9 kom der signal om, at franskmændene var fulgt efter højre nabodivision over Vesle. Også i eget afsnit øgede artilleriilden, og en god halv time senere blev fjenden observeret i kolonner set på vej nord ved Trigny. To timer senere meldte fører for 1. Kompagnie pr. brevdue til Division »forstærket fjendtligt pres«, og som han som aftalt afskød tre hvide lyskugler, kom hele fronten i bevægelse; Hauptmann Seip befalede udvigelse til anden standselinje ved Luxembourg Ferme øst for vejen Reims – Berry-au-Bac. Det var ikke for tidligt, for snart efter havde fjenden besat Chenay og truede, dækket af dale og skove, at afskære bagtroppen. Fremrykningen mod begge fløje på den nye standselinjes skete under dygtig udnyttelse af terrænet, og da igen de hvide lyskugler blev sendt op foran, og de franske patruljer stod dybt inde i begge flanker, gav Hauptmann Seip fra Villers mølle kl. 14 ordre til at indtage tredje standselinje. Selv passerede han gennem Villers-Franqueux og videre gennem de gamle franske løbegrave til bakkerne syd for Luxembourg Ferme, svingede 8. mod flanketruslen fra syd og 1. til højre ved siden af. Som det blev begyndte at blive mørkt meldte patruljer, at fjenden trængte gennem Villers-Franqueux; bagtroppen trak sig tilbage bag forpostlinjen og gik med en såret og fire gassyge tilbage til deres bataljoner.

III. Bataillon overtog vagten. Leutnant Faasch havde i K.T.K. i den gamle franske K 2-grav tildelt 12. Komp. højre og 11. det venstre afsnit af V.W.L. (Vorfeldwiederstandslinie) langs kanalen. Det gamle feltbanespor var skillelinje. På den anden side havde 9. som forpostkompagni sat sig fast på det rekognoscerede højdedrag. Efter tilbagetrækningen af Res.Inf.Rgts. 475 fra mellemstilling, bestod fra midnat den forreste sikring af hver en deling 11. og 12. Komp. i vejgrøften langs hovedvejen Reims – Berry-au-Bac. De skulle ikke få det let. Allerede i løbet af natten blev landevejen brudt op af artilleri og trykker forposterne ned i deres grave. Som dette efterårs første rimfrost tidligt på morgenen lagde sig over de ødelagte popler, angreb fjenden frem mod hovedvejen. Maskingeværer fik den til at standse. Så forsøgte de noget andet. Kamppatrujer arbejdede sig frem gennem en sænkning og stod pludseligt i ryggen på 12. Komp. højre postdeling. Kæmpende brød føreren igennem bagud under tab af en død, tre sårede og fem fanger. Kl. 0830 nåede også 11. Komp. deling forpustet tilbage til 9. Komp. Fjenden fulgte efter lige i hælene. Til højre og venstre brød ildkampen ud langs hele linjen. Et kvarter senere stod franskmændene i de små skove og på bakkerne syd for Stink-åen, og slangede sig i enkeltkolonne frem gennem dale og grave mod kanalen. Virvaret af gamle stillinger, der ved den første stillingsindtagelse var blevet budt velkommen, viste sig nu en taktisk ulempe. Kl. 0930 trængte fjenden ind i postlinjen gennem en gammel løbegrav og nåede kanalen. Offizierstellvertreter Burmeister hev to grupper af 11. Kompanie med frem, kastede fjenden tilbage gennem løbegraven og forseglede den. Endnu bragede håndgranaterne på venstre fløj hvor franskmændene trængte frem i midten af 9. Kompanie med en større patrulje af kompagnistørrelse. Den brød sammen under ilden fra maskingeværer. Ved middagstid blev 7. Komp. trukket frem i 11.s afsnit, og gjord her klar til modstød. Tre kvarter senere kunne K.T.K. videregive meldingen, at forpostlinjen var rensat for fjender. 7. Kompanie blev igen frigivet og den tapre 11. rykkede, efterladende sig en deling, tilbage på deres gamle plads i V.W.L.

Fjenden indstillede hans overrumplingsforsøg. Med blandede følelser så 9. Komp. den nye dag i møde. Den havde set sig omkring, og havde til sin skræk konstateret, at den næsten var alene på fjendens side af kanalen. Til højre havde nabodivisionen trukket forposterne tilbage bag kanalen og til venstre holde 9./164 kun bakken vest for Loivre besat. Det kunne give problemer. Ganske vist blev sidst på aftenen den truede flanke støttet til venstre af 12./264 og til højre af 12. og to lette maskingeværer/266, men kort efter midnat kom der melding om at fjenden var trængt ind i Loivre og også til højre var nået frem til kanalen. Kl. 2 beordrede Leutnant Faasch endnu engang 7æ. Kompanie frem og beordrede 9. til at holde ud og til at afstive de truede flanker. Ildoverfald holde skytterne vågne ved siden af deres afsikrede håndgranater. Hen mod morgen trommede fjenden. I det første lys den 3. oktober steg grønne lyskugler op gennem krudtrøg og moren tåge. Kl. 6 fik franskmændene til angreb i flere bølger. Endnu engang knitrede de vagtsomme maskingeværer og kunne til højre og venstre standse stormløbet, men i midten trængte angrebet ind i linjen. Imidlertid vidste 11. og 12. Komp. hvad der måtte ske. De afventede ikke den påkaldte artilleristøtte, troede på egen kraft, og kastede sammen med 9. Komp. fjenden ud igen i et flankerende modangreb. Deres tapperhed var imidlertid forgæves. Sidst på eftermiddagen havde fjenden sat sig fast til venstre for kanalen, og havde allerede passeret den til højre. Kl. 14 gav regimentskommandøren ordre til K.T.K. om at opgive den hårdt omkæmpede forpostlinje, men under alle omstændigheder til at fastholde V.W.L. – forpost-modstandslinjen. III. Bataillon havde god tid. Den frygtede ikke overmagten mere, men venstre under konstante skudvekslinger til solen går ned, og nåede uden problemer den modsatte bred. Og igen stod franskmændene i dens venstre flanke. Fire stærke styrker forsøgte at rulle den nye stilling op. Lavtgående fly banede dem vejen. M.G. og geværgranater slog angriberne ned og kaster dem tilbage over kanalen. Alligevel forbliver situationen som tidligere yderst spændt. Højre fløj af 264'erne ligger langt tilbage; skråt bagud var der et hul på 300 meter. Dertil kom kl. 22 melding om, at også højre nabokompagni, 8./53, havde trukket deres forreste posteringer tilbage, og at der også her var opstået et hul på 400 meter. Endnu svævede bataljonerne frit i luften, og kunne ikke gøre andet, end at rulle sig sammen og rette sine våben mod siderne.

Natten forblev rolig. Fjenden trak vejret. Kun hans kanoner og minekastere sendte deres granater og gasbomber mod det stædige tyske forsvar. Den 4. oktober samme billede: franskmændene forsøgte at udvide deres gennembrud. Mens III. Bataillon holdt fjenden på afstand i forbitrede kampe på håndgranater, stødte han ved middagstid med held frem ved højre naboregiment. Kl. 0430 meldte Hauptmann Seip, at farvede tropper var trængt ind i hovedmodstandslinjen ved venstre fløjkompagni 53; til opklaring sendte han 6. Kompanie frem, lod 7. spærre af og meddelte den udholdende III. om sine dispositioner. Det bagved liggende terræn frem til banelinjen dampede under den kraftige beskydning. I. Bataillon gjorde sig klar. Der gik nogle bekymrede timer. Hvis de sorte trængte frem, ville det være sket med forpostbataljonen. Men II. Bataljons tværstilling holdt. Geværild og håndgranater trængte hele tiden de sonderende tropper tilbage, og kl. 19 kunne 6. Komp. meddele, at et modstød ved Regiment 53 havde genoprettet situationen.

De jagende taktiske meldinger havde krydset en udsendt strategisk kontrabefaling. Om morgenen havde brigaden under dækordet »Detsch« udsendt befaling for natten 4./5. oktober om en yderligere tilbagelægning af fronten til Suippes-stillingen, hvor regimentet skulle indsætte I. som kampbataljon, II. i beredskab og III. som reservebataljon. Endnu arbejdede de lette og tunge maskingeværer langs fronten. Patruljer vadede ud i kanelen til vand på låret for at fjerne de sidste spang. III. Bataillon følte sig herre over situationen, og glædede sig til om natten igen at spille fjenden et puds. Mens de sidste forberedelser blev truffet, udarbejdede Leutnant Faasch en rapport over de sidste kamphandlinger:

Bataljonens situation i den tid, den var indsat som kampbataljon, var særlig vanskelig da den ofte truedes af åbne flanker til begge sider. Det krævede den fulde energi af fører og hver enkelt mand at fastholde den hele tiden frem-skudte stilling. Den omstændighed, at bataljonens fastholdt stillingen trods den uafklarede situation og de truede forhold til højre og venstre, og trods kraftige frontale angreb, er et bevist på, at hver eneste gjorde sin pligt. Udmattelse og stærk anspændelse forhindrede ikke mandskabet i trofast at holde ud på deres poster ...

7. Arme faldt tilbage bag Aisne. Venstre fløj af 1. Arme afgav frivilligt for at forkorte fronten, højdeterrænet ved Moronvillers. Derfor kunne heller ikke den højre fløj forblive i den fremskudte stilling. Modstanden skulle genoptages i den udbyggede »Etsch«-stilling langs Suippes.

Den 5. oktober kl. 19 rykkede I. Bataillon ud, sneg sig gennem aftendisen og indrettede sig som den nye kampbataljon. To timer senere fulgte II. med regimentsstaben, der forlagde kommandostationen til Brienne i nærheden af kirken. Kl. 22 overtog Feldwebelleutnant Greve med 12. Kompanie hele III. Bataillons afsnit, underlagt Bagtropskommandør Hauptmann Quast. Han havde ikke netop beskedne opgaver: »Fastholde længst muligt, ikke miste folk og frigør opdaget fra fjenden!« Det er lettere sagt en gjort, og kræver hos bagtropsfører hine fingerspids følelse, der gør det muligt at forudsige fjendens hensigter før tid. Feldwebelleutnant Greve havde denne. Endnu ved midnat havde han under opbydelse af alle kræfter, afvist alle fjendens patruljer langs pig-tråden. Natten igennem markerede han med ildoverfald fra maskingeværer, at han stadig havde kræfterne. Kl. 4 forseglede han alle adgangsgrave, trak ubemærket sit kompagni tilbage til K 2-graven, og lagde personligt alle folk på plads i en lang linje fra jernbanen til Fasanskoven. Ikke et øjeblik for tidligt. Kl. 0630 buldre det langs kanalen. En artilleriild knuste de tomme stillinger. Så blev der stille. 12. Kompanie holdt vågent øje fremefter. Der – den første patrulje! Forsigtig, under udnyttelse af alle dækninger, arbejde den sig fremad. »Ikke skyd!«. De forsvandt igen; klokken var næsten 8. Så bliver det pludseligt levende i de små birkelunde; i dybe bølger bryder fjenden frem. »Skyd!«. Ordren tænder hele linjen. Patronbåndene flyver gennem tilbringeren. Unde store tab synker angriberne til jorden. Endnu engang springer fjende op. På 600 meters afstand standses han af ilden og tvinger ham ned i knædybe grave. Imidlertid kom kamplarm nærmere til højre og venstre. De truede flanker – altid det samme! 12. Komp. kender det fra dagene tidligere. Foran hæver nye skyttelinjer sig. Endnu engang blusser ilden op og fejer terrænet rent. Det koster ammunition. Ammunitionstaskerne tømmes. Maskingeværerne nærmer sig de sidste patronbånd. Til venstre truer den dybt nedskårne jernbanelinje med omgåelse. Tilbage! Tidspunktet er gunstigt; udnytte pausen i kampen! Venstre fløjdeling først, så højre, enkeltvis, i spring fra busk til busk, fra træ til træ og formerer sig i slanger langs sænkninger. 800 meter! En lille bevokset bakke ligger på tværs. Stop! I stilling! Det varer ikke længe, så bliver forterrænet igen levende. Liggende, knælende, stående brugere 12. Kompanie deres sidste ammunition på de overalt opdukkende mål. Så viger den ud til Suippes. Feldwebelleutnant Greve lader en gruppe med to lette maskingeværer dække overgangen. Selv fortsætter han med resterne af kompagniet over det sumpede terræn, passerer floden ad »Rymphenweg«, trækker den sidste gruppe tilbage og sprænger stormspanget. Det er blevet middag før han kan samle sit tapre kompagni i Bertricroourt bag ryggen på I. Bataillon og kan fører dem til Brienne. I kælder og dækninger fandt den midt i dens bataljon et fortjent hvil.

Langs fronten havde I. indrettet sig til forsvar. 3. og 2. Komp. blev lagt frem i Erlengrund og trak 1. som bagstop til Bertricroourt. Som beredskab blev II. Bataillon placeret på knække på Aisne ved Pignicourt. Mens 1. Komp. hele eftermiddagen kæmper med den efterfølgende fjende, kikker 1. sig om ved Bertricroourt. Det må engang have været en blomstrende egn her i Suippes dalen. Nu var det en sønderskudt ruin som Zielfeld øvelsesbyen i Döberitz øvelsesterrænet. Enkelte gavle hævede sig endnu i mandshøjde støttet af volde af mursten. Men underneden var der i forbindelse med den gamle Aisne-Marne-Kanal stilling lavet bombesikre kælderdekninger. M.G. skytter lavede betonforstærkede stillinger i ruinerne, i en tom skorsten indrettede artilleriets øjne sig, og kirken, der med sine ødelagte mure forsøger at holde sig opretstående, er som i mange tusinder andre landsbyer, fra at være fredens budbringer, blevet til pigtrådsindbundet krigsbolværk. Som det blev aften have man i ruinerne opbygget en følelse af hjemsted. Hvor længe mon man ville få lov til at blive boende her? I natten ville den eftersættende flodbølge endnu engang vokse

Ved staben III. Bataillon i Brienne forsøgte man den aften at mindes den hårde fortid og glemme den vanskelige fremtid med et drikkegilde. Pludseligt kom en fremmed løjtnant ind i huset og bad stakåndet om at få lov til at grave sin faldne bror op på kirkegården. Han var fuldstændig udmattet. En kraftig dram og venlige ord fik ham til at fortælle lidt mere: man havde frarådet ham at tage frem; Brienne skulle være fuldstændig ødelagt og ligge under kraftig beskydning. Han ville imidlertid ikke lade sin døde bror falde i hænderne på fjenden. Så brød han hastigt op, ledsaget af en spadeklirrende begravelsestrop fra bataljonsstabens. Skridtene forsvandt. et øjeblik stirrede folkene i deres glas – tysk trofasthed – den retirerende front medbringer sine døde – så søger de i højrosted tale at overvinde sorgen. Fuselen brænder i halsen og gør træt. Natten bliver rolig og roen er virkelig fortjent. Med glæde glider blikket over trådbriksene i den tidligere tyske etapekælder. Men så fløjter telefonen: tre lange fløjt – III. Bataillon! Satans! –

Her er regiment! - bataljonen rykker øjeblikkeligt frem til II. Bataillon i Pignicourt. 1. Armees forventer i morgen et generelt angreb. Fra kl. 0500 højeste alarmberedskab. Fra daggry vil artilleriet lægge to virknings-skydninger foran hele divisionens front.

En halv time senere vandre III. Bataillon endnu engang ud i den mørke nat. Ved Pignicourt får den anvist en stilling af Hauptmann Selp. Med øksehug og spadestik i åbent terræn fortrænges drømmebilledet af en drømmeløs søvn.

Som arbejderne tidligt på morgenen den 6. oktober trætte hvilede i bunden af deres skanser, brølede fronten endnu engang op. Skyer af støv og os skjulte den klare efterårs morgen. III. Bataillon fordeler sig i dens dæknin-ger. Staben sidder med telefonen i hånden og venter. God ske lov synes der i eget afsnit ikke at ske nævneværdigt. Ved regimentsstabens i Brienne melder sig Indgrebsstyrke A fra 1. Inf.Div.: Grenadier 3 med artilleri. De skal assistere 264'erne med at kaste fjenden tilbage over Suippes ved Pont Givart. En kontraordre holder den tilbage. Situationen ved fronten var forvirret, og det var nødvendigt at skaffe sig klarhed før man satte de uerstattelige reserver på spil. Tidligt på eftermiddagen angreb fjenden heftigt ud fra Pont Givart. Ikke lang tid efter bragede håndgranater dybt inde i I. Bataillons flanke og franskmænd stod i sydkanten af bevoksningen. Et modstød pressede ham tilbage i landsbyen. Kl. 16 forsøgte han noget andet: fra indbrudsstedet i Suippe-linjen at rulle den op fra øst. 2. Komp. svinger mod venstre, mens 6. Komp. trækker sig frem mod venstre afsnitsgrænse. Endnu i nogle timer holder I. Bataillon ud. Først da artilleri faldt som haglvej og fjenden også river højre flanke op, prisgiver de Bertricourt og viger tilbage til den flade højderyg nord for byen. Et kraftigt artilleri falder over det bagved liggende terræn. II. Bataillon mister endnu engang sin signalofficer: Leutnant Dittmer rammes af en fuldræffer i indgangen til kommandostationen. Om aftenen blev også Indgrebsstyrke C underlagt Divisionen og sendt i retning af Pignicourt.

Den mørke nat til den 7. oktober var støjende og travl. Kolonner marcherede mod fronten. Ordonnanser su-sede rundt til stabene. Enkelte skud lød i området, officerer søgte storm udgangsstillinger, for divisionen havde beordret modangreb til kl. 0800. Den halve nat arbejdede stormenhederne sig tættere på den hvilende fjende. Hauptmann Lüer havde indsat III. Bataillon frontalt mod Bertricourt og sin I. Bataillon med stærk højre fløj flankerende fra nordvest. En bataljon fra 53 var tildelt som angrebsreserve. Som grundstilling blev massen af de tunge maskingeværer placeret på Bertricourt-Riegel.

Morgenen gryede. I de knædybe grave lå angriberne på maven med tilbageholdt åndedræt. Hos fjenden var alt roligt. Bag de sodsværtede mure i Bertricourt steg tung sort røg op; franskmændene lavede morgenkaffe. Som de tyske artilleri kl. 0740 åbnede ballet, kastede angriberne deres tornystre til side, greb fastere om geværet og trak knæene op. De var fortrøstningsfulde. Ganske vist var det ikke en trommeild, der endnu engang ramte ruinerne foran, men skuddene lå godt og tropperne var fast i hånden på deres velprøvede førere, der holdt skarpt øje med uret visere.

Kl. 0810. Granater slap landsbyen og lagde sig i stedet over sumpene langs Suippes. »Afgang!« Leutnant Fritz Müller, Feldwebelleutnant Greve og Offizierstellvertreter Burmeister spring op foran deres kompagnier i stormen på landsbyen. Et skud i hovedet kastede Leutnant Müller til jorden; hans 9. Kompanie stormer videre hen over ham samme med de andre mod husresterne, hvorfra forsvarsilden var begyndt. Et vildt hurra lyder gennem luften. Over hindringer og grave fortsætter stormen ind i landsbyen og stopper foran de fjendtlige modstandspunkter. Håndgranater hastes; våben brager i vilde nærkampe; bajonetter lyner i røgen; skrig lyder her og der. Høje råb for igen stormen samlet sammen. Fjenden er overrasket, men yder tapper modstand. Feldwebel-leutnant står pludseligt overfor en fransk sergent, som peger på ham med en revolver. En geværkolbe rammer franskmændene på knæet. Videre. Vizefeldwebel Schill bryder som et rovdyr ind i en M.G. stilling og bringer det til tavshed. Også fra højre lyder sejren. Her havde Leutnant Kusel med sin deling fra 1. Komp. i storm løbet den lange flankeringsgrav over ende. 10 franskmænd hæver hænderne som han såres hårdt af et sprængstykke.

Hans tapre folk slutter sig til Leutnant Stövhave, der med største delen af 11. Kompanie trænger dybt ind i fjendens flanke og får kontakt til 9. Komp. En bitter nærkamp driver fjenden fra bunker til bunker. Offizierstellvertreter Burmeister for samlet sin deling, lader den dalende modstand ryggen og stormer ned mod Guippes-dalen. Endnu engang åbner han ild fra varme våben mod de flygtende franskmænd, der vader gennem floden og forsvinder i det tætte buskads på den anden side.

Ved regimentet hober sejrsmeldingerne sig op. Kl. 0820: »Bertricourt indtaget«. Kl. 0925: »Fremsendte patruljer har overskredet vejen til Pont Givart«. Kl. 0930: »Venstre bataljon grenadier 3 har nået Suippes«. Kl. 11: »Angrebsmål nået i hele regimentets afsnit«. Sejren udløser hævn fra fjenden. Bertricourt koger under trommeild. Kompagnierne viger ud mod fronten og afventer knælende i mudderet, at uvejret skal lægge sig. Som de sidste sprængstykker daler ned over engene, bøjer angriberne sig over længe undværede nydelser, svælger i rødvin, chokolade og sardiner. Minekasterfolkene kæler for begge deres tilbageerobrede minekastere. Oprydningskommandoer indsamlet talrige geværer. 67 fanger fra det franske Regiment 46 vandrer med tre erobrede maskingeværer bagud, hvor stabene samler dagens tabsmeldinger. Sejren var opnået forholdsvis billig med 2 officerer og 10 mand døde, 1 officer og 49 mand såret. Men III. Bataillon sørgede dybt over den faldne Leutnant Müller. Han havde været en af de stille og eftertænsomme, men havde forstået med spøg og latter at fordrive de mørke tanker. Respekt! Han faldt i sejrens øjeblik; hvordan ville det ende for os andre?

Om aftenen var ugemeldingen færdig. Regimentet sluttede med at samle sine sidste erfaringer i nogle få sætninger:

Den forgangne uge er karakteriseret af en generel tilbagetrækning af egne tropper, der overalt ydede sej modstand overfor fjenden. Fjenden opnåede aldrig at tvinge en tilbagetrækning. Moralen hos tropperne forblev urokkelig god og viste det endnu engang den sidste dag under dygtig fremrykning i det heldigt gennemførte angreb.

Troppernes moral – denne roste Feltmarskal Hindenburg i gribende enkelte ord:

Var kapitlet om den tyske hær heltegering ikke allerede længst skrevet i bogen om den store krig, ville den i den sidste frygtelige strid være blevet skrevet med den evigt uudslettelige skrift af blod fra vore sønner. Hvilke uhyre krav, fysisk og psykisk, blev der i disse uger stillet til kræfterne ved officerer og mandskab i alle stabe og troppeenheder. Tropperne måtte nu igen kastes fra en kamp ind i den næste, føres fra en slagmark til den anden. De såkaldte hviledage rækkede næppe til at organisere de sammenskudte eller forsprængte enheder, at tilføre dem erstatninger, eller til at overføre personel fra opløste divisioner til andre troppedele. Både officerer og mandskab begyndte at udmattes, men alligevel rev de sig op i gen, når det gjaldt at standse den fjendtlige storm. Officerer af alle tjenestegrader op til de højeste stabe blev medkæmpere i den forreste linje, til tider med gevær i hånd. Af befalinger var der oftest ikke mere end: »Hold ud til det yderste«

Ja: Holde ud! – hvilken reduktion efter så mange ærværdige dage af strålende sejre

Til en sammenhængende linje manglede kræfterne. I grupper eller mindre flokke ydede man modstand. Resultater blev kun opnået, fordi fjenden var lige så udmattet. Hvor ikke hans kampvogne banede vejen eller hans artilleri knuste alt tysk kampliv, kom det kun sjældent til større kamphandlinger. Han stormede ikke løs på vores modstand, men sneg sig efterhånden ind de mange huller i vores ødelagte kamplinje. Det var denne kendsgerning, hvorpå mine håb begrundedes, håbet om at kunne holde ud til fjenden blev lammet.

Vi havde ikke længere mulighed for at tilføre ny kraft som fjenden havde. I stedet for et frisk Amerika havde vi kun udmattede forbundsfæller, og også disse stod lige foran sammenbruddet.

Hvor længe ville vores front endnu kunne holde til denne uhyre belastning? Jeg stod overfor det vanskelige af alle spørgsmål: »Hvornår vil vi komme til afslutningen?« Vender man sig til historiens store forbilleder, opfordre det ikke til forsigtighed, men til dristighed. Kikker man på vore største konger kommer svaret tilbage: »Hold ud!«

Tiden var ganske vist en anden. Det drejede sig ikke længere om store hvervede hære, men om hele folk, der førte krig. Men menneskeheden var grundlæggende den samme med samme styrke og svagheder. Og ve den, der blev svag for tidlig.

Så fortsatte kampen på slagmarken, men hele tiden blev det mørkere for os. Om også den tyske vrede hele tiden på vestfronten kunne forhindre fjendens afgørende gennembrud, var nyhederne fra det fjerne øst desto mere nedtrykkende. Hvad skulle lukke hullet når Bulgarien endegyldigt brød sammen? Nok kunne vi stadig tillade os, men vi magtede ikke at opbygge en ny front. Ganske vist var en ny arme under opbygning i Serbien, men hvor svag var den ikke? Vores Alpearmee havde dårligt kampdygtige enheder tilbage. En af de ankomne østrig-ungarske divisioner viste sig fuldstændig uanvendelig. Den bestod af tjekker, der formentligt ville nægte at kæmpe. Nok lå skuepladsen i Syrien langt væk fra krigens afgørelse, ville et nederlag her uden tvivl også for vore trofaste tyrkiske forbundsfæller betyde, at også Europa ville blive truet. Hvordan ville Rumænien forholde sig, hvad ville der ske med ruinerne af det store Rusland? Alt dette trængte sig på og

gennemtvang en beslutning om dog a søge en afslutning, der vil sige, en afslutning med ære. Ingen ville sige: »for tidligt!«.

Med disse tanker og den modnede beslutning mødtes jeg med min 1. Generalquartiermeister sidt på eftermiddagen den 28. september. Jeg kunne se på ham, hvad der havde ført ham til mig. Som så ofte før siden den 23. august 1914 var vore tanker også denne dag, endnu inden et ord var faldet, sammenfaldende. Vores sværeste beslutning var truffet på samme overbevisning.

Den tungeste beslutning fra en sejrrig feltherre: anmode fjenden om fred!

En række af legender har lagt sig om de spændingsmættede dage omkring månedsskiftet september – oktober 1918, der ikke forklarede dem, men forvanskede, og gjorde de store mænd, der bar hele folks berettigede tillid, til syndebukke for andre. Den øverste hærledelses ord blev fordrejet. Man forsøger at gøre dem til syndebukke for egne undladelsessynder, og kaster byrden af ansvar for sammenbruddet på deres skuldre. De tyske krigere kunne ikke vide, hvad der i disse dage skete langt bag deres grave. Forklaringen oplevede de først år efter, da Ludendorff skridt for skrift beskrev den store forvirring, og gennem dokumenter nedsatte det hæslblæsende tempo i begivenhederne: Hindenburg og Ludendorff forlangte indledningen af våbenstilstandsforhandlinger »uden forsinkelse«, mens den ganske vist rystede, men alligevel standhaftige hær kunne være pant i hænderne på de tyske forhandlere. For hver dag svandt dens kraft og dermed dens vægt på forhandlingernes vægtskål. Om en »katastrofe« var der ikke tale.

Den officielle hvidbog om forhistorien til våbenstilstanden viser i Afsnit 12 regeringens opfattelse af de sidste septemberdage:

Den vigtigste forudsætning for indledning til fred var den øjeblikkelige dannelse af en ny regering på bred national basis på initiativ af H. Majestæt Kejseren ... Det nye kabinet var sammensættes af alle kræfter i folket på bredeste nationale grundlag og til nytte for forsvaret af fædrelandet ... Den på denne måde nydannede regering henvendte sig samme måned til Præsident Wilson med ønsket om, at denne tog initiativ til opnåelse af fred, og til dette formål anmodede deltagere fra alle krigsførende nationer om at sende befuldmægtigede delegerede til Washington. Efter ønske fra vore militæriske myndigheder blev Præsidenten foreslået, samtidig at inviterer de krigsførende til indgåelse af en øjeblikkelig våbenstilstand. Vores opfordring til hr. Wilson var afhængig af erklæringen, at Tyskland, eventuel centralmagterne, var parat til fredsforhandlinger på baggrund af Præsidentens 14 punkter

Mens den sidste kejserlige kansler, Prins Max von Baden, fra Graf Hertling overtager roret på det vaklende tyske skib, vandrede de første noter over havet, og forkyndte for de lyttende fjender den tyske forsagthed. Og som regimentet talte sine fanger ved Bertricourt, sendte det amerikanske udenrigsministerium deres svar; det var et undvigende modspørgsmål:

Mente Hr. Rigskansler, at den kejserlige tyske regering godkender betingelserne, som af Præsidenten i sit budskab til De Forenede Staters Kongres den 8. januar og i det følgende budskab var nedfældet, og er indforstået med, at formål ved indtræden i diskussionen kun vil de praktiske enkeltheder i deres anvendelse?

De Forenede Starters Præsident føler sig forpligtiget ... til at erklære, at han ikke følger sig berettiget til at foreslå en våbenstilstand overfor regeringer med hvilke De Forenede Starter er i forbund mod Centralmagterne, så længe disse magters hære står på deres jorde. Den gode vilje i enhver diskussion vil på den anden side afhænge af accept fra Centralmagterne, om øjeblikkeligt at trække tropper tilbage fra besatte områder.

Præsidenten følger sig også berettiget til spørgsmålet, hvorvidt Kansleren kun taler på vegne af de myndigheder, der hidtil har ført krigen. Han anser svaret på disse spørgsmål ud fra ethvert synspunkt for af overordentlig vigtighed....

Rigets myndigheder – hvem var det? Det ved end ikke tyskerne selv. Er det det den mangehovedede parlamentariske regering?, var det viljen hos den øverste hærledelse?, var det i rækkerne i den forblødende hær eller var det ødelæggende revolutionære elementer i Tyskland. Et stod fast, de bjælker, der skulle bære Tysklands skæbne, vaklede. I kancelliet i Berlin regeringen, i kontoerne i den øverste hærledelse, i partiernes lokaler og i de revolutionæres celler foregik en dødedans for det tyske folk.

Den 29. september havde regimentet med 66 mand fra Ersatz 90 i Rostock modtaget de sidste erstatninger fra dens nordtyske garnisoner. Desuden modtog den 41 mand fra Infanterie-Ersatz-Truppe Beverloo; den 4. oktober sendte Ersatz 72 i Aschersleben de sidste mænd og samtidig var rekrutdepotet ved 80. Res.Div. blevet tømt for 1 underofficer og 55 mand. Så den 9. oktober kom tilstrømningen af personel fra opløste enheder i øst og vest: 131 mand fra infanteriregimenterne 405, 407, Landsturm-Regiment 9 og fra Feldrekrutendepot 8. Armee. Så var det sket. Den tyske værnemagt smeltede som voks under de sidste materielslag. Kampene under tilbagetrækningen siden 18. juli havde kostet uerstatteligt i mænd og materiel. Allerede i august var 22 divisioner blevet opløst.

I september fulgte andre sønderslåede under forsvarskampene, for at forstærke kraften i de øvrige. Der er ikke mere mandskab at hente fra Tyskland. Denne tilgang øgede bataljonerne endnu engang til 456, M.G.-kompagnerne til 105 og minekasterkompagniet til 102 – en sidste gang var tabene godtgjorte. I de to dage, hvor situationen efter erobringen af Bertricourt havde beroliget sig til normal skyttegravskrig, var yderligere Leutnant Naumann, Offizierstellvertreter Burmeister og 22 mand blevet såret.

Regimentet havde ladet reservebataljonen forblive fremme. Den lå til højre ved siden af I. langs Suippes, mens II. Bataillon som tidligere bemandede hovedmodstandslinjen. Den trykkede stemning fra tilbagetrækningen var forsvundet; bedre end erindringer og manende ord havde den succesfulde indsats igen befæstet følelsen af overlegenhed. Så ramte nyheden om de begyndende våbenstilstandsforhandlinger som et kølleslag. Det var som en spand koldt vand i hovedet, men mens de ansvarlige i Berlin sendte sin anden note til Wilson, gik slaget videre.

Det var på en gang blevet et diplomatisk instrument, der skulle trykke på fredsforhandlingernes puls. For den franske Marshall handlede det ikke længere om kortfristede taktiske og strategiske overvejelser; hans afgørelser hvilede på ønsket om, inden våbenstilstanden, at slå den tyske hær i åben kamp og ødelægge den. Hertil behøvede han ingen kunstfærdige planer, ikke mindst da enhver skift af kampfront ville betyde tab af tid. Fortsættelsen af operationerne lå ligefor på kortene. Foch havde genoptaget det gamle knibtangangreb mod Chemin des Dames. Endnu engang var det dobbeltslaget antændt, der til højre skulle ødelægge 2., 17. og 18. Armee, til højre bryde igennem 1. og 3. Armee og i centrum rive den tyske slagorden fra hinanden i en omringelse.

Kampene den 6., 7. og 8. oktober havde endnu engang standset den højre kæbe. Som ved 80. Res.Div. langs Suippes, var det franske stormtropper også i Champagne blevet liggende foran de tyske stillinger. Som ved Vertricourt havde overalt langs 1. og 3. Armees fronter de franske og amerikanske enheder den 9. og 10. måtte lide nye sår. De samlede sig og marcherede så igen op, men da de den 11. igen rykkede frem, ramte de tom luft. Endnu en rettidig tilbagetrækning af Hærgruppen havde stået den håbede sejr. For gennem forstærkninger, trukket ud af linjen, at kunne støtte 18. Armee, som den 8. blev ham underlagt, under indtagelsen af den afgørende stilling, iværksatte kronprinsen »Gudrun-forskydningen« med accept fra O.H.L.

Hele den truede front fra Chemin des Dames til Argonne blev opgivet. I en detaljeret befaling havde 80. Res.Div. udstukket dens enkeltopgaver:

I natten fra 10./11. bliver udvigelsermanøvren fortsat. Divisionen går med tilslutning til 50. I.D. tilbage bag Retourne. Forbindelse til 50. I.D. skal optages på den østlige side af kanalen ved Neuchatel ved kanalen. 1. nat: kl. 2100 går reservebataljonen tilbage til Retourne-afsnittet, og indretter sig som højre kampbataljon. Kl. 23 følger de bageste dele af kampbataljonerne, hvoraf den venstre igen indretter sig til venstre og den højre rykker i beredskab. Kl. 0530 bliver Suippes rømmet af alle her endnu stående kræfter. 80. Res.Inf.Brig. lader heraf i hvert regimentsafsnit et stærkt kompagni blive stående i Suippes-Riegel, der så længe som muligt vil yde modstand mod en efterfølgende fjende ... Retourne-afsnittet skal under alle omstændigheder fastholdes den 11. 10 mod ethvert angreb. De forreste poster står på nordsiden af vandløbet. Kommandeur der Pioniere skal fuldstændig fjerne alle overgange og spang. Kamppatrulje-kompagniet sætter over vandløbet uden spang. Vadesteder skal rekonosceres. Brienne og Poilcourt skal indrettes til hårdnakket modstand. – 1. I.D. vil i løbet af 10.10. blive indsat som fremtidig stillingsdivision i Hunding-stillingen – nord for Aisne. – I den 2. nat, 11./12. vil udvigelsermanøvren være afsluttet. 80. R.D. vil blive trukket gennem Hunding-stillingen. 50. I.D. viger dog først ud til Sisonne-Riegel, med højre fløj bøjet tilbage til la Maladerie-Ferme. Højre fløj af 1. I.D. lukker herfra over Juzancourt til Hunding-stillingen. Til midlertidig besættelse af den vestlige Aisnebred fra la Madaderie-Ferme frem til højre fløj af 1. I.D. ved St. Germainmont, underlægges R.I.R. 266 og en afdeling af R.F.A. 66. Hertil træder en bataljon R.I.R. 266 og en pjece fra hvert batteri allerede den 10.10. aften med iværksættelse af forskydningen under kommando af 1. I.D. De skal af 1. I.D. om morgenen den 11.10 vises på plads i nævnte afsnit, og ved mørkets frembrud bringes i stilling. Begge de øvrige bataljoner og afdelingen træder natten 11./12. på tidspunktet for frigørelse fra stillingerne i Retourne-afsnittet, under kommando af 1. I.D., og skal af denne straks bringes i stilling på vestsiden af Aisne ... Alle troppefører er ansvarlig for den strengeste marchdisciplin under forskydningen, desto mere, da tropper fra forskellige divisioner anvender samme veje....

Det var også strengt nødvendigt. Blev strengene i den strategiske tilbagetrækning blokerede, var frontens skæbne beseglet. Hos dem, der her i de første oktoberdage i det sidste krigsår så de overfyldte landeveje, dukkede i hukommelsen billeder op fra år tidligere: fremrykning, åndeløs i retning af fjenden. Det ser til forveksling ligedan ud. Det brager, om end oftest efter sprængninger, det brænder rundt om i antændte landsbyer og underbringelser, Langs vejene snor den uendelige hærorm, i dag på vejene, i morgen på slot – yderligt præcis det samme. Men tankerne smerter. Nu er man selv den jagtede, hvis sidste håb ligger i hjulene på kolonnen – tilbagetrækning!

Som de arme evakuerede, der kommer den bagud marcherende hær i møde. Kunne deres lod ikke hjælpes? Hvordan var det, det stod i divisionsbefalingen:

De 350 indbyggere, der skal overlades til fjenden, bliver overført til Barbara lager, og skal den 12. 10. formiddag på højderne syd for Vieux anvises at gå i retning af fjenden. Enhver risiko for vores beskydning skal ubetinget forhindres.

Disse skæbner, kvinder og børn bag deres kærre, mødes af malende vognhjul, svingende piske og stampende hove, uden tåre, uden at klage. Kun når et barn løber under et hjul, skriver en kone op. Kuskene tænker på dem derhjemme, og prøver forsigtigt at komme forbi de elendige. De gør dem stumme og eftertænksomme. Tyske Folk, kan du også bringe denne kraft op, når din konge endeligt råber?

Kl. 2030 rykkede II. Bataillon til Juzancourt og kom her ved midnatstid i kvarter. endnu engang frigør kampbataljonerne sig fra fjenden og nåede, gennem 1. Komp. som bagtrop, til Brienne, hvor de tyndede den birkebevoksede dal langs Retourne og endnu engang gravede sig ned. Om eftermiddagen den 11. oktober meldte bagtrop kompagniet om kraftig fjendtlig beskydning og fremrykkende fjender. Den havde allerede fra tidligt på formiddagen været kraftigt truet på begge flanker, og var skridt for skridt faldet tilbage mod vest, og trak sig nu tilbage over Aisne-Kanalen til højre side af dens bataljon. Stemningen blev hævet af et dejligt efterårsvejr med sol over marker og enge, men om aftenen daler den igen. Fuldstændig udmattet nåede 1. Komp. kort efter midnat med en død og to sårede frem vil Avaux, hvor regimentet – underlagt 1. Inf.Div. – som højre fløj af 1. Armee til venstre ved siden af 50. Inf.Div., fløjenhed af 7. Armee, havde oprettet en optagestilling fra la Maladerie Ferme til Barres vandløbet. Kl. 17 modtog den fra 1. Inf.Brig. befaling til en yderligere tilbagetrækning natten fra 11. til 12. oktober:

1. Divisionens forreste postlinje står i linjen Barres-å – sydvestkant St. Germainmont – vestkant sukkerfabrik – Barres-å til dens indmunding i Aisne – langs Aisne - Balham osv.
2. R.I.R. 266 lukker hullet mellem Barres indmunding (I.R. 45) og venstre fløj af 7. Armee, der om natten fra 11./12. 10. går tilbage til Maladerie-Ferme. Posterings skal lægges frem til Aisne. Højdelinjen vest og sydvest for Juzancourt skal besættes som forpost-modstandslinje.
3. Det overlades regimentet om den vil lukke hullet som hidtil med II./266 eller med to bataljoner. Resten placeres i beredskab i Villes-devant-le-Thour, så den rettidigt i modstød kan afvise en modstander, der overskrider Aisne mellem Barres-åen og Maladerie Ferme.
4. Regimentet modtager befaling når 7. Armee går tilbage i Hunding-stillingen, og hvornår regimentet dermed skal forlade sine stillinger over St. Germainmont.
5. ...
6. 1. Inf.Brigade forskyder 11.10 kl. 17 til Chaudion.

Og endnu engang går bataljonerne tilbage. I Vieux-les-Asfeld skyer hestene; flammer slår op gennem tagene og sender hede pust gennem gyderne. Som en rød søjle står kirketårnet over flammehavet. Så bliver der på de åbne marker iskoldt. Ildfakler slår op bag kompagnierne, som de i aftenskumringen passerer Ardenne-kanalen og Aisne ved Asfeld-la-Ville. En let regn falder, men kommer for sent. Den usædvanlige tørke de sidste dage havde ødelagt forberedelserne til oversvømmelser selvom opstemning var gennemført tidligt. Den 12. oktober kl. 0600 er alle kamppatruljer bag de sprængte broer over Aisne. Langsomt følger fjenden efter med ryttere. Det første infanteri dukker op langs kanalen og sætter over vandet. Ved middagstid havde de nået Aisne og standser. Og mens forsvarsild forstyrrer deres brobygning, rapporterer 50. Inf. div. om situationen og udsender befaling for de sidste skridt af Gudrun-forskydningen.

1. Fjenden presser mod divisionens front over Variscourt, Menneville, Pignicourt og mod Aisne syd for Avaux. Kl. 12 havde stærke patruljer overskredet Aisne ved Menneville og Variscourt. På begge steder er tilsyneladende fjendtlig broslagning undervejs. Til højre for divisionen overskred modstanderen omkring kl. 1015 vejen Juvincourt – Guignicourt. Til venstre for divisionen trængte fjenden i formiddagstimerne skarpt frem mod linjen Vieux-les-Asfeld – Asfeld. Kl. 12 kan den forreste fjendtlige linje fastlægges nogenlunde som sydvest Bahnwald (syd for banelinjen Amifontaine – Guignicourt) – Guignicourt – Menneville – Pignicourt – sydlige kanalbred – syd Vieux-les-Asfeld – mod øst.
2. Udvigelsen fortsættes natten 12./13. Forskydningen bliver fra venstre fløj af bagtroppen gennemført på den måde, at bagtrop 50. Inf.Div. under flankebeskyttelse af R.I.R. 266 går tilbage bag Hundige-stillingen over Villers-devant-le-Thour – le Thour ...

7. og 8. Komp. opretholde som bagtrop føling med fjenden som bataljonerne kl. 22 opgav Aisne. Hauptmann Seip standsede i St. Mermainmont, hvor han som det sidste lod banegården sprænge og broen over Barres bræn-

de ned. Så hastede han efter sin bataljon, i det sparsomt bebyggede bakkelandskab løb sig varm og over St. Fergeux nåede den lille bebyggelse Chaudion.

Her havde regimentets M.G.-officer med forkommandoet haft en spændende dag. Efter et anstrengende rit tilbragte han natten i et banegårdsskur og vågnede først om morgenen på grund af larmen fra den tyske jernbanedrift. Tidligt gik han i gang med jagten på indkvarteringer. Det syntes umuligt. De omkring 40 huse var allerede rekvireret af to mindre landbrug, to brigade-, fire regiments- og tilsvarende afdelings- og bataljonsstabe, og et husede 1. Inf.Div. specialenheder. Bykommandanten var viljeløs overfor det stigende hav af ønsker. Altså hed det: Hjælp dig selv! Efter megen besvær sikrede han sig i det mindste et hus og enkelte lader, så ikke alle kompagnier måtte bivakere i regnen på de opblødte marker. Oplevelsen havde vist ham etapens verdensfremmedhed og den bitre nød langs fronten.

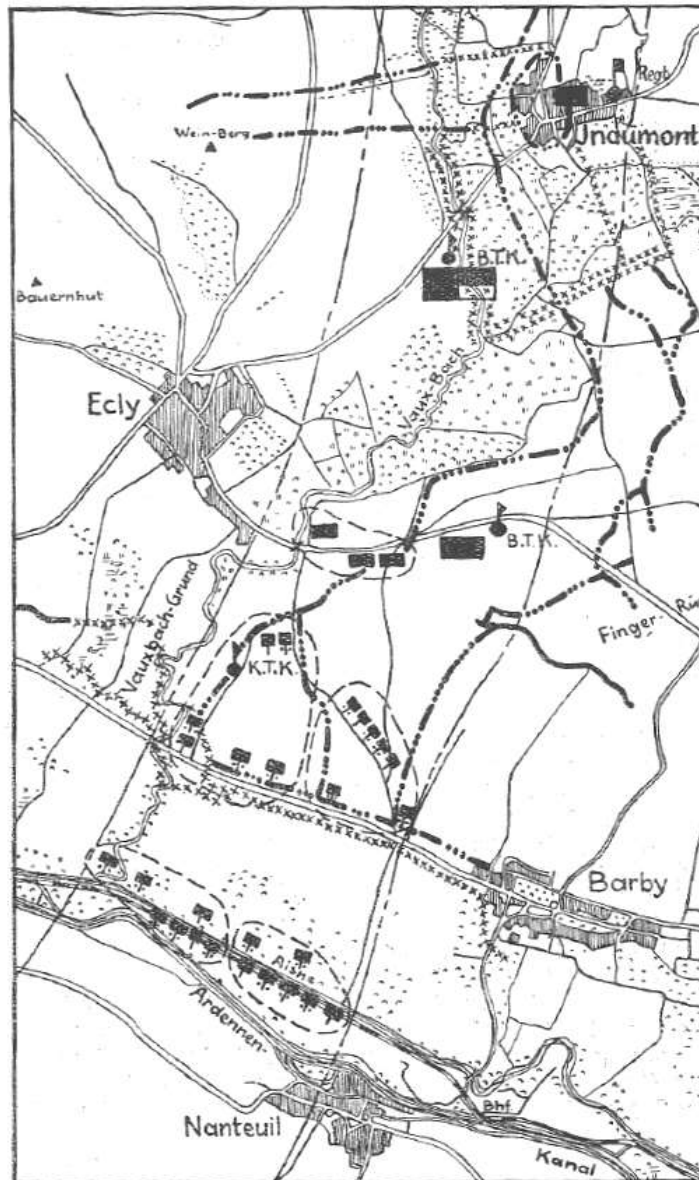
En civilansat [beamter] ved et landbrug bad ham sørge for, at mandskabet kun gik på halmen og skånedes det ikke maledes korn. Hans svar var: han skulle glæde sig, hvis han blot kunne bringe kvæg, 50 svin, 1000 oste og nogle hundrede liter mælk i sikkerhed og lade korn være korn. Tropperne var trætte og sultne; ville han hellere onde franskmændene den tyske høst? Dette syntes at gøre manden eftertænksom. Han besluttede sig til i det mindste mælken – at sælge, 20 pfennig pr. kogekar. Musketerer, artillerister, signalfolk, luftskippere trådte altså ind i køen som tysk opdragelse forlangte. Forretningen gik godt og i starten i god ro og orden. Indtil en skarpøjet så den opstabilede ost og spurgte, om den også var til salg; den næste med samme spørgsmål havde allerede taget en, og da han fik afslag på sit spørgsmål, stak han den simpelthen i lommen og forsvandt. En, der stod lidt længere væk, og som ikke havde fulgt hele episoden, men kun så hånden og osten, forsøgte ikke øjeblikket og gjorde det selv samme. Det blev signalet til angreb. Op over skranken hen til osten! En hob trængte ind i bygningen og lod sig ikke ryste, da enkelte hovedkulds faldt ned i mælkebeholderne. I et andet hjørne gik en fortvivlet kamp om en halvtom smørdrittel og resulterede kun i, at alle blev smurt ind i smør fra top til tå. I mellemtiden var der i bygningen ved siden af opstået endnu en krigsskueplads. Her havde opklaringspatruljer allerede natten i forvejen gjort sig helt præcis bekendt med forholdene, og havde kun afventet det rette øjeblik i den almindelige forvirring, til at sprænge døren. Posten blev trykket op ad væggen, og med økser, knipler og lommeknive blev der gået ind på livet af svinene, der alle på mere eller mindre kvalfuld måde i de næste minutter forlod dette liv. Der opstod mange stridigheder om de afdøde. På et tidspunkt trak en transportkolonne i forbenene og i bagbenene en signalenhed på samme svin, indtil pludseligt kolonnen vandt. Der lød hårde ord og truende gebærder.

Det var et uskønt billede som tyske krigskammerater kæmpede om et tilsølet svinekadaver. Men det viste den forfærdende sult, der plagede den tyske front, og hvor synet af længe begærede lækkerier fik drifter til at overstige tugt. Men ophidselsen var hurtigt væk. Om aftenen herskede fred og kammeratlig glæde. Overalt blev der i alt stilhed slaget bag hække, og osten vandrede fra mand til mand. Forkommandoet kunne byde de ankommende kompagnier velkommen med udsigten til sjælden feltkøkkennydelse og trøstede dem for den natlige bivouak i regnen. Og som om aftenen den 13. oktober bagtrop kompagnierne ankom, efter langsomt at være presset tilbage af overlegne fjendtlige kræfter og efter hårdnakkede kampe bag 50. Inf.Div. postlinje, lå der i Chaudion en æggende duft over stræderne der viste de snusende næser i den rigtige retning.

Gudrun-forskydningen var afsluttet. 1. og 3. Armees kampe ved månedsskiftet udviste efter Ludendorffs bedømmelse »en total og strålende forsvarsucces, som fører og tropper med stolthed kan se tilbage på«. De stod nu ved siden af 7. Armee i den naturlige og kunstige godt befæstede Hunding-Brunhilde stilling og kunne, trykket sammen på væsentligt smallere rum, udspare reserver. Derfor var også 80. Res.Div. trukket ud. Regimentet dannede nu Indgrebsenhed A under 1. Inf.Div. sammen med II./F.A. 66 og 9./Landw.Fuss.Art. 27.

Endnu engang anvender regimentet en hviledag til pudsning af våben og udrustning. Siden middag har enheden været beordret marchklar. Fremme rumler det uophørligt. Fjenden havde overskredet Aisne og havde trængt forposterne tilbage til hovedstillingen på bakkerne ved St. Fergeux. Imidlertid synes 1. Inf.Div. at være i stand til selv at klare problemerne. Om eftermiddagen fik 80. Res.Div. ordre til at afløse 9. Inf.Div. i gruppe v.d. Borne en dagsmarch længere mod øst ved Rethel.

Tidligt den 15. oktober bevægede et forkommando sig ad biveje gennem de vejfattige bakker til dalen, og nåede over Hauteville frem til 7. Grenadier stab i Ianaumont og vinkel mellem Plumion og Vaux vandløbene. Ved middagstid fulgte bataljonerne. I Wasigny, Herbigny og Justine tilbragte de en urolig nat på grund af den uophørlige trafik af etappen, mens formiddagen var rimelig rolig. Så fortsatte de igen i retning af fronten forbi kolonner og hestevogne, modtog i Ianaumont de sidste ordrer og rykkede som solen gik ned i retning af Ecly. III. Bataillon lod sit M.G.K. blive tilbage, og overtog i stedet for II./Gren.Rgt. 7 som reservebataljon ved Raye mølle. Som beredskabsbataljon fortsatte I. frem til Boyaux ferme, stillinger og underbringelse for füsilierbataljonen. II. Bataillon fandt i den nordlige udkant af Ecly den lovede vejviser og fortsatte i den mørke nat gennem sump og krat til Aisne-engen, satte sine forreste delinger over Aisne med færger og afløste som kampbataljon i grenaderernes jordhuller. Kl. 22 var afløsningen afsluttet. Nattevagterne drager afsted,

Effizje 18: Die letzte Stellung des Regiments am Ardennen-Kanal vom 15.10.—4.11.1918.

poster sættes ud, maskingeværer går i stilling, lyskugler lyser i disen, et eller andet sted brager en granat – mændene hyllede sig ind i frakker og sover, som havde de genfundet den rolige hjerterytm i tilværelsen.

Som det bliver lyst, kikker de sig omkring i den nye stilling. Den gunstige taktiske placering er det bedste ved den. Udbygningen er middelmådig, og det er overladt til enhederne at arbejde videre på de lave grave og påbegyndte dækninger. Adgangsvejene er modbydelige. Vaux-åen skar sig diagonalt gennem det bagved liggende terræn med brede sumpede enge, så hovedtrafikåren, vejen til Ecly, i en bue gik gennem højre naboafsnit og først ved sukkerfabrikken igen nåede regimentsgrænsen. Herfra fortsatte åen gennem enge til Aisne. Forpostkompagnerne så med blandede følelser på deres placering på en ø mellem flod og kanal. De var låst inde af Aisnes brune vand, og mellem den og hovedmodstandslinje lå et to kilometer bredt, dækningsløst græsareal. I elendige jordhuller bevogtede 7. Kompanie færgen over floden. Forsøg på at gøre hullerne dybere stødte hurtigt på grundvand, og de måtte dække sig mod sig og regn med telthav. Deres højre fløjgruppe lå kun et håndgranatkast fra franskmændene. Kun banelinjen er ingenmandsland. Længere til venstre, foran 6. Komp., har franskmændene opgivet øen og lagt deres forreste poste på den anden side Ardenner-kanalen og den hundred meter brede sump, men fra bakkerne ved Nanteuil er der udsyn dybt ind i Vaux-dalen.

Det gør opholdet på øen ubehagelig. Dog er franskmændene meget rolige, men man behøver ikke at være profet for at vide, at det ikke vil blive ved ret længe. Og når fjenden træder an til storm er det ude med deres vandborg. Dagen går hurtigt, som alle første dag i en ny stilling. Natposterne er for længst sat ud. Til venstre rykker Regiment 34 ind i stedet for 154'erne. Så begynder larmen. Franskmændene støder ind i afløsningen, har på et øjeblik åbnet et hul mellem Kanal og Aisne, og forsøger at rulle forpostlinjen op. 8. Kompanie bliver presset sammen fra højre. Øen synes fortabt, men så får Leutnant Krause samlet dele af 7. og 8. Komp. og generobre kort efter midnat afsnittet frem til jernbanedæmningen. I mellemtiden er 34'erne fuldtallig på plads. Presset fra begge sider trækker franskmændene sig tilbage over kanalen. Maskingeværerne skyder efter dem, fjenden svarer igen indtil de efterhånden tier, og hen mod morgen er alt igen roligt. Sådan bliver det middag. Omkring kl. 14 blev 6. Komp. pludseligt overøst med granater og miner, og efter en time trænger fjenden flankerende ind mod deres højre fløj. I et modstød vinder de udvigende poster deres stillinger tilbage. Kl. 1615 er alt ved det gamle. Hvis det ikke bliver værre, vil det tyske forsvar ikke være i farezonen. Det indset også franskmændene; de nøjes med artilleri og minekastere ild, skyder sig ind mod alle vigtige punkter, specielt mod Aisne-færgerne, overvåger med flytrafik og udbygning af stillinger og afventer. Det var dem nok ikke rigtigt vel her; i hele den sidste uge havde de hele tiden kæmpet forgæves mod 1. Arme.

I den indberetning af 20. oktober kan regimentet da også kun meddele, at situationen siden divisionens indsættelse ikke havde ændret sig. Det fjendtlige infanteri, hvorunder de siden angrebet den 18. havde været sorte enheder, var meget aktiv. Deres primære aktiviteter havde imidlertid efter støjen at bedømme, været etableringen af flåder og stormspang over kanalen foran øen og ved Nanteuil. Desuden var fjenden ret forsigtig. Hans rolige forstyrrelsesild lå mod tværvejen til Barby ved indmundingen i hulvejen, mod højre fløjposter og mod pontonankerpladserne. På grund af tåge netop i de afgangene morgen- og aftentimer, kunne trafik ikke observeres. Som sammenfatning var det generelle indtryk: fjenden havde tilsyneladende til hensigt at skaffe sig brohoveder over kanalen og Aisne gennem delangreb forud for en videre oprulning af de tyske stillinger. En større frontalt angreb var for tidspunktet ikke sandsynlig, selvom den ringe beskyddning af de bageste områder i sig selv var mistænkelig.

Og som situationen var langs Aisne var den langs næsten hele fronten. Ludendorff skrive i sine erindringer:

Situationen var den 17. ... således, at vi langs hele fronten vest for Maas havde indtaget en bagvedliggende stilling. På højre fløj var bevægelsen stadig i gang. Det vejede især tungt, at hæren med tilbagegangen i Hermann- Hunding-Brunhilde-stillingen havde måttet opgive mange faciliteter, indrettet til troppernes rekreation. Således gik der navnlig aflusningsinstallationer tabt, der var særlig tyngende. Den øverste hærledelse forventede med en fortsættelse af angrebene i retning Gent og Maubeuge, mellem Oise og Aisne og mellem Aisne og Maas med overgang til højre bred af Maas. Jeg var forberedt på yderligere meget stort forbrug af kræfter og nerver hos os. Vi havde på mange steder kæmpet med succes, og andre steder havde fjenden trods stor ubetinget overlegenhed måttet nøjes med meget begrænsede resultater. Resultatet af de fortsatte kampe afhæng udslagsgivende på den indre kraft hos tropperne. Hver eneste mand langs fronten måtte fastholdes og besjæles af en udtalt vilje til kamp. den virkning, våbenstilstandstilbuddet havde fremkaldt, havde ikke været gunstig. Krigstrætheden var blevet større. Der manglede som modvægt enhver kraftigere udtalelse fra Tyskland. Her stod det moralske opbygningsarbejde stille. Jeg hørte mange klager herover fra hæren. Hjemstavn og Regeringen måtte endeligt bekende farve, om de endnu havde kampvilje, kun på den måde kunne der håbes på en moralsk styrkelse af hæren. Befalinger og formaninger, der fra Spa udgik til tropperne, var ikke tilstrækkelige. Stærkere end i disse dage kunne sammenhængen mellem hær og hjemstavn ikke føles. Hæren forlangte klarhed over, hvad der kunne forventes fra hjemstavn.

Ludendorffs bedømmelse af situationen kunne på enhver måde overføres til regimentet. Da den 20. oktober efter mindre tilløb, regntiden syntes at være indtruffet, blev det ubehageligt i stillingerne. Manglen på beskyttet underbringelse gjorde sig ømtålelig bemærket. De gennemblødte, møgbeskidte folk havde ingen mulighed for at soignere sig eller blive afluset, som det ellers hidtil havde været normalt. Der var dog én fordel ved regnen: den ville forsinke Foch's nye opmarch til angreb.

Hamburg vejr rev de sidste gule blade af bøgetræerne og indhyllede Aisne dalen i en søvrig atmosfære. Det gjorde tankerne mørke, som de igen begyndte at kredse om egen og fædrelandets fremtid. Vil du stadig ofre dig i denne sidste time? Du var tapper i fire lange år; vær nu for en gangs skyld fej og tænk på dig selv og dine nærmeste. Sådan kan mange have tænkt. Med det andet svar fra Præsident Wilson kom langsomt den overbevisning, at det alligevel ikke ville gå.

Den 14. oktober havde Præsidenten forkyndt, at de allierede »ikke ville indvilge i indgåelsen af en våbenstilstand så længe Tysklands stridskræfter fortsatte den lovstridige og umenneskelige praksis, med hvilke de stadig anvender«. Ubåde havde sænket passagerskibe, ja selv redningsbåde, den tyske hær var under tilbagerykning »slået ind på en vej af overlagte ødelæggelser«, havde unødvendig ødelagt byer og landsbyer »eller berøvet alt, hvad de indeholder, ofte endda deres beboere ... Det kan ikke forventes, at de mod Tyskland samlede nationer vil tilslutte sig en våbenstilstand så længe de umenneskelige handlinger, plyndringer og ødelæggelser fortsættes, hvorpå det med rette ses med rædsel og harme. Den tyske hær modtog dette skinhellige angreb på dens ære med tænderskærende vrede. De ved bedre end Præsidenten ved det grønne skrivebord, skilt fra slagmarkerne af et verdenshav, at dens bitre strid også i dette øjeblik, kun er rettet mod fjenden, at sprængninger og brande er nødvendige til selvforsvar af en tilbagetrækkende hær, og at »umenneskelige praksis« ligger det tyske sind fjernere end nogensinde før.

De opfatter dette sidste officielle udtryk for den fjendtlige løgn propaganda som et piskeslag, der fik dens undertrykte vrede til at byrde ud i lys lue: en betingelsesløs underkastelse kan og må ikke ske, så længe vi stadig kan beskytte hjemstavnen! Mens regnen silede kredsedes tankerne sig hele tiden om dette ene.

I denne stemning af regn ankom en befaling fra den stedfortrædende regimenteskommandør som en solstråle:

De herre bataljonskommandører, kompagniførere mfl. beder jeg, personligt at sørge for, at alle under deres kommando bliver underrettet om nedenstående indhold:

Den generelle politiske situation siger os klart, at vi med våbenstilstand eller fredstanker og videre tilbagetrækning overhovedet intet opnår. Fjenden kræver hele tiden mere. Vi må vise ham, at vi overhovedet ikke anser vores sag for værende tabt, og at vi endnu længe ikke er nået dertil, at falde under hans nåde eller unåde. Som hele armeen må vi også på vores niveau holde stand, og holde stand til sidste patron, til sidste mand. Alene det vil være værdigt for et regiment – som reserve 266 – der kan glæde sig over en fremragende succes gennem denne lange krig. Altså hertil og ikke længere, det er en æressag for os alle ned til yngste rekrut. Initiativet alle underførere må ned til den enkelte post, øges til det højeste. At fejle kan ske, men kan gøres godt igen; intet at gøre, eller blot give op eller overgive sig, så længe der er blot en minimal mulighed for forsvar, er en forbrydelse.

Modstanderen må ikke slippes over kanalen på noget sted, hvor end det måtte være. Det må ikke forekomme, at fjendtlige patruljer ved højlys dag befinde sig på denne side kanalen. Modsat forventes det, at egne dristige patruljer går over for muligt at tage fanger. Initiativet til handling må forblive på vore hænder, hvilket middel der anvendes, er ligegyldigt. Højre flanke skal sikres frem til hovedmodstandslinjen. Hvor kanal og Aisne på vores højre fløj løber tæt sammen, skal der anbringes særlige pigtrådshindringer; på enhver måde skal nordsiden af Aisne gøres impassabel for overgang. Alt andet arbejde træder tilbage i forhold til forsvaret helt fremme: ammunition, pigtråd, træ skal bringes frem, grave etableres, skudfelter renses. Fjenden vil formentlig forsøge at trænge frem mod Barby. Med øjeblikkelig virkning har alle ved Regiment 266 pligten til, at gøre sit og med hele sin magt at forhindre ham heri, altså hold øje til højre, om bayernerne holder fast, og desuden øjne til alle sider. Til forbindelse, hurtige meldinger og kendskabet hos alle om, hvordan man hurtigst kommer til et givet punkt, hvortil man bliver sendt, skal der rettes alvorlig opmærksomhed. Med hensyn til observation forbliver gældende bestemmelser i kraft. Alt, selv det tilsyneladende mest uvæsentlige, skal noteres og meldes. Der skal tages højde for beredskab i tåge. Kort og godt er der en masse ting, der ikke alle kan opfyldes. Vi har været længe nok i krig til at vide, hvad hver enkelt har at gøre.

Bort med al skadelig indflydelsen fra fredstilbuddet og dermed forbundne forventninger om en våbenstilstand eller fred. Vores hær er og bliver den eneste beskyttende vold, der sikre vores hjemstavn mod fjendens indbrud og krigens rædsler, og som sikre os en færdig fred. Det betyder fortsat kamp!

Sign. v. Schoenermarck, Major.

Tiden, hvor den militære føring udelukkende bestod af befaling og ubetinget lydighed, var forbi. Det drejede sig nu om at være fører i en anden afgørelseskamp, kampen om de sjælekvaler, der rasede i alle tyske soldater. Et

skæbnefællesskab medførte helt nye toner i befalinger. Den 13. oktober havde kronprinsen rettet en »bitteralvorlig formaning« til sin arme:

De politiske og militære begivenheder i den sidste tid er vel egnet til at øve deres ødelæggende indflydelse på hæren ... Netop nu må omsorgen for de hårdt kæmpende tropper ikke svigte. En fast hånd er imidlertid nødvendig som aldrig før. Vi må fastholde vores hærs fulde slagkraft. Det vil lykkes, hvis hver eneste officer og mand sig øjeblikkets alvor og fare fuldt bevist. Det store slag om Champagne er udkæmpet. Under gevaldig indsættelse af mennesker og materiel ville fjenden løbe den tynde tyske linje over ende. På den heltmodige modstand fra de tapre 1. og 3. Armee er stormløbet mislykkedes under store tab. Den overordnede situation går det nødvendigt, at trække hærene tilbage til en kortere stilling længere tilbage. Jeres våbensucces ændres ikke gennem dette. I har som altid gjort jeres pligt. I har bevist, at ingen overmagt kan nedgøre jer. Vover fjenden yderligere at angribe os, er vi parate til at beskytte hjemstavn, om så det er til sidste mand. Det ved og forventer jeg også fremtidig af de ubesejrede 1. og 3. Armee.

Og fjenden vovede det. Han måtte vove det, hvis han før en våbenstilstand ville gennemtvinge den store afgørelse. Kraften i det allierede gennembrudsslag blev kort. Han opnåede hverken at bryde den standfaste tyske hær eller at binde den tilbage vigende og ødelægge den. På amerikanernes eneste større succes mod 5. Armee langs Maas, lykkede det ikke at lave en omgåelse. Ved midten af oktober lå hele fronten på ny fast foran den tyske linje. Skulle krigen dø ud på slagmarken uden en endegyldig sejr? Skulle eftertiden række deres æreskrans mod den tyske felthær? Endnu engang forstærkede Foch begge fløje i Flandern og langs Maas, og sendte de march- og kamptrætte styrker ind mod den flygtige skanse. Nu eller aldrig! Den 14. oktober stod Belgien, England, Frankrig, Amerika klar fra grænsen til Holland til Lothringen, for bag kampvogne og ildvalse at bryde forbandelsen af parallelle slag. Den tyske hær afventede fjenden i tavshed. Den kan ikke finde sin plads i de diplomatiske handler og ved kun, at den må og vil kæmpe videre. Den havde kun blikket rettet fremefter. Bag den lå spærring af post og orlov, og kun af smug veje kunne forvirrede rygter om forholdene derhjemme slippe igennem. Alle kræfter og tanker var nødvendige til forsvaret. Mens den højre tyske fløj langsomt veg tilbage for det voldsomme pres og mens midten urokkeligt holdt fast som pivot for den bagud vigende nordarme, udvidede fjende endnu engang fronten i syd. Imidlertid ramte ham den 19. oktober et lammende modangreb ved Sissonne. Samme dag udsendte brigaden en situationsrapport:

Efter udsagn fra fanger har den fjendtlige føring befalet en generalstorm langs hele fronten, for at løbe vores armeer over ende. Det skal være klart for ethvert medlem af brigaden, hvilke afgørende betydning, det vil have for os, hvis vi totalt afviser denne sidste store storm. Alle kræfter indtil sidste mand skal af regimenterne trækkes frem og holdes i konstant beredskab. Efter de sidste faststillinger har vi kun en division overfor. Ikke en mand må slippe over Aisne, og skulle det lykkes fjenden et eller andet sted, så kaster det øjeblikkeligt modstød fra alle sider ham tilbage i vandet, så han drukner

Men først ved middagstid den 22. oktober meddelte divisionen, at storangrebet om ca. en time ville nå deres front. På dette tidspunkt lå 1. og 2. Komp., der efter afløsning af II. Bataillon og ny organisering af fortærrænet mellem kanal og Aisne, havde overtaget forsvaret, under let mine- og granatbeskydning. Derimod blev stabskvarteret i Inaumont for første gang hjemsogt af tungt artilleri. Den første slog ned i huset med kompagnifører for minekaster kompagniet, Leutnant Dzubba. Den anden slog tværs igennem ordonnansofficerens kammer. Leutnant Seyderheim havde netop begivet sig til kælderen til de andre beboere af dette hjørnehus. Kun begge de pligtro tegnere ved regimentsstaben havde ikke lade sig forstyrre i deres arbejde. Som kammeraterne trængte ind i den røgfyldte skrivestue, fandt de stadig Gefreiter Rautenstrauch levende under de nedstyrkede mure; han kunne ikke snakke, og var såret. Derimod lå Gefreiter Willandsen på gulvet, ramt i hovedet af granatens tændrør. På samme etage på samme gulv sad Leutnant Seyderhelms oppasser op stoppede strømper. Han kostede granaten kun en maske. Den tredje var allerede fremme. den ramte taget på genbohuset og ødelægger M.G.-officerens lager, som med et sekund forinden var styrtet i det fri; mange gamle krigere havde deres egen skytsengel. Så var alle på gaden og gemte sig med erfaring fra en lang krig i den ubeskudte del af byen; nødtvungen granatflugt er det bedste middel mod kropslige skader. I mellemtiden var ved middagstid en patrulje på 15 mand gået frem mod højre fløj af 1. Kompanie. Den kom ikke langt; allerede inden de nåede håndgranatafstand blev de ofre for lette og tunge maskingeværer. Men så hobede faren sig op på venstre fløj. Her var fjenden den 17. trængt ind i Regiment 34s stillinger langs banedæmningen. Han forsøgte nu også fra højre at sætte et omklamringsangreb ind, og med 1½ kompagni at fjerne I. Bataillon fra fortærrænet. Hensigten var tydelig. For en fortsat fremrykning, forudsatte alle større operationer, at være i besiddelse af øen mellem de to vandløb. Imidlertid lykkedes det heller ikke denne gang. Mens det tyske artilleri på anmodning åbnede en målsikker virkningsskydning, og kampbataljonens reserve deltog i 34'ernes modstød, lod Vizefeldwebel Pogorzalek med vilje franskmændene nå helt frem

til pigtrådshindringen foran hans fløjdeling. Så blev deres næser trukket ned i sumpen af Unteroffizier Ohlmann fra 1. M.G.K., mens 1. Komp. med hånd- og geværgranater fik dem til tøve med at komme igen. Allerede tidligt på eftermiddagen kunne den stedfortrædende bataljonskommandør, Leutnant Faasch, melde,

at angrebet er strålende afvist. Imidlertid har modstanderen gennem artilleriforbereelse sønderskudt de til overgang af Aisne disponible pontoner i Afsnit 1./266. Tilbage er kun én brugbar og en læk færge. Bataljonen anmoder derfor indtrængende om, at pionerer til retablering af pontonerne sendes hertil i nat.

Pionererne kunne arbejde uforstyrret. Fjenden havde hurtigt beroliget sig. Det gik ikke længere, sådan som han ville. Som en solrig efterårsdag afløste regnvejret, var det kun fly, der blev sat ind mod de tyske linjer. Infanteriet gemmer sig i deres grave, udveksler skud mellem posterne, og overlader det til artilleriet at lægge ild over stillinger og bagterræn. Med ophævelse af alarmberedskabet beordrede regimentet:

Vores nuværende position må på grund af den generelt gunstige situation langs hele fronten, ubetinget fastholdes. Der skal med alle kræfter arbejdes med udbygning af stillingen, specielt forstærkninger af den foranliggende hindring mv.

Og endnu engang udarbejder tysk grundighed en omfattende byggeplan, krigens sidste, med som hundreder gange før, angivelse af arbejdsplads og arbejdskraft som foregik der ikke våbenstilstandsforhandlinger, bygning af hindringer og modstandspunkter, bygning af dækninger og underbringelser, anlæggelse af stormspang og forbindelsesveje, indretning af en pionerpark og ammunitionsdepoter, fremstillingen af blændeskræme og færgepontoner. For sidste gang satte byggeofficeren, Leutnant Scheerbarth, det aldrig hvilende arbejde i bevægelse efter »mest påtrængende«, tildeler kamptropper, beredskab og reserve, arbejdskommandoer og sanitetskompagni deres del af indsatsen, og planlægger ubekymret over den truende afslutning, men med militærisk forhåbninger måneder ud i fremtiden.

I mellemtiden havde Præsident Wilson udsendt sin tredje svarnote. Dets indhold foranledigede Feltmarskalken den 24. oktober kl. 22 at udsende en »Bekendtgørelse for alle tropper«:

Wilson meddeler i sit svar, at han vil foreslå sine allierede at indgå i en våbenstilstandsforhandling. Våbenstilstanden skal imidlertid gøre Tyskland så militærisk værgeløs, at den ikke længere kan tage våbnene op. Om en fred ville han kun forhandle med Tyskland, når denne fuldstændigt føjede forbundsfællernes krav til dens udformning; ellers ville der kun være en betingelsesløs underkastelse. Wilsons krav kræver en militær kapitulation. Den er derfor for os soldater uacceptabel. Det er et bevis på, at vore fjenders ødelæggelsesvilje, der 1914 udløste krigen, fortsat består uformindsket. Det er ydermere et bevis på, at vore fjender kun har ordet »retfærdig fred« i deres mund for at narre os og bryde vores modstandskraft. Wilsons svar kan derfor kun for os soldater være opfordringer til at fortsætte modstanden til det yderste. Når fjenden erkender, at den tyske front med alle ofre ikke er til at bryde, vil de være parate til fred, der netop tilstrækkeligt sikre Tysklands fremtid for det brede lag af folket.

Allerede få dage senere måtte den øverste hærledelse erfare, at dette telegram havde medført regeringens misbilligelse – regeringen, der så sent som to dage tidligere i Rigsdagen gennem deres Kansler havde forkyndt »at de fjendtlige regeringer ønsker krigen, og at der ikke give os andet valg, end at sætte os til modværge med hele folkets kraft, som man driver til det yderste ...

Og Prins Max von Baden havde afsluttet med ordene:

Mine herrer, vore soldater har det i dag frygteligt svært. De kæmper med bekymringer for hjemstavnen, de kæmper med tanker på freden og holder stand. Vi takker dem, vi har tillid til dem, vi råber til dem: »Tyskland lader jer ikke i stikken! Hvad i har brug for og hvad der kan gives af mennesker, af midler og af mod, skal blive jeres!«

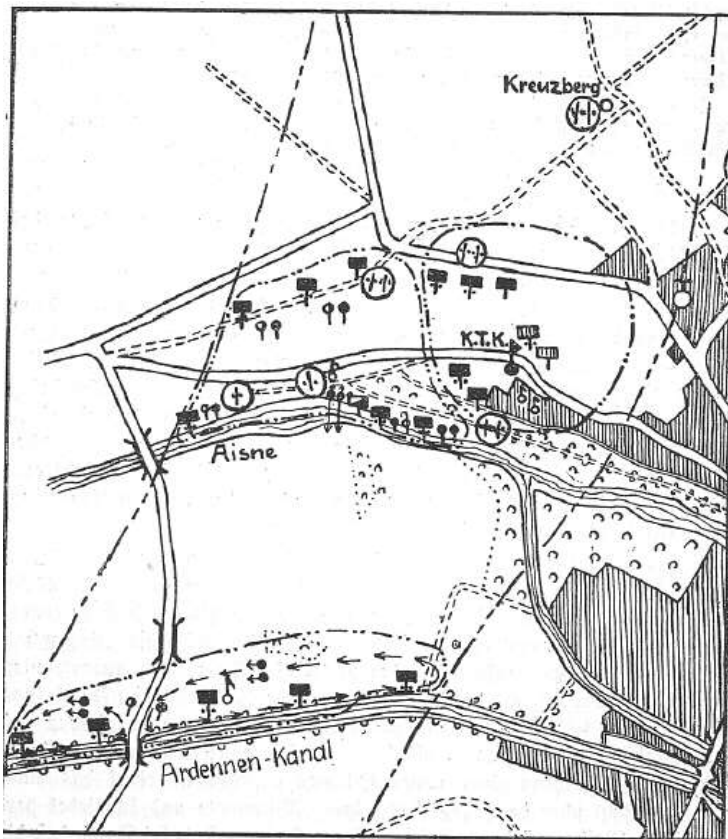
Skønne, mandige ord. Desværre trængte det ikke igennem til fronten. Men det var måske godt nok: der står intet bag ordene, ingen vilje, for slet ikke at tale om handling. Mens til højre for regimentets stillinger kanonerne på ny tordnede, mens 1. Komp. ved midnatstid kæmpede med en stor fjendtlig patrulje for at fastholde hver eneste meter af den betroede jord, mens heftige ildoverfald hjemsøgte sukkerfabrik, mølle og landsby Eclly med granater, shrapnel og gasgranater som nåede helt til Rethel, mens snart geværgranater bragede langs hele fronten og forkyndte starten på et nye slat, rugede udenrigsministeriet over teksten i den sidste note fra Wilson, og smedede rænker for det tyske folk og den tyske hær. Gud ske lov at fronten intet kendte til dette! Ville så II. Bataillon, som den ved Raye-møllen var ved at tørre dens tøj, om eftermiddagen den 25. oktober uden at knurre være fulgt ordren om underlagt Kav.Schützen-div, ved Rethel at overtage et kampafsnit Dragoner-Rgts. 8?

Langsomt gnavede dobbeltangrebet ind i den tyske linje, men alt for langsomt for de utålmodige allierede regeringer og ambitionerne ved deres øverste militære. Som Hunding-Brunhilde stillingen modstod alle forsøg, satte Foch igen sine forhåbninger på venstre fløj, der langsomt vandt terræn mod Schelde. Men på trods af alle anstrengelser lykkede det ikke kongen af Belgien og Marskal Haig at opnå hurtige resultater. Også amerikanerne måtte blodigt betale for små resultater, og Gouraud forsøgte forgæves at få fodfæste på højre bred af Aisne.

Til højre rumlede slaget uafbrudt. I regimentets afsnit begrænsede fjenden sig til patruljer og hyppige ildoverflad, som A.O.K. beredte til situationen:

Efter alt at dømme står det forventede fjendtlige angreb mod højre fløj af armeen umiddelbart foran. Et samtidig forsøg på at sætte over Aisne er sandsynlig. Der skal sørges for, at den 29. 10. tidligt alle indsatte enheder, navnlig også artilleriet, er klar til forsvar, de lokale reserver tæt på, bagved liggende reserver og indgrebsenheder på korteste tid er marchparate og sikkerhedsbesætningerne på de bagvedliggende bebyggelser er i forhøjet beredskab. Enhederne skal være forberedte på, at fjenden under dække af tågen, vil angribe uden eller kun med kort artilleriforberedelse. Kampene ved naboarmeerne i de sidste dage har på ny påvist, at fjendens angreb ikke lykkes, når de mødes af vores infanteris skydevåben. Det er pligtigt for alle kommandomyndigheder endnu engang at gøre denne kendsgerning tydeligt for tropperne.

Mens den aktuelle ugerapport den 27. oktober betegnede fjenden som »angrebslysten«, og tilskrev ham bestræbelser på at »presse kampbataljonen væk fra Aisne«, rullede regimentets stolteste køretøj, stabsvognen, en gig, bagud for at bringe de to officerer, der af divisionen var tilkaldt til en specialopgave, til deres anvendelsesområde. »Til rekognoscering af 80. Res.Div. afsnit af Antwerpen-Maas stillingen« sammensættes en stab under kommando af regimentskommandør for Regiment 34, Major Steffen, og hvori indgår Leutnant Freudenthal til fordeling af maskingeværer og Leutnant Scheerbarth til konstruktionen af dækningsanlæg. Kommandoet har Levrecy på Maas som udgangspunkt, og er underlagt 5. Landwehr-Brigade i Monthermé.

Stizze 19: Stellung des II./266 am Weftauögang von Rethel vom 25.10. — 1.11.1918.

De to officerer var steget på vognen kl. 7 om morgenen. Langsomt fortonede fronten sig bag dem. Efter en køretur på 50 kilometer gennem det tyske etapeområde, nåede de Charleville, hvis fredelige aftenstund normalt af frontkrigere kun havde kunnet opleves under orlovsrejser. Rejsen fortsatte ind i mørket, op og ned ad bakke og over broer som vejen snoede sig langs flodens løb. Endeligt kunne de holde foran bykommandanten i Levrecy. Officererne meldte sig tilstede og kunne for en gang skyld i en rigtig seng sove rejsetrætheden væk.

Rekognosceringsstab for Antwerpen-Maas stillingen! Hvad var det for noget? Den var under tilbagetrækningen med en blå fedtpen blevet indtegnet på et kort, og skulle, mens der langs den tyske grænse blev etableret en ny linje, i detaljer fastlægges og udbygges så den var færdig, når der blev behov for dem. Tidspunktet for indtagelse af denne stilling ville af den øverste hærledelse af politiske og moralske årsager blive udsat mest muligt. Den havde derfor denne dag svaret den tyske kronprins, der endnu engang havde henvist til faren for et fjendtligt gennembrud, og derfor havde anbefalet en øjeblikkelig tilbagetrækning til Antwerpen-Maas stillingen:

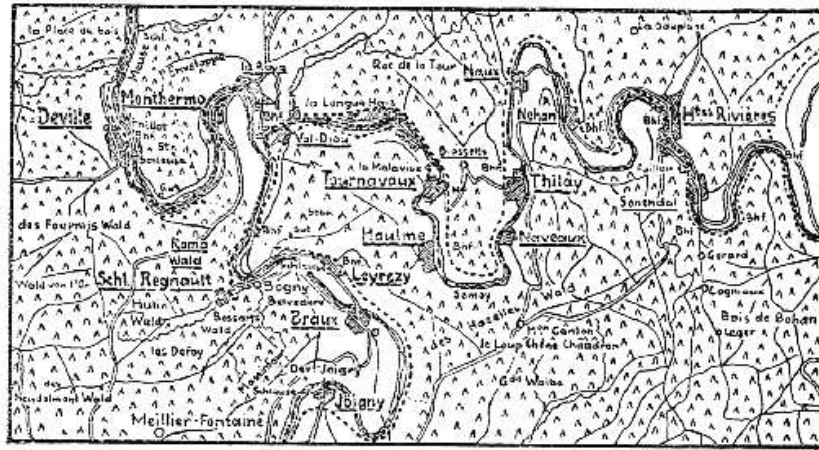
... lykkedes det hæren endnu en tid at afværge de fjendtlige angreb og kun miste ringe terræn, vil de af Ententen os stillede betingelser blive mindre hårde, end hvis hele vores front går tilbage mellem Maas og Verdun. Virkningen i ind- og udland vil i dette øjeblik have de alvorligste følger

Det drejede sig altså stadig om at holde ud, mens rekognosceringsstaben bevægede sig rund i bjerglandskabet og berigtigede informationerne på kortet i naturen. Dens arbejde var ikke let. Terrænet trodsede al todimensional normaltaktik. I det skarpe sving rammer Maas ved Chateau Regnault på Roma-broen og buer sig ved indmundingen af Semoy ved Monthermé flere kilometer tilbage. Linjeføringen måtte følge den snoede flodløb og indordne de store halvøer på syd bredden i forsvarssystemet. Den hævede sig højt over den jernbanetunnel, der gik tværs igennem under Roma skoven og førte ind i bakkerne på begge sider af Maas. Det var ansvarsområde for Regiment A, der sluttede sig til venstre for den formentlige stilling fra 8. bayr. Inf.Div. og var tiltænkt Regiment 266: ifølge planerne »den farligste del« af hele afsnittet. Den lange strækning langs floden mellem Regnault slottet og Levrecy var tiltænke Regiment B, Levrecy sænkning Regiment C, der havde tilslutning til Garde-Kavallerie-Schützen-Division.

I en anstrengende rekognoscering til hest og til fods, med motorkøretøj og med færger blev alle enkeltheder i den forreste og den bagved liggende linje fastlagt, og i et flittigt arbejde udmøntede den nye stilling sig i rapporter og kortskitser. En sidste stor betænkning, der opdelte rummet til bevægeligt forsvar, fordelte støttevåben, fastlagde opmarchveje, angav truede punkter for en overgang og tegnede underbringelses muligheder.

Med den brede flod og de uovervindelige bjerge kom en ny selvtillid. Ville der ikke blive tilbudt en ærefuld fred, kunne vi her langs Maas leverer endnu et blodigt slag på fjendens område. Bekymringerne havde imidlertid igen vokset sig store. Ved 18. og 7. Armee pressede franskmændene på, og indbyggerne i landsbyerne langs Maas vidste også, hvordan det stod til med den tyske sag. De har stadig et lille håb mens de tyske rømningsbefalinger tog deres hjem. Mænd i den militære alder, der i grupper blev ført bagud, sang med ru stemmer og udfordrende miner uophørlig Marseillaisen. Fra områderne bag den nye stilling, skubbede andre fra tidlig morgen deres ejendele ombord på færger og satte over floden. De ældre er imidlertid sælsomt fattede. De aner freden, aner at dagene under fremmed herredømme er talte og bliver snakkesalige. Det forekommer, at officerer på færgerne bliver tiltalt: »*la guerra sera bientôt, eh, monsieur?*«. Og en utvetydig latter viser, at man ganske god ved, hvad spørgsmålet rummer og hvem det træffer.

Rekognosceringskommandoet var tættere på Tyskland og hørte nyhederne fra Rigshovedstaden, hvor i disse dage krigen blev afgjort. Kort efter dens ankomst hørte de ordlyden af den fjerde tyske note:

Skizze 20: Gelände der Antwerpen—Maas-Stellung im Abschnitt der 80. Inf.Div. im November 1918.

Den tyske regering har gjort sig bekendt med svaret fra Præsidenten af de Forenede Stater. Præsidenten er kendt med den dybdegående forvandling, der i det tyske forfatningsmæssigt liv er sket og sker. Fredsforhandlingerne vil blive ført af en folkeregering, i hvis hænder de afgørende magtbeføjelser reelt og forfatningsmæssigt hviler. Den militære magt er ligeledes underlagt denne. Den tyske regering ser frem til forslag til en våbenstilstand, som indledning til en retfærdig fred som dem Præsidenten i sine udtalelser har kendetegnet.

»Intet kunne være sagt mere æreløst«, skrev Ludendorff om noten. Han havde ikke længere andel i disse begivenheder og deres følger; dagen før afsendelsen af denne sidste tyske note var han blevet afskediget. Det var en sønderrivende slag for den tyske hær. Hvad kan man endnu forvente, tænkte de oprevne frontkæmpere, af mænd, som behandlede fædrelandets mest fortjente som forbrydere, som brugte deres mod derhjemme i stedet for at vende den mod fjenden, som i farens højeste stund berøvede hæren sit stærkeste kort, som i fire års med og modgang kun havde søgt egne mål, og kun med sjælekraft og andres blod havde tjent fædrelandets vel.

På alle veje og stier var der kraftig liv. Evakuerter i lange rækker. De farer forskrækket sammen, når en divisionsvogn dytter eller heste klapre forbi. De skubber deres trækvogne med sengetøj og husgeråd op ad bakkerne, stiller bylterne med tøj og linned et øjeblik fra sig og tørre svende af. Inden aften den 29. oktober skal alt død og levende gods fra indbyggerne i front og etapeområder af den nye stilling være på østsiden af Meuse. Derfor skubber og slæber de utrætteligt op og ned af bjerge, i tågede morgentimer og solbestrålede efterårsdag til langt ind i natten: koner, ældre, børn. De tomme huse kikker efter dem, og også i tyske hjerter vågner der pludseligt en kærlighed til disse mennesker, den døende krig stadig rammer hårdt. Tyske hænder og vogne hjælper franskmændene med at overholde tidsfristen.

Vestbredden bliver tom, og endnu engang pulser det alt omsiggribende militære liv i den feltgrå front. Kolonner bringer værdifuldt krigsgods og fylder det nye etapeområde med ammunitionsdepoter, forsynings- og materielmagasiner. Arbejdsmænd graver skyttegrave langs floden, byder tunneler i klippevæggene og spinder bakker og dale ind i pigtråd. I Levrency nedfælder rekognosceringskommandoen sit arbejde på papir, og mens regeringen i Berlin slutter sig til en betingelsesløs underkastelse, lyder spaderne langs Maas, brager sprængpatronerne i klippesiderne og klapre skrivemaskinerne i stabene sidelange dokumenter i uindskrænket militær pligtforfølelse. Så kaster en pludselig befaling alle arbejdere tilbage til bagterrænet til anlæggelse af indkvarterer. Fremme langs Aisne er den længeventede tilbagetrækning af kampfronten blevet befalet; om aftenen den 4. november skulle »Kriegsmarsch« påbegyndes.

Befalingen overraskede kamptropperne. Ganske vist var oktober sluttet højspændt, og ganske vist havde de højere stabe hele tiden advaret om det forestående storangreb. Men angrebet var ikke kommet. Ildoverfald om dagen, patruljesammenstød om natten – det var den vante hverdag i stillingskampen, der efter fire års erfaringer ikke længere hidsede. Den 29. trak pludselig mørke skyer op bag de franske grave. Mange tonet forstyrrede propeller middagstimen; 150 fly krydsede i eskadriller på 30 og 40 over fronten og nedkastede bomber og flyveblade over de bageste områder. Posterne gned sig i øjnene. Det var næsten som et fatamorgana om fremtidige krige – og dog alligevel kun et sidste indtryk af de forenede fjenders overlegenhed. Larmen til venstre fortsatte. Franskmændene trommede videre til langt ind i natten, og den følgende dag beredte regimentet:

1. Modstander har i dags eftermiddag angrebet 18., 7. og 1. Armee, men er overalt blevet afvist med undtagelse af en mindre succes nord for Herpy, hvor det lykkedes ham at besætte et højdepunkt. Opfangede radiosignaler tyder på, at fjenden vil fortsætte angrebet med højre fløj i linjen Condé – Eclly.
2. Sikring af vores højre fløj er af største betydning. På ordre fra brigade bliver broen over Vaux-åen ved Eclly møllen formentligt sprængt allerede i nat. Alle køretøjer skal anvende vejen over Inaumont – Boyaux Ferme.

Den første dag i den nye måned syntes frygten at blive bekræftet. Ved middagstid blev de forreste kompagnier ramt af ild som de krøb sammen for regnen under teltbaner, og fik alle mand til at gribe deres våben. Som de fjendtlige skytter rejste sig fra deres grave, blev de mødt af en ubrudt forsvarsild. I en hård kamp blev stormen totalt afvist, og som ved mørkefald, II. Bataillon efter afløsning af 2. Jäger zu Pferde igen vendte tilbage til regimentet, og ved midnat som afsnitsreserve rykkede ind i Raye møllen, skød lyskuglerne op foran så fredeligt som normalt. Og hvad der ikke var sket efter alle efterårets store kampdage, blev denne sidste lille forsvarssejr annonceret af hovedkvarteret og med glans fortalt for hele verden i hærberetningen fra 2. november:

På højderne nordvest for Chateau-Porcien har de gennemprøvede regimenter fra 17. Infanterie- og 80. Reserve-Division også i går fastholdt deres stillinger mod hårde angreb.

De trofaste vogtere modtog denne sidste offentlige tak for alle tidligere præstationer og holdt fortsat ud. Regnen kørte total fjendens mod. 3. november var en virkelig søndag. Efter et mindre minekast overfald tidligt på

morgenen, forsvandt kamphandlerne helt. Efter en feltgudstjeneste marcherede II. Bataillon til Aisne for igen at afløse III. Bataillon. 11. Kompanie forblev i fortærrænen zonen ved siden af 6., mens 7. og 8. besatte hovedmodstandslinjen og 12. bagterrænet. I. Bataillon gik i hvil.

Og dagen den 4. november, regimentets sidste dag i stilling, syntes heller intet ophidsende at skulle ske. Om formiddagen kom endnu engang en stærk fjendtlig flyeskadrille ind. Med barnlig forbavselse betragtede 11. Kompanie skuespillet. De følte sig under franskmændenes geværløb sikret mod bomber. Disse hjemstogte reserver og de bageste områder. Om den videre dag skrev Leutnant Kraushaar:

Alligevel skulle vi endnu få vores del. Kort efter middag, omkring kl. 15, lå vi ret så gemytlig i solen langs banedæmningen og sov, da pludseligt en 21-cm granat slog ned i vores nærhed. Straks var alle vågne, og allerede kom den næste granat helt til venstre fra flanken. Jeg var i den tro, at det var vores artilleri, der skød for kort, og var allerede ved at gøre min signalpistol klar, da pludseligt min oppasser pegede op på himlen, og da så jeg det franske fly, der dirigerede ilden. Herefter sendte jeg alle mine folk i deres huller.

Beskydningen blev kraftigere. Store vandsøjler oversprøjtede øen. Leutnant Kraushaar veg med sin deling ud til venstre langs jernbanedæmningen, og da de vendte tilbage i skumringen, var hullerne lavet om. De efterladte effekter var begravet eller slynget ud i Aisne. Men, de betroede færger var intakte. Kun en af tønderne var fyldt med vand og flåden lagt skævt.

Det var den sidste hilsen fra franskmændene. Om aftenen afløste 7. Kompanie 11. og formerede sig med 6. og 8. som en bagtrop bataljon. Iværksættelse af »Kriegsmarsche« forskydningen var befalet til denne nat., og skulle bringe divisionen sammen med hele den tyske hær tilbage til Antwerpen-Maas stillingen. Som ved Lafaux en måned tidligere, var Major Schmidts blev udpeget til fører for bagtroppen og fik underlagt II./266, I./264, II. Feldartillerie 66, 4./Husaren 16, Pionier-Komp. 82 og Sanitäts-Komp 542.

Mens han flyttede til Sery, var de to øvrige bataljoner som del af hovedstyrken på vej mod nord i en anstrengende hurtigmarch. For kompagnierne under III. Bataillon var ordren komme så sent til stillingerne, at en fremtrækning af vogne ikke mere var mulig. Derfor måtte skytterne bære deres lette maskingeværer. Det var en hård prøve af disciplinen. Først i Wasigny fandt de deres vogne. Under en pause ved midnat lod Leutnant Steffen, der den sidste tid havde opgivet funktionen som adjutant for at overtage den faderløse 9. Kompanie, patronbåndene tælle op. Der manglede ikke én eneste. Efter endnu en time var nattens mål nået. I det regnvåde morgengry blev posteringer udsat på åben mark i modstandslinje I. På dette tidspunkt frigjorde 6. Kompanie sig fra kanalen som den sidste, sænkede færgerne efter overgang af Aisne og lagde sig langs den nordlige bred mens bagtroppens hovedstyrke langsomt faldt tilbage til linjen Hauteville – Arnicourt. Endnu var modstanderen rolig. Mod Arnicourt og Sery lå på tidspunkter en kraftig beskydning.

Som fjenden ved middagstid opdagede den tyske tilbagetrækning og begynde at følge efter, trådte cykeldelelingen [Radfahr-Abteilung] i funktion, den yngste enhed i regimentet. Den var i de sidste oktoberdage opstillet af 25 frivillige, særligt dygtige og adræt folk fra alle kompagnier. Den 4. november kl. 22 havde de under deres unge fører, Leutnant Parifius fra 3. Kompanie, meldt sig hos Hauptmann Seip i Inaumont. Den havde her fået nærmere ordre til afløsning i Aisne posteringerne og til dækning af tilbagetrækningen, og havde igen presset sig forbi de tilbagegående marchkolonnerne ad de opkørt, ødelagte og mudrede veje med cyklerne på ryggen.

Efter at fjenden ved venstre nabo allerede ved middagstid trængt frem tæt bag 8. bayr. Division over Vergeux, havde han efterfølgende først kl. 15 besat Ecly og efter yderligere 1½ time passeret Aisne i regimentets afsnit. Kl. 15 meldte cykelposterne om fremrykkende kavaleripatruljer, men havde ikke i sinde at vige. Deres geværild sendte rytterne tilbage mod Ecly i galop, og indtil sidst på natten holdt de vejen fri, mens Leutnant Parifius og nogle stærke mænd i alt ro grundigt spærrede adgangsvejene til Inaumont med pigtråd, fældede træer, gamle vogne, trædeminer og sprængladninger. Som bagtroppens hovedstyrke rykkede ind i Modstandslinje I og cykeldelelingen med cyklerne på ryggen ved midnatstid fulgte 6. Kompanie over Hauteville til Justine, lød der gennem natten fra Inaumont store eksplosioner. Arbejdet med spæringerne synes at have lønnet sig. I morgengryet den 6. november steg delingen til cykel og begav sig mod Wasigny. Bag dem røg broen over Doulmely åen ved Herbigny i luften.

På dette tidspunkt rykkede I. og III. Bataillon i seks timers march gennem natten til Lepron i Modstandslinje II, hvor de mod den kolde regn slog telte op under nøgne birketræer. En stærk postkæde sikrede II. Bataillon i linjen sydkant Fauvemont skov – sydlige udkant Wasigny – Højde 125 – Højde 143 nordvest for Mesmont. Kommandøren for bagtroppen havde påpeget

at det må regnes med at modstanderen i løbet af natten, senest ved daggry, vil støde kraftigt efter. Det er af særlig vigtighed at posteringer langs vejene gøres så stærke, at en overraskelse er umulig. En deling lette

maskingeværer skal trækkes frem til forstærkning af feltvagter. Der skal træffes foranstaltninger til at indbyggere i bebyggelse ikke kan forlade stedet i retning af fjenden.

Imidlertid havde franskmændene det ikke længere så travlt. Først ved middagstid trængte de med stærke enheder frem ad vejen mod Wasigny. Kl. 13 vej den forreste postering tilbage fra å-linjen ved Herbigny og kunne som en sidste observation melde, at indbyggerne deltog i bygning af en bro. Langs banelinjen Draize – Amagne kunne Deling Iwersen fra 8. Kompanie bringe fjenden til standsning.

Den stormfulde nat holdt bagtroppen i stor spænding. Da der pludseligt 100 meter foran kunne høres hove gennem vindens susen, skød underofficersposten fra cykeldelingen ind i mørket. Der lød skrig og skygger forsvandt igen ind i mørket. En udsendt patrulje stødte først efter en længere march på fjenden og tog en blodstænk stighbøjle med tilbage. Herefter overtog 6. Kompanie igen sikringen af den primære vej. Cyklisterne fordelte sig over bivejene.

Det hele flyder. Over den frivillige tilbagetrækning af en fjendetrængt enhed lå en ejendommelig spænding. Divisionen skulle vige, men alligevel holde fast; den er opdelt i marchgrupper og skulle alligevel forblive en organisatorisk helhed. Den skulle under dagsmarcherne være stærkt opsplittet, men alligevel forblive modstandsdygtig i bagtroppen, og ved denne steg spændingen til bristepunktet. Man skulle hele tiden kunne finde hinanden, men måtte ikke klumpe; man skulle hele tiden holde føling, men skulle hele tiden have albuerne frie. Man skulle leve og skyde, men måtte ikke have overskud af forplejning og ammunition. Man havde ansigtet rette fremad, men tankerne bagud.

Det krævede den højeste form for beredskab og indsat af alle kræfter ved fører og mandskab. Det kunne have de alvorligste følger at vige et minut for tidligt eller et minut for sent. Det hele drejede sig om sikker føring og ansvarsfuld selvstændighed hos bagtroppen. Kl. 3 havde Major Schmidts befalet videre tilbagetrækning for den følgende morgen under udskillelse af hver en kamppatrulje til den generelle linje: højder lige nordøst og øst Signy-l'Abbaye – Montaubois Ferme. I disse sidste dage havde Leutnant Seyderhelm overtaget funktionen som adjutant i stedet for Oberleutnant v. Oven, der var forsat til divisionen. Og mens han selv kl. 7 forlagde sin kommandostation til La Fosse-au-Mortier Ferme, faldt bagtrop kompagnierne langsomt tilbage. Tøvende fulgte fjenden efter. Det er ikke tillokkende at storme alt for hurtigt efter de vidende tyskere gennem skovene ved Signy-l'Abbaye. Først omkring middagstid blev fire ryttere, tilsyneladende anført af en civil, observeret ved Gauditout. Kort derefter blev en anden kavaleripatrulje på 15 mand afvist af II./266 og III./34. Da den igen i eskadronstyrke dukkede op, blev den i vejknæet ved La Sauge-aux-Bois mødt af hurtigild fra 9./34, der fik dem til hurtigt at vende om og ride derfra fulgt af enkelte herreløse heste. Først da en større infanteristyrke øst for landevejen arbejdede sig frem gennem slugte og skovsænkninger og allerede stod dybt i flankerne, trak styrke sig tilbage. Kl. 17 samledes cykeldelingen i sydkanten af Signy-l'Abbaye.

Vandskellet mellem Aisne og Maas blev overskredet. Gennem skovbevokset bakketerræn ligger dalene omkring Thin, Audry og Sormonne, sidefloder til Maas. Den befalede fortsatte march kl. 20 drejede ved Signy-l'Abbaye fra nordlig skarpt til nordøstlig retning. Kl. 0130 lagde bagtroppen sig på bakkerne mellem Thin og Audry floderne foran landsbyen Neufmaison, mens 6. Komp. sikrede med en feltvagt ved Malgrétout Ferme. Hovedstyrken var allerede langt bag på vej ned i dalen ved Wartigny og Murtin, hvor der blev gået i kvarter bag bagtroppskommandøren, der havde forlagt sin kommandostation til Remilly og besatte tværstillingen syd for Sormonne – Ham – Tournes som Modstandslinje III. Natten forløb rolig. Bagtroppen havde ordre til at holde linjen den 8. november og dække hovedstyrkens afmarch kl. 23 til Antwerpen-Maas stillingen. Det kom ikke til at ske uden kamp. Fjenden var nået igennem skovene ved Signy-l'Abbaye og trængte målbevidst efter. Endnu engang så 6. Kompanie sig omgået mod vest og tvunget til at falde tilbage til dens bataljon. Hauptmann Seip samlede den i Neufmaison og placerede den bag den nordvestlige del til eventuelt modstød. Ved middagstid lå kun cykeldelingen på venstre fløj som sikring af forterrænet. Fjendtlige patruljer havde allerede i flere timer arbejdet sig frem rundt omkring. Som den regnfulde dag gik mod sin slutning, brød tre franske kompagnier frem i angreb på stillingen. Val Content Ferme kunne ikke fastholdes. Langsomt veg cykeldelingen tilbage mod Ham.

Lavtgående fly fratog dem fornøjelsen af frie veje, og jagede dem mere end en gang i dækning. Man kan ikke forsvarer sig mod fly med geværer. Så er et maskingevær et helt andet våben. Ganske vist havde skytter trods luftmålssigte forgæves brugt mængder af S.m.K.-ammunition ^{*}), men 2. M.K.Komp. skulle denne dag vise, at man også kan have held. Kort efter kl. 16 tvang den et fly med den blå-hvid-røde kokarde til at lande lige øst for Neufmaison. Pilot og observatør, en officer og en sergent, måtte forlade deres luftige sæder, og i lange bukser og laksko fortsatte deres tur som fanger ad mudrede veje. Alligevel var deres march lettere end cyklisternes. Selvom vejene var blevet betydelig bedre og havde fast overflade, kunne de i mørket ikke se lastbilsporene og huller-

^{*}) *Schoß mit kern*: en særlig panserbrydende ammunition udviklet til bekæmpelse af kampvogne.

ne. Mere end en gang stod forhjulet fast og slyngede dens rytter over styret ned i spildevandsrenderne. Så hed det endnu engang rengøring. Pauserne i kampene rækkede kun lige til en rensning af hjul og pedaler, men ikke af krop og uniformer. Hovedsagen var, at transportmidlet forblev brugbare, ellers ville det være umuligt at løse opgaven. Og stolt kunne Leutnant Parifius berette: »På grund af den overordentlige store omhu, havde vi en afgang på kun fire ødelagte cykler«. Cyklisterne var ellers ikke særligt forventede. De havde intet feltkøkken, og den kød- og grønsagskonserves, der blev efterladt på fastlagte punkter, var for det meste stjålet af civilbefolkningen. De var derfor glade, da de om aftenen i et ødelagt proviantdepot ved Ham opdagede forskellige spise- og tobaksvare.

I mellemtiden holdt officerer fra rekognosceringskommandoet vagt ved pontonbroen over Maas ved Levrecy. Man havde personligt tilbudt det, da rygter om en begyndende upålidelighed blandt de bagved liggende enheder, fik det til at se ud som en god ide, at betro den vigtige overgang til frontofficerer. Det var en ubehagelig situation. Med fingeren på de afsikrede pistoler skittede officererne i den kulsorte nat hele tiden bjælkedækket af. Under nedden flød Maas dovent og skummede omkring pontonerne og ramte støjende bolværket i det fjerne ved Monthermé. Det gav et sælsom romantisk indtryk og stod i hård modsætning til øjeblikkets virkelighed og mulighederne for det næste. De vildeste rygter florerede. I Tournes skulle tømningen af en efterladt provianttog have udviklet sig til grimme scener. Foran de ophobede skatte havde sulten udløst urinstinkter. I begyndelsen havde handlekraftige officerer kunnet gennemføre en ordnet udlevering, så de udsendte modtagehold til hver mand i bataljonen kunne få 1½ pund smør, en stor dåse svinekød, 25 cigaretter, 5 cigarer, lighter, feltflaske og ting og sager. Men påvirket af alkohol gik disciplinen tabt og nævernes ret indført. Og som indbyggerne brødes om de ødelagte rester, sprang et ammunitionstog i luften på et spor ved siden af. Alligevel frygtede officererne på natlig brovagt ved Levrecy ikke, da de kendte deres folk, ånden blandt tropperne. Dem, der plyndrende havde sloget indbyrdes om det daglige brød, måtte have været andre.

Så passerede regimentets store træen broen i mønstergyldig orden. Så blev det igen sort nat, og andre tanker plagede hjernen. Udisciplinerede etapekolonner havde indført et nyt feltråb, det bolsjevistiske råb »*Licht aus, Messer raus, Haut ihn!*«^{*)}). Der skulle være skudt enkelte officerer. Men er der mere tale om enkelt episoder end en ond stemning? – heller ikke om civilbefolkningen er der godt at berette. Her og der skulle Franktereur-krigen være brudt ud igen. Var den sorte nat ikke som skabt til overfald på en enlig brovagt og til at kaste ham i Maas. – grebet om pistolen blev hårdere!

Langsom gryer den næste dag, 9. november. Kl. 5 havde bagtropskommandøren efter udsendelsen af det sidste kendeord »Schnelsen« flyttet sin kommandostation til Secheval, mens hovedstyrken nåede Chateau Regnault på Maas over Sormonne, Lonny, Renwez og Secheval, og på venstre side af Maas indrettede sig i den fremskudte stilling i Antwerpen-Maas linjen. Bagtroppen var stadig langt fremme og blev denne dag hårdt trængt af fjenden. Desuden blev tilbagegangslinjen truet. På grund af sprængning af et ammunitionsdepot var vejen Ham – Tournes spærret for trafik, og kommandøren havde befalet at lede alle køretøjer over Ham – Cliron. Det kunne med fjendens handlekraftige eftersættelse let føre til forviklinger. I Sormonne dalen sprængte Hauptmann Wichert fra I./264 med et pionerkommando broer og span bag den sidste vognkolonne, da der ved Haardonelle på vejen Remilly – Sormonne var set kraftige kolonner, og et kvarter senere, omkring kl. 11, også på vejen fra Rouvrois og Murtin mod Sormonne. Med kavaleri forreste kom franskmændene ned ad den sydlige skråning af Sormonne dalen. Ved middagstid var de nået over å-linjen og rykkede med 200 mand frem mod den østlige del af Ham. Kæmpende trak I./264 og 12./34 sig tilbage mod bakkerne nord for Chiron. Med forstærkede kræfter fulgte fjenden efter og op ad den nordlige skråning. Først på eftermiddagen nåede han over de store græsarealer frem til den store tværvej mod Charleville. Så var kræfterne brugt op. Han forsøgte fra Cliron i kompagnistyrke at trænge frem mod kirkegården, men blev halvvejs standset af 7. Kompanie. I skumringen blev der langs hele linjen meldt om fremrykkende infanteri. Her og der flammede M.G.-ild op og låse ven og fjende fast. Endnu en rolig nat med frost begyndte at lægge sig.

Tidligt den 10. november lå alle klar ved gevær. Kl. 0730 kom meldingen at fjenden havde besat Charoné. 6. Komp. feltvagt afviste en patrulje og ventede, hvad der måtte komme. Franskmændene gik eftertrykkeligt, men forsigtigt til værk. Omkring middagstid kom den forreste linje under artilleri fra sydøstlig retning. Efter to timer rykkede fjenden, anført af civile frem mellem Montcornet og Arreux i den tætte skov og pressede 34'erne tilbage. Hauptmann Seip satte 8. Komp. i en bue ind på venstre fløj og besluttede, trods den oprevne flanke, at blive; han havde jo ordre til at holde linjen frem til kl. 18 og kun vige ved den yderste nød.

Leutnant Parifius, der i Renwez igen førte den forreste bagtrop, kendte intet til denne fare. Han havde truffet sine beslutninger og placeret sine sikringsposter til højre og venstre for vejen i byens sydlige udkant, og havde

*) ”sluk lys, træk kniv, bank ham!”

givet dem ordren til: at holde sig så godt skjult i buskene, at de ikke ville blive bemærket af fjenden, og for tilfældet, at fjendens forspids ikke var for stærk – med samtidig ildåbning på den efterfølgende styrke – at afskærer denne og drive den i armene på hovedstyrken.

Kort efter dukkede en fjendtlig kavaleripatrulje op. Posterne holdt åndedrættet tilbage. Som livløse lå de bag buskene. Forsigtig kom rytterne nærmere. Et øjeblik var de fristet til at skyde dem ned; på denne korte afstand kunne selv den dårligste skytte ikke skyde ved siden af. Men ordren lød på at lade patrulje ride forbi. Sekunderne syntes endeløse. Leutnant Parifius stod på spring i de første huse i Renwez. Endnu et par skridt, og han ville springe frem med et brøl og tage de itetanende ryttere til fange. Så standser den forreste; i gavlen på det første hus klirre et vindue, det er mistænkeligt. Og nu – er det ikke et geværløb, der er der i det åbne vindue? En kort kommando, og omkring – fremad! Patruljen sætter i galop på tværs af markerne. De slipper lykkeligt væk fra de eftersendte skud – men galoperer dog alligevel ind i fordærv. Gruppe Lindequists kavaleribagtrop er på plads, og som franskmændene kom til syne, indledte de et fredsmæssigt husar-attake mod fjenden. Det skønne skuespil varede ikke længe; et par minutter og de tyske ryttere kunne trække sig tilbage med deres bytte.

Lange i ansigtet kunne cyklisterne se deres sikre bytte forsvinde. En skam – bedre held næste gang! En begejstring ramte dem alle. Jagtfeber løsnere lemmerne. Leutnant Parifius ændrede posternes placeringer. Han havde hurtigt taget ved lære og placeret den på en måde bagud, at en ankommende fjende ikke igen kunne bryde ud. Efter en halv time dukkede forude igen mænd i blå frakker, uden heste. Infanteriets spids! I dækning arbejde de sig frem i grøfterne, hele tiden tættere på. Endnu engang holder forposterne åndedrættet tilbage. Denne gang skal det lykkes! De to første franskmænd var næppe kommet forbi posten, da de greb fastere om deres bajonet påsatte geværer og med et brølende hurra sprang ind på livet af de overraskede. Mens cyklister længere tilbage med ild holdt fjenden fra livet, blev de to franskmænd overmandet og bragt tilbage i triumf.

Succesen fik brystet til at svulme op. Cyklisterne troede sig uovervindelige. Fangerne, der langsomt kom sig over deres forskrækkelse, fortalte, at de franske tropper havde ordre til allerede denne dag at nå Maas. Det ville næppe lykkedes, tænkte Leutnant Parifius og kikkede på sin tapre skare, der igen var placeret langs vejen. Der rørte sig intet. Slaget havde truffet franskmændene hårdt. Så kom en ordonnans farende. Ordre fra bataljon: øjeblikkelig tilbagetrækning til Secheval! Fjenden brudt igennem i naboafsnittet! Om han vil eller ej må Leutnant Parifius adlyde. Nyheden lyder ham utrolig. Men straks derefter kom lyden af M.G.-ild hen over bakkerne; så måtte han tro det. Situationen var blevet kritisk.

Da Hauptmann Seip gav ordre til tilbagetrækning, var fjenden meldt dybt inde i hans venstre flanke. Langsomt veg bataljonen tilbage mod Secheval. Som de sidste arbejdede 8. og 2. M.G.Komp. sig gennem den tætte skov. Skyggerne er lange i den tætte underskov. Sikring, orientering og forbindelse til naboenheder er umulig. Bataljonen havde næppe indhentet sit træn i Secheval før kuglerne fløjtede over de åbne marker. Overfaldet! Afskåret! Hauptmann Seip kastede 2. M.G.Komp. ind i kanten af landsbyen, befalede cykeldelingen på vej til at standse og holde ud, og sende hovedstyrken i ilmarch bagud ud af omslutningen. Det var på højeste tid, endnu engang gjorde kompagniet front, besatte skovkantgen nordøst for Secheval og vejen mod nordøst til Fonderie Ferme, og satte poster langs alle brandbælter. Fjenden fulgte ikke efter. I et risikabelt rit havde regimentsstaben ved solnedgang nået Chateau Regnault, hvor den kl. 2030 gav ordre til at overskride Maas. Som den ved midnat i Phade de Forges indrettede deres endelige kommandostation, blev den af et telegram fra den øverste hærledelse underrettet om politiske omvæltninger i Tyskland. Alle ødelæggelser, også af veje og broer, skulle øjeblikkeligt indstilles, da indgåelse af en våbenstilstand var umiddelbart forestående. Den øverstkommanderende manede til ro og forsigtighed og til lydighed overfor foresatte. Rygter fulgte meldingen: i Tyskland var der revolution, monarken skulle være abdiceret og i stedet for en regering var trådt arbejder- og soldaterråd.

I mellemtiden gennemførte bagtroppen med ansigtet vendt mod fjenden, deres sidste krigsmarch. Bag II. Bataillons kompagnier røg pontonbroerne i luften. Cykeldelingen sikrede, at sidste mand fra Gruppe v.d. Borne havde passeret kamplinjen og Maas. Den 11. november kl. 0200 lagde en tæt morgentåge sig over de massive broer ved Montherme. Bag den lukkede 12. Kompanie ved Deville mølle pigtrådshindringen.

Leutnant Parifius modtog som de sidste Jernkorset I. Klasse. Hans og de øvrige i hans cykeldeling var prototypen på regimentets urokkelige tapperhed. »Cykeldelingen har vundet et uudsletteligt æresblad i det tapre regiments historie, og kan med stolthed kikke tilbage på dens præstationer«, roste Regimentes kommandøren. Den havde den sidste dag i den store krig tilføjet regimentet en ny glørværdig overlevering. Mens i Tyskland oprørske bander rasede, mens de tyske forhandlere solgte hærens sejr, havde den i et overlegent, angrebsivrigt forsvar, frarøvet fjenden de sidste fanger og knyttet de sidste laurbær til regimentet med sort-hvid-røde bånd.

Dens stolte gang var de sidste takter i den hendøende tyske heltesaga.

Der Grenzstein

Düding

Den sidste march

(Belgien, Luxembourg, Oberhessen, Wismar)

En tæt tåge lå over Maas dalen og skjulte bredderne. Dagen er længe om at komme på benene, og selvom der kommer små åbninger, ligger hele området under det grå tæppe.

Nordtyskerne kender sådanne dage. En gang, omkring middagstid, lysner det en smule, men så bliver tågen igen kraftigere. Man lytter: udenfor er alt ting stille, langt mere stille end sædvanlig. Krigsstyrken ligger i tornerosesøvn og alle geværløb er iskolde. Så bliver der lyt omkring den. Råb lyder gennem tågen, latter og munthereder. Som en støppebrand breder den sig gennem gaderne, og alle steder, hvor den rammer et kirketårn, lyder der glæde mod himlen.

Alle steder, hvor tågen letter, ser man glade mennesker, blåklædte soldater med armen om en pige, høre musik og latter. Men ovre på den anden side er der tavst – den 11. november.

Ja, der er blevet stille langs den tyske front efter at telefonen havde rimmet og selv den mindste enhed havde fået beskeden:

Fjendtlighederne ophører langs hele fronten i dag, den 11. november 1918, kl. 1145 (tysk tid). En passage af den tyske linje i retning af fjenden er forbudt.

Våbenstilstand – fred! Hvorfor jubler du ikke, hjerte? Har du ikke nat og dag, timer og år, i hede og kulde, under trommeild eller i fredelig lejr, i ensomhed og i trængsel, på landeveje og på post, ved bivuakbål eller kaminild – har du ikke i din største nød og din største glæde ovealt med længsel ventet og med sol og sejre nærrede; den tyske fred? Hvorfor jubler du så ikke? Det er overstået, listen over døde og invalide er afsluttet, du har reddet dit liv.

Men også hun det! Alt andet er tabt. Alt, hvad den tyske kriger havde opbygget til værn for sit folk, dens ubestikkelige ære – alt var forgæves. Betingelsesløs kapitulation! Fremtiden tegnede sig gråt som novembervejret. Men moder Tyskland havde ændret sig. Det var ikke længere hende, der tøjede og syede sammen; hun var blevet en fremmed, en stedmor for soldaterne, der nedgjorde hans stolte minder og i stedet roste den anden søn, der derhjemme havde besejret krigeren i broderkrig.

Divisionen videreformidlede et telegram fra regeringen til Generalfeldmarschall v. Hindenburg. Endeligt en officiel meddelelse som modvægt til stømmen af avisartikler og rygter:

Vi anmoder om, at der i den samlede felthær sørges for, at den militære disciplin, ro og stamme orden under alle omstændigheder forbliver i kraft, så derigennem ordre fra militære foresatte frem til gennemført hjemsendelse ubetinget adlydes. Hjemsendelse af militære tilhørende af hæren må kun gennemføres på ordre fra militære foresatte. Foresatte skal beholde våben og gradstegn. Hvor der er dannet soldaterråd eller

tillidsråd skal officerer med deres handlinger til opretholdelse af tugt og orden uden forbehold understøtte disse.

Ebert, Haase, Scheidemann, Dittmann, Landsberg, Barth

Den første bekendtgørelse fra de nye »folkerepræsentanter«. Majestæten er ikke mere, Kejseren har abdiceret og forladt den tyske grænse. Med hans høje embede brød også forfatningen sammen. I de militære garnisoner i rigshovedstaden var der efter russisk forbillede blevet dannet Arbejder- og soldaterråd, der valgte hine folkerepræsentanter med beføjelser som de tidligere ministre og statssekretærer. Hvilken egentlig magt, der lå i disse hænder, var ikke bekendt. Der skulle hurtigt opstå strid mellem to retninger i socialdemokratiet og herskerne. Med udsendelsen stillede også den gamle feltmarskal sig til tjeneste bag den nye Ebert forvaltning, og beordrede også ved felthæren opstillingen af soldaterråd. Regimentskommandøren oplæst personligt regeringsdekretet ved hver bataljon. Han formanede til besindighed; ingen måtte uden tilladelse forlade sin enhed. Samtidig befalede den ny førerløse Heeresgruppenkommando Deutscher Kronprinz:

at enhver officer ved alle front- og etapeenheder hurtigst muligt modtager en tjenestelig bekræftet afskrift af foranstående forordning. Alle officerer skal vedvarende medbringe dette dokument, og forevise det for tilfældet, at han opfordres til at fjerne gradsdistinktioner eller tilsvarende.

Hertil tilføjede Armeeoberkommando 1:

Alle officerer, underofficerer og mandskab, i sær også bestående soldaterråd, skal øjeblikkeligt underrettes om, at på baggrund af forestående direktiv fra regeringen, efterkommelse af ordre, såvel som ro og orden, om nødvendigt vil blive opretholdt med magt.

Officererne gemte dokumentet i deres frakker. De behøvede ikke den tvivlsomme statslige fuldmagt for at sætte sig igennem. Regimentets disciplin var ikke på mindste måde svækket, og viste overbevisende i disse dage dens gamle standhaftighed. Soldaterråd måtte med tvang etableres. Mandskabets sunde tillid modsatte sig denne organisatoriske organisation af et fællesskab, der ikke skulle snakke, men handle. Da tidsfristen nærmede sig besluttede sig den gamle køkkenkommission fra forrige sommer: den kunne jo overtage den nye, usympatiske post. En soldat skal adlyde. Og dermed opstod det tragiskkomiske eksempel på, at kun en fast befaling kunne opnå ophævelsen af den strenge befalingsret! Med besvær kom et soldaterråd op at stå ved regimentet: I. Bataillon sendte en underofficer, II. en gefreiter, III en officer og en mand. Det varede imidlertid endnu dage før også de enkelte kompagnier på stærk opfordring opstillede de krævede tre personer – en underofficer, en gefreiter og en mening. Det var et dødfødt barn.

Ordren var udført, men ikke mere end blot. Den øverste krigsherre var væk, og dermed var alle frigjort fra deres faneed. Nu viste sig at hine højtforagtede preussiske militarisme alligevel havde sin levende indre kraft, og satte hensyn til forpligtigelse for sagen over hensynet til personen – en kraft, der stillede den alvorlige kejserlige feltmarskal i spidsen for en folkehær, gjorde de kongelige troppeofficerer til stærke støtter af den republikanske hær, og fik den enkelte musketer ved fronten til frivilligt fortsat at underlægge sig den velprøvede føring. De højere myndigheder bestræbte sig på at befæste dette fællesskab. Stabe reduceredes til det yderste for at frigøre ældre officerer til førerstillinger af selv den mindste enhed. Det strategisk-taktiske arbejde på skrivestuerne var slut. Mange tidligere frontofficerer, hvis fremskredne alder havde tvunget dem ind i stabs-æraen, hastede tilbage i armene på deres tidligere kompagnier, for med blanke øjne og bankende hjerter at søge den sjælelige ligevægt. Samtidig fandt regimentet kraften til, sammen med 34'erne og med godkendelse af divisionen, af frivillige at opstille en bataljon på to kompagnier, der »til særlig anvendelse« øjeblikkeligt skulle afgå til Tyskland. Man havde en anelse om, hvad det drejede sig om: genoprettelse af ro og orden. Føreren borgede for, at denne opgave ville blive løst. Hauptmann Seip, den trofast utrættelige, fik kommandoen. Under ham var Kompanie 34 under den i de sidste kampe fortrolige Hauptmann Quast, mens Kompanie 266 under Oberleutnant Jordan fra regiment 264 også rummede Leutnant Steffen, Leutnant Bründel, Offizierstellvertreter Tucholka, Feldwebel Tmas, Vizefeldwebel Ehlers og M.G.-delingsførerne Vizefeldwebel Meyer og Nootbaar. 2. Kompanie opløses.

Mens Bataillon Sept samledes i Thilay og Tournavaux med 13 officerer, 303 mand, 17 heste, 8 tunge og 6 lette maskingeværer, blev de tilbageblevne ramt af det første slag på det ydmygede hoved. For at gøre den stadig frugtede tyske hær magtesløs, havde Marskal Foch beordret betingelsesløs overdragelse af 5.000 kanoner, 30.000 maskingeværer, 3.000 minekastere og 3.000 flyvemaskiner. På Gruppe-M.G.-depotet ved St. Pierre-Louette afleverede regimentet sin andel: 12 tunge og 33 lette maskingeværer.

Døde ting, tomme tal – intet andet? Mange vil i dag synes det barnagtigt, at våbenmekanikere og skytter disse dage filede slagstifter af, så deres geværer ikke kunne skyde! Men de måtte gøre et eller andet. De kunne ikke blot overlade deres trofaste våben til fjenden, måtte gøre et eller andet!

Om så mere omhyggeligt blev det resterende materiel disse dage gået igennem for at ruste sig til den næste store opgave, rømningsmarchen. Feltmarskalken fandt villig adlydelse da han udsendte sin sidste afskedsbefaling:

Med ret ryg og stolt forlader vi denne kamp, som vi i fire år har ført mod en verden af fjender. Med bevidstheden om, at vi har forsvaret vores land og vores ære til det yderste, skaber vi ny kraft. Betingelserne i våbenstilstanden tvinger os til en hurtig tilbagemarch til fædrelandet, under de herskende omstændigheder en vanskelig opgave, der af hver enkelt af jer kræver selvbeherskelse og den mest trofaste pligtfølelse. Det er en hård prøve på ånden og den indre styrke i armeen. I kamp har I aldrig ladet jeres Generalfeldmarschall i stikken. Jeg har også nu tiltro til jer.

To dage skal udnyttes til at gøre mennesker og udrustning i stand til at nå helskinnet tilbage. Kuskene havde venlige ord tilovers til deres brave krikker og var også i stand til et eller andet sted at finde en glemt sæk foder. På dem kommer det an. De skulle bringe den sidste rest af tysk magt sikkert over grænsen. Lasten måtte reduceres, som forberedte man sig på en bevægelseskamp. Væk med alle bekvemmeligheder fra stillingskrigen, væk med alt uoriginal ballast. Men hvorhen? Overlade det til fjenden? – Nej!

Hvor de er et ådsel, samles gribbene. Indbyggerne i Monthermé belejrede flyvepladsen som børn om et bortrejsende cirkus. Et eller andet nyttigt måtte der da falde af, i det mindste en eller anden »souvenir«, et trofæ fra den sejrige afslutning på krigen. Men tyskerne er hårdhjertede. De bær alle nye uniformer; alle gamle forsvinder i et stort bål, der afbrænder alt overflødig. Læder og træ, uld og papir, telefonapparater, reservehjul, tæpper og bundter af dokumenter bliver til aske, som man i morgen er velkommen til at rode igennem. En skam, at jern ikke også vil brænde! Ved feltsmeden i 3. M.G. Kompanie vil en civil købe en ambolt, men den vagthavende underofficer Peter svarer »Nien!«. Den civile lader sig ikke afvise og hæver prisen, men til sidst tager Peter den tunge genstand på nakken, går til broen og kaster den i Maas: »Nien!« griner han endnu engang. Snart efter er der en munter kappestrid om, hvor langt man kan kaste tingene: ammunitionskasser og kister – hvert lette maskingevær må kun beholde fire patronbånd, hvert gevær kun fire laderammer, mens der også for de tunge maskingeværer er indført begrænsninger. Også gasmaskerne er blevet overflødige. Altså ud i floden! Der er god plads; vandet vil gemme det hele, ingen til glæde, ingen til skade.

Nibelungen skatten af den tyske hær er sænket. Det er ikke guld og sølv og ædle smykker, der synker til bunds i Maas, det er stykke af Siegfrieds sværd.

Gårsdagens tåge var forsvundet og den frostklare vinter var trukket over landet. Ved møllen halvvejs til Deville havde 12. Komp. sin fremskudte post. Herom kan Leutnant Grupe fortælle om den sidste krigsbegivenhed: Om eftermiddagen den 11. var kan pludseligt med seks mand blevet taget til fange. Maas var grænsen blev der svaret på hans protester. Han forlangte at komme til at tale med en højere officer, og havde bragt ham den korte, men kvalfulde vej til det franske regimentshovedkvarter i Deville, en spidsrod mellem tilråb og hånlige blikke fra indbyggere og soldater. Her blev misforståelserne rettet, men endnu engang måtte spidsroden løbes.

Bag deres pigtråd røg de franske poster deres cigaretter. Man kunne nu uden risiko vise sig og lade sig beskue; krigen var jo slut. Kunne man harmes over, at de derover glædede sig? Men var de tilfredse med deres militære succes? Deres våben havde ikke bragt sejren, hvad officerer senere under besættelsen ærligt indrømmede: »Vi sejrede ikke – men vi vandt!«.

Dem, der her for sidste gang lagde sig til at sove på fransk jord, følte sig medlem af en ubesejret hær, der mod en verden af fjender havde bestået med ære.

Solen skinnede og varmede de feltgrå kirkegængere, som feltpræsten en sidste gang samlede for at forkynde guds ord. Han taler om timens alvor og finder villige øre og åbne hjerter, som også møder Informationsofficeren, der for mandskabet i bataljonerne oplæser et telegram fra den nye Rigskansler Ebert, hvori han beroliger om tilstanden derhjemme. I morgen skulle marchen hjem påbegyndes. Våbenstilstandsbetingelserne kræver rømning af de besatte områder inden 14 dage og tilbagetrækning bag Rhinen inden yderligere 14 dage. Det vil ikke blive let, at opfylde disse krav, men længslen vil give fremdrift og disciplin. Dybt bevæget lytter regimentet til afskedsmeddelelsen fra den Øverstbefalende:

Til min hær!

Efter at Hans Majestæt Kejseren har nedlagt hvervet som øverstbefalende, er også jeg på grund af forholdene, nu da våbnene hviler, tvunget til at træde tilbage fra føringen af min hærgruppe. Som altid hid til, kan jeg kun i dag af dybeste hjerte takke min tapre hær, hver eneste mand, for dens heldedåd, offervilje, vilje til at se alle fare i øjnene og til villigt at bære alle afsavn for fædreland, både i gode som i onde tider.

Med våben er hærguppen ikke blevet besejret!

Hunger og bitter nød har besejret os! Stolt og med hævede hoveder kan min Hærgruppe forlade den med det bedste af det tyske blod tilkæmpede franske jord. Jeres skjold, jeres soldaterære er uplettet og ren. Må alle tage vare på, at de forbliver sådan, her og senere der hjemme

Fire lange tunge år fik jeg lov at blive ved min hær i sejr og i nød. I fire lange år tilhørte jeg med hele mit hjerte til mine trofaste tropper. Dybt rystet tager jeg i dag afsked med den og bøjer mig for det gevaldige store i dens præstationer, som historien engang i flammende ord vil forkynde for senere slægtled.

Nu stå til jeres førere trofast som hidtil, indtil jeres myndighed frigiver jer til kone og barn, til hjemstavn og hus. Gud med jer og vores tyske fædreland!

Den øverstkommanderende
Wilhelm,
Kronprins til det Tyske Rige og til Preussen

Om morgenen den 14. november trak regimentet sine ydre og indre poster ind. Kl. 0900 stod I. og II. Bataillon i gruppekolonner klar på gaderne i Monthermé, front mod øst. Et sidste blik søgte fjenden på den anden side Maas; han var ikke til at få øje på. »Uden trit – march - - Syng!«

Den sidste march gennem den efterårs gyldne Ardennerskov. Langsomt steg vejen på halvvejs på skråningen ned til den maleriske Semoy dal, passerer ved Tournavaux en halvø, følger mellem Thilay og Nohan den snoede flod, og videre mellem høje bakker til Hautes Rivières. Med trænet i midten, nåede bataljonerne sidst på eftermiddagen deres bestemmelsessted. I den vestlige udkant holdt den nye brigadekommandør, Oberst v. Frankenberg. Han havde allerede under sit første besøg i Monthermé hurtigt havde vundet hjerterne, og hans befaling fra den 11. november, der satte en slutstreg under regimentets sidste kamphandlinger, lå stadig alle i hukommelse:

Hr. Divisionskommandør har instrueret mig til at formidle regimentet sin anerkendelse og tak for dens fortræffelig indsats under de sidste kampe. Jeg tilslutter mig dette, og udtaler på min side helt særligt alle officerer og mandskab i den tapre bagtropsbataljon, ligesom deres indsigtsfulde fører, Major Schmidts, min fulde anerkendelse. Til sidste øjeblik har de i stædig udholdenhed og under store strabadser bremset den efterfølgende fjende, og derigennem muliggjort en velordnet og planmæssig tilbagetrækning. Regimentet kan med berettiget stolthed påbegynde deres tilbagemarch til hjemstavn, og hævde, at de under alle krigsår på fremragende måde opfyldte deres pligt, og med største tapperhed har forsvaret deres fædreland

Nu sad han højt til hest ved vejen og inspicerede med blik og miner. Musikken spillede. Helt af sig selv strammede man sig op og passerede i stram parademarch. Var der nogen, der gav kommandoen? Obersten lod gøre holdt og træde af, hvorefter soldaterne flokkedes om ham. En fyndig tale fik folkene til at lytte. Det var ikke en højtravende militær snak, det var jævne, direkte ord, der greb direkte i hjertet. Han talte om vanskelighederne i den hastige hjemmarch gennem besat område til bag riksgrænsen og Rhinen, talte om mulighederne for store strabadser, manglende forplejning og dårlige kvarterer, og nødvendigheden af at overvinde det hele. Han slog på troppernes stolte overlevering, opfordrede dem til ikke at fortvivle, og til at bide tænderne sammen til den bitre ende, og gav dem, der stod nærmest, hånden inden han red væk. Heller ikke det var en tom gestus. Den kejserlige hær eksisterede ikke mere, og til generaler og oberster fra den gamle hær ville der ikke blive plads i det nye Tyskland.

Ophøjet og trøstet trak kompagnierne i kvarter; hvad gjorde det, at de af franskmændene var smykket med blå-hvid-røde faner og papirsløjfer. Pladskoncerten fra regimentsmusikken på den solrige eftermiddag hævde stemningen efter den første marchdag.

Det var ikke en let sag indenfor den fastsatte tidsfrist at bringe hele Gruppe v.d.Borne – 72.000 mand med alt bagage, ad de sparsomme marchveje til den tyske grænse. Det krævede stor organisation og punktlighed i udførelsen af alle de detaljerede forordninger. Under ansvarlige førere var der formeret marchgrupper; 80. Res.Inf.Brig. var som divisionens hovedmarchgruppe II igen opdelt i Marchgrupper David, Groos og Schmidts; denne omfattede II. og III./266 og Fuss.Art.Batl. 98. I. Bataillon var tildelt den primært af kolonner bestående marchgruppe III, hvor den overtog rollen som bagtrop. Den gennemførte dermed den sidste march adskilt fra regimentet, man anvendte samme veje, og blev først i Tyskland genforenet med kammeraterne.

Marschgruppe Schmidts fortsatte langs Semoy, overskred grænsen til Belgien mellem Bohan og Membre, fortsatte langs floden for at forlade den ved Vresse-sur-Semois for herfra at tage den besværlige tur over det uvejsomme vandskel. Så gik det langs dalen over Oisy til Baillamont, hvor II. Bataillon fandt gode natkvarterer, mens III. Bataillon og regimentsstaben, minekaster-kompagniet og Fuss-Art.Batl. 98 måtte dele Naomé, alle kompagnier på ét sted.

En målestok for god opførsel er forholdet til befolkningen. I Houdremont, hvorigennem kolonnen kom under en omvej for at undgå nogle stærke stigninger, havde borgmesteren sat en seddel op på porten til en lade:

La Belgique est libre! Vive le roi! Vive la Belgique! Vous avez été calmes quaire années d'occupation. Soyez calmes pendant les jours de la retraite de l'armée Allemande. Pas un mot, pas un geste a l'adresse de l'armée; ne provoquez pas le trouble

[Belgien er frit! Længe leve kongen! Længe leve Belgien! I har været rolig i årene med besættelse. Vær rolig i løbet af de dage, hvor den tyske hær trækker sig tilbage. Ikke et ord, ingen tegn til hæren; ikke skabe problemer]

Og rent faktisk var de mere tavse, belgierne, mere tilbageholdende end franskmændene. Formentlig ikke af ligegyldighed, mere af frygt. Landsmændene til Franktireurs fra Louvain ville bestemt ikke have tøvet med at angribe en udisciplineret, flygtende hær. Men mod disse musik ledsagede taktfaste skridt vovede de ikke engang et skævt blik. En ung Hauptmann af ledsageartilleriet, soldaterråd og batterifører i en og samme person, marchgruppens spøgefugl. Når han fik øje på en sort-gul-rod fane, satte han sin haubits i stilling og truede med at skyde det aktuelle hus i stykker, dersom man ikke straks fjernede flaget; endnu var området tysk.

Vejene var hårde af frost. En iskold østenvind fejede over bakkerne, som bataljonerne den 16. november over Opont og Maissin marcherede videre. Der var planlagt 15 kilometer, men veje og vejr gjorde marchen hård, og nødvendigheden af at vige ud mod nord og anvende andre enheders akser, plagede dem indtil sidst på eftermiddagen. I Maissin og Villance var alle kvarterer fuldt belagte og indbyggerne yderst uvenlige. Feltkøkkenerne kunne imidlertid godtgøre mismodet. Dagbøgerne fortæller om en kraftig middagsmad og en rigelig ekstraudlevering til tre dage på 220 gram smør, 660 gram fedt, 600 gram sukker, $\frac{1}{3} + \frac{4}{5}$ brød, 1 pose kiks, 60 gram marmelade, 1 pund Tilsiter ost, 50 cigarer og 100 gram tobak til mandskab og officerer. Så kunne man bare snakke om uorganiseret tilbagetog og forplejningsvanskeligheder. Tilfredse rykkede man sammen og varmede hinanden. Søvn kom til langt ind i næste morgen.

Man havde jo ikke så travlt. Det gevaldige apparat fungerede som en velsmurt maskine. Fortsat march var først fastsat til kl. 1245 efter at II. Bataillon var nået frem til Maissin. Det klappede som efter en snor. På minutet gik det videre, igen mod øst over Libin gennem store skove, op og ned ad høje bakker hvor alle må hjælpe til med vognene, og over en jernbanedæmning. Her kom en hel række sammenkoblede lokomotiver med rygende skorstene på vej mod fjenden. Det var ikke et behageligt syn. Våbenstilstandsbetingelserne: fjenden havde krævet 5.000 lokomotiver og 200.000 jernbanevogne. Havde man dermed håbet at lægge den tyske tilbagemarch lam? Det vil ikke lykkes ham. Endnu er intet krigsmateriel, intet lager, ingen magasin, ingen depot blevet efterladt i fuld stand. Det ville ikke få indflydelse på marchen. Det eneste spor var ind i mellem et sammenbrudt køretøj i en vejgrøft, en vogn med sammenbrudt aksel eller en aflivet hest. Alligevel er det ingen fornøjelsestur. Belgierne har smykket deres byer med den totale beholdning af sort-gul-røde stykker stof. Enkeltvis eller i grupper kommer frivogne krigsfanger kolonnerne i møde, et krav i våbenstilstanden uden at kræve det tilsvarende. Man gav de fjendtlige krigsfanger fri uden nogen form for pant for vore egne fangers hjemkomst, og efterfølgende lød der et ramaskrig, som Frankrig hånende pressede dem til hoveriarbejde.

De franske krigsfanger havde travlt med at komme hjem til gladeligt gensyn og sejrsmarch. Ville den forladte tyske hær se deres hjemland? ville der også være faner? Med musik i spidsen for at glemme strabadserne gik det videre over Hatrival til Vesqueville. De fleste fandt rummelige kvarterer, men mørke blikke. Kun dem, der havde held til at møde en husvært, som kender et nært familiemedlem i tysk fangenskab, gengælder beretninger om god behandling med kaffe, æbler og varme på værelserne. Og en ovn kunne man godt bruge i denne sibiriske kulde.

Den 18. november kl. 0830 gik det vider over Moiricy – Jenneville – Dironpre – Tillet – Laval. Marchen sluttede kort efter middag spredt blandt ensom beliggende gårde og mindre bebyggelser; stab II, 8. og 2. M.G.K. i Renaumont, 6. og 7. i Rechrival og Millomont, III. fordeler sig over Fosset, Heropont, Rechimont og Hubermont, mens regimentsstab med M.W.-kompagnier i »chatau« Laval ikke havde det ret meget bedre. Overalt usle rønner. Og netop her skulle den første hviledag tilbringes. Nå, i det mindste var befolkningen fredelige og udleverede gerne mod betaling fra deres gemte skatte. Da om aftenen den 19. november vejret slog om, og jorden for første gang blev dækket af et hvidt lag, rykkede alle tættere sammen.

Den 20. november bragte de hjemve plagede sjæle ad regnvåde veje 10 kilometer over Champs til Longchamps, hvor sidste nat på fjendtlig jord skulle tilbringes. Allerede inden daggry var kvarterkommandoen på benene. I dag ville de gerne stå tidligt op. Om end det ikke var hjemstavnen som fremgik af kortene som dagens mål, ville det betyde at Frankrig og Belgien lå bag dem. der var endnu godt tre kilometer til den sidste belgiske jernbane by Bastogne. Så ville det gå snorlige mod øst, dobbelt så langt gennem uberørt bjergland. Ved grænse-

stenen på bakken lod føreren forkommandoet standse op. De kastede et langt blik bagud, officerer og mandskab, over det land, der havde drukket deres kammeraters blod; så fortsatte de ned ad bakken ind i Luxembourg. Med dem vandrede skyggerne af de døde -

Tågen letter; over bjergene skinnede solen. Spidsroden mellem de sort-gul-rode flag var slut. De sidste ord på fransk udtalt. Bonden, der her tidligt gik over sine marker, svarede på tysk på spørgsmålet om den nærmeste vej og viser beredvilligt vejen til »Bürgermeister« gårde. Navnene på de smukke, renlige bebyggelser, der i dag skal optage regimentet, står tydeligt: Schimpach og Niederwampach. Det lugtede af hjemstavn, og med glæde gik indkvarteringskommandoet til arbejdet. De stødte imidlertid på uventede vanskeligheder. De venlige indbyggere var pludseligt mere tilknapede, henviste til deres neutralitet og indrømmede først efter en længere fortrolig snak, grunden til deres opførsel. De havde dagen i forvejen gjort dårlige erfaringer med en udisciplineret kolonne; deres gæstfrihed var blevet misbrugt. Man havde stjålet deres foder og korn og tilsvinet deres kvarterer på det groveste. Det havde ærgret de og gjort dem mistroiske.

Det ankomne infanteri blev lange i ansigterne, da de fik at vide, at de skulle overnatte i nøgne lader og stalle. Indbyggerne stod langs gaderne og skulede mod kolonnerne. Men officererne vidste, hvad der skulle gøres. De samlede kompagnierne omkring sig, og fortalte dem, hvad det var, der gjorde bønderne forbitrede, og formanede: vi skulle gøre os det bevidst, at vi i de få timer, vi tilbragte i det neutrale Luxembourg, havde en opgave at løse og skulle holde vores hærs renomme og vores fædrelands ære højt. Det var ord, der gik hen over hovederne på soldaterne til de lyttende bønder, og deres indtryk ikke undlod at gøre sig bemærket. Endnu forholdt de sig afventende, men da klare kommandoer igen fik kompagnierne stillet op og lod træde af, var de til at tale med. En overtoldkontrollør i Schimpach inviterede en kompagnifører ind i sit hus og forklarede ham uden forbehold, tankerne hos en neutral, der med åbne øjne havde gennemlevet disse år:

Det har mig tiltalt mig overordentligt, hvad De sagde til Deres folk, og jeg kan også se, at det er disciplinerede folk. Deres hær har været stærk. Deres diplomati har svigtet, også i vores land med udnævnelsen af told- og jernbanefunktionærer. - Vi er hverken tyske eller franske og vil fortsat være neutrale luxembourgere, der til enhver tid vil kunne hænge vores følelser på flagstangen. Og for øjeblikket er de Allierede befrierte, befrierte fra den nød, vi må dele med Tyskland. Vi vil aldrig tilgive tyskerne bruddet på neutraliteten, selv om den for os var redningen; for hullet ved Luxembourg – *le trou de Luxembourg* – spillede en større rolle i de franske planer, end det gjorde i de tyske – Den engelske blokade har vundet krigen – Hvis amerikanerne nu ikke beviser, at de af idealistiske grunde trådte ind i krigen, er deres deltagelse den største forbrydelse mod menneskeheden – Freden vil ikke blive dikteret af ånden i våbenstilstandsbetingelserne; det arbejdsomme tyske folk vil hurtigt komme sig igen.

I mellemtiden havde mandskabet indtaget deres ubehagelige kvarterer og krøb frysende og mismodige omkring. At lave lys og ild var forbudt. Men allerede om aftenen sad de med deres værtsfolk på bænke foran husene og byttede cigarer med en god kop kaffe, en sang med venlige ord, og som natten kom sov ingen mere i staldene. Til de fleste var der pludseligt en seng, men resten lå i den lune stue på halm. Den næste dag, den anden hviledag på turen, var luxembourgerne i Schimpach og Niederwampach imødekomne overfor tyskerne og beværtede dem som gæster.

I aviserne kunne man løse, at man i dag fejrede amerikanernes indmarch i denne lilleput stats hovedstad. I lange spalter forsøgte de entente venlige provinsblade at forklarer den folkeretsmæssige forskel mellem den amerikanske og den tyske besættelse. Denne dobbeltmoral var til at grine af. Men det var ikke en befriende latter. De andres sejrjubel var martrende for den tilbagetrækkende hær. Hvad der er ekstra bittert er, at de fleste aviser på det tyske sprog jubler over ærkefejden.

Nød svejser sammen, hedder det i historien. Men i Tyskland flød løgnene og her rev nøden alt i stykker. For den tilbagemarcherende hær var denne strid om ord endnu uendeligt lagt væk. Modsat havde de gennem fire års elendigheder lært, at sammenhold var det eneste middel til at slippe igennem den. De kunne ikke forstå splittelsen og hørte hovedrystende på forklaringen fra A.O.K. 1 den 21. november:

Hjemvendende tyske frontsoldater!

Fred, hvile og sikkerhed venter jer i hjemstavn, for hvem I over 4 år under lange blodige kampe og ufattelige anstrengelser holdt alle ydre fjender på afstand. Taknemmeligt byder flertallet af det tyske folk Jer velkommen, taknemmelig vil Jeres tyske regering under Eberts ledelse åbne og jævne vejen til et erhvervsliv

Men et anarkistisk mindretal er på spil, der vil undergrave den vanskeligt opnåede fred og i dens sted sætte skrækken for en blodig borgerkrig.

Jeres hjembyer, som I med så heltemodig tapperhed har forsvaret mod en verden af fjender, skal efter ønsket af disse omstyrtelige folk nu efter krigen udsættes for ødelæggelser. De er allerede begyndt at plyndre

Jeres forplejnings- og beklædningsdepoter, at lokke eller med magt fjerne plejerne fra sårede togene, at sætte jeres tilbagemarch i fare.

Ledet af mænd, der vil ofre alt på deres vanvittige, personlige politiske ærgerrighed, forsøger et forholdsvis lille anarkistisk mindretal at styrte vores nuværende regering, og sætte sig selv som en angivelig ren proletarisk regning til herre over situationen. I virkeligheden betyder dette intet andet end at gadepøbels skrækher-skab forsøger at sætte sig igennem i håbet om ikke kun at skræmme det tyske borgerskab, men også at tvinge den hjemvendende tyske felthær under deres tyranniske magt.

Vil I lade Jer dette byde, tyske feltsoldater?

Vil I lade disse folk kommanderer med jer, som næsten alle har levet i sikkerhed bag jer, mens I gennem 4 lange år i felten blødte, led, sultede og så tusinder af pligtro kammerater falde? Er det tænkeligt, at I vil tro og følge en af de hykleriske, som måske vil henvende sig til jer?

Eller vil ikke langt mere, en ærlig ophedet vrede i Jer blive rettet mod dem, der stadig vil spørre jer vejen til fred?

Og vejen til fred bliver spærret af disse, alene derved, at vore hidtidige fjender entydigt er besluttet på kun at forhandle med en legitim tysk statsmagt. I overensstemmelse med alle sine forbundsfæller har Præsidenten af de Forenede Stater erklæret, at fredsforhandlinger først vil blive indledt, når ro og orden igen er indført i Tyskland. Overfor et revolutionært diktatur vil der imidlertid ikke komme fred og ingen brød.

Hos jer, I hjemvendende tyske feltsoldater, ligger afgørelsen. Hvis I nu lader jer splitte, hvis I nu forholder jer ligegyldige og løber fra hinanden, så er jeres håb om fred og ro forgæves, for uden jer er det umuligt for den bedst ønskende regering at forhindre et ødelæggende virvar, rov og mord, hunger og elendighed.

Hvis I derimod samlet bag hele vægten af jeres våbenmagt, og samlet om jeres prøvede og erfarne førere, som kraftfuld enhed rykker ind i Tyskland, vil ingen vove en kamp mod den af Jer støttede regering.

Så vil det tyske folk ånde lettet ud og glade modtage Jer som befriere af den truende fare for et skrækher-redømme, der i nogle dage har hængt over dem.

Derfor vis Jer endnu for en kort stund i Jeres stålsatte beslutsomhed, der gennem fire lange år har skaffet Jer verdens forbløffelse.

Armee-Oberkommando I

Regimentet behøvede ingen formaning for at stå skulder ved skulder. Uden at klage indså kompagnierne, at hviledagen ikke kunne blive til noget. Sidst på eftermiddagen stod divisionen klar til øjeblikkeligt fortsat march mod indkvarteringsmålene for 23. november. Franskmandene pressede på.

Derfor stod marchgrupperne i den frostklare skumring ved Derenbach og nåede mellem kl. 2 og 3 de tæt be-lagte lader og kvarterer i Reuler. Man kan sove ud. Først næste nat skal der fortsættes. Hvem der ikke må tage sig af sårede fødder, lokkede i det skønne vintervej fra bakkerne den skønne udsigt over den lille by Clerf [Clervaux] langs den lille flod af samme navn. En romantisk kirke med dobbelttårn lå mellem tætplacerede små huse, malerisk placeret mellem skovbeklædte bakker. Inde i byen var der mindre skønt. Ganske vist kappedes de handlende om de tyske soldaters sidste penge, men straks de var på vej tilbage til deres kvarterer, begyndte et feberagtigt arbejde på æresporte til franskmændene, ophængning af guirlander og fremstillingen af rød-hvid-blå franske trikolorer. Kunne det undre, at en kusk kom til at kører for tæt på og rive portene med sig? Uforsagt gen-opbyggede befolkningen det ødelagte mens regimentet fortsatte marchen mod øst. Den 10. dag af rømningsfri-sten gik mod sin slutning. Endnu denne nat skulle grænsen til Tyskland nås. Altså hast! I begyndelsen gik det også rimeligt godt. Benene var udhvilede og sjælen længtes hjem. Og den isnende kulde var til holde ud, så læn-ge det gik fremad. Men det ændrede sig hurtigt. Frosten havde gjort sneen spejlglat, og som vejen gik stejlt ned mod Ur [Our] dalen, måtte kolonnerne være forsigtige. På modsatte side måtte artilleriet spænde otte eller ti heste foran kanonerne op ad den sejle serpentinevej, kanon efter kanon, prots efter prots. I timevis måtte infan-teriet stampe på stedet.

Nat – is – østenvind – kolonne på vejene – vente, vente! For mange gik underbevidstheden tilbage til Masu-ren. Regimentet var pludseligt kastet tilbage til sin begyndelse. Men dengang var fjenden foran, nu er han i ryggen. Hvis snegetempoet foran fortsætter, var der mulighed for, at rømningsfristen ikke kunne overholdes. Hånden greb hårdere om geværkolben og tankerne gik mod trodsige muligheder – Godt at kolonnerne igen kun-ne sætte sig i bevægelse. Alle kræfter var nødvendige for at overvinde de stejle skråninger. Alle må tage fat i vognene, en efter en kommer de op. Udmattet læner mandskabet fra 12. Kompanie som de sidste op ad vognen. Lunger fyldes, øjnene løber i vand. Hjemlig jord – reddet!

Morgenen gryede. I Dasburg og Daleiden vejer sort-hvid-røde de tyske farver og hilser de små faner og vim-pler på køretøjerne. Man vidste jo ikke, om man ville flagre, og havde selv forsynet sig. Mest grundig var 3. M.G.K., der havde brugt næsten hele kompagnikassen og deres skrædders nattero til at kunne forsyne hver ene-ste kuskese med et sort-hvid-rødt tegn på den tyske hærs ubrudte ånd.

I Emmelbaum, Steinrausch, Olmscheid og Jucken når regimentet efter en 17 timers march frem i armene på deres hjemstavn. Alle er overtrætte efter den lange nat, indvendig splittet – men på kort tid helbred af kærligheden fra tyske brødre og søstre. Landsbyerne er små og fattige, men indkvarterings forkommandoet, der hos byforstanderen kamin med hovedet på armen afventede morgenen, fandt åbne døre og åbne hjerter. Så længe vore dage tæller, skal i være takket, i mænd og koner i Eifel! I modtog os som var vi af samme kød som jeres eget, som de tunglæssede hjemvendende sønner. Hvad vil fjenden os! Det bliver vore kære – og engang kommer en anden dag. De rømmede deres bedste stuer for at give alle et varmt hjem; de satte på bordet, hvad der skulle have bragt jer gennem vinteren. De tømte deres kældre og serverede deres omhyggeligt plejede frugtvin som velkomstdrik! Og du, bondekone fra Olmscheid, ved du, hvor godt det gjorde, at høre dine kære tyske kvindeord? Du havde taget et helt kompagni i dit hus; føreren trykkede bevæget dig i hånden og sagde: »De har haft megen arbejde af os!« -og du svarede blot: »De har fire år arbejdet for os, så kan vi vel godt en dag arbejde for Dem«.

Da marchen blev genoptaget den 27. november om formiddagen var der skrevet mange havne ind i dagbøgerne til minde om disse dage. Det 25. var Major Schmidts blevet udnævnt til fører for hele Hovedmarchgruppe II, og havde tildelt landsbyerne Wallersheim og Loch som natkvarter, hvortil kompagnierne ankom den aften. I dagbøgerne stod »veje dårlige, indkvartering god«. Lykkeligvis var etaperne korte. Således var den 28. november kun nødvendigt med en march fra kl. 10 til 15 for at nå jernbaneknudepunkt og kurbyen Gerolstein. Her og i Lissingen havde 3. M.G. Kompanie arrangeret den første dansefest. De havde indskrevet regimentsmusikken fra Gerolstein og inviteret 12. Kompanie og byens dejlige til kl. 20 hos vært og landsbyforstander. Denne sad ved skranken og skænkede varm kaffe til de feltgrå, og netop forsikret, at de gerne måtte blive nogle dage. Ved et nabobord sad en hamstre og handlede om en høne, mens i hjørnet to medlemmer af regimentet fra venstre side af Rhinen stredes om gyldigheden af de hjemsendelsespapirer, de netop havde fået udleveret. Så lød trompeter fra salen, og frem til morgen dansede de feltgrå deres bekymringer væk. Alkohol var til rådighed i begrænsede mængder, men musik og dans er de bedste lægemidler for dårligt humør.

Næste dag var intet at mærke. Som marchgruppen ved middagstid rykkede gennem den festligt smykkede Gerolstein, lokkede det taktfaste skridt og den klare sang beboerne ud på gaderne. Trods opblødte veje var mange den aften stadig i stand til i Hinterweiler at byde til dans, mens andre gik til ro i Dockweiler, Kirchweiler og Berlingen.

Og igen gik det den sidste dag i november først afsted omkring middagstid ind i Eifel, vanskelig og lang, 18 kilometer til Beinhausen, Mosbruch, Boxberg og Neichen, hvor venlige kvartvæter fik træthed og tungsind til at forsvinde. Desuden var næste dag, 1. december, en søndag og hviledag. Og hvem der spiste godt og desuden var en ivrig dagbogsskriver, noterede sig på ny »en storartet modtagelse« i form af »1 pund ost, ½ pund smør, ½ pund blodpølse, ½ pund sukker til to dage«. Og hvis man så fandt en vært, der selv havde været i felten, eller havde haft pårørende derude, var fuldstændigheden sket.

Marchgruppe A og B var i går blevet opløst og fordelt på Hovedmarchgruppe II. Begge bataljoner trådte med højere officerer, megen udrustning, vogne, heste og enkelte okser til M.G. kompagnierne. Endnu engang blev der indkvarteret i små Eifel landsbyer Kreuznick, Hirten og Virneburg. Så gik det 3. december ind i Rhinlandet.

Byen Mayen var overalt i regnen blevet pyntet med faner og guirlander som en hjertelig velkomst. Pigelatter omringede regimentsmusikken, og lokkede endda et øjeblik solen frem. Bataljon Seip er igen med. En kontraordre havde afholdt ham fra at gennemføre »den særlige opgave«, og han havde i stedet afventet divisionen. Officerer og mandskab returnerede til deres enheder og 2. Kompanie blev igen oprettet.

Dagen ville ingen ende tage. Vejene er igen blevet lige, og der var snart tilbagelagt 30 kilometer i regnen. Havde det ikke været for de små drenge, der forsøgte at slæbe på de tunge geværer, som klatrede op på heste og kanoner, og som med deres latter opmuntrede, ville de sidste kilometer have været sure til kompagnierne rykkede ind i Krust og Nickenich. Overalt vejede faner og de lokale herligheder mødte de marchtrætte. De fik lov at hvile til langt ind i næste dag, og alligevel vinkede denne 4. december kun en times fortsat march til Plaidt, Miesenheim og Saffig, store rige byer. Da dagen var gået uden strabadser, og man ikke måtte komme ud af vane, blev der ved III. Bataillon i Plaidt arrangeret et større bal. Og på grund af 3. M.G. Kompanies succes i Lissingen, lagde man fortrøstningsfuldt arrangementet i hænderne på denne.

Den havde i nogle dage optaget den forældreløse regimentsmusik. Ingen ville have den. I kompagniernes træner var der ikke plads til instrumenterne og forhøjede desuden fordelingsprocenten ved alle ekstratildelinger ved de opløste proviantkamre. Derfor var musikerne mod krigens slutning blevet MG-skytter, hvilket de ikke havde fortrudt. Trommer og pauker, trompeter og horn, trombone og fløjter lå alle klare på pakvognen, og man forstod vel at skønne på gæstfrihed. Der var mange der undrede sig over 3. M.G. Kompanies tilsyneladende utrættelighed, men dette kunne sættes på musikkens konto. Mange trætte ben blev hjulpet på vej af taknemmelige

ge musikere. Man talte ikke højt om dette. Det var langt lettere at være del af et kompagni frem for af en regimentsmusik.

Uden musik ville alle festforberedelser have været forgæves. Kl. 16 blev en okse, stillet til rådighed af bykommandanten, Oberstleutnant v. Bomsdorff, tilbørligt udstyret med »rytter« og skilte, trukket gennem byen med klingende spil for at gøre opmærksom på »koncert med efterfølgende dans« kl. 1930. Alle deltog. Det blev en munter fest til den lyse morgen, hvor ingen sparede kræfter i dansen. – Men kl. 6 næste morgen var alle klar til march i det kolde mørke. Langsomt nærmede kolonnerne sig jernbanebroen ved Engers mellem Neuwied og Koblenz. Det var de sidste tyske tropper; i morgen eller overmorgen ville franskmændene ankomme, og i en uoverskuelig fremtid ville tilværelsen være usikker. Regimentet så i tågen deres frihed dukke op bag den tyske strøm. Ved brofæstet sad regimentes kommandøren til hest sammen med regimentsmusikken, der af hjertet igen og igen spillede »Wacht am Rhein«. Trinnene lød hult på træbjælkerne. Rhinen lå indsvøbt i tåge og vandet kunne ikke ses.

Som marchen fortsatte op gennem Sayn dalen blev det mere klart. Hovedstyrken fortsatte endnu en time indtil Isenburg, Kaan, Nauort og Stromberg, mens regimentets to sidste kompagnier, 12. og 3. M.G.K., gamle krigskammerater og gennem mange dage uadskillelige marchbrødre, sammen med artilleriet blev tilbage i luftkurbyen Sayn. For dem skulle det blive et virkeligt kursted. Næsten før folkene havde fået sig indrettet i deres fyrstelige kvarterer var det en kendsgerning, at der måtte arrangeres en danseaften. I hukommelse om den hjælp, man gennem tiden havde modtaget fra søstervåbnet, besluttede Kompagniføreren fra 3. M.G.K. at dele sine musikere med artilleristerne, og der udviklede sig hurtig en konkurrence mellem artillerister og musketerer om bedst at kunne tillokke det smukke køn. Propagandaen blev i fællesskab aktiveret, og med otte heste spændt for blev en 15-cm kanon og en MG-vogn trukket gennem byen for at inviterer til fest. Denne dag kunne den tildelte okse ikke deltage. Den havde fundet vej til Krupps rekreationshjem, hvor søstre i opofrende forsorg havde erklæret, at de gerne skulle forvandle den til et festmåltid for 3. M.G.K. Ved borde med hvide duge blev der for hele kompagniet serveret et måltid, hvorfor taknemmeligheden fandt vej til øjne og sind. Efter dansen klingede natten ud i stille hvisken og afskedskys.

Så spørger I måske: hvordan kunne I danske, grine og elske i dagene af tysk nød? Hvordan kunne i tumle jer i usløret glæde, hvor fjenden trængte ind i landet og hjemstaven lå i krampe? Og vi vil svare: Hvis nogen opfattede fædrelandets nød som sin egen, var det frontsoldaterne. Og når den nagende sorg, der konstant fulgte den under de lange dagsmarcher og ensomme nattevagter, et øjeblik blev glemt i harmløs munterhed hos Rhinens folkefæller, var det deres gode ret for at overleve. En kort stund kunne de på dansegulvet slippe for det tunge åg. Desto hårdere tyngde det dagene derefter.

Den 7. december klatrede marchgruppen ind i Westerwald. Område var uvirkelig øde. På de næste dages lange dagsmarcher krydsede de hele vejen igennem i retning af Wetzlar og Giessen. Den 9. gik det forbi de første grænseposter i det nye Tyskland på de allieredes nåde. 14 og 11 dages fristerne i Våbenstilstandsbetingelserne var overholdt. 80. Res.Div. havde som en af de sidste tyske tropper, indenfor den fastsatte tid i bedste orden og disciplin forladt de besatte områder og rømmet Rhinlandet og brohovedet. Ville det nu gå hjemad? Nej, dertil var der ingen udsigt. Marchen fortsatte. 25 marchdage lå bag dem; hvor langt var der igen til deres nedersaksiske hjemstavn? Der vidste ingen. Transportindskrænkninger og hjemsendelsesvanskeligheder krævede fortsat tilbageholdenhed i den personlige længsel til fordel for helheden. Den 8. december var der i overensstemmelse med bemyndigelse fra afviklingsmyndigheder, sket hjemsendelse af udvalgte herunder civilansatte (Beamte). De blev fra Westerburg sendt mod deres hjem. Endnu engang stod Oberleutnant Lornsen ved vejsiden og lod, som så ofte før, sin tapre bataljon passerer forbi. Dem, som kender ham, ved at der i den lange friser gemmer sig blødhed, som siden regimentets forering uafbrudt havde været tilknyttet som adjutant, kompagnifører og kommandør for III./266, men også andet kunne være skyld i tårerne i hans øjne. Snart ville også for ham afskedens time slå – den længe savnede, men som nu, hvor den var nær, alligevel lagde skygger på sjælen.

Ikke alle gjorde brug af tilladelsen til at drage hjem. For dem, der ikke havde familie at vende tilbage til, eller som måtte til igen at opbygge en nedbrudt eksistens, ville ikke frivillig skilles fra deres tjeneste og fire års kammeratskab. Det gav en urkraft at vide, at regimentet stadig eksisterede samlet. Og det var godt. Ganske vist var det ikke længere en glæde at være en sten i den nedbrudte tyske hær, men der var dog en tryllebundet magi i resterne, og så længe man selv mente at kunne støtte en smule, blev man, og krøb ikke fejt i den sikre kælder.

Men trætheden var ved at sætte ind. Man kunne ved appellerne fornemme det på førernes alvorlige ord. I stedet for den gamle, disciplin bundet op på straf, måtte der nu træde en indre frivillig selvdisciplin i stedet. Nu, hvor officererne praktisk taget ikke længere havde disciplinærmidler, og på den anden side, alle lå under for egne følelser og længsler. De henviste til den glørværdige fortid, erindrede om de år, hvor uforglemmeligt større strabadser blev overvundet end dem, tilbagemarchen stillede, og som nu kun uger eller dage talte.

Den 13. december gik marchen ned ad bakkerne i østkanten af Westerwald i den hessiske Lahn dal. Gårsdagen havde kun krævet to kilometers march, i dag strakte den sig over 30, men vejen syntes kortere end frygtet. Efter 10 kilometer dukkede tårnene i Wetzlar op. Faner og guirlander vejede. Videre på den anden side endnu engang 10 kilometer til Giessen, hvor der overalt hænger flag. Følelserne fra 14 dage tidligere under indrykning i den første tyske by. Ved indgangen til byen havde man ophængt et skilt med ordene: »Et hjerteligt velkommen til de ubesejrede!«. Det gjort hjertet stort og øjnene fugtige. Vi hørte altså alligevel sammen, hær og hjemstavn, og man kender vores sjæles vån.

Det viste sig hurtigt, at Giessen havde særlig grund til fest, denne dag. Man ventede garnisonsregimentet, 116'ende, og kort efter måtte man stoppe, da regimenterne krydsede hinanden. Vores regiment oplevede hvordan de hjemvendende soldater blev modtaget. Regnen kunne ikke stoppe indbyggerne i at fejre de sidste dage af Infanterie-Regiment Kaiser Wilhelm Nr. 116, og med blomster byde dem velkommen hjem. Dette ramte også 266'erne, da byen ikke gjorde forskel på soldaterne og lod blomster, cigarer og æbler regne ned over nordtyskerne.

Og så gik rejsen videre – den pause mod øst! – som dengang for tre år siden. Men væk med de kvælende erindringer, der hele tiden dukker op langs de øde landeveje, eller som hjem søger i efterårskolde kvarterer. Snart er man hjemme. Mon også der også her er blomster og faner som i Giessen? Bare man vidste. I disse dage kom netop fra nord grimme nyheder. I Bremen skulle de hjemvendende 75'ere regelret på kasernegården være blevet overfaldet og frataget deres våben. Soldaterrådene henvendte sig til deres kompagniførere – den eneste gang, de trådte i funktion – og krævede: ingen pardon! Vi lader os ikke afvæbne, når vi kommer hjem.

Ankommer derhjemme. det vil endnu tage et stykke tid. Men i det mindste var besværet på landevejene overstået. Den 15. december kom kompagnierne på nordsiden af Vogelsberg til deres foreløbige kvarterer. Tilbage-marchen var afsluttet efter en måned og en dag. Divisionen havde tilbagelagt 500 kilometer, fra Maas til ud-springet af Weser og Fulda – deres andel af den tyske hærs sidste mesterstykke. Feldmarskalken havde opnået sin sejr.

Han var gået foran, og som altid havde hæren fulgt ham. Marchen var gennemført gnidningsløst da alle officerer og mandskab var gennemsyret af samme pligtfølelse og samme kærlighed til fædrelandet som den øverstbefalende.

Den 17. december nåede også I. Bataillon fra Marchgruppe III tilbage til regimentet og efter enkelte flytninger indrettede kompagnierne sig i bekvemme kvarterer i området Marburg – Hersfeld – Fulda, hvor de skulle forblive indtil transport tilbage til hjemstavnen. Regimentsstab og M.W.-Kompanie placeredes i Gross-Felda, I. Batl. stab med 2. Inf., og 1. M.G.-Kompanie i Windhausen, 1. Komp. i Kestrich, 3. i Schellnhausen. II. Batl. var med stab og 7. Komp. placeret i Romrod, 6. i Strebendorf, 8. og 2. M.G.K. i Ober- og Nieder-Breidenbach, mens III. Batl. med stab og 3. M.G.K. lå i Brauerschwend, 9. i Hergersdorf, 11. i Rairod og 12. fordelt mellem Ober- og Untger-Sorg.

Den 18. december blev Westfalen, Bayern og Baden, to dage sener Sachsen, Anhalt og Thüringer hjemsendt. Det unge hold fra Nordtyskland var alene. De vidste, at de ikke ville nå hjem til jul og rustede sig til endnu engang til en sidste fællesfest. Kompagnikasserne blev tømte og officersbidrag forhøjede den disponible sum, Knecht Ruprecht og hans folk kunne tage med på indkøb i Fulda, Alsfeld og Lauterbach. De militære forvaltninger udnyttede den gunstige lejlighed: Proviantkammerne tømte deres beholdninger af cigarer og cigaretter og fordelte den til billige penge til soldaterne. Også indbyggerne rustede sig til fest. De sørgede for kompagnierne så godt, som det overhovedet kunne lade sig gøre. Og hvis der findes nogen, der forstår at forsøde denne jul i det fremmede, var det disse Oberhessen. De forsødede julen i ordets bogstavelige forstand. Nordtyskerne var forbavset: fra morgen til aften brændte bageovnene og fremstillede uendelige mængder af forskellige kager og brød, der blev sat på bordet foran de feltgrå. »Vi har ikke mærket krigen så meget«, sagde de ærlige beboere, og så det som deres pligt at gøre soldaternes sidste jul udenfor familien, så hyggelig som mulig. Feltkøkkenerne har for længst givet op. De overdrog deres forsyninger til befolkningen, som af disse sørgede for forplejningen til deres indkvarterede. Borgmester, præst og lærer assisterede med en retfærdig fordeling af lasten. Man følte sig som barn af huset, og det var tøjlet, der adskilte gæst og vært. Soldaterne trådte i stedet for de manglende mænd, og hjælp så godt de formåede med husholdning, med skader på lader og hegn, og i stald og kælder. Bataljonslægerne var hele tiden undervejs i området, og var flere gange den afgørende hjælp for de alvorligste tilfælde af influenzaen. Militærheste og bøndervogne var en god kombination til udflugter i omegnen.

Og så kom julefesten. Mens familierne festede, samledes kompagnierne til den sidste feltgrå julefest. Ved fælles hjælp var der fundet plads, hvor der på gammel tysk facon kunne udsmykkes med stedsegrønne grene. Som i barndommens dage bød kommandoen »højre om!« til bord. Og de var igen som børn, officerer og soldater. Lysglansen fra juletræet skinnede over den begrænsede stak af gaver: æbler, cigarer, cigaretter og en lille

gave af eget valg. Og foran kompagniførerens plads lå som hvert år en mindre gave. Hvor der før var en bajonet eller anden krigsinstrument, var det nu skrivinstrumenter; »til fredsarbejde« forklarede den ansvarlige feldwebel.

Fredsarbejde – det var også indholdet af de ord, kompagniføreren gav sine folk. Han benyttede lejligheden til at genkalde erindringer og vække en stille forhåbning. De forgangne jul blev genkaldt – minegangene på Vauquois og den snedækkede Cheppy skov, og i året 1916 i jernbanevogne på vej mod en ny krigsskueplads, og endeligt den allerførste jul i uniform, derhjemme i garnison, hvor mange endnu var i levende live.

Et øl anker slås an og tappes i hundreder glas. Sange lyder, officerer og mandskab finder tid til ord om taknemmelighed og trøst. Lysene brænder ud. Der bliver koldt i lokalet. Da var tid til at skilles og tilbringe resten af den hellige nat sammen med værtsfolk i varme stue, og i et stille hjørne endnu engang at læse brevene hjemmefra.

Næste morgen var der falde sne. Ikke meget, men tilstrækkeligt at landskab og huse var dækket af et tyndt hvidt slør. Det var ikke kun i Nordtyskland, at jule bruges til besøg hos venner og familie. Derfor måtte de feltgrå adoptiv sønner følge med, hos fremmede prøve kager og kaffe.

Festen var forbi. Sneen var erstattet af regn og folkene grebet af tungsind. Ved årsskiftet kom den hårdeste prøve for regimentets disciplin. Endnu ingen nyhed om, hvornår det ville gå mod hjemmet, stadig ingen udsigt til transport. De gode kvartersværter gjorde, hvad de kunne for at forkorte ventetiden, men kunne ikke erstatte hjemmene. Man ærgrede sig over alt: over regnen, over tågen, over gadesnavs og kulde. Man lyttede til rygter: at 266 ville blive den allersidste enhed, der skulle transporteres hjem, at demobiliseringsmyndighederne gjorde, hvad de ville og at der var togvogne nok. De ældste, gifte folk, var de hårdest ramte, og de var i overtal efter at en stor del af de øvrige den 27. december enten i Wacha eller Grabenau frivilligt havde meldt sig til »Grænsebevogtning Øst«. Man har for lidt at lave. Man sidder i kvartererne eller om aftenen ved stambordet for at diskutere forkert opfattede avisnyheder eller dunkle rygter. En sidste sjælelig sygdom ramte regimentet med en feberkurve, der gik op og ned.

Den 3. januar befalede Major Schmidts de tre bataljoner til Ober-Breidenbach, for her at tage afsked med dem, inden han fulgte med Fuss-Artilleriets transport til Sydtykland. Også han fandt fyndige, opmuntrende ord, og overdrog herefter føringen til Hauptmann Seip, der ved siden af den uforglemmelige, førte regimentskommandør, personificerede regimentet med sin trofaste tjeneste, sine handlinger og sin indsats.

Om ånden i regimentet på dette tidspunkt skrev Leutnant Faasch, som rykkede ud fra garnison som delingsfører ved 12. Kompanie og nu var fører for III. Bataillon: »Jeg kunne med glæde og tilfredshed fastslå, at vores folk var trofaste overfor deres officerer. Der herskede en upåklagelig disciplin og opførsel helt til de sidste dage. Den gamle gode ånd i regimentet levede til sidste øjeblik«.

Og den sidste time var nær. Som den første uge af januar 1919 gik, forstærkedes rygterne om en snarlig borttransport. 264'erne var for længst hjemsendt i deres Thüringen hjemstavn. den 5. blev 34'erne transporteret væk, og på helligtrekongersdag, 6. januar udsendte divisionskommandøren sin afskedsbefaling til dem, der endnu var tilbage: Feldartillerie-Regiment 66 og Reserve-Infanterie-Regiment 266. De skulle drage afsted den 7. og 8. januar:

Dermed er vores gamle division opløst. Hvad der for os gennem de lange krigsår næsen er blevet vores andet hjem, eksistere ikke mere. Det bånd af samhørighed, der ubrydeligt fandt os sammen på alle slagmarker under den store krig, binder os ikke mere. Snart vil vores hjemstavn opluge os, og kræve sin arbejdsindsats af hver enkelt. Men et bånd af erindringer vil dog også i alt fremtid omgive os; det bånd, der binder gamle krigskammerater sammen. Ingen af os vil aldrig glemme, at vi har tilhørt en division, der overalt bestod sine prøver.

Jeres fortjeneste er det, I brave artillerister fra R.F.A.R. 66, når vi i dag med stolthed kan kikke tilbage på vores indsats. Hvor vore offerberedte meklenburgeres kanoner tordnede, sank alle fjendens stormløb i grus. Stolt og stærk, som regimentet altid var, forblev det indtil det sidste et forbillede af dygtighed og mandhaftighed.

Og du, du tapre Regiment 266, du har overalt gjort din stolte hjemstavn ære. I har overalt bevist dristigt vovemod og standhaftighed i fastholdelse af det opnåede – vartegnet på Hanseaterne. Det er jeres fortjeneste, I tapre kammerater fra Hamburg, Schleswig-Holstein og Mecklenburg, at divisionens æresskjold uplettet blev båret igennem alle storme ...

Og nu lev vel, I trofaste krigskammerater; køj forsigtig til hjemstavnen!

Sign. Jancke

Sorgen over at skulle sige farvel og tak til værtsfamilierne kæmpede med glæden over det forestående gensyn med dem derhjemme. På borgmesterkontoret og banegården i Alsfeld blev de sidste forberedelser lavet. De to transportførere havde en vanskelig opgave. Transporterne var fastlagt på minuttet, formiddag og eftermiddag, men jernbaneforvaltningen vidste ikke om lokomotiv og vogne ville være rettidigt fremme, da lokaltrafik næsten

var ophørt. Den gennemgående trafik kunne kun på Ententens nåde med besvær opretholdes med nedslidt materiel.

Om aftenen blev der på det brune krigspapir i »Oberhessischen Zeitung« bragt regimentets tak. Efter de enkelte kompagniers tak, fulgte kommandørens farvelhilsen:

Siden den 16. december har Reserve-Infanterie-Regiment 266 indtil nu været indkvarteret i landsbyerne i Alsfeld Kreds. De enkelte landsbyer har konkurreret med hinanden om for medlemmer af regimentet, at forkorte ventetiden til hjemtransporten gennem en hjertelig modtagelse og storartet beværtning. Vi fejrede Julefest og Nytårsfest som var vi blevet medlemmer af de enkelte familier. Afskeden falder os svær, selvom vi rykker nærmere vore hjem. På vegne af alle medlemmer af regimentet, kan jeg kun udtale min beskedne tak til de kære Hesser, for deres opofrende gæstfrihed. Men i hjerterne på alle dem, som tilbragte denne tid i det Oberhessiske land, vil det for blive uforglemmelig, og det er måske den skønneste tak.

I Alsfeld havde man det ikke så travlt. Kl. 9 skulle som de første Regimentsstab, II. Bataillon, M.W. og 3. M.G. Kompanie være klar til indladning, men stationsforstanderen erklærede, at der ikke var åbne godsvogne til rådighed, og foreslog tålmodighed og i mellemtiden at lade enhederne indkvarterer i byen. Officeren var af en anden opfattelse. Han havde allerede kikket banegården igennem, og havde fået øje på en helt række lastede godsvogne; hvad skulle de? Losses, sagde forstanderen, men der manglede arbejdskraft – Hvis det var det eneste! Kompagnerne trådte an og på få timer var træstammer og maskindele losset, som havde de aldrig foretaget sig andet. Alle tomme vogne blev hurtigt skubbet frem, og om eftermiddagen var den første transport klar. Måske ikke helt efter forskrifterne, men dog med gamle frontsoldaters erfaringer. Feltkøkken og M.G.-køretøjer var skilt ad og stuvet tæt sammen. Kuskene varmede sig ved deres heste, mens musketererne stoppede halm i ødelagte ruder og rykkede gerne tæt sammen i de få kupeer. Som det begyndte at blive aften ankom et lokomotiv, og kl. 20 satte toget sig i bevægelse.

Turen, den sidste i den lange række af militærtog gennem landet, førte regimentet fra krig til fred. De burde juble, synge og le, men der er helt stille i toget. Hele natten, hele dagen går det mod nord. Elben passerer, og endeligt ved midnat den 11. januar ruller det ind på det sidste mål: Wismar.

Banegården er ikke indrettet til et helt regimentstræn, ramperne er alt for små. Det bekymrede ikke infanterikompanierne, der steg ud, modtog med taknemmelighed myndighedspersonerne og gaverne fra de tapre indbyggere, der ikke havde mistet tålmodigheden under den lange ventetid. Bag musikkorpset gik det til massekvarter på »Schützenhof«. 3. M.G. Kompanie blev alene tilbage. Den havde gjort sig til vane aldrig at marcherer uden våben og køretøjer. Skulle det være anderledes den sidste dag? Det holdt ud tre timer i nat og regn og lod ikke togføreren i ro før heste og vogne var lossede, og man på banegårdsgaden var formeret i marchkolonne. Regimentsmusikker var længst gået i seng, men i stedet kunne man jo synge! I de mørke gader blev lysene tændt og indbyggerne kom til vinduerne som kolonnen taktfast og højt syngende marcherede i retning af torvet. Da endeligt ordren »Træd Af!« lød, var klokken 4 om morgenen.

Det gik den anden transport med I. og III. Bataillon til Wismar bedre. Den ankom i solskin ved højlys dag. Folk trængte sig sammen på banegårdspladsen og i gaderne. Det officielle Wismar tog i mod på perronen, og som marchgruppen stillede op til den sidste march, regnede det med blomster mens fanerne vejede. På byens torv stillede regimentet op og hørte den gamle hansestads velkomst i taler fra Magistraten og fra Soldaterrådet. Med et hurra til det nye tyske rige, tænke de på deres egen fremtid. Den nordtyske stamme er ikke så let til ord som i Hessen, men meningen var ikke mindre hjertelig. I Schützenhof blev regimentet beværtet med god solid kost og en drik nordtysk øl ved lange borde, og dans og munter samvær fortsatte til den lyse morgen.

Det lakkede mod ende. Den plagede Leutnant Seyderhelm havde endnu et ubehageligt hverv. Som mangeårig hjælper for sin Hauptmann og senere ordonnansofficer og adjutant ved regimentet, havde han fulgt tilgang af mennesker, heste og udrustning, havde blødt og igen kommet sig, men måtte nu påtage sig rollen som konkursforvalter af regimentets sidste levende og døde inventar. På kasernegården gennemførte han den nøje planlagte aktion over heste og vogne. En sidste gang klappede kuske og ryttere deres hestes hals. Nogle gik til landbruget derhjemme, mens resten fordeltes på områdets gårde. Så fulgte vogne og udrustning. Også på skrivestuerne var der travlhed, og kompagniskriverne alene kunne ikke overkomme arbejdsbyrden, hvorfor skrivekyndige blev til kommanderet så demobiliseringsforretningen kunne afvikles lovmedholdelig. Dermed var det sidste pennestrøg snart foretaget.

Den sidste regimentsbefaling lød:

Den 15. januar 1919 ophørte vores stolte Regiment 266 med at eksistere.

Fortrinsvis opstillet til befrielsen af Østpreussen førte krigshistorien regimentet dybt ind i øst og derefter senere på den vestlige krigsskueplads.

Vejen har været lang fra det snedækkede Masuren, kampene i Augustower skoven og de blodige skyttegrave ved Kalmaria, den glørværdige storm på Kowno og indtagelsen af Wilna til de store slag ved Narotsch søen, foran Lens, Verdun og i Flandern.

Også voldsomt var året 1918 med det store slag ved Avre, kampene i Champagne, i Laffaux-trekanten og den vanskelige, i ugunstig vejr, gennemførte tilbagetrækningskamp frem til Maas.

Uendelig er også de afsavn og strabadser, alle medlemmer af regimentet med stor stædighed måtte bære i disse år. Stort er antallet af faldne og sårede. Med taknemmelig ærværdighed tænker vi på disse tapre. Men stor er også den anerkendelse regimentet har modtaget.

Stoltheden over at have tilhørt regimentet tager vi alle med i vores nye tilværelse. Omend regimentet er opløst, skal dog den stolte følelse af samhørighed, der har forenet os efter fire lange krigsår, overføres i vores nye virkningsfelt, og i kammeratlig trofasthed vil vi altid huske, at vi i hæder, nød og fare var 266'ere.

Jeg ønsker for alle det bedste for den videre tilværelse og råber til afsked et hjerteligt På Gensyn.

F.d.R.
Sign. Seyderhelm
Leutnant og Regiments adjutant

Sign. Seip
Hauptmann.

Med den sidste kommando: »Træd af!« var det hele forbi og kun minderne var tilbage. Om eftermiddagen den 16. januar 1919 sendte persontog en feltgrå flodbølge mod øst, vest, nord og syd. For alle var krigen endeligt helt forbi.

Forkortelser

I teksten er der anvendt forskellige forkortelser, der herunder angives

Abtlg.	Abteilung	Afdeling
A.G.	Artilleriegeschoss	Artillerigranat
A.K., A.Korps	Armeekorps	Armekorps
A.O.K.	Armeeoberkommando	Armee generalstab
Artl.	Artillerie	Artilleri
A.S.S.	Artillerie Schutzstellung	Artilleri beskyttelsesstilling
B., Brig.	Brigade	Brigade
Batl.	Bataillon	Bataljon
Bayr.	Bayrisch	Bayrisk
B-Stelle	Beobachtungsstelle	Observationspost
B.T.R.	Bereitschaftstruppen Kommandeur	Chef for beredskabstropper
D., Div.	Division	Division
Drag,	Dragoner	Dragon (-regiment)
E.	Ersatzbataillon	Erstatningsbataljon
F.A.	Feldartillerie-	Feltartilleri
Fe.	Ferme	Gård (fransk)
Fu.A	Fuß Artillerie	Tung artilleri
Füs.	Füsilier	Infanterist
Gendko.	Generalkommando	Generalkommando
G.	Garde	Garde
G.G.	Gewehrgeschoss	Geværskud
Gren.	Grenadier	Infanterist
g.v.	Garnisondienstverwendungsfähig	Garnisons anvendelig
Hus.	Husaren	Husar
H.W.L.	Hauptwiedersandslinie	Hovedmodstandslinje
I., Inf.	Infanterie	Infanteri
I.B.	Infanterie-Brigade	Infanteribrigade
I.D.	Infanterie-Division	Infanteridivision
K., Kav.	Kavallerie	Kavaleri
K.B.	Kavallerie-Brigade	Kavaleribrigade
K.D.	Kavallerie-Division	Kavaleridivision
Kdo.	Kommando	Kommando
Kdr.	Kommandeur	Kommandør – chef

K-Graben	Kampfgraben	Kamp [skytte]grav
Komp.	Kompanie	Kompagni
K.T.K.	Kampftruppenkommandeur	Chef for kamptropper
k.v.	Kriegdinstvervendingsfähig	Krigsduelig
L., Ldw., Landw.	Landwehr	Landeværn
Ldst., Landst.	Landsturm	Landestorm
l.M.G.	Leichtes M.G.	Let maskingevær
L.M.K.	Leichte Munitionskolonne	Let ammunitionskolonne
l.M.W.	Leichte Minenwerfer	Let minekaster (letmorter)
M.G.		Maskingevær
M.G.K.,M.G.Komp		MG-Kompagni
M.G.O.		M.G. Officer
m.M.W.	Mittlerer Minenwerfer	Middeltung Minekaster (Middeltung mortar)
M.W.Abtlg.	Minenwerfer Abteilung	Minekaster afdeling
M.W.K., M.W. Komp.	Minenwerfer Kompanie	Minekaster kompagni
n.m.	Nachmittag	Eftermiddag
N.M.O.	Nachrichtenmitteloffizier	Signalofficer
O.H.L.	Oberste Heeresleitung	Øverste hærledning
Pi. Komp.	Pionier Kompanie	Pioner kompagni
R., Res.	Reserve	Reserve
Radf.	Radfahr	Cyklist
R.F.A.R., Res. Feldart. Rgt.	Reserve-Feldartillerie-Regiment	Reserve Feltartilleri regiment
Rgt.	Regiment	Regiment
R.I.R., Res.Inf.Regt.	Reserve-Infanterie-Regiment	Reserve-Infanteriregiment
R.K., Res.Korps	Reserve-Korps	Reservekorps
R.T.K.	Reservetruppen-Kommandeur	Chef for reservestyrken
San.Komp.	Sanitätskompanie	Sanitetskompagni
s.M.G.	Schweres Maschinengewehr	Tungt maskingevær
s.M.K. Munition	Schoss-mit-kern Munition	Ammunition med stålkerne –panserbrydende
s.M.W.	Schwerer Minenwerfer	Tung minekastger (tung mortar)
Vm., vorm.	Vormittags	Formiddag
V.w.	Vorwerk	Forværk, -skanse
V.W.L.	Vorfeldwiderstandslinie	Forværk modstandslinje
Ww.	Waldwärterhaus	Skovløberhus
Z-Stellung	Zwischenstellung	Mellemstilling

